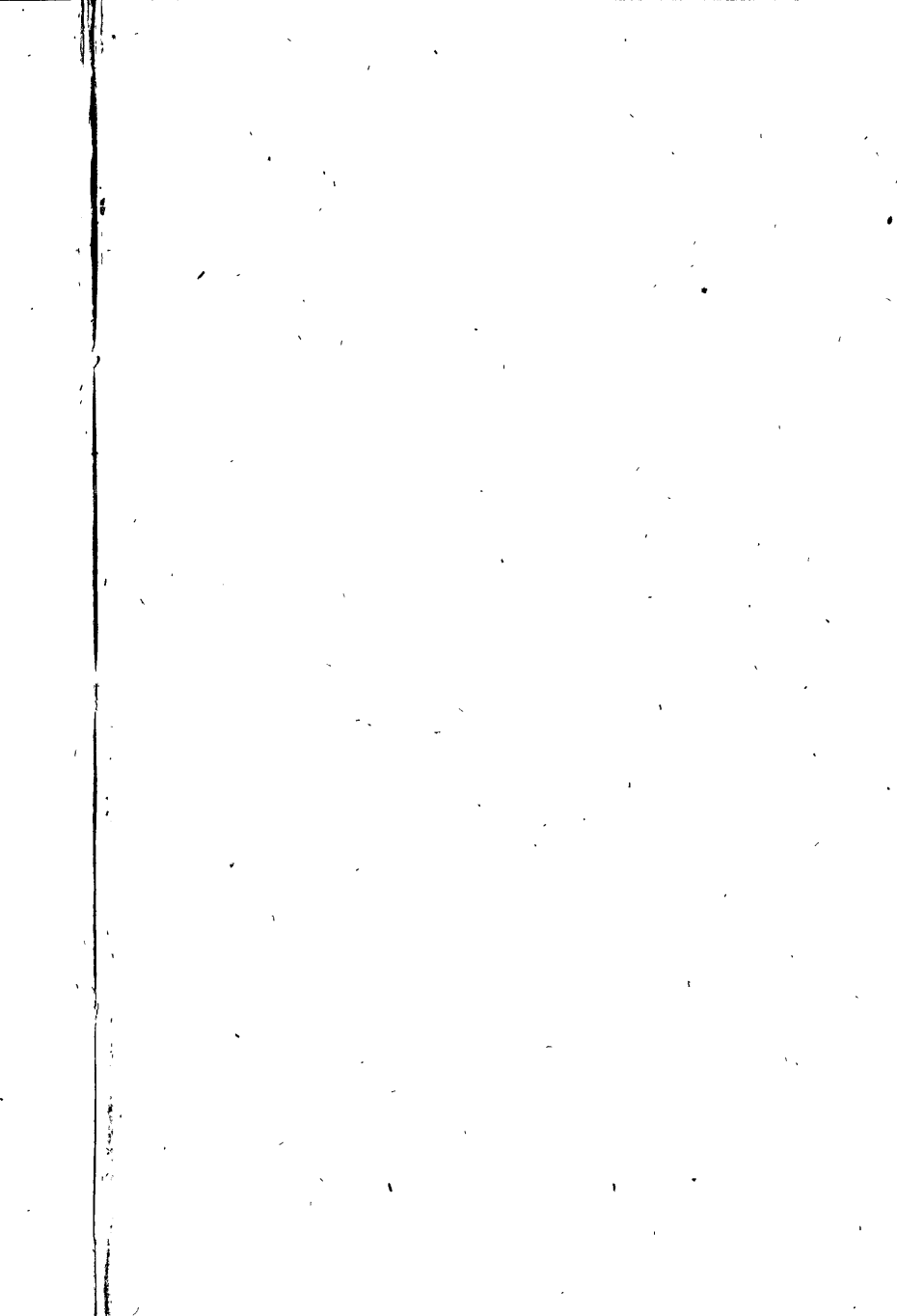
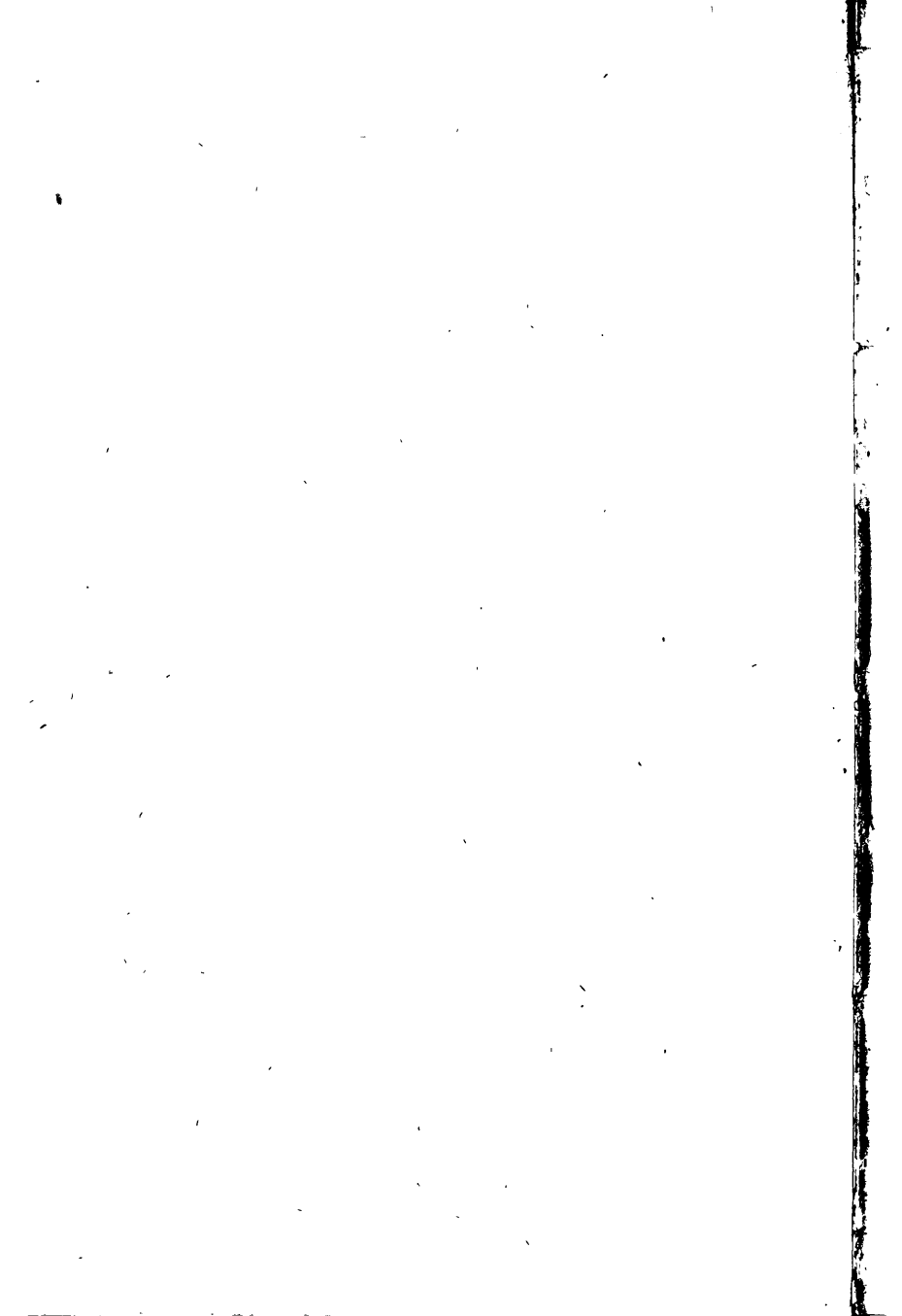

Kungl. Vetenskapsakademiens
Bibliotek
STOCKHOLM

A. L.
Tidskr.
Sv.

.....

S W E A.

TIDSKRIFT
FÖR
VETENSKAP OCH KONST.

TIONDE HÅFTET.

UPSALA;
Palmlblad & C.

1826.

2 2 10 1

B I D R A G
TILL UTREDANDET AF SAMHÄLLSLÄRANS
GRUNDBEGREPP:

(Fortsättning från 8:de Häftet, N:o 2).

III.

FAMILJEN.

Familjen, den första, af Naturen sjelf stiftade för-
ening mellan människor, kan med skäl anses såsom
en förberedelse till Staten. Man har redan ofta an-
märkt, att det sannolikt var af Familjen, och af den
husfaderliga styrelsen, hvilken vid Familjens succes-
siva utvidgning öfvergick till patriarchalisk, som den
första Staten och dess Regering uppkom. Också har
det i alla tider och hos alla Folk gifvits ett ganska nä-
ra samband mellan Familjelifvet och Statslifvet, emedan
det förras sedliga renhet alltid utgjort ett oundgängligt
vilkor för det sednares helsa och styrka. För vårt
närvarande ändamål är det derföre tjenligt, att vi, in-
nan vi öfvergå till betraktandet af det större borger-

liga Samhället, först kaste en blick på det mindre Samfund, som bildas af Familjen eller Hushållet.

Det är genom den äktenskapliga förbindelsen, som Familjen först uppkommer: den innefattar således först och främst ett förhållande mellan Makar. Härtill kommer vidare förhållandet mellan Föräldrar och Barn. Båda dessa förhållanden grunda sig på vissa till människans natur hörande drifter och känslor: de utgöra tillsammans Familjens egentliga väsende. Men utom de på detta sätt genom naturdriftens band förenade medlemmar af Familjen, kunna äfven andra individer, hvilka ursprungligen äro för den främmande, uti den upptagas, och med den mer eller mindre nära införlifvas. Desse komma då vanligtvis antingen (såsom adopterade Barn, Myndlingar o. s. v.) i en ställning, som nära liknar de egentliga Barnens, eller ock blifva de Tjenstehjon 1). Derigenom uppkom-

- 1) Vill man vara fullkomligt noggrann, så kan man visserligen säga, att i åtskilliga fall äfven sådana främmande individer, hvilka ej lämpligen låta hänföra sig till någondera af dessa tvenne klasser, kunna för någon tid blifva medlemmar af Familjen. Detta gäller till exempel om Privat-läraren, hvilken inträder i Familjen såsom Barnens Handedare, och på hvilken ur detta skäl en ganska betydlig del af den faderliga makten måste öfverflyttas. Det skulle tillhöra en fullständig Afhandling om Familjelifvet, att särskildt betrakta äfven detta och andra dylika förhållanden. Men då vi här ej göre anspråk på en sådan fullständighet, då vi endast så vida fäste vår uppmärksamhet på Familjen, som den kan anses såsom en förberedelse till Sta-

mer, utom de nyssnämnda tvenne naturligen till Familjen hörande förhållanden, ännu ett tredje för densamma mera oväsentligt, ehuru det oaktadt ganska vanligt, förhållandet mellan Husbondfolk och Tjenstehjon.

I hvardera af dessa förhållanden finne vi en för- ening af de tvenne i det föregående nämnda, för allt meniskt Samhälle väsentliga momenterna, det ethiska och det juridiska, af hvilka likväl än det ena, än åter det andra, kan framträda med större tydlighet. Då detta är en af de viktigaste punkter, i afseende på hvilka Familjen låter jemföra sig med Staten; torde vi på den böra fästa en närmare uppmärksamhet.

Hvad först och främst förhållandet mellan Makar beträffar, så visar sig detta genast såsom innefattande på en gång något ethiskt och något juridiskt. Det ethiska yttrar sig här i den äktenskapliga kärleken, hvilken, i hänseende till dess öfver den sinnliga driften upphöjda, ehuru äfven med den sammanbundna, andeliga element, utgör Makarnes moraliska föreningsband, en känsla af deras sammansmältning till en gemensam personlighet. Kärleken är det genom känsla gifna

ten, behöfve vi ej uppehålla oss vid dessa mera speciella punkter: för vårt ändamål är det tillräckligt, att endast nämna några ord om de allmänaste inom Familjelifvet förekommande förhållanden.

uttrycket af Makarnes ethiska förhållande till hvarandra. Detta förhållande består till sitt väsende deruti, att de båda former af mensklig natur, hvilka röja sig i de båda könens olika andeliga och fysiska karakter, och hvilka, särskildt betraktade, blott utgöra ensidiga och ofullständiga framställningar af människans Idé, förenas till ett båda omfattande Helt, samt i denna förening, genom deras stilla och milda, men likväl ganska mäktiga, ömsesidiga inflytelse, vinna en högre och fullkomligare utbildning. Denna förening och fullkomligare utbildning af Mensklighetens båda hufvudformer, samt den sedliga skönheten och sällheten af de genom kärlek och oinskränkt förtroende sammanbundna Makarnes hela gemensamma lif, är det, som utgör Äktenskapets af förnuftet uppgifna ändamål i afseende på Makarnes förhållande till hvarandra, likasom dess ändamål i afseende på deras förhållande till Barnen utgöres af Slägtets fortvarande bestånd genom dess reproduction i nya individer, och dessas uppfostran, eller den naturenligen utveckligen af deras krafter, under det faderliga allvarets och den moderliga ömhetens sammanverkande omvårdnad och ledning. Men på den andra sidan innehåller den äktenskapliga förbindelsen, jemte detta ethiska, äfven något juridiskt. Likasom vid hvarje förening mellan menniskor det ethiska består i föreningens moraliska ändamål, samt i det moraliska band, genom hvilket den knytes och sammanhålles; äfvenså består det juridiska

i den fordran, till hvilken hvar och en af de förenade känner sig berättigad, att af de öfriga blifva behandlad, icke såsom ett Ting, utan såsom en Person, en själfständig, förnuftig varelse, mot det vilkor, att han äfven å sin sida så behandlar hvar och en af dem. I den äktenskapliga förbindelsen röjer sig denna fordran af aktning för personligheten deruti, att denna förbindelse, ehuru föranledd af en ofrivilligt verkande drift och känsla, likväl (då en drift hos en förnuftig varelse, hos hvilken den är omedelbart förenad med reflexion och medvetande, icke, såsom hos djuret, innebär ett blindt nödgande, utan blott en uppfordran till dess tillfredsställande) bör ega karakteren af en å ömse sidor frivilligt ingången förening: den erhåller nämligen derigenom den juridiska formen af en öfverensstämmelse mellan tvenne fria viljor, eller af en öfverenskommelse, genom hvilken båda de contraherande i afseende på hvarandra förvärfva vissa rättigheter, och åtaga sig vissa deremot svarande förbindelser. Äfven då det betraktas från denna sin juridiska sida, åtskiljer sig väl det äktenskapliga förhållandet väsendtligen ifrån andra öfverenskommelser af ett lägre slag, t. ex. ifrån ett Handels-bolag o. s. v. derigenom, att då sådana fördrag blott handla om vissa prestationer, hvilka med fullkomlig noggrannhet kunna uppgifvas; och då således vid dem frågan är, icke om de contraherandes hela personlighet,

utan blott om en bestämd del af deras krafter eller deras egendom; så innebär deremot Äktenskapet ett ömsesidigt fullkomligt öfverlemnande, hvarigenom Makarne komma att personligen tillhöra hvarandra. I följd deraf kan ock denna förbindelse först och främst icke, utan förfalskning af dess väsende, tänkas annorlunda, än såsom Monogami; emedan hvardera contrahenten måste till hela sin odelade personlighet öfverlemna sig åt den andra: och vidare kan den af samma skäl, enligt förnuftets fordran, hvarken ingås blott för en bestämd tid, efter hvars förlopp den anses upphöra, eller för obestämd tid, men med å ömse sidor förbehållen rättighet till dess uppsägande; utan den måste ingås för Makarnes hela lifstid, hvarigenom den, i motsats mot andra lägre, till sin natur upplösliga fördrag, blir en i sin Idé, eller till dess i sin fulla renhet betraktade natur, o-upplöslig förbindelse 2). Men detta kan dock ej

- 2) Till förekommande af allt missförstånd må härvid särskildt anmärkas, att detta uttryck alldeles icke innebär ett ogillande af de Lagar, hvilka i vissa fall tillåta Äktenskapsskillnad. Onekligen strider den äktenskapliga förbindelsens upplösning under båda Makarnes lifstid alltid mot dess Idé, mot dess i sin fulla renhet betraktade natur. Men då förbindelsen är ömsesidig, så kan likväl dess ouplöslighet för hvardera af contrahenterna blott gälla under det vilkor, att den äfven af den andra hålles i sin helgd. Då den å någondera sidan brytes (genom otrohet, genom Makans öfvergifvande o. s. v.), så är den genom detta brott till sitt väsende förstörd: den oskyldiga Makan eger då utan

beröfva den karakteren af en frivilligt ingången öfverenskommelse, eller af ett fördrag, i detta ords mest vidsträckta bemärkelse 3). Det är ock endast i afse-

tvifvel full rättighet, att fordra befrielse äfven ifrån det yttre af en, utan dess förvällande, till sitt inre väsende upphäfven förbindelse. Den af Staten (eller, på dess vägnar, af Kyrkan) i detta fall afkunnade formliga Äktenskapsskillnaden utgör blott ett offentligt förklarande af denna befrielse. Det är här i själfva verket icke Staten, utan den brottsliga Makan, som upplöst förbindelsen, till dess inre väsende betraktad. Staten upphäfver blott det ännu återstående yttre, hvars fortvarande, sedan det inre blifvit tillintetgjordt, skulle helt och hållet strida emot Äktenskapets Idé. Äfvenså måste af liknande skäl Äktenskapsskillnad beviljas i åtskilliga andra fall, t. ex. i anledning af en oupphörlig; till fiendskap öfvergången missämja; ty äfven i detta fall skulle Äktenskapets fortvarande blott innebära ett fortvarande af det yttre, af den juridiska och ekonomiska förbindelsen, sedan det inre, det *ethiska* förhållandet mellan Makarne, är ohjelpigen förstördt. Visserligen måste likväl Lagen i sådana fall icke förr tillåta formlig Äktenskapsskillnad, än det kan anses såsom fullkomligen afgjordt, att missämjan icke är blott en mindre betydande och förbigående oenighet, det vill säga, icke förr, än de oenige Makarne haft tillräcklig besinnings-tid, och förutgångna, men misslyckade, förlikningsförsök till fullo bevisat, att missämjan dem emellan icke låter häfva sig. I allmänhet skulle det utan tvifvel vara lika mycket både i tanken förnuftsstridigt och till sina följder förderligt, att, med eftergifvenhet för tidens rådande lättsinne, utan giltiga skäl tillåta Äktenskapsskillnad, som att aldrig tillåta den. En vis Lagstiftning måste med lika sorgfällighet söka undvika båda dessa motsatta ytterligheter.

3) Vi tro oss ej ega skäl att med vissa Rättslärare,

ende på det härigenom gifna juridiska deruti, som den äktenskapliga förbindelsen i alla Stater med rätta blifvit betraktad såsom ett af föremålen för den yttre, till skyddande af hvars och ens rätt ämnade Lagstiftningen. Imellertid är detta juridiska i Äktenskapet likväl endast det yttre deraf, dess bestämda form, hvilken, ehuru den visserligen bör svåra emot det inre, och vara dermed förenad, likväl sjelf icke utgör detta inre, och icke kan ersätta det, der det saknas.

i. ex. HEGEL (*Grundl. der Philosophie des Rechts* §. §. 75, 163) taga begreppet om ett fördrag i en så in-skränkt bemärkelse, att den äktenskapliga förbindelsen icke derunder kan subsumeras. Hvarje öfverensstämmelse mellan tvenne eller flera fria Personers viljor rörande en rättighet, hvilken den ene af dem öfverlemnar åt den andra, och denne emottager, (antingen för öfrigt endast öfverlemnandet eger rum på ena sidan, och endast emottagandet på den andra, eller på hvardera sidan förekommer ett öfverlemnande af en rättighet, och ett emottagande af en annan), utgör ett fördrag; och den kan ej förlora denna karakter af ett fördrag derigenom, att öfverenskommelsen handlar om något högre än vissa bestämda delar af de contraherandes krafter eller egendom, nämligen om deras ouplösliga förening till en gemensam personlighet, så snart det medgifves, att det beror af contrahenternes frihet, att samtycka eller ej till denna förbindelse, samt att de genom dess ingående erhålla i afseende på hvarandra vissa rättigheter. Deremot erkänne vi gerna, och yrke det uttryckligen, att begreppet om ett juridiskt fördrag icke uttömmar Äktenskapets hela Idé. Men annat är, att uti Äktenskapet icke finna något mer och högre än ett blott juridiskt fördrag: annat åter, att, under fullkomligt erkännande af dess inre, moraliska väsende, betrakta det till sin yttre form såsom ett fördrag.

Allt det inre uti Äktenskapet, allt det, som ger det sin högre karakter, af en själarne förening till en gemensam personlighet, är af den art, att det ej genom någon yttre Lag kan regleras eller uttvingas, emedan det blott kan finnas såsom en ren och omedelbar yttring af människans innersta, af hjertats känsla, öfver hvilken ingen borgerlig Lag har någon makt. Allt det inre och högre i Äktenskapet är således något, icke blott juridiskt, utan ethiskt, och det juridiska ensamt utgör blott en död form, hvilken, såsom skild från den lifgifvande andan, saknar allt sedligt värde. — Men genom sin här angifna ethiska karakter får Äktenskapet tillika, i följd af det nödvändiga sambandet mellan det moraliska och det religiösa, en religiös helgd. Därföre har det ock hos de flesta Folk, men i synnerhet hos de Christna, varit vanligt, att denna förbindelse blifvit genom en yttre religiös handling bekräftad, och likasom knuten inför Gudomlighetens ögon. Utan att antaga den Katholska läran om Äktenskapet såsom ett Sacrament, kan man likväl med fullt skäl påstå, att vigseln, såsom ett offentligt erkännande och ett yttre uttryck af denna förbindelses religiösa helgd, har en skön och djup betydelse; och det är ett temmeligen säkert tecken till en försvagad känsla för det högre i denna förbindelse, då man vill afskaffa vigseln, och låta Äktenskapen afslutas endast inför en borgerlig Auctoritet; ett förslag, hvilket, ganska consequent, ofta äfven är förenadt med

det, att förvandla Äktenskapet till ett blott temporärt contract. Detta i våra dagar icke ovanliga förnekande af Äktenskapets högre ethiska och religiösa helgd, hvarigenom endast dess juridiska karakter af ett fördrag återstår, såsom utgörande hela dess väsende, är äfven i politiskt afseende märkvärdigt, emedan det står i ganska nära släktskap med den åsigt af Staten, som äfven i denna ej erkänner någon moralisk och religiös, utan endast en juridisk förbindelse. — För öfrigt röjer sig det äktenskapliga förhållandets sammanhang med Religionen äfven i historiskt hänseende derigenom, att det endast varit efter Christendomens utbredande, samt hos de Folk, hvilka af dess anda blifvit genomträngde och förädlade, som detta förhållande funnits i sin fulla renhet, och som dess helgd blifvit, om icke alltid i verkligheten iakttagen, åtminstone i sjelfva Idean erkänd till hela sin betydelse. Likasom det nämligen var Christendomen, som först satte Qvinnan i säkrare och fullkomligare besittning af dess förut till en del saknade menskliga rättigheter, hvarigenom det juridiska i Äktenskapet, hvilket hos de icke-christna Folken vanligtvis blifvit mer eller mindre förfalskadt genom den makt Mannen tillvällat sig öfver den svagare Qvinnan, befriades från alla sådana förfalskningar; äfvenså har det ock först varit genom Christendomen, (hvars lära framställde kärleken till Gud såsom det moraliska och religiösa lifvets högsta princip, och i enlighet dermed gjorde kärlek till den

innersta andan af alla mänskliga förhållanden), som Äktenskapets etniska karakter blifvit fullkomligen fattad, och som det blifvit uttryckligen erkändt såsom en helig, i sin Idé oupplöslig förbindelse. Visserligen har hos de nyare Europeiska Folken det rena sedliga begreppet om den äktenskapliga förbindelsens helgd ofta åter blifvit förvirradt och fördunkladt genom den flärd och den lättsinnighet, som åtföljer en ytlig civilisation och en sensualistisk åsigt af lifvet; men detta oaktadt har likväl förhållandet mellan könen hos dessa Christna Nationer, i det hela taget, alltid bibehållit en ädlare karakter, än den, hvilken det egde äfven hos de mest odlade af Forntidens Folk, eller den, hvilken det ännu eger hos de Mohamedanska och de öfriga, till hvilka Christendomens milda och rena ljus icke hunnit sprida sig. Också var det närmast genom Christendomens anda, i förening med de Germaniska Folkens, redan af TACITUS anmärkta, vördnad för den kvinnliga naturen 4), som kärleken erhöll den romantiska karakter, hvilken tidigast uppenbarade sig i Medeltidens Chevaleri, och hvars idealiska framställning, i alla dess mångfaldiga nuancer och modificationer, allt ifrån denna tid utgjort ett af den nyare Poesiens vanligaste och mest älskade ämnen. Om man ock måste

4) Hvilken likväl, såsom bekant är, så länge den ännu ej var förenad med Christendomens förädlande inflytelse, icke förmådde afhålla dem ifrån att ofta med våld taga sig Hustrur, och godtyckligen åter skilja sig ifrån dem.

medgifva, att denna romantiska åsigt af kärleken i den sednare tidens skildringar af den ofta urartat till en sjuklig sentimentalitet, till krampaktig öfver-spänning eller veklig slapphet; eller att den, då dess väsende försvunnit, och blott det yttre skenet deraf blifvit kvar, kan sägas hafva blifvit en anledning till det kal-la och tomma galanteri, hvilket under en glänsande yta döljer en inre själlöshet och osedlighet; så är den likväl i och för sig sjelf något skönt och ädelt: den står, i sin renhet betraktad, i ett omisskänneligt sam-manhång med den religiösa känsla, den själens lyftning till det Eviga och Öfversinnliga, af hvilken all Ro-mantik ytterst leder sitt ursprung.

Det andra af de inom Familjen förekommande, genom en naturdrift beredda förhållanden, eller det mellan Föräldrar och Barn, har åter tydligen karakteren af en ethisk förbindelse, grundad på den ömsesidiga kärlek, hvilken här utgör Föräldrarnes och Barnens moraliska föreningsband, och hvilken, i syn-nerhet i dess yttring såsom modersömhet, ofta visar sig såsom den på en gång måhända skönaste och mäktigaste af alla menskliga känslor. Den enhet, den sam-mansmältning af tvenne personer till en gemensam personlighet, hvilken utgör den äktenskapliga förbin-delsens väsende, framträder i Barnet likasom i en ytt-re gestalt, i en ny person, hvars andeliga och phy-siska individualitet vanligtvis synes vara åtminstone

till en del bestämd genom båda Makarnes individuella natur. Det ethiska föreningsbandet mellan Makarne sjelfva vidgar sig härigenom, så att det omfattar äfven den nya vareelse, som genom deras förening erhållit sitt lif. Men då det förnuftsändamål, hvilket antydes genom detta i Föräldrarnes och Barnens natur gifna band, utgöres af Barnens vård och uppfostran; så innebär i enlighet dermed det i sin renhet betraktade ethiska förhållandet mellan Föräldrar och Barn en förening af tvenne elementer: det innebär nämligen en förening af ömsesidig kärlek och förtroende med föräldra-makt och barnslig lydnad. Derföre kan ock detta förhållande på tvenne sätt förfalskas; antingen derigenom, att det förlorar karakteren af kärlek och förtroende, då föräldra-makten urartar till tyranni, och den barnsliga lydnaden till slafveri; eller ock derigenom, att föräldra-myndigheten förslappas och den barnsliga vördnaden upphäfves, då förhållandet mellan Föräldrar och Barn förlorar den väsentligen dertill hörande karakteren af värdighet och allvar. Båda dessa förfalskningar af det ethiska förhållandet mellan Föräldrar och Barn äro lika naturstridiga, och för Barnens uppfostran lika förderfliga. Genom dem qväfves nämligen endera af de tvenne, i den menskliga naturen djupt grundade, och i det oskuldsfulla barnsliga sinnet redan vid medvetandets första uppvaknande märkbara drifter, på ena sidan hjertats behof att älska och älskas, och på den andra an-

laget till vördnad för det Högre, ur hvilka i deras ursprungliga förening, så vida de med öm sorgfällighet vårdas och näras, den rena moraliska och religiösa känslan tidigast utvecklar sig, och hvilka derföre (tillika med den lika starka och lika tidigt framträdande driften till sjelfverksamhet) äro för all uppfostran af den största vigt. Men vi kunne ej här ingå i någon vidare utveckling och tillämpning häraf, med afseende på så väl den husliga uppfostran inom Familjen, som den offentliga undervisningen. Vi åtnöje oss här i afseende på denna punkt med den enda anmärkningen, att om den i äldre tider vanliga uppfostrings- och undervisnings-metoden ofta öfvergick till känslolös hårdhet, och om den för öfrigt ej var grundad på ett riktigt och redigt begrepp om de intellectuella förmögenheternas progressiva utveckling; så har deremot den, hvilken i nyare tider, till en hufvudsaklig del genom inflytelsen af ROUSSEAUS pedagogiska åsigtter, blifvit temmeligen vanlig, oaktadt den onekligen ledt till afskaffandet af den äldre methodens missbruk, likväl ganska ofta fallit i det mot det förra motsatta felet, att genom uppfostrans och undervisningens förvandlande i blott lek, samt genom Barnens vänjande vid ett förtidigt, omoget räsönnerrande, hos dem qväfva känslan af vördnad för en högre erfarenhet och vishet, och den med denna sammanhängande hägen för allvar, laglydnad, ordning och arbetsamhet; (liksom denna moderna Pedagogik ofta äfven, i den

tillämpning en del af dess anhängare utaf den gjort, genom hela uppfostrans och undervisningens uteslutande rigtning på det i materiell mening nyttiga, det för livvets sinnliga behof användbara, tenderat att redan i dess första frö qväfva all enthusiasm för Ideer, all ren, oegennyttig känsla för det till sin natur Högre och Ädlare, med ett ord, allt det, som ger människans lif dess rätta betydelse och dess egentliga värde).— Af det här anförda är vidare klart, att det oförfalskade ethiska förhållandet mellan Föräldrar och Barn äfven egeren religiös karakter. Barnets kärleksfulla vördnad för sina Föräldrar är nära beslägtad med den religiösa känslan. Också har Religionen ingen skönare bild, för att uttrycka Gudomlighetens förhållande till människorna, än den (i synnerhet i Christendomens lära nyttjade), hvilken är lånad af en Faders förhållande till sina Barn. Äfven Grekerne och Romarne erkände denna religiösa karakter af den här ifrågavarande, likasom af alla de inom Familjlivet förekommande känslor, genom sjelfva det namn af Pietet, hvarmed de utmärkte dem. De erkände dermed, att den andeliga dragningskraft, genom hvilken Familjens (äfvensom Statens) medlemmar äro till ett Helt sammanbundne, har en nära gemenskap med den, som förenar alla förnuftiga varelser med Anderikets innersta medelpunkt. — Men om det är otvifvelaktigt, att det naturenliga förhållandet mellan Föräldrar och Barn har en ethisk, och dermed tillika religiös karakter;

så tyckes det deremot vid första påseende ej innehålla något juridiskt moment. Då nämligen Barnet ännu icke i verkligheten, utan endast i anlaget, har värdigheten af en förnuftig och fri varelse, och således ännu icke kan avsluta ett rättsenligt fördrag; så kan dess förhållande till sina Föräldrar icke, i likhet med förhållandet mellan Makar, antaga den yttre juridiska formen af en frivilligt ingången öfverenskommelse. Derföre grundar sig föräldra-makten icke på något egentligt och formligt fördrag 5): ännu mindre kan man, med vissa äldre Rättslärare, härleda den deraf, att Barnen genom procreationen blifvit Föräldrarnes egendom; ett föreställningssätt, hvilket, högst förvändt, låter en Person, en åtminstone i anlaget förnuftig och fri varelse, genom ursprunglig acquisition eller formation blifva en annans egendom, likasom ett medvetslöst ting: man måste söka dess yttersta grund uti Föräldrarnes moraliska förbindelse att vårda och uppfostra en varelse, som genom deras vållande fått sitt lif; af hvilken förbindelse det nämligen blir en nödvändig följd, att de måste öfver sina Barn ega all den makt, som till

- 5) Visserligen kan man likväl hos Barnet antaga en så kallad *consensus praesumptus*, i den mening, att Barnet, i fall det vid sitt inträde i lifvet kunde så bedömma sin egen belägenhet och sitt förhållande till sina Föräldrar, som det vid en mognare ålder kan bedömma detsamma, sjelfmant skulle underkasta sig Föräldrarnes vårdande och bildande uppsigt. Men äfven under antagande häraf, blir föräldra-maktens yttersta grund ingen annan, än Barnets behof af vård och uppfostran, samt Föräldrarnes moraliska förbindelse att besörja den.

uppfyllandet af denna deras pligt erfordras. Imellertid, ehuru öfvervägande det ethiska visar sig i förhållandet mellan Föräldrar och Barn, saknas likväl äfven här icke helt och hållet det juridiska momentet. Detta röjer sig här i allt det, som utgör Barnets rättighet, eller deruti, att föräldra-makten, ehuru vidsträckt, likväl icke är oinskränkt. Denna makt har nämligen en genom dess grund och ändamål bestämd gräns, så väl i hänseende till dess vidd, som till tiden af dess duration. I det förra hänseendet sträcker den sig till allt det, som i sjelfva verket hör till Barnens vård och uppfostran, men ej till något mer än detta: i det sednare har den sitt naturliga slut, då Barnens andeliga och fysiska krafter blifvit till den grad utvecklade, att de kunna vårda och försörja sig sjelfva, efter hvilken tidepunkt de väl fortfara att genom kärlek, vördnad och tacksamhet vara förenade med sitt lifs närmaste upphofsmän och sin ungdoms vårdare, men likväl ej mer stå under det egentliga föräldra-väldet. Så länge de åter stå under detta välde, kunna de visserligen icke sjelfve mot Föräldrarne göra sina rättigheter gällande, eller mot dem föra någon juridisk klagan, hvilken skulle strida emot den till det ethiska förhållandet mellan Föräldrar och Barn väsendtligen hörande barnsliga vördnaden. Men att de likväl ega sådana rättigheter, röjer sig tydligen derigenom, att Staten, som i dem ser sina blifvande medlemmar, och

på den förnuftenliga utbildningen af deras anlag måste grunda sina förhoppningar för en kommande tid, kan och bör på deras vägnar åtaga sig utförandet af deras talan. Den uppfyller denna pligt först och främst derigenom, att den, för att mot grymhet och våld skydda den värnlösa menckliga varelsen vid sjelfva dess inträde i lifvet, förbjuder och bestraffar allt slags direct eller indirect barnamord: vidare derigenom, att den tillhåller Föräldrarne att sörja för sina Barns vård och uppfostran, i fall de, döfve för naturens och hjertats röst, skulle vilja undandraga sig denna förbindelse: och ändteligen derigenom, att den tager Barnen i försvar under den tid, då de njuta sin uppfostran, åtminstone mot föräldra-maktens gröfsta missbruk. Visserligen blir det härvid en vigtig och i åtskilliga speciella fall icke lätt besvarad fråga, huru långt Staten rätteligen bör sträcka sin uppsigt öfver Föräldrarnes sätt att behandla sina Barn, samt i hvilka hänseenden den bör tillåta sig att genom offentliga åtgärder och stadganden bestämma det, som hör till de blifvande Statsborgarnes uppfostran. Det fordras en mogen och noggrann pröfning, för att i vissa collisions-fall med hvarandra förlika Föräldramaktens och Statsmaktens lika heliga anspråk. Men i allmänhet kan det åtminstone icke bestridas, att ju Staten eger både rättighet och förbindelse till en sådan högre uppsigt öfver Barnens vård och uppfostran. Utan tvifvel måste det erkännas, att en Lagstiftning, hvilken antingen, såsom hos så många Folk varit hän-

delsen, öfverlemnar det åt Föräldrarnes välbehag, att upptaga och vårda sina Barn eller ej, eller ock, såsom hos Romarne, gör Barnen till Fadrens slafvar, är ej blott immoralisk och barbarisk, utan äfven, genom förnekandet af Barnens naturliga rättigheter, i sjelfva verket rättsstridig. Ändteligen då det hvarken kan tillhöra Föräldrarne eller Barnen, såsom begge i afseende på denna fråga partiske, att afgöra, när Barnens egentliga uppfostran må anses fulländad, och föräldra-väldet öfver dem således bör upphöra; så tillhör det Staten, att äfven här, såsom skiljedomare, träda emellan; och bestämma denna tidepunkt. I allt det, hvarigenom Staten på detta sätt, för att skydda Barnens rättigheter, innesluter föräldramakten inom vissa gränser i afseende på dess vidd och duration, röjer det sig, att äfven förhållandet mellan Föräldrar och Barn, ehuru hufvudsakligen ethiskt, likväl också innehåller ett juridiskt moment.

Om, enligt det här anförda, i den äktenskapliga förbindelsen båda momenterna röja sig med ungefär lika tydlighet, men deremot i förhållandet mellan Föräldrar och Barn det ethiska har en viss öfvervigt öfver det juridiska; så är tvertom i det tredje inom Familjelifvet förekommande förhållandet, eller i det mellan Husbondfolk och Tjenstehjon, det juridiska det starkast framträdande, hvaremot det ethiska här blir jämförelsevis mindre märkbart. Det juridiska framträder här med full tydlighet, emedan för-

hållandet mellan Husbondfolk och Tjenstehjon, för att ega en med förnuftets fordran öfverensstämmande karakter, alltid måste grunda sig på en å ömse sidor frivilligt ingången öfverenskommelse, ett fördrag, genom hvilket bådas ömsesidiga rättigheter och förbindelser bestämmas. Att det, så snart det icke grundar sig på en sådan frivillig öfverenskommelse; så snart det å Tjenstehjonets sida innebär ett ofrivilligt beroende, medelst hvilket detsamma i någon mening anses såsom en del af Husbondens egendom, — detta förhållande må nu förekomma under den form det hade i Forn- tidens Träldom, eller under den, hvilken utgjorde Medeltidens och de nyare tidernas, ännu icke öfverallt upphäfnas Lifegenskap, eller ändteligen under den, i hvilken det förekommer i Negerslafveriet, — är stridande mot människans medfödda, oföryttreliga rättigheter; detta är något, som aldrig bör kunna sättas i fråga. Men den frivilliga öfverenskommelse, genom hvilken förhållandet mellan Husbondfolk och Tjenstehjon bör uppkomma och till sina vilkor bestämmas, är icke, i likhet med den, genom hvilken den äktenskapliga förbindelsen ingås, en sådan, som antyder båda contrahenter- nes förening till en gemensam personlighet; den innebär egentligen, och såsom juridisk öfverenskommelse betraktad, blott ett öfverlemnande af en del af den enes arbetskraft till den andres disposition, emot vissa till betalning därför betingade fördelar. Derföre får ock denna öfverenskommelse icke karakteren af en

öupplöslig förbindelse: den ingås blott för bestämd tid, eller ock för o bestämd tid, men med ömsesidig rättighet till dess uppsägande. I följd häraf är ock af alla de förhållanden, hvilka inom Familjelifvets område kunna ega rum, detta det, som mest närmar sig till arten af sådana utom Familjen i det borgerliga lifvet vanliga öfverenskommelser, hvilka handla om vissa bestämda prestationer. Ett Tjenstehjons egentliga sysslor, likasom dess deremot betingade aflöningsvilkor, kunna nästan med samma noggrannhet bestämmas, som den för lega arbetande Dagakarlens. I enlighet dermed är det ock för Staten möjligt, att genom uttrycklig Lag, genom en Tjenstehjons-Statga, i allmänhet utstaka Husbondfolks och Tjenstehjons ömsesidiga förbindelser och rättigheter, ehuru den visserligen måste öfverlemna det åt de contraherandes frihet, att, under de genom dessa allmänna Statganden bestämda vilkor, sjelfve sig emellan uppgöra och reglera det mera speciella af deras förbindelse. Imellertid, och oaktadt denna det juridiska momentets öfvervigt, har likväl förhållandet mellan Husbondfolk och Tjenstehjon äfven en ethisk sida. Dermed mena vi ej blott, att det uti denna, likasom i alla andra öfverenskommelser, är för båda contrahenterua en moralisk pligt att troget och samvetsgrannt uppfylla de förbindelser, hvilka de åtagit sig; utan vi mena dermed hufvudsakligen, att äfven Husbondfolk och Tjenstehjon böra, så vida förhållan-

det dem emellan skall visa sig i sin äkta och rena karakter, vara förenade genom det moraliska bandet af ömsesidig tillgifvenhet, välvilja och förtroende. Utan tvifvel måste det medgifvas, att deras förbindelse bör vara närmare och hjertligare, än den, hvilken till exempel eger rum mellan Dagakarlen och den, som mot en bestämd betalning lagt honom, eller rättare, en del af hans arbetsförmåga. Denna fordran är en nödvändig följd deraf, att Tjenstehjonet, genom sitt inträde i Husbondfolkets tjenst, blir en medlem af deras Hushåll. Derigenom kommer nämligen den moraliska kraft, hvilken utgör Familjelivets innersta anda, att sträcka sin inflytelse äfven till dessa utifrån upptagne medlemmar: äfven dessa böra, så snart de träda inom Familjelivets helgade område, för att ej störande gripa in i detsamma, och stå i strid mot dess väsende, åtminstone till en viss grad med Familjens organism införlifvas, ehuru visserligen, då detta deras införlifvande icke blir fullkomligt, det moraliska band, som förenar dem med Husbondfolkets Familj, icke blir lika starkt och oupplösligt, som det, hvilket sammanhåller dess öfriga medlemmar, eller dem, hvilka utgöra dess väsendtliga beståndsdelar. Det blir därför på ena sidan Tjenstehjonets pligt, att, i allt hvad af dess åtgärd beror, med ömhet och trohet stå på Husbondfolkets bästa; och på den andra får Husbondens makt öfver Tjenstehjonet, ehuru den till sitt om-

fång är långt inskränktere än Föräldra-makten, likväl till sin art en viss likhet med denna; den blir en till hälften faderlig makt, i följd hvaraf det åligger Husbonden, at genom råd och biträde befrämja Tjenstehjonets välfärd; att t. ex. draga åtminstone någon försorg om dess bildning, i fall det ännu är minderårigt; att vårda det under dess sjukdomar; samt att, så vidt möjligt är, sörja för ett i dess tjenst grånadt Tjenstehjons underhåll, sedan det förlorat sin arbetsförmåga. Det är onekligt, att äfven förhållandet mellan Husbondfolk och Tjenstehjon ofta kan antaga en skön och rörande karakter af hjertlighet och ömhet: manser någon gång en gammal trogen Tjenare, som till hela sin existens blifvit så nära förenad med Husbondfolkets Familj, att han nu mera nästau kan räknas för en af dess väsendtliga beståndsdelar. — Men här, såsom öfverallt, står ock det ethiska i ett visst sammanhang med det religiösa. Derföre har Christendomen, der den blifvit rådande, på förhållandet mellan Husbondfolk och Tjenstehjon yttrat samma förädlande inflytelse, som på det mellan Makar samt mellan Föräldrar och Barn. Då nämligen förhållandet mellan Husbondfolk och Tjenstehjon före Christendomens utbredande vanligtvis hade den råa och barbariska formen af Träldom, hvarigenom det, äfven hos Forntidens friaste och mest bildade Folk, alltid fanns en ganska talrik klass, som var beröfvad nästan alla menckliga och medborgerliga rättigheter; så ledde deremot Christendomen, genom

sin lära om alla människors naturliga och ursprungliga likhet inför Gud såsom allas gemensamme Fader, åtminstone till den egentliga Träldomens upphäfvande. Och om den ej förmådde hindra, att en ny, ehuru betydligt lindrigare, art af Träldom under Medeltiden uppkom uti Böndernas genom åtskilliga omständigheter föranledda Lifegenskap, eller att, i en ännu sednare tid, en samvetslös vinningslystnad, med grof mistydnig, betraktat Christendomens lära om människornas naturliga likhet inför Gud, såsom gällande endast om den hvita mennisko-stammen, men ej om de öfriga; så har den likväl numera i Europas flesta länder hunnit afskaffa, eller åtminstone mildra Lifegenskapen, likasom den i våra dagar med någon framgång börjat arbeta äfven på Negerlafveriets utrotande. Utan tvifvel skall den ock, oaktadt allt den låga egennyttans motstånd, slutligen lyckas att i afseende på denna punkt fullborda sitt verk; äfvensom den för öfrigt säkerligen skall fortfara att bereda en mer och mer fullkomlig utbildning af det äkta och sedligt rena förhållandet mellan Husbondfolk och Tjenstehjon.

Genom allt det hittills anförda torde vara klart; huru det uti alla de till Familjelifvet hörande förhållanden finnes på en gång något ethiskt och något juridiskt. Det förra är härvid det, som utgör Familjelifvets inre anda: det sednare åter bestämmer dess deremot svarande yttre form. Det förra är det

egentligt positiva och bildande, det gemensamma lifvets källa, och det, som ger åt detta gemensamma lif dess högre karakter af sedlig renhet, hjertlighet och innerlighet; hvaremot det sednare utgör ett vilkor för det förras möjlighet, och därför egentligen yttrar sig på ett negativt sätt, såsom uttryckande en fordran, hvilken icke får öfverträdas, utan att det gemensamma lifvet förfalskas och förstöres, men hvars uppfyllande likväl icke ensamt är tillräckligt, för att framkalla och underhålla detta högre lif. Förnämligast gäller väl detta om de tvenne för Familjen väsendtliga förhållanden; men till en viss grad gäller det äfven om det tredje eller oväsentliga. Vi komme i det följande att finna, i hvilken mening detsamma äfven eger rum i det större, borgerliga Samhället.

Men det är icke endast i detta hänseende, som Familjen har en viss likhet med Staten: en sådan likhet röjer sig vidare äfven deruti, att det i Familjen, likasom i Staten, gifves en Styrelse eller en Regering. Så vida Familjen utgör en enhet, ett Helt af förenade individer, så måste den ock ega vissa för dess medlemmar gemensamma angelägenheter, hvilka, såsom sådana, fordra en gemensam förvaltning och ledning. Det måste nu genom Familjens väsende och det naturliga förhållandet mellan dess medlemmar vara bestämdt, så väl hvem denna ledning rätteligen tillhör, som ock hvaruti den, enligt för-

nuftets fordran bör bestå, och inom hvilka gränсор, den bör vara innesluten. Då Barnen ännu icke kunna vårda och leda ens sig sjelfva; och då det hör till väsendet af den öfverenskommelse, genom hvilken Tjenstehjonen inträdt inom Familjens område, att de i afseende på allt det, hvaruti de höra till Familjen, eller allt det, som rör dess angelägenheter, och öfverensstämmer med de betingade vilkoren, underkastat sig Husbondfolkets vilja; så kan Familjens styrelse först och främst icke tillhöra någon annan, än de genom Äktenskap förenade Makarne, genom hvilkas förbindelse Familjen uppkommit. Mellan dem åter måste denna styrelse fördela sig på det sätt, som är bestämdt genom de båda könsens olika andeliga och physiska natur; en fördelning, till hvilken båda Makarne genom sin frivilligt ingångna äktenskapliga förbindelse lemnat sitt otvungna bifall. Här af åter blir det en följd, att Familjens styrelse, utan allt förnärande af Qvinnans naturliga rättigheter, måste komma att, enligt förnuftets fordran och anvisning, förnämligast tillhöra den i intellectuellt och physiskt hänseende starkare Mannen, hvarigenom han, såsom Husfader, blir Familjens Hufvud och Regent. Nu kunna Familjens gemensamma angelägenheter röra dels dess inre lif, dess bestånd och trefnad, dels dess förhållanden till allt utom den varande, till andra individer och Familjer, eller till Staten, af hvilken Familjen sjelf utgör en del. Derigenom måste

det husfaderliga väldet komma att innefatta tvenne väsendtliga beståndsdelar.

Hvad den förra af dessa beträffar, så angå Familjens inre angelägenheter dels de materiella eller ekonomiska villkoren för dess bestånd, dels dess högre, egentligt andeliga lif. I det förra hänseendet uppkommer för Familjen, såsom ett af flera fysiska personer bestående, under en viss längre eller kortare tid fortvarande Helt, behovet af en gemensam, fortvarande och, så vidt möjligt är, mot lyckans omvexlingar tryggad egendom, af hvilken Familjens medlemmar skola njuta sitt underhåll; denna egendom må nu bestå i besittningen af vissa Naturföremål och deras producter, eller i rättigheten till en viss sysselsättning, ett visst Yrke, af hvilket en fortvarande inkomst kan påräknas. Det förut blott enskilda och egoistiska sträfvet att förvärfva hvad som fordras till lifvets nödort eller bekvämlighet, förädlas genom Familjförbindelsen, och antager en högre karakter: det förvandlar sig i omsorgen om ett gemensamt, i omtanken för Familjens gemensamma uppehälle och välstånd. Makarnes egendom blir för Familjens väsendtliga, genom naturligt band förenade medlemmar gemensam, så vida ej genom särskild öfverenskommelse (genom Äktenskaps-förord) något undantag härifrån blifvit gjordt: Tjenstehjonen åter, som ej väsendtligen tillhöra Familjen, och genom

den öfverenskommelse, medelst hvilken de äro med den förenade, blott betingat sig underhåll och en bestämd lön, ega ej för öfrigt någon andel i Familjens gemensamma egendom. Af denna egendomens gemensamhet för Familjens väsendtliga medlemmar är det ock, som deras rättighet att ärfva hvarandra måste härledas: då nämligen en af dem dör, tillfaller hans andel i den gemensamma egendomen de återstående medlemmarne. Att förvärfva, vårda och förvalta denna Familjens gemensamma egendom tillhör nu förnämligast Mannen, såsom den genom sina natur-anlag och sin bildning vanligtvis dertill skickligaste. Med förbindelsen att sörja för sin Makas och sina Barns uppehälle, har han äfven erhållit den härtill erforderliga makten i afseende på val af Yrke och egendomens förvaltning; och Hustrun har för sin del sjelfmant medgifvit honom denna makt, då hon frivilligt blifvit hans Maka. Detta hindrar dock lika litet, att ju Hustrun och Barnen efter sina krafter böra bidraga till Familjens uppehälle, som att de (då den husfaderliga styrelsen bör utgöra, icke en Despotism, utan en kärlekens Regering) böra, så vidt de dertill äro skicklige, med Husfadren deltaga i öfverläggningarne rörande Familjens ekonomiska angelägenheter. Sin egentliga, genom hennes natur och anlag åt henne anvista, ekonomiska verksamhetskrets har imellertid Qvinnan i allt det, som rör den inre hushållningen. Här tillhör det henne, att, såsom Husmoder, med kärleksfull omvårdnad

Öfverallt utbreda en anda af ordning, lugn, flit och treflighet, samt att, genom de milda, qvinnliga behagens och det klara, sunda förståndets stilla, men oupphör- ligt verkande makt, försköna alla hvardagslifvets små detaljer och i dem inlägga en högre betydelse. Här- igenom får Qvinnans verksamhet äfven ett ganska viktigt inflytande på allt det, som hör till Familjens högre gemensamma lif (gemensamma förädlade el- ler bildande sysselsättningar och nöjen, Barnens upp- fostran o. s. v.). Imellertid är det likväl klart, att Mannens husfaderliga makt måste, äfven i denna högre, andeliga del af Familjlivet, otvunget göra sig gällande genom öfverlägsenheten af hans intellectu- ella kraft. Det är åtminstone en naturstridig anomali, om förhållandet stundom är det motsatta.

I afseende åter på Familjens förhållande till allt utom den varande, ligger det i sakens natur, att Hus- fadren måste blifva dess egentlige Representant. Qvin- nans naturliga verksamhetskrets sträcker sig vanligtvis ej utom Familjlivets område: Familjen är hennes värld 6): hon uppfyller sin bestämmelse, då hon är

- 6) Härmed bestride vi likväl icke, att äfven Qvinnan stundom blifvit begåfvad med den Snillels eld och styrka, som utgör den sanna kallelsen till en vidsträck- tare, i synnerhet litterär, verksamhet, samt att hon i sådant fall bör följa denna kallelse; men få äro exemplen af de Qvinnor, hvilka lyckats att följa den, utan att för den uppoffra sin egentliga rena qvinnlighet.

Maka och Mor, och då hennes hela omvårdnad om Familjens husliga angelägenheter blir ett yttre, lefvande uttryck af den ostörda harmoni i hennes eget inre, den själens renhet och oskuld, som utgör den äkta kvinnliga fullkomligheten. Mannen åter, sjelfständig, reflecterande, sträfvande, och ämnad, enligt sin hela natur, att genom strid med världen och med sig sjelf, tillkämpa sig den högre harmoni i sitt inre, som utgör visheten; kan och bör ej med hela sin verksamhet stänga sig inom Familjelivets krets: han tillhör Vetenskapen, Konsten, Staten; och hans hvila i skötet af sin Familj, bör blott vara en återhämtning af krafter till nya mödor för Fäderneslandet och Menskligheten. Förbunden att vara sin Makas och sina Barns beskyddare mot allt yttre våld, blir han ock Familjens naturlige Representant i alla dess yttre förhållanden. Han blir sin Makas och sina Barns naturlige Målsman; och Hustrun har, genom den äktenskapliga förbindelsens ingående, frivilligt underkastat sig detta målsmanskap; likasom äfven Tjenstehjonen, genom den öfverenskommelse, medelst hvilken de gått i tjenst, frivilligt ställt sig under Husbondens målsmanskap i afseende på allt det, hvaruti de äro att anse såsom hörande till Familjen. Deraf följer i synnerhet, att Husfadren ensam representerar Familjen i dess förhållande till Staten. Han ensam är egentligt activ Statsborgare, i den mening, att han på hela Familjens vägnar uöfvar dess andel

i Statens constitutionella styrelse, och ansvarar för dess bidrag till de för Statsförvaltningens bestridande erforderliga utgifter eller prestationer. Alla Familjens öfriga medlemmar äro i denna mening passive Statsborgare; de äro det genom sitt eget frivilliga begifvande, och skulle således icke utan orimlighet kunna klaga öfver sitt uteslutande från den omedelbara befattningen med Statens angelägenheter. Detta hindrar imellertid alldeles icke Qvinnan att vara Medborgarinna i detta ords rätta bemärkelse, och att inom sin naturliga verksamhetskrets bidraga på ett, om ock blott medelbart, likväl ganska viktigt sätt till förbättringen af Statens tillstånd och styrelse, genom den inflytelse hon eger och måste ega på hela det husliga lifvets anda och karakter, på Mammens sällhet och trefnad, samt på Barnens, de blifvande Statsborgarnes, uppfostran och bildning. Hon behöfver således icke söka intränga sig inom den egentliga Statsförvaltningens och Embetsmanna-verksamhetens för henne främmande spher: hon behöfver icke inblanda sig i det egentligen så kallade politiska lifvet, för att på ett naturenligt, mot hennes anlag och bestämelse svarande sätt gagna sitt Fädernesland och medverka till Statens bestånd och välfärd 7).

7) Men om det medgifves, att Qvinnan; så länge hon, såsom Dotter eller Hustru, står under sin Faders eller sin Makes målsmanskap, är naturligen, och utan allt

Om vi fråge efter det husfaderliga väldets grund och upphof, så måste, i följd af allt det här anförda, svaret blifva, att detta välde på ena sidan är beredt af Naturen, genom de drifter och känslor, hvilka föranleda och sammanhålla Familjföreningen, samt genom den intellectuella och fysiska öfverlägsenhet, medelst hvilken Naturen bestämt Mannen till Familjens egentlige Styresman; men att likväl på den andra sidan detta välde i hvarje speciellt fall, för att vara

hennes förorättande, utesluten ifrån den omedelbara befattningen med Statens angelägenheter; är det ej likväl, har man ofta frågat, en orättvisa och ett missbruk af det starkare könets makt, att detta uteslutande blifvit sträckt äfven till de Qvinnor, hvilka ej hafva någon sådan naturlig målsman, nämligen äldre, myndiga Jungfrur, Enkor eller frånskilda Hustrur? — Frågan är ganska lätt besvarad. I fall, hvilket icke lär kunna bestridas, Qvinnans omedelbara befattning med Statsförvaltningen ej blott skulle strida emot den rena qvinnlighetens karakter, utan äfven ur flera skäl vara för Staten skadlig; så eger Staten full anledning att icke tillåta den, äfven i hänseende till de Qvinnor, hvilka den för öfrigt erkänner såsom myndiga, eller berättigade att sjelfva vårda sin egendom och sina enskilda angelägenheter. Dessa måste då antingen frivilligt underkasta sig denna för Statens väl nödvändiga anordning, eller ock måste de öfvergifva Staten; och de kunna ej klaga öfver förtryck, eller öfver förnärmandet af deras naturliga rättigheter, så snart de ej genom något slags yttre tvång kvarhållas inom en Stat, hvars Lagar de icke gilla. Detta står i sammanhang med det, som längre fram kommer att nämnas om Samhällsfördraget i den bemärkelse, hvilken vi tro oss böra gifva åt detta ord.

rättsenligt, måste grunda sig på ett fördrag, åtminstone i hänseende till alla dem af Familjens medlemmar, hvilka kunna avsluta ett rättsenligt fördrag, nämligen Makarne och Tjenstehjonen: (äfvén i hänseende till Barnen gäller det, ehuru i mera oegentlig mening, så vida man hos dem förutsätter en *consensus praesumptus*). Vidare är klart, att det, i afseende på Husfadrens förhållande till Familjen, gifves tvenne motsatta ytterligheter, genom hvilka det kan förlora sin äkta och rena karakter. Den ena är den, då det husfaderliga väldet förslappas, då det saknar tillräcklig kraft att sammanhålla det Hela och leda dess styrelse; den andra åter den, då det öfvergår till hårdhet och Despotism. Den förra af dessa förekommer ofta hos öfverförfinade och förvekligade Folk: den sednare har varit vanlig hos råa och barbariska Nationer. I synnerhet leder Polygamien, eller egentligen Polygynien 8), hvilken redan i och för sig sjelf innebär ett förnekande af Qvinnans personlighet och människovärde, ganska naturligt, och nästan oundvikligen, till hennes slafveri under Mannen: den förvandlar derföre, nästan med nödvändighet, det husfaderliga väldet till en Despotism.

- 8) Polyandrien skulle innebära en total uppnedvändning af det naturliga förhållandet mellan könen; men det synes, oaktadt de uppgifter man derom eger, ännu vara tvifvelsmål underkastadt, huruvida den verkligen hos något äldre eller nyare Folk förekommit.

Vi hafve redan uppgifvit det såsom sannolikt, att Staten ifrån början ej utgjorde något annat än en utvidgad Familj, och att Regeringsmakten i Staten aldräförst uppkom af den husfaderliga och patriarchaliska styrelsen inom Familjen. I Orienten — Menniskoslägtets och den menskliga odlingens vagga — har Regeringsmakten i alla tider bibehållit karakteren af ett sådant utvidgadt, ett helt Folk omfattande Husfadersvälde; och likasom den husfaderliga makten inom Familjen här, i synnerhet genom den tidigt uppkomna och sedermera aldrig afskaffade Polygamien, urartat till husligt Tyranni, äfvenså öfvergick Regeringsmakten i Staten här till en Despotism, hvilken sedermera i Årtusenden bibehållit sig såsom de stora Orientaliska Monarchiernas vanliga Styrelseform. Äfven Grekerne, ehuru mycket deras fria republikanska Statsförfattningar åtskilde sig ifrån denna Orientaliska Despotism, erkände likväl ett närmare sammanhang mellan Statens ursprung och Familjförhållandet, i synnerhet derigenom, att deras fornsägner satte införandet af ordentliga Äktenskap, och således det egentliga Familjelivets uppkomst, i omedelbar förbindelse med Staternas grundläggning genom vissa Gudomligheter eller Heroer. Men detta Familjförhållandets sammanhang med Staten fortvarar ock under den sednares hela framskridande utbildning. Familjen utgör Statens sedliga grundval. De moraliska krafter, hvilka äro verksamma inom Familjen,

äro till sitt väsende beslägtade med dem, genom hvilka Staten sammanhålles: genom de förras styrka och liflighet beredes de sednares yttring: Derföre är det inom det enkla, oförderfvade Familjelivet, och genom de känslor, hvilka af detsamma väckas och näras, som fröet till den sanna Fosterlandskärleken, den äkta medborgerliga andan, i Barnets sinne småningom måste utvecklas och bringas till mognad: det är här, inom fädernehyddans lilla ordnade verld, som det skall lära sig kärleksfull vördnad för en styrande Makt, aktning för rättvisa och lag, välvilja mot likar, och håg för en lugn, bestämd verksamhet, för det samvetsgranna uppfyllandet af bestämda, dagligen återkommande pligter: det är, med ett ord, inom Familjen, som det skall bildas till Statsborgare; inom det husliga Samfundet, som det skall uppfostras för det borgerliga, hvars vidsträcktta omfång, skådeplatsen för alla phantasiens drömmar om framtida värf och öden, ligger för det unga sinnet i ett dunkelt fjerran, lika hemlighetsfullt och lockande, som den omätliga, obekanta verld, hvilken det anar bakom de berg, som stänga dess synkrets. Denanda, hvilken är rådande inom Familjen, blir härigenom af oberäkneligt inflytande på Staten. Der det husliga livets sedliga renhet gått förlorad, sprider sig förderfvet nödvändigt derifrån äfven till det offentliga. Der familjbanden genom lättsinnighet och sedeförderf förlorat sin första, naturliga styrka; der förhållandet mel-

lån könen urartat: der den äktenskapliga troheten i det allmänna tänkesättet blifvit beröfvad sin helgd; och der i följd deraf äfven den barnsliga vördnaden för Föräldrar blifvit försvagad; der är Statens sedliga lif i sin källa förgiftadt, och dess förlorade helsa kan ej genom några yttre Lagar och Police-anstalter återställas eller ersättas. Utan tvifvel bidrog den sedliga upp-tösning, hvilken, under hela loppet af det adertonde Århundradet, i Frankrike röjde sig inom Familjelivets område, ganska mycket till att i detta Land försvaga äfven de borgertliga samhällsbanden, och derigenom till att bereda Revolutionens ytterligheter, samt att gifva denna dess vilda och förstörande karakter. I följd af detta samband mellan det husliga och det offentliga lifvet har ock Christendomen, redan derigenom, att den renat och förädlat alla de till Familjen hörande förhållanden, haft ett viktigt och välgörande inflytande äfven på Samhällsförfattningen i de nyare Europeiska Staterna. Den har åtminstone, genom upphäfvandet, så väl af den Orientaliska Polygamien, som af det Romerska oinskränkta fadersväldet, gjort en egentlig Orientalisk eller Romersk Despotism om-möjlig i det Christliga Europa.

Tvenne stora, outplånliga motsatser röja sig lätt inom Familjelivet: på ena sidan motsatsen af den manliga och kvinnliga naturen; och på den andra motsatsen af ungdom och ålderdom. I det förra

hänseendet blir den naturenliga utvecklingen af Familjens gemensamma lif ett resultat af tvenne coexisterande krafter, det manliga allvarets och den qvinnliga mildhetens, förenade inflytelse: det förra är den synliga herrskande principen; men den sednare utöfvar en ej mindre vigtig, ehuru mera osynlig makt. I motsatsen af ungdom och ålderdom se vi åter förhållandet mellan tvenne på hvarandra följande generationer, af hvilka den ena med sitt friska mod, sin lifliga inbildning, sin rörliga, framåt sträfvande verksamhet, och sina glada, obegränsade förhoppningar, måste ledas och hejdas, utan att förtryckas, af den andras mognade vishet, samt dess sträfvande efter det bepröfvade, säkra och varaktiga. Huruvida det i Staten gifves något, som svarar häremot, få vi i det följande tillfälle att undersöka.

För öfrigt om Staten i åtskilliga hänseenden låter jämföra sig med Familjen, och om Regeringsmakten i Staten har en viss likhet med det husfaderliga väldet inom Familjen; så kan likväl denna jämförelse, om den utsträcker alltför långt, äfven leda till stora förvillelser. Lika sannt, som det är, att all Regering bör, i ordets rätta mening, med faderligt sinne och faderlig vishet vaka för Folkets väl; lika obestriddigt är det ock, att det just varit på en falsk användning af begreppet om fadersväldet, som Despotismen i alla tider företrädesvis älskat att grunda sin godtyckliga makt.

Det är således af stor vigt, att vi i vår undersökning om Staten, undër det vi anmärke dess verkliga likhet med Familjen, noga taga oss till vara för allt missbruk och all öfverdrifven tillämnning af den på denna likhet grundade jemförelsen.

Då Staten alltid består af en genom gemensam Styrelse förenad och sammanhållen mängd af Familjer; så måste Familjen betraktas såsom ett mindre Helt, hvilket i begreppet föregår det större Hela, som utgör Staten, ehuru det visserligen först var inom Staten, som Familjen fick sin fullt bestämda och genom yttre Lag ordnade form. Men Familjen är icke det enda slags mindre Hela, som Staten uti sig innefattar. Äfven allt hvad man kallar Stånd och Corporation utgör ett sådant mindre Helt inom Staten såsom ett större Helt. Man kan derföre väcka den frågan, huruvida ej äfven Stånd och Corporationer böra betraktas såsom något, som i begreppet föregår Staten, och tjenar att bereda den. Men i vår tanka förhåller det sig likväl icke egenteligen så; ty Stånden och Corporationerna förutsätta en bestämd arbetsfördelning, genom hvilken särskilda individer uteslutas, eller åtminstone hufvudsakligen, egna sig åt särskilda sysselsättningar och yrken; men en sådan bestämd arbetsfördelning kan ej sägas, likasom Familjförhållandet, med nödvändighet föregå Statens

uppkomst: den tyckes knappt ens kunna uppkomma, eller åtminstone ej kunna vinna någon consistens och varaktighet, förr än inom Staten, och i sammanhang med dess redan började utbildning. Ur detta skäl tro vi oss således, utan att dermed på förhand vilja afgöra något rörande oumbärligheten eller umbärligheten af bestämda Stånds- och Corporations-skillnader inom Staten, åtminstone icke böra anse uppkomsten af detta slags åtskillnader såsom ett af de föregående nödvändiga momenter, hvilka för Statens möjlighet förutsättas, och genom hvilka dess upphof beredes. Vi öfvergå derföre i vår närvarande undersökning omedelbart ifrån Familjen till Staten, utan att betrakta Stånds- och Corporationsbildningen såsom en nödvändig mellanliggande station för det med Familjen börjande *menskliga* Samhällets utbildning till en egentlig Stat.

IV.

STATENS VÄSENDE I ALLMÄNHET.

Svaret på alla mera speciella frågor rörande det, som hör till Statens rätta och förnuftsensliga organisation, måste utan tvifvel ytterst bero af det sätt, hvarpå man i allmänhet fattar sjelfva Statens väsende. För att åter göra oss reda för Statens väsende i allmänhet, måste vi tills vidare abstrahera ifrån allt det, hvaruti särskilda Stater, i följd af de olika förhållanden, hvilka hos särskilda Nationer ega rum, kunna åtskilja sig ifrån hvarandra: vi måste här reflectera endast på det, som är, eller åtminstone bör vara, för dem alla gemensamt. Vår fråga blir således egentligen den: huruvida det är en nödvändig förnuftsens fordran, att det bör gifvas en sådan förening mellan menniskor, som den, hvilken vi gifve namn af Stat, samt, i sådant fall, hvad det är, som utgör hela det för alla Stater gemensamma innehållet af denna förnuftsens fordran.

Vi hafve redan i det föregående, då vi talade om det menckliga Samhället i allmänhet, genom tvenne hufvudsatser förberedt vår närvarande undersökning om Staten. Den ena af dessa satser var den, att det gifves tvenne lika nödvändiga synpunkter, ur

hvilka Staten måste betraktas, nämligen en juridisk; och en moralisk, samt dermed tillika religiös, och att således vår åsigt af Staten skulle blifva ensidig, om vi endast betraktade den ur den ena af dessa synpunkter. Den andra åter var den, att Staten måste tänkas på en gång såsom en förbindelse mellan de i ett tidsmoment coexisterande medlemmarne af ett Folk, och tillika såsom en förbindelse mellan alla de på hvarandra följande generationer, genom hvilka hela dess historiska lif utvecklar sig, hvaraf följer, att man i sitt sätt att betrakta och bedömma den, bör göra lika mycket afseende på det närvarandes rätt, och på dess sammanhang med det förflutna och det tillkommande. I dessa tvenne hufvudsatser innefattas vårt hela begrepp om Statens väsende; och vår närvarande undersökning kommer derföre egentligen att utgöra, dels en ytterligare bevisning af dem, dels en utförligare utveckling af deras innehåll.

Den förra af dessa satser står, såsom man genast finner, i ganska nära sammanhang med det, som i det föregående blifvit nämnt om Familjen, och vi skulle derföre måhända kunna anse oss berättigade, att redan af dess gilltighet inom denna första och enklaste form af menskligt Samhälle efter analogien sluta till dess gilltighet äfven i afseende på det mera omfattande Samhälle, som utgör Staten. Men då en sådan analogi ensam likväl ej kan leda till full

visshet, utan blott till sannolikhet, och då det, oakadt den likhet, som eger rum mellan Staten och Familjen, likväl äfven gifves viktiga och väsendtliga åtskillnader mellan dem; måste vi ingå i en närmare undersökning, för att fullkomligen inse, huruvida och i hvilken mening den ifrågavarande satsen gäller om Staten. För att åter utreda detta, måste vi i synnerhet företaga oss en granskning af den motsatta åsigt af Staten, enligt hvilken man så ofta betraktar den endast ur en juridisk synpunkt, eller tänker den endast såsom en yttre, till skyddande af dess medlemmars personer och egendom upprättad Tvångs-anstalt. Vi måste bemöda oss att redigt åtskilja det falska i detta föreställningssätt ifrån det dermed till äfventyrs förenade sanna.

För detta ändamål vilje vi börja med den anmärkningen, att denna åsigt af Staten är helt och hållet modern: i Fortiden finne vi knappt något spår till den, om ej hos några af de Grekiska Sophisterna. Grekerne betraktade i allmänhet Staten såsom innebärande en ethisk förbindelse mellan dess medlemmar. Enligt hela andan och karakteren af den Grekiska Samhällsförfattningen, i hvilken hvarje individ redan derigenom, att han personligen mer eller mindre deltog i Statens förvaltning och styrelse, var närmare och innerligare förenad med den, och i hela sin existens kände sig såsom en medlem af den, betraktade

både Statsmännen och Filosoferna 1) människan vanligtvis i dess sammanhang med en bestämd Stat, eller såsom Medborgare. De fordrade, att den enskildes hela kraft skulle egnas åt Staten, att hans hela hjerta skulle tillhöra den, och att han endast i den skulle lefva; röras och hafva sin varelse. Deraf blef det en följd, att Ethik och Politik hos dem sattes i det närmaste samband med hvarandra. På ena sidan bedömde de individens dygd och fullkomlighet ur en politisk synpunkt; den utgjorde hos dem egentligen borgerlig dygd: och på den andra betraktade de Staten ur en ethisk synpunkt. Därföre bemödade sig de Grekiske Lagstiftarne (och ibland dem i synnerhet LYCURGUS), att genom sina stadganden efter Statens allmänna karakter bilda Statsborgarnes uppfostran, tänkesätt och seder, samt att bringa hela det enskilda lifvet i en ouplöslig förbindelse med det offentliga. Af de Grekiska Filosoferna var PLATO den, som tydligast framställde detta sammanhang mellan Ethik och Politik. Då han nämligen i Staten såg en förstörd bild af individen, och i Staten trodde sig återfinna samma väsendtliga beståndsdelar, som i den

1) Detta gäller dock icke utan allt undantag; ty visserligen funnos hos Grekerna äfven sådana ethiska Skolor, i hvilkas läror detta individens sammanhang med Staten icke egentligen erkändes, eller åtminstone icke till samma grad respecterades. Så lefde t. ex. Cynikerne, enligt karakteren af deras ethiska åsigt, i Staten, liksom de ej hade tillhört den.

menskliga själen, så tänkte han sig i enlighet dermed den förra, likasom den sednare, under karakteren af ett moraliskt väsende, och satte den förras fullkomlighet, likasom den sednares, i det rätta och harmoniska förhållande mellan dess beståndsdelar, hvilket utgör på ena sidan Statens, och på den andra individens sedlighet, och hvaraf dess sanna lycksalighet blir en omedelbar följd. Äfven ARISTOTELES betraktade Staten ur en moralisk synpunkt, såsom en på människornas samhällighet grundad förbindelse dem emellan, åsyftande deras gemensamma dygd och lycksalighet, eller uppfyllandet af alla deras både högre och lägre behof. Mer eller mindre tydligt angifven återfinnes en sådan moralisk åsigt af Staten äfven hos de öfriga af Forntidens Tänkare, hvilka sysselsatt sig med några hit hörande undersökningar, t. ex. hos CICERO i Afhandlingen *de Legibus*. Deremot måste det erkännas, att desse Tänkare vanligtvis icke med fullkomlig klarhet och noggrannhet utredde Statens juridiska karakter, samt att den individuella personligheten i Forntidens Stater, likasom i de Grekiska Philosophernas politiska Theorier, icke alltid åtnjöt sin fulla rätt: den subordinerades ofta för mycket under Staten, och stundom nästan förtrycktes af den 2). Ock-

- 2) Den Spartanska Författningen utgör ett exempel härpå. Äfvenså låter PLATO i sin idealiska Stat den offentliga Makten bestämma de särskilda Statsborgarnes Stånd och Yrken, utan att lemna dem i detta hänseende något egentligt fritt val; likasom han beröfvar en lufvudklass

så var det den individuella personlighetens och den subjectiva frihetens genom en mera utvecklade reflexion föranledda framträdande — hvilket, just derför, att det ej hade sitt tillräckliga och naturliga utrymme inom sjelfva Statens organisation, utan måste yttra sig i motsats emot den, och såsom ett individens lösryckande ifrån den, antog karakteren af en Statens sjukdom, af sedeförderf, factionsanda och enskild herrsklytnad — som egentligen beredde de gamla Staternas undergång. Om således på ena sidan vi i Forntiden ej finne den politiska Formalism, hvilken, med misskännande eller förnekande af Statens inre organiska lif, endast reflecterar på dess yttre struktur; så kan man likväl på den andra med rätta påstå, att detta Tidevarf, äfven uti de lyckligaste af dess Samhällsbildningar, icke förmådde i fullkomlig harmoni,

af Statens medlemmar, nämligen den, åt hvilken Statens försvar mot dess fiender är anförtrodt, all privat egendom och allt familjelif. Men vid dessa anordningar, hvilka nästan lika litet, som den Orientaliska Cast-indelningen, respectera individens personliga sjelfständighet, måste man likväl äfven erinra sig PLATOS till någon del Orientaliska bildning. Hans af erfarenheten visserligen rättfärdigade obenägenhet mot det Atheniska tygellösa Folkväldet, och hans dermed sammanhängande förkärlek för den mera aristokratiska Spartanska Författningen, äfvensom i allmänhet för Dorismen — ett tänkesätt, hvilket han hade gemensamt med XENOPHON och, såsom det synes, med SOCRATES samt alla de strängare Socratikerne — tyckes och hafva haft betydligt inflytande på hans allmänna politiska åsigt.

och utan någotderas uppoffrande, förena det ethiska i Staten med det juridiska, samt det enskilda lifvet med det offentliga, och att det således icke hann till den fulla upplösningen af Statslärans stora problem.

I de nyare tiderna har det visserligen äfven gifvits många, som helt och hållet eller till någon del bibehållit denna antika moraliska åsigt af Staten; men vanligare har det likväl varit, att man betraktat den borgerliga Samhällsföreningen endast ur en juridisk synpunkt, eller att man tänkt sig Staten endast såsom en yttre Tvångs-och Säkerhets-anstalt. Vi skulle här icke utan alltför stor vidlyftighet kunna fullständigt utreda uppkomsten och hela den successiva utbildningen af denna politiska åsigt, hvilken blifvit beredd genom många i den nyare tidens Samhällstillstånd liggande anledningar: imellertid är det likväl för vårt ändamål tjenligt, att vi åtminstone kasta en blick på de förnämsta af dessa anledningar. Vill man gå något längre tillbaka, så torde man kunna söka den första af dem redan i det förhållande, hvaruti Christendomen, vid sitt tidigaste utbredande i det Romerska Riket, kom till Staten och dess dåvarande Författning. Christendomen framträdde och utbredde sig i en tid, då den medborgerliga andan redan hade flyktat ur Forntidens Stater, och då en mängd af Folk, åtskilda till karakter, bildning och språk, voro, på ett högst naturstridigt sätt, genom våldets makt förenade till ett oformligt politiskt

Helt, som sammanhölls, icke genom någon inre kraft, utan endast genom det yttre tvånget af en militärisk Despotism, hvilken beherrskade världen från Britannien till Euphrat, och hvars bödlar mördade de få, hvilkas lefnad ännu erinrade om en bättre tid, under det att Despoterne sjelfve till-och afsattes af en tygellös soldat-hop. Då Christendomen, såsom en rent andelig Religion, stod i skarp motsats mot hela den antika verldsåsigten, hvilken, ehuru förfinad och förädlad genom intellektuell och esthetisk cultur, likväl ytterst grundade sig på en sinnlig Naturdyrkan; så var den ock redan ur detta skäl oförenlig med ett Samhällstillstånd, hvilket sammanhänge med denna verldsåsig och bildningsform, men i hvilket äfven denna ej mer visade sig i sin fordna friska och genuina karakter, utan i sitt djupaste förfall, och såsom mogen till sin undergång. Den här af föranledda antagonismen mellan den nya Religionen och den desorganiserade Staten röjde sig på ena sidan i de Christnas öppet uttalade väntan af en total omhvälfning af tingens hittills bestående ordning eller oordning, och på den andra i den Romerska Regeringens tidigt väckta fruktan för Christendomen, samt i de grymma, men ur politiska skäl lätt förklarliga förföljelser emot den, genom hvilka den mot sin oundvikliga undergång kämpande gamla Tiden, med fruktlös ansträngning af sina sista krafter, sträfvade att i dess födsel qväfva den inbrytande nya. Härigenom vande sig de Christne att, i motsats emot Kyrkan, såsom en högre och andelig, eller möra-

lisk och religiös förbindelse, betrakta Staten såsom en dermed alldeles icke sammanhängande, helt och hållet världslig Inrättning, hvilken endast rör det lägre och jordiska. De lefde i Staten, utan att egentligen tillhöra den: de lefde uti den såsom främlingar. De iaktogo dess Lagar, så vidt de ej stridde emot Religionen, (i hvilket fall man måste mer lyda Gud än människor); men deras hjerta tillhörde blott Christi högre osynliga Rike, och Kyrkan, såsom dess synliga afbild på Jorden. Då Christendomen efter några Seklers förlopp ändteligen blef den rådande Statsreligionen i hela det Romerska Riket, upphäfdes väl derigenom det fiendtliga förhållandet mellan Kyrkan och Staten; men de kommo likväl äfven då ej i sitt rätta och naturliga sammanhang med hvarandra, emedan Kyrkan nu, i stället för att sjelf blifva en väsendtlig del af Statens organism 5), började beherrska Staten. Kyrkan fortfor att betrakta den borgerliga Samhällsföreningen såsom en lägre, blott till den yttre ordningens bibehållande ämnad Anstalt, och den fordrade, att denna Anstalt, så vida de från den utgående anordningar skulde ega kraft och gilltighet, borde sanctioneras af Kyrkan, och genom blind, ovilkorlig un-

5) I hvilken mening Kyrkan bör utgöra en sådan del af Samhälls-organismen, och hvaruti således dess rätta förhållande till Staten består, få vi längre fram tillfälle att undersöka: vi torde då kunna undanrödja de misstydingar eller missförstånd, hvilka det här nyttjade uttrycket möjligtvis är underkastadt.

dergifvenhet köpa denna högre sanction. Häfigenom blef, under Feodal-systemets förtgående utbildning, hela den världsliga Makten, ett län af Kyrkan; ett föreställningssätt, genom hvilket Regeringsmakten — ehuru den ej, såsom i Orientens theokratiska Författningar, omedelbart härleddes från Gudomligheten, hvares afbild och representant Monarchen var — likväl på ett medelbart sätt fästades vid Himmelen 4). Genom Reformationen bröts väl Kyrkans väde öfver Staten, och förhållandet mellan båda närmade sig mera till det rätta; men genom en mängd af andra, i hela det Europeiska Samhällstillståndet grundade orsakers inflytelse, stadgades likväl mer och mer i det allmänna tänkesättet den här ifrågavarande åsigt af Staten såsom en blott yttre Tvängs-anstalt. Redan de flesta nyare Staters större vidd och folkmängd, ehuru den, efter vår öfvertygelse, i och för sig sjelf betraktad, icke är att anse såsom en olycka, utan tvertom såsom tjänande att i längden bereda en väsendtlig förbättring af Samhällsförfattningen, blef likväl i bör-

- 4). Vi bestride för öfrigt på ena sidan blott litet det, åtminstone till en del, välgörande inflytande, hvilket Hierarchien under denna tid hade på den Europeiska Samhällsbildningen, som vi på den andra tro detta numera kunna gälla såsom ett skäl för Hierarchiens och den blinda auctoritetstrons bibehållande eller återupprättande, under helt andra förhållanden; och sedan Verlden genom den sjelfständiga Tankens framskridande utveckling växt ifrån detta förmynderskap.

jan ett ibland skälen, hvarföre dessa Staters medlemmar, mindre nära förenade med hvarandra och med det Hela, vanligtvis icke i lika hög grad lifvades af den Samfundsanda, hvilken vi finne i Forntidens små Republiker, under deras friska och kraftfulla ålder. Imellertid var denna svagare känsla för Fäderneslandet likväl icke en följd endast af Staternas vidsträcktare omfång, (ty äfven i ett stort Rike kan utan tvivel finnas en sann Fosterlandskärlek, såsom den lifgivande anda, hvilken genomtränger det Hela och alla dess delar); sin förnämsta grund hade den i deras ofullkomliga organisation. I de Stater, hvilka, till större delen på det Romerska Rikets ruiner, af de Germaniska Folken blifvit stiftade, hade Feodalismen och Böndernas Lifegenskap, — båda föranledda af de förändringar, hvilka den äldre Germaniska Författningen genom nya, i de eröfrade länderna uppkomna förhållanden undergått 5) — redan tidigt utestängt den egentliga stora

5) Feodalismen hade, såsom bekant är, sin första anledning i det hos Germanerna vanliga, redan af TACITUS skildrade, förhållandet mellan Fursten och hans genom frivillig förbindelse med honom förenade Comites, hvilka, vid eröfringen af de till det Romerska Riket hörande Länderna, fingo Jord i förläning. Denna frivilliga förbindelse mellan Fursten och hans Comites låter, så vida desse Comites ifrån början hörde till Furstens militäriska Hushåll, och voro med honom förenade genom det moraliska bandet af personlig trohet och tillgifvenhet, jemföra sig med det i det föregående af denna Afhandling omtalade, på en gång juridiska och ethiska förhållandet mellan Husbondfolk och Tjenstehjon. Men i denna

massan af Nationen ifrån all befattning med de offentliga angelägenheterna. Under den sednare hälften af Medeltiden, under och efter Korstågen, och till en hufvudsaklig del genom deras omedelbara eller medelbara inflytelse, återväckte väl det tredje Ståndets uppkomst äfven den republikanska Samhällsprincipen till ett förnyadt lif, hvilket, med begagnande af den fordna Romerska Municipal-styrelsens allt hittills bibehållna lemningar, yttrade sig i de uppblomstrande Städerna genom införandet af friare och för de läg-

Samhällsförfattning var det endast sjelfva förhållandet mellan Fursten och hans Vasaller, som grundade sig på en å ömse sidor frivilligt ingången förbindelse: deremot var den egentliga, under oket af en ärftlig Lifegenskap böjda massan af Nationen icke genom något sådant fritt fördrag underkastad sina Herrars välde. Derigenom bildade således, om icke Feodalismen ensam, åtminstone den på Feodalismen och Böndernas Lifegenskap i förening grundade Samhällsförfattningen en skarp motsats mot den genom det fria Borgareståndets uppkomst återupplifvade republikanska principen, enligt hvilken Staten, i afseende på alla dess till ett Helt förenade medlemmar, måste betraktas såsom grundad på ett fritt fördrag; och striden mellan dessa båda Samhällsprinciper blef desto häftigare, ju mer Städerna, tryggade genom sin växande makt och sina vidt utbredda förbund, med frihetens mäktiga retelse inom sina murar eller sitt område inlockade Adelns Lifegne, och derigenom beröfvade den sina underhafvande. För öfrigt är det bekant, att likasom Feodalismen sjelf i många grader sträckte sig ifrån högre Vasaller till lägre, äfvenså Lifegenskapen, i detta ords vidsträcktaste bemärkelse, omfattade flera olika, mer och mindre hårda afhängighets-förhållanden. Jemf. vidare här om Afhängigheten om Feodalism och Republikanism i 1:sta och 2:dra Häftet af Svea.

re Samhälls-klasserna mera gynnande, ehuru det oakadt, ganska ofullkomliga Författningar. Men den nu upplågande häftiga striden mellan den feodalistiska och den republikanska principen ledde nästan endast i England (ehuru äfven der först efter ganska långvariga och våldsamma skakningar, och kanhända aldrig på ett fullkomligt sätt) till bådas verkliga införlifvande med Samhälls-organismen, samt till deras uppriktiga förlikning med hvarandra och med Konunga-makten: i de flesta länder slutades den deremot blott med båda principernas mer eller mindre fullkomliga undertryckande genom det nu uppväxande konungliga Enväldet 6). Då härigenom de fleste Ny-Europeiska Stater blefvo nästan oinskränkta Monarchier, och då de till dem

6) I Sverige kunde den här ifrågavarande striden väl icke förekomma under samma form, som i de flesta öfriga Europeiska Länder, emedan hvarken den egentliga Feodalismen eller Böndernas Lifegenskap här blifvit införd och stadgad, äfvensom Städerna här aldrig uppnådde en tillräcklig grad af rikedom och makt, för att ensamme bildas en motvigt mot Adeln. Imellertid då en sådan motvigt här bildades af de förenade Borgare- och Bondestånden, i synnerhet sedan det sistnämnda, under ENGBRECHTS, STURARNES och GUSTAF WASAS ledning, så ofta befriat Fäderneslandet ifrån utländskt förtryck, och derigenom mer och mer lärt känna sin styrka; så uppkom visserligen äfven här en långvarig osh liflig strid mellan den aristokratiska och den demokratiska Samhällsprincipen. Äfven här ledde denna strid, genom den öfvervigt den förre principen erhöll, och den sednares reaction deremot, för någon tid (näml. under CARL XI och CARL XII) till det konungliga Enväldet, ehuru detta ej blef af lång varaktighet.

hörande Länderna, likasom privat egendom, genom giftermål och arf, än sammanbragtes under en Furste, än åter delades mellan flera; så blef det derigenom temmeligen vanligt — i en tid, då den ärfvliga constitutionella Monarchiens höga Idé ännu så litet hunnit utbildas — att Staterna började betraktas såsom Regenternes enskilda tillhörighet 7); ett föreställningssätt, hvilket, mer eller mindre öppet uttryckt, vanligtvis låg till grund för den nyare tidens Cabinetts-politik, och i synnerhet med full tydlighet röjde sig i de många Successions-krigen. Men i sam-

- 7) Man erinre sig LUDVIG XIV:s: *l'etat, c'est moi*. — Med detta föreställningssätt sammanhänge den under denna tid ganska vanliga läran om Konunga-maktens af Folkens val oberoende, Gudomliga ursprung; en lära, hvilken i de öfriga Länderna mera praktiskt användes af Furstarne, men i England theoretiskt yrkades af den pedantiske JACOB I, och kostade hans olycklige Efterträdare krona och lif. Den förblef äfvev efter Restaurationen Toryismens egentliga grundlära, och framställdes i sin största ytterlighet af ROB. FILMER, som härledde den oinskränkta Konunga-makten af det oinskränkta Faders-väldet. FILMERS Skrift blef åter den närmaste anledningen, så väl till ALGERNON SIDNEYS *Discourses on Government*, som till LOCKES Afhandling om ursprunget af borgerlig Regering, hvilken sistnämnda utgjorde Whiggismens förnämsta vederläggning af den ifrågavarande läran. HOBBS sökte deremot en annan grund för den oinskränkta Konunga-makten, nämligen i ett fördrag, det ovilkorliga subjections-fördrag, medelst hvilket människorna, för att vinna ett slut på det allas krig mot alla, hvilket i hans tanka utgör Naturtillståndet, underkastat sig en oinskränkt Beherrskare, som har att sörja för deras säkerhet.

ma mån; som detta föreställningssätt blef rådande; och som det derigenom, äfven vid Regenternes omsorger om Folkens välstånd, ofta blef deras egentliga ändamål, att, genom Naringarnes upphjelpande och National-rikedomens deraf beroende tillväxt, föröka utlagornas belopp och den furstliga Skattkammarens inkomster 8), hufvudsakligen för att dermed underhålla de stora Armeer, hvilka numera blifvit för alla Stater ombärliga; i samma mån måste ock Folken, hvilka ej personligen kunde deltaga i alla Cabinetts-politikens hemligheter och intriger, känna sig mindre nära förbundne med Staten. De lydte dess Lagar och Regeringens befallningar, ledde, dels af vördnad för Konunga-maktens religiösa sanction, dels af ett mer eller mindre klart begrepp om den borgerliga ordningens ombärlighet för deras egen säkerhet och välfärd; men de tillhörde ej Staten med hela sitt hjerta och sin själ. En totalt förändrad Krigskonst, hvilken föranledde införandet af stående Härar, be-

- 8) Häraf föranleddes bland annat äfven det så kallade Mercantil-systemet med alla dess prohibitiva Författningar och dess konstlade medel till Naringarnes uppdrifvande, alla åsyftande, att i Landet inbringa och qvarhålla det största möjliga quantum af ädla metaller och reda penningar, för att derigenom i samma mån öka Kronans penning-tillgångar. Penningen — som egentligen genom Städernas och det tredje Ståndets uppkomst fick sin stora politiska inflytelse — betraktades under denna tid vanligtvis (och betraktas väl ofta ännu) såsom en ny, artificiell lifskraft, tillräcklig att i Staten ersätta den felande medborgerliga andan.

röfvade. också mer och mer den fredliga, arbetande och närande klassen både förbindelsen och rättigheten att personligen deltaga i Fäderneslandets försvar, under det att vid samma tid Verldshandelns genom Indienas upptäckt beredda utvidgning och Industriens tillväxt, i långt högre grad än förut, rigtade den mänskliga verksamhetens sträfvande på det materiella, på förvärfvandet af egendom och all egendoms representant, penningar. Vi misskänne alldeles icke det sammanhang, hvaruti så väl den förändrade Krigskonsten, som den utvidgade Industrien och Verldshandeln, i åtskilliga andra hänseenden står med odlingens framskridande och Samhällstillståndets fullkomnande: vi anse dessa, likasom alla andra verldshistoriska fenomen, såsom hörande till den högre, af Försynen utstakade plan för Menniskoslägtets uppfostran, hvilken, genom hela den successiva utvecklingen af Folkens och Staternas öden, småningom allt tydligare, om ock aldrig fullkomligt, framträder för den uppmärksamme och tänkande betraktarens blick. Men vi tro det likväl detta oaktadt böra medgifvas, att de under den här ifrågavarande tiden i sin mån medverkade till att afsöndra Statsborgarnes enskilda lif ifrån Statens allmänna. Om hos Grekerna, såsom i det föregående blifvit anmärkt, det enskilda lifvet ofta för mycket, och med förnärmande af den subjectiva friheten, subordinerades under det offentliga; så uppkom deremot i de nyare Europeiska Staterna

ett motsatt förhållande. Det blef vanligt, att man betraktade den borgerliga Samhällsföreningen endast såsom ett slags nödvändigt ondt, en Anstalt, inrättad blott för att mot yttre våld skydda hvar och en af dess medlemmar i den orubbade besittningen af dess välfångna egendom, och i dess sträfvande att ytterligare föröka den, hvilket beskydd man åter måste köpa genom sin lydnad för den styrande Maktens befallningar, samt genom de afgifter, hvilka man af sin privata egendom måste erlægga till bestridande af de för hela Statsförvaltningen och för Armeens underhåll erforderliga omkostnader. Vi påstå visserligen icke, att detta tänkesätt i hela sin materialistiska grofhet någonsin blifvit allmänt rådande, eller att det någonsin förmått hos Folken quäfvva all ren Fosterlands-kärlek; men onekligen har det under de sednast förflutna Seklerna räknat ganska många anhängare, till en stor del just ibland dem, som velat anses för de mest bildade och upplyste. Det är då ganska begripeligt, att denna genom hela Samhällstillståndet föränledda åsigt af Staten såsom en blott yttre Skyddsanstalt under denna tid äfven, ehuru framställd i en mera vetenskaplig form, förekommer i Tänkarnes politiska Theorier. Också återfinnes den, om ock under många olika modificationer, i de flesta af dessa Theorier, i HOBBS' och PUFFENDORFS, lika väl som i LOCKES och ROUSSEAUS. Den skarpa striden mellan HOBBS' politiska lära på ena sidan, och LOCKES

eller Rousseaues på den andra, rör icke sjelfva begreppet om den borgerliga Samhälls-föreningens yttersta ändamål, utan blott frågan om vilkoren och medlen för detta ändamåls uppnående, eller om beskafheten af det Fördrag, genom hvilket den åsyftade Säkerhets-anstalten skall upprättas g). I England

g) Men visserligen eger i detta sednare hänseende en högst väsendtlig skillnad rum mellan en Theori för Despotismen, sådan som FILMERS eller HOBBS', och en Theori för fria, constitutionella Samhällsföreningar, sådan som LOCKES eller ROUSSEAUS. Om vi, hvad desse sistnämnde Tänkare beträffar, icke kunne medgifva, att de rätt fattat Statens hela Idé och väsende; så erkänne vi likväl fullkomligen det ädla och aktningvärda i deras ifrande för helgden af människans rättigheter, ehuru sjelfva detta ifrande förledde dem, eller åtminstone ROUSSEAU, till satser, hvilkas praktiska tillämpning icke alltid låter förena sig med begreppet om en stadgad Samhälls-ordning. — Det har för öfrigt redan flera gånger blifvit anmärkt, att HOBBS var den förste, som bestämdt och uttryckligen grundade Staten på ett Fördrag, ämnadt att afhjälpa det föregående Naturtillståndets osäkerhet; äfvensom att han sannolikt lånade grunddragen till sin rysliga teckning af Naturtillståndet ur sin egen, under Englands borgerliga oroligheter förvärfvade erfarenhet. HOBBS betjente sig af dessa begrepp om ett Naturtillstånd före all Stat, och om ett Fördrag såsom Statens grund, för att på dem bygga den absoluta Monarchiens Theori: ett motsatt parti grundade deremot på samma begrepp, antingen Republikanismens, eller den (ehuru blott ofullkomligt fattade) constitutionella Monarchiens System. Åtskilliga snillrike och skarpsinnige Författare hafva yrkat, att HOBBS härvid förfor mera consequent än hans motståndare. Vi erkänne inellertid, att vi ej kunne fullkomligen instämma i detta omdöme. Consequensernas hårdhet är ej alltid ett bevis på deras logiska riktighet. Om man ock betraktar Staten endast såsom en yttre Säkerhets-anstalt,

och Frankrike erhöill för öfrigt genom de politiska hvällningar, hvilka i dessa Länder egt rum, utbildningen af denna Theori en större praktisk vigt 1): i det

så följer likväl ej deraf, att Skyddsmakten nödvändigt måste odelad och ocontrollerad innehafvas af en enda fysisk eller moralisk person: den kan lika väl tänkas delad mellan flera hvarandra motvågande och controllerande, antingen på det sätt, att Folket (enligt LOCKES Theori) åt särskilda Myndigheter uppdrager utöfningen af den Lagstiftande och den Verkställande Makten, eller på det sätt, att Folket (enligt ROUSSEAUS lära) sjelft behåller, och således icke genom Representanter, utan personligen, utöfvar den Lagstiftande Makten, samt endast uppdrager den Verkställande åt en Styrelse; eller ock kan man slutligen (enligt FICHTES föreställningssätt) väl tänka sig hela den odelade positiva Regeringsmakten förenad hos en enda Myndighet, men likväl i ett Ephorat söka en motvigt emot den och en controll öfver dess åtgärder. Alla dessa utvägar till rättstillståndets tryggande kunna åtminstone lika väl vidtagas, eller rättare, de synas väl alla böra heldre vidtagas, än man griper till det förtviflade medlet, att underkasta sig en helt och hållet oinskränkt Beherrskares godtycke. Visserligen måste det medgifvas, att den åsyftade fullkomliga säkerheten för hvars och ens person och egendom ej genom någondera af de nämnda utvägarne, och i allmänhet ej genom den blotta formen af en Stats mechanism, kan uppnås. Men denna säkerhet vinnes likväl ännu mindre, der alla motvигter och controller äro upphäfva, än der sådana finnas, och det sednare alternativet eger således åtminstone ett relativt företräde framför det förra.

- 1) Vi skulle här icke utan alltför stor vidlyfthet kunna närmare utreda det inflytande, hvilket den här ifrågavarande politiska Theorien haft på Englands och Frankrikes Statshvällningar. Hvad England beträffar, så är det bekant, att den strid, hvilken under större delen af det sjuttoude Seklet med så stor häftighet rasade i detta Land, och hvilken först slutades med VILHELM III:s

sisnämnda af dessa Länder förenade den sig ganska nära med den på den Lockiska Empirismen grundade,

uppstigande på Thronen; eller till och med först med Slaget vid Culloden, i sitt ursprung var nästan ännu mera en religiös strid mellan tvenne inom den reformerta Protestantismens sköte uppväxta partier, den Biskopliga Kyrkan och den Puritanska Secten, än en egentligt politisk. Småningom fick väl stridens politiska betydelse en alltmer afgjord öfvervigt öfver den religiösa; men de kämpandes politiska meningar fortforo likväl ännu länge att stå i sammanhang med deras religiösa åsigter, och uttrycktes vanligen i ett theologiskt språk. Hvad sjelfva den Constitution beträffar, till hvilken denna strid slutligen ledde, och under hvilken England uppnått en så hög grad af makt och välstånd (ehuru detta välstånd numera synes hafva lidit en ganska betydlig rubbning genom åtskilliga orsaker, bland hvilka vi här endast vilje nämna Possessionats-interessets alltför stora inflytelse i Parlamentet, och det alltför långt drifna Fabriks-systemet, samt dess följd, en utomordentligen talrik Pöbel); så grundade den sig visserligen till en del på den här ifrågavarande politiska Theorien. Men den grundade sig likväl på långt när icke endast på denna, utan den erkände och respecterade tillika, om ock utan klart medvetande deraf, Statens moraliska och religiösa princip, äfvensom den i den nya Författningen bibehöll ett orubbadt sammanhang med Nationens föregående historiska lif. — Annorlunda förhöll det sig deremot med den Franska Revolutionen. Äfven i Frankrike föranleddes den stora, ännu visst icke fullkomligen utkämpade, politiska striden aldräförst af en religiös strid. Det är anmärkningsvärdt (och det har ock mer än en gång blifvit anmärkt), att af de tvenne hufvudformer, i hvilka den religiösa Protestantismen genast vid sitt ursprung delade sig, den ena, nämligen den Calviniska, ofta röjt en viss tendens till republikanism, eller att den åtminstone i de flesta Länder, i hvilka den blifvit rådande, eller fått något insteg (såsom i Schweiz, England, Nederländerna och Frankrike) tyckts mera än den Lutherska syfta att ästad-

men egentligen af HELVETIUS och Encyclopedisterna utbildade, sensualistiska åsigten af det mensklige lifvet:

komma förändringar i Staternas politiska Författning. Här är ej stället att utreda, i hvilken mån grunden till denna Lutheranismens och Calvinismens olika politiska inflytelse kan ligga i båda åsigtornas inre väsende, nämligen i Calvinismens öfvervägande benägenhet att göra Religionen nästan endast till en förståndssak, och i hvilken mån den åter måste sökas i de Staters olika benägenhet, i hvilka dessa båda Religions-former blifvit rådande. Vi anmärke här endast sjelfva factum, utan att ingå i en närmare förklaring deraf. Äfven i Frankrike röjde sig denna den reformerta lärans politiska tendens. Men äfven om den, lemnad åt sin egen fria och naturliga utveckling, icke hade egt denna tendens, skulle likväl Huguenotterne, genom de grymma förföljelser, hvilka de så länge måste uthärda, blifvit tvungne att bilda ett politiskt parti, och att förena sig, för att mot förtrycket försvara sina heligaste rättigheter. Genom HENRIK IV:s uppstigande på Thronen och det Nantesiska Edictets utfärdande bilades väl denna strid för någon tid; men den återväckte snart genom nysnämnda Edicts upphäfvande och LUDVIG XIV:s Dragonnader; och den härigenom samt genom en stigande intellectuell bildning föranledda polemiken mot den theologiska intoleransen och fanatismen — en polemik, hvilken först i BAYLE, och derefter i VOLTAIRE erhöill sina förnämsta, med satirens gissel väpnade organer — ledde smånogom till en ej mindre liflig opposition äfven mot den världsliga Despotismen, i samma mån som denna, utan att vilja uppföra det mindsta af sina förmenta rättigheter, likväl blef för svag att upprätthålla dem i motsats mot det vaknade förståndets alltmer högljudda fordringar. — VOLTAIRE och MONTESQUIEU — ehuru för öfrigt ej mycket like hvarandra — sammanverkade dock att fästa sin Nations allmänne och lifligare uppmärksamhet på den Engelska Statsförfattningen, hvilken mot den Franska bildade en så stor, och för den sednare — i synnerhet under en Regering, sådan som LUDVIG XV:s — så högst ofördelaktig contrast. Med den

i Tyskland åter, der det politiska lifvet under de sedanast förflutna tvenne Seklerna blott yttrat sig på ett

Lockiska Philosophien, fick äfven Löckes politiska theori insteg i Frankrike. Ekonomisternes bemödande att öfverändakasta det förut mer eller mindre consequent följda Mercantil-systemet, och att bygga National-välståndet på en ny grundval, bidrog att gifva en ny näring åt hägen för politiska speculationer och reformer. Nu framträdde ROUSSEAU, sedan han i föregående skrifter, med hela kraften af sin vältalighet, på culturens och det borgerliga Samhällstillståndets bekostnad upphöjt det råa, men oförderfvade Naturtillståndet, med det dristiga försöket, att genom en fullständigare utveckling och tillämpning af begreppet om ett Samhällsfördrag uppsälla bilden af en ifrån de verkliga Staterna vida åtskild, ren Förnuftsstat. Hans lära, med allt det deruti sammanblandade sanna och falska, blef hos ett Folk, som i känslan af sitt närvarande lidande, med allt mer tilltagande otålighet började längta efter en förändring, ett ganska mäktigt verkande jäsningsämne, under det att vid samma tid den Encyclopedistiska Sensualismen, som usurperade Philosophiens namn och plats, i hög grad bidrog att vidare utbreda den genom åtskilliga sammanverkande orsaker beredda lättsinnigheten i tänkesätt och seder, och att derigenom nästan aldeles upplösa de redan så mycket försvagade moraliska och religiösa Samhällsbanden. Härtill kom slutligen det Americanska frihetskriget, från hvilket de deruti deltagande Fransmännen hemförde politiska begrepp, rakt motsatta mot dem, som lågo till grund för deras Lands Författning. I de Americanska Staterna, i hvilka inga äldre Samhällsformer försvårade eller hindrade den republikanska principens fulla användning, såg man läran om Folkets Souverainetet och om en på alla människors naturligen lika rättigheter grundad Statsförfattning, en Författning utan Despotism, Hierarchi och Adel, med den mest lofvande framgång realiserad. Denna Lära var nu ej mer blott en abstract Theori, en drömbild, alstrad i den med det praktiska lifvet obekante Tänkarens hjerna: den stod i lefvande verklighet för den

svagt och ofullkomligt sätt, men der den vetenskapliga forskningsandan deremot verkat med en så hög

förvånade samtidens ögon. Ej under då, att man med värma, med förtjusning omfattade den, och att man straxt ansåg det för lika möjligt att realisera den i Europa, som på andra sidan om det Atlantiska hafvet. Snart erböd sig härtill ett gynnande tillfälle. Den finansiella förlägenheten nödgade ändteligen, då den ej mer på något annat sätt kunde afhjelpas, Regeringen att taga sin tillflykt till Nationen, och att sammankalla dess Representanter. Den redan så högt stigna förbittringen mot sakernas gamla skick ökades ännu mer genom de privilegierade Ståndens högmod och egennytta, samt genom Regeringens egen, än hemliga, än åter mera öppet framträdande obenägenhet mot det constitutionella Systemet. I öfvermodig känsla af sin styrka glömde National-församlingen snart alla måttans och vishetens fordringar: Protesterande mot hela den förflutna tiden, och våldsamt lösryckande sig ifrån allt sammanhang med den, nedbröt den i ett ögonblick alla från denna föregående tid härstammande samhällsformer, för att på deras ruiner uppföra en helt och hållet ny, endast på ytligt fattade, abstracta rättsbegrepp grundad Författning. Det djerfva försöket misslyckades: det i den störtade Thronens grusplanterade frihetsträdet vattnades förgäfves med strömmar af blod—aldräförst med den misshandlade Konungens, hvars inviolabilitet man nyss besvurit: länge skakadt af oupphörliga stormar, upprycktes det ändteligen med rötterna af den utomordentlige Man, som slutade Revolutionen med att fångsla dess hela kraft i sin herrsklystnads tjänst, och att med dess biträde smida Europa i sina bojor. Men äfven denne Verldseröfrare föll snart svindlande från sin höjd, störtad af den Nemesis han trotsat och framkallat: hans byggnad ramlade med honom; och på dess ruiner börjades i Frankrike, inom den nu upprättade, ehuru ännu ganska ofullkomliga constitutionella Monarchiens sköte, en ny strid mellan Ultraismen jemte dess bundsförvandt, Hierarchien på ena sidan, och den från Revolutionen fortlefvande, men nu mera sansade och af

grad af energi, har denna lära fått ett mera theoretiskt än praktiskt interesse. Derföre är det ock i detta Land, som den här ifrågavarande åsigten af Statens väsende blifvit af KANT, och i synnerhet af FICHTE, utvecklade i den högsta grad af vetenskaplig stränghet och fullkomlighet, densamma synes kunna uppnå. Ur detta skäl är det ock på denna Kantiska och Fichteska framställning, som man i synnerhet måste fästa sin uppmärksamhet, då man vill med full rättvisa bedömma denna politiska lära. Desse Tänkares begrepp om Staten sammanhänger närmast med deras skarpa distinction mellan inre och yttre rätt, och den derpå grundade distinctionen mellan Ethik och Naturrätt, såsom tvenne helt och hållet åtskilda Vetenskaper. Ethiken har nämligen, enligt denna distinction, att utreda sjelfva den moraliska Lagstiftningen för den inre friheten och det inre rätta: Naturrätten deremot har endast att sysselsätta sig med frågan om den yttre friheten och yttre rätt, utan att dervid göra afseende på den handlandes moraliska eller immoraliska sinnesförfattning. Den har blott att angifva vilkoren för möjligheten af förnuftiga och fria varelsers sammanledning i den sinnliga världen. Denna deras sammanlef-

erfarenheten varnade Liberalismen på den andra; en strid, hvilken (likasom förut sjelfva den revolutionära yrseln) från Frankrike äfven spridt sig till andra Europeiska Länder, och i Spanien, Portugal, Neapel och Piemont åstadkommit de sistförflutna årens fruktlösa försök till representativa Författningars införande.

nad blir, vid allas lika grundade anspråk på yttre frihet, endast möjlig derigenom, att hvar och en af dem inskränker sin yttre frihet så, att den kan stå tillhops med hvar och en annans, hvarigenom hvar och en erhåller en bestämd spher för sin yttre fria verksamhet, inom hvilken spher det är hans rättighet, att icke blifva störd af någon annan, så vida han å sin sida lemnar hvar och en annan ostörd inom den honom tillhörande spher för yttre frihet. Det härigenom uppkommande förhållandet mellan förnuftiga och fria varelser utgör ett rättsförhållande. Till ett sådant fordras då dels, för dess första införande, en ursprunglig utstakning af hvars och ens bestämda krets af rättigheter, och dels, för dess fortvarande bestånd, en garanti, genom hvilken hvar och en vinner säkerhet, att ej af någon annan lida något intrång inom denna krets. Denna garanti åter kan endast erhållas genom inrättningen af en Skyddsmakt, hvilken, sjelf aldrig åsyftande något annat än rättsförhållandets orubbade bestånd, är försedd med tillräcklig kraft, för att kunna afvärja hvarje försök till dess rubbade. Genom upprättandet af en sådan Skyddsmakt uppkommer en Stat. Denna är derföre till hela sitt väsende intet annat än en Rättsförfattning: dess hela ändamål är att utgöra realisationen af ett orubbeligt rättstillstånd. Och då man icke för detta ändamåls uppnående kan med någon säkerhet räkna på människornas inre moralitet, om hvilken i Naturrätten ej är fråga, så måste

det egentligen vara genom sjelfva formen och mecha-
nismen af Statens inrättning, som man söker vinna
denna rättstillståndets realisation.

Efter vår öfvertygelse är den nyssnämnda Kantiska
och Fichteska bestämningen af skillnaden mellan
inre och yttre rätt, och dermed tillika mellan Ethik
och Rättslära, i och för sig sjelf visserligen ganska
riktig. Men af densamma följer icke, hvad KANT och
FICHTE i anledning af den togo för afgjordt, nämli-
gen att den allmänna eller filosofiska Statsläran bör
betraktas endast såsom Rättslära, eller endast betrak-
tas ur en juridisk synpunkt. Utan att upphäfvä eller
misskänna skillnaden mellan inre och yttre rätt, kan
man med fullt skäl yrka, att Statsläran, jemte sin juri-
diska del, äfven innefattar en för densamma lika vä-
sendtlig ethisk del. Betraktad från den juridiska sidan
måste Staten visserligen alltid ega formen af en Rätts-
författning, hvilken åt hvar och en af dess medlemmar
utstakar och betryggar en bestämd spher för dess yttre
frihet. Men begreppet om en sådan Rättsförfattning ut-
gör likväl på långt när icke hela innehållet af Statens
Idé. Då man sätter Statens hela väsende deruti, att
den skall vara en Rättsförfattning i detta ords Kantiska
och Fichteska bemärkelse, så vill detta säga, att man
endast reflecterar på det yttre af den borgerliga Sam-
hällsföreningen, men ej på dess inre anda och lifs-
kraft, samt att man sätter dess hela bestämmelse i nå-

got, som rätteligen blott bör anses såsom ett oundgängligt vilkor för uppnåendet af dess högsta bestämmelse. Detta vilje vi här bemöda oss att bringa till full tydlighet.

Vi påstå i detta afseende först och främst, att äfven om införandet och bibehållandet af ett yttre rättstillstånd utgjorde den borgerliga Samhällsföreningens enda eller yttersta ändamål, så skulle likväl detta ändamål aldrig kunna uppnås blott genom Statens juridiska form, utan högre, andeliga och moraliska krafters biträde. Det är, enligt hvad redan blifvit nämndt, den naturliga tendensen af den politiska lära, med hvars granskning vi här sysselsätte oss, att söka vinna ett stadgadt och varaktigt rättstillstånd genom sjelfva mekanismen af Statens Författning, och utan att för detta ändamål behöfva räkna på Statsborgarnes inre moralitet. Imellertid hafva likväl äfven denna läras förfäktare sällan vågat på ett fullt afgörande sätt yrka, att en Stat kan för sitt bestånd helt och hållet umbära högre, moraliska krafters verksamhet. FICHTE är, såsom den mest consequente af de här ifrågavarande Rättslärarne, också den, som skarpast bestämt och tydligast framställt detta begrepp om Staten såsom en Rättsförfattning, hvilken, äfven under förutsättning af en allmän egoism hos Samhällets medlemmar, skulle förmå att endast genom det yttre tvånget af Lagar och straff skydda hvar och en af Statsborgarne mot alla de öfriges intrång inom den honom tillhörande spher för yttre

frihet. För att bevisa möjligheten af ett sådant blott juridiskt perpetuum mobile, har man hufvudsakligen bero-patsig på den allmänna viljans nödvändiga syftning till rättstillståndets bibehållande, samt på dess makt att i alla förekommande fall göra sig gällande. Om ock nämligen hvarje Statsborgares enskilda vilja vore egen-nyttig, och om man således hos hvar och en af Samhällets medlemmar nödgades antaga en rådande benägenhet, eller till och med en stadgad föresats, att, utan afseende på andras rättigheter, alltid blott söka sin enskilda fördel; så kan likväl allas förenade vilja aldrig tänkas eftersträfva eller besluta något annat, än det, som öfverensstämmar med begreppet om ett verkligt rättstillstånd. De enskilda viljorna äro, i afseende på allt det uti dem, som öfverskrider gränsen af hvars och ens rättigheter, i strid med hvarandra. Det uti dem, som, efter afdrag af detta stridiga, återstår såsom det, hvaruti de alla äro eniga, och hvilket således utgör den för alla utan undantag gemensamma viljan, måste då nödvändigt öfverensstämma med rättvisans fordringar; ty hvarje beslut, som i något hänseende förnärmade någon enda Samhällsmedlems rättigheter, skulle, om det ock gillades af alla de öfriga, åtminstone ej vinna bifall af den förorättade själf, och således ej vara ett uttryck af den för alla gemensamma viljan. Då nu vidare denna allmänna vilja för utförandet af sina beslut kan använda allas förenade krafter, och följakteligen alltid bör ega

tillräcklig styrka att hämma hvarje utbrott af någon mot den stridande enskild vilja; så kan det för bibehållandet af ett stadgadt rättstillstånd ej erfordras något annat, än det, att Statens Regering — då vi tage detta ord i dess vidsträcktaste bemärkelse, i hvilken det uti sig inbegriper alla den Lagstiftande, Verkställande och Domare-maktens functioner — i alla sina åtgärder utgör ett rent och troget uttryck af den allmänna viljan. Detta åter har man trott med säkerhet kunna vinnas genom sjelfva Statsförfattningens mechanism, genom noggrannt bestämda constitutionella former för Regeringsmaktens utöfning, och klokt beräknade juridiska controller, ehuru man härvid än på ett, än på ett annat sätt, sökt bestämma sjelfva dessa för rättstillståndets bibehållande tjenligaste constitutionella former och juridiska controller. — Vid första påseende förefaller hela denna tankegång ganska klar och riktig. Imellertid måste likväl ett grundadt tvifvelsmål emot den väckas redan deraf, att den alldeles icke öfverensstämmer med en för alla Tidelvarf gemensam erfarenhet, hvilken vittnar, att man ännu aldrig i någon Stat förmått genom den blotta formen af dess Författning, och genom blott juridiska controller, framtvinga ett varaktigt rättstillstånd. Äfven den med största noggrannhet beräknade, med största konst inrättade, Statsmechanism har alltid visat sig för detta ändamål otillräcklig, så snart det yttre juridiska tvånget ej varit understödt af något inre och högre, af en sann med-

borgerlig anda och Fosterlandskärlek hos Samhällets medlemmar, af sedernas renhet, Religionens helgd, samt ömsesidig kärlek och förtroende mellan Regering och Folk. Denna så ofta upprepade erfarenhet blir ock vid en närmare undersökning icke svår att förklara. Hvad nämligen först och främst det nyss angifna begreppet om den allmänna viljan beträffar, så har det visserligen sin fulla riktighet, att den i och för sig sjelf eller till sin natur allmänna viljan, hvilken ej är något annat, än sjelfva den rena förnuftiga viljan, aldrig kan besluta eller gilla något rättsstridigt. Men då frågan blir derom, huru denna till sin natur allmänna vilja också skall komma att i en Stat verkeligen yttra sig såsom en för alla individer, eller för alla Statens medlemmar, gemensam vilja, samt huru således den verkliga yttringen af ett Folks förenade vilja skall komma att blifva ett troget uttryck af den rena förnuftiga viljan; så erfordras dertill utan tvifvel, såsom det första vilkoret för dess möjlighet, att antingen alla Samhällets medlemmar, eller åtminstone alla de Samhällsmedlemmar, hvilka genom sitt öfvervägande anseende ega något inflytande på bestämmandet af hvad som skall blifva Folkets gemensamma beslut, i alla förekommande fall förmå redigt åtskilja det rättsenliga från det rättsstridiga; ett vilkor, hvilket åter hos dem förutsätter en hög grad af intellectuell cultur och upplysning. Der denna upplysning saknas, måste det, enligt hvad sakens natur säger oss, och Historiens

vittnesbörd genom otaliga exempel bekräftar, ganska ofta hända, att Folket antingen, då det med fullkomlig frihet får sjelf reglera sina angelägenheter, misstager sig om det rätta, eller ock, än af okloka, än åter af listiga och egennyttiga Demagoger förledes att afvika derifrån. I detta hänseende visar sig således rättstillståndets bibehållande i hvarje Stat först och främst såsom i väsendtlig mån beroende af dess medlemmars intellectuella bildning. Detta har väl ock, åtminstone i allmänhet, vanligtvis blifvit medgifvet af den här ifrågavarande åsigtens förfäktare, ehuru de i det mera speciella af sin Statslära ej alltid tillräckligen erinrat sig det, eller gjort sig full reda för alla de följder, hvilka deraf kunna och böra dragas. Men ej nog härmed: äfven under förutsättning af en sådan högre intellectuell kultur, måste man likväl vid närmare eftertersinnande erkänna det för helt och hållet omöjligt, att den till sin natur allmänna, på rättstillståndets bibehållande rigtade viljan skulle kunna, utan moraliska krafters biträde, genom den blotta mekanismen af Statens inrättning, på ett säkert och varaktigt sätt göra sig i verkligheten gällande. Vi behöfve, för att bevisa detta, ej ens fästa oss vid, hvad knappast af någon torde bestridas, nämligen att ingen Regering, ehuru vaksam eller sträng den ock må vara, kan genom blott yttre tvång tillbakahålla alla utbrott af de enskilde Samhälls-medlemmarnes mot den allmänna stridande, egennyttiga viljor: vi behöfve ej an-

märka, att det, i följd af det utrymme, som måste lemnas åt Statsborgarnes yttre fria verksamhet, i hvarje Stat måste komma att gifvas en stor mängd af tillfällen, då de kunna i mer eller mindre betydlig mån förörätta och skada hvarandra, utan att den offentliga Makten förmår hindra det: vi vilje här blott fråga, huru man, utan att räkna på moraliska krafterns medverkan, skulle med någon sannolikhet kunna hoppas, att sjelfva Regeringen alltid skall blifva en trogen organ för den till sin natur allmänna, rent förnufliga viljan. Ehuru mycket man ock må tala om Lagarnes värde, och ehuru mycket man må bemöda sig att utestänga de Maktegandes personlighet från allt inflytande på Statens styrelse, blir det likväl aldrig den blotta abstracta Lagen, som regerar. Alla Regeringsmaktens functioner måste utöfvas af lefvande, menckliga varelser, hvilka, såsom sådana, ej blott kunna ofta begå ofrivilliga misstag, utan äfven genom sina begär och passioner kunna förledas att göra sin enskilda vilja gällande i stället för den allmänna. Visserligen söker man, så vidt möjligt är, förekomma detta genom Regeringsmaktens fördelning mellan flera hvarandra motvägande och controllerande, enkla eller sammansatta personer. Också erkänne vi gerna den stora vigten af en sådan fördelning, så vida den nämligen tages i sin rätta mening. Men att den ensam, och utan förbindelse med något högre, eller endast fattad såsom en yttre, mechanic sönderstyckning af Regeringsmaktens functioner, skulle

vara tillräcklig för rättstillståndets bibehållande, kunne vi för ingen del medgifva. Äfven genom den noggrannaste beräkning af förhållandet mellan de särskilda Myn-digheter, mellan hvilka Regeringsmakten är delad, skulle den åsyftade mekaniska jernvigten aldrig full-komligen kunna tillvägabringas, eller åtminstone, der en högre, moralisk sjelf-controll hos dem saknades, ej länge kunna bibehålla sig orubbad. Vid den oupp-hörliga conflicten dem emellan måste det alltid erkän-nas för möjligt, att den ena förr eller senare öfver de öfriga vinner en öfvervigt, hvilken antingen leder till hela Författningens ometörtande, till Despotism eller Anarchi, eller åtminstone upphäfver den åsyf-tade verkan af de åtskilda Makternas ömsesidiga kontroll på hvarandra. I synnerhet har erfaren-heten flera gånger (t. ex. under den Franska Revolu-tionen) påtagligen visat, att detta icke låter sig före-kommas genom den i nyare tider så ofta omtalade skarpa afsöndringen och motsättningen af den Lag-stiftande och den Verkställande Makten. Men äf-ven om den mekaniska jernvigten mellan Rege-ringsmaktens särskilda delar för någon längre tid kunde bibehållas; så skulle likväl, så vida de ej lifva-des af en högre, gemensam anda, Statens hela styrelse ej blifva något annat än ett fortvarande krig mellan dem: de skulle komma att förhålla sig till hvarandra såsom fiendtliga Makter: den oupphörliga striden, det alltid närda, ömsesidiga misstroendet mellan delarne, skulle oundvikligen förlama det Helas kraft, och göra Sta-

ten till en tummelplats för partiandan, cabalen och alla samhällsförstörande passioner; hvarigenom Samhällslifvet, i stället för det åsyftade freds- och säkerhetstillståndet, blott skulle blifva ett tillstånd af alltid fortvarande tvedrägt och osäkerhet. Man kan efter detta föreställningssätt, så vida det med full stränghet och consequens utbildas, icke tänka sig Regeringen och Folket i en Stat såsom förenade genom ett band af kärlek i detta ords egentliga mening: den förra kommer att stå till det sednare, icke i ett ömt och faderligt, utan endast i ett kallt, juridiskt förhållande: de komma att oupphörligen frukta och misstro hvarandra, och oupphörligen vara på sin vakt mot hvarandra. Folket kommer att med oroliga, misstänksamma blickar följa alla Regeringens steg, så-om lika många försök att hemligen undergräfvä eller öppet våldföra friheten; och Regeringen på sin sida förledes lätt genom sjelfva detta misstroende, och den deraf föranledda, mer eller mindre grundade farhågan för Folkets sinnesstämning, till åtgärder, som i sjelfva verket ligga utom gränssorna af dess constitutionella makt. För Folket eller dess ledare blir det nästan ett politiskt axiom, att Regeringen oupphörligt söker, genom hvilka medel som helst, utvidga sitt välde: endast genom ett lika oupphörligt motstånd kan i deras tanka den alltid återkommande faran afvärjas: i deras språk blir därför Patriotism och kärlek till det allmänna bästa det-samma, som opposition mot Regeringen; och ju häftigare denna opposition är, ju ifrigare den declamerar

om Folkets förtryck och nöd, ju bittrare den tadar alla Regeringens steg, ju mera den ända till orimlighet öfverdrifver dess möjliga misstag, och ju bättre den förstår att äfven i dess visaste åtgärder uppleta någon dold ond afsigt, någon hemlig syftning till kränkande af Nationens rättigheter; dess mera högljudt prisas den såsom den rena, äkta kärleken till friheten, det ädla, oegennyttiga nitet för Folkets välfärd. Hos Regeringen åter bildar sig lätt härigenom en lika afgjord opinion om Folkets obenägenhet mot all Samhällsordning, hvaraf den föränledes att, så mycket möjligt är, söka inskränka Folkets eller dess Representanters befattning med Statens angelägenheter. Ett ministeriellt parti uppkommer, för hvilket Loyauté ofta ej betyder något annat, än förakt för Folkets rättigheter och hat till alla constitutionella inskränkningar af Regeringsmakten. Vi vete väl, att det just är i denna häftiga, oupphörliga strid på lif och död mellan ett ministeriellt parti och en opposition, som man i våra dagar merendels sätter sjelfva det constitutionella Systemets väsende, och att det är i denna alltid fortvarande strid, som man tror sig finna den enda säkra garantien för den politiska och borgerliga friheten. Vi få ock i det följande tillfälle att angifva, huruvida och i hvilken mening äfven vi erkänne, att båda de här ifrågavarande tendenserna i hvarje constitutionell Stat alltid komma att på ett eller annat sätt röja sig, samt under hvilka förbehåll vi medgifve, att denna conflict af stridiga

krafter, såsom hörande till det constitutionella lifvets fullkomliga utveckling, blir för Staten nyttig och välgörande. Men utan all tvekan påstå vi, att der denna strid icke förädlas genom högre, moraliska krafters inflytelse, icke mildras genom en för båda partierna gemensam, båda med det stora Hela, och derigenom äfven med hvarandra, återförenande medborgerlig anda; der den utvecklar sig i hela den karakter af skarphet och bitterhet, hvilken den så lätt antager; der, med ett ord, striden förekommer, icke såsom en under en högre, moralisk enhet subordinerad, och genom den i sina yttringar inskränkt motsats, utan såsom en verklig och oförsonlig fiendskap; der blir den för Staten högst förderflig. Också leder den, enligt hvad erfarenheten vittnar, i sådant fall vanligtvis ytterst till sin motsats, en Despotism, hvilken qväfver all fri kraftutveckling, och under ett gemensamt ok kufvar alla partier. Då partibitterheten uppnått sin fulla höjd, utbryter den vanligtvis i sådana skakningar, genom hvilka ett tillfälle yppar sig, antingen för sjelfva Regeringen, eller för någon ur Folkets sköte uppstigande kraftfull natur, någon CROMWELL eller NAPOLEON, att tillrycka sig en oinskränkt makt; och denna makt, ehuru hård och förtryckande den ock må vara, visar sig likväl, i jemförelse med det närmast förutgångna orolighetstillståndet, såsom för ögonblicket lugnande: den är det sista förtviflade medel, som återstår för den af factionernas vilda krig sönderslitna Statskroppen. Men om

det ock ej alltid kommer till denna ytterlighet, så befinner sig likväl den Stat, i hvilken det här ifrågasvarande kalla, skarpa och kärlekslösa förhållandet mellan Regering och Folk är rådande, alltid i ett tillstånd af spänning och oro: oupphörligen röjer sig uti den en inre jäsning, ett uppenbart eller hemligt missnöje, en olycklig disharmoni mellan dess constituerande delar: den liknar en Familj, hvars medlemmar icke äro förenade genom kärlek och förtroende, utan endast genom det juridiska bandet af noggrant bestämda pligter och rättigheter, och der hvar och en oupphörligen misstänker hos den andra en benägenhet att bryta sina förbindelser, så snart något tillfälle dertill yppar sig; en sinnessämning, hvilken just tjänar att bereda och framkalla de förbrytelser, hvilka den fruktar, och hvilka den blott genom yttre tvång söker hindra. Denna anda af misstroende och kärlekslöshet, hvilken på en gång förutsättes och näres af den politiska lära, som vill grunda Statens bestånd endast på stränga juridiska controller, är lika förderflig inom Staten, som inom Familjen: det är för den förra lika viktigt, som för den sednare, att dess medlemmar känna sig förenade genom något högre, än det blotta juridiska tvånget. — Af allt detta följer imidlertid alldeles icke — vi upprepa det ännu en gång — att vi ogille Regeringsmaktens rätt förstådda delning mellan flera Myndigheter, eller att vi i allmänhet betrakte bestämda constitutionella former och de af

dem beroende controllerna såsom umbärliga: vi protestera uttryckeligen och på det högsta emot all sådan misstyding af vår tanka, och vi förbehålle oss att längre fram göra närmare reda för vår öfvertygelse rörande denna punkt. Men den slutsatsen tro vi oss af det hittills anförda samt af alla tiders erfarenhet med fullt skäl kunna draga, att dessa constitutionella former och controller aldrig ensam me äro tillräcklige för bibehållandet af ett stadgadt rättstillstånd, och att således, äfven om den borgerliga Samhällsföreningen alldeles icke åsyftade något mera, än blott att försäkra hvar och en af dess medlemmar om en bestämd spher för dess yttre fria verksamhet, så skulle likväl till detta ändamåls uppnående oundgängligen erfordras, att denna förening sammanhölles, ej blott genom juridiska, utan tillika genom moraliska band.

Måhända skall man häremot invända, att om man kunde räkna på Samhälls-medlemmarnes moralitet, så behöfdes ingen Stat, betraktad såsom en till skyddande af hvars och ens yttre frihet stadgad Rättsförfattning; att en sådan blifvit ombärlig blott derföre, att de flesta menniskor icke af inre moraliska bevekelsegrunder respectera hvarandras rättigheter; samt att man derföre, då frågan är om en yttre Anstalt för införandet och bibehållandet af ett orubbeligt rättstillstånd, måste, så vidt möjligt är, göra denna Anstalt oberoende af något så osäkert och sällsynt, som men-

niskornas rent moraliska sinnesförfattning. Till svar på detta inkast vilje vi ännu icke åberopa, hvad först i det följande kommer att bevisas, nämligen att den borgerliga Samhällsföreningen i sjelfva verket åsyftar något högre, än det blotta bibehållandet af ett yttre rättstillstånd. Men äfven då vi ännu ej göre afseende härpå, äfven då vi ännu blott betrakte Staten såsom en till skyddande af allas yttre frihet ämnad Inrättning, följer likväl af det anförda, att om på ena sidan en sådan Rättsförfattning, betraktad såsom Tvångs-anstalt, vore öfverflödig, i fall man hos alla Samhällets medlemmar kunde med säkerhet förutsätta sann och fullkomlig moralitet, så skulle den på den andra blifva omöjlig, eller åtminstone till ett verkligt rättstillstånds bibehållande otillräcklig, i fall man icke åtminstone hos en stor del af Statsborgarne finge påräkna ett ganska betydligt biträde af moraliska krafter. Det är derföre — då Samhället består af en mängd af olika, till sin karakter och sin bildning från hvarandra ganska åtskilda medlemmar — endast genom de moraliska krafternas och det juridiska tvångets sammanverkande makt, som Rättsförfattningen kan göra sig i verkligheten gällande, och det blir derföre, äfven då den borgerliga Samhällsföreningen betraktas blott såsom en Rättsförfattning, på en gång genom moraliska och juridiska band, som den måste sammanhållas, så vida den skall ega ett varaktigt bestånd.

Men ännu mera obestriddigt blir det, att Staten måste betraktas såsom en, icke blott juridisk, utan tillika moralisk förbindelse, i fall man inser, att bibehållandet af ett yttre rättstillstånd icke utgör Samhällsföreningens yttersta ändamål, och att detta måste sökas i något högre, för hvars uppnående sjelfva rättstillståndet blott utgör ett nödvändigt vilkor. Om vi fråge, hvarföre förnuftet fordrar, att det skall gifvas ett rättstillstånd, i hvilket hvar och en af ett Samhälles medlemmar eger en bestämd och tryggad krets för sin yttre fria verksamhet; så måste det närmaste svaret visserligen blifva det, att ett sådant rättstillstånd förutsättes för möjligheten af förnuftiga och fria varelsers sammanlefnad i den sinnliga världen. Men utan tvifvel kunne vi gå ännu ett steg längre tillbaka, och fråga efter ett af förnuftet uppgifvet ändamål för sjelfva denna sammanlefnad. Om det måste medgifvas, att människornas sammanlefnad blifvit beredd af Naturen, eller rättare af Försynen, redan derigenom, att det på en och samma trakt af Jorden gifves en större eller mindre mängd af människor, hvilka genom en för dem alla gemensam, outplånlig samhällighetsdrift ledas till förening med hvarandra, och genom hela sin yttre verksamhet komma i oupphörlig beröring med hvarandra, hvarigenom de stå i ett ömsesidigt beroende, och behöfva hvarandras biträde för uppfyllandet af sina behof; så kunne vi — då vi ej rimligen kunne antaga, att den djupa afsigtlighet, den ordnande vis-

het, som röjer sig i den medvetlösas Naturens produkter, helt och hållet saknas i den enda oss bekanta förnuftiga varelsens daning, samt i utvecklingen af dess öden — icke undgå att tänka oss ett förnuftenligt ändamål, hvarföre en sådan sammanlefnad mellan människorna blifvit genom deras natur och deras hela belägenhet föranledd. Detta ändamål kunne vi åter ej söka i något annat, än i uppnåendet af det, som utgör hvarje mänsklig varelses högsta bestämmelse. Det är nämligen endast i och genom sin fortvarande sammanlefnad och sin ömsesidiga inflytelse på hvarandra, som människorna kunna vinna den fullkomliga utveckling af alla sina krafter, samt höja sig till den odling och förädling, hvilken förnuftet bjuder oss att anse såsom det yttersta målet för deras lif, och af hvilken, i samma mån den i sjelfva verket vunnas, äfven deras inre harmoni, deras endragt med hvarandra, och deras gemensamma sällhet, skulle blifva en naturlig följd. I enlighet härmed måste vi sätta det egentliga och yttersta ändamålet af all mänsklig Samhällsförening i alla dess medlemmars, genom den fullkomliga utvecklingen af deras krafter beredda, högsta möjliga odling och förädling; och allt det, som hör till ett Samhälles Författning och Styrelse, får då för oss sitt värde blott deraf, att det utgör ett medel till detta högsta ändamåls uppnående. Hela Menniskoslägtets, alla Nationer omfattande och genom alla Tidevarf framskridande odling visar sig då såsom det mål, till hvilket det

allmänna menskliga Samhället syftar. Men af detta stora Hela utgör åter hvarje Folk en bestämd del, hvilken väl på ena sidan står i ett visst sammanhang med alla de öfriga; men likväl på den andra äfven är afsöndrad ifrån dem, och bildar ett särskildt, mindre Helt, genom allt det, som utgör detta Folks Nationalitet. Hvarje sådant mindre Helt utgör således ett särskildt Samhälle, hvars yttersta ändamål vi åter ej kunne söka i något annat, än alla dess medlemmars högsta möjliga odling och förädling. Likasom det mellan de särskilda Folken gifves en fortvarande ömsesidig inflytelse, genom hvilken de kunna befrämja hvarandras odling, och derigenom sammanverka till uppnåendet af det allmänna menskliga Samhällets yttersta mål; äfvenså gifves det inom hvarje särskildt Samhälle en dylik andelig vaxelverkan mellan dess medlemmar, genom hvilken de ega ett ömsesidigt inflytande på utvecklingen af hvarandras krafter, och derigenom på hvarandras odling och förädling. Hvad vi här med ett enda ord kalle odling; innefattar, såsom dess särskilda delar, all moralisk, religiös, intellectuell och esthetisk bildning, eller hela utvecklingen af människans högre, genom Ideerna om det Goda, det Sanna och det Sköna bestämda verksamhet. Men det är likväl klart, att denna odling icke för alla ett Samhälles medlemmar kan blifva helt och hållet densamma. Detta är nämligen, ej blott

genom Samhällsmedlemmarnes olika yttre läge, utan äfven redan genom de menckliga anlagens ursprungliga stora olikhet, omöjligt. Hos hvarje individ förekomma de till människans väsende hörande, och således i allmänhet visserligen för alla människor gemensamma, hufvudmodificationerna af själens kraft i en bestämd grad och i en viss proportion förenade med hvarandra. Denna grad och proportion utgör hans bestämda andeliga individualitet, och det gifves lika många sådana särskilda individualiteter, som det gifves särskilda menckliga varelser. För hvarje individ blir följaktligen den för honom möjliga odlingen något annat, än för hvar och en af de öfriga, emedan den för hvar och en måste bestå i den fullkomligaste möjliga utvecklingen af alla hans individuella anlag. Det egentliga, af förnuftet uppgifna ändamålet för den förening af alla ett Folks medlemmar, genom hvilken de tillsammans bilda ett Helt, ett Samhälle, måste då blifva det, att bereda denna fullkomligaste möjliga utveckling af hvars och ens individuella anlag, genom hvilken hvar och en af dem skulle komma att uppnå den högsta för honom möjliga odling och förädling.

Då vi åter på detta sätt betrakte den borgerliga Samhällsföreningen såsom ytterst åsyftande ett moraliskt ändamål, kan det ej mer för oss vara något tvifvelsmål underkastadt, att den ju måste tänkas så-

som en moralisk förbindelse, äfven i hänseende till de band, genom hvilka den sammanhålles, och de krafter, genom hvilkas verksamhet dess ändamål skall uppnås. Om, enligt hvad i det föregående blifvit yrkadt, möjligheten redan af ett stadgadt yttre rättstillstånd till en hufvudsaklig del beror af moraliska krafters verksamhet; så blir det likväl ännu tydligare, då vi reflectera på Samhälls-föreningens här angifna högsta ändamål, att den måste betraktas såsom hvilande på en moralisk grund. I den mån Samhällets medlemmar, antingen i klart begrepp, eller åtminstone i ren och liflig känsla, fatta det högsta ändamålet af sin hela sammanlefnad, måste de äfven känna sig förenade genom det moraliska bandet af ömsesidig kärlek och välvilja. Genom sin gemensamma verksamhet till beredande af en gemensam odling, genom sin alltid fortvarande ömsesidiga inflytelse på utvecklingen af hvarandras krafter, förenas de till ett i alla sina delar sammanhängande Helt; och hvar och en af dem måste känna sig uppfordrad att lefva för detta Hela, för alla andra lika mycket, som för sig sjelf. Det är detta andeliga band, genom hvilket ett Folks medlemmar i sin gemensamma verksamhet för en gemensam odling känna sig förenade med hvarandra, som utgör den sanna Fosterlandskärleken och Samfundsandan. Så länge man tänker sig en Nations medlemmar såsom drifne endast af det egoistiska sträfvandet efter sinnligt välstånd och personliga

fördelar, blir ordet Fosterlandskärlek utan all verklig mening. De kunna då väl hafva ett gemensamt interesse att för sin säkerhet mot hvarandra eller mot yttre fiender söka införa ett rättstillstånd och en Skyddsmakt till dess vårdande; och i denna mening kan visserligen det genom deras förening uppkommande Hela anses såsom en product af deras gemensamma vilja. Men de blifva likväl ej förenade med detta Hela och med hvarandra genom något band af kärlek, utan endast genom klok beräkning af hvars och ens egen fördel. Hvar och en älskar i grunden blott sig sjelf; och äfven om han sjelfmant lyder Statens Lagar, så är det likväl endast för sin enskilda fördels skull, som han lyder dem. Sann Fosterlandskärlek kan således blott finnas, så vida den borgerliga Samhällsföreningen tänkes såsom något högre, än en blott yttre Säkerhets-anstalt. Detta moraliska föreningsband mellan ett Folks medlemmar låter närmast jemföra sig med det, som med hvarandra förenar medlemmarne af en Familj: det bildar i denna mening af hela Folket en enda stor Familj, hvilken sjelf utgör en sammanfattning af mindre, eller egentligen så kallade Familjer. Det gifves inom Staten och inom Familjen samma slags andeliga dragningskraft, hvilken till ett Helt förenar en mängd af förnuftiga och fria varelser, ehuru den i det ena fallet omfattar ett större, i det andra ett mindre antal af individer. Häraf åter uppkommer det redan i det

föregående nämnda sammanhang, hvilket eger rum mellan Familjelifvet och Statslifvet, samt det stora inflytande, hvilket det förras större eller mindre sedliga renhet alltid har på det sednares mer eller mindre fullkomliga utbildning. I följd häraf blir ock Stat- ten, likasom Familjen, icke ett dödt, mekaniskt Konstverk, en machin, som sättes i rörelse blott genom en yttre kraft: den blir ett lefvande Helt, genomträngdt i alla sina delar af en för dem alla gemensam anda. Denna Statens högre, moraliska lifskraft uppenbarar sig i sina särskilda yttringar på mångfaldigt sätt, i alla de känslor och handlingar, hvilka höra till Statslifvets fullständiga utveckling: den röjer sig i helgden af alla de inom Familjelifvet förekommande förhållanden, i sedernas renhet, i vördnaden för Statens Styrelse, i den samvetsgranna lydnaden för dess Lagar, i den ömsesidiga kärleken och förtroendet mellan Regering och Folk, likasom mellan sjelfva Folkets medlemmar, i allas aktning för hvarandras rättigheter och för allt, som hör till Samhällsordningens varaktiga bestånd: den uppenbarar sig i den varma känslan för Nationens ära, för stora och ädla Förfäders frejdade namn, för den Historia, som förvarar deras minnen, och den Jord, som gömmer deras stoft: den uppenbarar sig ändteligen i hvarje Statsborgares oupphörligt fortsatta bemödande att med hela sin individuella kraft verka i Statens tjänst och för dess ändamål, ett bemödande, hvilket vid den ar-

betets delning, genom hvilken särskilda Yrken inom Staten uppkomma, måste öfvergå uti ett hvars och ens sträfvande att på sin bestämda plats, eller uti sitt Yrke, uppfylla sin pligt och verka för det högsta Stats-ändamålets uppnående, hvilket åter utgör den äkta Stånds-äran, som ej är något annat, än sjelfva sedligheten och den medborgerliga andan, betraktad med afseende på ett visst Yrke, och sådan den inom dess spher kan och bör yttra sig. Det är af denna Samhällsföreningens moraliska lifskraft, samt af dess renhet och energi, i alla de phenomener, genom hvilka den röjer sig, som Statens bestånd och styrka hufvudsakligen beror. Då denna kraft försvagas och aftynar, blir Staten, ehuru mäktig den för den ytlige betraktarens blick må synas genom omfång, folkmängd och materiell rikedom, likväl i sjelfva verket, och till sitt inre väsende, sjuklig och svag. Om den åter hos något Folk helt och hållet utslocknade, skulle väl Staten det oaktadt, så vida ej särskilda omständigheter påskynda dess sönderfallande, ännu möjligtvis någon tid kunna bibehålla den yttre formen och utseendet af ett sammanhängande Helt, en organiserad kropp, men slutligen skulle denna döda Statskropp utan tvifvel, i fall ej den lifgivande andan på något sätt kunde återväckas till en förnyad verksamhet, förlora äfven denna form, och helt och hållet upplösa sig i en rå, oorganisk massa.

Men vi hafve i det föregående, då frågan var om

Familjen, anmärkt, att det ethiska momentet i alla de till Familjen hörande förhållanden, i följd af det nödvändiga sammanhanget mellan det moraliska och religiösa, ger dessa förhållanden äfven en religiös karakter. Detta måste af aldeles samma skäl äfven gälla om Staten, och den här ifrågavarande moraliska åsigten af den borgerliga Samhällsföreningen, i afseende så väl på dess högsta ändamål, som på de band, genom hvilka den sammanhålles, måste derföre äfven komma att utgöra en religiös åsigt af densamma. Detta uttryck kan visserligen lätt missförstås: man kan dervid möjligtvis tänka, antingen på en theokratisk Statsförfattning, sådan som de Orientaliska, eller åtminstone på det politiska bruk, hvilket Grekerne, och ännu mer Romarne, gjorde af Religionen, eller ändteligen på det nyare Europeiska begreppet om Konungamaktens Gudomliga ursprung, i den mening, hvaruti detta uttryck vanligtvis blifvit taget, och om Hierarchien såsom ett förment stöd för densamma. Men i intetdera af dessa föreställningsätt förekommer den religiösa åsigten af Staten i sin renhet: den visar sig här blott såsom vanställd genom en, än gröfre, än åter finare Superstition. För att undvika allt sådant missförstånd fordras, att man fattar sjelfva Religionens väsende i dess fulla renhet, utan att förfalska detsamma genom Mysticism eller Superstition. Så snart man åter i sjelfva verket gjort sig reda för det sanna och egentliga väsendet af all

Religion, måste man utan svårighet inse, att vi, då vi tale om en religiös åsigt af Staten, dermed ej kunne mena något annat, än en med den rena moraliska oskiljaktigt förenad religiös åsigt af sjelfva den andeliga vevselverkan mellan förnuftiga och fria varelser, och den framskridande utveckling af alla mänskliga krafter, hvilken vi betrakte såsom Samhällsföreningens högsta ändamål. Hvad vi här kalle den religiösa åsigten af Staten, är med andra ord detsamma, som den religiösa åsigt af Historien, enligt hvilken vi i den se framställningen af en under Försynens ledning fortgående Menniskoslägtets uppfostran. Så snart vi nämligen höje oss till den rena religiösa Ideen om ett Gudomligt Väsande, såsom det sedligt Godas högsta Urbild och Källa, och om en Försyn, såsom uppenbarande sig genom en Gudomlig, moralisk Verldshöfvering; så kunne vi ej undgå att tänka oss hela fortgången af Menniskoslägtets, alla Nationer och Tidehvarf omfattande, odling såsom den successiva realisationen af en högre, Gudomlig verldsplan, genom hvars utveckling Menniskoslägtet på en gång uppnår sin jordiska bestämmelse, och uppfostras för en högre verld. I sammanhang dermed måste vi åter antaga, att den osynliga Makt, som vårdar och leder hela utvecklingen af Menniskoslägtets öden, äfven åt hvarje särskildt Folk, såsom en del af detta stora Hela, anvisat en bestämd plats i denna utveckling, hvarigenom detta Folks hela historiska lif kommer att utgöra dess

under Försynens ledning fortgående uppfostran, hvilken själf utgör en väsendtlig del af hela Slägtets. Och på samma sätt måste vi vidare antaga, att samma högre Makt åt hvarje särskild medlem af detta Folk anvisat en bestämd plats i utvecklingen af dess öden, hvarigenom det förhållande af omedelbar eller medelbar vevselverkan, i hvilket han står till alla andra individer af samma Folk, på en gång kommer att utgöra hans egen under Försynens ledning fortgående uppfostran, och hans bidrag till hela Folkets uppfostran. Att ifrån denna, dels genom hvarje individs natur-anlag, dels genom hans yttre förhållanden bestämda plats i Samhället med hela sin personliga kraft gripa in i fortgången af sitt Folks, och derigenom medelbart äfven af hela Slägtets odling, och att således, såsom ett redskap i Försynens hand, på det sätt, som genom hvars och ens individualitet och yttre läge är bestämdt, efter förmåga medverka till den allmänna verldsplanens framskridande realisation, är det, som hvar och en måste erkänna för sitt lifs högsta uppgift. I följd af de menckliga anlagens stora olikhet, och de särskilda individernas af yttre omständigheter beroende olika ställning i Samhället, kan den enes verksamhet visserligen härtill bidra ojemförligt mera än den andres; men allas verksamhet kan och bör likväl ytterst syfta till samma mål. Jordbrukaren eller Slöjd-idkaren, hvars hela arbete närmast är rigtadt på fyllandet af livvets siunliga behof, eller

på förökandet af Statens materiella rikedom och välstånd, kan, då dess Yrke betraktas från en högre ståndpunkt, och ses i sitt rätta sammanhang med människans hela bestämmelse, lika riktigt, (ehuru i mindre grad, och blott på ett medelbart sätt) sägas medverka till sitt Folks odling och förädling, och derigenom till den allmänna verldsplanens successiva utförande, som Vetenskapsidkaren, hvilken omedelbart arbetar på Mensklighetens intellectuella uppfostran, eller Lagstiftaren och Hjelten, hvilkas verksamhet för Århundraden bestämmer en Nations eller en hel Verldsdels öden. — Derigenom åter, att den moraliska åsigtens af den borgerliga Samhällsföreningens högsta bestämmelse på detta sätt visar sig för oss såsom tillika utgörande en religiös åsigt deraf, måste ock det, som vi i det närmast föregående kallat Statens moraliska lifskraft, för oss antaga karakteren af en på en gång moralisk och religiös kraft. Hela den borgerliga Samhällsföreningen får, betraktad från denna ståndpunkt, för oss en religiös helgd och sanction: den blir en Gudomlig Anstalt till ett visst Folks och alla dess medlemmars, och derigenom medelbart till hela Slägtets, uppfostran och förädling. Det moraliska band af kärlek, välvilja och förtroende, genom hvilket Statens medlemmar i sin gemensamma verksamhet för en gemensam odling känna sig förenade med hvarandra och med sin Regering, och hvilket utgör, såsom nyss blifvit nämndt, den sanna medbor-

gerliga andan, visar sig här för oss såsom tillika utgörande ett religiöst band, en religiös vördnad för Staten såsom en Försynens Anstalt: Fosterlandskärleken får sin högsta betydelse först derigenom, att Staten och hela dess historiska lif tänkes i sitt rätta sammanhang med den Gudomliga Verldsregeringen, hvilken sjelf ej är annat, än den fortgående manifestationen af en oändlig, allt omfattande Kärlek. Huru litet detta begrepp om den borgerliga Samhällsföreningens religiösa karakter, samt det äfven deraf följande begreppet om Regeringsmaktens religiösa helgd och sanction, eller om Regeringsmaktens Gudomliga ursprung, i den enda rätta mening, hvilken detta uttryck på denna ståndpunkt för oss erhåller, strider emot det rätt förstådda begreppet om hvarje Nations och hvarje Statsborgares frihet och sjelfständighet, samt huru litet det utan grof misstyding skulle kunna åberopas till försvar för något slags andelig eller verldslig Despotism, måste utan tvifvel lätt inses af hvar och en, som hittills med någon uppmärksamhet följt oss, och skall dessutom genom hela fortgången af vår undersökning blifva ännu tydligare.

För att vinna ett klart begrepp härom, fordras i synnerhet, att man gör sig full reda för det förhållande, hvaruti den moraliska och religiösa åsigten af Staten står till den i det föregående nämnda juridiska åsigten af densamma. Vi kunne väl ännu icke

fullständigt besvara frågan om detta förhållande i hänseende till alla de speciella punkter, hvilka den uti sig innefattar; men vi kunne likväl redan här åtminstone i allmänhet besvara den. Det egentligt positiva i den borgerliga Samhällsföreningen, eller det, som utgör dess inre väsende, kunne vi visserligen, i följd af allt det här anförda, ej söka i något annat, än den vaxelverkan mellan alla ett Folks medlemmar, genom hvilken de ömsesidigt bereda hvarandras odling och förädling, och dermed tillika hvarandras sanna välfärd. Men för möjligheten af detta deras gemensamma lif erfordras, såsom dess oundgängliga negativa vilkor, att Samhällsföreningen skall antaga den yttre formen af en stadgad Rättsförfattning. Genom sin karakter af förnuftig och fri varelse eger nämligen hvar och en af Samhällets medlemmar fullgilltigt anspråk att af hvar och en annan behandlas såsom sjelfständig Person, hvilket för alla lika grundade anspråk icke kan för alla på en gång tillfredsställas på annat sätt, än derigenom, att hvar och en af dem dels är till sin person fredad mot allt yttre våld, dels ock, enligt en rättvis utstakning, erhåller en bestämd spher för sin yttre fria verksamhet, inom hvilken han är skyddad mot alla andras intrång. Också är det i sjelfva verket blott så vida denna förnuftets fordran i afseende på hvar och en af Samhällets medlemmar är uppfylld, som det för hvar och en af dem blir möjligt, att, genom den fullkomliga

utvecklingen af alla sina individuella anlag, sjelfverksamhet och med hela sin personliga kraft gripa in i det stora Hela af den allmänna odlingens framskridande. En Rättsförfattning, som förvissar hvar och en af Samhällets medlemmar om personlig säkerhet, och enligt rättvisans heliga Lag åt hvar och en af dem utstakar och betryggar en bestämd spher för hans fria verksamhet i den yttre verlden, blir således, ehuru den icke sjelf utgör Samhällsföreningens högsta ändamål, likväl oundgänglig för det högsta ändamålets uppnående. Derigenom kommer den moraliska och religiösa åsigten af Staten i ett nödvändigt sammanhang med den rätt förstådda juridiska åsigten af densamma. Det är för hela Statsläran af den största vikt, att man fullkomligen fattar detta sammanhang. På ena sidan är det af stor vikt, att man erkänner det såsom Statens högsta bestämmelse, att vara en amma för utvecklingen af alla Mensklighetens ädlare krafter, och att man ej gör den blott till en yttre Tvångs- och Säkerhets-anstalt, hvarigenom allt det högre och ädlare hos människan, allt det, som ger lifvet ett sannt värde, skulle komma att ligga utom Staten, eller komma att tillhöra, ej det offentliga, utan endast det enskilda lifvet. Men på den andra sidan hör det lika nödvändigt till det rätta begreppet om Staten, att den skall ega formen af en Rättsförfattning, hvilken skyddar alla dess medlemmars personliga säkerhet och sjelfständighet, samt förvissar hvar och en af dem om

en bestämd spher för dess yttre fria verksamhet. Om man icke redigt inser detta, så faller man i en förvillelse, hvilken utgör motsatsen mot den förra, den nämligen, att göra Staten blott till ett slags uppfostringsanstalt för omyndiga barn. Om den förra af dessa förvillelser i våra dagar varit den vauligaste, så måste det likväl äfven medgifvas, att de, som sökt motarbeta och utrota den, ej alltid förmått fullkomligen undvika den sednare.

För att fullända vår granskning af hvad vi här kallat den ensidigt juridiska åsigten af Staten, vilje vi ännu tillägga den anmärkningen, att denna åsigt blifvit framställd i synnerhet under tvenne olika hufvudmodificationer, grundade på tvenne olika föreställnings-sätt om hela det menskliga lifvet och dess bestämmelse. Den har nämligen än (såsom i synnerhet hos Encyclopedisterna) blifvit grundad på en sensualistisk åsigt af det menskliga lifvet, än åter (såsom i synnerhet hos KANT och FICHTE) blifvit utbildad vid sidan af en högre och renare Sedelära. Hvad det förra beträffar, så blef det här ifrågavarande begreppet om Staten en nödvändig följd af den lära, hvilken, med förnekande af allt det högre och ädlare hos menniskan, gjorde egennyttan till dess enda egentliga grunddrift, och enligt hvilken således menniskan fick samma yttersta bestämmelse som djuren, blott med tillägg af det ganska tvetydiga företrädet, att i sträf-

vandet efter det angenäma ledas, icke af en blind, men säker instinct, utan af ett reflecterande och öfverläggande, men ofta irrande förstånd. Enligt denna lära, hvilken ännu i våra dagar tyckes ega många anhängare, ehuru man ej numera lika ofta och lika öppet, som för ett halft sekel sedan, hör den förkunnas såsom den äkta upplysningen och visheten, kan man naturligtvis ej i Staten se något annat, än en stor Police-anstalt, ämnad att skydda dess medlemmar mot hvarandra och mot allt yttre våld, på det att hvar och en af dem må kunna, inom den utstakade gränsen för hans fria verksamhet, i ostörd ro sörja endast för sitt eget väl; och det är då äfven ganska consequent, att man, under förutsättning af en i sjelfva den menckliga naturen grundad, allmän egoism hos Statens medlemmar, tänker sig densamma såsom sammanhållen blott genom juridiska band. Vi kunne väl icke här ingå i någon djupare undersökning om den vetenskapliga halten af hela denna sensualistiska åsigt af den menckliga naturen, och ådagalägga, att den i theoretiskt hänseende, eller såsom filosofiskt System betraktad, är lika tom och ytlig, som den i praktiskt hänseende är förnedrande och förderflig 2).

- 2) Detta oaktadt erkänne vi likväl gerna, att äfven denna Encyclopedistiska lära, likasom hela den Lockiska Empirismen i alla dess utgreningar, i betydlig mån medverkat till den intellectuella culturens tillväxt och utbredande, så väl genom utrotandet af många villor och fördomar, som genom de bidrag, hvilka den iemnade

Imellertid tro vi oss ock för vårt närvarande ändamål icke behöfva någon annan vederläggning af den, änden, hvilken, redan före all vetenskaplig granskning, är gifven i människans innersta känsla, i den inre röst, som mer eller mindre mäktigt talar hos hvar och en, hos hvilken den ej blifvit qväfd genom moraliskt förderf, och som bjuder honom att för sitt lif erkänna en högre bestämmelse. Men för att förekomma ett eljest möjligt missförstånd, torde vi i sammanhang härmed böra uttryckligen anmärka, att det här angifna begreppet om den borgerliga Samhällsföreningens yttersta ändamål alldeles icke utesluter ett tillbörligt afseende på Samhällsmedlemmarnes enskilda sinnliga välstånd, och på allt, som tjenar till dess befrämjande och förökande, utan tvertom med nödvändighet innefattar äfven detta. På ena sidan måste nämligen ett Folks stigande odling nödvändigt komma att bidra äfven till dess medlemmars mer och mer tilltagande yttre välstånd, genom det inflytande den intellectuella culturen alltid eger på utvidgandet af den menskliga frihetens välde öfver Naturen, och dermed på hela det industriella lifvets tillväxt och fullkomnande, och på den andra visar sig beredandet och främjandet af detta välstånd såsom ett ibland medlen

till ett ökadtt förråd af erfarenhetskunnskaper. Den kan i detta hänseende visserligen sägas hafva utgjort ett viktigt och oumbärligt moment i den progressiva utvecklingen af hela den nyare tidens bildning.

och villkoren för sjelfva den högre odlingens framskridande. Så länge människorna, nedtryckte af de sinnliga behofvens tyngd, nödgas använda hela sin kraft på deras nödtorftiga fyllande, skulle man förgäflvas bemöda sig att väcka dem till en högre och ädlare verksamhet. Det physiska lifvet herrskar ännu ensamt, och qväfver det andeliga. All högre odling förutsätter därför, såsom ett vilkor för dess möjlighet, att man, utöfver den verksamhet, hvilken oundgängligen erfordras till de tidigast framträdande lägre behofvens tillfredsställande, ännu skall ega ett öfverskott af kraft, att använda för ädlare behof: den förutsätter, att man, fri från de qväljande bekymren för det physiska lifvets uppehållande, skall kunna med lugn lyfta sin blick från den närande Jorden, vid hvilken menniskan, såsom sinnligt väsende, är fästad, till den högre region, som är den förnuftiga, med Gudomligheten beslägtade Andens Fädernesland. Detta gäller om hvarje Folk lika väl, som om hvarje individ deraf. Derfor, ehuru det blott är i den fullkomliga utvecklingen af alla ett Folks högre, andeliga krafter, eller i dess högsta möjliga moraliska, religiösa, intellectuella och esthetiska bildning, som vi kunne sätta den borgerliga Samhällsföreningens yttersta ändamål, blir ikväl den fullkomligaste möjliga utvecklingen äfven af Nationens lägre, physiska krafter, samt af hela dess materiella och industriella verksam-

het, genom hvilken dess sinnliga och ekonomiska välstånd beredes, ett vilkor för denna dess högre odling, och får derigenom för Staten ett obestriddigt och stort värde. Men om det är viktigt, att man inser och erkänner detta, så är det likväl ännu viktigare, att man ej må göra medlet till ändamål, och subordinera det högre under det lägre. Detta åter är hvad som sker, i fall man gör Folkets sinnliga välstånd till det högsta ändamålet för dess tillvarelse och dess Samhälle. Denna materialistiska tendens, hvilken onekligen i nyare tider varit ganska vanlig, har i alla de Stater, i hvilka den blifvit rådande, haft en förderlig inflytelse: den har i dem alla verkat mer eller mindre till försvagande af deras högre moraliska och religiösa lifskraft, och derigenom, oaktadt den genom utvidgningen af alla Industriens delar beredda tillväxten af Staternas materiella rikedom, mindskat deras sanna inre, af andeliga krafters verksamhet beroende styrka.

Men om man ock i hela sin åsigt af lifvet är fri från denna materialistiska tendens, om man ock på fullt allvar medgifver, att hvarje Folks högsta möjliga odling och förädling utgör det yttersta ändamålet för all mensklig sammanlefnad; kan man likväl till äfventyrs tro, att Staten, såsom sådan, icke på ett positivt och omedelbart, utan endast på ett negativt och medelbart sätt, bör göra afscende på denna högre

odling. Staten, kan man säga, har egentligen och omedelbart endast att sysselsätta sig med det, som genom yttre tvång kan åstadkommas, med införandet och bibehållandet af ett yttre rättstillstånd, och det är endast på ett indirect och medelbart sätt, som det tillhör den, att verka för sjelfva odlingens befrämjande, nämligen i det hänseende, att ett stadgadt rättstillstånd nödvändigt måste ega en välgörande inflytelse på Folkets framskridande bildning; likasom Staten äfven bör göra ett negativt afseende på culturen, och i synnerhet på Statsborgarnes moraliska och religiösa förädling, i den mening, att den aldrig bör för rättstillståndets bibehållande vidtaga några sådana åtgärder, eller betjena sig af några sådana medel, som motverka Samhällsmedlemmarnes sedliga och religiösa bildning. Detta är, i få ord uttryckt, det sätt, hvarpå Statens förhållande till den högre odlingen bestämmes, i synnerhet i den Kantiska och den äldre Fichteska åsigten af Naturrätten. Häråf uppkommer hvad vi kallat den andra hufvudmodificationen af den ensidigt juridiska Statsläran. Man skulle visst icke utan orättvisa kunna betrakta KANTS och FICHTES lära såsom beslågadt med den nyssnämnda sensualistiska åsigten af det menckliga lifvet och dess bestämmelse: hela deras praktiska Philosophi står tvertom i den skarpaste motsats mot denna falska, Encyclopedistiska upplysning. Men äfven desse Tänkare betraktade likväl, enligt hvad redan blifvit nämndt, Staten endast ur en juri-

disk synpunkt, och gjorde den till en blott yttre Säkerhets-anstalt. De satte den väl i ett visst sammanhang med Mensklighetens framskridande odling och förädling; men de yrkade likväl, att det endast är på ett indirect och medelbart sätt, som Staten kan och bör befrämja detta framskridande, nämligen genom undanrödjande af de hinder, hvilka Naturtillståndets osäkerhet skulle lägga deremot. Ju närmare åter Menskligheten hinner intill den förädling, som utgör dess yttersta mål, dess mindre outhärlig blir en sådan Tvångs- och Säkerhets-anstalt. Staten åsyftar således att småningom göra sig sjelf mer och mer öfverflödig, och dess yttersta mål skulle vara, att slutligen alldeles upphäfva sig sjelf, ehuru det blott är genom ett oändligt annalkande, som den kan närma sig intill detta sitt yttersta, i verkligheten oupphinneliga mål. Vårt omdöme rörande detta föreställnings-sätt är i korthet det följande. Om det på ena sidan måste medgifvas, att det yttre rättstillståndet utgör ett nödvändigt vilkor för odlingens framskridande, men det på den andra är lika obestriddigt, att möjligheten af ett stadgadt rättstillstånd i högst väsendtlig mån beror af Samhällsmedlemmarnes upplysning, fosterlandskärlek och dygd, af deras intellectuella, moraliska och religiösa bildning; så visa sig derigenom dessa tvenne, den inre odlingen och det yttre rättstillståndet, såsom ömsesidigt beroende af hvarandra, och således såsom stående i det närmaste samman-

hang med hvarandra. De höra följaktligen i verkligheten nödvändigt tillsammans, och utgöra i sin förening hela Samhällslifvet, så att nämligen sjelfva odlingen utgör Samhällslifvets inre väsende, hvaremot rättstillståndet hör till dess yttre nödvändiga form. Om nu dessa tvenne, det inre och det yttre af Samhället, nödvändigt höra tillsammans: om intetdera af dem kan, åtminstone i någon högre grad af fullkomlighet, finnas utan det andra; så är det utan tvifvel orätt, att våldsamt lösrycka den ena af dessa Samhällslifvets beståndsdelar ifrån den andra, samt att, i följd af denna skarpa afsöndring, betrakta det yttre af Samhällsföreningen, eller den blotta Rättsförfattningen, såsom något särskildt bestående, och utmärka endast detta från det inre afsöndrade yttre med namnet Stat. Visserligen kan man genom en abstraction i begreppet åtskilja det inre från det yttre, det ethiska i Staten från det juridiska; men man måste likväl dervid alltid erinra sig, att dessa båda böra i verkligheten vara ouplösligt förenade, att de måste anses såsom tvenne lika nödvändiga beståndsdelar af ett och samma Hela, till hvars bestånd båda erfordras, och att det just är detta båda uti sig innefattande Hela, som utgör den fullständigt betraktade borgerliga Samhällsföreningen. Då man tänker sig Staten endast såsom en Rättsförfattning, så bevisar detta alltid, att man, äfven om man i allmänhet erkänner ett samband mellan det inre och det yttre af Samhällslifvet, likväl icke

eger en tillräckligt liflig och klar föreställning om detta samband. Derföre leder ock detta föreställnings-sätt, så vida det med full consequens fasthålles, i dess tillämpning till det mera speciella af Statsläran, oundvikligen till sådana följder, i hvilka misskännandet af detta samband mer eller mindre tydligt röjer sig. Det leder nödvändigt till ett bemödaande att göra det yttre, om ej helt och hållet, åtminstone i det närmaste, oberoende af det inre, och således till den i det föregående redan nämnda förvillelsen, att tro rättstillståndet kunna bibehållas nästan endast genom Statens yttre mechanism, och utan särdeles behof af högre, moraliska krafters verksamhet. Äfvenså blir det en naturlig följd af detta det yttres lösryckande från det inre, att man kommer till ett i flera hänseenden oriktigt begrepp om Regeringens väsende, samt om dess förhållande till Folket. Så vida man nämligen enligt denna åsigt betraktar det yttre rättstillståndets bibehållande såsom det enda egentliga föremålet för Regeringens omedelbara omvårdnad; så måste man påstå, att befrämjandet af Folkets högre odling, icke för dess egen skull, utan endast så vida, som det kan anses såsom ett medel för rättstillståndets trygghet och varaktighet, bör vinna Regeringens uppmärksamhet. Det kan till exempel efter denna åsigt på fullt allvar sättas i fråga, huruvida det bör räknas för ett af Regeringens åligganden, att genom offentliga Undervisningsverk, genom uppsigt öfver Religions-

värden o. s. v., sörja för Folkets bildning; och om man äfven tillägger Regeringen denna förbindelse, så måste man likväl yrka, att alla Regeringens åtgärder i detta hänseende måste bestämmas endast af dess omtanka för det yttre rättstillståndets bibehållande. Att detta åter utgör ett för lågt och inskränkt begrepp om Regeringsmaktens väsende och bestämmelse, är lätt bevisadt. Ty om man erkänner, att ett Folks odling och den fullkomliga utvecklingen af dess krafter utgör det högsta ändamålet för hela dess Samhällslif, och man tillika medgifver, hvad icke utan orimlighet skulle kunna bestridas, att denna odling i sjelfva verket kan genom offentliga åtgärder antingen befrämjas eller motverkas; så måste man väl äfven inse, att den högsta, offentliga ledningen af Folkets gemensamma angelägenheter framför allt annat bör åsyfta uppnåendet af detta Samhällslifvets högsta mål: det kan derföre ej vara det rätta, att Regeringen, hvilken har i sin hand denna ledning af Folkets gemensamma angelägenheter, behandlar detta högsta endast såsom ett medel för något lägre, för det yttre rättstillståndet, då förhållandet mellan dessa tvenne enligt förnuftets fordran just bör vara det motsatta. I detta hänseende innebär den här ifrågavarande åsigten af Staten en verklig uppnedvändning af det rätta förhållandet mellan det inre och yttre i Samhället, betraktade såsom föremål för Regeringens omvårdnad. Ändteligen leder ock detta föreställningssätt, så vida det med

full consequens utbildas och tillämpas, oundvikligen till det förut omnämnda kalla, kärlekslösa och blott juridiska förhållandet mellan Regering och Folk. För att öfvertyga sig härom, behöfver man blott lifligt föreställa sig en Stat, helt och hållet inrättad och styrd enligt denna politiska lära, sådan till exempel, som den Fichteska, med dess endast för det yttre rättstillståndet verkande Regering på den ena sidan, och ett densamma misstänksamt bevakande Ephorat på den andra, oupphörligt sväfvande mellan de motsatta farorna, antingen af Regeringsmaktens till Despotism ledande missbruk, eller af detta förfärliga Stats-interdict, hvars afkunnande, om det en enda gång försöktes, skulle störta hela Samhället i fullkomlig Anarchi. Om det hårda och kärlekslösa i denna ensidigt juridiska åsigt af Staten hos åtskilliga andra Tänkare, hvilka likväl egentligen och i det väsendtliga hylla samma lära, icke framträder lika öppet och bestämdt, som hos FICHTE; så kommer detta blott deraf, att de icke med samma consequens fasthålla den allmänna principen i den speciella utbildningen af sin politiska Theori. I sjelfva verket har väl ock den endast juridiska åsigten af den borgerliga Samhällsföreningen aldrig i någon Stat blifvit i hela sin stränga consequens tillämpad på allt det speciella af Statsförfattningen och Statsförvaltningen. Den har i sin verkliga praktiska användning inom Staterna alltid blifvit, åtminstone i någon mån, mildrad genom

den outplånliga känslan af det rätta och naturenliga, och en af denna känsla föranledd välgörande inconsequens, så väl hos Regeringarne, som hos Folken, ehuru den det oakadt visserligen egt tillräcklig makt, för att ofta på hela Statslifvet yttra ett mer eller mindre skadligt inflytande.

I följd af allt det hittills anförda, kan Staten, då dess Idé fattas i sin fulla betydelse, med rätta sägas utgöra inbegreppet af alla ett Folks gemensamma angelägenheter, en förbindelse, åsyftande det fullkomligaste möjliga uppfyllandet af alla dess högre och lägre behof, omfattande hela utvecklingen af alla dess andeliga och fysiska krafter, och sammanhållen på en gång genom juridiska, samt genom moraliska och religiösa band. Den utgör och omfattar till sitt väsende hela den fortgående utvecklingen af ett Folks gemensamma lif; men den får tillika den yttre formen af en Rättsförfattning, emedan bibehållandet af ett yttre rättstillstånd utgör det oundgängliga vilkoret för möjligheten af detta gemensamma lif. Af detta sätt att fatta Statens Idé blir det vidare en följd, att det icke gifves hos någon af Samhällets medlemmar någon kraft eller verksamhet, som kan sägas egentligen ligga utom Staten, och ej med densamma stå i något sammanhang. Om man i nyare tider ganska ofta betraktat Vetenskapsidkarne, Koustnärerne o. s. v. såsom Kosmopoliter, lösryckte ifrån Staten i afseen-

de på sjelfva deras högre, andeliga verksamhet, och sammanhängande med den blott i afseende på de yttre, materiella villkoren för deras existens: eller om man i allmänhet tänkt sig hvarje människa i dess enskilda och husliga lif såsom ställd utom Staten och utan något närmare samband med den; så kommer detta blott deraf, att det i det föregående granskade begreppet om Staten, såsom blott en yttre Säkerhetsanstalt, varit i nyare tider så vanligt. Så snart man höjer sig till Ideen om Staten i dess hela betydelse, så inser man derigenom äfven, att den i Samhället lefvande människan är Statsborgare i hvarje yttring af sitt lif och sin verksamhet, i sitt husliga lif lika väl, som i det offentliga, i sin vetenskapliga eller artistiska verksamhet lika väl, som i den egentliga Embetsmanna-verksamheten o. s. v. Hvarje yttring och användning af hans krafter har ett mer eller mindre märkbart, närmare eller aflägsnare, inflytande på Staten, och tjenar i sin mån att befrämja eller motarbetta uppnåendet af Samhällsföreningens högsta ändamål. Hvarje Samhällsmedlem tillhör Staten i hela sitt lif och med hela sin individuella kraft. Derföre fordre vi ock med rätta af hvarje product af hans verksamhet, till exempel af hvarje vetenskapligt arbete, eller hvarje konstverk, att det skall ega en viss nationell halt och prägel, genom hvilken det visar sig såsom närmast sammanhängande med ett visst Folks bildning, och närmast åsyftande att ytterligare föröka och full-

komna denna 5). Detta hindrar likväl alldeles icke, att det ju tillika kan ega en universell karakter och betydelse, genom hvilken det, oakadt det närmare förhållande, hvaruti det står till en viss Nations bildning, äfven kan sträcka sin inflytelse till andra Folk, och gripa in i det stora Hela af den allmänna menskliga odlingens framskridande. PLATO och SOPHOCLES visa sig onekligen i sina productioner såsom Hellenner: deras arbeten bära onekligen stämpeln af den Grekiska Nationaliteten, (om ock denna hos PLATO är i någon mån blandad med Orientalismen): de tillhöra tydligen en viss period af det Grekiska nationella lifvets utveckling; men denna deras nationella karakter har likväl alldeles icke hindrat dem att utöfva en ganska vigtig inflytelse på andra Nationers och Tidevarfs bildning. — Man skulle imellertid helt och hållet missförstå oss, om man i anledning af detta vårt begrepp, rörande det sammanhang, i hvilket hvarje Sambällsmedlem i hela sitt lif står med Staten, ville tillägga Staten en rättighet till någon sådan speciell uppsigt öfver Statsborgarens enskilda lif, el-

- 3) Naturligtvis kan likväl denna nationella karakter icke lika starkt framträda i alla slags productioner. Den röjer sig t. ex. långt mera inom Konstens och Poesiens område, samt i dem af den vetenskapliga bildningens producter, som röra ämnen, hörande till den ideella världen och dess phenomener, än i sådana arbeten, som innehålla naturvetenskapliga forskningar o. s. v. Men äfven i dessa sistnämnda sakuas den dock icke alldeles.

ler öfver användningen af hans krafter, som icke låter fullkomligt förena sig med hans karakter af sjelfständig, förnuftig varelse. Vi hafve redan i det föregående nämnt, att Forntidens Tänkare och Lagstiftare i sina politiska Theorier och Stadganden icke alltid förmådde undvika detta fel, samt att de i sin åsigt af individens förhållande till Staten ofta för litet respecterade den personliga, subjectiva friheten. Men om man blott med full klarhet fattar den borgerliga Samhällsföreningens här angifna väsende, löper man ej fara att falla uti denna förvillelse. Det hör nämligen med nödvändighet till sjelfva begreppet om alla Samhällsmedlemmarnes högsta möjliga odling och förädling, att hvar och en af dem skall i hela sitt lif och i all sin verksamhet både sjelf handla och af Staten behandlas såsom sjelfständig, förnuftig varelse. Det är endast med bibehållande af denna sin karakter, som hvar och en af dem kan genom den fria utvecklingen af sina krafter höja sig till sann odling, och uppnå sitt lufs högsta bestämmelse. Staten skulle således missförstå och motverka sitt eget högsta ändamål, om den i något fall genom sina Stadganden förnärmade eller upphälde sina medlemmars personliga sjelfständighet; om den till exempel genom tanketvång hämmade eller försvårade den intellectuela bildningens framskridande; om den genom samvetstvång lade hinder i vägen för det religiösa lifvets fria utveckling; om den genom ovisa prohibitiva

Stadganden inom hvart och ett särskildt Yrke lemnade för litet utrymme åt den fria enskilda verksamheten, hvilken oundgängligen fordras för Industriens tillväxt och förkofran; eller ändteligen om den, genom alltför långt sträckta föreskrifter rörande Familjelifvet och de till detsamma hörande förhållanden, gjorde något ingrep i hvarje Statsborgares husrätt o. s. v. Det hör följaktligen till Statens rätt fattade Idé, att det enskilda lifvet, likasom det på ena sidan ej må i något hänseende lösrycka sig ifrån det offentliga och göra sig deraf oberoende, äfvenså på den andra ej heller må kufvas och tyranniskt beherriskas af detsamma. I den rätt organiserade Staten måste en fullkomlig, frivillig harmoni ega rum mellan hvarje Samhällsmedlems enskilda och Statens allmänna lif: hvar och en af Samhällets medlemmar måste der kunna på en gång lefva för det Hela och för sig sjelf i ordets rätta och högre mening, det vill säga, på en gång för sin egen och för alla andras odling och förädling: och det måste blott vara såsom själfständig, förnuftig varelse, samt utan uppoffring af sin personlighet, som han deltagar i det Helas lif, lyder Statens lagar, och bär sin andel af dess bördor. Hvarje individ bör i Staten kunna med full frihet följa sin rätt förstådda inre kallelse, och utbilda sin individualitet till dess högsta fullkomlighet. Alla individuella krafter och talenter böra här finna det rätta och naturliga utrymmet för sin verksamhet. Staten

bör med lika kärlek omfatta dem alla, med lika opartisk vård skydda och befrämja allas utveckling, och förstå att låta dem alla, just genom denna deras fria utveckling, sammanverka till uppnåendet af Samhällsföreningens högsta ändamål. Den bör förstå att för sitt ändamål använda Vetenskaps-idkarens och Konstnärens verksamhet lika väl, som Jordbrukarens och Slöjdidkarens, utan att inskränka någondera af dem inom sådana gränser, som hämma eller försvåra den fria, naturenliga yttringen af hela hans individuella kraft. Om, hvilket gerna må medgifvas, denna fordran knappast i någon Stat blifvit i hela sin vidd fullkomligen uppfylld: så kan detta likväl ej hindra, att den ju med nödvändighet är gifven genom sjelfva Statens Idé, och att den ju alltid måste föresväfva förnuftet, såsom uttryckande det högsta mål, till hvilket hvarje Stat, om den ock aldrig i verkligheten fullkomligt uppnår detsamma, dock åtminstone bör oupphörligen sträfvä att mer och mer närma sig. Rätt förstådd, innebär denna fordran af en fullkomlig harmoni mellan det offentliga och det enskilda lifvet den högsta regeln för alla inom Staten förekommande anordningar, och för pröfningen af deras förnuftsenslighet eller förnuftsstridighet.

Om vi nu i anledning af allt det, som här blifvit nämndt rörande Statens Idé, kalle Staten en organisation, en organisk förening af alla de till ett visst Folk hörande individer; så välje vi detta uttryck

alldeles icke derföre, att det engång råkat blifva på modet, utan derföre, att det genom en ganska träffande bild antyder den borgerliga Samhällsföreningens väsende. Staten är i sjelfva verket inom den ideella världens område detsamma, som organisationen är i Naturen. Dess hela väsende kan uttryckas derigenom, att den är en organisation, hvilken har till sina beståndsdelar, icke materiella ämnen, utan förnuftiga och fria varelser. Den har karakteren af en organisation först och främst i det hänseende, att alla dess till ett Helt förenade delar, alla de till den hörande individer, förhålla sig ömsesidigt till hvarandra såsom ändamål och medel på en gång. Genom deras förening uppkommer nämligen ett gemensamt lif, en gemensam verksamhet, i hvilken hvarje individ deltagar med hela sin personliga kraft, under det att han tillika åtnjuter frukterna af alla andras kraftyttringar. Han bibehåller derföre alltid i denna förening den karakter, hvilken väsendtligen tillhör honom såsom förnuftig och fri varelse, att vara syftemål i och för sig sjelf, eller att aldrig vara endast ett medel för andra: han är medel för alla andra blott så vida och i samma mening, hvaruti alla andra äfven äro medel för honom. Det är just en sådan lefvande, alltid fortvarande vevverkan mellan delarne af ett Helt, i hvilken de på detta sätt ömsesidigt förhålla sig till hvarandra såsom ändamål och medel på en gång, som utgör det första väsendtliga kännetecknet af en orga-

nisation. Häraf blir det en följd, att alla delar af ett organiseradt väsende stå i ett inre sammanhang med hvarandra, och ömsesidigt bero af hvarandra, så att ingendera af dem skulle kunna vara hvad den är, om den ej befunne sig i denna bestämda förbindelse med alla de öfriga. Alldeles detsamma gäller om alla medlemmarne af en Stat, genom deras ömsesidiga inverkan på hvarandra. Endast såsom medlem af denna bestämda Stat kan hvar och en af dem vara hvad han är; ty det är endast genom hela det nationella lifvets fortvarande inflytelse, som hvars och ens individualitet erhåller sin bestämda utbildning. Genom denna deras ömsesidiga inverkan på hvarandra blifva alla en Stats medlemmar, likasom alla en organiserad kropps delar, förenade till ett Helt i ordets strängare bemärkelse: de komma i ett helt annat, ett långt närmare och innerligare förhållande till hvarandra, än delarne af ett oorganiskt aggregat, hvilka till sin existens och sin beskaffenhet ej bero af hvarandra, och därför när som helst kunna genom en yttre kraft ifrån hvarandra afsöndras, utan att derigenom undergå någon väsendtlig förändring. Vidare är Staten en organisation i det hänseende, att det uti den gifves på en gång en inre, lefvande anda, en organiserande princip, hvilken sammanhåller delarne, och i dem alla ingjuter ett gemensamt lif, och en bestämd yttre form, en organisk struktur, hvilken, så vida den, utan att störas af främmande orsakers inflytelse, får

lugnt och naturenligt utbilda sig, alltid blir ett troget yttre uttryck af sjelfva den inre lifskraften, det inre lifvets framträdande i en yttre, synlig gestalt. Den inre organiserande principen i Staten är nämligen hvad vi i det föregående kallat Statens moraliska och religiösa lifskraft: Statens organiska structur åter utgöres af allt det, som hör till det yttre förhållandet mellan dess delar, det vill säga, af allt det, som genom egentlig yttre lag kan bestämmas och regleras. Denna Statens form blir, så vida dess utbildning och behindradt får fortgå och fullkomna sig, intet annat än ett yttre uttryck af det inre nationella lifvet: den blir ett resultat af sjelfva den moraliska och religiösa lifskraftens verksamhet. Det inre och det yttre, andan och formen, stå derigenom i en verklig Samhällsorganism i fullkomlig öfverensstämmelse med hvarandra: det är den lefvande andan, som åt sig bildar sin form. Derföre är på ena sidan den döda formen, så vida den, utan att vara organiskt bildad af den inre andan, blifvit frambragt blott genom en yttre, mekanisk konstfärdighet, utan allt värde; men på den andra sidan måste likväl, då det är i formen, som andan skall lefva och verka, formens mer eller mindre lyckliga, af yttre omständigheter mer eller mindre gynnade eller störda utbildning komma att ega ett viktigt inflytande på den inre andans lättade eller försvårade verksamhet.

Spea X.

1800-1801. I. 8.

Så vida åter Staten i den här angifna meningert utgör en sammanfattning af alla dess medlemmars individuella krafter, förenade till ett organiskt Helt under en gemensam ledning och styrelse; så gifves det egentligen tvenne hufvudpunkter, på hvilka man, vid frågan om Statens rätta och förnuftsensliga organisation, måste fästa sin uppmärksamhet. Först och främst måste man nämligen göra sig reda för sjelfva de hos ett Folk förekommande särskilda krafterna och deras yttringar, med afseende på deras väsende och karakter, deras naturliga utveckling, och deras förhållande till Staten; och derefter måste man vidare reflectera på den gemensamma ledning af Nationens gemensamma angelägenheter, genom hvilken alla de individuella kraftyttringarne blifva förenade till ett sammanhängande, organiskt Helt, och utan hvilken de ej skulle tillsammans bilda en Stat. Med andra ord: då Staten utgör en totalitet, och således en mångfald af delar, sammanbundne till en enhet; har man, vid frågan om Statens organisation, att reflectera, så väl på sjelfva mångfalden af dess delar; som på deras enhet och sammanbindning. Den förra af dessa undersökningar måste, så vida man, för att erhålla en allmän öfversigt af de inom Staten förekommande och i Statens organiska lif ingripande kraftyttringarne, icke kan undgå att efter deras likartighet eller olikartighet sammanfatta dem uti vissa klasser, komma att blifva en undersökning om alla

de särskilda inom Staten förekommande arter af verksamhet, eller om allt hvad vi kunne kalla Samhällsmedlemmarnes särskilda Yrken, i detta ords mest vidsträckta bemärkelse, hvarvid man har att betrakta hvar och ett af dem i dess rena väsende eller dess Idé. Men sedan man härigenom lärt känna sjelfva de nödvändiga elementer, af hvilka Samhälls-organismen består, blir vidare frågan om dessa elementers sammanbindning till ett organiskt Helt, om det, som ger Staten dess enhet, eller om hela ledningen af Folkets gemensamma angelägenheter. Detta blir då föremålet för den sednare undersökningen, hvilken således blir en undersökning om allt det, som kan hänföras till Statens Regering, i detta ords mest omfattande bemärkelse, i hvilken vi deruti sammanfatte allt hvad man vanligtvis kallar Lagstiftande, Verkställande och Domare-makt, med alla de till dem hörande särskilda functioner, dessa må nu för öfrigt vara delade mellan flera Myndigheter, eller förenade hos en enda. Med båda dessa undersökningar måste vi då äfven här sysselsätta oss, ehuru det inskränkta utrymmet visserligen endast tillåter oss att rörande hvardera af dessa ämnen anföra, hvad vi tro vara det viktigaste och mest väsendtliga. Men innan vi öfvergå till dessa mera speciella undersökningar, måste vi först fästa vår uppmärksamhet på några ännu icke af oss vidrörda frågor, hvilkas besvarande med skäl kan

sägas höra till det fulla utredandet af Statens allmänna väsende.

Den första af dessa frågor är den: huru vi rätteligen hafve att tänka oss upphöfvet af allt borgerligt Sambälle; en fråga, hvilken för oss måste ega ett högt interesse, så väl i och för sig sjelf, som i hänseende till det sammanhang, hvaruti den står med tidens särskilda politiska Theorier. Den har nämligen, enligt hvad redan i det föregående blifvit nämndt, efter de tvenne af oss karakteriserade olika åsigterna af Statens väsende, blifvit på tvenne olika sätt besvarad, emedan den ena läran betraktat Staten helt och hållet såsom ett verk af den menckliga Friheten, hvaremot den andra gjort den till ett alster af Nödvändigheten. Enligt den förra måste Staten tänkas såsom grundad på ett med frihet ingånget Samhällsfördrag, genom hvilket en mängd af menniskor förenat sig till ett borgerligt Samfund, för att ifrån det ursprungliga Naturtillståndets osäkerhet komma till ett stadgadt rättstillstånd: enligt den sednare åter är Staten, utan något sådant fördrag, med nödvändighet gifven och uppkommen genom sjelfva menniskans natur; det har derföre aldrig gifvits något före all Stat liggande Naturtillstånd, tänkt såsom ett tillstånd af fullkomlig rättslöshet och obundenhet; så snart menckliga varelser funnos på Jorden, fanns

ock nödvändigt ett rättsförhållande dem emellan, och dermed äfven en, om ock i början till sin inrättning ganska enkel och ofullkomligt utbildad, Stat. Vi komme således här till granskningen af det i nyare tider så vanliga, men likväl äfven under så många olika modificationer framställda, begreppet om ett Samhällsfördrag såsom Statens grund: vi måste undersöka, huruvida detta begrepp eger någon gilltighet eller ej.

För detta ändamål torde vi först och främst böra anmärka, att det gifves tvenne olika synpunkter, ur hvilka frågan om Statens ursprung kan och bör betraktas. Den kan nämligen betraktas, antingen ur en historisk, eller ur en philosophisk synpunkt. I det förra fallet frågar man, huru någon viss Stat, eller ock de aldraeldesta Stater, i sjelfva verket uppkommit, och man söker att besvara denna fråga genom egentligt historisk forskning, så långt denna förmår gå tillbaka, eller åtminstone, der den af brist på säkra underrättelser måste stadna, genom sannolika slutsatser, dragne af Folkens äldsta historiskt kända öden, samt deras äldsta traditioner och minnen. I det sednare fallet åter frågar man, huru Staten, betraktad i sin Idé, såsom en förening af förnuftiga och fria varelser, rätteligen och enligt förnuftets fordran bör tänkas uppkomma; det vill säga, man frågar efter sjelfva förnuftsgrunden för all borgerlig Samhällsförening, utan att göra något afscende på hu-

ruvida alla Stater, eller ens någon Stat, i sjelfva verket på detta förnuftsensliga och rättsensliga sätt uppkommit. Det är klart, att den allmänna frågan om Statens ursprung, med afseende på dessa tvenne olika synpunkter, ur hvilka den kan betraktas, delar sig uti tvenne frågor, hvilka, oaktadt det sammanhang de visserligen med hvarandra ega, likväl äfven äro från hvarandra åtskilda, och genom tvenne särskilda undersökningar måste besvaras. Imellertid hafva de dock icke alltid blifvit redigt åtskilda från hvarandra, och de förvillelser, i hvilka många af dem, som sysselsatt sig med detta ämne, fallit, hafva till en betydlig del blifvit föranledda deraf, att man mer eller mindre sammanblandat dessa frågor. För att här undvika denna sammanblandning, vilje vi börja med att betrakta frågan om Statens ursprung endast ur den synpunkt, hvilken vi kallat den filosofiska, men derefter, till ytterligare upplysning och till bekräftelse af vår åsigt, äfven kasta en blick tillbaka på Staternas verkliga, historiska uppkomst.

Vid första påseende tyckas väl de tvenne nyssnämnda meningarna rörande den borgerliga Samhällsföreningens ursprung bilda en så skarp motsats mot hvarandra, att alldeles ingen förening af dem är möjlig. Man torde därför vänta och fordra, att vi skole ovilkorligen förklara oss för den ena af dem, och emot den andra. Imellertid är det likväl vår öfver-

tygelse, att ingendera af dem är helt och hållet förkastlig, men ock att ingendera (då vi betrakte dem, sådana de vanligtvis blifvit fattade och framställde), kan frikallas ifrån all förvillelse och all ensidighet. Vi tro, att båda innehålla något sannt, mer eller mindre förvirradt genom något inblandadt falskt, samt att, i fall man, med fullkomligt upphäfvande af det sednare uti dem, endast bibehåller och i dess fulla renhet framställer det förre, båda åsigterna, tagne i den betydelse, hvilken de härigenom för oss erhålla, låta förena sig med hvarandra; och vi låte ej afskräcka oss från att hysa och yttra denna tanka genom de oupphörligen förnyade declamationer, genom hvilka vår tids ifrige skrikare söka inbilla sig sjelfva och andra, att all moderation, allt bemödande att undvika tvenne motsatta ensidigheter, och att med lika rättvisa bedömma tvenne skiljaktiga meningar, aldrig är något annat än halfhet och svaghet, eller ljumhet och likgiltighet för sanningen.

Vi erkänne det således öppet för vår öfvertygelse, att den borgerliga Samhällsföreningen på ena sidan ganska riktigt kan sägas vara med nödvändighet fordrad af förnuftet och grundad på människans natur, men att den likväl det oaktadt kan i ett annat hänseende lika riktigt betraktas såsom en product af den menskliga friheten, eller såsom grundad på en frivillig förbindelse mellan Samhällets medlem-

mar, och således på ett fördrag. Att det ena, rätt förstådt, i själva verket icke strider emot det andra, derom kan man till en början öfvertyga sig redan genom det, som i det föregående blifvit nämnt, rörande den förbindelse, genom hvilken den första och enklaste af all mensklig Samhällsförening uppkommer, nämligen den äktenskapliga. Det är på ena sidan obestridligt, att denna förbindelse är af förnuftet fordrad såsom nödvändig för uppnåendet af människans bestämmelse, samt att den är grundad på den menskliga naturen, på en till människans väsende hörande, så väl till dess andeliga, som till dess fysiska beståndsdel, mäktigt verkande och outplånlig drift. Men måste man ej det oaktadt erkänna, att den äktenskapliga föreningen enligt förnuftets fordran alltid bör utgöra en å båda Makarnes sida frivilligt ingången förbindelse, eller att den i hvarje särskildt fall bör grunda sig på en öfverenskommelse, hvilken, såsom sådan, är en yttring af den menskliga friheten? Skulle nu ej förhållandet, om ock med vissa mer eller mindre betydliga olikheter, vara i det väsendliga detsamma, äfven med den borgerliga Samhällsföreningen? Detta är hvad vi här hafve att undersöka.

Om det måste medgifvas, att det endast är i ett borgerligt Samhälle, genom den oafbrutna andeliga vaxelverkan mellan förnuftiga och fria varelser, som

här eger rum, och under skydd af en Rättsförfattning, utan hvilken deras fortvarande sammanlefnad vore omöjlig, som människorna kunna vinna den fullkomliga utveckling af sina krafter och den högre odling, till hvilken de äro ämnade; så måste det utan tvifvel äfven erkännas för en nödvändig förnuftsfordran, att människorna skola lefva i en sådan Samhällsförening. Hvar och en, som hunnit till fullt medvetande af sig sjelf och sin högre natur, och dermed till ett redigt begrepp om sitt lifs egentliga bestämmelse, eller om sin förbindelse, att med hela sin individuella kraft medverka till den allmänna menskliga odlingens framskridande och fullkomnande, måste följakteligen erkänna det för sin pligt, att vara medlem af en Stat. Ur detta skäl måste vi således först och främst förkasta den temmeligen vanliga, med en lägre, sensualistisk åsigt af det menskliga lifvet sammanhängande, framställning af läran om ett Samhällsfördrag, enligt hvilken man tänkt sig den borgerliga Samhällsföreningen såsom grundad, icke egentligen på en högre, moralisk förnuftsfordran, utan blott på hvars och ens beräkning af sin egen personliga fördel. Enligt detta föreställningssätt har man icke betraktat det såsom hvars och ens pligt att lefva i ett borgerligt Samhälle: det är endast af klockhet, nämligen för att genom ett stadgadt rättstillstånd vinna trygghet för sin person och sin egendom, som man blir medlem af en Stat; hvaraf följer, att den,

som till äfventyrs tilltrorde sig, att sjelf mot alla anfall försvara sin person och den del af den yttre världen, hvilken han förklarar för sin verksamhets-spher eller sin egendom, alldeles icke skulle vara förbunden att ingå i någon borgerlig Samhällsförening. I motsats häremot måste vi, efter ett högre begrepp om den förnuftiga och fria varelsens sedliga bestäm-melse, tillägga hvarje menniska en moralisk förbindelse att, så vidt ej yttre, af dess frihet oberoende omständigheter göra det omöjligt, lefva i det slags förening med andra, som utgör ett nödvändigt vilkor för uppnåendet af deras gemensamma högsta odling; och om (hvilket visserligen ej kan bestridas) hvar och en af Samhällets medlemmar äfven kan sägas lefva i Staten, för att vinna skydd till sin person och sin egendom; så måste vi likväl yrka, att sjelfva detta skydd inför förnuftets domstol eger sitt egentliga värde blott deraf, att hvar och en oundgängligen behöfver en sådan bestämd och mot alla andras intrång fredad spher för yttre frihet, så vida han skall med hela sin kraft och med ostörd verksamhet kunna lefva för det, som utgör hela Samhällsföreningens yttersta ändamål.

Men om det i denna mening måste erkännas för en nödvändig förnuftets fordran, att människorna böra lefva i en borgerlig Samhällsförening; så kunne vi ock vidare lätt öfvertyga oss derom, att den höga, ordnande Vishet, som leder Mensklighetens hela fram-

skridande på dess bana, icke öfverlemnadt något för Menniskoslägtets odling så viktigt, som de borgerliga samhällsbandens knytande, åt den blinda slumpen, det af ingenting bundna, tillfälliga godtycket. Likasom den, ej blott för Menniskoslägtets fortvarande bestånd, utan äfven för dess högre, sedliga utbildning, så viktiga och outhärliga äktenskapliga förbindelsen, och hela den derpå grundade Familjefnaden, blifvit beredd genom vissa i människans natur nedlagda, mäktigt verkande drifter; äfvenså har ock Försynen beredt den för Menniskoslägtets odling och förädling ej mindre nödvändiga borgerliga Samhällsföreningen genom sjelfva människans natur och de till den hörande outplånliga drifter, eller genom vissa i människans väsende gifna behof, hvilka låta känna sig med en tillräcklig grad af styrka, för att föranleda ett oupphörligt bemödande till deras tillfredsställelse. Att det i sjelfva verket gifves ett sådant, i den menliga naturen grundadt och för alla människor gemensamt behof af en Samhällsförening, och en hos dem alla mer eller mindre mäktigt verkande Samhällighetsdrift, hvilken utgör yttringen af detta behof, äfven före all egentlig reflexion öfver detsamma; detta är något, som röjer sig alltför klart, för att rimligen kunna bestridas. Denna Samhällighetsdrift yttrar sig, enligt en allmän erfarenhet, i en hög grad af liflighet, äfven hos de råaste Folk (och hos dem vanligtvis på ett instinktligt sätt): den röjer sig hos de så kallade vilda Folken ge-

nom det starka, nästan oupplösliga band, hvarmed hvarje individ af dem känner sig förenad med den Folkstam, till hvilken han genom födseln hör. Den vinner här en ökad kraft genom det fysiska band, som fäster hela Folkstammen vid en viss trakt af Jorden, och hvilket i synnerhet röjer sin hela styrka i den tärande, ofta dödande, hemsjuka, hvaraf hvarje till ett sådant Folk hörande individ vanligtvis angripes, då han slites ifrån sitt Folk och sitt, om ock af Naturen högst styfmoderligt behandlade, Land. Hos mera bildade Folk röjer sig denna Samhällighetsdrift, förenad med klarare medvetande och reflexion, i alla yttringar af Fosterlandskärlek och Samfundsanda, i all känsla för Födelsebygd och Fäderneminnen. Ofta kan väl denna känsla försvagas genom en blott ytlig, icke på en sann inre odling grundad civilisation, samt dess oundvikliga följder, lättsinnighet, egoism och sedeförderf; men helt och hållet utrotas kan den likväl aldrig. Äfven hos den, hos hvilken den, så länge han vistas inom sitt Fäderneslands gränсор, tyckes nästan vara utlocknad, återväckes den vanligtvis mer eller mindre lifligt, åtminstone då han vistas utom detsamma. Skild ifrån Fosterjorden och från den Nation, i hvars sköte han blifvit född och njutit sin uppfostran, och med hvilken han följakteligen genom hela sin bildning, genom alla sin barndoms och ungdoms minnen är förenad, börjar han vanligtvis åter

känna hela styrkan af de tusende, osynliga band, med hvilka hans hjerta är fästadt vid den: den röjer sig, om ej i annat; åtminstone i den rörelse och den glädje, af hvilken han intages, då han i ett främmande Land råkar en, om ock personligen honom obekant, landsman, och efter en lång mellantid för första gången åter hör ljuden af det fosterländska språket. Denna känsla, hvilken med hvarandra förenar medlemmarne af ett Folk, är för detta Folk detsamma, som släktbandet inom Familjen: den är det utvidgade, ett helt Folk omfattande släktbandet, knutet och sammanhållet, icke blott genom en gemensam härkomst, utan äfven, eller ännu mer, genom en gemensam vistelseort, gemensamma behof och sysselsättningar, och en gemensam bildning. Med afseende härpå kan man med ARISTOTELES ganska riktigt säga, att allt borgerligt Samfund grundar sig på människans Samhällighet, genom hvilken hon är en för Samhälle ämnad varelse (*πολιτικόν ζῷον*), så vida man blott fattar begreppet om denna till människans väsende hörande Samhällighet, eller om dess genom drift och känsla gifna behof af Samhällsförening, i hela dess betydelse. Detta behof måste nämligen betraktas såsom tvåfaldigt: det innefattar dels människornas lägre behof af hvarandras ömsesidiga biträde för anskaffandet af allt det, som hör till det fysiska lifvets förnödenheter och bekvämligheter, eller, hvilket är detsamma, för beredandet och stadgandet af detta den menckliga frihetens

mer och mer fullkomliga herravälde öfver den yttre Naturen, hvilket utgör ett af vilkoren för uppnåendet af människans bestämmelse; dels ock deras högre och ädlare behof af den oafbrutna andeliga vevverkan, hvilken ej blott är källan till en mängd af finare, öfver de blott sinnliga upphöjda, njutningar, till allt hvad vi kalle sammanlefnadens och omgängets nöjen, utan ock oundgängligen erfordras för den fullkomliga utvecklingen af människornas krafter, och dermed för deras högsta möjliga odling och förädling. Det är i anledning häraf klart, att den Samhällighetsdrift, genom hvilken detta dubbla behof i medvetandet yttrar sig, måste närmast och starkast med hvarandra förena de individer, hvilka dels bebo samma trakt af Jorden, hvarigenom de i sin yttre, sinnliga verksamhet komma i oupphörlig beröring med hvarandra, och således få, om vi så må uttrycka oss; ett gemensamt krig mot den yttre Naturen att med förenade ansträngningar utföra, för att fångsla dess krafter i den menskliga idoghetens tjänst, och dels äfven i afseende på sin andeliga vevverkan, äro sammanbundne genom en viss gemensamhet i föreställningssätt, bildning och seder, hvars egna, bestämda karakter förnämligast uttrycker sig i ett för dem gemensamt Språk. Likasom Vistelse-ortens gemensamhet, med allt hvad deraf följer, såsom gemensamma inflytelser af den omgifvande Naturen; gemensamma Näringsfång och Yrken, gemensamt

Lefnadssätt o. s. v., är det, som i fysiskt hänseende hufvudsakligen bestämmer hvarje Folks karakter, och ger det dess nationella enhet; äfvenså är Språket, såsom det trogna yttre uttrycket af den intellektuella verksamheten och hela den deraf beroende nationella Bildningen, i andeligt hänseende det starkaste föreningsbandet mellan ett Folks medlemmar. Derföre är det egentligen de individer, hvilka bebo samma trakt af Jorden och tala samma Språk, som genom den här ifrågavarande Samhällighets-driften sätas i den närmare, genom en följd af generationer fortvarande förbindelse med hvarandra, medelst hvilken de tillsammans bilda ett Folk, hvilket, så snart det eger en mer eller mindre fullkomlig Rättsförfattning, och en Regering, eller en gemensam ledning af sina gemensamma angelägenheter, utgör ett borgerligt Samhälle, en Stat, denna må nu vara mer eller mindre utbildad, och således mer eller mindre fullkomligt svara emot Statens Idé.

Så vida det nu är genom denna i människans natur gifna Samhällighetsdrift, eller genom det dubbla, lägre och högre, behof, hvars yttring den är, som en mängd af Familjer, hvilka annars, om ock ursprungligen härstammande af ett enda mennisko-par, till äfventyrs snart skulle spridt sig åt alla sidor, sammanhållas i den fortvarande förbindelse med hvarandra, i hvilken de bilda, först en Stam, och vidare ett Folk

såsom ett Helt af flera Stammar, och denna förening genom behofvet af en gemensam ledning för gemensamma angelägenheter, samt af en, om ock i början ofullkomlig, Rättsförfattning till skyddande af hvarje medlems person och egendom, snart måste antaga formen af ett mer eller mindre utbildadt borgerligt Samhälle; så har det i detta hänsende sin fulla riktighet, att det borgerliga Samhället grundar sig på människans natur, samt att det måste betraktas såsom en Gudomlig Inrättning, en Försynens Anstalt, ämnad att bereda de menskliga krafternas och den menskliga odlingens framskridande utveckling. Men detta hindrar likväl ej, att ju den borgerliga Samhällsföreningen, så vida den skall ega en rättsenlig och med förnuftets fordran öfverensstämmande karakter, äfven måste, i afseende på hvar och en af dess medlemmar (blott med de få undantag, hvilka straxt nedanföre skola omnämnas), tänkas grunda sig på en frivilligt ingången förbindelse, och således på ett fördrag. Denna fordran är en nödvändig följd deraf, att hvar och en af Samhällets medlemmar måste betraktas och behanlas såsom en förnuftig och fri varelse. Såsom sådan måste han först och främst, i afseende på hvar och en af de i hans inre förekommande drifter, och således äfven i afseende på den här ifrågavarande Samhällighetsdriften, tänkas mäktig af ett fritt val, genom hvilket han sjelf bestämmer sig att efter egen öfverläggning uppfylla dess kraf eller ej;

och vidare måste han, i följd af sin sjelfständiga personlighet, erkännas vara fullt berättigad, att oberoende af allt yttre, från andra människor härledt tvång, med frihet taga sitt beslut i afseende på allt, som icke innebär något intrång i någon annans rättigheter. I båda dessa hänseenden måste det således enligt förnuftets fordran tänkas bero af hvars och ens fria val, huruvida han vill lefva i en Samhällsförening med andra eller ej. Visserligen är det, enligt hvad redan blifvit anmärkt, hvarje människas pligt, att lefva i en sådan Samhällsförening, då det blott är såsom medlem af en sådan, som han kan, genom oafbruten verksamhet för sin egen och alla andras odling, uppfylla hela sin af förnuftet uppgifna mänskliga bestämmelse. Men betraktad på detta sätt, såsom en allmän mänsklig pligt, och såsom gällande för hvar och en, som ej är utan sitt eget vållande urståndsatt att uppfylla den, är denna förbindelse icke juridisk, utan endast ethisk: det måste därför öfverlemnas åt hvars och ens frihet, att uppfylla denna pligt eller ej. Man tillägger väl vanligtvis i Naturrätten den ena människan äfven en rättighet att tvinga den andra till att ingå i en borgerlig Samhällsförening, emedan det endast är så vida man ingår i en sådan, som man på det enda möjliga sättet förvissar hvar och en annan derom, att man vill lemna honom ostörd inom hans bestämda spher af yttre frihet. Men

dervid måste noga märkas, att denna tvångsrättighet blott är vilkorlig: den gäller endast i afseende på den, som vill lefva tillsammans med andra menniskor, eller under det vilkor, att han med dem kommer i beröring; men den lemnar det deremot helt och hållet oafgjordt, huruvida sjelfva denna beröring skall ega rum eller ej. Jag kan ej, utan att öfverskrida gränsen för min rättighet i förhållande till en annan, af honom fordra mera, än att han antingen må blifva medlem af ett borgerligt Samhälle, för att derigenom lemna mig erforderlig säkerhet mot hans eljest möjliga intrång inom min spher af yttre frihet, eller ock aflägsna sig så långt ifrån mig, att ingen rättsstrid oss emellan kan uppkomma. Sjelfva valet åter mellan dessa tvenne alternativer måste öfverlemnas åt honom sjelf: ingen annan eger rättighet att föreskrifva honom, vid hvilketdera han skall stanna. Den som föredrager det sednare framför det förra kan visserligen sägas handla emot sin pligt; men han gör likväl ej derigenom något intrång i någon annans rättigheter: han kan derföre ej genom något yttre rättsenligt tvång afhållas derifrån, och han är för detta sitt val endast ansvarig inför sitt eget samvetes domstol. Så vida nu detta med lika mycket skäl gäller om hvar och en af de medlemmar, af hvilka ett borgerligt Samhälle består, så är klart, att detta Samhälle, såsom utgörande en förening af individer, af hvilka hvar och en egt full frihet att draga

sig ifrån all sammanlefnad med de öfriga, nödvändigt måste betraktas såsom innebärande en frivilligt ingången förbindelse mellan dess medlemmar, eller, hvilket är detsamma, en, vare sig uttrycklig eller stillatigande, öfverenskommelse dem emellan, genom hvilken de, under de vilkor, hvilka äro bestämda genom Samhällets väsende, samtycka att lefva i denna förening med hvarandra. Detta gäller då först och främst om hvarje Stat i hänseende till sjelfva dess ursprung; men det gäller vidare äfven af samma skäl i hänseende till hela dess fortvarande bestånd. Statens hela fortvarande måste betraktas såsom innebärande en fortvarande frivillig öfverenskommelse mellan dess medlemmar. Detta röjer sig tydligast derigenom, att äfven den, som är född inom ett redan förut bildadt borgerligt Samhälle, eger en naturlig och obestridlig rättighet att, efter eget fritt val, antingen förblifva inom detta Samhälle, såsom en medlem deraf, eller ock lemna det och begifva sig till en annan trakt af Jorden, der han kommer att lefva utom denna Stats område, och utan all beröring med den. Det är Statens pligt, att tillerkänna hvar och en af sina medlemmar denna ursprungliga rättighet, och att således betrakta hvar och en af dem såsom med Staten förenad genom en frivillig förbindelse. Om det åter gifves någon, hvilken Naturen sjelf beröfvat utöfningen af denna rättighet; om det gifves någon, för hvilken det genom sjuklig-

het eller någon annan orsak är i sjelfva verket omöjligt, att öfvergifva den Stat, inom hvilken han är född; så är detta ett undantag, i afseende på hvilket han måste med resignation underkasta sig en Försy- nens skickelse: han kan icke derföre anklaga Staten, så vida denna ej lägger något hinder i vägen för den fulla utöfningen af hans frihet 4). I vissa fall är väl äfven Staten berättigad, att afhålla en af dess medlemmar från att i en viss tidepunkt öfvergifva densamma. En Soldat, som, efter att hafva under fredstiden gått i Statens tjenst och af den njutit sitt underhåll, vid första utbrottet af ett krig ville emigrera, skulle visserligen kunna rättsenligt afhållas derifrån, i fall nämligen Staten trodde sig för sitt försvar

- 4). Vi vete väl, att åtskilliga skarpsinnige Tänkare, t. ex. HUME (se dess Essays and Treatises, Essay XII: of the original Contract) lägga stor vikt på denna omständighet, att det för en del af en Stats medlemmar är omöjligt, eller nästan omöjligt, att öfvergifva dess område, och åberopa detta såsom ett skäl emot begreppet om ett fritt Samhällsfördrag. Men antalet af dem, för hvilka det i egentlig mening är omöjligt att emigrera, är åtminstone alltid ganska inskränkt, i jemförelse med hela den öfriga massan af Nationen. Dessa få undantag kunna då icke hindra oss, att betrakta åtminstone hela den öfriga, ojemförligt större delen af en Stats medlemmar, såsom genom frivillig förbindelse med den förenade. Hvad för öfrigt sjelfva dessa undantag beträffar, så kan efter sakens natur intet mera ske till bevarande af deras rätt, än att de, i likhet med alla andra Statsborgare, få deltaga i bestämmandet af Statens Författning, samt i dess constitutionella styrelse, och att deras röster härvid beräknas likasom de öfrigas.

kunna draga någon fördel af hans biträde. Men rättsgrunden härtill ligger tydligen i hans förut frivilligt åtagna förbindelse till krigstjänst, en förbindelse, hvars uppfyllande han ville undandraga sig just i det ögonblick, då det af Staten påkallades. Om man åter undantager detta och andra dylika fall, då Staten genom en särskild rättsgrund erhåller ett särskildt anspråk på någons fortvarande tjänst, måste det utan tvifvel medgifvas, att den ej är berättigad att genom yttre tvång kvarhålla någon, som skulle vilja öfvergifva densamma. Men det är vidare klart, att hvar och en, som icke genom något yttre tvång kvarhålls inom en Stats område, och för hvilken Naturen ej heller gjort det omöjligt att öfvergifva densamma, måste, i fall han likväl fortfar att vara medlem af denna Stat, sägas vara det genom sitt fria beslut. Han har följakteligen, genom sjelfva sitt vistande och kvarblifvande inom denna Stat, frivilligt med densamma ingått en, om ock blott stillatigande, likväl ej derföre mindre verklig, öfverenskommelse, medelst hvilken han, mot vilkor af det beskydd och de fördelar, hvilka Staten lemna sina medlemmar, förbundit sig att mot Staten uppfylla alla en Medborgares pligter. I följd häraf innebär den borgerliga Samhällsföreningen, både i sitt ursprung och i sitt hela fortvarande, i afseende på alla dess medlemmar (blott med undantag af dem, för hvilka det är physiskt omöjligt att öfvergifva dess område) en

frivilligt ingången öfverenskommelse, och det är endast genom en sådan öfverenskommelse, som hvar och en af dem är en medlem af Staten. Således kan ock Staten, både i sin uppkomst och i hela sitt fortvarande bestånd, ganska riktigt betraktas såsom en product af alla dess medlemmars gemensamma vilja: den innebär en förening af alla deras fria viljor för ett gemensamt ändamål: och den skulle, om denna de fria, enskilda viljornas förening till en gemensam vilja upphörde, eller om hvar och en af Statens medlemmar ville betjena sig af sin rättighet att öfvergifva densamma, genast upplösa sig. I denna mening tro vi således begreppet om ett Samhällsfördrag såsom Statens grund fullkomligen kunna försvaras. Huruvida, och i hvilken mening, man utan förvillelse kan här af vidare härleda en rättighet för Samhällets medlemmar att genom gemensamt beslut bestämma Statens Författning och Styrelse, och huruvida således äfven denna kan sägas grunda sig på Samhällsmedlemmarnes gemensamma vilja, få vi i det följande tillfälle att undersöka. Imellertid tro vi, äfven utan afseende här på, begreppet om ett Samhällsfördrag i den betydelse, hvilken det redan här för oss erhållit, vara ganska viktigt, emedan det bestämdt tillkännagifver, att Staten alltid måste betraktas, icke såsom en samling af slafvar, hoptvungne mot sin vilja under en oinskränkt Beherrskare, utan såsom en förbindelse af förnuftiga och fria varelser, förenade

genom deras frivilliga bifall till deras gemensamma odling och förädling. Men visserligen har detta begrepp ganska ofta blifvit fattadt och framställdt på ett i flera hänseenden oriktigt sätt 5). Det är för vårt närvarande ändamål nödigt, att vi angifve de förnämsta af dessa oriktigheter, för att derigenom i någon mån bidraga till ett fullkomligare utredande och besvarande af en för hela Samhällsläran ganska vigtig fråga.

Det här ifrågavarande begreppet har först och främst blifvit förvirradt och förfalskadt derigenom; att man, enligt hvad redan blifvit nämndt, sällan tillräckligen reflecterat på förnuftets nödvändiga fordran af en borgerlig Samhällsförening, samt på den mot denna förnuftets fordran svarande, i människans natur gifna Samhällighetsdriften, och de mäktigt verkande andeliga och fysiska behof, genom hvilka människorna ledas till en fortvarande sammanlefnad. Man har sällan gjort sig full reda för det növäändi-

- 5). Om man närmare granskar de skäl, i stöd af hvilka många nyare Rättslärare och politiske Skrifställare, t. ex. HUME i dess *Essays and Treatises*, HEGEL i dess *Grundl. d. Philos. d. Rechts*, AD. MÜLLER i dess *Elemente der Staatskunst*, KÖPPEN i dess *Politik nach Platonischen Grundsätzen* m. fl. mer eller mindre bestämdt förkastat läran om ett Samhällsfördrag såsom Statens grund; så skall man finna, att alla dessa skäl äro sådana, som endast gälla emot den vanliga, mindre riktiga framställningen af begreppet om detta fördrag, men icke emot hela begreppet i och för sig sjelf, eller i den betydelse, i hvilken vi här tage det.

ga sammanhang, hvaruti den borgerliga Samhällsföreningen står med människans sedliga bestämmelse och med hela den menckliga naturen: man har sällan insett, att den är lika mycket grundad i människans väsende, och af detsamma lika naturligt uppkommer, som den äktenskapliga förbindelsen mellan Makar, och det af denna föranledda Familjelifvet. Derigenom har Samhällsfördraget, i de flesta framställningar af detta begrepp fått utseende af en mera tillfällig och godtycklig öfverenskommelse, då det likväl rätteligen icke i någon annan mening kan anses såsom tillfälligt och godtyckligt, än i den, i hvilken äfven den äktenskapliga förbindelsen är det, nämligen i det hänseende, att ehuru naturlig denna förening är för människan, och ehuru mäktigt hvarje mencklig varelse, så väl genom de i dess väsende gifna drifterna och behofven, som genom förnuftet och den moraliska känslan uppfordras att lefva i en förbindelse, hvilken är för uppnåendet af människans hela bestämmelse så vigtig och nödvändig, det likväl är för honom möjligt att undandraga sig densamma, älvensom han icke genom något yttre rättsenligt tvång kan derifrån hindras, åtminstone så vida han aflägsnar sig nog långt ifrån alla andra, för att ej mer med dem komma i någon rättsstrid. Med detta vanliga begrepp om Samhällsfördragets tillfällighet sammanhänger äfven det föreställningssätt, enligt hvilket så många Rättslärare antagit, att människorna först en längre eller kortare

tid lefde i det så kallade Naturtillståndets obundna frihet, till dess de, föranledde af de olägenheter, hvilka åtföljde detta tillstånd, på en gång beslöto att förena sig till ett borgerligt Samhälle. Man har ofta och med skäl anmärkt det oriktiga i detta föreställnings-sätt. Men det hör alldeles icke väsendtligen till begreppet om ett Samhällsfördrag. Efter vårt sätt att fatta detta begrepp, kunne vi ganska väl antaga, att Staten småningom och likasom af sig sjelf uppväxt ur den första Familjförbindelsen, utan att det före dess uppkomst gifvits någon tid, då människorna lefde i ett tillstånd af fullkomlig rättslöshet. Att den borgerliga Samhällsföreningen ej derigenom förlorar karakteren af en frivillig förbindelse mellan dess medlemmar, och således af ett fördrag, skall, enligt hvad vi hoppas, i det följande blifva bragt till full tydlighet.

Med den här nämnda förvillelsen i afseende på begreppet om Samhällsfördraget har vidare ännu en annan vanligtvis varit förenad hos dem, som antagit och sökt utreda detta begrepp, den nämligen, att man, i anledning af en oriktig åsigt af den borgerliga Samhällsföreningens yttersta ändamål, icke rätt angifvit Samhällsfördragets hela innehåll och betydelse. Då man betraktat Staten endast såsom en Anstalt till införaende och stadgande af ett yttre rättstillstånd, så har man i enlighet dermed tänkt sig det Samhällsfördrag, på hvilket Staten grundar sig, såsom ej innehåll-

lande eller åsyftande något mer, än hvad som hör till begreppet om ett sådant yttre rättstillstånd. Med afseende härpå ha de, som redigast framställt det på detta sätt fattade begreppet om Samhällsfördraget, (t. ex. FICHTE 6), betraktat detsamma såsom bestående af trenne nödvändiga och ouplösligt förenade momenter, nämligen: 1:o ett Egendomsfördrag 7), genom hvilket hvar och en af Samhällets medlemmar tillerkänner hvar och en af de öfriga en bestämd krets af rättigheter, eller en bestämd spher för yttre frihet, inom hvilken han förbinder sig att icke göra något intrång; 2:o ett Skyddsfördrag, genom hvilket alla den blifvande Statens medlemmar ömsesidigt garantera hvarandra den ostörda besittningen af den-

6). Jemf. hans *Grundlage des Naturrechts 2:r Th. I:r Abschn: vom Staatsbürgervertrage*. Med FICHTE öfverensstämmer i denna punkt, likasom i många andra, vår förtjente BOETHIUS. Se dess *Lärobok i Naturrätten*, 1:a Uppl. S. 124 med följ.

7). Det af FICHTE nyttjade och af BOETHIUS bibehållna uttrycket Egendoms-fördrag kan dock endast under det vilkor sägas motsvara hela innehållet af detta första till Samhällsfördraget hörande moment, att man uti begreppet af Egendom här sammanfattar, icke blott all rättighet öfver vissa yttre ting, eller all rättighet till en viss yttre verksamhet, utan äfven det, som för möjligheten af all yttre verksamhet förutsättes, min makt öfver min egen person. Taget i sin fullständiga betydelse innebär det här ifrågavarande momentet af Samhällsfördraget en öfverenskommelse mellan alla Samhällets medlemmar, att respectera så väl hvarandras personer, som hvarandras egentligen så kallade egendom.

na åt hvar och en utstakade krets af rättigheter, eller, hvilket är detsamma, ömsesidigt förbinda sig att med förenade krafter bistå hvarandra, för att skydda hvars och ens rättigheter mot hvarje försök, som af någon inom eller utom Staten kunde göras till deras kränkande; och 5:o ett borgerligt Föreningsfördrag, medelst hvilket Samhällets medlemmar, för att, så vidt möjligt är, förvissa sig om så väl Egen-
doms- som Skydds-fördragets verkliga iakttagande, göra detsamma på det enda möjliga sättet till ett pactum re initum, nämligen genom upprättandet af en Skyddsmakt, eller en Regering, hvilken, såsom en organ för den allmänna viljan, har att upprätthålla rättstillståndet, och till detta ändamåls uppnående måste sättas i stånd att använda alla erforderliga medel, för att afvärja hvarje möjligt försök till rättstillståndets rubbande. — Vi medgifve nu fullkomligen, att så vida Staten alltid måste tänkas såsom en Rättsförfattning, så måste ock det Samhällsfördrag, genom hvilket en sådan Rättsförfattning skall uppkomma och fortvara, alltid innefatta dessa trenne momenter. Men då den blotta Rättsförfattningen icke utgör Samhällsföreningens hela inre väsende, utan endast hör till dess nödvändiga form: då det yttre rättstillståndets bibehållande icke utgör Samhällsföreningens yttersta ändamål, utan endast ett oundgängligt vilkor för uppnåendet af dess högsta ändamål; så måste Samhällsfördraget, för att fattas fullständigt och till hela sin betydelse, utom

de här nämnda momenterna, hvilka alla handla endast om den egentliga Rättsförfattningen, ännu tänkas innehålla något mera och högre. Så vida den borgerliga Samhällsföreningen, enligt hvad i det föregående blifvit bevisadt, ytterst åsyftar att, med bibehållande af den åt hvar och en af dess medlemmar utstakade spher för yttre frihet, hvilken genom Rättsförfattningen skyddas, medelst deras fortvarande sammanlefnad och vexelverkan, bereda den fullkomligaste möjliga utveckling af allas krafter, och dermed deras högsta möjliga odling, samt såsom en omedelbar följd deraf, deras gemensamma sällhet; så måste ock den frivilliga förbindelse mellan Statens medlemmar, hvilken utgör Samhällsfördraget, tänkas uti sig innehålla allt det, som nödvändigt erfordras till detta ändamåls uppnående. Den innebär således ej blott upprättandet af en Skyddsmakt till det yttre rättstillståndets bibehållande, utan den innebär tillika, att Regeringen eller hela ledningen af Folkets gemensamma angelägenheter skall inrättas på det sätt, att den må kunna vidtaga alla de åtgärder och anordningar, hvilka, utan förnärmande af någon Samhällsmedlems rättigheter, eller af dess individuella sjelfständighet såsom förnuftig och fri varelse, äro tjenligast att befrämja alla Samhällsmedlemmarnes högsta möjliga odling och förädling. Hvad detta egentligen vill säga, och hvad deraf följer, kunne vi först längre fram, genom vår särskilda undersökning om Regeringsmakten samt dess väsendtliga

functioner och dess förnuftsensliga organisation, söka att bringa till full tydlighet. Imellertid är på förhand klart, att vi måste tillägga detta sistnämnda moment till de förut anförda, för att lära känna Samhällsfördragets hela af förnuftet fordrade innehåll, sådant detsamma nämligen visar sig för oss, då vi blott betrakte det i allmänhet, eller med afseende på det deruti, som måste tänkas såsom för alla Stater gemensamt, men deremot abstrahera ifrån alla de mera speciella bestämningar, hvilka detta Samhällsfördrag måste erhålla hos hvarje särskildt Folk, och genom hvilka det blir, ej mer ett Samhällsfördrag i allmänhet, utan ett bestämdt Samhällsfördrag, hvilket utstakar en viss Stats bestämda Författning. Hvad åter dessa speciella bestämningar beträffar, så inse vi lätt, att de alltid måste bero af de särskilda förhållanden, hvilka hos hvarje särskildt Folk ega rum: de utgöra de speciella tillämpningar af det här angifna allmänna begreppet om ett Samhällsfördrag, hvilka, under dessa särskilda förhållanden, hos detta särskilda Folk, visa sig såsom nödvändiga eller ändamålsenliga. Här af följer visserligen, att det, som vi här kalle det speciella, hos ett visst Folk gällande Samhällsfördraget, eller med andra ord, utstakandet af dess särskilda Statsförfattning, aldrig bör anses såsom något helt och hållet godtyckligt och tillfälligt. Det måste nämligen alltid vara bestämdt, på ena sidan genom sjelfva Samhällsföreningens väsende och Idé, och det derige-

nom gifna allmänna begreppet om ett Samhällsfördrag, och på den andra genom alla de locala och nationella förhållanden, hvilka hos detta Folk eger rum; och den, som fullkomligen kände dessa båda momenter, hvilka här böra lika mycket tagas i beräkning, skulle i anledning deraf i hvarje gifvet fall kunna med sträng nödvändighet bestämma den Författning, hvilken för ett visst Folk, i en viss tidpunkt, är den enda rätta och förnuftenliga. Men detta kan likväl icke hindra, att ju äfven denna en Stats bestämda Författning enligt förnuftets fordran bör betraktas såsom grundad på frivillig öfverenskommelse, så vida ingen af Samhällets medlemmar kan, utan kränkande af hans rättighet, genom yttre tvång nödgas att lefva i en Stat, hvars Författning han ej gillar, och så vida ingen, hvarken utom eller inom denna Stat, eger rättighet att påtvinga Nationen en Författning, åt hvilken densamma ej lemna sitt antingen uttryckliga eller stillatigande bifall.

För att bringa detta sistnämnda till full klarhet, är det nödigt, att vi fäste vår uppmärksamhet på ännu en tredje punkt, i afseende på hvilken begreppet om ett Samhällsfördrag i åtskilliga framställningar deraf synes oss vara oriktigt fattadt, eller åtminstone oriktigt uttryckt. Man har nämligen ofta framställt detta begrepp på det sätt, som om Samhällsfördraget nödvändigt måste tänkas såsom en formlig och ut-

trycklig öfverenskommelse, medelst hvilken en mängd af menniskor, hvilka förut lefde utom all Samhällsförbindelse, i det obundna, rättslösa Naturtillståndet, förenat sig till en Stat, för hvilken de uppgjort en viss Författning, och upprättat en Regering. Visserligen har man medgifvit, att det icke varit genom en sådan uttrycklig öfverenskommelse, som de äldsta Stater i sjelfva verket blifvit stiftade; men man har likväl tyckts yrka, att de enligt förnuftets fordran åtminstone borde hafva blifvit stiftade genom en sådan, samt att det endast är så vida en Stats Författning grundar sig på en sådan formlig och uttrycklig öfverenskommelse, som den kan anses såsom införd och stadgad på ett rättsenligt sätt. I afseende på denna punkt äro vi af en helt annan tanka. Gerna medgifve vi, att en borgerlig Samhällsförening, samt hela dess bestämda Författning, bör grunda sig på uttrycklig öfverenskommelse i alla de fall, i hvilka detta efter sakens natur är möjligt, och låter förena sig med afseendet på Samhällets högsta ändamål. Men härtill erfordras oundgängligen, att Samhällets medlemmar skola redan ega, om ej fullkomligen, åtminstone i någon mån, utredda och utvecklade rättsbegrepp, hvartill åter förutsättes en viss grad af intellectuell bildning, hvilken i sjelfva verket aldrig kan vinnas annorlunda, än inom ett redan stiftadt Samhälle, och förmedelst den utveckling af den intellectuellen kraften, till hvilken detta ger till-

fälle och anledning. Der åter denna intellectuella cultur och dessa utvecklade rättsbegrepp ännu saknas, (hvilket just måste hafva varit händelsen vid det första ursprunget af en borgerlig Samhällsförening), der låter ett formligt och uttryckligt fördrag, genom hvilket Folket skulle öfverenskomma om antagandet af en viss Statsförfattning, icke ens tänka sig såsom möjligt. Om då icke dessmindre en borgerlig Samhällsförening redan här af förnuftet fordras, såsom oundgängligen nödvändig, för att bereda en framskridande odling, och dermed äfven för att bereda sjelfva de mera utvecklade rättsbegrepp, genom hvilka ett uttryckligt Statsfördrag blir möjligt; så kan denna förnuftets fordran icke blifva uppfylld på annat sätt, än derigenom, att en Stat här bildar sig, utan något uttryckligt fördrag: och då den det oakadt äfven i detta fall måste tänkas innebära en frivillig förbindelse, så vida ingen af dess medlemmar genom yttre tvång hindras ifrån att öfvergifva den; så måste Samhällsfördraget i detta fall blott ega karakteren af en stillatigande öfverenskommelse, medelst hvilken Samhällets medlemmar tänkas hafva lemnat sitt bifall åt Samhällsinrättningen derigenom, att de fortfara att lefva under den. Imellertid, och ehuru viktigt detta begrepp om en stillatigande öfverenskommelse i vår tanka är, medgifve vi likväl äfven, att detsamma möjligtvis kan missförstås eller missbrukas derigenom, att man åberopar en stillatigande öfverenskommelse,

äfvén der ingen sådan rätteligen kan komma i fråga. För att förekomma allt sådant missförstånd, vilje vi särskildt anmärka, att rättsgilligheten och förnuftsensligheten af en hos ett ännu obildadt Folk utan uttrycklig öfverenskommelse införd Samhällsinrättning beror af trenne hufvudsakliga omständigheter. Den beror nämligen först och främst deraf, att denna Samhällsinrättning icke blifvit införd genom yttre tvång, och således i motsats mot Nationens tydligt yttrade önskan; vidare deraf, att det lemnas öppet åt hvar och en af Samhällets medlemmar, att efter eget behag, antingen qvarstadna inom detsamma, under vilkor af lydriad för dess Lagar, eller ock öfvergifva detsamma; och ändteligen deraf, att Samhällsförfattningen i sjelfva verket är under dessa omständigheter och för detta Folk god och ändamålsenlig, det vill säga, att den i sjelfva verket är tjenlig att bereda Folkets framskridande odling och förädling. I afseende på de tvenne förstnämnda vilkoren är det genast klart, att man, der de icke blifvit iakttagna, icke utan orimlighet skulle kunna tala om ett stillatigande bifall. Hvad åter det tredje beträffar, så kan ett Folk aldrig tänkas hafva frivilligt samtyckt till en Författning, som i sjelfva verket strider emot det högsta ändamålet för all borgerlig Samhällsförening. Så vida åter dessa trenne vilkor äro uppfyllda, så är Författningen, ehuru icke grundad på uttrycklig öfverenskommelse,

Svea X. I. 10.

likväl införd i full öfverensstämmelse med förnuftets och rättvisans fordringar; och det stillatigande bifall; hvilket röjer sig genom dess fortvarande bestånd, är i sådant fall inför förnuftets domstol lika gilltigt, som om det vore formligen och uttryckligen gifvet.

I afseende på den här ifrågavarande punkten tilläggje vi ännu några anmärkningar, genom hvilka vi tillika komme att vidröra den historiska frågan om Staternas verkliga ursprung. — Då man, vid sin reflexion öfver en Stat, söker göra sig reda för dess första uppkomst, kunna egentligen blott tvenne fall tänkas såsom möjliga. Antingen hafva nämligen de individer, hvilka utgöra denna Stats förste medlemmar, redan förut varit medlemmar af en annan Stat, från hvilken de numera genom någon orsak blifvit afsöndrade, eller ock hafva de icke förut varit medlemmar af något borgerligt Samhälle. Båda dessa möjliga fall hafva ock i verkligheten egt rum. Det förra kan inträffa, och har inträffat, på åtskilliga sätt, till exempel då (såsom händelsen så ofta var i Forn-tiden, vid Folkvandringar, eller vid nya Coloniers anläggning), någon del af en äldre Stats invånare genom öfverbefolkning, eller genom någon Statshvälfning, eller genom hvilken annan orsak som helst, blifvit föranledd att öfvergifva sitt fordna hem, för att på en främmande ort söka sig ett nytt; eller ock då ett Folk, hvilket förut utgjort en del af en större Stat,

eller lydt under dess välde, gjort sig oberoende af den; och stiftat en ny, sjelfständig Stat, såsom händelsen varit i våra dagar vid de Nord- och Syd-Amerikan-ska Coloniernas lösslitande från England och Spanien; eller tidigare, vid den Schweitziska och den Nederländ-ska Statens uppkomst o. s. v. Det sednare har dere-mot egt rum, om ej vid något annat tillfälle, åtmin-stone vid det aldraförsta ursprunget af en borgerlig Sam-hällsförening, vid den första Statens uppkomst. Des-sa tvenne fall äro nu väsendtligen åtskilda: begreppet om ett Samhällsfördrag såsom Statens grund kan ej vid båda ega alldeles samma användning, och detta fördrag kan ej vid båda förekomma under alldeles samma form. Man måste derföre, för att göra sig full reda för detta begrepps möjliga användbarhet, särskildt betrakta hvardera af dessa fall.

Hvad först och främst det förra af dem beträffar, så kunne vi, då en ny Stat stiftas af individer, hvil-ka redan förut varit medlemmar af ett äldre borger-ligt Samhälle, utan tvifvel med skäl antaga, att dessa individer måste genom sitt föregående Samhällslif haf-va uppnått en viss högre eller lägre grad af odling, och således hunnit förvärfva vissa mer eller mindre rediga rättsbegrepp, efter hvilka de äro i stånd att sig emellan öfverenskomma om sin nya Samhällsförening. Då vi i detta fall måste tänka oss den nya Statens medlemmar såsom varande i full besittning af den

rättighet, hvilken tillkommer hvarje förnuftig och fri varelse, att efter den egna öfverläggningens och pröfningens ledning söka uppnå sin högsta menliga bestämmelse, så måste vi ock betrakta den nya Staten såsom stiftad genom en formlig öfverenskommelse mellan dess medlemmar. Här får således begreppet om ett formligt och uttryckligt Samhällsdrag sin fulla gilltighet och användning. Hvad åter den på detta sätt uppkommande Statens Författning beträffar, så gäller visserligen äfven här, hvad redan förut blifvit i allmänhet anmärkt, nämligen att bestämmandet af Statens Författning icke bör anses såsom något godtyckligt och likgilltigt, så att man ur den stora mängden af möjliga Constitutioner skulle kunna utan skada välja hvilken som helst. Tvertom måste i detta, likasom i alla andra fall, af alla möjliga Författningar blott en enda vara för denna bestämda Stat, i denna bestämda tidpunkt, den rätta och förnuftenliga, och denna måste vara med nödvändighet gifven genom den borgerliga Samhällsföreningens Idé, tillämpad till de särskilda locala och nationella förhållanden, hvilka hos detta Folk i denna tidepunkt ega rum. Men om det i hvarje särskildt fall blott kan gifvas en enda Constitution, som för denna Stat är den rätta, så blir frågan: huru skall denna Constitution blifva funnen och införd? Då ingen utom Staten kan vara berättigad att blanda sig i dess angelägenheter, måste det utan tvifvel tillhöra den nya Statens med-

lemmar, att sjelfve finna och antaga densamma; och då hvar och en af dem eger full rättighet att framställa sin tanka härom till sina Medborgares pröfning, men ingen af dem kan vara berättigad att genom yttre tvång göra sin öfvertygelse gällande; så är det endast genom Samhällsmedlemmarnes frivilliga öfverenskommelse, som Författningen kan blifva på ett rättsenligt sätt bestämd. Detta innebär dock alldeles icke, att hela Folket i massa skall utarbetea den nya Statens Constitution, hvilket vid den bildningsgrad, vid hvilken den större delen af hvarje Folk i alla tider befunnit sig, skulle vara lika omöjligt, som ändamålsstridigt. Hos hvarje Folk gifves det, så väl genom sjelfva de menckliga anlagens ursprungliga olikhet, som genom deras, af uppfostran och yttre omständigheter beroende, mer eller mindre fullkomliga utveckling, vissa individer, hvilka genom själskraft och bildning äro upphöjde öfver den öfriga Folkmassan. Att dessas andeliga öfverlägsenhet i alla Folkets gemensamma öfverläggningar gör sig gällande; att de således äfven vinna en viss betydligare inflytelse vid sjelfva bestämmandet af Statens Författning; och att ledningen af Nationens angelägenheter kommer att på ett eller annat sätt, omedelbart eller medelbart, hufvudsakligen tillfalla dem, är lika naturligt, som för Folkets väl önskansvärdt. Och äfven ibland dessa den nationella upplysningens och bildningens egentliga Representanter framträder vanligtvis en eller annan

kraftfullare; af Naturen rikare begåfvad Man, någon FRANKLIN, någon WASHINGTON eller BOLIVAR, som bland dem åter vinner en öfvervägande inflytelse. Men detta beröfvar likväl alldeles icke begreppet om ett fritt Samhällsfördrag sin fulla gillighet och användning, så vida det icke är genom våld, genom usurpation, utan endast genom hela Folkets ått en stor medborgerlig förtjenst egnade, fria hyllning, som hvarje sådan Man vinner sitt högre anseende, och så vida han således på bestämmandet af Statens Författning och på dess hela styrelse icke utöfvar något annat inflytande, än det han eger med Nationens otvunget lemnade samtycke. Denna dygdernas och talenternas Aristokrati låter fullkomligen förena sig med hvarje Samhällsmedlems rättighet att omedelbart eller medelbart deltaga i Statens constitutionella styrelse. Om blott hvarje Medborgare alltid bibehåller full frihet att till allmän ompröfning yttra sin mening rörande Nationens gemensamma angelägenheter; så är det endast genom den verkliga eller åtminstone skenbara styrkan af sina skäl, som någon af dem kan göra sin tanka till den rådande. Statens Författning, om ock utarbetad och föreslagen blott af några få, eller (såsom stundom i Forntidens Republiker) af en enda Medborgare, kan likväl i det här ifrågavarande fallet blott blifva antagen genom hela Folkets, eller dess för detta ändamål fritt valda Representanters gemensam-

ma beslut. Här grundar den sig således på en form-
lig och uttrycklig öfverenskommelse.

Men om detta gäller i det fall, då en mängd af
individer, hvilka förut tillhört en annan Stat, genom
någon orsak lösryckas från denna sin förra förbindel-
se, och förena sig till ett nytt borgerligt Samhälle; så
blir vidare frågan, huruvida begreppet om ett Sam-
hällsfördrag eger någon gilltighet eller ej i det andra
möjliga fallet, det nämligen, då en Stat bildas af in-
divider, hvilka förut icke varit medlemmar af någon
sådan. Då detta fall naturligtvis egde rum vid det al-
dräförsta, i den aflägsna forntidens mörker dolda, ur-
sprunget af en borgerlig Samhällsförening, så komme
vi härigenom till frågan om huru man rätteligen har
att tänka sig detta första ursprung af ett borgerligt
Samhälle. Det inskränkta utrymmet nödgar oss imel-
lertid att i afseende på denna punkt blott anföra så
mycket, som för vårt närvarande ändamål oundgäng-
ligen erfordras, utan att här ingå i några utförligare
undersökningar rörande detta ämne.

Ur detta skäl kunne vi då först och främst här
icke företaga oss någon granskning af de särskilda
meningar, mellan hvilka så väl Philosopherne, som
de historiske Forskarne delat sig, rörande frågan
om Menniskoslägtets ursprungliga tillstånd, och om
den punkt, från hvilken all menskelig odling tagit sin

början. Men utan att ingå i denna undersökning, tro vi oss åtminstone kunna taga det för afgjort, att så snart det fanns ett i tvenne kön deladt Slägte af menckliga varelser, så fanns dermed också, genom de drifter, hvilka sammanhänga med Slägtets fortplantning, en fortvarande, ehuru, i detta dess första upphof, mindre på uttrycklig öfverenskommelse, än på ömsesidig fortvarande kärlek och ömsesidigt behof af biträde grundad, äktenskaplig förbindelse, och således ett Familjlif, såsom den första form af mencklig Samhällsförening. Det föreställningssätt, enligt hvilket vissa Tänkare (t. ex. ROUSSEAU 8) antagit, att meniskorna i början lefde utan all egentlig och fortvarande Familjförbindelse, synes så helt och hållet strida emot den menckliga naturen, att det utan mycket betänkande kan förkastas. Också skulle väl menniskorna, om de ifrån början befunnit sig i ett sådant tillstånd af djurisk råhet, eller rättare sagdt, i ett ännu lägre och ofullkomligare tillstånd, än alla de djur, hvilka lefva i ett slags Familjförbindelse, aldrig derifrån kunnat lyfta sig till en högre grad af odling. Men om vi måste tänka oss menniskornas ursprungliga tillstånd såsom ett Familjlif, så var dermed ock ifrån början, genom Mannens naturliga öfverlägsenhet i själs- och kropps-kraft, samt Qvinnans och Barnens behof af hans omvårdnad och beskydd, den hus-

8) Uti dess Discours sur l'origine et les fondemens de l'inégalité parmi les hommes.

faderliga styrelsen af Familjen gifven. Man kan ock utan svårighet föreställa sig, att afkomlingarne, äfven sedan de hunnit till manlig ålder, och sjelfve bildat nya Familjer, ej blott fortforo att genom släktbandet vara förenade med hvarandra, utan äfven genom den fortvarande barnsliga vördnaden, och den naturliga aktningen för ålderdomens större erfarenhet och vishet, kände sig förbundne med sin gemensamme Stamfader, hvilken derigenom öfver dem bibehöll en viss makt, åtminstone i det hänseende, att han blef den naturlige skiljedomaren vid de tvister, hvilka under en fortsatt sammanlefnad dem emellan kunde uppkomma. Vi hafve redan i det föregående anmärkt, att de Orientaliska Staterna ännu i sin närvarande Författning röja omisskänneliga spår af sitt ursprung från en sådan, af Familjelifvet och det husfaderliga väldet uppkommen, men småningom utvidgad och flera Familjer omfattande, patriarchalisk styrelse. På detta sätt kunne vi således med skäl antaga, att det första, patriarchaliskt styrda Samhället småningom, och utan uttrycklig öfverenskommelse, uppväxte ur Familjen; det uppkom af de till människans natur hörande drifterna, af den äktenskapliga kärleken, släktbandet och den barnsliga vördnaden. Men på den andra sidan måste det likväl äfven erkännas, att så vida hvar och en af det lilla Samfundets till manlig ålder komna medlemmar egde rättighet att skilja sig ifrån detsamma, en rättighet, hvilken han åtminstone kunde göra

gällande genom att utvandra till en annan ort; så måste hans kvarblifvande inom detsamma alltid betraktas såsom frivilligt, och således såsom innebärande en tyst öfverenskommelse, genom hvilken han frivilligt underkastat sig den patriarchaliska styrelsen; mot vilkor af det beskydd och det biträde denna var i stånd att lemna honom. I denna mening återfinnes äfven i denna första, af den menskliga naturen och dess outplånliga drifter föranledda Samhällsförening; ett stillatigande, men ej derföre mindre verkligt, Samhällsfördrag, genom hvilket dess medlemmar voro förenade med hvarandra och med det gemensamma Öfverhufvudet. Det förstås för öfrigt af sig sjelf, att denna patriarchaliska makt, såsom icke grundad på något uttryckligt fördrag, ej heller kunde vara till sin vidd med noggrannhet bestämd, eller i sin utöfning bunden vid vissa stadgade former: den var ursprungligen obestämd, och begränsades endast af den naturliga känslan af rättvisa och billighet hos den styrande, samt de styrdas lika outplånliga känsla af sina naturliga rättigheter.

Men om det enligt det här anförda är sannolikt; att den första början till en borgerlig Samhällsförening mellan menniskor måste tänkas blott såsom en utvidgad Familj under en patriarchalisk styrelse; så måste man likväl lätt inse, att det blotta slägtbandet och den barnsliga vörnaden för en gemensam Stam-

fader icke ensamt kunde vara tillräckligt, att för alltid, eller genom en lång följd af generationer, sammanhålla denna förening. I den mån den första Familjen småningom ökade sig till en Folkstam, försvagades nödvändigt släktbandet: det kunde ej mer lika nära och innerligt med hvarandra förena alla medlemmarne af en sådan, i en stor mängd af Familjer delad Folkstam, som medlemmarne af en enda, till ett och samma hushåll hörande Familj. Vid den gemensamme Stamfadrens död tyckes ock den första patriarchaliska styrelsen hafva bort af sig sjelf upphöra, då hans afkomlingar nu stodo jemte hvarandra såsom lika många Husfäder, af hvilka hvar och en var Styresman för sin särskilda Familj, utan att någondera af dem hade naturligt och gilltigt anspråk på något välde öfver de öfriga. Det tyckes således, som det första patriarchaliskt styrda Samfundet borde vid Stamfadrens död hafva upplöst sig i en mängd af särskilda, af hvarandra oberoende Familjer, hvilka icke mer genom någon gemensam styrelse voro med hvarandra förenade. Också är det allmänt bekant, att åtskilliga vilda Folkstammar ännu i våra dagar befinna sig ungefär på denna låga punkt af Samhällslifvets utveckling. Då vi nu likväl vete, att det allt ifrån de äldsta tider, om hvilka vi ege någon historisk kännedom, hos alla i någon mån odlade Folk gifvits mer eller mindre utbildade Stater; så måste vi utan tvivel deraf draga den naturliga slutsatsen, att det hos

alla dessa Folk måste hafva gifvits något, som äfven efter den förste Stammafadrens död, och sedan släktbandet genom Folkstammens successiva förökning hunnit försvagas, hindrade det äldsta, patriarchaliskt styrda Samfundets söndersplittring i en mängd af helt och hållet öberoende Familjer, något, som ej blott bibehöll den första Samhällsföreningen, utan äfven gaf den en mera bestämd form. Fråge vi åter, hvad det var, som hos dessa Folk gaf den första Samhällsföreningen varaktighet och consistens, och beredde dess vidare utbildning; så kunne vi ej finna detta i något annat, än behovet af en gemensam ledning för gemensamma angelägenheter, samt den af naturen gifna öfverlägsenhet i själskraft, genom hvilken vissa individer kände sig uppfordrade och skicklige att göra sig till den öfriga Folkmassans Styresmän. Utan tvifvel egde hvarje genom gemensam härkomst och vistelse-ort förenad Folkstam vissa gemensamma angelägenheter, hvilka med förenade krafter måste besörjas: en sådan var i synnerhet dess försvar emot främmande Folkstammar, sedan flera sådana hunnit uppkomma, och råkat i strid med hvarandra. Vid utförandet af dessa gemensamma angelägenheter behöfdes en gemensam ledning af de förenade krafterna, och denna tillföll naturligen, äfven utan formligt val, den största tapperheten och klokheten. Det härigenom i krig förvärfvade anseendet bibehöll sig småningom och genom vanans makt äfven i fredstid, om

ock den krigiske Anförarens makt i fredstid i början var ganska inskränkt. Härmed var då den första, ur Familjförhållandet uppväxta, patriarchaliska makten öfverflyttad på denne Folkets Ledare och Anförare. Men härtill kom ännu något annat, som aldramest bidrog att på en gång befästa och utvidga den på detta sätt uppkomna Regeringsmakten, det nämligen, att denna makt blef förenad med det presterliga anseendet och väldet. Rörande frågan om det första ursprunget af all Religion har det, såsom bekant är, i äldre och nyare tider gifvits lika många och lika stridiga meningar, som rörande den allmännare frågan om ursprunget af all mensklig odling. Den förra frågan står ock tydligen i ett ganska nära sammanhang med den sednare, emedan det är obestriddigt, att Religionen utgjorde det frö, ur hvilket all mensklig odling aldräförst utvecklade sig, eller att — såsom i synnerhet hela den Orientaliska bildningens karakter påtagligen röjer — det ifrån början var i Religionen, som all odling låg förenad, och det blott var ur denna, som bildningens särskilda elementer under reflexionens framskridande småningom afsöndrade sig. Här kunne vi väl icke ingå i någon närmare undersökning rörande denna fråga om ursprunget af all Religion, och om karakteren af de äldsta religiösa föreställningar. Men huru helst man må försöka att besvara denna fråga, kan det åtminstone tagas för afgjort, att Religionen, hvilken i alla tider,

under Staternas fortgående utbildning, haft ett så viktigt inflytande på hela Samhällstillståndet, äfven vid de borgerliga Samsfundens första ursprung i hög grad medverkade att fastare knyta Samhällsbanden. De indidiver, hvilka i intellectuell kraft och kultur höjde sig öfver den större Folkmassan, blefvo naturligen dennas ledare och lärare i afseende på de religiösa föreställningarnes bevarande och utbredande. Här af följer dock icke, att man nödvändigt måste, i enlighet med den i nyare tider så vanliga åsigten, tänka sig alla dessa äldsta vårdare och förkunnare af religiösa Ideer endast såsom sluga, herrsklystna bedragare, som betjent sig af den råare Folkmassans benägenhet för Superstition, för att böja den under oket af en jernhård Despotism. Ehuru mycket denna herrsklystnad må i de flesta af Forntidens Stater röja sig i Prester- nas förhållande till Folket, torde dock äfven ett ädlare sträfvande att humanisera och uppfostra den obildade Folkmassan stundom hafva förekommit hos de äldsta Religionslärarne, hvilka tillika voro de äldsta Lagstiftare, Vetenskapsidkare och Skalder, med ett ord, innehafvare och vårdare af hela den äldsta tidens bildning. I båda fallen ledde imellertid det presterliga anseendet nödvändigt till en större eller mindre makt öfver Folket, och denna makt blef utan allt tvifvel det förnämsta medlet äfven för den borgerliga Samhälls-inrättningens stadgande och befastande. De Lagar, hvilka förkunnades af en Gudomlighetens

förtrogne och i dess namn, samt under hotelse af en Gudomlig hämnd öfver deras öfverträdare, erhöillo derigenom en långt högre helgd och auctoritet, än de kunnat vinna, om de blifvit framställde blott såsom en menskelig Lagstiftares bud. Häraf den theokratiska karakter, hvilken mer eller mindre tydligt röjer sig i alla Forntidens äldsta Stater. Mer eller mindre; ty, visserligen finne vi i detta hänseende mellan särskilda Stater ganska betydliga åtskillnader. I dem alla bidrog väl det presterliga anseendet att öka och befästa Regenternes makt; men i särskilda Länder och hos särskilda Folk blef likväl denna makt ganska olika. I Orienten, der den indolens, hvilken klimatet föder, beredde sinnena till slafveri; der vidare det husfaderliga väldet genom Polygamiens uppkomst tidigt urartade till en huslig Despotism, hvilken banade vägen för den politiska; och der tillika en lifligare och djupare religiös känsla i sin ytterliga förfalskning gjorde Superstitionen mera mäktigt verkande och kufvande; öfvergick ur alla dessa förenade skäl Regeringsmakten i en theokratisk Despotism, hvilken i synnerhet fick sin fulla utbildning och stadga genom Cast-indelningen, då Religionens vård, och dermed tillika Nationens hela bildning, för evärdeliga tider blef den herrskande Prest-castens ärftliga egendom, och ett ofelbart medel till förevigandet af dess välde öfver Folket. Det var i synnerhet hos Hinduerna och de gamla Egyptierna, som denna theokratiska Författ-

ning erhöill sin strängaste och mest consequenta utbildning. Men äfven hos de Stammer, hvilka, genom utvandringar ifrån Asien, småningom befolkade Europa, finne vi ifrån början mer eller mindre tydliga spår af en dylik theokratisk Styrelse. En sådan presterlig Regering fanns, enligt hvad man icke utan sannolikhet förmodat, hos Grekerna under det Pelagiska Tidehvarvet, till dess att Krigare-casten lyckades att öfverväldiga Prest-casten, hvarigenom Grekernas heroiska Tidehvarf bereddes: hos Etruskerne fanns på samma sätt en presterlig Aristokrati: äfvenså tyckas de Romerske Patricierne ursprungligen hafva utgjort en regerande Prest-cast, ehuru hos denna de politiska functionerna snart fingo öfvervigten öfver de presterliga, med hvilka de likväl fortforo att vara förenade: hos Celterna voro Druiderne en sådan herrskande Prest-orden; och hos Germanerne och Skandinaverne var Regenten eller Drotten tillika den offentliga Gudstjenstens högste Föreståndare, hvarvid dock äfven här den regerandes politiska värdighet småningom fick öfvervigten öfver den presterliga; en förändring, hvilken, såsom man med skäl tyckes hafva antagit, hos de Skandinaviska Folken stod i sammanhang med Drottinnans utbytande mot Konungatiteln. Imellertid, och oaktadt denna det presterliga väldets inflytelse äfven hos de Europeiska Folken finne vi likväl hos dem i alla tider, eller åtminstone så långt vi genom historisk forskning kunne gå tillbaka,

en högre grad af frihet, än hos de Orientaliska. De synas aldrig hafva varit i samma grad, som de Orientaliska, kufvade af sina religiösa eller superstitiösa föreställningar. Ehuru de så kallade Cyclopiska murarna på Peloponnesus och i Italien torde vara minnesmärken från en tid, då Prest-casten här, likasom i Orienten vid uppförandet af dessa undransvärda Indiska och Egyptiska monumenter, hvilka ännu efter Årtusenden stå qvar, och med sitt hemlighetsfulla bildspråk tala till efterverlden om ett försvunnet Slägte, förmådde för sina ändamål använda en stor Folkmassas förenade krafter, tyckes man likväl redan deraf sett detta Prestvälde under tidernas lopp kunde öfverändakastas och utträngas af en friare Författning, böra sluta, att det äfven ifrån början ej varit lika hårdt och oinskränkt, som i Orienten. Och om äfven hos de Europeiska Folk, hos hvilka det ej fanns en egentlig Prest-cast, såsom hos de Skandinaviska, Regenten tillika var den högste Presten, så blef han likväl här ej, såsom i Orienten, en oinskränkt herrskande Despot: Folket sjelf bibehöll här alltid en liflig känsla af sin sjelfständighet. Hos Skandinaverna och Germanerna var hvarje Husfader en Man för sig, och Staten ett fritt förbund af sådane sjelfständiga Män; förenade under en gemensam Chef, hvilken, ehuru han var Folkets Anförare i krig och Vårdare af den offentliga Gudstjensten, likväl för öfrigt ej hade nå-

got att befalla öfver andra, än dem, som frivilligt gått i hans tjenst, och derigenom blifvit medlemmar af hans militäriska hushåll. Äfven hos Grekerna tyckes, om ej i de äldsta tiderna, eller under den Pelasgiska perioden, likväl sedermera, under det i de Homeriska Sångerna skildrade heroiska Tidehvarfvat, ett i någon mån liknande förhållande hafva egt rum mellan Regenterna och Folket i de små Stater, i hvilka Grekland, likasom Europas öfriga Länder, var deladt.

Af det här anförda följer visserligen, att de äldsta Stater, hvarken kunnat blifva stiftade, eller i sjelfva verket blifvit stiftade, genom formliga och uttryckliga Sambällsfördrag, då vi vid dessa Staters första ursprung ännu icke hos Folken kunne antaga några så vida utvecklade rättsbegrepp, som härtill skulle erfordrats. Men detta oaktadt är likväl klart, att äfven dessa äldsta Staters uppkomst endast så vida kan sägas hafva varit rättsenlig och öfverensstämmande med förnuftets fordran, som den innebar ett åtminstone stillatigande fördrag, eller så vida den Regeringsmakt, hvilken tillföll den tappreste eller visaste, bekräftades genom Folkets tysta samtycke, och det derjemte var öppet lemnadt för hvar och en, som ej gillade den, att öfvergifva detta Samhälle, och nedsetta sig på en annan ort. Då vi med afseende härpå betrakte de äldsta Staternas verkliga, historiska ursprung, kunne vi visserligen icke vid dem alla med

lika mycket skäl tala om ett sådant stillatigande fördrag. Minst kunne vi säga, att ett sådant egt rum hos de Folk, hvilka genom en djupt inträngande och i hög grad kufvande Superstition tidigt förlorade all känsla af sjelfständighet, och kommo i fullkomligt beroende af en i Gudomlighetens namn oinskränkt herrskande Prest-cast. Om dessa i ett tryckande och förnedrande själlsflaveri sänkta Folk kan man icke rimligen påstå, att de genom en tyst, frivillig öfverenskommelse underkastat sig Prest-castens herravälde; och ännu mindre kan man säga, att det varit genom en sådan tyst öfverenskommelse, som deras under detta slaveri födda och uppfödda efterkommande i Årtusenden fortfarit att lefva i samma blinda undergifvenhet under sina beherrskare. Den andeliga Despotismen har hos dem qväft all känsla af frihet: i sitt fortfarande omyndighetstillstånd bära de sitt ok, mindre såsom förnuftiga och fria varelser, än såsom tämda djur. Mer eller mindre gäller detta om de flesta Orientaliska Folk. Deremot återfinne vi i de fordna Europeiska Staterna merendels vissa spår af ett åtminstone stillatigande Samhällsfördrag, emedan de Europeiska Folken, enligt hvad redan blifvit nämndt, aldrig tyckas hafva varit i samma grad, som de Orientaliska, kufvade af Superstitionens makt, och därför aldrig i samma grad förlorat känslan och medvetandet af sina naturliga rättigheter.

Vi hafve med den grad af utförlighet, som vi här kunnat tillåta oss, sökt utreda, huru den borgerliga Sam-

hällsföreningen på en gång kan sägas vara med en viss nödvändighet grundad i människans natur, och likväl tillika betraktas såsom en på fördrag grundad frivillig förbindelse mellan dess medlemmar. Vi hafve sökt visa, huru i detta hänseende om Statens ursprung gäller detsamma, som i det föregående blifvit nämndt om Familjens. Sedan vi åter i afseende på denna punkt så klart, som det varit oss möjligt, framställt den åsigt, hvilken synes oss den rätta, tro vi oss icke böra ytterligare förlänga denna undersökning genom en särskild vederläggning af andra häremot stridande meningar. Denna vederläggning är i sjelfva verket redan, om ock blott på ett indirect sätt, gifven genom utvecklingen af vår egen åsigt, och behöfver derföre icke särskildt utföras.

Genom hela sammanhanget af denna undersökning tro vi oss äfven redan hafva besvarat de i våra dagar så mycket omtvistade frågorna om Folkets Souverainetet och Regeringsmaktens uppkomst genom en delegation. Imellertid torde det likväl vara nödigt, att vi för större tydlighets skull, ännu en gång i få ord upprepa detta svar. Efter vår öfvertygelse gäller om denna tvist detsamma, som om de flesta andra, nämligen att den mesta förvirringen och de största svårigheterna uppkommit genom det oupphörliga bruket af vissa uttryck och konsttermer, hvilka man vant sig att nyttja, utan att tillräckligen skarpt bestämma de begrepp, mot hvilka de skola svara. Här

tyckes nämligen den mesta oredan hafva blifvit för-
 anledd genom sjelfva uttrycken Folk-souverainet-
 et och delegation; och hela tvisten torde derföre
 lättast kunna biläggas, om man, med undvikande af
 dessa föga tjenliga uttryck, framställer frågan under
 den form, hvilken utan tvifvel är den enklaste, och
 minst synes vara missförstånd underkastad, den näm-
 ligen, huruvida Folket i en Stat är berättigadt eller ej
 att sjelf bestämma så väl den Författning, efter hvilken
 Staten skall styras, som den eller de Personer, af hvil-
 ka den skall styras. Då vi nu tills vidare blott betrak-
 te Staten i dess första uppkomst, och således än-
 nu abstrahera ifrån undersökningen om rättigheten
 att i en redan bildad Stat förändra den en gång
 gällande Författningen; så kan vårt svar på den
 så fattade frågan, i följd af allt det hittills anför-
 da, icke blifva något annat än det följande. Utan
 tvifvel är det i hvarje särskildt fall, eller vid hvarje
 särskild Stats uppkomst, förnufts fordran, att denna
 Stat må erhålla den Författning, hvilken, med afseende
 på alla locala och nationella förhållanden, är för
 densamma den bästa och tjenligaste, det vill med an-
 dra ord säga den, hvilken är den mest gynnande för
 Nationens sanna odling och förädling, samt att Re-
 geringens förvaltning må tillfalla den eller de indivi-
 der, hvilka genom karakter, natursgåfvor och bild-
 ning äro framför de öfriga bäst qualificerade att på ett
 med Samhällets högsta ändamål öfverensstämmande
 sätt vårda de offentliga angelägenheterna. Fråge vi

nu, huru denna förnufts fordran säkrast skall blifva uppfylld, så måste man väl på ena sidan lätt finna, att detta, så länge Folkets flesta medlemmar befinna sig på en lägre punkt af odling, icke kan ske på annat sätt, än derigenom, att de ädlare och mera bildade hos detta Folk ega och utöfva en öfvervägande inflytelse. Genom tilldelandet af högre natursgåfvor har Försynen gifvit dem en naturlig kallelse att blifva den större, obildade Folkmassans ledare, och det är för dem en medborgerlig pligt att följa denna kallelse. Det är blott uti dessa ett Folks utmärktare medlemmar, som dess medvetande af sig sjelf, af sina behof, sina krafter, och sin hela bestämde Nationalitet, med full klarhet framträder; och det är endast så vida Statsförfattningen grundar sig på detta klara medvetande, som den blir för detta Folk god och tjenlig. Men lika obestriddigt, som detta är, lika afgjordt är det ock, att hvar och en af en Nations medlemmar är genom sjelfva sin karakter af förnuftig och fri varelse både berättigad och uppfostrad att, i mån af sin skicklighet dertill, deltaga i bestämmandet af Statens Författning och Styrelse. Deraf åter följer, att den nyssnämnda öfvervägande inflytelse, hvilken bör tillhöra den relativt högsta själskraften och bildningen, måste, för att icke förnärma någon Samhällsmedlems rättigheter, alltid grunda sig, icke på yttre tvång, utan blott på det sannas och gudas naturliga makt öfver öfvertygelsen, och på

den frivilliga gård af vördnad, som skänkes åt utmärkta egenskaper. Den måste, med andra ord, alltid vara vunnen med Folkets frivilliga bifall. Men detta bifall kan åter yttras, antingen på ett uttryckligt, eller blott på ett stillatigande sätt. Uttryckligen kan och bör detsamma yttras hos ett Folk, hvilket genom sin uppnådda bildningsgrad är i någon mån skickligt; att sjelf, eller genom fritt valda representanter, öfverlägga om sin Författning och sin Styrelse. Der åter detta icke är händelsen, kan man icke vänta eller fordra något mera, än Folkets stillatigande samtycke till den mer eller mindre fullkomliga organisation, hvilken Staten genom de jemförelsevis mera bildades åtgärd erhåller. Visserligen komma desse att i sådant fall utöfva en, om man så vill kalla det, sjelftagen makt öfver den större Folkmassan. Men detta är här för Folkets egen välfärd, för möjligheten af dess Samhällslif; och för dess deraf beroende odling, oundgängligen nödvändigt: det är således för detta Folk icke en olycka, utan en lycka, så vida blott denna sjelftagna makt blifvit förvärfvad och utöfvas på ett ädelt och värdigt sätt. Härtill åter fordras dels, att denna makt, enligt hvad redan är nämndt, icke grundar sig på yttre tvång, utan på mängdens naturliga och frivilliga vördnad för stora egenskaper och förtjenster, och dels, att den utöfvas med oafbruten syftning till befrämjandet af Folkets odling och förädling, eller att uti den alltid röjer sig

ett sträfvande, icke att qvarhålla Nationen i ett evärdeligt omyndighetstillstånd, utan tvertom att uppfostra den till sjelfständighet och fullmyndighet. Detta utgör efter vår öfvertygelse det enda möjliga sättet att förena de tvänne momenter, hvilka härvid böra tagas i beräkning, och på hvilka båda lika mycket afseende måste göras, på ena sidan nämligen hvarje Folks rättighet, att på bestämmandet af sin Författning och Styrelse ega all den inflytelse, som dess bildningsgrad i sjelfva verket medgifver, och på den andra den större Folkmassans vanliga behof af de mera bildades ledning, för att genom denna höjas till den odling, hvilken den ännu saknar, och hvilken den blott i en redan stiftad och fortvarande borgerlig Samhällsförening småningom kan vinna.

Ifrån frågan, om sjelfva ursprunget af allt borgerligt Samhälle, måste vi nu öfvergå till en annan härmed nära sammanhängande fråga, den nämligen, om det rätta och förnuftenliga sättet för förändringars åstadkommande uti en Stats en gång på hvad sätt som helst införda Författning och Styrelse. Vi hafve i det föregående undersökt, huruvida och i hvilken mening det är ett Folks naturliga rättighet, att vid en Stats första uppkomst bestämma dess Styrelseform samt den eller de Personer, af hvilka den skall styras; nu måste vi undersöka, huruvida ett Folk e-

ger rättighet eller ej, att utbyta Statens en gång gifna Författning mot en annan, då det finner en sådan förändring nödig eller nyttig. Det är klart, att för oss, som lefve i Stater, hvilka redan i Århundraden egt bestånd, är denna fråga af mera omedelbar praktisk vikt, än den om det borgerliga Samhällets första ursprung; ty ehuru visserligen, äfven i våra dagar, åtskilliga helt och hållet nya Stater blifvit bildade af Folk, hvilka lösryckt sig från någon äldre Samhällsförbindelse, så har likväl vid de flesta af den närvarande tidens politiska reformations- eller revolutionsförsök, åtminstone inom vår Verldsdel, frågan varit, icke om ett sådant bildande af helt och hållet nya Stater, utan blott om en mer eller mindre vigtig förändring, eller ock om en total omskapning, af redan bestående Samhällets Styrelseformer. Frågan om det första ursprunget af all borgerlig Samhällsförening är utan tvifvel i vetenskapligt hänseende vigtig både för Philosophen och för den historiske Forskaren; men i praktiskt hänseende intresserar den oss hufvudsakligen derigenom, att det resultat, till hvilket den leder, nödvändigt måste få ett visst inflytande äfven på undersökningen om en Nations rättighet att förändra sin en gång gifna Författning eller Styrelse. Också har det redan i det föregående blifvit anmärkt, att den sistnämnda fråga i tidens tvenne förnämsta politiska Theorier, just i anledning af de skiljaktiga meningarne rörande Statens ursprung, blifvit på tvenne gau-

ska olika sätt besvarad. De som tänkt sig den borgerliga Samhällsföreningen helt och hållet såsom ett verk af den menckliga friheten, eller såsom grundad på ett med frihet ingånget Samhällsfördrag, hafva i anledning deraf påstått, att hvarje Folk, likasom det ursprungligen egde rättighet att gifva sig den Författning, hvilken det fann för sig tjenligast, äfvenså är berättigadt att när som helst utbyta otjenliga eller skadliga politiska Institutioner mot nya, som fullkomligare svara emot ett mera upplyst Tidevarfs fordringar. 9.) De åter, hvilka betraktat Staten såsom med nödvändighet uppkommen af den menckliga naturen, och förkastat begreppet om ett fritt Samhällsfördrag, hafva i anledning deraf yrkat, att hvarje Stats Författning, såsom icke godtyckligen, utan med en viss nödvändighet, uppkommen och succesivt utbildad, icke heller må godtyckligen, och i synnerhet icke på ett våldsamt sätt, eller annorlunda, än med den redan bestående Regeringens bifall och under dess egen ledning, för-

- 9). En del af denna åsigts förfäktare gå dock ännu längre. Så yrkar t. ex. Rousseau att Folket, vid hvarje af dess periodiska sammankomster, bör särskildt öfverlägga rörande de tvenne uttryckligen framställda frågorna: huruvida Statens närvarande Styrelseform må ytterligare bibehållas eller ej, samt huruvida Statens styrelse må fortfara att vara överlemnad åt dem, hvilka för det närvarande hafva den i sina händer. Han anser det såsom högst viktigt, att dessa tvenne frågor aldrig må kunna förbigås. Du Contrat Social L. 3 Ch. 18.

ändras eller omskapas. Den förra af dessa meningar har legat till grund för tidens mer eller mindre våldsamman Statshväfningar: den sednare har sökt motverka denna revolutionära tendens; den har ifrat emot alla lättsinniga omskapningar, fordrat aktning för det förflutnas rätt och för helgden af all bestående ordning, samt yrkat den historiska continuitetens iakttagande, såsom ett oeftergiftigt vilkor för alla politiska reformer.

Efter vår öfvertygelse gäller om dessa tvenne meningar ungefär detsamma, som om de båda olika åsigtorna af Statens ursprung: ehuru den sednare af dem i vår tanka är närmare intill sanningen än den förra, tro vi likväl, att ingendera är helt och hållet och i alla hänseenden falsk, men ock att ingendera är fullkomligt fri från all öfverdrift och all ensidighet. Och likasom vi i det föregående, vid frågan om Statens grund och upphof, funnit, att den borgerliga Samhällsföreningen måste betraktas på en gång såsom grundad på den menkliga naturen, och såsom innebärande en frivillig förbindelse mellan dess medlemmar; äfvenså torde, i afseende på den här ifrågavarande punkten, en närmare undersökning leda oss till det resultat, att erkännandet af en Nations rättighet att i vissa fall och under vissa vilkor förändra sin en gång gifna Författning och Styrelse, så vida man blott gör sig ett redigt begrepp om denna rättighet, och

fattar den utan allt missförstånd i hänseende till dess betydelse och dess gränser, låter fullkomligen förena sig med förnuftets rätt förstådda fordran af en alltid bibehållen continuitet i den successiva utbildningen af ett Folks Statsförfattning och hela Samhällstillstånd. Utrymmet tillåter oss imellertid icke att här afhandla detta viktiga ämne med all den utförlighet, som det visserligen skulle förtjena: vi nödgas inskränka oss till en kort framställning af det mest hufvudsakliga.

För detta ändamål måste vi nu fästa en närmare uppmärksamhet på den andra af de tvenne hufvudsatser, hvika vi vid början af vår närvarande undersökning om Statens väsende i allmänhet nämnde, men af hvilka vi hittills endast, eller åtminstone förnämligast, sökt utveckla och utreda den ena till hela dess innehåll och betydelse. I det som hittills blifvit anfördt om den borgerliga Samhällsföreningen hafve vi föreställt oss den egentligen såsom en förening af coexisterande individer eller Familjer, det vill säga med andra ord, vi hafve betraktat den blott i ett enda moment af dess existens. Men derigenom hafve vi ännu icke fullständigt angifvit Statens väsende: betraktad i hela sin Idé, innebär den ej endast en sådan förening af vissa coexisterande individer eller Familjer, utan äfven en förening af på hvarandra följande generationer: dess lif utgöres ej blott af ett

enda tidsmoment, utan det fortvarar och utvecklar sig successivt, under en lång följd af Sekler. Vi hafve kallat Staten en organisk förening af förnuftiga och fria varelser, och vi hafve anmärkt, att den, i likhet med hvar och en annan organisation, eger på en gång en inre lifskraft och en mot denna svarande yttre organisk structur. Men till hvarje organisations väsende hör det äfven, att dess lifskraft yttrar sig såsom en under en längre eller kortare tid fortvarande verksamhet, en fortvarande grund till vissa på hvarandra följande phenomener, och att således dess lif utvecklar sig genom en följd af tidsmomenter, mellan hvilka ett nödvändigt sammanhang och en continuitet eger rum. Äfven denna karakter af en organisation återfinne vi uti Staten: den visar sig äfven i detta hänseende såsom en organisation inom den ideella världens område. Det är på denna punkt vi nu måste reflectera, för att dermed fullända vår allmänna undersökning om Statens väsende.

Att Staten i sin Idé måste tänkas såsom en i Århundraden eller Årtusenden fortvarande, en mängd af generationer omfattande förbindelse, är, i allmänhet taget, alltför klart, för att rimligen kunna bestridas: också har det väl aldrig blifvit egentligen bestridt, ehuru man på långt när icke alltid insett eller erinrat sig allt hvad denna sats innebär, eller allt hvad af den följer. Likasom den på den äktenskapliga förbindelsen grundade Familjen är ämnad att fortvara

under de förenade Makarnes hela lif; äfvenså är den förening, genom hvilken alla de till ett Folk hörande individer tillsammans utgöra en Stat, ämnad att fortvara lika länge, som sjelfva Folket. Statens högsta ändamål, alla dess medlemmars odling och förädling, återkommer i afseende på hvarje ny generation, såsom den egentliga uppgiften för hela dess lif: den förening, genom hvilken detta ändamål skall uppnås; måste derföre ock enligt förnuftets fordran fortvara genom alla de generationer, hvilka tillsammans utgöra hela utvecklingen af ett Folks historiska lif. På ena sidan stå alla de medlemmar af ett Folk, hvilka tillsammans bilda en generation af detsamma, till hvarandra i det förhållande af andelig vexelverkan, genom hvilket de äro i stånd att ömsesidigt bereda och befrämja hvarandras odling; men på den andra stå ock alla de på hvarandra följande generationerna af detta Folk i ett nödvändigt sammanhang med hvarandra derigenom, att hvarje föregående öfverlemnar hela sin bildning och resultaterna af hela sin verksamhet åt den närmast efterföljande, hvilken åter på samma sätt arbetar för en ny. I följd deraf utgör Staten en organisk förening på en gång mellan alla de till en och samma generation hörande individerna af ett Folk, och tillika mellan alla de på hvarandra följande generationerna af detsamma. Deraf uppkommer den redan i det föregående nämnda förnuftets fordran, att i hvarje Stat, och vid alla de reformer, hvilka man uti den vidtager till Samhälls-

tillståndets fullkommande, ett förenadt afseende bör göras på det närvarandes rätt och på dess sammanhang med det förflutna och det tillkommande, eller på ett orubbadt bibehållande af continuiteten i det nationella lifvets fortgående utveckling. Vi hafve väl redan förut i allmänhet angifvit de tvenne motsatta, men i sin ytterlighet lika förderfliga, ensidigheter, mot hvilka denna förnufts fordran är rigtad. Men det torde likväl vara nödigt, att vi, för att, så vidt möjligt är, förekomma allt missförstånd, härom ännu tillägge några anmärkningar.

Så vida hvarje generation af ett Folk utgör en förening af förnuftiga och fria varelser, hvilkas högsta pligt det är att genom sin ömsesidiga inflytelse på hvarandra bereda hvarandras högsta möjliga odling och förädling; så kan det ej vara något tvifvelsmål underkastadt, att den ju eger en förbindelse, och således äfven en rättighet, att för sig vidtaga alla de anordningar, hvilka, utan förnärmande af någons verkliga rätt, äro de tjenligaste för uppnåendet af detta Samhällsföreningens högsta ändamål. Häraf följer tydligen, att en Nation, i fall dess närvarande Författning, i stället för att befrämja, motverkar och förhindrar detta ändamåls uppnående, är både berättigad och förbunden, att, så vidt möjligt är, genom visa och välbetänkta reformer söka erhålla fullkomligare politiska Institutioner. Den är berättigad och förbunden här-

till, ej blott för den närvarande generationens egen skull, utan äfven för alla de efterföljandes, emedan hvarje efterföljande generation måste emottaga sin bildning af den närmast föregående, i följd hvaraf en Författning, som lägger hinder i vägen för den närvarande generationens odling, äfven måste motverka och försvåra alla de efterföljandes. Således kan den närvarande generationen af ett Folk aldrig vara förbunden att bibehålla de från en föregående tid härstammande politiska Institutionerna endast derföre, att de hafva ålderdomens auctoritet för sig: den kan aldrig vara förbunden att bibehålla dem orubbade och oförändrade, äfven sedan de förlorat hela sin fordna betydelse och sin fordna ändamålsenlighet, eller då de blott stå qvar såsom döda former, ur hvilka den levande andan längesedan flyktat. Förgäfves skulle man, såsom skäl till en sådan förbindelse, åberopa den aktning, hvilken den närvarande generationen är skyldig de föregående, eller den rättsgillighet, hvilken de af ett föregående Slägte stadgade inrättningar äga äfven för det efterföljande. Ty om beredandet af alla dess medlemmars framskridande odling och förädling är hvarje Folks och hvarje generations högsta och ovilkorliga pligt; så är ock dess rättighet att vidtaga de åtgärder, som härtill oundgängligen erfordras, en helig och oföryttrelig rättighet, hvilken den närvarande generationen icke ens är berättigad att afhända sig sjelf, och hvilken

derföre en föregående generation ännu mindre kan vara berättigad att bortskänka för alla de efterföljande. Äfven om detta skedde genom ett formligt och uttryckligt fördrag, så skulle likväl detta fördrag, likasom hvar och en annan öfverenskommelse, hvilken innebär bortgifvandet af en oföryttrelig rättighet, vara i både moraliskt och juridiskt hänseende en nullitet. Derföre kunne vi ock för ingen del erkänna det såsom ett gilltigt skäl emot all förändring af en Stats en gång stadgade Författning, att denna förändring skulle medföra ett rubbande af de fördelar eller privilegier, hvilka under en föregående tid kommit att tillfalla någon särskild klass af Samhällets medlemmar, och hvilka den vant sig att betrakta såsom utgörande en del af sin rättmätiga egendom. Endast så vida kunna sådana åt en viss klass förbehållna privilegier rätteligen fordra att respecteras, som de äro förenliga med afseendet på Samhällets högsta ändamål. Då detta åter icke är händelsen, då de i sjelfva verket lägga hinder i vägen för hela Nationens stigande odling, och således innebära ett verkligt våldförande af dess oförytterliga rättigheter; så är denna utan tvifvel berättigad att upphäfvad dem, åtminstone mot en billig och lämplig ersättning åt deras innehafvare; och desse skulle i detta fall icke utan orimlighet kunna sätta sig emot deras afskaffande på grund af sin, vare sig genom uttrycklig öfverenskommelse, eller blott genom gammal

häfd vunna, och hittills orubbade, besittning af dem: Eller hvem skulle väl till exempel, äfven om man kunde föreställa sig, att en sådan inrättning, som den Hinduiska Cast-indelningen, blifvit för några Årtusenden sedan införd genom en formlig öfverenskommelse mellan alla Nationens dåvarande medlemmar, ur detta skäl vilja påstå, att ingen efterföljande generation af detta Folk skulle vara berättigad att upphäfva denna förnuftsstridiga, för de lägre Folkklasserna tryckande, och för deras odling i så hög grad hinderliga inrättning?

Men om man således med fullt skäl kan och bör tillerkänna hvarje generation af ett Folk rättigheten att i sin politiska Författning vidtaga alla sådana förändringar, som påkallas af Tidehvarfvets rätt förstådda behof, eller som erfordras för befrämjandet af denna och alla efterföljande generationers högsta möjliga odling; så måste likväl hvar och en, som med allvar och grundlighet tänkt öfver detta ämne, medgifva, att inga andra förändringar af ett Folks Författning i sjelfva verket leda till detta ändamåls uppnående, och således kunna gälla för verkliga förbättringar, än de, hvilka företagas med tillbörligt afseende på det förflutna, eller som äro tillräckligen förberedda genom hela utvecklingen af Nationens föregående lif. Härpå, och endast härpå, grundar sig i vår tanka förnuftets fordran af den hi-

storiska continuitetens orubbade bibehållande vid politiska reformer. Detta åter är något, som icke alltid med full klarhet blifvit insedt af dem, hvilka i våra dagar ifrat emot den revolutionära omskapningslusten. Man har ofta talat om det förflutnas rätt, och om det närvarande Slägtets förbindelse mot den föregående tiden, nästan på ett sådant sätt, som om man velat yrka, att den närvarande generationen ovilkorligen, och utan all hufvudsaklig förändring, bör bibehålla alla från denna äldre tid härstammande politiska Institutioner. Häruti kunne vi för ingen del instämma: vi yrke tvertom i följd af det redan anförda, att hvarje generation af ett Folk är både berättigad och förbunden att sträfva efter ett mer och mer förbättradt Samhällstillstånd. Men just af denna dess rättighet och förbindelse följer i vår tanka äfven dess förbindelse att i sina politiska reformer göra afseende på det förflutna och dess förhållande till det närvarande. Just derföre, att den närvarande generationen af ett Folk är förbunden att sörja för sin egen och alla efterföljande generationers högsta möjliga odling och förädling, är den ock förbunden att alltid bibehålla sig i ett oafbrutet sammanhang med den föregående tiden. Den närvarande tidens bildning och Samhällsförfattning är nämligen alltid förberedd genom hela den föregående: den utgör alltid resultatet af hela den föregående tidens utveckling. Detta gäller om hvarje särskildt Folks bildning och författning lika väl, som

om hela Menniskoslägtets. Men hvad som på detta sätt hos ett Folk successivt bildat sig under och genom sjelfva fortgången af dess historiska lif, är just derigenom ock så sammanväxt med Folkets hela existens, att det icke utan Samhällsorganismens förstöring, eller åtminstone icke utan dess skada, kan på en gång och våldsamt upphävas. Det måste därför ej upphävas förr, än då det hunnit blifva i sjelfva verket föråldradt, då det genom tidernas förändrade skick förlorat sin förda betydelse och det värde eller den brukbarhet det fördom kunnat ega, samt då dess upphäfvande genom bildningens successiva framskridande blifvit tillräckligen förberedt, i hvilken händelse det, om det ej faller likasom af sig sjelf, och utan någon särskild för dess upphäfvande vidtagen åtgärd, åtminstone merendels låter upphäva sig utan någon våldsammare skakning. Under den fortgående utvecklingen af ett Folks historiska lif förändra sig småningom, genom reflexionens vid första påseende långsamma och för den ytlige betraktaren måhända omärkliga, men likväl oafbrutet fortvarande och i längden oemotståndligt mäktiga verksamhet, Nationens föreställningssätt, meningar och seder, äfvensom dess yttre tillstånd och förhållanden genom förändrade omständigheter småningom undergå ej mindre betydliga förändringar. Nationens politiska Författning, hvilken blifvit bildad genom inflytelsen af detta dess föreställningssätt, dess karakter och seder samt dess yttre förhållanden,

kan och bör då undergå motsvarande förändringar. Gamla, inskränkta Samhällsformer böra småningom bortfalla, i den mån Nationen i själfva verket växt ifrån dem, och i deras ställe nya uppkomma, svarande emot en ny tids bildning. Men också är det endast så vida de på detta sätt uppkomma, som politiska förändringar, blifva verkliga reformer; det är endast så vida de äro på detta sätt tillräckligen förberedda, dels genom själfva odlingens fortgång, och dels genom förändrade yttre förhållanden, som de leda till en verklig förbättring af Samhällstillståndet. Alla brådstörtade, förhastade, oförberedda förändringar, alla våldsamma omstörtningar, hvilka afbryta sammanhanget och continuiteten i det nationella lifvets utveckling, om de också blifvit i god afsigt företagna, och om de äfven för den, hvars blick blott förmår uppfatta det närvarande tidsmomentets flyktiga phenomener, synas böra åt Nationen bereda en snart stundande gyllene ålder, visa sig likväl för den, som fullkomligare öfverser Statens hela genom Seklerna fortgående lif, såsom icke befrämjande, utan motverkande det högsta Samhällsändamålet uppnående. Deraf följer, att man, för att rätt bedömma värdet af en viss politisk Institution, eller af någon tillämnad förändring i ett Folks Författning, aldrig bör betrakta densamma blott i dess allmänna, abstracta begrepp, utan alltid med särskildt afseende på dess förhållande till detta bestämda Folk, dess bildningsgrad, karakter och seder, äfvensom dess

hela af yttre omständigheter beroende tillstånd. Derföre är det ock i strängaste mening sannt, att det, som till sin bokstaf och sin yttre form utgör en och samma Statsförfattning, en och samma politiska Institution, kan till sin anda och sitt inre väsende under olika omständigheter och förhållanden ega ganska olika betydelse; att det hos ett Folk, hos hvilket det blifvit tillräckligen förberedt genom dess föregående historiska lif, kan vara ganska tjenligt och ändamålsenligt, men hos ett annat, med hvars bildning och tillstånd det icke står i ett sådant sammanhang, vara alldeles otjenligt; äfvensom att det hos ett och samma Folk kan vid en viss tidepunkt vara tjenligt, vid en annan åter otjenligt. Med andra ord: hela den successiva utvecklingen af en Nations bildning och af dess historiska lif utgör dess politiska uppfostran. Dess Författning bör i hvarje tidsmoment utgöra det rena resultatet af denna dess politiska uppfostran: den bör genom dennas oafbrutna fortgång, och i fullkomlig motsvarighet deremot, under tidernas lopp utbildas och fullkomnas, och det är endast så vida hvarje förändring af densamma blifvit på detta sätt beredd genom Folkets fortgående politiska uppfostran, som den utgör en verklig reform, ett verkligt steg till något högre och bättre.

I följd af det här anförda är det då på ena sidan för hvarje Folks sanna välfärd af stor vigt, att aldrig

någon generation af detsamma må betrakta sig såsom isolerad, såsom lösryckt från sitt sammanhang med alla de föregående, samt att den således aldrig må på en gång omstörta allt det gamla, och likasom Staten först i det närvarande ögonblicket skulle taga sin början, gifva sig en helt och hållet ny Författning, hvilken saknar all historisk basis, och ej blifvit förberedd genom Nationens föregående politiska uppfostran; men på den andra sidan är det ock af ej mindre vikt, att man öppet erkänner hvarje generations rättighet att vidtaga de förändringar och reformer, för hvilka Nationen i sjelfva verket är mogen, eller hvilka genom odlingens framskridande och förändrade yttre förhållanden blifvit tillräckligen förberedda. Ganska vigtig är den nyssnämnda fordran af en oafbruten continuitet i det nationella lifvets fortgående utveckling; men det är ock lika viktigt att denna fordran ej genom missförstånd må öfverdrifvas. Så långt kan man möjligtvis drifva den, att man, under åberopande af densamma, motverkar och hindrar alla förbättringar af en Nations Samhällstillstånd, och således, i stället för att bereda en mer och mer fullkomlig utveckling af Statens politiska lif, för en längre eller kortare tid qväfver all frisk och kraftfull yttring af detsamma. En sådan Statens förstening genom en gång uppkomna Samhällsformers förevigande se vi, såsom redan i det föregående blifvit nämndt, i dess största ytterlighet, i de Orientaliska Despotierna; och

i synnerhet uti den Hinduiska Cast-indelningen, genom hvilken detta Folk i Årtusenden blifvit qvarhållet vid en och samma, i Menus Lagar stadgade Författning, så vidt denna ej utifrån, genom främmande Eröfrares inflytelse, blifvit rubbad. Men äfven i åtskilliga Europeiska Stater finne vi, ehuru visserligen icke i samma grad, en sådan förstening, t. ex. i Spanien, der det gamla Regerings-systemet, med dess, i synnerhet under PHILIP II:s Regering utbildade karakter af en mörk och dyster, på en gång andelig och verldslig Despotism, alltifrån denna tid hämmat utvecklingen af Nationens rika natur-anlag, och der en fanatisk Obscurantism ännu i det nittonde Seklet sträfvar att qvarhålla Folket på samma punkt af odling, på hvilken det stod i det femtonde och sextonde; hvaraf det äfven blifvit en naturlig följd, att det jäsningsämne, som genom inflytelserna af en främmande bildning småningom, och oaktadt all deremot använd vaksamhet, blifvit inkastadt i Statskroppen, hitills ej kunnat tjena till annat, än att åstadkomma dessa olyckliga, convulsiva skakningar, hvilka i detta Land ännu på långt när icke tyckas vara slutade. Äfven i åtskilliga andra Europeiska Länder se vi sådana föråldrade, petrificerade Samhällsformer ännu kvarstå såsom ruiner från en förfluten tid, under det att ett talrikt parti hårdnackadt kämpar för deras bibehållande, i motsats mot en stigande odlings fordringar. Men det skulle endast vara genom en ganska

grof misstyding, som man kunde åberopa den ofvannämnda fordran af ett orubbadt sammanhang med det förflutna till försvar för detta bemödande att upprätthålla det murknade och förmultnade. Den rätt förstådda historiska continuiteten iakttages lika litet genom ett fullkomligt stillastående, som genom brådstörtade, lättsinniga omskapningar. Det hör till dess väsende, att i utvecklingen af ett Folks politiska lif skall röja sig ett lugnt, men likväl verkligt och oafbrutet framskridande. Den innebär och fordrar, att sjelfva odlingens utveckling skall lemnas fri, samt att den politiska Författningen skall följa dess framsteg, och genom dess inflytelse successivt ombildas och förbättras. Likasom det för hvarje organiserad Naturproduct gifves ett continuellt framskridande förmedelst sjelfva den inre lifskraftens fortvarande verksamhet, genom hvilken det organiserade väsendet utvecklar sig ur sitt första frö, och småningom tillväxer, till dess det hunnit till den fulla utbildningen af sin organiska structur; äfvenså gifves det för Staten, såsom en organisation inom den ideella verdens område, en dylik continuell utbildning genom den oafbrutna verksamheten af dess inre lifskraft. Men härvid måste man likväl, för att ej missförstå denna jemförelse, alltid erinra sig, att Staten utgör en organisation, hvars beståndsdelar äro, icke materiella ämnen, utan förnuftiga och fria varelser; att således hvad vi här kallat dess lifskraft måste yttra sig och verka, ic-

ke på ett blindt och medvetlöst sätt, såsom i en Naturproduct, utan i och för sjelfva Samhällsmedlemmarnes medvetande, eller genom deras framskridande odling, samt att det följaktligen måste vara genom sjelfva den fortgående utvecklingen af Statsborgarnes intellectuella och moraliska kraft, som Samhällsorganismens utbildning och fullkomnande måste beredas, och genom deras fria, af reflexionen ledda verksamhet, som alla politiska förbättringar måste åstadkommas. Den sanna politiska visheten består således, i afseende på den här ifrågavarande punkten, uti att rätt förmå bedömma och iakttaga det nyssnämnda lugna, oafbrutna framskridandet, samt att rätt åtskilja det, på ena sidan ifrån det fullkomliga stillastående, och på den andra ifrån allt brådstörtadt; revolutionärt språng. Men visserligen är det lättare, att i allmänhet uppställa denna fordran, än att i hvarje speciellt fall utan allt misstag tillämpa och uppfylla den. Utan tvifvel fordras det i hvarje särskildt fall en ganska djup och noggrann kännedom af ett Folks karakter och bildningsgrad samt af dess hela genom yttre omständigheter bestämda tillstånd, för att med full säkerhet kunna afgöra, för hvilka politiska förändringar detta Folk i en viss tidepunkt i sjelfva verket är moget eller ej. Den minsta misräkning blir här i sina följder förderflig: den gör den tillämnade förbättringen till en verklig och väsendtlig försämring af Nationens tillstånd.

Om åter detta medgifves, så föranledes deraf vidare den, i synnerhet med afseende på vår tids Stats-hvälfningar, ganska viktiga frågan, huruvida, enligt hvad den ena af de i det föregående omnämnda Statsvetenskapliga Theorierna yrkar, alla politiska reformer, för att ega full rättsgillighet, nödvändigt måste ske med den redan förut bestående Regeringens o-
 tvungna samtycke och under dess egen ledning, eller huruvida ett Folk, enligt hvad den andra åsigtens förfäktare påstå, är berättigadt att, äfven då Regeringen icke vidtager några åtgärder för detta ändamål, eller till och med då den söker hindra alla sådana, på egen hand gifva sig en ny eller förbättrad Statsförfattning, hvilken det nödgär Regeringen att antaga. — Vårt svar på denna fråga är i få ord det följande. Så vida det är ett Folks rättighet, att i hvarje tidepunkt ega eller erhålla den Författning, hvilken i sjelfva verket är för detsamma den bästa, eller den tjenligaste för det högsta Samhällsändamålets uppnående, och för hvilken detta Folk genom sin uppnådda bildningsgrad hunnit blifva moget; så är det ock utan tvifvel en helig pligt för Regeringen, att på allt möjligt sätt befrämja det lugna och varsamma införandet af denna Författning, samt att bereda dess ytterligare successiva fullkomnande, i mån af Nationens stigande odling. Regeringen, af hvilken man alltid bör kunna fordra och vänta, att den skall vara i besittning af den högsta bildning,

söm inom Statens område finnes, och hvilken derjemte från sin upphöjda ståndpunkt bör bättre än någon annan kunna öfverskåda det Hela, och således bättre än någon annan bedömma det närvarande Samhällstillståndets brister, och de förbättringar, hvilka det möjligtvis kan vinna, är derigenom ock framför alla andra uppfordrad och förbunden att, med vis beräkning af omständigheterna, söka åstadkomma alla sådana sanna förbättringar. Om den underlåter detta, så uppfyller den icke sitt högsta åliggande: ännu mindre uppfyller den således detta, om den, i stället för att befrämja, motarbetar och förhindrar alla förbättringar af Statens politiska Författning. Ätven en oinskränkt Regering, hvilken visserligen stundom kan vara outhärdlig, näml. hos ett Folk, som genom sin bildningsgrad ännu icke är moget för en constitutionell styrelse, kan blott så vida sägas värdigt begagna sig af sin makt, som den betjenar sig af den, för att småningom uppfostra Folket till den grad af odling, hvilken erfordras för det rätta och sansade åtnjutandet af en lagbunden frihet. Men om vi således erkänne hvarje Nations rättighet att småningom vinna en mer och mer fullkomlig politisk Författning, samt Regeringens förbindelse att, så mycket möjligt är, befrämja detta dess successiva fullkomnande; så anse vi det likväl äfven för en ej mindre vigtig sanning, att, åtminstone i allmänhet taget, och med några ytterst sällsynta undantag, en politisk förändring, för att i sjelfva verket

blifva lycklig och välgörande, måste införas med Regeringens och Folkets gemensamma bifall, och i följd af deras gemensamt vunna öfvertygelse om det rätta. Då detta icke är händelsen, då Folket försöker att på egen hand, och emot sin Regerings vilja, gifva sig en Författning, leder detta försök vanligtvis antingen till ett borgerligt krig med alla dess rysligheter, eller åtminstone till en fortvarande disharmoni mellan Regering och Folk. Man kan ej med någonsannolikhet hoppas, att Regeringen skall med uppriktig tillgitvenhet omfatta en Constitution, hvilken mot dess öfvertygelse och önskan blifvit införd. Den kommer utan tvifvel att betrakta den nya Författningen med de genom den stadgade inskränkingar af Regeringsmakten, såsom ett blott genom yttre tvång pålagdt ok, hvilket den vid första lägliga tillfälle ämnar afskudda sig. Folket åter, som ej kan vara, eller länge förblifva, i okunnighet om denna Regeringens sinnesstämning, ledes deraf att med misstroende bevaka alla dess steg, och att, om möjligt är, ännu ytterligare inskränka dess makt, för att beröfva den alla tillfällen till Författningens omstörtande. Regering och Folk komma härigenom i det förhållande af ömsesidigt misstroende, eller till och med ömsesidig fiendskap, hvars förderfliga inflytelse på hela Statslivet vi redan i det föregående sökt bevisa. Det var till en hufvudsaklig del ur detta skäl, som den Franska Revolutionen misslyckades; och detsamma gäller äfven om de sedermera i Spanien, Neapel o. s. v. vågade Revolutionsförsöken. Visserligen voro

dessa försök obelänkta och omogna älven i det hän-
 seende, att man genom dem införde en Constitution;
 hvilken redan i och för sig sjelf var behäftad med sto-
 ra och väsendtliga fel, och dessutom stod i skarp
 motsats mot Nationens föregående historiska lif, samt
 mot alla derigenom uppkomna förhållanden. Men det-
 ta var dock icke det enda skälet till den olyckliga ut-
 gången, utan ett annat ej mindre viktigt låg deruti;
 att förändringen skedde mot Regeringens vilja, samt
 att denna derföre blott nödtvungen och med låtsadt
 bifall antog densamma, hvarföre den ock med nöje
 betjente sig af främmande Makers erbudna biträde;
 för att snart öfverändakasta den, och återinföra
 sakernas gamla skick. Detsamma har man all-
 tid att befara i alla de fall, då en Nation, el-
 ler ett inom dess sköte uppväxande parti, tvin-
 gar sin Regering att antaga en Constitution. Då
 det i sådana fall utan tvifvel alltid kommer att gifvas
 ett mer eller mindre talrikt parti, som antingen af
 verklig öfvertygelse, eller af egennyttan och för de för-
 delars skull, öfver hvilka Regeringen kan disponera;
 är på Regeringens sida; så uppkommer härigenom nöd-
 vändigt en factionsstrid, hvilken, om den ej utbryter
 i öppet krig, åtminstone hindrar allt det goda den nya
 Författningen eljest möjligtvis skulle kunnat åstadkom-
 ma. Dessutom vittnar ock alla tiders erfarenhet, att
 en Revolution, en gång börjad, vanligtvis snart blir
 sina första upphofsmän öfvermäktig, och tager en

mot deras möjligtvis goda och redliga afsigt stridande rigtning. De vilda krafterna, en gång uppkallade ur sin hvila, och lössläppte till obunden verksamhet, låta sig ej mer hejdas eller styras af det lugna förnuf-tet, den mogna, pröfvande visheten: den uppretade Folkmassan, om ock ifrån början blott drifven af känslan af sitt verkliga lidande och förtryck, stadnar dock ej länge med sina anspråk inom de gränsor, hvilka utstakas af rättvisan och klokheten: missledd af herrsklystna och egennyttiga uppviglare, omstörtar den i sin blindas yradet goda med det onda, och slutar merendels med att af sina egna gunstlingar låta böja sig under ett nytt ok, hårdare än det förra. Med ett ord: en våldsam Statshvälfning, som på en gång öfverändakastar all förut bestående, om ock ofullkomlig, Samhällsordning, blir i de flesta fall en källa till oberäkneliga olyckor: den åstadkommer vanligtvis ett långt större ondt, än det den skulle bota. Derföre, ehuru behöflig en politisk reform hos ett Folk ock må vara, och ehuru mycket den må vara af tidens anda påkallad, är det likväl, åtminstone i de flesta fall, för Nationen långt bättre, att den ännu någon tid uppskjutes, än att den åstadkommes på ett våldsamt sätt och emot den förut varande Regeringens vilja. För en Nation, som hittills t. ex. stått under en oinskränkt Monarchs styrelse, är det, i allmänhet taget, en mindre olycka att ännu någon tid sakna en representativ Författning,

än att genom det våldsamma införandet af en så-
 dan kastas i borgerliga oroligheter. Den som genom
 högre natursgåfvor är kallad att vinna och utöfva nå-
 got politiskt inflytande, svarar endast då värdigt emot
 denna sin kallelse, och bereder endast då sitt Folks
 sanna välfärd, då han, i stället för att störta det i
 Revolutionernas hvirfvel, använder hela sin kraft på
 att genom tankens lugna, men oafbrutna arbete, hos
 Nationen mer och mer allmänt utbreda rediga rätts-
 begrepp och en sann upplysning. Det låter nämligen icke
 gerna länka sig, att denna upplysning ej i sådant fall små-
 ningom skall sprida sig äfven till Regeringen, att den-
 na ej småningom skall börja lyssna till sanningens och
 rättvisans röst, och att ej derigenom den tidepunkt
 slutligen skall komma, då Regering och Folk, höjde
 genom en framskridande odling till en gemensam öf-
 vertygelse om det rätta, och lifvade af en gemensam
 medborgerlig anda, skola förena sig om uppgörandet
 och införandet af en mot Nationens rätt förstådda be-
 hof svarande Författning. Visserligen förutsättes lik-
 väl för möjligheten af en sådan genom en stigande
 upplysning småningom beredd politisk reform hos ett
 Folk, att det hos detsamma skall gifvas en möjlighet
 för sanningen att göra sig hörd: det förutsättes, att den
 lugna, men själfständiga vetenskapliga forskningen skall
 der kunna åtminstone med någon grad af frihet ut-
 veckla sig, och att dess resultater småningom skola
 kunna sprida sig ifrån Vetenskapsidkarne till Samhäl-

lets öfriga medlemmar. Der den andeliga och världsliga Despotismen hunnit så befästa sitt välde, och tillika hunnit till den grad af slughet och consequens, att den förmår planmässigt motarbete all fri forskning och alla upplysningens framsteg, der kan, åtminstone för en tid, en sådan lugn och välgörande politisk reform icke rimligen väntas. Imellertid kan dock äfven den hårdaste och consequentaste Despotism icke för alltid hämma den intellectuella culturens framskridande, åtminstone hos ett Folk, i hvars sköte fröet till en högre och progressiv odling finnes nedlagt genom en ren och ädel Religion, sådan som Christendomen. Lik plantans vegetationskraft, hvilken småningom genombryter den hårda klippan, besestrar tankens stilla fortlefvande verksamhet småningom äfven det starkaste yttre motstånd, och vinner, i mån af sin egen tilltagande energi, en allt större inflytelse på det allmänna tänkesättet. Dessutom, om ock Despotismen eller Hierarchien i ett land för någon tid förmår hämma den egentligt inhemska forskningens framskridande, kan den likväl, äfven då den som ifrigast bemödar sig att i intellektuellt hänseende kring landet uppressa en oöfverstiglig Chinesisk mur, aldrig i längden lyckas att utestänga alla inflytelser af en främmande bildning. Småningom intränger denna i trots af alla hinder, och bereder mer och mer sinnena för en förändring: den väcker småningom, äfven hos det mest förslafvade Folk, en känsla af dess menkliga och borgerliga

rättigheter, och en alltmer högljudd fordran af en förbättrad Samhällsförfattning. Imellertid är det visserligen sannt, att, der upplysningen icke vinnes på det enda rätta och naturliga sättet, genom den sjelfständiga forskningens lugna och af intet yttre tvång hämmade framskridande, utan i stället måste i hemlighet utifrån erhållas, och njutas förstulet, såsom en förbuden frukt, der kan man ock mera önska än hoppas, att den politiska reformen skall tillvägbringas utan någon våldsam hvälfning. Det vanligaste i ett sådant fall är visserligen, att de, i trots af allt tanketvång och alla police-åtgärder, småningom inkomna liberala Ideerna väcka en jäsning i sinnen och en opposition mot Regeringen, hvilken blir dess häftigare och bittrare, ju mer den af motståndet retas, och hvilken, då en på detta sätt vunnen upplysning vanligtvis tillika blir half och omogen, så mycket lättare utbryter i en allt omstörtande Revolution med alla dess förfärliga följder. Vår tids erfarenhet har till fullo bevisat, huru lätt Despotismen och tanketvånget leder till våldsamma omhvälfningar. Det är i detta afseende märkvärdigt, att nästan alla vår tids politiska revolutioner inträffat i Katholska Länder, der forskningens fria utveckling varit hämmad, och der det endast varit under den andeliga och verldliga Styrelsens oupphörliga motstånd, som den, förnämligast i de Protestantiska Länderna fostrade intellektuella bildningen kunnat intränga. Redan detta bör

vara tillräckligt att öfvertyga hvarje vis och ädel Regering, att den för Nationens sanna välfärd och för sitt eget rätt förstådda interesse bör låta forskningen utan yttre hinder fortgå i dess egen naturliga utveckling. Der den får fortgå lugnt och obehindradt, der bereder den otvifvelaktigt småningom, genom förnuftets inre kraft och sanningens naturliga öfverlägsenhet öfver förvillelsen, en sann upplysning, hvilken leder till verkliga förbättringar af Nationens politiska tillstånd: endast der den hämmas af makten, och med våld måste bryta sig igenom dess motstånd, antager den en revolutionär tendens och en karakter af skarp och bitter opposition mot den hittills bestående ordningen: endast i detta fall är det, som den, i stället för lugna, successiva reformer, åstadkommer våldsamma skakningar och omstörtningar.

Vi hafve yrkat, att, i allmänhet taget, hvarje förändring af ett Folks politiska Författning bör grunda sig på Regeringens och Folkets gemensamma, frivilliga beslut. Vi erkänne således utan tvekan, att vi af våldsamma Revolutioner i allmänhet icke hoppas mycket för frihetens sak och Samhällstillståndets förbättring. Men detta oakadt medgifve vi likväl äfven, att det gifves vissa, ehuru högst sällsynta, tillfällen, då den politiska visheten sjelf ej blott tillåter, utan äfven fordrar ett undantag från den allmänna regeln, och då en förtryckt Nation eger rättighet och förbin-

delse, att, om ock i motsats mot den hittills bestående Regeringen; eller med dess fullkomliga störtande, gifva sig en bättre Författning och Styrelse. Detta inträffar i det fall, då antingen ett gränslöst och vildsint tyranni beröfvar Statsborgarne all den säkerhet till personer och egendom, hvilken utgör det oundgängliga, negativa vilkoret för det högre Samhällsändamålets uppnående, eller då ett förvändt Regerings-system, hvars förändring icke på annat sätt kan åstadkommas, ögonskenligen hotar att bereda Statens undergång, eller åtminstone, i allt hvad af dess åtgärd beror, sträfvar att göra Nationens högre odling och förädling helt och hållet omöjlig. I sådana olyckliga fall vore det blott fegheten och liknöjdheten för Fäderneslandets sak, som kunde bjuda, att Nationen heldre skall tåligt bära sitt ok, än genom en modig och kraftfull ansträngning afskudda det. Äfven den störste fiende af politiska Revolutioner måste, så vida han gjort sig full reda för den borgerliga Samhällsföreningens väsende och ändamål, medgifva, att ingen Nation bör låta beröfva sig all utsigt till detta ändamåls uppnående. Utan tvifvel gifves det tillfällen, då en Nation är berättigad att uppstå såsom en Man, och sjelf göra sina rättigheter gällande. Det gifves tillfällen, då ett längre tålmod vore ett öfvergifvande af allt det heligaste, som ett Folk eger att försvara.

Wenn der Gedrückte nirgends Recht kann finden,

Wenn unerträglich wird die Last — greift er

Hinauf getrosten Muthes in den Himmel,
 Und holt herunter seine ew'gen Rechte,
 Die droben hangen unveräusserlich
 Und unzerbrechlich wie der Himmel selbst.

(SCHILLER, Wilhelm Tell).

Den stora frågan är således blott den, när verkli-
 gen denna olyckliga nödvändighet af en våldsam Re-
 volution för ett Folk är förhanden, och när den ic-
 ke är det. Frågan är vid hvarje sådan Revolution,
 huruvida den i sjelfva verket var påkallad af en öf-
 ver hufvudet hängande nöd, som ej på något annat
 sätt kunde afhjelpas, eller huruvida den var ett foster
 af en lättsinnig och obetänksam omskapningslust. En
 Revolution måste anses såsom ett högst farligt, nä-
 stan förtvifladt botemedel, till hvilket man aldrig må
 gripa förr, än då intet annat återstår, för att bevara
 en Nations heligaste och dyrbaraste rättigheter. Sådan
 var till exempel Englands belägenhet 1688, och Sve-
 riges 1809. Imellertid bör man dock äfven vid be-
 dömmandet af en mängd af andra äldre och nyare
 Revolutionsförsök, om hvilka icke detsamma gäller,
 icke glömma rättvisans och billighetens fordran. Om
 det på ena sidan är obestriddigt, att äfven en ganska
 hård Styrelse, redan derigenom, att den är ordnad
 och stadgad, merendels är ett mindre ondt, än en al-
 la gamla förhållanden rubbande, all bestående ord-
 ning omstörtande Revolution; så måste man likväl
 på den andra sidan äfven erkänna, att det blinda ut-

brottet af ett förtryckt Folks förtviflan icke bör bedömmas på samma sätt och efter samma regler, som en förutbetänkt, på förståndets lugna öfverläggning grundad handling. Under vissa omständigheter är en politisk katastrof nästan lika oundviklig, som en storm eller en jordbäfning i Naturen. Det vore för mycket fordradt af ett Folk, hvars flesta medlemmar äro föga bildade, och mera ledas af känslor och passioner, än af det kalla, reflecterande förståndet, att det skulle kunna förutse alla farorna af en Revolution, och med fullkomlig noggrannhet mot hvarandra väga bördan af sitt närvarande lidande, och tyngden af de nya olyckor, med hvilka en politisk omhvälfning hotar detsamma. Då ett länge plågadt och miss-handladt Folk reser sig för att afskudda sitt ok, kan och bör man visserligen ej gilla de utsväfningar, åt hvilka det i sin blinda yra öfverlemnar sig; men den förnämsta skulden faller likväl på sjelfva det förtryck, som vållat denna resning. Det är åtminstone förnämligast på detta, som ansvaret faller, för allt det onda, hvilket en sådan Revolution i sin fortgående utveckling vanligtvis åstadkommer.

Det är, enligt hvad vi i det föregående sökt bevisa, hufvudsakligen genom odlingens lugna och jerna framskridande, som en Nations politiska Författning småningom bör utbildas till allt högre fullkomlighet. Imellertid vete och erkänne vi likväl äfven,

att den en gång införda, bättre eller sämre Statsförfattningen mäktigt återverkar på odlingen, och eger på dess befrämjande eller hämmande ett ganska viktigt inflytande. Utan tvifvel är den ena Statsförfattningen mera gynnande än den andra för culturens tillväxt och utbredande, samt för beredandet af en sann medborgerlig anda. I synnerhet måste detta inträffa i samma mån en politisk Författning hinner genom sin ålder stadgas, eller då den egt ett oafbrutet bestånd genom flera på hvarandra följande generationer. Sjelfva den en gång införda och fortvarande Författningen blir ett af de hufvudsakligaste och verksamaste medlen för ett Folks ytterligare politiska uppfostran, och den blir det naturligtvis i synnerhet för en generation, som sjelf blifvit född och uppväxt under denna Författning. Hvem skulle väl kunna neka, att den Engelska Constitutionen alltsedan dess införande haft och ännu har ett högst viktigt inflytande på detta Folks hela karakter och på utbildningen af den lifligare och kraftfullare Samfundsanda, genom hvilken detsamma utmärker sig framför de öfriga Europeiska Nationerna? Derföre var det ock en stor förtjenst af MONTESQUIEU, att han med så mycken skarpsinnighet sökte utreda de särskilda Statsförfattningarnes olika verkan och inflytelse på Nationernas karakter. Men förhållandet mellan ett Folks karakter och dess politiska Författning bör likväl rätteligen icke betraktas endast ur denna synpunkt: det bör til-

lika betraktas ur den andra ej mindre vigtiga: man bör nämligen äfven göra lika mycket afseende på det inflytande Folkets odling och karakter eger på dess Statsförfattning, och på dennas successiva utbildning, Folkskarakteren och odlingen på ena sidan, och Statsförfattningen med hela Lagstiftningen och Statsförvaltningen på den andra, hafva på hvarandra ett ömsesidigt inflytande: det tillhör den sanna politiska visheten att fullkomligt fatta detta deras ömsesidiga inflytande.

Det är för öfrigt i synnerhet vid frågan om Samhällslifvets successiva utveckling och om den historiska continuitetens iakttagande vid politiska reformer, som den äkta religiösa åsigten af Staten röjer sin rätta betydelse, och eger sin förnämsta användning. Efter denna åsigt måste vi nämligen, enligt hvad redan förut blifvit yttradt, i en Stats hela historiska lif se den under Försynens ledning och beskydd genom en följd af generationer fortgående utvecklingen af Folkets uppfostran till stigande odling och förädling. Man skulle imellertid helt och hållet missförstå denna åsigt, om man af den ville draga den slutsatsen, att Samhällstillståndets successiva förbättring är oberoende af den menskliga friheten, och att den enskildes bemödande ej har något inflytande derpå, hvaraf man möjligtvis vidare kunde sluta, att individen, utan att bekymra sig om det stora Hela, blott bör sörja för sig sjelf och sina egna fördelar.

Detta slags politiska Fatalism skulle innebära en lika grof och farlig förvillelse, som den, hvilken i det enskilda lifvet stundom förekommer hos råare personer, hvilka, i följd af det missförstådda begreppet om Försynens styrande öfvermakt, tro sig frikallade från egen öfverläggning och eget bemödande för sin välfärd. Om det gifves en högre Nödvändighet, en planmässig Styrelse, hvilken leder så väl det hela af världshändelserna, eller hela Menniskoslägtets uppfostran, som ock gången af hvarje särskildt Folks framskridande odling och Samhällsörfattning; så är det likväl hufvudsakligen just af individerna och deras verksamhet, som denna högre Styrelse betjenar sig, för att uppnå sina ändamål. Det är hufvudsakligen just genom det i individerna, och i synnerhet i de bättre och ädlare af dem, verkande, allmänna förnuttet, samt genom dess makt att göra sig gällande, som den högre ledningen utför sin plan. Individiden måste således betrakta sig sjelf såsom ett redskap i den högre, osynliga Styrelsens hand: den måste betrakta hela sin individuella kraft såsom ämnad att användas i denna högre Makts tjenst; och den måste just derigenom känna sig uppfordrad till en oafbruten, redlig och kraftfull verksamhet för det Gudas och Ädlas befrämjande. Men också måste tron på denna högre ledning lära honom lugn, sansning och måtta i denna verksamhet. Han måste af den lära, att ej med en stormande, öfverilad beställsamhet omstörta det

bestående, för att på dess ruiner uppföra något nytt, hvartill ännu ingen förberedelse finnes gjord. Han måste af den lära, att inom den ideella världens område imitera den stilla, oafbrutna verksamhet, hvilken öfverallt röjer sig i den yttre Naturen, i den fortgående utvecklingen af dess outtömliga lif. Och han måste ändteligen af den lära, att äfven vid det ondas skenbara eller ögonblickliga seger icke förtvifla om Menskligheten, utan hoppas, att äfven detta onda kan i Försynens hand blifva ett medel för det Godas slutliga seger.

Vi hafve hittills sysselsatt oss med att i allmänhet angifva Statens väsende och Idé, enligt den åsigt deraf, hvilken vi anse för den rätta. Deremot återstå ännu för oss de tvenne i det föregående nämnda speciella undersökningarne, den nämligen om de särskilda, inom Staten förekommande och i Statslifvet ingripande arter af verksamhet, hvilka utgöra Samhällsorganismens nödvändiga elementer, och den om dessa elementers organiska enhet och sammanbindning, eller om Regeringsmakten i alla dess väsendtliga functioner. Det är på dessa tvenne ämnen, som vi i det följande komme att fästa vår uppmärksamhet.

(Fortsättn. i e. a. H.)

S. GRUBBE.

OM RÄTTA FÖRSTÅNDET OCH RÄTTA
ANVÄNDADET AF 106 OCH 107 §.
I SVERIGES REGERINGSFORM.

Konungens Rådgifvare kunna skada nationen på tvenne olika sätt; antingen genom råd och medverkan till uppenbar öfverträdelse af Rikets lagar, eller genom råd till förderfliga, ehuru icke lagkränkande, styrelseåtgärder.

I rådgifningen deltaga StatsSecreterarne; men äfven, derutöfver, åligger det dem, att bereda och föredraga målen till Konungens afgörande, samt att utfärda Dess höga beslut. De kunna i denna verksammare befattning skada riket och enskilda medborgare, antingen genom våld vid ärendenas föredragning, eller genom ett svikligt expedierande af Konungens beslut, eller genom försumlighet att fullgöra sina flerfaldiga embetspligter, eller, äntligen, genom oskicklighet dertill.

Uti en constitutionelt ordnad monarki, hvarest Konungens person är helig och hans gerningar mot allt åtal fredade, måste, till folkets säkerhet och statsförfattningens bestånd, Konungens Rådgifvare vara ansvarige för sina råd och handlingar. Då vår Regeringsforms Stiftare skulle bestämma denna ansvarighet, funno de nödigt, att, i sin föreställning af fram-

tida möjligheter, skilja juridiskt bevisliga och straffbara lagbrott, hvilka Konungens Rådgifvare kunde begå, från blotta, dem till last lagda, felaktigheter, skadliga för Samhället, men icke kränkande dess lagar och följakteligen i rätts-hänseende ostraffliga. Om de förra handlar 106 §., om de senare 107 §. i Regeringsformen.

Makten att göra dessa viktiga §. §. gällande tillkommer i främsta rummet Rikens Ständers vid hvarje riksdag valda Constitutions-Utskott, som granskar StatsRådets protocoll, och som pröfvar de af andra Utskott eller af enskilda Riksdagsmän frambragte anmärkningar mot Konungens Rådgifvare, hvilka anmärkningar, innan denna pröfning föregått, endast i föreskrifna allmänna ordalag kunna gifvas icke Stånden tillkänna, men icke af dem till någon öfverläggning upptagas. "Finner Utskottet af StatsRådets protocoll," — så lyder 106 §., — "att någon StatsMinister, StatsRåd, HofCanzleren, StatsSecreterare eller annan Ledamot af StatsRådet, eller den Embetsman, som i commandomål Konungen råd gifvit, uppenbarligen handlat mot denna regeringsforms tydliga föreskrifter eller tillstyrkt någon öfverträdelse deraf eller af andra rikets gällande lagar, eller underlåtit att göra föreställningar mot sådana öfverträdelser eller dem vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning, då äger Constitutions-

Utskottet att ställa en sådan under tilltal af Justitiæ-Ombudsmannen inför RiksRätt." Den 107 §. åter säger: "Skulle Constitutions-Utskottet anmärka, att StatsRådets Ledamöter samfällt eller en eller flere af dem uti deras rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon StatsSecreterare icke med övöld, nit, skicklighet och drift sitt förtroende-embete utöfvat, äge då Utskottet att sådant tillkännagifva för Rikens Ständer, hvilka, om de finna rikets väldet kräfvat, kunna hos Konungen anmäla deras önskan, att han ville ur StatsRådet eller ifrån embetet skilja den eller dem, mot hvilka anmärkning blifvit gjord. Frågor uti detta ämne kunna i Rikens Ständers Plena väckas och af andra Rikens Ständers Utskott än Constitutions-Utskottet andragas *); men icke af Rikens Ständer afgöras förr, än sistnämnde Utskott deröfver blifvit hört. Under Rikens Ständers öfverläggningar derom skola icke Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller corporationers rättigheter och angelägenheter kunna ens nämnas, ännu mindre

*) Enligt 29 §. RiksdagsOrdningen böra dervid följande ordalag och inga andra nyttjas: "det är anledning till anmärkning mot StatsRådet, eller den och den Ledamoten eller Föredraganden, hvarom remiss begäres till Constitutions-Utskottet, inför hvilket anledningarne uppgifvas skola."

någon Rikens Ständers pröfning underställas."

De afsigter, som ledde Regeringsformens Stiftare och hvilka det hela af denna grundlag uppenbarar, framlysa äfven i de nu anförda §. §. — En revolution var utförd; men en revolution som upprätthöll Staten och Thronen mot verkningarna af en egensinnig Konungs oförstånd; men utförd med samma moderation, hvilken, utan exempel ibland andra folk än det Svenska, hade trettiosju år dertillföre utmärkt en annan *), lika nödvändig för att upprätthålla Staten och Thronen mot National-representationens öfvervåld. Hvad ville det eniga Constitutions-Utskott, som föreslog våra nu gällande grundlagar? Hvad ville de, ännu då och sålänge det handlade om rikets frälsning lika eniga, Ständer, som antogo dessa lagar? De ville, varnade af en dubbel erfarenhet, bevara nationen mot skiftande förtryck af de begge högsta samhällsmakterna, hvilka innom en mansålder hade, hvardera i sin ensidiga riktning och hvardera till förhatlig ytterlighet, framgått, lika oåterhållna och lika förödande. De ville befästa monarkien derigenom, att de återgåfvo nationalförtroendets styrka, både mot aristocraters inkräkningsförsök och mot demagogers vilda anfall, åt den Konungamakt, af hvilken allena Svensken tål att styras, samt af hvilken han varit

*) 1772 års revolution.

störd, så ofta han känt sig lycklig och gjort sig aktad. De ville åt Konungens person försäkra utöfningen af denna makt, men tillika emot ränker och förvillelser skydda hans sinne*). Derföre ville de omgifva honom med ett ansvarigt Råd, med ett Råd som behöfde förena hos sig hans och folkets förtroende; men icke med ett Råd, som kunde trycka hans namnstämpel under sina egenmäktiga beslut; icke med ett Råd, hvilket endast vore någon öfverlägsen factions ombud; och som, vid den ena riksdagen tillsatt af denna faction, kunde, vid den nästföljande, af en annan då mäktigare afsättas.

Ansvarigt skulle Konungens StatsRåd vara, men, i juridisk mening, ansvarigt endast för uppenbarliga öfverträdelser af lagarnas tydliga bud, eller för medverkan till sådana öfverträdelser genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning. Dess Ledamöter borde således aldrig kunna anklagas för förmenta, utan blott för otvifvelaktiga förbrytelser, begångna med fullt uppsåt (dolus) och öfver omsorgslöshet (culpa). Det borde icke kunna hända, att Rikens Ständers Constitutions-Utskott, vida upphöjdt öf-

*) Regeringsformens 4 §. lyder så: "Konungen äger att allena styra Riket på det sätt denna Regeringsform föreskrifver; inhänte dock, i de fall här nedanför stadgas, underrättelser och råd af ett StatsRåd, hvartill Konungen kallar och utnämmer kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade infödde Svenske frälse- eller ofrälse-män af den rena Evangeliska läran."

ver en police-kammars bestämmelse, någonsin blottstälde, för missaktning sin frihetsvårdande myndighet, genom en så osäkert grundad anklagelse mot någon af Konungens Rådgifvare, att RiksRätten måste, utan all tvekan, enhälligt frikänna honom. Endast-råd och medverkan till öfverträdelse af Regeringsformen och af andra rikets gällande Lagar skulle Constitutions-Utskottet äga att beifra; således icke råd till afvikelser från någon af dessa oaliga ekonomiska författningar, till hvilkas stiftande upphäfvande och förändring Konungen och Riksens Ständer icke sammanverka, och som derföre ej kunna, i sträng bemärkelse, kallas Lagar*).

Men Konungens StatsRåd skulle icke allenast vara bundet till den legala ansvarighet, som Regeringsformens 106 §. stadgar. Det borde äfven, efter denna grundlags anda, förena hos sig Konungens och folkets förtroende och således vara mera än ostraffligt, d. v. s. vara för vilja och förmåga aktingsvärdt.

Under den såkallade frihetstiden, ifrån 1719 till 1772, var Konungen omgifven af ett Råd, hvilket, deltagande med honom i besluten och ej sällan honom öfverröstande, icke behöfde hans förtroende, men be-

Öfverträdelse af de ekonomiska författningarna omtalas icke heller uti den särskilda Ansvarighets-lagen för Konungens Rådgifvare.

rodde helt och hållet af Riksens Ständers. En sådan uti riksstyrelsen ingripande aristokratisk Råds-corporation ville 1809 års Constitutions-Utskott och Ständer icke upplifva. De bildade därför ett StatsRåd, hvars Ledamöter Konungens fria förtroende allena kunde kalla och bibehålla, men hvars handlingssätt nationens representanter hade, att granska, med rättighet, om de funne rikets väl det fordra, att till Konungen framställa en underdånig önskan, att han ville afskeda dem ibland sina Rådgifvare, hvilka ansåges hafva, genom skadliga ehuru ej lagstridiga råd, genom försummelse eller oskicklighet, förlorat folkets förtroende. Då likväl också Konungen hade, i detta såsom i andra fall, att bedöma hvad Rikets väl kunde fordra, och det på hans pröfning deraf samt på hans godtfinnande ankomme, att bifalla eller förkasta en sådan önskan, så skulle den icke äga någon juridisk kraft, utan blott en moralisk, bestämd af de framställda skälens och de verkande afsigternas moraliska halt.

För att bevara denna kraft obesmittad af låg egen nytta och oförtryckt af tillfälliga hänförelser, stadgade regeringsformens stiftare uti 107 §, att Riksens Ständers ifrågavarande önskningsrätt endast då kunde utöfvas, ifall StatsRådets Ledamöter uti sina rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller om någon StatsSecre-

terare icke med oväld, nit, skicklighet och drift och förtroende-embete utöfvat *). Under öfverläggningarna derom finge ej Konungens beslut, — och följaktligen icke heller de dem beredande rådslagen, — uti mål, som rörde enskilda personers eller corporationers rättigheter och angelägenheter, ens nämnas ännu mindre någon Rikens Ständers pröfning underställas. Sådana speciella mål, dem de små sinnena vanligen omfatta med den varmaste ifver, och vid hvilkas bedömande de oädlaste passionerna verka mäktigast, borde icke komma i betraktande, då fråga vore om ett steg af så allmän och ofta så oberäknelig verkan, som det, att hos Konungen, i Folkets namn, begära dess

*) Konungens Rådgifvare i Commandomål nämnes endast i 106, men icke uti 107 §. Detta härrör säkerligen icke från någon ouppmärksamhet vid redactionen af Regeringsformen; utan från dess Stiftares åsigt af en sådan Rådgifvares befattning, och af Rikens Ständers granskningsförmåga. De funno, att den Embetsman, som i Konungens namn har att befalla öfver den väpnade styrkan, måste vara underkastad legal ansvarighet, ifall han dervid våldsamt kränkte Lagarna eller tillstyrkte deras kränkning. Men de tilltrorde icke Rikens Ständer och deras Constitutions-Utskott den militäriska skicklighet, som skulle fordras för att bedömma gagneligheten eller skadligheten af denna Embetsmans råd, gifna Konungen såsom högste befälhåfvare öfver rikets krigsmakt till lands och sjöss. — Med Regeringsformen öfverensstämmer icke Ansvarighets-lagen uti 6 §, hvarest Konungens Rådgifvare i commando-mål nämnes ibland dem, mot hvilka Rikens Ständers önskningsrätt må användas. Men Ansvarighets-lagen är ej Grundlag.

Rådgifvares enledigande. Hela Rikets väl, men icke något enskildt intresse, ehvad tuffällig vigt derä fädes, kunde rättfärdiga en sådan begäran. Den rena patriotismen allena borde alltså leda Riksens Ständer vid utöfningen af en makt, så vädlig som denna, om den missbrukades, och så lätt ätt missbruka, om ej en kraftfull moralisk känsla återhölle ärelystnadens, tadelsjukans, hämndens, afundens, eller den oroliga lättfärdighetens frestelser dertill.

Efter att nu hafva utträtt Hwad Regeringsformens 106 och 107 §. §., i enlighet med denna grundlags allmänna syftning, väsendiligen bestämma, vilja vi något närmare undersöka, huru Constitutions-Utskottet må i formelt afseende förhålla sig, då det finner samma §. §. böra göras gällande.

Detta Utskott allena har, enligt 106 §., makt ätt inför RiksRätten låta tilltala Ledamöter af Konungens StatsRåd eller Konungens Rådgifvare i commandomål. När Utskottet besluter en sådan anklagelse, måste det specificera den angifna brottsligheten och följakteligen utmärka det särskilda mål, vid behandlingen hvaraf densamma ägt rum. Men i detta fall, der Constitutions-Utskottets beslut icke beror på någon pröfning eller sanction af Riksens Ständers plena, kan det således icke föranleda innom dem några debatter öfver det specificerade målet, och uttrycker

icke heller hvad man anser Riksen Ständers beslut skola uttrycka, nämligen nationens röst. Utskottets Ledamöter handla härutinnan blott såsom angifvare, sjelfve underkastade, om angifvelsen finnes obehörig, det ogillande af rättsinnige medborgare, som missbruk af all angifvaremakt, den må utöfvas af hvilken som helst, förtjenar, och som alltid förr eller sednare utfaller. Deras omdöme, när det vore orättvist, betydde i verkligheten allsintet, sålänge RiksRättens Ledamöter bevarade domarekallets sjelfständighet och nationen sin urgamla rättskänsla.

Af allmännare betydighet, än Constitutions-Utskottets legala anklagelser, äro dess på 107 §. grundade anmärkningar mot StatsRådets Ledamöter. Med dessa framträder Utskottet inför Riksen Ständer, såsom deras föredragande och rådgifvande Minister. Föredragningens form är härvid af stor vikt.

Innom Constitutions-Utskottet kunna, vid läsningen af StatsRådets protocoll, många anmärkningar uppkomma. De äro naturligen fästade vid speciella mål; men, såsom vi redan visat, kunna sådana mål icke bringas under Riksen Ständers pröfning. Deraf följer, efter vårt begrepp, att de speciella anmärkningarna, som innom Utskottet göras, icke må andragas hos Riksen Ständer, utan endast tjena att grundlägga Utskottets generella omdöme öfver regeringssystemet i det hela, eller öfver en viss

gren deraf, eller öfver en och annan Rådgifvares flerdigt ådagalagda sätt att råda och verka. Utfölle detta omdöme så, att Constitutions-Utskottet ansåge Konungens Rådgifvare icke hafva iakttagit Rikets sannskyldiga nytta uti sina rådslag om allmänna mått och steg, eller någon StatsSecreterare hafva, i det hela, illa förvaltadt sitt Embete, då borde ock Utskottets anmälan derom inför Riksens Ständer vara så generaliserad, att den icke gäfvade anledning till småaktigt gräl öfver specialiteter, dem vår nu gällande Regeringsform, i rak motsats af 1720 års, sökt undandraga Riksens Ständers öfverläggningar, egnade endast åt rikets stora angelägenheter *).

Med ett diktadt exempel må vi förtydliga vår mening. Vid granskningen af StatsRådets protocoll har Constitutions-Utskottet anmärkt, att samtelige StatsRådets Ledamöter eller visse ibland dem tillstyrkt flera allmänna mått och steg, syftande att utomordentligt inskränka eller utvidga handelsfriheten. Utskot-

*) Denna för Statsförfattningens bestånd viktiga omsorg uppenbarar sig äfven i 90 §. af Regeringsformen så lydande: "Under Riksens Ständers och deras Utskotts öfverläggningar och pröfning må icke uti något annat fall eller på något annat sätt, än denna Grundlag bokstafligen föreskrifver, komma frågor om Embets- och Tjenstemäns till- och afsättande; Regerings- och domaremakternas beslut, resolutioner och utslag; enskilda medborgares och corporationers förhållanden, eller verkställigheten af någon lag, författning eller inrättning."

tet, tillgifvet det liberala eller det prohibitiva systemet, anser StatsRådets motsatta åsigter och handlingssätt icke vara förenliga med rikets sannskyldiga nytta. Derom kan då Utskottet göra en anmälan hos Rikens Ständer*); men icke nämna den eller den speciella resolutionen, såsom efter Utskottets öfvertygelse skadlig, utan endast motivera sin framställning på utfärdade allmänna författningar eller på en följd af allmänt kända åtgärder, röjande styrelse-maximer, dem Utskottet fördömer.

Man må härvid alltid ihogkomma, att användandet af 107 § i Regeringsformen är en politisk handling, icke en juridisk; att dervid är fråga om Rikets sannskyldiga nytta, icke om enskild rätt. En rättskränkning, som skall åtalas, måste bevisas med omständlig noggrannhet. Styrelsefel åter kännas i sina verkningar. Att sannt framställa dessa sednare är att ådagalägga de förra.

Skulle den ifrågavarande 107 §. i Regeringsformen så tillämpas, att speciella regeringsbeslut framdroges till Rikens Ständers granskning, hvar funnes då det hinder för Rikens Ständers inkräkningar på Styrelsens område, den Konungamaktens sjelfständighet, den säkerhet för enskilda medborgare mot skiftande factio-

*) Emellan kunna och böra skilja vi. Frågan är här blott om hvad Utskottet i laglig form kan göra.

ners förtryck, hvartill 1809 års Regeringsform syftar? Man läse denna grundlag, icke styckevis utan i dess stadgandens sammanhang, jemte det betänkande af Constitutions-Utskottet, som åtföljde förslaget till densamma, och man skall finna, huru, ännu med det lifligare minnet af Konungamaktens missbruk, och ännu under den naturliga allmänna sinnesjäsningen i första stunden af en återvunnen frihet, de visare ibland nationens ombud sökte att skydda den monarkiska principen mot dessa ingrepp, först af det aristokratiska och sedan af det anarkiska sjelfsväldet, hvilka gjorde Riksstyrelsen under 1750 och 1760:talet, intill 1772 års statshvälfning, så vacklande, så småaktig, derjämte så våldsam, och i följd af allt detta, så föraktad och förhatlig.

Men, torde man säga, hvartill tjenar, med nu yrkade inskränkningar, Riksens Ständers ifrågavarande makt, att begära en ministère-förändring? När må den göras gällande? Jo, i stora fall, då hela regeringssystemet, eller någon hufvudgren deraf, eller en och annan Rådgifvares öfliga förhållande vore värdt ett sådant klander, som kunde anstå National-representationen och icke blott några olustiga individer inom fronderande sällskapskretsar. Regeringsformens stiftare, skyldige att förese framtida möjligheter, tänkte sig den, att en Konung, sjelf mindre skicklig i styrelsekonsten, kunde öfverlämna sitt välde åt Råd-

gifvare, som, i det hela, följde skadliga regeringsmaximer, eller saknade drift och förmåga att bibehålla regeringsärendena i en jern och stadig gång. För sådana fall, hvilka borde förmodas sällan inträffa, vilde de förbehålla Rikens Ständer en petitions-rätt, svarande mot den, som i England utöfvas af folkhopar, samlade på källare och värdshus. De ville i Sverige gifva ädelhet och måtta åt en frihets-act, som någon gång kunde behövas för att förekomma mera vådliga rörelser af ett allmänt missnöje. Men Regeringsformens bokstaf och anda vittna, att de icke ville gynna ett lättsinnigt bruk af den yttersta controllen mot en skadlig styrelse, och icke låta denna kontroll i otid så utnötas och så göras föraktad, att densamma, om rätt nöd den framdeles påkallade, skulle då vara utan kraft.

B Ö C K E R,

UTKOMNE FRÅN D. 15 JULI TILL D. 10 SEPT. 1826.

Jag skall aldrig ljuga. Komisk Roman, tillegnad Uno von Trassenberg och Ouar Tralling. Imitation efter Tyskan. Sthm. Wennlund, 1826. 95 sidd. 8:o. 28 sk.

Predikningar och Andeliga Tal af Pehr Eken Dahl, Kgl. HofPred. Prost och Kyrkoherde. 4:de Häft. Upsala, Bruzelius, 1826. 156 sidd. 8:o. 1 Rd.

Om sättet att af hopstampad jörd bygga hus af Fih. C. af Wetterstedt. Aftryckt ur Journalen. Sthm. Eckstein, 1826. 24 sidd. 8:o. 4 sk.

Kort öfversigt af Chemiens Historia ifrån de äldsta tider. Tal hållet vid Praesidii nedläggande i Kgl. Vet. Acad. d. 5 Apr. 1826 af C. D'Ohsson Envoyé m. m. Sthm. Norstedt & Söner, 1826. 42 sidd. 8:o. 12 sk.

Shakespeare kär. Komedie i en Akt af Alex. Duval. Öfversättning. Sthm. Wennlund, 1826. 32 sidd. 8:o med en planche i stentryck. 20 sk.

Lärobok uti Räkne-konsten, lämpad efter Vexehundervisnings-metoden, af C. O. Fineman, Ph. Mag. och Lärare vid Allmänna Barna-Scholan inom Stockholms Broar. 1:a Del. Sthm. Haeggström, 1826. 234 sidd. 8:o.

Årsberättelse om Vetenskapernas framsteg, afgifne af Kgl. Vet. Acad. Embetsmän d. 51 Mars 1826. Sthm. Norstedt & Söner, 1826. 318—94—115—160 sidd. 8:o. 3 Rd.

Historia om Greklands närvarande Frihetskrig. Jemte en framställning af Grekernas Religion, Seder och National-lyne af Edv. Blaquieres. Öfversätt. Sthm. Carlsson, 1826. 578 sidd. 8:o. 2 Rd.

S:t Ronans Brunn af Författ. till Wawerley, Quentin Durward m. fl. uti tre Delar. 3:e delen. Öfversätt. Sthm. Elmén och Granberg, 1826. 262 sidd. 8:o. 1 Rd. 16 sk.

Utkast till betraktelser öfver vissa stycken af Catechesen, författade af H. Schartau, Contracts-Prost. Utgifna efter hans död. 1 Häftet, som hörer till de separe årens Communion-förhör i Lunds Dom-

- kyrka, jemte ett bihang af ånsaldige åhörarens anteckningar. Lund; Berling, 1826. 232 sidd. 8:o. 1 Rd.
- Kyrko-Lagfarenhet útur Linköpings DomCapitels Circulairer och Embets-Bref samt Stifts-Tidningar, från de förras tryckning 1729 och Tidningarnes inrättning 1782 till d. 1 Maji 1806. Utdragen af J. Schenmark, Th. Doctor. 2:a uppl. Linköping, Petré, 1826. 224 sidd. 4:o. i ex. 3 Rd. 52 sk.
- Bergslotten Athlin och Dunbayne eller Blodskuldens Hämnaire. En Bergskottisk Historia ur medeltiden. Fri öfversättn. från 2:a upplagan af Engelska Originalt. Sthm. Nestius, 1826. 149 sidd. 8:o 40 sk.
- Om den falska Theologien och den sanna tron. En Röst ur Församlingen af Henrik Steffens. Öfers. af J. O. Lagberg. Med. Doctor. Sthm. Marquard, 1826. 252 sidd. 8:o. 1 Rd. 16 sk.
- Leonel Lencola eller Bostons Belägring af Amerikanaren Cooper. Första Delen. Sthm. Marquard, 1826. 200 sidd. 8:o. 1 Rd.
- Mathilda v. Asseburg. Folksaga af Fredrika Lolmann. Öfers. Sthm. Marquard, 1826. 112 sidd. 8:o. 32 sk.
- Journal för Manufacturer och Hushållning, 2:a årgången. Första Häftet. Sthm. Scheutz, 1826. 8:o. Prenum. på 12 häften 4 Rd.
- Redwood. Nord-Amerikansk Roman af Cooper. 4:de Del. Sthm. Scheutz, 1826. 134 sidd. 8:o. 40 sk.
- Om det fullkomliga goda. En Uppbyggelse-Skrift tillförene känd under namn af den Tyska Theologien. Med 2:ne Företal, det ena af Doctor Martin Luther, det andra af Doctor Joh. Arndt. Öfersättn. af Joh. Henr. Thömander. Sthm. Rumstedt, 1826. 107, sidd. 8:o. 24 sk.
- Konsten att måla och att utan föregående kännedom af ritning kopiera de största Mästares arbeten, inhämtad på tre timmar. Öfers. från Fransyskan. Sthm. Wennlund, 1826. 60 sidd. 8:o. 16 sk.
- Något om Cavallerie-Elementar-kunskaperne och Vapnets deraf beroende kraft. Sthm. Nordström, 1826. 42 sidd. 8:o. 32 sk.
- I anledning af H. K. H. Hertigens af Skåne CARL LUDVIG EUGENS födelse. Tal uppläst vid Rectors-ombytet å Stockholms Gymnasii Lärosal den 13 Junii 1826 af Josef Wallin, Eloqu. Lector. Sthm. Nestius, 1826. 12 sidd. 4:o. 8 sk.

- Anacharsis** den yngres Resa i Grekland i medlet af 4:de Seklet före vår tideräkning. Af Abbé Barthelemy. Till Ungdomens tjänst i sammandrag utg. af J. H. Meynier. Öfers. från 4:de upplagan. Sednare Del. Med en Charta och Register. Sthm. Nordström, 1826. 413 sidd. 8:o. 2 Rd. 16 sk.
- Walter Scotts Romaner.** Öfers. 9:de Häft. En Saga om Montrose. 2:a Del. Mariefred, Collin & C. 1826. 152 sidd. 8:o. 52 sk.
- Speciel Therapi,** eller Afhandling om sättet att behandla Menniskokroppens sjukdomar af Dr Aug. Gottl. Richter, Professor m. m. Öfersatt af J. G. Collin. 2:a Del. Hetsiga Sjukdomar. Senare Afdelningen. Mariefred, Collin & C. 1826. 532 sidd. 8:o. 2 Rd. 24 sk.
- Tal hållet i Slotts-Capellet, Högtidsdagen d. 28 April 1825 af Ordens-Biskopen.** Sthm. Hörberg, 1826. 14 sidd. 8:o. 4 sk.
- Historisk Tafla** öfver Europas Statshälfningar från Vest-Romerska kejsaredömet's undergång till närvarande tid. Af M. Kock, efter Förf's död med förbättringar och tillökningar utgifven af Schoell. Öfers. 2:a Del. Sthm. Ordens-Boktryck. 1826. 548 sidd. 8:o. 2 Rd. 40 sk.
- Terpsichore.** Vittra och Vetenskapliga Försök; utgifne af Otto Tunlindberg. 1:a Häft. Helsingfors, Semelius, 1826. 80 sidd. 8:o. 24 sk.
- Gerillo,** den store Rövare-Anföaren. En sann berättelse efter de senaste tilldragelser i Italien af August Leibrock, Förf. till Aranzo m. fl. arbeten. Öfers. 1:a och 2:a Del. med ett Kppst. Linköping, Petré, 1826. 246 sidd. 8:o. 1 Rd. 12 sk.
- Historiska Skrifter** af A. H. L. Heeren. Öfers. Strengnäs, Ekmarck, 1826. 276 sidd. 8:o. 1 Rd. 40 sk.
- Rapport de la Commission d'Enquête.** Sthm. Carlsson, 1826. 140 sidd. 8:o. 52 sk.
- Manfred** af Lord Byron. Öfersättning af Joh. Henr. Thomander. Upsala, Palmblad & C. 1826. 85 sidd. 8:o. 32 sk.
- Tal till firande** af H. K. H. Sveriges och Norrrikes Arffurstes, Hertigens af Skåne, Prins CARL LUDVIG EUGENS födelse, hållet å Westcrås högre Lärdoms-Scholas vägnar d. 5 Junii 1826 af Engelbrecht Gother. Westerås, Björkbom, 1826. 27 sidd. 8:o. 12 sk.
- Schwedische Volksharfe,** mit einer Beilage Norranaliedern und Melo-

dien, von J. L. Studach. Sthm. Rumstedt, 1826. XXII, 239
sidd. 12:0 2 Rd.

Anteckningar om det som tilldragit sig i Sverige ifrån år 1645 till
år 1649; samlade nu Franska Ambassadörens i Sverige, P. Chau-
nuts Brevvexling. Tillika med Drott. Christinas egenhändiga An-
märkningar vid Herr Chaunuts uppgifter; funna i ett exemplar af
hans *Mémoires de ce qui s'est passé en Suède* m. m. Sthm.
Eckstein, 1826. IV, 441 sidd. 12:0. 1 Rd. 12 sk.

Berättelse, afgifven till H. M. Kejsar Nicolaus af den Comité, som
blifvit förordnad att undersöka förhållandet med de i St. Petersburg
och Ryssland upptäckta förrådiska stämplingar. Öfers. i samnan-
drag. Sthm. Eckstein, 1826. 48 sidd. 8:0. 12 sk.

Molnen. Lustspel af Aristophanes. Öfers. af Thomander.
Sthm. Scheutz, 1826. 134 sidd. 8:0. 52 sk.

Edward af Författarinnan till Ourika. Efter 2:a Original-upplagan öf-
versatt af H. M. C. Sthm. Marquard, 1826. 156 sidd. 8:0. 40 sk.

Förslag till Allmän Civil-lag. Sthm. Scheutz, 1826. VIII, 301 sidd.
Dertill Motiver. Sthm. Hörberg, 342 sidd. 4:0. Protocoll 87 sidd.
Bihang N:o 1, 15 sidd. N:o 2, 6 sidd. N:o 3, 167 sidd. 4 Rd.

Handbok i den fysiska och politiska, äldre och nyare Geographien.
I förening med flera Geographiens Vänner utgifven af Vilh. Fredr.
Palmblad. Första Delens Förra Band. Inledning till Asien.
Hög-Asien; af Utgifvaren. Upsala, Palmblad & C., 1826. XVI,
300 sidd. 8:0. 1 Rd. 32 sk.

Lärobok i den fysiska och politiska, äldre och nyare Geographien.
I tvenne Courser. Första Coursen af Christian Stenhammar.
Andra Coursen af W. F. Palmblad. Upsala, Palmblad & C.,
1826. 169 och 464 sidd. 12:0. 1 Rd. 28 sk.

S w e d .

X. N° II.

FRAMSTÄLLNING

AF

DE NORD-AMERICANSKA FÖRENTA
STATERNAS TILLSTÅND.

(Fortsättning från 9:de Häftet, N:o 2. Sid. 96.)

ANMÄRKNINGAR OCH BETRAGTELSE R *).

Det finnes egentligen icke flera än 2:ne slags samhällsförfattningar, envälde och mångvälde: alla

*) Innan dessa kommit under tryckning, hafve vi äfven läst Resa genom Förenta Staterna i Nord-America, åren 1818, 1819 och 1820, af Miss Wri ght, förra delen; Stockholm 1826. Men författarinnan har det, äfven bland våra vittra fruntimmer icke exempel-lösa, felet, att berömma allt hvad som blifvit föremål för hennes penna, och att således berätta hvad hon hört eller sett, under en öpphörlig hänryckning. Vi hafve derföre desto mindre kunnat fästa oss vid hennes yttran-den öfver statsförfattningen, som dithörande ämnen äro nog aflägsna från en qvinnas ömdömesförmåga, och som de betragtelse r, hon öfver dem gjort, syns oss allt-för alln.änna och vidtswäfvande, för att bevisa någon sak-kännen dom. Annorlunda förhåller det sig med det hus-liga lifvet, seder, bruk och händelse r, der författarinnans uppgifter, efter afdrag af förtjusningens slöja, icke skola af oss åsidosättas.

andra äro modificationer af dessa. Men bägge äro ensidigheter, och gå derföre lätteligen öfver till den motsatta ytterligheten, intill dess bägge motsatserna förlikas. Deras bemedling har man trott sig finna lyckligen verkliggjord, genom statsmagtens grundlagliga delning mellan en regent och flera folks-ombud i de så kallade constitutionella monarkierna, eller det 3:dje slaget af samhällsförfattningar.

Ifrån denna statsform, som förnämligast utbildat sig i Förenta Staternas moderland, Stora Britannien, hafva de afvikit, och vidtagit en af ensidigheterna, mångväldet, federatift, och i möjligaste måtto inrättadt efter det ideal af samhälle, som statslärarye framställde på den tid, förbundet knöts. En sådan statsförfattning är ej ny, eller derföre anmärkningsvärd; och ännu har Europa en sådan kvarlefva att uppvisa i Schweitz. Men huruvida de samhällstheorier, som ligga till grund för de Förenta Staternas inrättning, äro rigtiga, och värda efterföljd, förtjenar desto mera att betraktas, som mången, ehuru han sett den Franska, på samma grundsatser byggda, republiken våldsamt framfara, och hastigt gå öfverända, dock verkligen tyckes tro Förenta Staterna vara ett mönster af samsund, hvarefter andra folk borde rätta sig, när och hvar de kunde. Våra tvifvelsmål, om denna fullkomlighet, hafva blifvit bekräftade genom det studium, vi gjort af ifrågavarande Staters tillstånd. Med samma fullständighet, som vi sökt framställa deras för-

fattning, och i samma ordning, skole vi äfven anföra våra anmärkningar öfver de fel och brister, författningen antingen föranleder, eller icke förmår afvärja. En dylik tafla skulle blifva mörk äfven öfver sådana författningar, som vi hålla för bättre än Förenta Staternas. Men denna omständighet undanrödjer ej de facta, som vi anse bevisande, att ifrågavarande staters samfundsskick hvarken är så lyckliggörande, som man förmodar, eller någonsin kan, med sin ensidighet, blifva det. Lika orätt, som vi tro det vara, att anse Förenta Staterna hafva hunnit höjden af samhällsbildning, lika orätt skulle det vara, att anse dem för nybörjare, ehuru unga de äro. Deras medlemmar, fastän nybyggare i den verldsdel, de bebo, hafva dock medfört den Europeiska odlingen dit, och äro i åtnjutande af hennes fördelar, liksom de Grekiska colonierna i Asien fordom voro af sina stamfäders. De nya Americanarne kunna derföre, utan obillighet, och desto häldre, jemnföras med Europeerna äfven på den mörka sidan, som de Förenta Staterna sjelfva, och deras loftalare, städse göra dylika jemnförelser på den ljusa; och det merändels utan afsæende på svårigheten för de Europeiska samfundet, att befria sig från gamla, med deras kroppar införlifvade lyten, eller på fördelen för de utvandrade, att hafva kunnat förkasta det onda, och lättare behålla endast det goda af fädernas inrättningar. Vi vilje dock icke påstå, att det kommit an på Förenta Staternas lagstiftare, att upprätta något annat än mångvälden,

för den samling af flera slags folk, som ständigt utgjort deras medlemmar. Men att dessa democratier blifvo just sådana, och icke annorlunda, det berodde utan tvifvel af de ledande medborgarnes samhällsåsigtter. Ehuru flera upplysta Americanare redan insett och afhöljt åtskilliga brister i deras statsförfattning, äro dock rättelserna numera ganska svåra att åstadkomma; ty de skulle, äfven der, ske på de magtägandes bekostnad; och dessa äro, så länge de på något sätt kunna försvara sin myndighet, ej mera beredviliga der än annorstädes, att afstå henne, eller ens att begagna henne bättre imedlertid. På många af deras menliga samhällsförhållanden hafva således Americaniska författare sjelfve fästat vår uppmärksamhet. Enär vi instämme med dem, eller med resande, som varit på stället och sett sakerna på närmare håll, skole vi alltid anföra deras yttranden, och, så långt det sig, utan för stor vidlyftighet, göra låter, ordagrant.

F. kallar Förenta Staternas styrelse (II. 385) *le gouvernement des idées abstraites*, och anför exempel på deras philosophiska statsförvaltning, till hvilka vi längre fram skole komma. Anledningen till dessa yttranden är, att statsförfattningarne blifvit i America uppgjorda, med för mycket afseende på blotta rättsbegrepp, och för litet på folkets belägenhet, hyfsning och förmåga att gifva lif åt lagens bokstaf. Tron, på möjligheten att lyckas med statsförfattningar *a priori*,

gick redan i början af Förenta Staternas grundläggning så långt, att man, hos en till samhällsbyggmästare för skicklig ansedd Europeisk philosoph, beställde sig en författning för de nuvarande Carolina-Staterna, liksom man på förhand låter göra sig ritning och beskrifning till ett hus, som skall uppföras. Då nämligen Carl II i England, åt några Brötter år 1660, förlänt det ifrågavarande området, med fri magt för dem, att inrätta styrelsen efter behag, läto de den bekante Locke uppsätta lagar för colonien. Han gjorde det så, att det hela skulle bilda ett slags oligarchie af godsägare, hvilka dels skulle vara lagstiftare i Parlamentet, dels domare och högste ämbetsmän i alla styrelsens grenar *). Men verkligheten tog igen sin rätt. Författningen befanns snart vara alldeles oduglig, och måste förkastas. Imidlertid hade hon föranlett så mycket oroliga uppträden bland nybyggarna, att Engelska regeringen från ägarne återtog sina patenter 1720, och delade landet i 2:ne af hennes ämbetsmän förvaltade Ståthållarskap, eller Norra och Södra Carolina (H. 851). Då PENN, år 1682, gaf åt Pennsylvania en Regeringsform, enligt hvilken Provincial-Rådet skulle bestå af 70 och Assembly af 200 män, funnos ej i landet så många, som visste hvad en regering var (A. 118). Inflytelsen på de nuvarande författningarne af THOMAS PAYNES skrift, *Common sense*, hafva vi redan (IX. 2. s. 9.) anmärkt. En hvar skall, vid anställd jenn-

*) Collection des Constitutions, Paris 1823, T. 5. pag. 273.

förelse, finna huru noga och tilltagande de öfverensstämman med Encyclopedisternas samhällsläror, och huru Franska statshöfvingen verkat på dem, som under hennes lopp tillkommit. Så t. ex. constituerar Vermonts författning af 1793, efter Frankrikes förebild, blott ett lagstiftande Hus, då alla de andra af Föränta staterna hafva två, i enlighet med Engelska parlamentet.

Olikheten, mellan de Europeiska enväldes- och de Amerikanska mångväldes-författningarne, i deras upphof, föranleder äfven motsvarande olikhet i deras form. Då de förra, utgående från h äfd en, taga samhället och dess beståndsdelar, öfverhet och undersåtare, för redan gifna, samt derföre endast negativt förbjuda hvad som icke må göras någondera till förfång; så gå författningarne uti America, hvar est allt sådant först skall, genom skriftligt contract skapas, positivt till väga och på bjuda huru samhället skall fogas ihop, hvad rättigheter och skyldigheter hvarje medborgare skall äga, huruledes befallande och lydande derigenom skola uppkomma, o. s. v. Då de Europeiska enväldes-författningarne, på grund af deras praktiska utveckling i mon af folkens framsteg, ofta stått betydligt, åtminstone något, efter dessas utbildning: så hafva grundlagarne i America, såsom nog mycket a priori uppgjorda och utförda, varit före folken i utbildning, ehvad denna för öfrigt

må anses för sann eller falsk. En följd af detta förhållande är, att om man fästade sig endast vid bokstafven: så skulle man tro de Europeiska samfundet vara bristfälligare, och de Amerikanska fullkomligare än de i sanning äro. Men ser man till verkligheten, så befinnas de förra ofta vara bättre, och de sednare sämre, än deras författningar antyda. Då man uti de förra gifver mera än man lofvar (t. ex. en hög grad af medborgerlig frihet och säkerhet i enväldsriket Danmark, hvars Konge-Lov, §. 17, förbjuder Konungen, att åtaga sig några förpligtelser mot sina undersåtare): så håller man i America mindre, samt till och med uppenbart öfverträder (t. ex. genom trälldomens erkännande i frihetens och jemnlikhetens land) de grundsatser, med hvilka man prunkar, liknande deruti de theoretici, efter hvilkas läror man rättat sig *).

De fel och motsägelser, i Förenta Staternas författning, hvarifrån de öfriga väsendtligen härröra, synas oss kunna hänföras till 3:ne hufvudsakliga: 1:o Upp-

*) "Les nouveaux partisans des idées philosophiques, qui s'accréditoient de jour en jour, débitoient de si nobles maximes, pensoient, discouraient si bien, qu'ils n'étoient pas forcés de bien agir. - - - L'amour de la vertu et de l'humanité dispensoient d'avoir des moeurs; - - - et Diderot (né 1713, mort 1784) aspirait à la gloire de Platon, mais ne rougissoit pas d'imiter Pétrone." Memoires de Mme Campan, Paris 1823, 5:e édit. T. 1. pagg. 26, 27.

giften af ett för lågt ändamål för samhället; 2:o Bristen på statsreligion; och 3:o De flestas allrådighet.

Då Förenta Staternas grundlagar, såsom samhällets ändamål, omtala försäkrandet af medborgares personliga frihet och egendom, befrämjandet af allmänt välstånd och lycka: säga de likväl icke hvar till de förra skola begagnas, eller hvari denna lycka består, utan lemna en hvar, under förbehåll att han, i samma afseenden, icke ofredar någon annan, fullkomligt fri, att bruka sina krafter och tillgångar, huru honom godt synes. En bestämd åsytning med deras beskydd, måste dock samhället hafva; och hvilken? Icke kan det vara blott tillfredsställandet af de kroppsliga behof och njutningar, hvilka den förnuftiga människan har samfäldt med de oskäligen djuren, ty fördenskuld har något samhälle hvarken varit behöfligt eller uppkommit, såsom djurens fortfarande lif i naturtillståndet bevisar. Samhällets ändamål måste följagteligen beträffa något andeligt eller moraliskt, för hvilket egendom, välstånd och personlig frihet endast äro medel, och hvilket förer till en högre sällhet än den sinnliga njutningens, eller till den andeliga fullkomningens. Det andeliga, som genom samhället skall fullkomnas, kan icke vara något annat än detsamma, som höjer menniskan öfver djuren, hennes förnuft, kunskapsförmåga och fria vilja,

hvilka ej skulle kunna utvecklas och förädlas, om hon vore allena, eller utan samfund med andra förnuf-tiga varelser. Förenta Staternas författningar neka väl icke, att samhället är en sådan högre bildningsanstalt, eller att det har ett sådant högre ändamål; men de erkänna det icke heller, och visa icke någon väg ditåt; utan stadna vid blotta förberedelserna till dess sökande, obekymrade om hvilket det är, och huru det skall ernås. Må likväl någondera de-lens bestämmande någonsin af ett samhälle lemnas derhän?

Är det icke möjligt, att vinna samhällets ändamål, utan genom medlemmarnes samverkan: så måste de vara öfverens icke allenast om hvad som bör göras eller underlåtas, utan äfven om sättet att be-främja det förra, och att förekomma det senare, med ett ord, vara öfverens om hvad som bör anses för godt eller ondt, rätt eller orätt i ändamål och handlingar. Begreppen derom, och öfverensstämmel-sen deri, har väl Skaparen sjelf nedlagt i människans tysta medvetande, förmedelst det gemensamma för-nuftet, hvarigenom samhälls-föreningen först blifvit möjlig och föranledd. Men om tillämpningen af des-sa grundbegrepp berodde endast på deras olika ägan-de, eller godtyckliga förklaring, af hvarje enskildt med-borgare: så skulle samhällets gemensamma bemödan-den förlamas af sönderingar och vankelmod, samt än-

damålets ernående, om icke förfelas, emedan det rätta dock sluteligen måste segra, likväl oberäkneligen fördröjas imedlertid. Derföre, och emedan människor böra gå till väga, icke blott förnuftigt, utan det förnuftigaste de förstå: så bör den fullkomligaste uppfattning, samhället förmår göra af ifrågavarande grundbegrepp, offentligen yttras, bestämmas och erkännas, till gemensamt rättesnöre för samhällets verksamhet. Denna bekännelse innefattar, i afseende på medborgarnes andeliga angelägenheter, statens religion, hvilken af den rådande kyrkan särskildt vårdas och utvecklas; samt, i afseende på deras kroppsliga förnödenheter, statens näringsgrundsatser, hvilka af dithörande myndigheter utföras. Efter grundsatserna för samhällets fortgång, måste naturligtvis dess skydds-anstalter lämpas; och då den andeliga utvecklingen är dess egentliga ändamål: så måste statsreligionen vara det högsta offentliga rättesnöret icke allenast för samhällets positiva företag, utan äfven för dess (negativa) lagar, icke blott i andeligt, utan ock i verldsligt afseende. Samhället, eller föreningen af flera menniskor till en stats-kropp, är icke, mera än hvarje människa för sig, en varelse i allmänhet; utan måste vara en bestämd person, med egen själ, vissa dithörande egenskaper, samt derefter bestämda meningar och vilja, hvarefter den rättar sig. Denna själ i statskroppen, eller det vissa mått af moralitet, som

ett samhälle äger; och som, uttryckt i dess trosbekännelse, förenar dess medlemmar till samhällighet i tanke- och handlings-sätt, är hvad som gör ett samhälle till en bestämd persona moralis, och hvarförutan ett folk skulle sakna en viss och egen samhälls-anda.

Om samhället således skall hafva vissa grundsatser, när skola de bestämmas? Förnuftets, kunskapernas och dygdens utveckling äro icke ett samhälles eller ett tidevarfs sak, utan hela mänsklighetens, så länge hon finnes. Det vore ju möjligt och sannolikt, att ett samhälle misstoge sig om den rätta trosbekännelsen, och fortginge på en origtig väg? Vore det då icke bättre, att ej på förhand hafva bestämt sig för någon, såsom de Förenta Staterna? Nej; det låter sig icke göra. Ännu mindre än en enskild person hvilken råder sig sjelf, såsom samhället städse gör, kan för sin ringa del, till framtiden, då han blifver visare, uppskjuta fattandet och efterföljandet af någon viss mening om de handlingar, som för ögonblicket erfordras; eller kan, utan fara att komma i strid med sig sjelf, förändra sin mening från den ena handlingen till den andra, förr än egen eller andras erfarenhet ådagalagt hans misstag, och föranledt honom till rättelse; ännu mindre kan samhället, som handlar i stort, förhålla sig annorlunda. Uti intet ögonblick af sin tillvarelse, kan det förnuftigtvis vara utan bestämd

da och stadiga meningar, eller grundsatser för sitt förhållande i andeligt eller verldsligt afseende. Det är icke blott beskaffenheten, utan äfven fastheten af en persons tänkesätt, som utgöra hans caractère, och bestämna hans värde. Så är det äfven med (persona moralis) samhället: det må ej heller någonsin vara utan caractère, eller sätta den deruti, att icke hafva någon bestämd, eller fast, mening och vilja, såsom Förenta Staterna.

Är samhällets bestämda trosbekännelse det högsta offentliga rättesnöret för dess handlingssätt och lagstiftning: så böra ock alla de, som vilja deltaga i statens allmänna värf, vare sig lagstiftande, dömande eller verkställande förrättningar, eller som skola, i afseende på dem, hafva en bestämd mening, och göra henne gällande, bekänna sig till Statens religion. Andra trosförvandter kunna, såsom medborgare, blott fördragas: så länge deras yttranden och handlingar icke väcka förargelse, eller icke äro förgräpliga mot samhällets troslära, eller oförenliga med dess deraf följande lagar. Det är märkvärdigt, att jemnföra enväldets och mångväldets motsatta ytterligheter, i afseende på religionen. Då de oinskränkta enväldena i Asien, och äfven i Europa, samvetsgrant hållit sig vid fädernas tro, och (antagande hennes ofelbarhet; liksom ingen vidare utveckling och fullkomning med tiden vore möjlig, eller något mera för kommande

slägten att uträtta, än ett noggrant iagttagande af de framfarnas läror,) påbjudit deras trosbekännelse såsom den enda rätta, och fiendtligt behandlat alla deremot protesterande: så hafva de, obegränsade mångväldena i America protesterat mot hvarje religion, såsom rådande, och, genom Förenings-grundlagen, förbjudit att någonsin antaga en sådan till rättesnöre, liksom vore ingen, eller kunde ingen blifva, välgrundad och riktig. Somliga staters nyare grundlagar hafva ännu närmare uttryckt Encyclopedisternas sats: "att man i andeliga saker bör afskudda sig all främmande myndighets ok; så att hvarje människa blott har sitt eget förnuft öfver sig;" liksom skulle de hädangångna slägtenas religions-läror vara utan ändamål och utan vigt för de efterkommande, samt odlingen i detta afseende kunna börja och sluta med hvarje person för sig. Efter en sådan tanka, är det slutenligt handladt af somliga föräldrar, i Förenta Staterna, hvilka icke meddela någon religionslära åt sina barn, på det de må kunna, efter godtfinnande, välja sig en, när de kommit till förståndsålder (Bj. 145). Men hvarföre göra icke föräldrarna likaså med all annan undervisning? eller underlåta de icke hela uppfostran? Om de drefve consequencen nog långt, för att så göra, hvad skulle väl barnen veta? huru skickliga skulle de väl, vid den upplunna myndighets-åldern, blifva till detta val, eller till andra företag? De framfarna slägtenas själs-

odling, liksom deras mekaniska arbeten måste följagteligen läggas till grund för samtidens företag och för efterkommandes bildning, om icke det hela skall vackla och gå baklänges, i stället för att stadga sig, och göra framsteg. De som befara att, i fall de gamla rättesnören icke vore rigtiga, genom deras meddelande, afleda någon ifrån, att bättre af sig sjelf finna det rättaste, glömma att intet slags odling är en människas, eller ett tidevarfs sak, och att en hvar, som ifrån intet vill omedelbart stiga till det högsta, i sin förmätenhet försöker det omöjliga.

Hvad skall väl, i ett samhälle, anses för moraliskt godt eller ondt, rätt eller orätt, om det ej af en statsreligion bestämmes? Huru skall hvarje medborgare, utan medelst den gemensamma kyrkan, få veta det, och således kunna bemöda sig för det förra och mot det sednare? — Svarar man, att han skall i stället läsa lagarne: så invändes, att om dessa någonsin kunde blifva nog fullständiga, för att förbjuda allt hvad man icke må göra: så kunna de dock omöjligen blifva det nog, för att påbjuda allt hvad som bör göras; att de viktigaste handlingar och uppoffringar, som pryda och hedra människor, de innerligaste och ljufvaste förhållanden, som dem imellan uppkomma, äro de, der ej af yttre lag kunna föreskrivas, utan endast af egen drift och god vilja härröra. Skola alla dessa, alla ord och gerningar, som sära eller för-

krossa, utan att lagen kan hindra det, vara, i brist på stats-religion, utan offentligt rättesnöre i ett samhälle? Invänder man, att för dem gälla den allmänna moralens bud: så frågas, hvilken bland de särskildta moralisterna är det, hvars systeme samhället godkänner, och medborgaren skall följa? — Det säger icke någon af Förenta Staternas författningar, ehuru somliga förbjuda immoraliska handlingar. Franska Republiken gick i det fallet riktigare till väga. Sedan man der afskaffat statsreligionen, och ansett sig, med förbigående af christendomens yppersta bud, att älska Gud öfver all ting, kunna i samhällslifvet åsidosätta allt afseende på det högre tillkommande*), så införde man i sjelfva grundlagen af 1793, till rättesnöre för frihetens användande, det negativa budet, man gillade såsom statsmoral, näml: Gör ingen annan hvad du icke vill att han skall göra dig igen; hvartill uti 1795 års grundlag lades det positiva: Gör andra beständigt det goda, som du sjelf af dem önskar erhålla**). Men under det dessa sedolärer stodo i spetsen för grundlagarne, utöfvades våld och tyranni så oerhörddt, att tiden kallades förskräcklighetens. Och, äfven under hvad styrelse som häldst, synas dessa satser vara för allmänna, för att blifva tillräckliga. Kan väl efter dem afgöras, huru-

*) Öfver ingången till begravningsplatserna skrefs: la mort est un sommeil éternel.

***) Samma satser infördes äfven sedermera i Nederländernas Grundlag af d. 23 Apr. 1798, §. 6.

vida månggifte, i händelse samtelige contrahenterna dertill äro villiga, eller sjelfmord, ifall ingen annan förlorar derpå, är moraliskt tillåtligt? Säger man, att dylika frågor måste afgöras efter det högsta rättensnötet för all mänsklig handling, det allmänna förnuftet: så frågas hvar det finnes, till esterrättelse uttryckt? eller hvem som äger att vara dess tolk*)? Om flere göra anspråk derpå, till hvilken deras utsago skall man hålla sig? Om en hvar får sina anhängare, hvilka hafva rätt? Hvilka äro

*) Man vet, att det var just under värsta revolutionsraseriet i Frankrike, som de till den afskaffade statsreligionen hörande kyrkorna egnades åt förnuftets dyrkan. Huruvida hon förtjenade namnet, må den fest intyga, hvilken firades till förnuftets ära den 10 Nov. 1793. Under musik tågade folket till kyrkan Notre Dame. Främst framskred förnuftets gudinna, buren af den yrande pöbeln på en prägtig stol. Hon föreställdes af en synnerligt vacker sköka, klädd sinnebildligt, och således att hennes naturskönhet skulle falla i ögonen. Från hennes skuldror sväfvade en blå mantel: på hennes hufvud prälade den röda frihets-mössan, och armen stödde hon på en pik. Omkring henne stormade folkmassan och svängde de röda mössorna, under utropet: Lefve Republiken. I kyrkan tändes rökelse för qvinnans fötter, och en hymn till naturen blef afsjungen. Derpå gick tåget till National-Conventet. Qvinnan sattes midt emot Presidenten, och haranguerades af honom. Efter talets slut, emottog hon, af honom och Convents-Secreterarne, broderkyssen, under högljudt och vildt jubelskri bland folkhopen; hvaruppå Conventet en corps uppbröt till Förnuftets tempel (Notre Dame), för att der sjunga frihetens lofsång. Moniteuren för den 13 Nov. 1793, och Tidskrift. Uriel för Januarii 1825, sid. 5.

nog förnuftiga, upplysta och ärliga, för att blifva skiljesmän? och hvem skall göra afsöndringen mellan de dertill behöriga eller obehöriga? Att hjälpa sig från besvarandet af dessa frågor, genom förklaringen att ingen derutinnan må äga vitsord framför en annan, är detsamma, som att erkänna alla förnuftets delägare, hvilka deraf hafva nog mycket, för att icke räknas till de vanvettiga, vara lika behöriga till dessa högmåls afgörande. Men derigenom kommer bestämmandet af godt eller ondt, rätt eller orätt, att, i hvarje händelse, bero på utfallet af de flesta röstägarnes stämmor; och som hvarken något allmänt, eller stadigt, tänkesätt kan påräknas, der inga gemensamma grundsatser bekännas, eller läras: så är med detsamma godtyckets och tillfällighetens välde, eller rättlöshetens tillstånd infördt. Hvad som var rätt, när 5 påstodo det emot 2, blifver orätt, om pluraliteten omvändes, o. s. v.

Det ytterliga förtroendet till rättigheten och öfverensstämmelsen i hvars och ens omdöme, leder således till samma slutföljd, som det ytterliga tviflet på rättigheten, både af andras och egen öfvertygelse, eller till ingen bestämd mening i det hela. Att, genom en hvars öfverlemnande åt sin egen handledning, vilja förekomma stridigheter mellan olika meningars anhängare, är just sättet att föranleda söndringar

och villfarelser. Också lärer man uti intet samhälle kunna uppvisa en sådan mängd af secter, som uti Förenta Staterna, eller någorstädes bland Christi be-
kännare, så olika och irriga uttydningar af hans ord, som der *). Förbudet, att antaga någon till allmänt rättesnöre, är ett låfångt försök, att uppskjuta företrä-
dets bestämmande längre, än likgiltigheten för all be-
kännelse varar. Händelser i samhället skola bestän-
digt inträffa, som fordra hänföring till de högsta
grundsatserna, och som icke kunna lemnas oafgjorda.
Sådant är förhållandet med Quäkarnes vägran, till
följe af sina trosläror, att göra krigstjenst; och redan
anföras exempel på, att de fördenskuld blifvit af an-
dra trosförvandter bestraffade med fängelse, den för-
kunnade religionsfriheten oagadt. Hvar kan man i
häfderna uppvisa ett folk utan gemensam trosbe-
kännelse? Allestädes framträder hon såsom det e-
genteliga föreningsbandet mellan förnuftiga varelser,
och hon måste vara det, emedan hon innebär uttryc-
ket af deras verkliga förnuftighet, och af det en-
da outtömligt gemensamma dem imellan, deras

*) Efter statsreligionens afskaffande under Franska revo-
lutionen, kunde icke sjelfva skräckregeringen alldeles
återhålla secterismens framträdande, (se Nation. Con-
vent. sammankomst d. 15 Junii 1794.) ehuru Robes-
pierre redan förut (7 Maji) lätit National-Conventet er-
känna det Högsta väsendet, och införa dess dyr-
kan i stället för blotta förnuftets. Moniteur. för den
8 Maji 1794.

odling. Ett påtagligare bevis, att så är, torde ej kunna gifvas, än det, att religionen förknippat människor till ett folk, icke blott förr än de förvärfvat fasta områden, utan ock sedan de förlorat både dem, en större samvaro sig imellan, och nästan äfven sitt språk, såsom Judarne. Utom religionen, hvilket samfundsband skulle hålla, efter sådana förluster? Ehvar det fattas, måste förderf och söndring inträda från begynnelsen, och B. vitsordar (422-425) att så förhåller sig, särdeles i de nya stater, hvilkas bebyggare hopakommit från flera särskildta folk, utan någon gemensam åsytning i afseende på religieusa, moraliska eller samhälliga inrättningar. Sådan var icke händelsen med de colonier, som grundat de äldre staterna. Åtskilliga af dem leda sitt ursprung från den uteslutande ditvandringen af vissa christna religions-secter (B. 386, 405); och religionen är således upphof äfven till detta statsförbund, fastän det numera i sin sjelklokhed icke vill kännas vid henne.

Någon anmärker måhända, att förhållandet icke är bättre med en constitutionell monarki uti Europa, Nederländerna (Grundlag. af den 24 Aug. 1815, Cap. 6.) och att de Europeiska enväldes-författningarne öfverhufvud icke omtala samhällets ändamål, ens så mycket som Förenta Staternas grundlagar. Det förra är sannt, och en qvarlemning af Nederländernas in-dragning i Franska statshvälfningen; men den ena o-

rigtigheten godtgör icke den andra. Hvad samhällets ändamål beträffar: så omförmäles det väl icke positift i de Europeiska, såsom i de Amerikanska författningarne; men det egentliga, eller andeliga, erkännes dock medelbart genom stadgandet af någon bestämd statsreligion, åtminstone af den christna i allmänhet. Äfven Nederländernas grundlag erkänner samhällets högre åsytning dymedelst, att han medgifver statens skyldighet att sörja för de andeligas underhåll; och ålägger Konungen vaka deröfver, att de af stats-cassan åt de säskilda bekännelserna anslagna summor icke blifva annorlunda än till deras bestämmelse använda, (§.§. 194, 195.). Men ehurudan bokstafven må vara i Förenta Staternas, eller i Nederländernas författningar: så går man i verkligheten icke gerna så långt i ytterlighet, som felagtiga teorier skulle föranleda, förr än man återvänder. Om man ock i Nederländerna skulle, liksom i Förenta Staterna, intaga Judar bland ämbetsmännen: så torde man likväl troligen draga i betänkande att inlåta dem, Mahomets, Brahmas eller Buddhas bekännare, bland lagstiftarne, eller att låta staten, för deras räkning, upprätta Synagogor, Moskées, Pagoder, och dithörande skolor m. m., hvilket naturligtvis äfven borde höra till saken, när man icke ogillar någon lära, eller undantager någon från anslag af staten.

Ett samhälle, som tillerkänner hvarje icke van-

vettig medborgare jemlik myndighet i andeliga mål, bör ej, utan motsägelse, kunna göra annorlunda i verldsliga. Sådan är väl äfven regeln; men som de sednare, i Förenta Staterna, utgöra egentliga föremålet för samfundets omvårdnad: så har man, i afseende derå, gått till väga med hvarjehanda försigtighetsmått och inskränknningar. Då qvinnor och barn hafva i religionsväg lika mycket att säga, som husfäderna *): så äga de förra numera ingen rösträttighet i verldsliga angelägenheter. Derutinnan äro således de flesta röstlösa. När till dem läggas förbrytare, mängden af Negrer, på somliga ställen fattighjon, och de som icke hafva en viss förmögenhet: så blifver antalet af dem, som intet hafva något ömedelbart inflytande på statsaker, ännu större. Det under Franska statshvälfningen så kallade souveraina folket, ifrån hvilket all magt och myndighet utgår i Förenta Staterna, utgöres der följagteligen af de flesta bland minoriteten. Men ehvad man tager de flesta utan åtskillnad, eller de flesta, som hafva en viss förmögenhet: så äro de, som hafva ingen eller ringa förmögenhet, alltid talrikare, än de som hafva någon eller större. Om nu det allmänna bästa är det, som gagnar de flesta, och desse, på grund af allas jemlikhet i afgöringsrätt, alltid hafva lagen på sin sida: så är det ingen ting, som hindrar de

*) Det är icke särdeles ovanligt, att fader, moder och barn, i samma hus, följa hvar sin lära (B. 406).

fattigare att lagligen plundra de rikare, hvilket de ock pläga göra, när de få magten i sina händer *). Men då samma förfarande, på samma skäl, kan förnyas med hvarje blifvande innehafvare af förmögenheten: så är hon hos ingen säker, välståndet aldrig betryggadt och samhällets ändamål förfeladt. Sätter man detta högre, och anser det hufvudsakligen bestå i medborgarnes andeliga rikedom: så måste, om han skall kunna i möjligaste måtto ernås och förkofras, den högsta bland dem befintliga kunskap att urskilja godt och ondt, rätt och orätt, den bästa vilja och den största förmåga att göra det förra och förhindra det sednare, vid alla tillfällen leda samhällets angelägenheter. Men de fleste äro ej någonsin, eller någorstädes, de kunnigaste, dygdigaste och skickligaste; ej heller kan, med någon säkerhet, på-

*) Man erhindre sig, under Franska revolutionen, icke blott tillgripandet af Kyrkans och Adelns gods, för statens räkning, och förmögnare handlandes, eller de så kallade accapareurernas våldsamma plundring, utan förnämligast communal-godsens delning mellan fattigare medborgare, brödpriset bestämmande till ett lagom förhållande mot arbets-lönerna, under förbehåll att de rika skulle betala det möjliga öfverskottet, maximi-pris på spannemål, och de fattigares understöd på allmän bekostnad, tvångslån af de rika eller dem, som ägde öfver 10,000 livres inkomst; häktade gäldenärens lössläppande af National-Conventet m. m. Se dess beslut i sammankomsterna d. 9, 18 Mars, 5, 12 April, 2, 3, 20 Maji, samt 9, 22 Junii 1793. Åtgärder, liknande den sistnämnda, hafva redan förefallit i Förenta Staterna, såsom längre fram upplyses.

räknas att de fleste af en viss förmögenhet så äro. En statsförfattning, hvarest de fleste, utan andra åtskillnader äro allrådande, är således förvänd, med mindre desse hafva förmåga att urskilja hvilka som äro de kunnigaste, dygdigaste och skickligaste medborgare, samt vilja, att sätta dem i spetsen för allmänna ärenders ledning och afgörande. Men denna förmåga och vilja förutsätta hos den pröfvande stora hopen en upplysning i förstånd och en ädelhet i afsigter, som han först genom samhälls-inrättningen och med tiden kan vinna, men ingalunda genast, eller samtidigt och lika med de utmärktaste, äger; ty i samma mon, som mängden af medborgare höjer sig i bägge afseenden, göra de utmärktaste det äfven. Till dem komma således de fleste att alltid stå i samma underlägsna förhållande, och deras välde, öfver de förra, att städse blifva lika förvändt, samt derföre äfven i sjelfva sin grund ovaragtigt. Också säger B. (118) att de lagstiftare, som efter det rådande systemet väljas i America, "icke äro de, genom egenskaper, lärdom, förmögenhet, ärlighet och caractere bäst skickade till att utöfva ett så högt och viktigt kall." Både denne författare (146) och E. (384) omtala händelser, då de ämnen, som i Förenta Staterna anses för viktigast, blifvit, af den partiska och okunniga mängden, afgjorda tvärtemot de upplystares mogna och värtaliga föreställningar. Felet ligger deri, att man utgår från en jemnlighet i medborgares rättig-

heter, hvilken icke motsvaras af samma jemulighet i deras egenskaper, och att man förutsätter, hos hvarje medlem af den stora hopen, ett oberoende af andras myndighet, och en förmåga att handla endast efter eget ompröfvande, hvilken de fleste sakna. Då nu samhället icke erkänner några grundsatser för giltiga: så varder mängden blottställd för inflytandet af hvilken som bäst förstår tillocka sig hennes förtroende: och då de kvalitativa åtskillnaderna mellan medborgare blifvit åsidosatta, återstår, för att komma till ett slut, endast det quantitativa förhållandet mellan medlemmarne af den massa, som erkännes för allrådande. Men på sådant vis, finnes ingen gräns för de flestas godtycke, vankelmod och egenkärlek. Sätter någon rättigheten af mängdens beslut i fråga: så är det intet, som hindrar henne, att förklara dem för det högsta förnuft, och att förguda sig sjelf, hvilket hon ej heller plägar underlåta. När folkväldet var upprättadt i Förenta Staterna, förklarade Congressen, efter 3:ne dagars öfverläggning, och genom de flesta rösterna, folket i dessa stater, för att vara det mest upplysta på jorden (B. 461, E. 102). Under folkväldet i Frankrike egnades en af hufvudstadens skönaste kyrkor (S:te Genéviève) till pantheon åt folkets ledare och gunstlingar; en bland dessa (Chaumette) förklarade att *le peuple sera notre Dieu; il ne doit pas y en avoir d'autre*; och folkets ombud beslöto, att

åt detsamma, följagteligen äfven åt sig sjelfva, uppresa en colossal bildstod *).

Föräldrar, som endast sörjde för sina barns kroppsliga behof, men för öfrigt lemnade dem fria att göra hvad de behagade, vårdade dem icke bättre än som plägar ske med boskapsafvel. Ett samhälle, som icke sträcker sin åsytning högre än till medlemmarnes välstånd, är icke bättre, fastän det är större, än något annat näringsbolag. Det är blott till för bolagsmännens, och icke de för dess, eller den andeliga fullkomningens, skuld. Ett brott mot ett sådant samhälle bör icke vara straffbarare, än öfverträdelsen af andra bolags-reglor. Särskildta medlemmars afgång, eller det helas upplösning, bör kunna ske, när egennyttan så föranleder, och skäl för någon delägare, att våga sitt lif för det helas bestånd, kan icke inses. Föreuta Staternas ändamål är väl icke aldeles så lågt, emedan det äfven omfattar upprätthållandet af medborgarnes frihet. Men som staterna icke hafva några bestämda grundsatser för hennes användande, utan erkänna för rätt allt hvad de flesta röstägande besluta: så kunna Staterna lätteligen komma att, för dessas egennyttan, förneka sin enda högre lyftning; hvilket ock skett, genom trälldomens lagliga gillande. Ett samhälle, som icke bekänner sig till någon tro, kan ej hafva några trosförvandter, eller någon förbindelse, att såsom

*) *Moniteur* för den 11 Juni, 9 och 19 November 1793.

christenheten fordom gjorde, försvara medlemmarne af sin bildning mot hedningar och musulmän, eller att, såsom Sverige och Danmark skydda sina protestantiska bröder mot catholikerna, o. s. v. ty den ena bekännelsen agtas icke bättre eller sämre än den andra. Enär således strid och sjelfförsakelse för meningar, eller den högtidligaste hyllning, förnuftiga varelser kunna gifva åt moraliteten, äro öfver samhällets synkrets, hvilka andra strider återstå för detsamma än de, som äfven utföras af djuren, om kroppsliga förnödenheter och njutningar? Vi vilja dock icke tro, att något samhälle sänker sig aldeles så lågt, emedan, såsom vi redan anmärkt, man ej plägar i verkligheten fullständigt utföra felagtiga teorier. Likväl, då intet af samhället erkännes i sig sjelft rätt och heligt, oberoende af mängdens tillfälliga mening för eller emot: så är inträdet obehindradt för det ihåliga sophisteri, och den gudlösa fräckhet, som, under dylika förhållanden, visade sig i Franska statsvälfningen. Huruvida några sporr dertill röjas i Förenta Staterna, må läsaren af det följande bedömma.

För ett af de största fel i Förenta Staternas författning, hvilka härröra från grundsatsen af mängdens allrådighet, anse vi umbärligheten af regeringens samtycke till folkets beslut, ehurudana de må vara, eller dess rätt att, genom sina lagstiftande ombud, tvinga regeringen antaga och hand-

hafva äfven sådane författningar; som hon ogillar. För att afvärja vådan af sjelfsvåld och ostadighet, om folket, samt af förtryck och ensidighet om regeringen allena stiftade lagarne, samt af osäkerheten i bägge fallen, har man i constitutionella monarkier delat lagstiftningen mellan regering och folk, så att ingen-dera skulle nödgas handla mot sin öfvertygelse och blifva ett blindt redskap för den andra contrahentens godtycke. Lika nödvändigt, som man ansett folkets fria bifall vara till regeringens lagförslag, lika oumbärligt måste hennes fria samtycke vara till dem, folket gör. Fordrades det ej, så vore magtens delning endast skenbar, och ändamålet förfeladt. Om regenten, genom sin afsägelse, räddade sig, såsom en annan ämbetsman, personligen från vanäran och förebräelsen, att hafva medverkat till en neslig eller skadlig åtgärd: så vore samhället ändock icke bevaradt derifrån; ty ingenstädes skulle man sakna efterträdare beredvilliga att, för de med regentskapet förknippade förmoner, gå in på hvilka beslut, som häldst, aldräminst der, de redan af de flesta bland folkets lagstiftande ombud blifvit fattade. Förenta Staternas grundlagar omtala visserligen nödvändigheten af statsmagtens delning; men hafva icke verkställt den vidare; än att domstols- och verkställighets-åtgärderna i allmänhet utföras af andra personer än lagstiftandet, och att detta vissa dagar kan upphållas af regeringens vägrade bifall. Men att anse sådant för

tillräckligt, är en villfarelse. Det lilla dröjsmålet betyder intet, när folkets ombud ändock slutligen kunna framtvinga sin mening; och det är den allrådande lagstifflaren likgiltigt hvem som tillämpar och verkställer hans beslut, blott det sker. Således, ehvar lagstiftningen är odelad imellan regent och folk, der är enväldet hos den, som ensam beslutar, utförandet må vara fördeladt på hvilka personer som häldst, så framt de äro skyldige att lyda, hvarifrån Förenta Staternas grundlagar icke heller befria dem,

Folkets rätt i Förenta Staterna, att, genom sina lagstiftande ombud, kunna lagföra och döma sin regent, vare sig President eller Gouverneur, härflyter från förutsättningen, att regenten endast är den allrådande mängdens ovillkorlige tjenare, hvilken hennes ombud kunna gifva hvad föreskrifter de behaga, och ställa till laga ansvar för sättet att fullgöra sitt uppdrag. För att utreda detta viktiga ämne, hvaruti Förenta Staternas författningar skilja sig från de constitutionella monarkierna, bör det betraktas från båda sidor.

I nyssnämnde monarkier, är regentens befattning trefaldig: 1:o deltagande i lagstiftningen; 2:o verkställighet af gällande lagars föreskrift; och 3:o uppfyllande af deras brister, genom författningars eller åtgärders vidtagande för tillfället, auringen der föreskrifter saknas eller icke kunnat gifvas, eller der bemedling

måste göras mellan lagens stränghet och bevekande omständigheter.

I den 3 dje befattningen, så väl som i den 1:a, är regenten lagstiftare. Lika litet, som någon sådan af folkets ombud, kan regenten, under utöfningen af sitt lagstifnings-kall, vara underkastad andra rättesnören, än de antagna grundsatserna för vården af samhällets andeliga och världsliga angelägenheter, samt för öfrigt förnuftets, upplysningens och den goda viljans fordringar öfverhufvud. Men då ingenderas fullkomning är en mans eller ett tidevarfs höfva: så kan af ingen regent, mera än af andra lagstiftare, fordras ofelbarhet från de misstag, som vidlåda den öfriga mänskligheten. Då hennes framsteg äro alla samhällens och tidens sak: så böra lagstiftare, hvar och när som häldst, beräkna icke blott deras samfunds särskildta förmåga och omständigheter allena, utan verdenshändelserna i allmänhet, icke blott den närvarande tidens, utan äfven kommande slägtens bästa. Ville man då ställa lagstiftare till rätta för deras åtgärder, såsom sådane: så borde det ske efter en af alla tidevarf gifven fullmakt och af dem alla godkänd lag, hvilket är omöjligt. Om likväl något tidevarf, eller något samhälle trodde sig behörigt, att döma sina lagstiftare; men sedermera ansåge de dertill befullmäktigade domarne för att hafva varit orättvisa: så borde ju äfven de hafva domare öfver sig, och så vidare utan ända. intill dess man sluteligen nödgades låta de sista om-

buden vara ansvarslösa inför mänsklig lag. Att dertill göra regenter, är intet företräde framför andra lagstiftare, och icke mindre riktigt än för dessa. För sättet, huru de uppfylla sitt kall, finnes sluteligen ingen annan borgen, än deras förstånd och skicklighet, dygd och heder. När dessa egenskaper fattas, så inträffa statshvåfningar eller andra olyckor, utan att några controller kunna det förekomma. De stadganden, hvilka pläga betraktas såsom blotta försigtighetsmått i hänseende till regenten, hans klanderfrihet och thronens ärftlighet, hvarigenom hans välvilja för samhället bör, i möjligaste måtto, lifvas och förblifva orubbad, äro ingalunda tillfälliga. En följd af regentens ansvarslöshet är hans klanderfrihet, motsvarad af den, som alla grundlagar, på samma skäl, pläga tillerkänna folkets lagstiftande ombud *). Elaka afsigter har man dessutom icke rätt att tillvita en regent mera än någon annan. Thronens ärftlighet grundar sig på jemnligheten i lagstiftande magtens delning mellan regent och folk. Då det sednare, så länge delningen varar, aldrig upphör att verka, genom sina ombud: så måste ett lika oafbrutet fortfarande äfven äga rum hos den andre delägaren, eller regeringen, om jemnvigten mellan bägge skall vara tillräckligen försäkrad. Medelst förmågan, att eljest, vid hvarje regents fränfalle, kunna genom val-capitula-

*) Se i våra grundlagar, §. 110 Reg. Form. och §. §. 50; 77 och 78 Riksd. Ordn.

tioner med efterträdaren, inskränka regeringsmagten; frestas folket äfven att göra det öfverdrifvet*). Någon säkrare borgen mot denna våda, än thronens ärftlighet synes icke vara till finnandes. För en ärftelig regents personliga duglighet till sitt kall, kan man ej sörja annorlunda än för andra människors, och i flera afseenden måhända knapt så väl; men i det hela åtminstone lika bra, om icke bättre, än för de flesta konungaväljares skicklighet och oväldighet till denna förrättning. I alla fall måste man, emot faran för brist på duglighet hos en ärftelig regent, taga i beräkning icke blott valets vådlighet, utan äfven andra omständigheter, som det här blefve för vidlyftigt, och måhända öfverflödigt, att genomgå.

Endast i egenskap af lagarnes verkställare, skulle således regenten, i en constitutionell monarki, kunna sägas vara någons tjänare. Men emedan han icke kan bindas af några andra lagar, än dem, som funnos vid hans otvungna emottagande af regeringen, och dem han derigenom godkänt, eller af dem, som han sedermera frivilligt gillat och vidtagit: så är det hans eget fel, om han är någon annans än förnuftets, upplysningens och den goda viljans tjänare, eller mänsklighetens i hennes ädlaste bemärkelse, d. ä. den högsta lott någon, men som också hvarje människa kan

*) Förhållandet i det fordna Tyska Kejsaredömet, Konungariket Pohlen, och andra Valriken.

och bör, enligt sin ställning i världen, eftersträfvä *). Till afböjande af lagliga föreskrifters öfverträddelse eller uragtlåtande, hvarigenom ansvarighet skulle drabba den eljest ansvarslöse regenten, har man, i constitutionella monarkier, från honom, till domare och andra ansvariga ämbetsmän, afsöndrat lagarnes tillämpning och verkställigheten deraf; samt, enär denna varit nog magtpåliggande, för att böra af regenten sjelf anbefallas, stadgat, att befallningen ej blefve giltig, utan fri och offentlig medverkan af vissa dertill behöriga, och därför lagligen ansvariga, ämbetsmän. Något sätt, till att förekomma en regents underlåtenhet af sådane bland dessa högsta verkställighets-åtgärder, som ej ligga inom kretsen af hans benådningsrätt, hvilken ock därför plägar i grundlagarne vara närmare bestämd eller begränsad, torde svårligen stå att finna, emedan den goda viljan hvarken kan hos någon uttvingas, eller alldeles umbäras.

I Förenta Staterna, hvarest regenten blott har en skenbar eller ingen andel i lagstiftningen, inskränker sig hans befattning endast till de 2:ne sednare slagen, af en constitutionel monarks uppdrag, eller verkställighets- och bemedlings-förrättningar. Bägge delarne äro mycket inskränkta, och de sednare kunna äfven

*) I denna mening är det utan tvifvel, som Påfven, äfven då han i alla afseenden var hela christenhetens beherrskare, kallade sig *Guds tjenares tjenare, servus servorum Dei*.

vara det, i anseende till lagstiftarnes täta sammankomster, och möjligheten, att vid dem vidtaga de lagförändringar, omständigheterna kräfva. Men i alla de fall, der det likväl åt regenten måste öfverlemnas att handla efter bästa förstånd, gör saknaden af en herrskande religion, eller ett gemensamt antaget moraliskt rättesnöre, att regenten, lika väl som folkets lagstiftande ombud, kan efter godtycke förklara förnuftigt, godt och rätt, eller motsatsen, hvad han behagar. Folket behöfver således, genom hans anklaglighet och afsätthet, ett yttre band på honom, till att förhindra det hans möjliga nycker, eller hans förnuft, icke skola motverka folkets egen godtycklighet. Men derigenom göres han ock, så vidt möjligt, till dess trälagtige tjenare, och skall naturligtvis derigenom retas att afskudda sig oket, hvaraf åter ett nytt skäl, till farhoga och försiglighetsmått, uppkommer. Den korta tid, som en regent i Förenta Staterna sitter vid styrelsen, skall äfven frösta honom, att skyndsamt begagna möjligen inträffande tillfällen till varagtigare fördelars förskaffande åt sig och de sina *); hvilket också genom hvarjehanda inskränkningar i

*) Endast 7 år, efter Förenings-grundlagens antagande, försökte en afgången Vice-President (Burr) att söndra förbundet, och göra sig till herre öfver vestra delen, uppätta en beväpnad magt vid Mississippi, samt utsträcka eröfringen ända till Mexico. Venturinis Krönika 8 H. s. 379.

verkställande magten, t. ex. i rättigheten till ämbetens besättande, till krigsmagtens commenderande, m. m. måste motverkas. Folkets rättighet, att lagligen tilltala och afsätta sin regent, är äfven en erforderlig borgen för verkställighets-åtgärdernas rigtiga iagttagande, emedan högsta ansvaret derföre icke är lagdt på föredragande och rådgifvande ämbetsmän, utan på honom sjelf, såsom folkets förste tjenare. Styrelsen ligger i Förenta Staterna hufvudsakligen hos folkets lagstiftande ombud, de enda, som kunna handla fritt och strafflöst. Likväl, då våra grundlagar (Reg. Form. §. 110) fordra tillåtelse af $\frac{2}{3}$ pluralitet inom ett Stånd, för att en medlem deraf må kunna tilltalas för sina gerningar och yttranden, såsom Riksdagsman: behöfves i Förenta Staterna icke mera än $\frac{2}{3}$ pluralitet, för att utesluta honom ur lagstiftningen. För hvarje särskildt ledamot, af folkets ombud deruti, är således sjelfständigheten i America, så vidt hon beror på säkerheten mot de flestas godtycklighet, inskränktare än hos oss. Amerikanska statsförfattningarne hafva dock så vida erkänt grundsatsen af Presidenters och Gouverneurers strafflöshet, att för deras, så väl som andra ämbetsmäns, statsbrott endast blifvit utsatt den negativa bestraffningen att afsättas, och förhindras vidare erhålla något förtroendes-uppdrag.

I allmänhet har man inom Förenta Staterna velat hos domstolarne söka och bilda ett värn mot de flesta lagstiftarnes godtyckliga utöfning af sitt

envälde; och af sådan åsyftning påstås äfven Högsta Rätternas förordnande, i New-York och Illinois, till Revisions-Collegier, öfver de till Gouverneurerna inkommande lagstiftnings-förslag, vara. (B. 183—189). Öfverhufvud har det dock varit utan någon bestämd eller stadgad framgång; hvilken om han ägde rum, endast skulle öfverflytta den obegränsade magten i domrarnes händer. B. omtalar (187) att domstolarne i Georgia vågade 1815 förklara för grundlagsstridig en lagstiftnings-act, hvarigenom användandet af lagliga medel till fordringars återfående blifvit förbjudet. Men ehuru ägande rättens beskydd, i Förenta Staternas författningar; utmärkes såsom ett af samhällets ändamål, beslöt likväl Underhuset den 29 Nov. s. å. att för denna förklaring gifva domstolarne en tillrättavisning.

Ingenstädes hafva grundlagarne uttryckligare stadgat medborgares frihet och ingenstädes hvarest lifegenskapen icke är arbetarens allmänna vilkor (och den lifegne synes dock vara öfver jemnförelse med slafven) lärers finnas så många trälar, som i de Americanska fri-staterna, det nya Kejsaredömet Brasilien måhända undantaget. Uti intet afseende, torde de 3:ne af oss anmärkta hufvudfelen i Förenta Staternas författning vara uti en så olycklig samverkan, eller en så stor skillnad mellan ord och verklighet äga rum, som i hänseende till slafvarne. Nästan alla Staterna äro ännu mer, eller mindre, ägare af sådane, och hälft-

ten har från 10,000, till 400,000. Grefskapet Liberty i Georgia hade, vid folkräkningen 1820, endast 1,675 fria innebyggare, men deremot 5,057 slafvar (H. 953)*); och Jefferson, (Presidenten) som skref sjelfständighets-förklaringen, hvaruti friheten upptages såsom en af människans oförytterliga rättigheter, var både då och framgent ägare af hundradetals slafvar (E. 405). Det påstås (E. 259) att för närvarande må i hans fädernestat Virginia ingen slaf frigifvas, utan att ägaren skickar honom öfver gränsen, eller genom en särskildt act erhåller tillstånd till befriandet; samt att fria Negrers inträde i Tennessee och Kentucky är förbjudet, under det att införseln af slafvar är tillåten. Men det är icke nog, att man söker bibehålla slafveriet der och för dem, det redan galler, utan man låter det gå vidare i flera hänseenden. Congressen har tillåtit det i den nyaste staten Missouri, ehuru luftstreckt der icke är så varmt, att det vanliga försvaret för slafveriet, omöjligheten för hvita att bearbeta jorden, kunnat anföras (K. 287, 288). Icke blott der, utan äfven i Territoriet Arkansas, har slafveriet, med den Europeiska befolkningen inuti landet, öfvergått på vestra stranden af Mississipi. På den östra, uti Illinois, skola lagstiftarne nyligen hafva beslutit föranleda sammankallandet af en Conventiou, för att ur

*) Journ. för Hand. Slöjd och Konst, 1825, N:o 41, uppgifver, efter en Americansk Tidning, detta missförhållande vara ännu större.

grundlagen borttaga förbudet mot slafvars ägande och bruk; eller såsom man med mera välljudande ord yttrade: "för att få en ny, rent republikansk grundlag, hvilken åt Illinois folk försäkrade den fredliga besittningen af all slags egendom *) (E. 261, 262). Efter de sammansvärjningar och uppresningar, som bland slafvarne ägt rum, t. ex. 1802, 1812, samt de våldsamheter, de föröfvat och hvarmed de ännu hota (E. 270), lefva deras ägare i beständig frugtan för nya företag af dylik beskaffenhet (B. 149, 390), och anse sig endast säkra, så vida slafvarne hållas i okunnighet (E. 306). I de södra staterna, tillåtes dem sällan att begagna någon religions-undervisning (B. 591); förmodeligen mest af farhoga, att de med detsamma skola lära sig läsa, eller äfven skriva. Uttryckliga förbud, att undervisa dem i någondera delen, finnas derföre på somliga ställen, t. ex. Savannah i Georgia (O. 186). I Virginia är en allmän författning utfärdad, hvarigenom det förbjudes slafvarne, att begagna sig af Söndags-skolorna, o. s. v. (E. 264). Lagen stadgar intet om ägtenskap mellan slafvar. Följagteligen beror dess upprättande och skydd på deras ägare. Men om dessa sjelfve hafva lust till slafvinnorna, så är deras motstånd förgäfves; och vanligen falla de, vid ganska unga år, offer för sin husbondes, hans sö-

*) Läsaren torde påminna sig vår anmärkning sid. 26 om tecken till sophisteri.

ners eller fogdes begär. I Maryland och Virginia uppfödas slafvar, såsom boskaps-afvel, för att sedan säljas, på de södra och vestra handelsplatserna, dit de föras i drifter, kedjade tillsammans och nästan nakna. (E. 277. B. 425, 426). En del af slafhandels-agenternas förrättningar skall bestå i vackra mulatt-flickors anskaffande och försändning till New-Orleans, för att blifva skökor *) (E. 276). Således, under det Förenta Staterna förklara den utrikes slafhandeln med Africa böra anses såsom sjöröfveri, tillåta de honom inrikes mellan sig (E. 275). Det påstås till och med, att Georgias lagstiftare stadgat, att om något skepp, vid deras domstolar, prisdömes för Africansk slafhandel, skola de om bord varande Negrerna icke frigifvas, såsom man bordt förmoda, utan offentligen försäljas för stats-cassans räkning, samt att sådant, vid åtskilliga tillfällen ägt rum (E. 263). Men det är icke svarta människor allena, hvilkas personliga frihet är förytterlig i Förenta Staterna. Både lagen och bruket tillåta (Svea VII. II. s. 214. IX. II. s. 11.) om än såsom undantag, dock likväl äfven den redan fria människan, att sälja sig sjelf, och att säljas af andra.

I stället för jemnlighet i de rättigheter, der hon allena är möjlig, och i Europa öfverhufvud verklig, nämligen i de oförytterliga, utsträckes någon

*) Man erhindre sig vår anmärkning s. 26 om sporr till gudlös fräckhet.

gång, i bokstafven af Förenta Staternas grundlagar; (Mississippi, hvarest 32,000 slafvar) jemnligheten mellan fria människor, till rättigheter utan åtskillnad, eller till alla, d. ä. så långt, att hon i verkligheten blefve omöjlig. En sådan jemnlighet skulle upphäfva skillnaden i rättigheter mellan man och hustru, föräldrar och barn, öfverhet och undersåtare, samt med detsamma upplösa allt samhälle; ty emedan deras pligter äro olika, måste äfven deras motsvarande rättigheter så vara. Grundlagen i Kentucky (hvarest 126,000 slafvar) synes, angående de frias jemnlighet, innebära samma öfverdrifna stadgande, som i Mississippi, fastän ej uttryckt i så klara ord. Ehuru lofvande dessa ock allestädes må vara, så hafva vi likväl sett, att medborgares lagliga rättigheter i många afseenden äro olika, efter deras förmögenhet och färg. Allmänna tänkesättet gör denna olikhet ännu större. Imellan Förenta Staternas hvita innebyggare finnes nästan ingen annan åtskillnad, än imellan fattiga och rika (F. 11. 584). Man gör i allmänhet litet afseende på förtjensten i fattigdom, och första frågan, angående en främling, rör hans förmögenhet, för att bemöta honom derefter. Namn och värdigheter verka deruti föga förändring. En rik slyngel (goujat) är mera ansedd, än en hög ämbetsman; förmögenheten är den allmänna måttstock, hvarefter människor värderas, och guldets inflytande motväges ej af något annat verkligt eller inbilladt. (Bj. 153, 154, 164) I an-

seende till de fria Negrerna är bristen på jemnlighet störst (Svea VII. II. s. 222-224). I Syd-Carolina har man, förmodligen till förekommande af fria Negrers ökande, stadgat, att om någon sådan vore förrådsvagtare, kock eller sjöman, på de i statens hamnar anländande fartyg, skulle han, ehuru han intet brott föröfvat, häktas, och om husbonden icke återfordrade honom, före sin afsegling, varda såld till slaf. (E. 295 *). På somliga ställen berättas det vara dem förment, att blifva jordägare. I New-York, hvarest det är dem tillåtet, må de dock ej, utan att hafva en icke så obetydlig fastighet, deltaga i val, då deremot hvita få göra det, utan att äga en styfver (E. 290). Samme författare påstår äfven (289), att i Virginia upptagas ej af domstolarne vittnesmål emot en hvit, af en fri Neger, äfven om denne är född fri. I sjelfva New-York, hvarest de fria Negrerna hafva de största lagliga rättigheter, är dock allmänna tänkesättet så vidrigt emot dem, att flera exempel anföras, det hvita hvarken vilja umgås, äta eller resa med dem, icke ens med deras blandade och hvita afkomma i flera led. (E. 280-287). En ung man, som i Fredricsburg (Virginia) ville upprätta en skola för hvita barn, berättas hafva misslyckats, för det han börjat med en sådan för fria Negrer (E. 314). Till och med i New-York

*) Någon förmildring i detta stadgande, till förmon för Engelska fartyg, skall nyligen vara beviljad. List. d. Börsh. för 1826, No 4,237.

göras dem olagliga svårigheter, att få de ringaste sjelfständiga näringsfång, och de, som möjligen erhållit sådane, rådas att betjena sina svarta medbröder, för att ej förlora sina hvita kunder. Än värre är det i de egenteligen slafbrukande staterna (VII. II. s. 225, E. 292, 284). De hvitas föragt och afsky förfölja Negrerna äfven efter döden, så att de jordas antingen på särskildta begravnings-platser, eller på afskilda stäl-len, inom den gemensamma kyrkogården (E. 294). Negrernas råhet och förderf (B. 591) rättfärdiga vis-serligen till en del det bemötande, de röna af den hvita befolkningen. Men henne kan deremot rättvis-ligen förebrås, att det är hon, som förnedrar dem, och hindrar deras förädling (E. 265), under det hon skryter af sin mänsklighet och oväldighet.

I America hvarest en så talrik class af människor, som slafvarne, enligt lagen, födes till ärftelig träl-dom och fattigdom, (B. 152) under det att lagen till-delar andra, med födseln, ärftelig frihet och förmö-genhet, är det förgäfvets, att ej i bokstafven vilja er-känna ärfteliga privilegier. Ingen egendom, vare sig personlig eller materiell kan finnas, utan till följe af dess lagliga tillegnande åt någon viss, med andras lagliga uteslutande derifrån, el-ler förmedelst ett privilegium *). Ehvar ärfte-

*) Ordet af privus, betydande hvarje, sin, egen, å ena sidan, samt beröfvad, å den andra, betecknar

liga rättigheter eller skyldigheter äga rum, der finnas äfven ärftliga privilegier, och i America just af det fördömliga slaget eller sådane, som beröfva en sjelf och tillegna en annan det oförytterliga, eller rådigheten öfver ens personliga frihet. De Americaniska författningar, som förklara att styrelsen icke är stiftad till förmon för någon viss class af människor, borde hafva tillagt: ej heller till förfång för någon sådan. Men det är hvad man glömmet, der de fleste äro allrådande. Blott mängden vinner sina ändamål: så bryr man sig icke om de fåtaligares eller enskildta personers skada. Origtigheten deraf, skulle de Americaniska lagstiftarne förmodeligen erkänna, om förhållandet i hela stater, eller förbundet, vore sådant, som i Grefskapet Liberty, att Negrerna vore talrikare än den hvita befolkningen och om de, på grund af sin flerhet, ville behandla henne, lika som hon gjort med dem.

Då samhället icke upprätthåller och vårdar någon religion: så händer det lätteligen, att mången medborgare blifver utan all sådan (liksom Underhuset i Virginia blef utan bön, (Svea IX. II. s. 56) af ovisshet i valet, eller af obenägenhet (New-Hampshire Svea IX. II. s. 76) eller oförmåga att bidra till själa-

i sin rot, något, som då det gifver rättigheter åt en, utestänger andra från att antasta, eller ålägger dem skyldigheten att agta, dessa, t. ex. någons ägande rätt till sin person, till ting, näringsfång, m. m.

sörjarens underhåll. Hvad var, och är det ännu, som i Europa höjt den lifegne öfver slafven, som åt den förre, oagadt all hans fattigdom, förskaffat ägtenskaps huggnad, samt religionens undervisning och tröst, om icke den af staten vårdade kyrkan? då slafven i America deremot öfverhufvud lemnas utan undervisning, och obehindrad såsom djuret, att para sig med hvilken som häldst bland det andra könet af hans slägte. Men det är icke slafvarne allena, som befinna sig i religionslöst tillstånd. B. uppgifver (594, 408) att 1812 voro 5 millioner, och 1818 fullt $\frac{1}{3}$ af hela Förbundets befolkning, (således, utom Indianerna, 5,200,000 människor) samt ett proportionaliter ännu större antal i de vestra och södra länderna, utan all religions-ordning och gudstjenst (all religious ordinances and worship). Rättigheten för åhörare, att sjelfve bestämma sina presters lön, gör att den kan nedtvingas alltför lågt, ända till 60 och 50 Dollars årligen för en Kyrkoherde. Derigenom sakna dugligare män uppmuntran att egna sig åt andeliga förrättningar, (B. 294) och de blifva illa, eller alldeles icke vårdade. I den gamla staten Georgia (540,000 innebyggare) skola år 1817 endast funnits 10 ständiga prester, (H. 920), och gudstjensten blef till största delen besörjd af kringvandrande prester, liksom i Alabama (147,000 innebyggare) hvarest man ser få egentliga kyrkor, utan gudstjenst hålles i doms-salar, enskildta hus, eller under bar himmel, (H. 955). Då man så

illa aflönar de få prester, som finnas, är det naturligt, att man ännu mindre ät betänkt på medel till bildandet af flera och nya lärare. Derföre, och emedan statens anslag till undervisningen hvarken omfatta religionen, eller hon vanligen läres i de allmänna Skolorna: så hafva de bekännare, som äga trosförvandter i Europa, tid efter annan måst hos dem söka bidrag, till religions-lärares bildande, på sätt Mr. Kurtz beskickning hit intygar, äfven hvad Lutherska församlingarne angår. Sedån studium af religionens bud blifvit lemnadt derhän, har det varit consequent, att åt medborgare recommendera den verldsliga lagens kännedom (Svea IX. II. s. 19). Hvem erhindrar sig icke motsvarande hänvisningar äfven i Europa?

I Förenta Staterna, hvarest ingen troslära af samhället gemensamt hålles för riktig eller helig, är likgiltigheten för all religion ganska stor (B. 405-408) äfven der gudstjenst äger rum. En gång likväl, då sjelfva Vice-Presidenten velat söndra statsförbundet, och då man, i Drätsel-Secreteraren Gallatins räkenskaper, år 1810, anmärkte en brist af 15 millioner Dollars, har man dock funnit sig föranlåten taga sin tillflykt till religionen, och anbefalla presterna af alla secter, att hos sina åhörare befordra lugn och tillgifvenhet för det fria och lyckliga fäderneslandet*).

*) Venturinis Krönika 16 H. s. 570.

Om icke den ifrågavarande likgiltigheten vore så stor, utan folket med värma afhörde och trodde sina presters föreställningar: så skulle religions-friheten ej bära sig så länge, utan den ena secten komma i strid med den andra, eller i uppror mot öfverheten. Den omtalade Juden, som blef High Sheriff i New-York, har föranledt anmärkningsvärda händelser i dessa afseenden. Då Gula febern, sedan Juden fått nämnde ämbete, härjade i staden, utgaf en Presbyteriansk prest en predikan, kallad "Pestilentian, ett straff för allmänna (public) synder," hvaruti, bland orsakerna, som vållade ortens hemsökande med denna farsot, ätven anfördes Judens utväljande till öfverhets-person. (E. 175). Der sådant kan sägas af presten, der kan det äfven tros af församlingen; emedan de pläga motsvara hvarannan, särdeles der presten väljes och underhålles af åhörarne, hvilket är händelsen i Förenta Staterna. Och om en sådan församling bevisade sin tro med sina gerningar, och sökte undanrödja den förmenta olycksbringaren, hvad skulle, för samhälls-ordningen, påföljden blifva af friheten att lära och tro hvad man behagar? — ty de högsta myndigheterna skonas lika litet som de ringare. E. berättar (172) att enär, under hans vistande i Washington, en Unitarisk prest predikat för Congressen, uppträdde följande veckan en Episcopalisk, i sin egen kyrka, och förkunnade Guds hämnd öfver nationen, för det hon tillät sin lagstiftande församling förderfvas af Unitariska

läror. Förnämnde Jude, Mardoch. Man. Noach, har åter i sin ordning begagnat religions-friheten i Förenta Staterna, för att, i Jehovahs namn, uppmana alla sina trosförvandter, att, inom förbundets område, upprätta ett theocratiskt Judavälde, under hans världsliga spira. Väl skola Öfver-Rabbinerna i Paris och London hafva protesterat deremot, och troligen lära få efterkomma kallelsen. Men om företaget kunde lyckas, och utföras fredligt, borde icke Förenta Staternas regering, lemna det obehindrad fortgång, emedan det vore en utöfning af religions-friheten utan någon annans förnärmade? Att de likväl icke skulle så göra, är destomera troligt, som flera af deras starkt republikanska tidningar förmålas hafva stött sig på blotta stilen i Herr Noachs proclamation *). Hvar är då gränsen, inom hvilken religions-friheten och den deraf följande söndringen icke äro vådliga för samhällets lugn?

Den regellöshet, samt deraf härrörande brist på samhällets omvårdnad, hvilka äga rum i hänseende till religions-undervisningen, röja äfven i den öfriga, eller så kallade allmänna, sina skadliga verkningar. Ehuru många offentliga och enskilda stiftelser eller föräringar, som äro gjorda för uppfostrings-verken, saknas dock sammanhang och fullständighet deruti, ej mindre än löner af det allmänna, dermed förknippad

*) Se om allt detta allmänna Tidningarne för November och December 1825, och särskildt Journalen, N:o 261, 264, och 282.

rättighet, att tillsätta lärare, och vaka öfver deras uppfyllande af sina skyldigheter. I stället besörjes undervisningen ofta, på enskildt entreprenade, af de minstbjudande, hos hvilka (B. 522) grundeliga kunskaper fattas; och ännu finnes, i hela Förbundet, icke något egentligt Universitet motsvarande hvad man dermed förstår i Europa. Washington var likväl, alltifrån befrielse-stridens början, betänkt på upprättandet af ett sådant; och lemnade, vid sin död, 25,000 Dollars för detta ändamål, med en anmaning till sina landsmän att äfven gifva frivilliga bidrag, hvilken hittills förblifvit ouppfylld (B. 369; 370. H. 158. K. 268*). Staten Virginia håller på att, efter en plan af Presidenten Jefferson, upprätta ett Universitet i Charlottesvillie, hvilket skall öppnas 1828, (H. 717) och hvarvid åtskilliga Professorer från England skola redan hafva blifvit anställda.

Den vidsträckta friheten, uti de eljest så högt värderade näringarnes bedrifvande, torde ej kunna förklaras såsom en följd af de rådande teorierna allena. Ett viktigare skäl synes vara, att näringarne ännu hufvudsakligen utgöras af råämnes-alstring och varubyte, hvartill mindre kunskaper och consequence, både hos idkaren och styrelsen, erfordras, än till varu-

*) Vid Congressens öppnande d. 5 Dec. 1825, recenderade Presidenten Adams national-universitetets upprättande, erhindrande att ehuru gagnelig anläggningen af vägar och canaler vore, hade själsodlingen också nytta. Liste d. Börsenh. för 1826, No 4, 192.

förädlingen, hvars framgång beror på mera omtanka och färdighet hos den förre, att begagna naturens krafter, samt på större eftertanka och ihärdighet hos den sednare, att riktigt lämpa rätts- och klokhetsgrunder till unga näringars fostrande. Så länge Förningens ofantliga område erbjuder oröjda fält af bördig jordmon, att taga i besittning af dem som sakna näringsfång: så behöfva hvarken regering eller undersåtare särdeles anstränga sitt näringsvett, och så länge skola förmodeligen de beqväma frihets-satserna förblifva rådande, åtminstone för den inre näringsdriften. F. påstår imedlertid (I. 337), att Förenta Staternas philosophiska styrelse redan då skadat handeln, genom bemödandet att åt densamma försäkra en viss abstract frihet, hvilken det alltid skall blifva omöjligt för människor att åtnjuta. Men på de sednare åren, hafva Förenta Staterna sökt att mer och mer göra sig oberoende af Englands varu-förädling, och följagteligen att uppdrifva sin egen, genom författningar och afgifter, hämmande Englands medtäflan. Imedlertid synes bristen på stadga och regel, ej mindre för näringarnes och kostfärdighetens utveckling, än för själsodlingens, hafva förvållat de vinglande företag och de vacklande framsteg, hvilka i fråga om näringarne särskildt skola omförmälas. Menigheternas rättighet, ieke blott att sjelfva tillsätta, utan snart nog åter omvälja de ämbetsmän, som hafva med näringarne att göra, beröfvar dessa sjelfständighet i äm-

betsföringen; och gör dem alltför beroende af gemene man.

De författningar, hvilka skolat förvissa hela statsförbundet om ett stadgad och gemensamt klingande mynt, äro, såsom vi sett; dels ofullständiga, dels hafva de blifvit undergräfdade af friheten att upprätta privat-banker, hvilka täflat med hvarannan, att utgifva sedlar, äfven på skiljemynt. Som dessa endast inlösas på de ställen, hvarest de blifvit utgifna: så förloras på dem; efter afståndet; 10 till 40 procent, och ännu mera, när, såsom ofta händer, Banker upphöra att betala (O. 153). Om sjelfsväldet och oredorna i detta afseende; samt den osäkerhet och skada för allmänna rörelsen, som förvållas af ofullständiga eller felagtiga concours-lagar, och andra författningar rörande den enskildta crediten, (Bj. 132) få vi tala, i den särskildta artikeln om Näringarne.

Den fria människans säkerhet, till person och egendom; är, med de undantag, vi redan anmärkt; öfverhufvud mera betryggad mot regeringens; men mindre mot mängdens, tilltag, i Förenta Staterna än i Europa. Skillnaden mellan ord och verklighet är äfven i detta afseende betydlig. Emedan domare allmännast tillsättas genom lagstiftarnes val, så verka partigrunder alltför mycket derpå för ögonblicket; och de väljande rädas ej för den skammen;

att de valdas oskicklighet med tiden blottas; ty då döljer sig en hvar af valmännen bland mängden af de öfriga, under sin slutna sedel, eller är han redan skild från sitt lagstiftare-kall, och ur vägen att räckas af den allmänna förtrytelsen. Äfven der ett mindre antal personer, såsom the Council of appointment i New-York, gör utnämningarne, hafva de ibland varit så nesliga, att alla partier instämt i deras klandrande. Men då någon undersökning om ordsaken blifvit gjord, hafva Rådsherrarne skylld på Gouverneuren och han på dem, utan att man kunnat utröna hos hvilken felet varit. (B. 170, 171, 178). Lägre domares godtyckliga afsättlighet på lagstiftarnes begäran, är måhända ett nödigt correctiv på det felagtiga sättet för deras utnämmande. Eljest vore den icke af behovet påkallad, emedan rättelse i underdomstolars beslut, och straff å deras ämbetsfel, kan vid öfverrätt erhållas. Men denna godtyckliga afsättlighet, och det beroende, som af en snart upphörande tienstetid eller oviss lön härrörer, beröfva deremot domrarne det sjelfständiga oberoende, som hvarje folk plägar vara sorgfälligt att åt dem bevara. Det är icke svårt, säger B. (183) att under parti-hettan få $\frac{2}{3}$ eller $\frac{3}{4}$ af Husen, att begära entledigandet af domare, hvilkas hufvudsakliga förbrytelse torde bestå deri, att icke höra till det rådande partiet. Det är äfven naturligt, att domare, hvilkas återväljande beror på partiets behag, måste rätta sig efter dess hugskott (B. 188), så vida de vilja varda bibehållna.

Äfven om domrarne, såsom vid den (s. 55) anförda händelsen i Georgia, äro nog ädla för att sätta sig deremot, är det dock, på sätt samma händelse intygar, förgäfvat.

På lagskipningen yttrar religions-söndringen äfven det menliga inflytande, att då lifssaker förekomma, vilja Quäkarne, som anse dödsstraff oförenliga med sina grundsatser, icke vara Jurymän. Ibland har man undseende dermed; men understundom blifva de också pliktfällda för deras vägran, att i sin ordning deltaga i detta åliggande (E. 210). Oansedt de stadganden, Förenings-grundlagen innehåller, om giltigheten i den ena staten, af den andras domstols-förhandlingar, och om undkomna brottslingars återlemnande dit, hvarifrån de flytt: skall detta samband i lagskipningen förhålla sig i verkligheten annorlunda, eller äfven tvärtom. En dom, fälld i en annan stat, anses i somliga icke hafva mera giltighet, än om han vore fälld i ett främmande land, utom Förbundet, såsom i Frankrike eller England. I andra stater, anses en sådan dom fullt gällande, och i somliga för ett mellanting, eller något mera gällande än en aldeles främmande, och något mindre än en inhemska. Brott, begångna i en stat, bestraffas icke i en annan. Om man stjälar eller mördar i New-York, och far öfver gränsfloden till New-Jersey: så kan det hända, att man undslipper all bestraffning,

emedan den sednare statens lagar icke befatta sig med brott, begångna i den förra, och emedan denne icke har någon domsrätt inom den andres område. Stadsgandet om brottslingars utlemnande är af så liten påföljd, att man vanligen brukar resa öfver gränsen från den ena staten till den andra, för att duellera. När det är gjordt, återvänder den öfverlevande till den stat, han lemnat, just för att öfverträda lagen, och skrattar åt all fråga om straff. Således foro, inom loppet af något mera än ett år, både General Hamilton och hans äldste son, öfver Hudsons-floden, och dödades på New-Jerseys strand, utan att deras öfverlevande motståndare någonsin blifvit dragna till lagligt ansvar för det de således beröfvat nationen tvänne af hennes skönaste prydnader och säkraste stöd (B. 191-194). Förrymda slafvars utlemnande till ägaren, enligt Förenings-grundlagen, synes vara bättre iagttaget. Likväl skall Ohio hafva gjort svårigheter, om icke vägrat, att efterkomma detta stadgande, och derigenom föranledt oenighet med Kentucky (B. 197). Olikheten i lagarne säges icke af- utan tilltaga (E. 387).

Om en stat öfverträder någon fördrag, någon Congress-act, eller någon af Förenings-grundlagens föreskrifter, är det intet lagligt medel deremot, emedan de särskildta staterna icke kunna lagföras vid Föreningens gemensamma domstolar. Oagadt de här förut anförda grundlags-stadgarne, om deras domsrätt, skulle föranleda till en annan mening, påstår

dock B. (286) att det icke finnes något laga sätt, att förmå en stat betala sina verkliga skulder, vare sig till egna, eller de andra staternas medborgare, eller till en främmande magts undersåtare. Domstolarne hafva icke större myndighet, än staterna lemnat, och dessa hafva icke medgifvit deras eget lagförande. En fordringsägare, vare sig hos Föreningen, eller någon särskildt stat, har derföre ingen annan utväg att erhålla betalning, än genom anhållan, hos lagstiftarne, om ett penninge-anslag af lika belopp, som hans fordran. Att så tillgår, bekräftas af den i 1822 års Kalender s. 202, o. f. upptagna förteckning öfver Congress-acter. Detta är åter ett ganska vanskeligt liquidations-sätt, såsom många från sjelfva befrielsekriget härrörande fordringars öde bevisat (B. 286). I det fria America, sätter sig således det souveraina folket mera öfver lagen, i detta afseende, än de souveraina regenterna i det monarkiska Europa pläga göra. Ty ehuru svårt det må vara, att hos dem utbekomma fordringar: äger man dock merändels att tvista med Kronan inför rätta, och få sina anspråk pröfvade efter lag. Denna brist på laglig säkerhet om fordringars återfående af det allmänna, vållade, under sista kriget med England (1812-1815) att Föreningen, oagtadt hon, i bonification och ränta, gaf omkring 20 procent, ej kunde få låna så mycket penningar, som hon behöfde. Innan 2:ne krigsår lupit till ända, var hon så medel- och credit-lös, att man hade förberedt congress-acter, till hennes be-

myndigande att uppbringa penningar, genom requisitioner och tvångslån, då fredens återvändande afböjde dessa dödshugg från den republikanska friheten. (B. 216).

Åklagaremagtens undandragande från regeringen, och utöfvande af lagstiftarne, måste naturligtvis vara särdeles förlamande för den förra, och gifva åt partierna, bland de sednare, ett alltför omedelbart inflytande på ämbetsmännen, vare sig till osäkerhet för dem, som tillhöra ett underlägset, eller till strafflöshet för dem, som tillhöra ett rådande parti.

En följd deraf, att folket anses böra innehafva majestäts-rättigheterna, är att man i somliga stater aldeles, och i andra för vissa brott, betagit regeringen, och förbehållit lagstiftarne, rättigheten att gifva nåd. Undantaget, af de högsta ämbetsmännens statsförbrytelser, från regeringens benådnings-rätt, hålla vi dock icke för en öfverdrifven inskränkning i hennes magt. Enär deras bestraffning endast utgör vederbörandes afsättande från ämbetet: så skulle benådnings-rätten äfven i detta afseende medföra en fullkomlig strafflöshet för alla de ämbetsmän, som regenten hade sina skäl att icke lemna i sticket. Ehvad benådnings-rätten i Förenta Staterna utöfvas af regeringen eller lagstiftningarne: så begagnas den nog mycket. B. säger (175), att den obetänksamma lätt-
het, hvarmed de grofvaste brottslingar ofta benådas i

åtskilliga stater, är alltför bekant för att behöfva commenteras, och alltför skadlig för samfundet, för att kunna med stillatigande förbigås. Sedan förbrytarne någon kort tid suttit i fängelse, släppas de lösa att öka antalet af illgerningsmän (B. 436). Öfverflödande nådgifning plägar vara ett allmänt kännetecken på svaga styrelser, dels för brist på samma upphöjda och eftertryckliga vilja som hos lagstiftaren, dels för behof, eller begär att under förevändning af mildhet söka folkgunst. Men i Förenta Staterna synes detta förhållande dessutom härröra från den allmänna fördragsamheten, och den obestämdhet i begreppen om rätt och orätt, hvilken bristen på stats-religion och tillvaron af de många sœcterna förvålla.

På författningarne, angående skyldigheten att göra krigs-tjenst, liksom i alla hänseenden, der de högsta samfunds-pligter komma i fråga, visar bristen på en herrskande kyrka sina skadliga följder. Då man, på grund af den obegränsade religions-friheten, låter Quäkarne slippa att personligen inträda i krigsmagten, mot ersättning i någon liten afgift: så vilja de, på samma skäl, vara fria äfven från denna; och hädre än att godvilligt betala, underkasta de sig utpantning (E. 209). De darrande Quäkarne hafva, de sednare åren, låtit förr fångsla sig, än de, genom afgiftens erläggande, velat afvika från sina tros-läror i detta afseende (E. 229). Undantaget för Quäkarne kan gå

än, så länge de äro få; men om de blefve talrikast i ett samhälle, skulle dess öfriga medborgare likväl vara skyldiga, att allena våga lifvet för Quäkarnes penningar, eller af undseende för deras grundsatser? Eller, om alla medborgare utgjordes af dem, hvilket de böra eftersträfva, i fall de anse sin bekännelse riktig, skulle de då, såsom man verkligen har exempel på (A. 150-152) låta fienden, utan motvärn, plundra och mörda sig: så blefve staten underkufvad, af hvilka andra trosbekännare, som behagade. Enär sådana undantag kunna tillåtas, under någon förevändning, är det icke särdeles ur viset, att tillåta dem, utan någon, såsom i Tennessee. Om alla medborgare der kunde, och ville, betala för att slippa krigstjenst: så skulle det gå, likasom i ett Quäkare-samfund, med den skillnad likväl, att Tennesseeenserna icke af religionen förhindrades att hvar för sig slå igen, när de blefve personligen antastade. Kunde icke alla betala, så borde de fattigare ensamt försvara de rikare. Men som de förra alltid äro flera än de sednare, och äfven pläga vara handfastare: så vore det frugtansvärdt; att de, i känslan af en sådan obillighet, och af den mindre faran, men större förmon, häldre sloges med sina rikare landsmän om penningen, än vågade lifvet mot fienden, eller ock hulpe honom att plundra dem. Följden af allas frihet för annan krigstjenst, än den, som härrörer från deltagandet i milicen, eller i onödgad värfning, var, under sista kriget med England,

den, att Föreningen; efter ett par års förlopp, blef utan krigsfolk, emedan ingen ville frivilligt ingå i krigshären: så att man var nära besluta införandet af det Franska utskrifningssättet, då freden mellankom (B. 216). De talrika lagstiftarnes befattning med landt- och sjömagtens organisation och förvaltning synes ock vara nog vidsträckt, för att, oagadt hennes Europeiska inrättning, gifva henne erforderlig enhet och kraft. Då krigsmagten särskildt kommer att afhandlas, skole vi med exempel visa, att den democratiska sjelfrådighet och den vinningslystnad, man i allmänhet förebrår Förenta Staternas innebyggare, framträda äfven hos deras utmärktaste officerare vid den stående arméén och flottan. Hurudan krigslydnaden och andan skall vara bland milicen, hvars officerare merändels utnämnas af sitt eget manskap, eller sina subalternier, ur mycket olikartade yrken, kan man lätt föreställa sig; äfvensom huru liten styrka Förbundet skall hafva af sådane trupper, hvilka äro berättigade; att gå hem, efter 3:ne månaders tjenstgöring, och hvilka Gouverneurerna dessutom på flera ställen, antingen icke få commendera sjelfve, utan lagstiftarnes tillstånd, eller icke längre, än desse medgifva. Vid Congressens öppnande, den 5 Dec. 1825, yttrade Presidenten, att lagar väl funnes, angående inrättningen, utrustningen och equiperingen af en likformig milice i hela Föreningen; men att de dock

vore utan sammanhang, utan enhetens kraft, och utom till namnet, föga öfverensstämmande; hvadan förbättringar skulle föreslås *).

Den borgen, lagarne skulle gifva medborgaren, för säkerhet om sin egendom, kan i verkligheten, utan något synbart brott mot bokstafven, tillintetgöras, genom beskattningen och hennes fördelning. Uti intet afseende, är Congressens magt så vidsträckt öfver hela Förbundet, som i detta, och, för att blifva Congress-medlem, behöfves ej ägandet af någon förmögenhet. För det allmänna bästas skuld, hvilket alltid är förevändningen, (le salut public, under Franska statshvälningen) kunna således de fattigare, genom flesta rösterna, lagligen beröfva de fåtaligare rika sin egendom. F. säger derom (II. 384, 385): "de fattigare, fastän icke så många, som i Europa, utgöra likväl största delen; och röstägandets allmänlighet uppsätter dem till herrar öfver styrelsen. De rika äro naturligtvis föremål för de fattigas afund, framför allt när inga andra skäl till företräde gifva åt detta stöd och agtning. I ett sådant tillstånd, måste styrelsens åtgärder vara menliga för de rika, (t. ex. i Georgia, föregående s. 55). Också ser man, att hvarje person, som blifver rik, i och med detsamma öfvergår till oppositionen, samt tvärtom den som ruinerar sig. I England är förhållandet omvänt. De rika

*) Beilage zur Allg. Zeitung, 1826, N:o 27.

ställa sig den, på regeringens sida, med hvilken de känna sig vara i säkerhet, hvaremot de uti America nödgas söka skydd hos oppositionen. Det behöfves blott litet mera fattigdom hos mängden, och hon skall plundra de förmögnare, genom lagstiftnings-åtgärder, sådana, som 'en inkomst-taxa, godtyckligt fördelad, genom en folk-comité, införandet af ett tvunget pappers-mynt", &c. Hvilken likhet har icke allt detta med förhållandet i de Europeiska länder, hvaräst styrelsens grundsatser, i fråga om penninge-väsendet, icke heller höra till de betryggande? och hvilket beklagligt sammanhang, af enskildt obestånd med ultraliberala stats-maximer, röjes icke alltifrån Thomas Paynes och Presidenten Jeffersons *), intill deras, som närmare visa sig för oss? —

Det är ett allmänt fel i Förenta Staterna, att gifva för ringa aflöning. Hvarken dömande, eller

*) Allmänna Tidningarne för förra hälften af 1826, innehålla talrika underrättelser huruledes denne man, som uppsatt Förenta Staternas sjelfständighets-förklaring och Staten Virginias grundlag, som 5 år varit Föreningens Stats-Secreterare och 8 år hennes Regent, råkat i sådan fattigdom, att han vid 78 års ålder sett sig tvungen begära tillstånd af Virginias lagstifande församling, att få bortspela sina besittningar på lotteri, för att kunna belata sina skulder och halva nog mycket öfver, till att lifnära sig på gamla dagar; huruledes sådant med stor pluralitet blifvit tillåtet, och insamlingar för Jefferson dessutom öppnade. Allgem. Zeit. N:o 83, 109, Journalen N:is 83, 92, m. fl.

verkställande ämbetsmän, sjö- eller landt-officerare hafva nog lön, för att deraf kunna lefva på ett värdigt sätt, uti samhällen af den rikedom och magt, som de Förenta Staterna. Thomas Payne, som, i the Rights of men, (II. D. s. 119, 121) sökt bevisa att intet folk borde gifva sin regent, mera än 10,000 P:d St. i årligt underhåll, o. s. v. har äfven sin del i detta politiska miss-tag. Då domare i New-York lagligen nödgas, till följe af deras ålder, taga afsked, äro inga pensioner för dem anslagna, hvarföre, i händelse de icke kunnat förvärfva egna medel till uppehälle, de måste återvända till att blifva sakförare, eller dylikt (E. 450, 451). Äfven der sådane omständigheter icke förekomma, upp-gifvas händelser (B. 502) då ämbetsmän likväl blifvit hungrade ut (starved out) ur tjensten eller tvungna att förvärfva bröd, genom enskilda näringsfång. Gouverneurer och domare i somliga stater äro derigenom föranlättna att tillika idka andra yrken, såsom att hålla värdshus, sälja spik, handla med mjöl, och mycket annat sådant, lika väl passande ihop med statslärans och lagfarenhetens studium (B. 501)*). Följden deraf är, att ämbetena icke nog eftersträfvast af män med stora egenskaper, utan falla i händerna på mindre dugliga personer; och att de skickligare derigenom fre-

*) Man erhindre sig huru våra ämbetsmän, för samma ordsaks skuld, pläga vara enskildta Commissionairer; och huru de nu börja att idka näringar, till och med sådana, öfver hvilkas bedrifvande, i enlighet med författningarne, de sjelfve å ämbetets vägnar, skola vaka.

stas att föragta, skaka och oroa styrelsen, i stället för att stärka, gagna och gifva henne anscende. (B. 132-154). Ombytligheten af personer, äfven i de högsta ämbetenas beklädande, är så stor, att af alla Gouverneurerna 1818, fanns icke en enda, som var det 10 år förut. Af den verkställande magtens högsta medlemmar, i Föreningen, hörde ingen dit på den tiden. Presidenten Monroe var då Minister utomlands, och Stats-Secreteraren (nu Presidenten) Adams, var medlem af Congressens Öfverhus. Af Gouverneurerna sutto då 2:ne i dess Underhus. (B. 503).

Enligt Förenings-grundlagens första stadgande; skulle, vid valet till President, den, som i röst-antal hade andra rummet, blifva Vice-President. Men som Öfverste Burr år 1801 så nära utträngt Jefferson från Presidentskapet: så förordnades, till förekommande af collisioner (och vi förmoda äfven agg) mellan President och Vice-President, att särskildt skulle väljas till hvardera ämbetet. Men deremot skall Vice-Presidentskapet sedermera hafva tillfallit endast utlefvade, eller obetydliga män. (B. 160). Ehuru grundlagens mening varit, att Congressen icke skulle verka på Presidents-valen, utan dessa omedelbart göras af folket: så har dock Jefferson, enligt Bristeds påståen-
de, infört ett annat sedermera städse begagnadt sätt (caucus) att tillintetgöra denna författning. Det rå-
dande partiets medlemmar, i Congressens båda Hus, församlas i Washington, och afgöra, sig imellan,

hvilka, vid nästa val, böra blifva President och Vice-President. Derefter afsändas circulairer till hvarje stat, med utsättande af de kandidaters namn, som recommeras, och på hvilka, såsom en gifven sak, sedermera röstas af vederbörande valmän. Det underlägsna partiet gör förmodeligen likaså i de stater, der det äger, eller hoppas ernå, öfvervigten. Efter valet 1816 väcktes i Congressen fråga om rättelse i valstadgarne. Den afslogs; men under öfverläggningarne derom föreföllo yttranden, som gáfvo tillkänna, att staterna och partigångarne, vid dylika tillfällen, sluta bort sina röster, mot andra önskade fördelar, eller ämbeten. (B. 165). Efter Presidentsvalet 1825, har man gjort lika svåra beskyllningar, hvarom mera framdeles; och, i den nästföljande Congressen 1825-1826, yrkat ändring i valstadgarne derhän, att både President och Vice-President måtte väljas, utan mellankomst af någotdera Congressens hus*).

Ytterlighet, af democratiskt begär att dela magten, synes det vara, att, då Gouverneurerna äro personligen ansvariga för sina styrelse-åtgärder, likväl icke tillåta dem vidtaga några, eller vissa mindre viktiga, utan samtycke dertill, efter de flesta rösterna, af dem omgifvande Rådsherrar. Följden är, om de göra illa, intet eller alltför ringa ansvar, emedan det är

*) Tidn. le Constitutionnel för 1825, N:o 339 och Allgem. Zeitung för 1826, N:o 32.

deladt på för många, eller, om de vilja göra godt, långsamhet, lamhet, och brist på tystlåtenhet. (B. 168-172). Detta fel vidlåder, såsom redan sagdt är (IX. II. s. 72) icke de nyaste författningarne. Då röstägandets allmänlighet i dem är öfvervägande, hvad lagstiftande magten beträffar: så gifva de deremot, åt den verkställande för sig, mera enhet och kraft än de äldre grundlagarne.

Ett gemensamt fel i staternas författningar är de alltför allmänna och tätta valen af lagstiftare. Den sista utsträckningen deraf, i New-York, har ytterligare bekräftat denna erfarenhet (E. 382). Mycken tid, som bättre kunnat användas, förspilles hvarje år, öfver hela Förbundet, på val-intriguerna mellan de särskildta partiernas candidater och folket. Valen verka menligt på bägges moralitet, hvilken dock mera än annorstädes är nödig i ett samhälle, der de flesta rösterna utgöra den högsta lag (B. 117, 289). Lagstiftarne, så framt de vilja af folkgunsten bibehållas vid de ofta förnyade valen, våga icke sjelfständigt yttra sin mening, om den strider mot committenternas (E. 583, 584, 594). Dessutom äro folkgunstens ebb och flod så föränderliga, att det är ett känt factum i många district af Förbundet, att lagstiftare, som följt meningarne, fördomarne och hugskotten, för dagen, ändock icke blifvit återvalde, ehurudana deras egenska-

skaper för öfrigt må hafva varit. Valens framgång beror i allmänhet på skickligheten, hos de verksamaste partigångarne, att cabalera. Också äro de be-
drägerier, som vid hvarje val-drabbning föröfvas, o-
taliga och skamlösa (B. 118-120). Att mutors bega-
gnande skall försökas, är naturligt. E. tror (394) att
ett, i mon af dess ålder mera bestickligt samhälle, än
Förenta Staterna, svårligen funnits; och anförer, utom
andra exempel (382), att en Congress-medlem berättat,
det han kunde muta hälften af sina valmän med brän-
vin. Det uttryckliga förbudet; (IX. II. s. 40) i som-
liga grundlagar mot sådan bestickning, bevisar ock,
att hon äger rum; och det är ej underligt; i fall, så-
som B. påstår (440) en stor del lastfulla fattighjon äro
röstägande, vid valen till ämbetsmän och lagstiftare;
både i staterna och på Congressen. Den tätta omvex-
lingen af lagstiftare gör deras åsichter alltför inskränkta
till locala och för handen varande omständigheter; e-
medan de hvarken få tid att inhemta, eller rådrom att
begagna, kunskaper om samhällets vidsträcktare för-
hållanden, förr än deras lagstiftnings-kall åter upp-
hört (B. 117). I sjelfva Congressens Underhus, voro
1818, af 184 medlemmar, endast 12 eller 15, som va-
rit det tio år förut, och af dem endast 6, som oaf-
brutet suttit qvar. I Öfverhuset, hvarest en längre
varaglighet för medlemmarne är påräknad, funnos af
40 endast 8, som suttit der tio år förut (B. 505). För-
budet för ämbetsmän, att deltaga i lagstifningen, gör

äfven att deras kännedom af allmänna ärender icke kan omedelbart, och i det ögonblick den erfordras, komma Husen till godo, och att regeringen der behöfver låta försvara sina åtgärder, eller meningar, genom ombud och indirecta medel (E. 395. B. 151, 152). Som hon alltid beror af lagstiftarne, synnerligen i Underhuset, för penningars erhållande: så kan hon icke våga någon vigtig åtgärd, förr än hon känt dem på pulsen, och då de äro fåkunniga och vacklande, måste hennes företag äfven lida af dessa brister (B. 119). I allmänhet anses de stater blifva bäst styrda, hvarest det fordras mest för att få deltaga i valen; och hvarest de valdas befattning varar längst; samt tvärtom, i motsatt förhållande (B. 126. E. 580). Således ser man i stater, (t. ex. Pennsylvania), hvarest valrättigheten är mycket allmän, antalet af petitioner och föreställningar, hos Lagstiftningen, vara ganska stort; hvilket äfven vittnar emot påståendet, att Engelska Parlamentet skulle mindre blifva besväradt med sådane, om det fullständigare representerade det Engelska folket (E. 585). Underhuset i Pennsylvania syselsatte sig 2:ne dagar med frågan om tryckningen af en lappris-skrift, och ådrog, för sitt eget underhåll, staten en mångdubbelt större kostnad å ena sidan, än som troligen kunde besparas å den andra (E. 586). Det säges väl äfven, att de Amerikanska lagstiftarne äro benägna, att länge utdraga sina sammankomster,

för att erhålla desto mera dag-tractamenten (E. 587). Men i de flesta stater synas dessa vara nog ringa, för att inleda Representanterna uti en sådan frestelse, med mindre de väljas bland det fattigare folket.

Förenta Staternas lagstiftare skola ej iagttaga nog värdighet i utöfningen af sitt kall; utan derunder gå så långt i sjelfsväld, att man ser dem, ej mindre i Congressens Underhus, än i Staternas lagstiftningar, lägga upp benen på skrifpulpeten framför sig. Men ifrån detta oskick skall Congressens Öfverhus göra ett utmärkt undantag (E. 57, 472).

Att fordra ett visst större antal medlemmars närvaro, för att blifva beslutföra i lagstiftnings-åtgärder, är en god inrättning, som borde införas, der hon icke finnes*). De stränga mått och steg, man anbefallt, för att förmå Congressens ledamöter att infinna sig, synas imedlertid vitsorda, att lagstiftarne der icke äro mera nitiska än annorstädes, i uppfyllandet af sitt kall. Ordningen mellan de talande tyckes, ej mindre än protocolls-föringen, förtjena efterföljd der hon ej iagtages**). Möjligheten, att kunna, utan något längre mellanskof, till betänketid, företaga alla de till ett lagförslags gillande erforderliga

*) Hos oss kunna, sedan Plenum är börjadt, 5 eller 10 närvarande ledamöter, af 50 eller 500, med samma giltighet afgöra de vigtigaste frågor, som hela det större antalet.

***) Ingendera delen är, såsom man vet, sådan hos oss.

5:ne läsningar, utsätter lagstiftarne alltför mycket för ögonblickets öfverilning; emedan man sällan miss-tror sin egen klokhet, eller sitt lugn. Således säger B. (146, 147) att upptagandet, begrundandet, alla 5 läsningarne, och antagandet af Acten om Embargon, 1807-1809, som hade en så genomgripande verkan på landets näringar, och nedsatte Tull-inkomsterna från 25, till 10 millioner Dollars (S. 254 Tab. 1), genomdrefvos i Congressens Öfverhus, med en missgernings skyndsamt, inom 4 timmars tid. När några djuptänkare statsmän, som föresågo de viktiga påföljderna af detta beslut, bådo det rådande partiet om uppskof, intill dess de hunnit inhemta säkrare upplysningar, svarades, att Americanska Senaten ej behöfde några sådana, och att dess samfäldta vishet vore tillräcklig att befrämja Förbundets bästa.

National-fåfänga, och öfverdrifven mening om landets, folkets, lagarnes, offentliga inrättnings och företags förträfflighet i alla afseenden, är ett allmänt fel i Förenta Staterna, hvilkas innebyggare påstås deruti öfvergå de egenkäraste folk i Europa (E. 120-125, 409, 476-480, B. 421, 460). Detta fel vidlåder i allmänhet alla nybörjare, som lyckas, och alla förmögna okunniga. Men i America förvållas det särskildt, genom det smicker, hvilket städse egnas den magtägande; och som det är folket, så täfla lagstiftare, regenter, alla slags offentliga talare, skriftställare och

tidningar, hvar på sitt sätt, att vinna dess gunst*), och berömma dess stora egenskaper (E. 402, B. 255, 421, 460). Till en del har det äfven skett, för att gifva folket förtröstan på sin egen kraft i farans stund. (B. 235). Då de Europeiska folken, såsom vuxna eller äldre personer, högfärdas öfver hvad de äro, eller hafva varit: så yfvas Americanarne, liksom barnen, särdeles öfver hvad de skola blifva, och lemna, i afseende derå, inbillnings-kraften fritt lopp. (Bj. 138, 167). Vi hafve ej läst någon Americansk statistiker, som icke sysselsatt sig dermed; och vi tro oss, hos Melish, som nu ej är till hands, hafva sett ordentliga tabeller öfver Förbundets blifvande folk-mängd. Öfver dess upplysning, kan en motsvarande beräkning svårligen komma i fråga, sedan Congressen, redan under Washingtons presidentskap, förklarar, ehuru med en ringa röstflerhet, att Americanska folket vore det mest upplysta på jorden. Detsamma sade Presidenten Monroe äfven åt folket i Kennebunk (Maine), under en resa genom Förbundet. (E. 102, B. 461). Då sista kriget med England bröt ut, och man

*) Då nuvarande Stats-Secreteraren Clay ville blifva Taleman i Congressens Underhus, berättas han hafva kommit, några dagar före valet, till Washington, aldeles ensam, utan betjent, till häst, med sin kappsäck på hästryggen. Förut hade hans vänner, för att lära känna folkets tänkesätt, utspridt att han vore sjuk, till och med död. Det republicanska intäget var hans egen uppfinning, och han blef vald. *Courier des pays bas*, införd i *Dagl. Alleh.* för d. 16 Jan. 1826.

frågade General Moreau, om icke Americanska officerarne sökte, att draga nytta af hans krigs-erfarenhet och omdöme, svarade han: det finnes icke en Fändrick i Americanska arméen, som icke anser sig vara en mycket större tacticus än General Moreau. (B. 460, 461). Den brukliga slutkonsten bland folket, i detta afseende, uttryckes på följande sätt: Engelsmännen slå Fransoserna både till sjöss och lands; och Americanarne slå Engelsmännen (B. 255, 256, 248). De som öfverträffa de mäktigaste folk i verlden, måtte sjelfva vara de mest upphöjda. Americanarne äro också otåliga öfver hvarje yttrande, hvarigenom deras inrättningar, eller tillhörigheter, af främlingar förringas eller klandras, som vore det högförräderi mot det souveraina folket (E. 119, 477, 478, 497); och om några af deras egna landsmän, som halva sett andra länder, skulle vilja nedslämma de höga tankarne: så äfventyra de att fördömas såsom opatriotiska (E. 476). Ämbetsmännen skola vara mindre ömtåliga på denna punkt (E. 85, 86): förmodeligen derföre, att de mest få befinna författningens brister, äro vana vid klander, och icke bortskämda af smicker, såsom folket. Man finner väl en och annan bland detsamma, som är missuöjd med sakernas skick; men ofta äro det främlingar, som missträknat sig i deras förmodan, att trifvas bättre i America, än i hemlandet (E. 123, 124). Det påstås väl också (E. 477, 497) att, ehuru gästfria och förrekommande Americanarne äro mot resande främ-

lingar, visa de sig dock missundsamma och afvoga mot dem, som bosätta och förkofra sig derstädes. Men om detta förhållande, som lätteligen kan härröra från misstroende och ovilja mot den mängd af äfventyrare, hvaraf landet öfversvämmas; skulle äga rum i sednare tider: så måtte det tillföre icke hafva varit händelsen, såsom förhållandet med de äldre och åtskilliga högre ämbetsmän utvisar. Enligt 1820 års Kalender, voro Förenta Staternas Ministrar i Frankrike och Ryssland födda, den förre i Genève, och den sednare i Skottland. Några Surveyor-Generals, åtskilliga Chief clerks och många ringare ämbetsmän, i alla styrelsens grenar, voro bördiga från Stora Britannien, Frankrike, Holland, Tyskland, Schweiz och Italien. Mindst syntes utländningar bland domare och officerare; likväl var befälhafvaren för Marine-corpsen Irländare.

En egen motsats, mellan envälden och mångvälden, synes här vara stället att anmärka. Då man i de förre, för att, från de lägre folkclasserna, komma till magt, måste anstränga sina krafter och egenskaper till likhet, om icke till öfverträffande, af de högre folkclassernes bildning och förmögenheter, hvarigenom odlingen städse stiger och utvidgas: så måste, i mångväldena, de redan bildade folkclasserna, om de skola kunna bibehålla magten öfver den okunniga mängden, sänka sig till dess höfva, smickra dess egenkärlek

och fåfånga, hvarigenom odlingens gång, så vidt möjligt, hämmas och nedsättes. Om än smickret användes lika mycket i enväldena, så plåga de högre classerna vara skickligare i dess begagnande, än medlemmarna af de lägre, hvilka således ej kunna derigenom företrädesvis, utan genom verklig duglighet, göra sin lycka. På odlingen har smickret, såsom medel att förvärfva magt, följagteligen ett mindre skadligt inflytande i enväldena, än i folkväldena, hvarest de låga stå den låge souverainen närmast, och af honom bäst begripas. Dessa omständigheter, och behovet för mängden i ett folkvälde, att dock äga några kunskaper, om hon skall kunna utöfva sin magt, synas vara ordsaken till lärdomens sällsynthet, och en viss elementar-bildnings allmänlighet, bland Förenta Staternas medborgare; hvarom mera på sitt ställe.

Americanarne berömma sig särdeles af att vara fördomsfria. Men ibland dem, såsom annorstädes, gifver man ingen bestämning af hvad med fördom förstås, om icke att det är sådana meningar hos andra, hvilka man sjelf ogillar. Americanarnes fördomsfrihet befinnes, vid närmare undersökning, egentligen bestå deruti, att de ej, såsom Européerna, göra skillnad på medborgare och deras rättigheter, i anledning af deras religiösa eller politiska tänkesätt. Men deremot göra Americanarne det, efter människors färg och förmögenhet. (E. 298, 299.) Hvilketde-

ra är förnuftiga varelser mera värdigt? Om afseende på bördens skall räknas bland fördomar, så äro Americanarne fast mera skyldiga dertill än Euro péerna, ehuru i motsatt förhållande; ty då man i Europa, åt somliga medborgare (Adeln), tilldelar vissa samhällsförmoner, i följe af deras goda och ärofulla härkomst: så beröfvar man i America långt flera (Negrerna) icke blott jemnliska borgerliga, utan äfven mänskliga rättigheter, på grund af deras låga och föragtade fäder och förfäder.

Goda talare äro mycket värderade, och låta icke sällan höra sig i de lagstiftande Husen. (K. 286, 287, B. 166, 301, E. 545). Men de största egenskaper-na framträda förnämligast på oppositionens sida, emedan det är den mest lysande (F. 11. 584), och emedan ämbetsmännens uteslutande, från lagstiftarnes antal i America, hindrar de förra att visa eller utveckla sina förmögenheter i omedelbar strid med oppositionen (B. 131, 132, 297), samt nödgar dem, att öfverlemna denna kamp åt sina ringare anhängare, under det de sjelfve sköta de ämbeten, de kunnat tillvinna sig. Det Americanska sättet att hålla tal, skall vara simpelt och klart, men vidlyftigt och kringfarande; åskådligt och bevisande, men ofta sväfvande mellan högtrafvande ordsvulst och låg hvardaglighet, samt således saknande kraft och känslans höghet: det är tjenligare till att öfvertyga en motståndare, än att

väcka en likgiltig. E. anser talens entonighet, långsamhet och brist på lif härröra icke blott från Americanarnes allmänna köld i sitt uppförande, utan äfven deraf att åhörarne hvarken yttra bifall eller ogillande, så att talaren hvarken uppmuntras af det förra, eller frugtar för det sednare. Brist på grammaticaliska kunskaper, och vårdslöshet om iagttagandet af dithörande regler, skola äfven bidra att försvaga talens tydlighet och eftertryck. (E. 338—348. F. II. 335). Föredömen och analogier, från Engelska parlamentet, åberopas beständigt i Förenta Staternas lagstiftningar. (B. 580).

Öfver Hufvudstads-områdets otjenlighet anföras många klagomål; och knappast har någon Congress-församling ägt rum, utan att man väckt fråga om regeringens förflyttning till ett tjenligare ställe. Hufvudstaden, säger man, (B. 159—148) ligger för nära kusten, och är, såsom erfarenheten visat, för mycket blottställd för fiendtliga anfall. Han är för liten och har för ringa rörelse, för att att lemna Congressens ledamöter de bokliga eller practiska upplysningar, de behöfva. Hvarken boklådor, statsmän, eller betydliga närings-idkare finnas der, såsom i New-York och Philadelphia, hvarest styrelsen förut hade sitt säte (C. 1820. 124); och det inflytande på lagstiftarnes åtgärder, som stora städers folkmängd utöfvar, och hvarigenom ensidiga eller obetänkta författ-

ningar hejdas eller förekommas, saknas aldeles i Washington. "Congressens medlemmar sammanträffa der, från Förbundets särskildta delar, med måttliga gåfvor af naturen, och föga grundelig kännedom af Statsförbundets förhållanden till andra samfund. I en hast antaga de der lagförslag, hvilkas åsytning och vigt de ické känna, och hvilkas sannolika påföljder de ibland ej en gång kunna gissa. (B, 146). Efter att på detta sätt hafva uppfyllt sina åligganden, återvända de till sina kvarter, lyckönskande hvarannan till deras skarp-sinnighet och visdom i rådplågningar, utan frugtan för åtlöje eller förebråelse af någon mänsklig varelse bland den tunnsådda och obildade befolkningen i Washington". Då denna stad icke kan stiga betydligt genom välbägenhet för handel, eller andra näringar, då både lagstiftare och ämbetsmän äro för få, och för ringa aflönta, för att, genom deras lefnad, åstadkomma någon rörelse af vigt: så är hoppet, om hufvudstadens stigande med tiden, ganska ringa, hvilket tomternas och husens fallna värde äfven bevisar. Ordsaken, hvarföre man likväl, efter sista krigets förstörelser af de allmänna byggnaderna i Washington, bibehållit det till hufvudstad, påstås vara dels nationens heder, dels svårigheten att förena sig om en annan ort. Men det sanna skälet skall hafva varit, att på Congressen bibehålla ett öfvervägande inflytande åt staten Virginia, inom hvilkens förra område Washington ligger, och hvilken, genom sina intressen, tillhör det stats-

parti, som då herrskade. Medelst sina tillställningar utöfvar denna stat ett betydligt inflytande icke allenast på valen af Congress-ledamöter från de andra staterna, utan äfven af Presidenter. Utom de båda Adams från Massachusetts, hafva alla Förenings-Presidenter varit Virginianer (B. 161). Äfven vid den häftiga valstriden 1825, mellan den yngre Adams och Jackson, kunde Virginias representanter icke förmås att rösta på någon annan än en landsman, Drätsel-Secreteraren Crawford, och fingo 3:ne andra Stater med sig *).

Förenta Staternas förbundsförhållande är, hvad Congressens sammansättning beträffar, väl beräknadt. Då ledamöternas antal i Underhuset rättar sig efter Staternas folkmängd, men i Öfverhuset deremot är lika för hvarje Stat: så är, å ena sidan, afunden hos de större på de smärres jemnlighet, och, hos de sednare åter, frugtan för de förras öfvermägt, i möjligaste måtto förekomna. Men, uti staternas olika naturförmoner och befolkning, ligga skäl till deras söndring, hvilka ej af de band, som kraftigast sammanhålla andra folk, nämligen gemensam släkt- och trosförvandtskap, med nog styrka motverkas. De norra staterna, som hafva mindre bördig jord, men goda fiskerier, samt förträffliga hamnar, och hvars innebyggare, liksom deras stamfäder, de idoga, handlande och allvarsamma Engelsmännen, äro begifna på

*) Liste d. Börs. Halle. för 1825, N:o 3932.

Stadsmanna-näring, sjöfart, dristiga och vidsträckt handelsföretag, vilja gerna underhålla gemenskapen med utrikes orter, skydda och gifva sig anscende, genom en kraftig gemensam styrelse, krigshär och flotta. För att göra deras bestånd och kraft oberoende af yttre händelser, och måhända äfven för att lindra handeln från tull, vilja de införa bestämda, af främmande krig och förhållanden oföränderliga, grundskatter. De södra staterna deremot, som äga föga hamnar, samt ringa manufacturer, och hvilkas inbyggare, mera blandade med lättsinniga Fransmän, och overksammas Spaniorer, sorglöst lefva af det gifvande jordbruk, deras slafvar förrätta, äro likgiltiga för den utrikes handeln, och vilja ej veta af de dermed förenade kostnader till underhåll af flotta, landmagt, sändebud m. m. anse styrelsens kraft snarare för en våda, än en säkerhet, och vilja ej stadga henne, genom beviljandet af grundskatter, som skulle falla deras jordbruk till last. Deras parti förstärkes, ju längre ju mer, af de, vester om Alleghany-bergen på sluttnin-garne åt Mississippi belägna, genom utvandringar från de gamla städse tillväxande, nya stater, hvarest intresset för landtbruk och inrikes rörelse, på denna stora flod och dess utgreningar, jemväl äro öfvervä-gande (Bj. 170). Således blifva nordboarne, hvilka hufvudsakligen förfäktade och förvärfvade friheten, af söderboarne ansedda för Aristocrater, och kallas Federalister; hvaremot söderboarne, ehuru mycket

slafbrukare de äro, vilja anses för Americas Democrater, och benämnas äfven Republicaner. De förra äro Americas Torys, de sednare dess Whigs, hvilket de ibland äfven kalla hvarannan*). (E. 412, B. 253—255, 426. F. I. 539, 340. K. 492). De förra hafva sin stamort i Massachusetts, och de sednare i Virginia (Bj. 68, 71, 91) från hvilka bägge stater alla Presidenterna, samt Franklin (Massach.), också kommit.

Blandade om hvarannan i samtelige staterna, behålla dock bägge partierna samma hufvuddrag. Federalisterna, som hafva öfvervigt i personliga egenskaper, odling och förmögenhet, vilja taga magten ur mängdens händer, betrygga äganderätten och sitt eget välde, genom hennes beästande hos de förmögna. De önska lugu inom förbundet, och söka vända folkets oroliga verksamhet utåt, vare sig genom handel eller eröfringar. Till detta parti höra alla stora egendomshafvare, capitalister, handlande, delägare i Banker och statspapper, alla de som föredraga samhällslefnadens lugu för en stormig frihet, samt sluteligen de, som äro ämbetsmän eller åstunda blifva det, utan att vilja vara underkastade mängdens granskning och myndighet. De som tillhöra detta parti, taga ständigt Englands inrättningar

*) Dagl. Alleh. för 1825, N:o 266.

till förebild, och tadla gerna sina egna, som ej dermed stämma öfverens. Democraterna hafva sin öfvervigt i mängden. De åstunda täta val och ombyten af lagstiftare och ämbetsmän, för att få hvar sin andel af magten; de fördöma oupphörligt de utmärkelser, som de sjelfve söka; smickra och uppreta mängden, för att styra i hennes namn och lefva på hennes bekostnad (Bj. 155—157).

Frågan, om slafveriets bibehållande, eller afskaffande, har, alltifrån Förbunds-författningens stadgande, föranledt häftiga strider i Congressen, synnerligen då förhållandet dermed skolat bestämmas för de nya stater, som, tid efter annan, blifvit i Förbundet upptagna. Religionen, hyfsningen och den personliga arbetsamheten, hos de nordöstra staternas innebyggare, göra, att de både vilja och kunna vara af med slafvarne. Tvärtom förhåller det sig i de sydöstra och södra staterna, hvarest moraliteten, äfven hos de fria, genom slafveriet förderfvas (B. 388, 425); hvarest jordägarne, vana från ungdomen att se slafvarne förrätta alla arbeten, nästan blygas att sjelfve göra något (E. 252, 255), och högfärdas öfver att icke behöfva det, samt finna både beqvämt och fördelagtigt, att, oagtdadt denna maklighet, få på Congressen, för sina trälars antal, räkna sig röster till godo, mot de fria sjelfarbetande medborgarne i Norden. Vid Missouris upptagande bland staterna 1820, förny-

ades denna strid dem imellan. De slafägande sågerna att deras antal ökades, äfven derföre att slafvarnes pris, der man vinnlägger sig om deras afvel, stiger genom nya afsättnings-orter. Häftigheten blef så stor, att frugtan, för dessa staters söndring från de öfriga, åter förspordes. (K. 285, 286, 288.) Striden slutades för den gången så, att slafveriet blef bibehållet söder om 36 latitudsgraden; men norr om densamma skola, enligt Ks. uppgift (287) hvarken i denna, eller andra hädanefter tillkommande stater, några slafvar få finnas. Der ligga dock Maryland, Virginia, en del af Nord-Carolina samt Tennessee, som redan äro slafägande, och ingenting hindrar dem, och de öfriga dylika, att, om de en annan gång få öfvervigten i Congressen, göra om beslutet. Att man, i händelse den vinnes, icke lærer anse samma beslut för något väsendteligt hinder, visa de redan (sid. 57) omtalade förberedelserna till slafveriets införande uti Illinois, som ligger till och med norr om 37 graden. I Georgia har man varit så missnöjd med Föreningsanspråk, att blanda sig i de södra staternas inre angelägenheter, och der upphäfvat slafveriet: att Gouverneuren, vid statens national-församling, 1824-1825, väckte fråga om dess afsöndring från Förbundet. Förslaget tillstyrktes af ett Underhusets Utskott, samt borde, om så erfordrades, verkställas med vapen i hand; men det förbigicks med stillatigande af de öf-

riga lugnstiftarne, och förföll således*). Då det norra partiet förebrår det södra slafvarnes bibehållande och misshandling, samt gifver dess anhängare öknamnet Buckskins, eller skinnare, förebrå söderborna åter det förra dess Qvåkare, som hvarken vilja göra krigstjenst, eller uppfylla åtskilliga andra lagens fordringar, samt gifva sina motståndare öknamnet Yankees, eller mesar**) (F. I. 539, 340. II. 546) Märkvärdigt är, att upplösning af fristaternas förening blifvit satt i fråga för träldomens bibehållande. En ännu mera påfallande skickelse vore det, om sådant ginge i fullbordan. Redan gifver St Domingo, åt alla slafvar, föresynen af ett sjelfständigt Negersamfund. Om slafvarne i de södra staterna sjelfmant gjorde uppror, eller en fiende till Förbundet uppviglade dem dertill, och understödde dem deri: så borde de norra, eller icke slafägande staterna, vara de andra behjelpiga, att kufva Negrerna. Men huru skulle ett sådant krig förlikas med de norra staternas tänkesätt? med hvad kraft skulle det utföras, och huru länge innan det blefve dem alldeles

*) Post- och Inrikes-Tidn. för 1825, N:s 180, 186. Argus III, för samma år. N:o 67.

**) Yankees härledes från Caukkees eller Cherokees. en andanträngd Indiansk folkstam. Yankees är också det öknamn, hvarmed Engelsmännen beteckna Förenta Staternas innebyggare i allmänhet. Miss Wrieth härleder (s. 133) ordet från Indianernes brytning af English till Yenglees, Yangles. Yankles, och Yankees.

förhatligt? Genom ingen ordsak synes osämja, fejd och skillsmessa mellan staterna kunna lättare förvärlas än genom denna. (E. 595-597, Bj. 159, 170). Då fråga, om Föreningens deltagande i Panama-Congressen, förekom på Congressen i Washington 1825-1826, föranleddes åter en stark spänning, emedan de slafägande Staterna befarade, att vid Panama-Congressen framställningar skulle göras om slafveriets afskaffande, hvilket den Columbiska republiken redan beslutit. Öfverhusets Comité afstyrkte deltagandet; men det gick dock sluteligen igenom*). Enär i n t e t uttryckligt stadgande förbjuder en stat, att i händelse af missnöje med förbundet, afsända sig derifrån: så borde det ej heller kunna någon vägras, utan att motsäga rigtigheten af de frihetssatser, som inom detsamma i allmänhet äro gällande. Men då Föreningens afgangne Vice-President, Burr, 1806 försökte att derifrån afsända de vestra länderna, erfor man, att andra grundsatser äro i verkligheten rådande.

Sedan colonierna, under befrielse-kriget varit delade i 2:ne partier, hvaraf det ena var benäget för förlikning med England, men det andra för sambandets afskärande, genom Frankrikes biträde, har man, oagtadt de förändringar, partiernas syften sedermera

*) Allgem. Zeit. för 1826, N:o 82, 94, 106, 126. Journalen N:o 92.

undergått, likväl städse velat förbinda begreppen England och förtrycket, Frankrike och friheter: Federalisterna, som af slägt- och handels-förbindelser äro böjda för godt förstånd med England, kallas, i afseende på yttre förhållanden, det Engelska, och deras motståndare, Democraterna, af omvända ordsaker, det Franska partiet (F. I. 339 - 342). Huruledes skiljagtigheten, icke blott i folkets religionsmeningar, utan äfven i dess härkomst, ingår i detta groll, synes af följande händelse, som Bristed anförer (395). Om vintern 1814-15 förkastade lagstiftarne i Louisiana, med en ofantlig röstflerhet, ett lagförslag, åsyftande att sabbathen måtte bättre iagttagas, sodomiteri bestraffas, kyrkogårdarnes vanställande förekommas, theatrar och varubodar stängas om Söndagarne o. s. v. Förslagets hufvudsaklige motståndare förklarade i den lagstiftande församlingen, att en sådan förföljande ofördragsamhet väl kunde anstå New-Englands puritaner, som härstammade från det gamla Englands öfvertrogna svärmare, (bigoted fanatics) och som vore stora läsare af Bibeln, samt följagteligen okunniga, fördomsfulla, kallblodiga, falska och grymma; men aldrig kunde den inpreglas hos de mera upplysta, liberala och filosofiska, från Fransmän härstammande innebyggarna i Louisiana"*)).

*) Vi erhindre om vår förra anmärkning s. 26; angående tecken till sophisteri och gudlös fräckhet.

I allmänhet betraktad, har parti-striden, under sin ursprungliga form, småningom upphört; eller blifvit bilagd. Democraterna hafva mer och mer erkänt behovet att stärka arméén och flottan. Federalisterna åter hafva samtyckt till inskränkningar i den utrikes handels frihet, och äro nu i sitt stamhåll, de norra staterna, detsamma för de södra och för sig sjelfva, som England förut var för dem alla, nämligen deras fabrikörer och sjöfarande. Ehvad namn partierna än må gifva hvarannan: så föres numera ingen annan väsendtelig strid, än den mellan de slafgande och de öfriga, mellan de sydliga och de nordliga staterna, benämningas hvilka äfven af partierna börja upptagas.

Presidenterna hafva ömsom tillhört det ena, ömsom det andra partiet. Washington (1789-1797) den utmärktaste af dem alla, var, ehuru tappert han bekrigat Englands välde, likväl federalist; men lyckades att, under sin styrelse, bibehålla enigheten så inom landet, som med andra magter (B. 214). Hans efterträdare, John Adams (1797 - 1801) började sitt Presidentskap med federalistiska tänkesätt; men vacklade, och blef emot slutet af sin svaga styrelse detsamma obenägen. Då Jefferson (1801 - 1809) med en ringa röstflerhet utvaldes, fick det demokratiska partiet öfverhanden. Andra grundsatser följdes, än under Washingtons styrelse (B. 381); hans fordne bi-

trädare, och federalisternas dåvarande hufvudman, General Hamilton, (från New-York) ihjälsköts 1804, i duell, af den på samma gång med Jefferson utvalde Vice-Presidenten Burr. Under brytningarne mellan de Franska och Engelska interessena, blef partihettan så stark, att Congressen måste ajourneras, år 1806. Democratiska partiets öfvervigt steg till sin höjd, då den våldsamma embargo-acten, mot handeln med de krigförande magterna, Frankrike och England, samt deras bundsförvandter, eller hufvudsakligen Britanni-en, blef, på förslag af Jeffersons måg, vidtagen år 1807. Den mildrades väl 1809, då Jeffersons Presidentskap upphörde; men hans efterträdare, Madison, (1809 - 1817) gick för öfrigt aldeles i hans fotsporr, och i Congressen 1810, funnos blott 7 federalistiska ledamöter i Öfver- samt 47 i Underhuset. Under loppet af 1811 steg åter förbittringen mellan partierna, och ett hus, hvaruti federalister befunno sig, stormades af den democratiska pöbeln, så att dessa endast genom öfverhetens mellankomsträddades från en neslig död. 1812 utbrast kriget mot England, och varade tills denna magt besekrat sina Europeiska fiender*). Imedlertid sammanträdde, 1814, ombud från några stater i New-England, till en Convention i Hartford, hvarest åtskilliga förändringar i Förenings-

*) Se, i afseende på dessa historiska uppgifter i allmänhet, 19:de århund. Krönika af Bredow och Venturini.

grundlagen föreslogos, uttryckande det underlägsna federalistiska partiets missnöje med den rådande styrelsen. Men de blefvo, af det herrskande motpartiet, med hetta förkastade (B. 202, 205). Alltifrån början af franska statshvälfningen och till freden med England 1815, bemötte de motsatta partiens anhängare hvarannan med en sådan personlig bitterhet, att icke blott freden inom Congressen, utan äfven det sällskapliga umgänget deraf stördes (B. 250, 252). F. berättar (I. 90) att det en gång skall hafva händt, det en ledamot af Congressen naturaliserad Irländare,) spottade en annan i ansigtet. Man hindrade väl ett omedelbart handgemäng dem imellan; men följande dagen anföll den förolämpade sin vedersakare. Man slogs med knytnävarne, och vältrade sig på golfvet i Congressens sal, inför lagstiftarnes åsyn; likväl i ett ögonblick då talemannen icke innehade sin stol. Monroe (1817 — 1825) ansågs äfven vara democrat; men vinnlade sig med sådan framgång om partihettans afkylande, att man, mot slutet af hans fredliga styrelse, ansåg henne nästan förkolnad (B. 207, 251, F. II. 541, E. 412) i jemnförelse med föregående tider. Likväl skall det ännu, i detta den religiösa fördragsamhetens land, hända att Congressledamöter duellera (med räfflade studsare på 6 stegs afstånd) och döda hvarannan, för olikhet i politiska tänkesätt (K. 78). Deras yttranden om hvarandra äro ej mindre häftiga, och deras ifver säges vara så

blind, att t. ex. Federalister försvarat Engelska för-
fattningar, hvilka Engelmän sjelfve medgifva ej
längre vara lämpliga till tidens skick (E. 409 — 412).
Då ändteligen åter en man af deras parti, John
Quincy Adams, i början af 1825, valdes till Presi-
dent, derigenom att Talemannen i Congressens Under-
hus, Clay, (från Kentucky) med sina anhängare gick
öfver på hans sida, uppblossade partihettan å nyo, e-
huru Adams i allmänhet ansågs hafva öfvergifvit Fe-
deralisterna. Democraterna, som röstade på General
Jackson (från Syd-Carolina), utgöto sin harm i små-
delser mot Clay, af den tygellösa beskaffenhet, att
man i andra länder svåriligen skall kunna göra sig ett
begrepp derom; att han såg sig nödsakad sjelf söka
skydd deremot hos Underhuset, och till dess pröfning
öfverlemnade ett utkommet ärerörigt bref, hvaruti be-
skyllningar för mutande och andra olofliga steg inne-
höllos*). Under den påföljande Congressen 1825-1826,
tillät sig en Senator, Randolph, från Virginia, att
flera gånger i Öfverhuset skymfa Clay med oqvädins-
ord (t. ex. falskspelare, svartfot, m. fl.) utan att tale-
mannen fästade sig vid detta oskick. När Clay om-
sider skrifteligen uppmanade Randolph, att förklara
sig, och denne vägrade, följde en duell dem imellan,
den 8 April, hvarvid dock ingendera kom till skada.**)

*) Se vidare härom Liste der Börsenhalle för 1825, N:o
3934.

**) Allgem. Zeitung för 1826, N:o 144, och List. der
Börsenh., N:o 4,291.

Jackson har, i förtreten öfver sin motgång; eller; såsom han sjelf säger, för att icke öfvervara de förestående rådslagen öfver vallagens förändring, hvori han kunde synas partisk, afsagt sig att vara medlem i Congressens Öfverhus*). Hans lyckligare medtäflare, Adams, som först varit Professor, och sedan Minister vid hofven i Berlin, Pettersburg och London, samt underhandlare vid fredsslutet i Gent 1815, var omsider, liksom hans 5:ne närmaste företrädare, Stats-Secreterare (B. 255, 329). Märkeligt är, att de 2:ne äldste hittills lefvande Presidenterne, Adams och Jefferson, som gemensamt uppsatte sjelfständighetsförklaringen, af den 4 Julii 1776, och sedan varit hufvudmän för hvar sitt parti, bägge afledo på 50:de årsdagen efter samma förklaring, 1826**).

De som, uti Förenta Staterna, höra till ett råddande parti, bry sig icke stort om, att iagtaga det annorstädes merändels vårdade yttre anseendet af agtning för lagen, och af oväldighet i offentliga åtgärder. Under det att den nyssnämnde General Jackson var lagförd för arkebuserandet af 2:ne Engelsmän, som vederbörliga domstolar i Förenta Staterna frikämt från dödsstraff, såg K. honom, ledigt och med sjelfsäkerhet uppträda, åtföljd af sin stab, på Presidentskan Monroes cour, samt emottagas af Presidenten och

*) Tidningen le Constitufionnel, för 1825, N:o 329.

***) Liste der Börsenh. för 1826, N:o 4374, med flere Tidningar.

alla ämbetsmän så, att man kunde finna, det Jackson hade föga att frugta (K. 62). Har någon af folkets hjeltar deremot icke kunnat undgå rättvisans kraf: så synes regeringen nästan behöfva allmänhetens sanction till domens verkställighet. Således, då Presidenten 1825 stadfäste Krigsrättens i Washington dom öfver Commodore Porter, hvarom vi under krigsväsendet skole tala, lät denne, förmodeligen icke oombedd, gifva, till afböjande af alla skiljagtiga omdömen, tillkänna i allmänna tidningarne, att honom, förhörd och dömd af sina likar, efter hans öfvertygelse, vederfarits rätt *). När man, för några år sedan, ville införa slafveriet uti Illinois, och omröstningen, angående en Convention för sådant ändamål, hvartill erfordrades $\frac{2}{3}$ pluralitet, slog felt på 1 röst, beslöt man, (förmodel. med enkel röstflerhet) att ogilla en af de nekande ledamöternas val, hvilket förut af ett Utskott blifvit pröfvadt och godkändt. Den utslutnes protesterande var fåfängt; en annan inträdde i stället, omröstningen förnyades och lyckades. Allt detta skedde, strax efter det en ledamots utestängande ur de Deputerades kammare i Frankrike blifvit i Americanska tidningarne omtaladt såsom ett bevis huru litet Fransmännen förstode sig på frihetens grundsatser (E. 261, 262). Sedan democraterna, som lågo under vid Presidentsvalet 1825, återrepat krafter,

*) Liste d. Börsenhalle för 1825, N:o 4094.

såsom det synes, till den påföljande Congressen 1825 - 1826, blefvo de Congress-tjenstemän, som tillhörde Presidentens parti, afskedade*), ehuru han sjelf sitter vid styrelsen.

Dagbladen äro ett af de medel, hvaraf regeringen och partierna särdeles betjena sig, till utförandet af sina strider (B. 157), och F. påstår, (II. 384) att icke så mycket förderf, som förvillelse (déception), äger rum hos folket. Genom Tidningarne sätter man sinnena i rörelse, för eller emot vissa allmänna grundsatsar, med hvilka man förbinder de åtgärder, som äro i fråga, och yttrar sig, utan afseende på omständigheterna, utan förbehållsamhet, och utan klokhet. Tidnings-utgifvarne stegra således folkets naturliga öfverdrift, och draga det vid näsan. Det gifver imedlertid föreskrifter åt sina representanter, och dessa åt regeringen: så att ett stort inflytande på allmänna ärender utöfvas af dagbladen, för det mesta utgifna af Européer, som icke hafva något annat intresse än sina inkomster, och personliga fåfänga. År 1810 utgåfvos, inom Förbundet, icke mindre än 158 republicanska, 157 federalistiska, och 49 neutrala Tidningar (H. 141, 142); 1823 utgjorde hela antalet 538. Numera skola de uppgå till 640; **) men deras närvarande fördelning mellan par-

*) Liste d. Börsenhalle för 1826, N:o 4,200. Allgemein. Zeitung. N:o 32.

**) Dagl. Alleh. för 1821. N:o 169, åberopande the Sun.

tierna är oss obekant. Oansedt denna mängd af agtare på allmänna åtgärder, fästades ganska liten uppmärksamhet på den förtryckande lagen (föreg. s. 40.) i Syd Carolina, mot de fria Negrerna. Förtrytelsens stämman hördes knapt, och sjelfva den berömda North-American Review väcktes ej deraf (E. 295, 396). Vardet måhända för att icke blotta fäderneslandets blygd? — Eljest pläga dagbladen icke vara så nogräknade dermed, eller så grannlaga i sina yttranden. Således skall en democratisk tidning, the Columbian Observer i Philadelphia, efter sista Presidentsvalet, hafva sagt, att Presidentskapet tillföle den mestbjudande i Congressens Underhus, hafva kallat Presidenten inkräktare (usurper) och Talemannen Clay förrädare (traitor)*. Men otidigheten mot ögonblickets innehafvare af magten inskränker sig ej till dagblad och tal allena. Under staterna Georgias och Kentuckys missnöje med något förbundsstyrelsens förfarande, skall den sistnämndes regering, i ett budskap till lagstiftarne, med klågomål öfver de rättigheter, Förenings-myndigheterna tillvällat sig, nyligen hafva yttrat: "att vädja till dessa i Washington; vore detsamma, som att frivilligt underkasta sig en skymf; ty tyrannerna derstädes dömma i sin egen sak." **)

*) Dagl. Alleh. för 1825; N:o 266.

***) Journalen för 1826, N:o 25.

Hvilket politiskt parti, som än må vara rådande; så är det Juristerna, eller Advocaterna, som styra landet. Deras yrke är ännu, om icke den enda; dock förnämsta, vägen att vinna anseende och magt; för män af stora egenskaper. Ämbetsmäns ömbyttlighet, den deraf följande osäkerheten om qvarblifvande; än mera om viktiga befordringar i statens civila förvaltning, gör, att ingen kan ensamt, eller från ungdomen, egna sig åt ämbetsmannabanan. Kyrkans tjena-re äro icke ens antagna eller aflönta af samhället, och deras inflytande på statsangelägenheter ofta förhindradt genom sjelfva grundlagarne. Krigsmagten har ännu icke fått nog hållning och storlek, för att kunna upp-taga någon betydlig del af Americas snillen. Förbudet för ämbetsmän att vara lagstiftare, gör äfven att Advocater, som i alla fall äro bildade för allmänna förrättningar och lefva deraf, blifva bägge delarne i i mängd, och bekläda nästan alla höga beställningar både in- och utrikes. Utom General Washington, hafva alla Föreningspresidenter, och utom Franklin, alla de skickligaste Americanska diplomater, varit Jurister. De äga således mera inflytande och utöfva större magt, än någon annan class af medborgare i Förenta Staterna (B. 293, 294), men meddela äfven åt styrelsen deras egen slingrighet. (Bj. 70.)

Då statsmagten ligger hos de flestas ombud, men dessa icke alltid finnas församlade, samt när de så äro; rösternas utfall likväl är omvexlande, osäkert, och

till sitt upphof, från den ene eller andre lagstiftaren; obekant: så vet man aldrig hos hvem styrelsen rätteligen är, och träffar aldrig bland personer, mera än bland grundsatser, någon fast och stadig punkt, hvar omkring den rörliga massan hvälfver. Evinnerlig rastlöshet och begär efter ombyte genomgå hela samhällsbyggnaden, ifrån det enskilda till det allmänna. Samme man, som börjar sin bana med att vara prest, blifver dernäst måhända lagkarl, så landbrukare och egendomshandlare, intager under tiden ett rum i Congressen, och slutar sina dagar, såsom köpman eller penningemäklare (B. 316, 317). Så har t. ex. General Jackson genomgått alla grader af civil- och militaire-ståndet. Han har varit domare, General, Gouverneur och Senator, det ena efter det andra. *) Folket ombyter oupphörligt företag, åsichter och systemer, liksom bostäder (Svea VII. 11. s. 215). Talrika familjer, som länge varit bosatta i de äldre staterna New-York, Connecticut och Massachusetts, utvandra åt Ohio, Alabama, Illinois och Mississippi. Regenter, lagstiftare, domare och förvaltande ämbetsmän ombytas, såsom vi redan sett, till och med på år och halfår, efter folkväldets större eller mindre öfvervigt (B. 317). Sjelfva Förenings-styrelsens personal försvinner, såsom flyttfoglarne, under den vackra årstiden, då Presidenten

*) Courrier des Pays-bas, införd i Dagl. Alleh. för d. 16 Jan. 1826.

och Förvaltnings-cheferna vänligen resa ut på sina, i-
 bland långt från hufvudstaden belägna landtogs och
 icke återkomma förr, än vid sommarens slut (Bj. 70).
 Washingtons biträde och stöd, Drätsel-Secreteraren Ha-
 milton, skall väl, då Förenings-grundlagen stiftades, haf-
 va önskat att åt medlemmarne i Congressens Öfverhus
 gifva en längre varagtighet, och åt Förbunds-regeringen
 större magt och inflytande på de särskildta staterna.
 Men, ehuru Washington gillade dessa förslag, ville
 han dock icke äfventyra, att recommendera dem hos
 Conventionen. De förföllo således (B. 205, 215), och
 Förbunds-regeringen saknar styrka, både att ögonblick-
 ligen motväga de särskildta staternas sjelfrådighet (Bj.
 68) och i längden bibehålla ett stadgadt välde öfver
 det hela af förbundets ofantliga område (B. 207,
 237). Styrelsen i hvarje särskildt stat är väl, på grund
 af lika författning, lika vanmäktig; men den har åt-
 mindstone eget område, egen folkmängd och egna kraf-
 ter för utförandet af sina beslut, hvilket allt Förenings-
 styrelsen saknar: ty hennes särskildta, eller hufvud-
 stadens lilla, territorium är knappt märkbart i jemn-
 förelse med de flesta staternas, och de öfriga territo-
 rierna äro för långt aflägsna, och för mycket vilda,
 att gifva henne någon styrka mot de mellanliggnde
 staterna. Deras sjelfrådighet, som förbunds-styrelsen
 icke har magt att öfvervinna, upplöser hennes kraf-
 ter, och betager Förenta Staternas stora samhälle det
 eftertryck i sina åtgärder, som ett mindre och bättre

inrättadt kan äga (Bj. 253). Under sista kriget med England, hände det mera än en gång, att de särskildta staterna satte sig emot den gemensamma styrelsens åtgärder (B. 220), och hvarken Connecticut eller Massachusetts ville lemna sin milice till gränsornas försvar *). Ännu otillräckligare, än emot inre oroligheter, är den samfäldta krigsmagten emot yttre fiender, i anseende till de vidsträckta gränсор och kuster, hon skall bevaka. Den gemensamma cassan är alltför snart medtagen och alltför ovisst ersatt, för att gifva någon särdeles styrka åt det hela (B. 217). Under sista kriget blef förbunds-styrelsen så upplöst, att hon, flygtande från hufvudstaden, undan fiendens lågor, var oförmögen både att skicka recruter till sina utödda (skeleton) härar, och att skaffa penningar i sina uttömda cassor (B. 256). Nyligen under freden, berättas en expedition, som var utskickad, för att taga kännedom af vissa landsändar, vester om Mississippi, hafva, ehuru hennes arbete blott var halfgjordt, blifvit återkallad, emedan penningar till dess fortsättning fattades (E. 394). Med ett ord, materiell ej mindre än intellectuell kärna saknas i Förentas Staterna förbund, eller kärnan är tom, såsom i ett rör; och för styrelsens hufvudmän återstår, så framt de vilja bibehålla sig sjelfva, ingen annan utväg, än att kasta sig i ar-

*) Ventrurinis Krönika, 20 Häft. s. 376.

marne på det rådande partiet (B. 18). "Förenta Staterna, säger F. (I. 342, 343) kunna väl blifva rika; men icke mäktiga. De äro, genom den samfäldta styrelsen, icke förenade, utan bundna i hop, såsom 2:ne spann, satta det ena fram och det andra bakom samma vagn. Kusken befinner sig midt imellan, utan tömmar, utan piska, och utan att kunna annat än rasonera med hästarne. Han höjer ej sin stämma, utan att de bägge spannen börja draga i motsatta riktningar, emedan intetdera vill gå baklänges. En hänföres vagnen af det ena, än af det andra; och det är tydligt, att han på detta sätt icke kan komma långt." Både in- och utländska författare instämman deri, att anse Förenta Staternas styrelse, för svag, och nästan intet mot folket, som är allt. (B. 110, 206, 217, 236, m. fl. F. II. 341-343, Bj. 73, E. 393, 374.) Men då gemene man i Förenta Staterna både förklarar sig för, och är, rådande *): så har det fallit

*) Således inåste, t. ex. under stridigheterna med England 1806, regeringen rätta sig efter det beslut, som en klubb, af detta parti, hade fattat. Venturinis Krönika 8 Häft. s. 378.

*) Den största staden i Förbundet, New-York, hålles af E. (25) för att äfven vara den, som är mest underkastad pöbelns välde. Då Mairen derstädes en gång nekade en behörig fri Neger, att blifva Åkare, upgaf denne ämbetsman såsom skäl till sin vägran, att pöbeln sannolikt skolat skymfeligen antasta (pelt) honom på gatan, när det blifvit bekant, att han meddelat en sådan tillåtelse; samt att han derigenom skulle hafva satt både sin egen och sökandens säkerhet i fara (E. 291, 292).

B. in (228) att sätta i fråga: hvilka som vore denne souveräins undersåtare? antingen han vore sådane förutan? eller om de utgjordes af Negerslafvarne? som allena äro uteslutna från någon röst i allmänna angelägenheter. Hvilken tänker härvid icke på de gamlas republiker och trälrar? Oagtdadt förbundsstyrelsens svaghet, hafva flera försök varit å bane, att göra henne ännu kraftlösare. Ett af de märkeligaste deribland var den förutnämnde Hartford-Conventionens förslag, att Presidenten skulle väljas blott för ett år, att hans aflöning skulle förminska, hans rättighet till ämbetsmäns utnännande och afsättande öfverföras på Senaten m. m. Vid den sista Congressen synes partiet mot det, som utgjorde Hartford-Conventionen, hafva drifvit igenom, att ingen President må kunna bibehållas längre än 8 år, eller sedermera återväljas *).

Mängdens värde och styrelsens svaghet sticka äfven fram i hvarjehanda förhållanden, stridande mot de plägseder, som annorstädes iagttagas, för att utmärka de styrandes höghet, eller den yttre agtning och uppmärksamhet, andra böra visa dem. Således be-

*) Liste der Börsenhalle für 1826, N:o 4,293. "Der Senat zu Washington hat, in seiner Sitzung vom 3:ten April, mit 32 gegen 7 Stimmen, die Resolution (förmodeligen Underhusets) genehmigt, dass Keiner, der zweymahl President der Vereinigten Staaten gewesen, zum dritten Mahle solle wählbar seyn können". Samma underrättelse är införd i Post- och Inrikes Tidningen för 1826, N:o 126.

rättar K. (45) att, då han bad Secretäraren (Ministern) för Sjö-ärenderna skaffa sig företräde hos Presidenten, svarades, att det genast kunde erhållas. Då K. anmärkte, att han ej vore klädd i uniform, skratade denne Minister, försäkrande att man der i landet icke vore så nogräknad, och följde genast K. till Hr Monroe. En betjent i livrée visade dem upför trappan och anmälte dem. Presidenten sjelf, klädd i en slät, brun rock, kom emot de inträdande, och bad dem sitta fram vid elden, der tvänne andra personer sutto förut, och talade med Presidenten i en tämligt förtrolig ton. Den ene var klädd i öfverrock, och upförde sig nog hemmastadt. Åtskilliga prof på andra högt uppsatta mäns höflighet i de Förenta Staterna, anföras äfven af andra resebeskrifvare (E, 151, 154, 155, 469). På courerna, eller der så kallade levées (aftonsällskaper), hos Presidentskan, hvarest Utländska Ministrar, Consuler, Officerare, ämbetsmän och resande voro anständigt klädda, dels i Uniformer dels i släta kläder, samt Indianska höfdingar i deras nationaldräkter, bemärkte K. äfven andra personer, illa och vårdslöst utstyrda, hvilka just tycktes åtrå, att visa sig i en mindre städad och för tillfället passande drägt. Några farmers, eller andra karlar, sågos der uti fläckade kläder, med okammadt hår och oborstade stöflor, sådane de inträdt från gatan (K. 47, 49.)

Sedan vi omtalat bristerna i Förenta Staternas författning, och de ordsaker, som föranleda förbundets vanmägt och möjiligen dess upplösning: skole vi äfven anföra de skäl, vi tro oss finna till deras styrka och bestånd, hvilka äfven äro ganska vigtiga. Antalet af de människor, som förnämligast söka att pläga och fortplanta sin kroppsliga varelse är allestädes störst. Dessa, och öfver hufvud sådane, som i Europa sakna utkomst, finna inom Förenta Staternas vidsträckta omfång, lättare än annorstädes, utväg att berga och bosätta sig, icke blott förmedelst den jord, som är öfrig att taga i besittning, utan ock genom den stora frihet, statsförfattningen lemnar till alla slags företag. Misslyckas en näringsväg, så stå alla andra öppna. Inga prof på konstfärdighet behöfver man aflägga: endast man förmår sjelf skaffa sig uppehälle, eller föranleda någon annan begagna och betala ens arbete, så är det nog. Inga andeliga kunskaper är man skyldig att ådagalägga. Blott man icke förgriper sig på någon annans person, eller egen- göm: så må man veta huru mycket eller litet, samt tro och mena hvad, som häldst. Den personliga skyldigheten, att försvara samhället, är ringare än på andra ställen, och skatterna likaså; hvilka, bestående förnämligast i tull, dessutom falla hufvudsakligen på förbrukarne af utländska varor, eller de förmögnare. Utan större fordringar, gifver statsförfattningen likväl, åt hvarje medlem af den stora hopen, ett större per-

sonligt inflytande och anseende, än i andra länder, samt en åtkomst att deltaga i samhällets styrelse, ja äfven att sjelf utöfva den, hvilken annorstädes saknas. I stället för att vara den ringaste, är denna class af medborgare personligen jernlik med andra, och, genom sitt antal, mäktigare. De täta valen af statsmagtens utöfvare, de mutor och öfriga bemödanden, som dervid användas af de utmärktaste män i samhället, för att vinna hopens gunst, och blifva hans tjernare, erhindra honom oupphörligt om sitt välde, ägga hans egennyttan och kittla hans fåfänga. Önskar någon blifva ämbetsman, så är det vanligtvis inga fordringar af vissa kunskaper, som ligga i vägen; utan allt kan erhållas genom de flestas obundna förtroende. Faller valet på ovärdiga personer, så räcker deras ämbetsid icke länge åt gången; eller kunna de före dess slut afsättas af samma röster, som tillsatte dem. De i sin väntan bedragna få derigenom tillfälle att hämnas och eftertryckligt visa sin myndighet, med det samma ny lägenhet gifves åt en hvar att insätta någon annan gunstling, eller att sjelf blifva vald. Mängden kan icke annat än älska och vilja upprätthålla en sådan författning. Blifver någon likväl missnöjd med sin omgifning, eller finner han sina företag alltför blottställda för en obegränsad medtäflan: så kan han utan svårighet, och utan att ändock aldeles skilja sig från sina landsmän, draga sig undan med de sina och sin förmögenhet, till en annan stat;

hvarest föga kostande och ymnogt gifvande jord ännu återstår att taga i besittning. Man fortfar att vara landbrukare, eller man blifver det, för att inom sina rämärken hafva en bestämd näringskrets, der man är säker för intrång af andra. De flesta af Förenta Staternas innebyggare äro landbrukare, och länge skola de så förblifva. Öfvervigten af detta, fysisk styrka och sedlig renhet befrämjande, yrke skall, i alla de stater af förbundet, hvarest bägge delarne icke motverkas af slafveriet, städse ingjuta nya och ökade krafter. Mångväldet, ehuru slappt i fråga om förenad och eftertrycklig handling, gifver desto mera kraft och lif åt hvarje särskild medlem af statskroppen; samt derigenom en seghet åt det hela, hvilken nästan är oöfvervinnerlig. Då de Europeiska enväldena, liksom de ädlare djuren, äro slagna, när hufvudet eller hjertat är genomborradt, så lefva deremot de Förenta Staterna, liksom de hufvud- och hjertlösa polyperna, i alla kanter, som icke äro krossade. Fastän hufvudstaden under sista kriget var af fienden förhärjad, regeringen undflydd och nästan upplöst, slogs man med framgång vid Förbundets yttersta landsändar, Plattsburgh, på gränsen af Canada, och New-Orleans vid utloppet af Mississippi (B. 256). Längre ännu skola ock yttre anfall försvagas, eller tillintetgöras, såsom i Ryssland, medelst blotta afsländen, dem fiendtliga härar hade att genomtåga, om än ingen krigsmagt gjorde dem betydligt motstånd. F. säger (I. 345, 544): "Förenta Staternas folk kan o-

straffadt vara svagt och lyckligt; och skall, ehvad det må göra, så förblifva, åtminstone under ett århundrade härefter. Hvarje nytt slägte, som födes i America, inträder i lifvet icke för annat än att njuta det, att växa, förökas och åldras i fred, säkerhet och öfverflöd; samt föratt sluta, endast på naturens kallelse, en (physiskt?) lycklig lefnad, utan högre sällhet eller smärta, utan uppoffringar och utan ryktbarhet (gloire).”

Men, sedan all jord är tagen i besittning, och en stigande folkmängd börjar, såsom i Europa, trängas om bröd och personliga rättigheter till dess förvärfvande: då skola, såsom Americanska författare sjelfve befara (B. 230), de inre samhällsbanden frestas, och förhållandet till andra magter naturligtvis få ett annat skick. Ju fortare den inhemska folkvandringen går, ju mera statsförbundet med detsamma tilltager i område och utveckling, desto förr kommer det till denna våda, likasom ynglingen, jemte sin fullvuxenhet, nalkas tidepunkten för lidelsernas utbrott. Folkmängden i de vestra staterna skall snart öfverstiga den i de östra, samt deras ombud och intressen få stadig öfverhand i Congressen (B. 233). Då, och måhända förr än den Europeiska befolkningen sträckt sina odlingar öfver de Klippiga bergen på sluttningarne åt stilla hafvets kuster, torde den af Burr för tidigt försökta brytning förestå, och Mississippi-dalens samfund afsöndra sig från staterna vid Atlantiska hafvets strand, lika-

som dessa förut afsöndrat sig från det gamla moderlandet Britannien.

Det är tillfredsställande att se huru de Syd-Americanska folkväldena, som bildat sig sednare än de Nord-Americanska Förenta staterna, undvikit flera dervarande ytterligheter af mångväldet, erkänt ett andeligt ändamål för samhället, gjort mera afseende på medborgares personliga egenskaper och duglighet, samt sökt gifva åt det hela mera enhet och stadga. Republiken Venezuela började väl, i sin författning af 1811, att vara sammansatt af flera nästan sjelfständiga provinser, såsom de Förenta staterna. Men de voro mycket närmare förknippade, dels genom en samfäldt stats-religion, dels genom förbudet för hvarje province, att verkställa någon lag, förr än den blifvit underkastad Förenings-Congressens granskning och befunnits icke vara i strid med dess författningar. Enär sedermera Venezuela och Nya Grenada år 1821 förenade sig, under namn af Republiken Columbia, om en gemensam grundlag: så, ehuru han börjades i Guds namn, blefvo dock alla stadgar om religionen utelemnade. Men det inbördes oberoende, som provincerna förut ägt, uphäfdes, och hela området indelades i departementer, provinser, cantoner och socknar, förvaltade af den gemensamma regeringens ämbetsmän, och representerade i Congressen, efter folkmängden. För att få deltaga i

valmännens tillsättande, fordras (efter en viss tidepunkt) att kunna läsa och skriva, vara myndig eller gift, ägare af en viss förmögenhet, eller i stället att utöfva ett ämbete, eller näringsyrke med eget hus eller verkstad, oberoende af andra dylika; så] att innehafvaren ej kan anses för daglönare eller tjänstehjon. För att blifva valman, fordras 25 års ålder och större förmögenhet. Den sednare kan ersättas endast genom innehafvandets af ett mera inkomstbringande ämbete; eller af en profession uti någon vettenskap, eller af någon akademisk grad. Valmännen bibehålla sin befattning i 4 år. Ledamöterna af Underhuset skola; utom valmännens egenskaper, hafva en betydligare förmögenhet, och ledamöterna af Öfverhuset, en dubbelt större, samt vara 30 år gamla. Hos bägge kan dock förmögenheten ersättas genom profession i någon nyttig vettenskap. Underhusets ledamöter bibehålla sin befattning i 4 och Öfverhusets i 8 år. Regeringen har endast uppskofs-veto mot Congressens beslut; men ett lagförslag, som af ettdera Huset blifvit förkastadt, kan ej å nyo upptagas förr än vid nästa Congress. Till domare i Högsta Rätten uppsättes af Presidenten förslag på 3, och lemnas till Underhuset, som deraf utesluter 1, hvarefter Öfverhuset utnämner en af de 2:ne återstående. För att blifva medlem af Högsta Rätten, måste man vara advocat (lagfaren), och hafva samma egenskaper, som en valman. Underdomare föreslås af Högsta Rätten och utnämnas af regeringen. Sam-

teljge bibehålla sina ämbeten, så länge deras uppförande icke gifver tillräckligt skäl att beröfva dem dessa. Regeringen är uppdragen åt en President, hvilken måste hafva samma egenskaper, som en ledamot af Öfverhuset. De vanliga valmännen utse äfven Presidenten, som väljes för 4 år i sönder, och blott i 8 år efter hvarannan må bibehållas. Han utnämner ämbetsmän och officerare, efter att först hafva rådfrågat Öfverhuset och erhållit dess samtycke. Han kan gifva nåd; men äfven sjelf anklagas af Underhuset inför det Öfre. Förändringar i grundlagen kunna föreslås, när $\frac{2}{3}$ af medlemmarne i bägge Husen äro öfverens derom. Men de få ej å nyo tagas i öfvervägande förr, än hälften af de medlemmar, som gjort förslaget, blifvit ersatta af andra. En lag är utfärdad, till följe hvaraf slafveriet, efter 40 år, ej mera skall finnas inom Republikens område*). General Paëz försök, att söndra Republiken, erhindrar ej mindre om otjenligheten af alltför vidsträckta områden, än om Burrs företag i Förenta Staterna. Lika förtidigt, som detta, synes äfven den Columbiske härförarens vara.

De Syd-Americanska Förenta Provincernas (La Plata, Buenos Ayres) författning af 1819, synes oss ännu bättre. De hafva stats-religion i behåll och utgöra, liksom Columbia, en sammangjuten, (icke federatif) statskropp; men fästa ännu mera afseende på personliga egenskaper, och Öfverhusets medlemmar

*) Molliens Resa i Columbien 1822, 1823, s. 127.

representera. till en del, efter stånd. För att blifva medlem af Underhuset, måste man vara 26 år, äga en viss förmögenhet, eller idka någon nyttig konst, profession eller yrke. Befattningen varar i 4 år. Öfverhusets medlemmar bestå af lika många Province-Senatorer, som det finnes provinser, af 3:ne militaire-Senatorer af högre officers-grader, af en Biskop och 3:ne prester, af en Senator för hvarje Universitet, och af den Directeur (regent), som sist suttit vid styrelsen. För att blifva medlem af Öfverhuset, fordras 30 års ålder, en större förmögenhet, eller ett yrke, som sätter innehafvaren i stånd att med heder tjena samhället. Befattningen varar i 12 år, utom för den förre Directeuren, hvilken utträder, när hans efterföljare i styrelsen afgår derifrån, och uti sin ordning inträder i Öfverhuset. Province-Senatorerna utnämnas af electorer, dem municipaliteterna tillsätta så, att hvardera för sig utväljer en godsägare, af en viss förmögenhet, och en Domcapitels-medlem. Dessa electorer sammanträda och välja på 3:ne civila personer, hvaraf en skall vara utom provincen. Den, som fått flesta rösterna, räknadt efter provincerna, blifver Senator. Militaire-Senatorerna tillsättas af Directeuren (regenten), och de presterliga väljas af Presterskapet och Läroverks-rectorererna, om dessa äro prester. De välja äfven på 3 kandidater, hvaraf en utom det stift, hvartill de väljande sjelfve höra. Förhållandet med regentens veto, och lagförslags uppskjutande, i händelse af olika meningar mellan Husen, är lika som i

Columbia. Domare i Högsta Rätten får ingen blifva som icke är studerad man, som icke tjent Staten i 8 år, och har 40 års ålder. De utnämnas, efter Öfverhusets råd och samtycke, af Stats-Directeuren, och förblifva vid sina ämbeten, så länge deras uppförande är oklanderligt. Ledamöterna sjelfve välja sin ordförande, för 5 år i sönder, och tillsätta domstolens betjening. Regeringen utöfvas af en Stats-Directeur, som skall vara 55 år gammal, men för hvilken ägandet af någon viss förmögenhet icke erfordras. Han väljes af båda Husen i förening, genom enkel röstflerhet, för 5 år i sönder, och kan blott en gång återväljas. Han utnämner allena Generaler, Admiraler, och Sändebud, till- och afsätter sina ministrar, samt besätter alla icke undantagna ämbeten. Han utnämner Biskoppar, bland 5:ne af Öfverhuset föreslagna kandidater, och han gör sjelf förslag till alla ringare ecclesiastika beställningar. Han gifver nåd, med vissa inskränknings, och här i allmänhet mera magt än Presidenten i Columbia, men kan anklagas och dömas, såsom denne. Till förändringar i grundlagen erfordras, att $\frac{1}{4}$ af de närvarande medlemmarne i Huset understödja motionen, och att hon, efter öfverläggning, till sin behörighet godkännes af $\frac{2}{3}$. Derefter skall hon meddelas regeringen, som har 1 månads tid till dess granskning. Är regeringen af motsatt mening, eller vägrar hon sluteligen sin sanction: så erfordras $\frac{3}{4}$ röstflerhet i Husen, för att förändringen ändock skall äga rum.

Ehuru öfvergången, till företrädes inrymmande åt personliga egenskaper, redan börjar i dessa bägge författningar, är dock ännu för mögenheten der, såsom i Förenta Staterna det förnämsta villkoret för deltagande i statsvårdande angelägenheter. Genom detta nödvärn påräknar man beskydd för odlingens första vilkor, ägande-rättens helgd, och hoppas äfven att finna bildning hos dem, som icke sakna medel der-till, samt att dessa skola, af egna tillgångar, fylla birsten i den aflöning, samhället består. Erfarenheten, i Förenta Staterna har visat, tillika med nyttan af dessa inskränkningar i den stora hopens välde, äfven deras otillräcklighet; ty de egenskaper, hvarigenom medborgare i ett samhälle egentligen kunna nalkas dess mål, dygd, upplysning och färdigheter, äro alla personliga. Skola de vid alla tillfällen utöfva det största möjliga inflytande på ett samhälles angelägenheter: så måste medborgares inflytande på dess lagstiftning och statsförvaltning rätta sig efter deras företräden i visad ära och tro, i bepröfvade kunskaper och ådagalagd färdighet. Men om dessa företräden skola vara med sakkännedom och oväldigt någon tillerkända: så bör det hafva skedt, icke af den stora mängden, som är okunnig och ombytlig, eller blott för representationens och tillfällets skuld, då parti-åsigter och hvarjehanda åsytningar kunna verka på beslutet; utau af beståndande, sakkunniga corporationer, som städse lefva och verka för

hederns, kunskapernas eller färdigheternas upprätthållande och förkofran, och som meddela vederbörande sina vitsord i och för sjelfva saken, utan afseende på tillfället när de skola begagnas. En sådan statsförfattning, utgående från grundsatser af stånd, är den Svenska, och hon höfves ett fattigt folk, som, endast genom sina regenters och medborgares personliga duglighet, och moraliska kraft, kunnat försvara och utmärka sig. Med ehuru många brister vår författning i utförandet må vara behäftad, är hon således likväl riktig i sin grund. Utom det att vara sin egen, genom besutenhet på landet, eller motsvarande näringsdrift i städerna, eller ämbete bland Presterna, fordras, för inträde bland Sveriges lagstiftare, blott personliga egenskaper. Förmögenheten gifver lika så litet någon företrädesrätt, som hon uteslutes. Endast den sjelfarbetande Bonden, eller Bergsman- nen (icke Stånds-personen eller Bruks-patronen) på landet, den konst- eller handels-förfarne Borgaren (icke hus- eller penninge-ägaren) i städerna, samt på bägge ställen den lärde Presten, och den äldste af hvarje ätt bland hederns eller Adelsståndet, hafva, lika om de äro fattiga eller förmögna, säte och stämman på våra Riksdagar. Om än hvarje stånd får vidkännas medlemmar, som göra undantag från grundsatserna för dess sammansättning: så betages ej dessa derigenom sin rättighet*).

*) Utan Adelsn, eller i ståndets frånvaro, Rid-darhus-Di-

I vår statsförvaltning är det äfven; ehuru många undantag hvarjehanda bevekelsegrunder må hafva gjordt, likväl regeln, att icke förmögenhet eller andra företräden, än personlig skicklighet och förtjenst, skola gifva förmonsrätt till erhållande af rikets ämbeten och tjenster.

rectionens bifall, får ingen ny Adelsman introduceras; ehuru detta bifall, af lätt begripliga ordsaker, sällan blifvit nekadt. För beståndet och dugligheten af en corporation är det lika viktigt, att från sig kunna afhålla ovärdiga medlemmar, som för kroppens friskhet och styrka, att bevara den för rötande eller orenande ämnen.

(Fortsättning e. a. g.)

ANEKDOTER

SVERIGES FINANCIELLA OCH EKONOMISKA HISTORIA.

(Fortsättning från 7:de Häftets 1:sta Nummer. Sid. 134.)

Nedanstående jämförelse-Tabell, upprättad i öfverensstämmelse med Riks-Hufvudböckerne för 1646, 1653,

- 1) Orsaken till det långa dröjsmålet med denna fortsättning har varit Författarens anställande i tjänstebefattning på utländsk ort, hvarigenom anskaffandet af nödige handlingar ur Archiven blifvit för honom förenadt med både svårighet och tidsutdrägt. Han anser sig emellertid skyldig att här rätta ett af honom begånget misstag, och att lemna några upplysningar till den not, Redactionen sid. 131-133 infört.

Vid uppställningen af de finansiella resultatene utaf Statsförvaltningen under Dr. Christinas Förmyndares styrelse, sid. 123-124, har, utom tryckfelen, ett misstag till ziffran insmugit sig, härledande sig derifrån att vid öfverföringen, i 1631 års Riks-Hufvudboks capitalräkning till 1632, af Kronans balancerade Skulder och Fordringar, ingen skillnad finnes utmärkt emellan de poster, som voro i godt eller dåligt mynt. Vid nogare granskning af hvarje post för sig finner man, att de före cursens stigande upptagna summor, antingen de voro ställda i Riksdaler eller Daler, uppförts efter alparicurs, men att de sedermera i R:d upptagna reducerats til D:r efter de olika curser, som ägde rum då de upptogos. Enligt 1633 års myntvaluation skulle all förut gjord gäld betalas efter curs, den t. o. m. 1628 ingångna å $6\frac{1}{2}$ m. per R:d, den för 1629 å 10 m. och den för de senare åren å 14 m. Brist på fullständiga handlingar och saknad af 1633 års Riks-Hufvudbok, upptagande reductio-

1662 och 1669, lemna ledning åt omdömet, så väl öfver Statsverkets ställning vid K. Carl X:s uppstigningen

af statsskulderne och fordringarne efter nya myntregleringen, gör det omöjligt att på ziffran bestämma, med huru stort dalertal i godt mynt den af K. Gustaf Adolf efterlemnade skuld kom att gravera Statsverket; men en ungefärlig beräkning kan man dock göra, som ej betydligt bör aflägsna sig från rätta förhållandet, nämligen om man antager, att, af den vid Konungens död kvarlemnade skuld, hela beloppet af 1628 års gäld kom att gravera efter $6\frac{1}{2}$ m. per R:d, den för 1629 å 10 m. och den för de följande åren efter 14 m., samt antager samma grund för valvationen af fordringarne. Då blir förhållandet följande. Statsverkets skuld utgjorde d. 1 Januari 1629 — 4,771,807 D. — 1630 — 7,322,262 D. och 1632 — 6,094,158 D., samt dess fordringar d. 1 Januari 1629 — 1,916,010 D., — 1630 — 2,465,110 D. och 1632 — 4,084,393 D. Efter ofvanantagna reductionsgrunder blir således skulden den 1 Januari 1632 4,972,109 D. och fordringarne s. d. — 2,792,064 D. å $1\frac{1}{2}$ D. per R:d Sp. Om man, vid jämförelsen emellan Statsverkets ställning vid början af åren 1632 och 1646, från skulden afdrager balancerade fordringarne, och tillägger hela köpeskillingen för de under förmyndareregeringen försålda köpegods, så uppkommer det resultat, att Statsverkets capitalförmögenhet minskats under dessa 14 krigsår med 425,354 D., eller, om man icke vill afdraga de krediterade fordringarne, med 518,290 D. (efter 128 sk. curs per R:d Sp. — 921,404 R:d B:co), i sanning under sådana tider ett förhållande, som gör vederbörande ära.

I afseende på den i Redactionens not införda anekdot ur ett B. Baaz' bref till Pfaltzgreffen Johan Casimir, vill författaren endast nämna, att de deri omnämnda hårda utlätelser, dem Axel Oxenstjerna skulle tillåtit sig mot Rikets Bondestånd, hvarken motsvara hans i protokoller och handlingar förvarade tänke- och handlingssätt, ej eller igenfinnas i 1644 års Råds-Protokoller, dem författaren på det nogaste genomgått. Framl. Cansli-Rådet Schönberg har i bref till framl.

de på thronen och under den derpå följande Förmyn-
dare-Regeringen, som öfver beloppet af från Kro-
nan på hvarjehanda sätt abalienerade gods och rän-
tor, samt deras förhållande till det hela af Stats-In-
komsterne.

Inkomst	1646	1653	1662	1669
	Dal. S:mt	Dal. S. mt	Dal. S:mt	Dal. S:mt
Ordinarie Räntan i Sverige, Finland och de i Roskildska freden vunna Provin- cer 2).	2268053	2448366	2440599	2882173
Fjerdepart - Räntan, dersammastädes . . .			99762	90653
Transport:	2268053	2448366	2540361	2972826

Professor Lidén (infördt i Handlingar om Riksdagen 1682, se pag. XXXV) visat med hvilken försigtig-
het man bör upptaga sådana anekdoter om denne store
man, hvilka synas kasta skugga på dess upphöjda tän-
kesätt, i synnerhet när de komma från honom icke be-
nägna personer. Han bevisar nämligen der chrono-
logiska omöjligheten af ett, på Hof Canslern
Tungels vitsord, allmänt antaget yttrande, som A. Oxen-
stierna skulle hafva tillåtit sig, i anledning af de 3 Stän-
dens ryktbara adress till Drottningen 1650. Och att
Benkt Baaz, såsom nära förbunden med Johan Casimir,
icke kunde räknas bland Axel Oxenstiernas vänner, fin-
ner hvar och en lätt af det förhållande, som efter Gu-
staf Adolfs död ägde rum mellan Pfaltzgreffen och Riks-
Cansleren, ett förhållande, som dock icke hindrade den
förres Son, att, som Konung, i den gamla Cansleren se
endast den store Statsmannen och Medborgaren, icke
den enskilde motståndaren af hans hus.

2) Under Ordinarie-Räntan äro här inbegripna hela Jord-
boks- och Mantals-Räntan, samt Lagmans- och Härad-

	1646	1653	1662	1669
	Dal. S:mt	Dal. S:mt	Dal. S:mt	Dal. S:mt
Transport	2268053	2448366	2540361	2972826
	4106186	4045538	4651605	3058935
Summa	6674339	6493804	7191966	6831761
Afgår diverse afkortningar 5)	549196	633112	598395	780102
Rest	6125143	5860692	6593571	6051159
<i>Afkortning för donerade, förlänte, köpta och förpantade Gods och Räntor.</i>				
Årfteligen donerade gods utan conditioner	69400	174245	98389	106146
Transport:	69400	174245	98389	106146

höfdinge-Räntorne, uppförde efter Krono-värdi. Det efter markegång o. s. v. uppkomna öfverskott för Kronans behållna (d. v. s. hvarken afkortade eller anordnade) andel, är Statsverket till godo beräknad under namn af vinst, och här inbegripen under titeln: alla andra Statsverkets inkomster. Skillnaden emellan partiel- och slut-summor härleder sig derifrån, att de uteslutna ören och penningar vid summeringar blifvit sammanräknade. För 1662 äro icke här de i Roskiltska freden vunna provincers intrader inberäknade, hvarken bland ordinarie- eller fjerdepartsräntorne, emedan i detta års Capital-räkning inkomsterne från dessa provincer finnas i massa och utan specification uppförda.

- 3) Under titeln afkortning äro här afdragna alla bland Statsverkets inkomster i årens Capitalräkningar verkliga nonvalörer; med undantag af de, som upptagas bland de efteråt specificerade donations- med flere räntor.

	1646	1653	1662	1669
	Dal. S:mt	Dal. S:mt	Dal. S:mt	Dal. S:mt
Transport	69400	174245	98389	106146
D:o med conditioner	183815	700311	799986	745414
D:o under Bergfrälse	365	1912	1906	2347
<hr/>				
253582 — 876469 —				
900282 — 853908.				
Förläning i lifstid. . .	46056	40830	41334	47004
D:o i behaglig tid. . .	33353	11321	25303	12348
Frälse i lifs- och behagliga tider	4639	10888		
Friheter och Förläningar af donationernes fjerdepartsränta.			28468	30967
D:o d:o af Capitels-Godsen i Lund. . . .			12422	7909
Capitulations-Godsen i Ingermanland. . . .			26064	
<hr/>				
84049 — 63041 —				
133593 — 98229.				
Köpta Gods och Råntor.	133306	269055	312610	307051
Förpantade Hemman och Råntor.	12108	15665	86380	95068
Grefvarnes förunnade andel af Accis och Bakugrpenningar. .			3612	
Summa:	483066	1227843	1432866	1354257

Om man afdrager denna ytterligare afkortning från den förut uppgifna återstoden af Stats-Inkomsterne, så uppkommer en behållning för 1646 af 5,642,077 D., för 1653 af 4,632,849 D., för 1662 af 5,160,705 D.; och

för 1669 af 4,697,402 D.; men om man ytterligare afdrager de dessa år för främmande subsidier och för köpe- och pante-gods influtne medel 4), så blifver behållningen af Rikets inkomster för 1646, 4,599,485 D., för 1655, 3,794,591 D., för 1662 5,010,536 D. och för 1669 4,665,245 D. 5). Man ser här af, huru under Dr. Christinas egen regering antalet af bortgifne eller eljest från kronan abalienerade räntor nära tredubblades, och således behållna Stats-inkomsten i kännbar mån minskades, att detta belopp, sannolikt något ökad under K. Carl X:s regering, nedsattes emellan 1662 och 1668, ehuru i mindre betydlig mån än 1655 års Reductions-stadga bordt låta förmoda.

Ehuru 1662 endast en ringa återstod af den 1660 bifallna bevillning utgick, och 1669 ingen bevillning

- 4) 1646 inflöto Franska Subsidier 720,000 D. och Köpe-godsmedel 323,592 D., tillsammans 1,043,592 D.; 1653 Köpegodsmedel 648,271 D. och Pantegods-dito 189,986 D., tillsammans 838,258 D.; 1662 Franska Subsidier 150,000 D. och Köpegodsmedel 169 D., tillsammans 150,169 D.; samt 1669 Köpegodsmedel 5,298 D. och Pantegods-dito 26,861 D., tillsammans 32,159 D.
- 5) Häribland äro inbegripna extraordinarie Bevillningar för Sverige och Finland, nämligen för 1646 (Krigsår) Adelns contribution 59,796 D., Städernes d:o 55,537 D., Råghjelpen 90,412 D. och Riksdalershjelpen 43,841 D., tillsammans 249,586 D.; för 1653 (Fredsåret) Adelns contribution 163,564 D. och Städernes d:o 1,100 D.; tillsammans 164,664 D.; och för 1662 Städernes contribution 16,958 D. och Råghjelpen 19,288 D., tillsammans 36,246 D. Hela den numera så kallade Mantalsröntan,

eller extraordinär beskattning tillföt Statsverket, med undantag af några smärre summor från Lif-, Est- och Ingermanland, samt 1655 års reduction ganska lamt bedrefs, så utvisa dock dessa årens räkenskaper, att 1662 Rikets skuld förminskades med 1,019,160 Dal. och dess balancerade fordringar öktes med 72,372 Dal. samt 1669 den förra öktes endast med 8418 D. och den sednare deremot med 128,701 D. Fordringstillökningen bestod likväl till större delen af aldrig realisibla balancer.

Denna vackra tafla af Statsverkets dåvarande ställning försvinner dock helt och hållet, då man betänker, att det var belastadt med en till större delen till betalning förfallen skuld af mer än 12 millioner Dal. S:mt, deribland mer än 5 millioner innestående löner, utom Militie-Kontorets sedermera till flere millioner uppgifna skuld och efteråt formerade anspråk, att man således var nödsakad att lefva för dagen, att betala en efterhängsen eller gynnad fordringsägare med medel anslagna till något viktigt behof, och derigenom föranleda brist och balancer på de nödigaste ställen samt missnöje hos hvar och en fordringsägare, som, med lika anspråk, ej erhöill lika rättvis behandling. I allmänhet rådde i hela detta tide-

äfvensom den så kallade Lilla (Landt) Tullen, hade redan långt förut upphört att anses som en extraordinär Bevilling.

hvarf den fullkomligaste okunnighet i den vetenskap, som, under namn af Statscreditslära, äger till föremål, att utfinna medel, hvarigenom man på de lindrigaste villkor i nödens och farans ögonblick kan skaffa Staterne de tillgångar, hvilka öfverstiga Nationernes förmåga att i beskattningsväg på engång utgöra 6). I England t. ex. se vi Carl II våldsamt bemäktiga sig de i Kongl. Myntet deponerade penningar, för att erhålla en summa mindre än $\frac{1}{3}$ af de Statslån, som 1815 i samma Rike utan svårighet upptogs. I Frankrike se vi, under samma tid, en oafbruten följd af i behofvets stund på de mest tryckande villkor afslutade lån och lefverancer, efterföljda restitutioner, ådömda af så kallade Chambres de Justice 7),

- 6) Man har ofta förebrått denna vetenskap eller konst att, genom de tillgångar den erbjuder Regeringar, onödiga eller umbärliga behof skapas och ett förderfligt slöseri i hela Statsförvaltningen införes. Men om än dessa beskyllningar ej sakna all anledning, är det väl missbruket som bestämma en saks värde? hvilken skulle då ej blifva förderflig? Troligen hade Europas utscende nu varit annorlunda, om ej de fria Nationerne, i de tillgångar redlighet och credit lemnade, ägt medel att motstå de massor, despotismen motsatte dem, och genom de medel, som just hos de fria folken försäkra statscrediten, nämligen statsformernes offentlighet samt gynnad och stigande upplysning, böra äfven farliga missbruk af denna farliga gåfva kunna förekommas.
- 7) En med domstolsform försedd Liquidations-commission, som sista gången var upprättad under minderårigheten efter Ludvik XIV:s död.

förföljelser o. s. v. I Sverige, der en i ännu större grad herrskande capitalbrist ökade tyngden af de villkor, som man vid låne- och lefverans-afhandlingar måste underkasta sig 8), der man, lika så litet som i andra länder, hade lärt sig ställa lånen på aflägsna betalningsterminer eller göra dem ouppsägbara, der sökte man en tillgång mot fordringsanspråk, hvars tillfredsställande öfversteg möjligheten, i General-Resolutioner, som efteråt bestämde lefvereringspriser, räntefot och betalningsvillkor, i godtycklig behandling, och slutligen, efter 1680, i upprättandet af en Liquidations-Commission, som började med att inställa all ränte- och capital-betalning, till dess fordringarnes rigtighet vore granskad, en granskning som, i parentes sagdt, ännu ej är fulländad.

Ehuru betydlig skuld den store Carl Gustafs krig efterlemnade, så hade dock sannolikt hans sons förmyndare kunnat öfverlemna regeringen åt deras konungslige myndling med ett regleradt statsverk, och den sednare reductionen, med alla dess för så många enskilda familjer olycksdiga följder, kunnat undvikas, om de, genom en rättvis och billig behand-

- 8) Gustaf Adolf sökte dock tillgångar genom lån i capitalrikare länder, visserligen för ett fattigt land bästa medlet, att göra en svår krigskostnad så litet tung som möjligt för landets näringar; men detta, så väl som flere andra efterdömen, denne store Konung och hans Ministrar efterlemnade, följdes icke sedan.

ling af ståtens creditorer, satt skuldväsendet på en ordnad fot; genom en noggrann verkställighet af 1655 års Reduction, måhända modifierad efter billighet och rättvisa 9), samt genom en sträng huåhållning beredd de dertill nödige medel; genom en värdig, kraftfull och från små intriger fri styrelse satt sig i tillstånd, att för den möjliga bristen kunna anmoda 10) Ständer-

- 9) Hvad man egentligen kan förebrå 1655 års Reductions-Stadga är tillskapandet af titlarne Omistlige Gods och Förbudne Orter, då visserligen ingen vara erhålles af Kronan för bättre pris, än då den af enskild industri frambringas, och isynnerhet vid reduction af Jernbruk och dylika inrättningar orättvisa mot besittningshafvaren ägde rum, då jorden vanligen ägde minsta värdet, de af privata ägaren anlagde inrättningar och gjorde förbättringar det största (såsom enligt officiella handlingar förhållandet var med de Louis de Geer upplåtne Kronobruk och derunder lydande gods). Deremot om man ålagt, såsom före 1644, alla donerade och förlänte hemman utgörandet af fulla landtågsgården och öfriga mantalsrântan lika med Skatte och Krono, och det öfriga frälset halfva gården, med undantag endast af de köpegods, der denna hälft varit under köpskillingen inberäknad, så hade man på billigare grunder erhållit full ersättning.
- 10) I den af Riksförmyndarne till Konung Carl XI, då H. M. sjelf emottog styrelsen, allemnade Berättelse, om deras förvaltning under minderårigheten, förekommer, "Att i alla dessa åren man ingen Contribution af Riksens Ständer funnit rådligt att anmoda, vidare än den för äringen till Skeppsflottans reparation, som år 1664 beviljades och 2ne Krigshjelp er." Troligen hade farhågan för påminnelse om reductionens verkställighet, i händelse af anmaldt penningbehöf, någon del i denna orådlighet.

ne om en lindrig men oafbruten bevilning, och att af Provincerne erhålla anslag, någorlunda motsvarande dem, det egentliga Riket fick för den gemensamma Staten erlægga 11); genom stränghet mot egna och vänners anspråk på belöningar och nådebetygelser gifvit sig rätt och kraft att vara stränga mot andras; genom afböjande af den lika så onyttiga som föga ärofulla Bremiska utrustningen afböjt ökade statsbördor; och slutligen, genom undvikande af en vacklande och lättsinnig politik, icke inledt Konungen i början af dess sjelfmyndighet i ett onyttigt krig, med dess åtföljan-

- 11) De rika provinser, som då på andra sidan hafvet tillhörde Sverige, bidrogo ringa till statsbehofven (med undantag likväl af Ingermanland, der stora Domäner tillhörde Kronan, ehuru till större delen förpantade eller försålde). Således t. ex. 1669, ett år då ingen extraordinär bevilning af Ständerne var anslagen, påföres Riks-Staten för Sverige med Finland och Skånska Provincerne öfver 5,332,000 D., under det för Liffland och Estland, inberäknadt den indrägtiga tullen i Riga och en särskild Bevilning af Adeln, knappast 402,000 D. uppfördes. Om man beviljat dessa provinser, på samma sätt som Skåne, säte och stämman på Svenska riksdagarne och fullkomligt införlifvat dem med Sverige, så hade de icke endast njutit Svenska rättigheter (nästan alla deras adliga familjer voro på vårt Riddarhus introducerade) och Svenskt skydd, utan äfven varit underkastade Svenska pligter, samt måhända många olyckliga söndringar förekommit (som man vet, anförde Patkull och Lifflandska Landträden till skäl för deras motstånd mot reductionen, att den var beviljad af Sveriges Ständer och efter Sveriges Lag, men ej af deras egen landtdag efter deras lagar). Med Tyska Provincerne tillät ej Tyska Riksförbundet en dylik sammansmältning.

de olyckor, kostnad och behof af nya tillgångar. K. Carl XI:s Förmyndare voro samtliga män af i flerfaldiga afseenden lysande egenskaper, samt obestriddigt patriotiska tänkesätt. De voro i sanning icke skyldige till alla de förbrytelser och felsteg, för hvilka de af sednare Commissioner så strängt dömdes, och ej eller förtjente af alla de oblida omdömen, som vissa den tidens tryckta handlingar egna dem; men ehuru inom dem och Rådet funnos män sådane som en Gustaf Bonde, en Sten Bjelke, för alla tider mönster af ordning och sparsamhet i Statshushållningen, en Matthias Björnkrou, en Benkt Oxenstjerna, lika värdiga efterdömen af en klok yttre politik, så fanns olyckligtvis bland dem ej, såsom bland föregående förmyndare-regering, någon, hvars erkända öfverlägsna egenskaper kunde tysta alla enskilda små passioner, åsigter och intressen, samt gifva styrelsen enhet och kraft, med ett ord, der saknades en Axel Oxenstierna.

För att visa, att mitt påstående om möjligheten för Förmyndare-Regeringen, att, genom en rättvis och billig behandling sätta skuldväsendet på en ordnad fot, ej är en tom sophism, har jag upprättat nedanstående kalkyl, visserligen — hvad sjelfva sakens natur gör oundvikligt — endast ungefärlig; men dock mera under än öfver förmågans gränсор.

Till 1662 års Capital-räkning är Rikets skuld öfverförd med 5,552,468 D., resterande löner, 6,572,799

Dal. resterande gäld, och 349,409 D. åtskillige räntors öfverlevereringar, tillsammans 10,274,678 Dal. S:mt. Läger man härtill hela beloppet af den i Extractet Lit. G. till Kongl. Rådet Grefve Gyllenborgs Berättelse om Rikets medellösa tillstånd 12) upptagna tillökning för creditorers tillkomne pretentioner med 6,055,951 D., och antager 689,371 D. såsom afbetalta åren 1660 och 1661, så bekommer man ett maximum af Rikets gäld vid Konung Carl X:s död 17 millioner D. s. m., troligen öfver verkliga beloppet. Ehuru en stor del så kallade pretentions-fordringar visserligen voro af den egenskap, att de, med fullkomligt iagttagande af ingångna förbindelser, kunnat dels afslås, dels betydligt nedsättas, och dessa, så väl som lönings-fordringarne, icke i kraft af förskrifning ägde rätt till någon ränta, och flere afdrag mot laga kronogravationer kunde äga rum, så vill jag dock anse hela ofvannämnde skuld af 17 millioner, utan några afdrag, såsom graverande och räntebärande. Om Regeringen nu funderat den egentligen resterande gälden circa 7 millioner D. efter den tidens högre räntfot, à 8 pc. och med bibehållande för pantägarne af deras rätt att göra sig betalda af sina pantgods, samt den återstående skulden circa 10 millioner à 6 p:c, så hade under en ordentlig ränteliqvid

12) Se Lönboms Handlingar till K. Carl XI:tes Historia 10:de Samlingen s. 9.

och successif afbetalning, statscreditorerne erhållit en mot tidens bruk ovanligt rättvis och fördelagtig behandling, som ej annat kunnat än i hög grad stärka statscrediten. Nämnade funderade ränta hade erfordrat 1,160,000 D. När derifrån afdrages i 1662 års Stats-Utgifter uppförda pantegodsräntor 86,380 D. och Intresseposter 200,699 D., så återstå 873,920 D. att uppfylla. Dertill hade varit att tillgå 1662 års uppförda öfverskott 13) 572,711 D., tillökt Fjerdepartsränta 14) 121,094 D., tillökta Mantalsräntan för nya och gamla Frälset förslagsvis 597,250 D., tillsammans 1,091,055 D., lemmande ett öfverskott af 210,656 D. att, jämte inkomsten af reducibla gods i Lif- och Estland och Tyska Provincerne 15), ökade tillskott af dessa

- 13) Nämligen olvannämnde till minskning i Rikets gäld detta år verkligen använda 1,019 160 D., med afdrag af 296,449 D., (påförda under titel Rikets Gevärs-Intrader, som ehuru alla år smärre poster under denna titel förekomma, dock för att ej påräkna för mycket, afdragas såsom ovanlig tillgång) afvensom af 150,000 D. Franska Subsidier.
- 14) Nämligen $\frac{1}{4}$ af de här åfvan s. 113 för året uppförda afkortningar för donerade och förlänta räntor, med afdrag af den upptagna fjerdepartsräntan och $\frac{1}{4}$ eller 37,612 D. af de före 1635 bortgifna räntor, hvaribland äro likväl inberäknade de, som kunnat sedermera hemfalla till Kronan, och de som donerats emellan 1632 och 1635. Som man vet, voro i 1655 års Reductions-stadga de för K. Gustaf Adolfs död donerade gods frikallade från reduction.
- 15) Bestämde uppgifter på dåvarande mantal af gamla och nya frälset äger icke författaren; men till ledning kan

provincer, och inflytande kronofordringar, o. s. v. använda till Riksskuldens successiva inlösen, på hvilket sätt man, under iagttagande af sträng hushållning med ordinarie anslagen, lättligen, utan att trycka folket, kunnat emellan 1660 och 1673 afbetala 6 å 7 millioner på Statsverkets skuld, och ändå till extraordinära understöd för skeppsflottan och fästningarne använda de bevillningar, hvarom man kunnat anmoda Ständerne, och de subsidier omständigheterna tillåtit att utverka af våra allierade, utan att inleda oss i politiska tvistigheter. Att äfven detta sista var möjligt, visar Achenska Trippel-alliancen 16).

Som man vet, var Dr. Christinas Hof lysande och kostsamt. Sista året af hennes Regering 1653 utgingo

- tjena, att 1653, då Adels contribution betaltes med 4 D. per mantal, utgick den med 163,564 D., som visar ett hemmantal af nära 42,000 Mantal. Derifrån afgingo de, som sedan 1655 reducerats eller skulle reducerats, men Skånska Frälset tillkommer. Om man antar antalet af nya eller genom Krono-donationer o. s. v. tillkomna frälset till 20,000 och det gamla jämte före 1644 försålda köpegods till 15,000 mantal, så blir efter $16\frac{7}{8}$ D. för de förra och $3\frac{1}{2}$ D. för de sednare beloppet af den föreslagna nya räntan 397,250, troligen under hvad den hade kommit att utgöra. Räntorne af de i Lif- och Estland samt Tyska Provincerne donerade och reducibla gods äro icke härunder inbegripna, då de ej finnas i afkortningslistorne i Riks-Hufvudböckernes Capitalberäkningar upptagna.
- 16) Vid Sveriges biträde till Trippel-Alliancen 1668, erhöilo vi subsidier af Spanien, utan att dock ingå någon förbindelse, som kunnat inleda oss i krig.

till H. Maj:ts Handpenningar 187,800 D. och för Hofvet, efter afdrag af 41,013 D., för det derunder uppförda Lif-Gardiet, 322,340 D., tillsammans 510,140 (å $1\frac{1}{2}$ D. per Rd. Specie och 128 skill. Cours = 905,360 Rd. Sv. B:co). Dessutom hade utgått för H. M. Enke-Drottningen 75,025 D. (efter samma curs 133,378 Rd. B:co), för H. K. H. Arfförsten Carl Gustaf 223,866 D. (efter d:o curs 397,984 Rd. B:co), och för H. F. Nåde Prins Adolf Johan 56,000 D. (64,000 Rd. B:co, tillsammans för Kongl. Huset 845,031 D. (= 1,498,722 Rd. B:co), och anmärkes dessutom, att en mängd Kongs-gårdar, Ladugårdar, Stallängar o. s. v. voro Hofvet anslagna, dels utan all beräkning, dels endast efter åsatt ränta efter kronovärdi. Nedanstående specification öfver Drottningens Hof-utgifter torde icke sakna intresse, nämligen: H. F. N. Prins Adolf Johan för Riks-Marskalks-Embetet 5,208 D.; Riks-Hofmästaren Grefve Gabriel Oxenstjerna 1,166 D.; Öfverste Kammarherren Grefve Jacob De la Gardie 4,000 D.; Hof-Marskalken Wilhelm Taube 5,833 D.; Öfver-Kammarherrarne Grefvarne Dohna, Tott, Baner och Oxenstierna, de förre hvardera 5,000 D., de sednare 1,500 D.; 1 Kammarherre å 2,000 D., 9 D:o å 1,500 D., 2 D:o å 750 D.; Öfverskänken Christopher Schlippenbach 1,000 D.; K. Maj:ts Underskänker 2,700 D.; D:o Förnidare 2,700 D.; D:o Hof-Junkare 7,300 D.; D:o Kammartjenare och Lifknektar 4,952 D.; D:o Kammar- och Stallpager med deras Guvernörer och Preceptorer 25,725 D.; D:o Valets de piéd och Lakejer

16,581 Dal.; Dito Fruntimmer med dess Betjenter 18,099 D.; D:o Doctores Medicinæ, Barberare och Apothekare 6,500 D.; D:o Hof-Predikanter 4,975 D.; Hof-Intendenten Johan Lejoncrona med sina underhållande 3,100 D.; Hof-, Cansli- och Kammar-Betjente 5,410 D.; Bibliothekarierna Gabriel Naudé och Isac Vossius 17) 6000 D.; Hofqvartermästaren och Furiern 1,150 D.; Hofvaktmästaren och Enspännaren 450 D.; Tyske Musicanterne och Instrumentisterna 12,220 D.; Franska Musikanterna och Violisterna 1,725 D.; Italienska Musikanterna 10,545 D.; Trumpeterna med Pukslagarne 10,556 D. 18); Exercitie- och Språkmästare 6,125 D.; K. Maj:ts Husgerådskammar-Betjente 3,100 D.; D:o Klädeskammar-Betjente 2,050 D.; D:o Silfverkammar-Betjente 1,085 D.; D:o Källarbetjente 1,890 D.; D:o Köksbetjente 5,475 D.; D:o Skafferibetjente 2,211 D.; D:o Hofbageribetjente 641 D.; Embetsmän 19) och Handverkare under Hofstaten 6,910 D.;

17) Denne sednare, eljest i lärda världen så kände, utlänning belönte Drottningens frikostighet och utmärkta nådebetygelser, genom att på det oförskändaste vis först preja henne vid böckers inköp och sedan plundra hennes bibliotek vid afresan från Sverige.

18) Hela Hof-Capellet kostade således 34,996 D. (å 128 skill. curs 62,215 Rd. B:co) hvilket lærer vara mer än för det närvarande för de Kongl. Theatrarna utgår, så väl af Statsmedel som af den Kongl. Familjens Handkassar, lärandes det dock åligga Theater-Styrelsen att derjämte aflöna det Kongl. Capellet.

19) Med Embetsmän förstås här Handverkare.

Slottsdragarne 741 D ; Paulune- samt Kammar- och Dörrvaktare med Fyrbåtaren (Calefactoren) 2,117 D.; Lejonet samt Lejonvaktaren Simon Francius 50 D.; Inspectoren Anders Torstenson 1,000 D.; Ordinarie och Extraordinarie Hofförtäringen 68,676 D ; Riks- och Hof-Stall-Staten 31,140 D.; Hof-Jägeribetjente 247 D.; Då man beräknar att 1 Daler Silfvermynt var då lika med $\frac{2}{3}$ Rd. Silfver (efter 128 sk. curs 1 Rd. 37 $\frac{2}{3}$ sk. B:co) och afser den tidens låga varupriser och ringare lefnadsbehof, så finner man att Hof-Embetsmännen och Betjeningen i allmänhet voro väl, till och med rikligen aflönte. Endast för Lejonet och dess vaktare tyckes underhållet hafva varit något knappt tilltaget, så vida icke dineerne voro upplörda på Hofförtäringen.

(Fortsättning e. a. g.)

BERNH. ROSENBLAD.

L i t t e r a t u r :

**GRUNDDRAGEN AF PHILOSOFIENS HISTORIA;
FRÅN DE ÄLDSTE TILL NÄRVARANDE TIDER,
AF L. HAMMARSKÖLD. Första Afdelning:
Gamla Tidens Filosofi. Sthm. C. G. Holm. 1825. XIIo. 406 sidd. — Andra Afdelning:
Medeltidens Filosofi. Sthm. C. G. Holm. 1825. 353 sidd. — Tredje Afdelning:
Nyare Tidens Filosofi. Förra Bandet. Sthm. C. M. Carlson. 1826. 441 sidd. 8:o.**

Den ifver, det redliga och outröttliga nit; hvarmed Hr H. under sin redan mångåriga författarebana sökt dels väcka, dels förhöja svenska läsares kärlek så för litteratur i allmänhet, som för ästhetisk och filosofisk forskning i synnerhet, kräfver ovillkorligen hvarje rättvist omdömes erkänsla och aktning. Visserligen har sättet, hvarpå detta ädla bemödande yttrat sig, icke alltid varit så gagneligt, så lyckligt, som sjelfva bemödandet varit lofvärdt. De flerfaldiga tillvitelser man gjort honom, kunna sammanföras under trenne hufvudsakliga beskyllningar: brist på nogsam granskning af egna arbeten; brist på fördomsfrihet och billighet vid granskningen af andras; slutligen, brist på vård om språk och skrifart. Det är icke här tillfälle, att ingå i undersökning om dessa förebräelsers allmänna grund eller ogrund. Mycket har blifvit utan skäl, mycket med skäl klandradt vid hans tilläfvventyrs nog många och mångartade skrifter: oegennyttig sanningskärlek, utmärkt lärdom och driftig arbetsamhet äro likväl de egenskaper, som svårligen af någon kunna honom bestridas. Och onekligen äro dessa

egenskaper ännu icke så hvardagliga, så allmänt synbara inom Skandinavians författare-samfund, att de icke så väl inom, som utom detta samfund skulle göra sin ägare heder.

Hvad förevarande ämne angår, påminna vi med nöje våra läsare om samme Förf:s "Historiska Anteckningar rörande fortgången och utvecklingen af det Philosophiska Studium i Sverige;" en bok, åt hvilken vi utan tvekan gifva första rummet bland H:r H:s arbeten. Den förenar, med förtjensterne af helt och hållet sjelfständig undersökning och en sakrikhet, som för hvarje bildad fosterlandsvän bör vara dyrbar, äfven den förtjenst, att bland dem alla vara den bäst skrifna. — Men Författaren, hvärs vidsträckta studier omfattat Philosophiens allmänna Historia, har äfven af dessa forskningsmödor velat lemna oss en frukt; och skulle än dennas värde, i sitt slag, mindre högt uppskattas än den förutnämndas i. sitt, så är likväl, i ett företag sådant som detta, jemväl det ringare värdet ett värde för den, som vet att fordringarnas storlek växer med sjelfva slagets.

I en; såsom Förord, bifogad skrifvelse till Lectorn och Prosten Stenhammar (s. I - VII), berättar Förf: de närmaste bevekelsegrunder, som stadgat hans beslut att meddela sina landsmän en Philosophiens Historia. Yttrandet (s. II) att dessa Grunddrag äro "det första på svenska utarbetade Utkast" till en sådan, betyder väl att de äro det första svenska original-försök i denna kunskapsart. Ty att man äger på svenska språket Sochers bekanta sammandrag, har Förf. sjelf (s. 16) omnämnt. — En mot ändamålet svarande framställning af Speculationens, eller den till vetenskap sig utvecklande Philosophiens successiva utbildning, må tvifvelsutan räknas bland vår Litteraturs vigtigaste behof. Men så säll-

Svea X. II. 9:

synta förmögenheter fordras hos den, som skall dömmas detta jättevärf någorlunda vuxen, att ett försök till dess utförande icke bör äfventyras, utan den mest omissskännliga inre kallelse och den mest stoiska själfpröfning. Det Horatianska *nonum prematur in annum* användes kanske aldrig lämpligare, än på ett företag inom denna rymd, der äfven de snillrikaste filosofher, de skarpsinnigaste tänkare, oaktadt sitt geni, oaktadt sin långa erfarenhet i speculativa ämnens behandling, icke sällan råkat missleda både sig och andra. Och det är ej åt Dilettantens lättsinne, som man inom detta område offerar.

Efter en *Inledning*, som framställer Förf:s åsigt af Philosophiens begrepp, method, arter, och antyder beskaffenheten af en från detta begrepp utgående Philosophiens Historia, innehåller *Första Afdelningen*, i aderton capitel, följande historiska skildringar: I. De äldre Folkslagens mystiskt religiösa Philosophemer. II. Grekiska Philosophiens upphof. — Den Joniska, fysikaliska Scholan. III. Den Italiiska, matematiska Scholan. Pythagoras och hans efterföljare. IV. Eleatiska scholan, och det ur den härledda första Atom-systemet. V. Några till ingen viss schola hänförlige Synkretistiske Tänkare. VI. Sophisterne. VII. Sokrates och hans ensidiga Efterföljare. VIII. Platon. IX. Aristoteles. X. Pyrrhon och Timon. XI. Sistnämnde fyra Tänkares efterföljare: Akademiker, Peripatetiker, Skeptiker. XII. Epikuros och hans Anhängare. XIII. Zenon och Stoikerne. XIV. Philosophien i Rom, behandlad af Latinare. XV. Philosophien i Rom, behandlad af Greker utaf flera olika Secter. XVI. Christendomen i sitt upphof. XVII. Yngre Orientaliska Philosophemer. XVIII. Neo-platonismen. — *Andra Afdelningen*, i åtta capitel, följande: I. Kyrkofädernes Philosophi. II. Philosophien i Öst-Romerska riket. III. Philosophien bland Araber och Judar. IV. Philosophien i Vesterländerna. Schö-

lastiken i sitt upphof. V. Scholastiken i tillväxt. VI. Scholastiken i sitt blomstrande-skick. VII. Scholastiken i sitt aftagande och förfall. VIII. Scholastikens Undergräfvare: 1. Neo-Aristoteliker. 2. Moderne Neo-Platoniker. 3. Neo-Kabbalister. 4. Neo-Hermetister. 5. Humanistiske Tänkare. — *Tredje Afdelningens Förre Band*, i sju capitël, följande: I. Theosopherne. II. Själfständiga försök till Reformationer af Philosophien. III. Des Cartes; hans Anhängare och Motståndare. IV. Från Cartesianismen direct utgående nya Systemstiftare (Spinoza m. fl.). V. Locke och hans närmaste Anhängare. VI. Leibnitz. VII. Någre med Locke och Leibnitz samtidige Sjelftänkare. — Om denna afdelnings sednare band gifver Förf. tillkänna, att det "ofördröjligen skall läggas under pressen"; att det skall "börja med Wolf, för att sedermera fullända verket med teckningen af våra tidens speculativa bemödanden och en öfversigt af den höjd Philosophien, under sin långa historiska bana, upphunnit." —

Enhvar inser, att en recension i egentlig form öfver ett verk af detta innehåll och omfång, skulle sjelf, för att någorlunda uppfylla sin bestämmelse, växa till en Philosophiens Historia *in nuce*, och långt öfverskrida alla i en tidskrift nödvändiga gränser. Rec. önskar således, att man hellre må taga hans uppsats för en blott anmälan, ehuru beledsagad af några strödda kritiska anmärkningar. Vår öfvertygelse i allmänhet om Hr H:s verk kan inom få ord sammanfattas. Det stämplas öfverallt af ett värdigt begrepp om alla vetenskapers vetenskap och drottning; det andas, alltigenom, en varm kärlek för all snillrik forskning, en tacksam vördnad för dess ypperste hjeltar; det vittnar om stor beläsenhet och flit; det röjer en sjelfständig gång i ämnenas uppställning och fördelning; det meddelar i de partier, dem Förf. påtagligen utfört enligt eget studium af sjelfva urkun-

derna (såsom t. ex: capitlet om Neo-platonismen), åtskilliga nya uppgifter, åtskilliga genom sin fria, sin upphöjda synpunkt interessanta betraktelser; det har, i de öfriga, begagnat de bästa för Förf. tillgängliga hjälpredor, och särdeles den i egenskap af samlare grundlige Tennemann; det förtjenar, i följd af allt detta, och dessutom såsom det första *) svenska original-arbete i sitt slag, att af alla Philosophiens vänner kännas och läsas. Men med dessa ljusa sidor förenar det ock flerahanda mörka. Förf:s flit har här, liksom annorstädes, varit mera sorgfälligt hvad samlandet, än hvad utarbetandet angår; Tennemann, en jätte i lärdom och arbetsförmåga, men en dvärg i urskillning och omdöme, har blifvit nog mycket tillitad; ett till sjelfva källorna tränande studium synes oss understundom ha blifvit försummadt äfven der, hvarest det utan synnerlig svårighet kunnat verkställas; utmärkta philosophers läror ha ibland affärdats ganska knapphändigt, när deremot obetydliga namn och skrifter länge qvarhållit Förf:s uppmärksamhet; systemernas karakteristiker sakna ej sällan den dialektiska blick, reda och skärpa, som i dessa ämnen är så outhärlig; de rent historiska uppgifterna äga icke alltid den stränga pålitlighet, som de lätt, genom noggrannare skärskådning, kunde vunnit; och skrifsättet är i den mån vårdslösadt, att det verkligen må kallas barbariskt. — Att detta omdöme, hvars utförliga stadfästelse rummet icke tillåter, ändock ej må alltförmycket — så i godt som ondt — bära utseende af maktspråk, vill Rec. nu tillägga några särskilda påminnelser.

*) Nämligen första offentliggjorda. Prof. Grubbés Föreläsningar öfver Philosophiens Historia blefve, om de meddelades åt en större allmänhet, en dyrbar skänk åt Sveriges litteratur, som genom dem erhöle ett classiskt arbete.

I sjelfva Inledningen, som är ämnad att öppna in-
gången till det Hela och bestämma den ståndpunkt från
hvilken det vill ses, möter oss mycket, som är obestämdt,
sväfvande och förvirrande. Den är tvifvelsutän ett af detta
arbetes minst lyckade partier. — Fullkomligt ense äro vi
med Förf:s begrepp om systemer och systemernas suc-
cession. I de förra ser han de evolutioner eller former,
genom hvilka den filosofierande forskningen mer och mer
närmar sig till det egentligaste systematiska uttryck af en ab-
solut Enhets- och Allhets-princip; i den sednare åter ser
han deras progressiva kedja, sammanlänkad af öfvergån-
gar från systemer, der det metaphysiska elementet öf-
verväger, till systemer, der det logiska elementet har
öfvervigt, samt tvärtom tillbaka igen — men i ständigt ut-
vidgade dimensioner. Det i all speculation substantiella
är de förras (ensidigt) herrskande anda; det i all speculation
formella är (lika ensidigt) de sednares. Förf. borde haf-
va nämnt, att det är just sjelfva öfvergångs-momenterna,
som betecknas dels af nya försök till egentliga identitets-
systemer, dels af kritiska och skeptiska undersökningar å
ena sidan, samt synkretistiska motverkningar å den
andra. — Äfven sammanstämman vi med Förf. deruti, att
"teckningen af dessa fortskridande öfvergångar är det, som
Philosophiens Historia har att lemna. Hvadan den också är
den egentliga och enda sanna Propädevtik för Philosophien.
Ty då den — — är lika mycket Konst som Vetenskap, kan
den, lika litet som Poesien, någonsin läras. Allt hvad
man i afseende på den kan göra, är att väcka och jemnt
nära Sinnet för Philosophi, eller egga till filosofierande;
på samma sätt, som allt hvad för bildningen till Poesi kan
åstadkommas, är att lifva Diktningförmågan till verksamhet.
Och alltså, liksom Poesien Historia är den enda sanna och
fruktbringande Poetik, kan också ingen annan verklig Phi-

losophik sökas, än den som gifves i Philosophiens Historia" (s. 13). —

Icke lika belåten är Rec. med den i §. i. gifna bestämningen af det philosophiska forskandets och vetandets hufvudarter. Redan den i första perioden befintliga definitionen på Philosophi ("en, i systematisk ordningsföljd, verkställd forskning efter den yttersta sanningsgrunden för allt Vetande") synes oss icke tillräcklig; åtminstone icke så fullständig, att den innehåller prämisserna till det "alltså", hvarmedelst Philosophien, i följande perioden, förklaras vara "lika mycket Konst som Vetenskap" (s. 1). Mel- lertid är sjelfva denna utsaga ganska riktig; Rec. ville dock finna tillagdt, hvad Fr. Schlegel på något ställe yttrat, att Philosophien, för att vara allt hvad hon bör vara, nödvändigt är ännu ett tredje tillika: nämligen icke blott en Vetenskap, icke blott en Konst, utan jemväl — och framför allt annat — en Dygd. Vid den efterföljande art-indelningen vilja vi blott erinra, att den anledning, hvarföre Ästhetiken görs till en underafdelning af den praktiska Philosophien, förekommer oss ganska obestämd. Denna anledning är, enligt Författarn, att Ästhetiken, liksom Ethiken, "tjenar att regulera mitt handlingssätt och leda mig under frambringandet af föremål för vetandet" (s. 2). Vi lemna derhän, huruvida ens Ethikens egenskap af praktisk filosofi är i dessa ord fullgiltigt uttryckt (ty jemväl det rena, abstracta Tänkandets acter äro handlingar, och frambringa föremål för kunskap); äfvenså, huruvida Ästhetiken, såsom lära betraktad, kan utöfva på skön konst och konstnärs-färdighet en så stor inflytelse, som Förf. synes tillegna den. Deremot hemställa vi till Förf:s bepröfning, om icke Ästhetiken snarare bör anses för en till theoretisk och praktisk filosofi uti lika förhållanden ställd mellan- art, hvilken medelst sin organ — den ästhetiska ä-

skådningen — i Skönhetens region objectiverar Philosophiens allmänna organ, den intellectuella. Men Philosophiens åskådnings-art har, enligt Rec:s tänkesätt, en möjlighet af vida högre objectivering: denna tillhör Godhetens region, och är den verlds-åskådning, som Rec. i åtskilliga skrifter kallat den spirituella (d. ä. den rentaf andliga), emedan den omedelbart har Andarnes *), eller de personligt verkande Intelligensernes historia till föremål. Det betraktelse-sätt, som i lefvande, i harmoniskt begrepp uppfattar detta sublimes epos, är af alla det högsta; således det, hvarigenom Förnuftvetenskapen både fulländar sig och erkänner sig vara fulländad. Den fulländade Förnuftvetenskapen är icke, såsom Schelling fordom lärde, Konstphilosophi; icke heller, hvad han (och andra) sedermera lärt, Samhälls-philosophi: den är Religions-philosophi — d. v. s. en sig sjelf förstående Tro på alla eviga Förnuft-Ideers inneburna och uppenbarade verklighet. Att denna verklighet, såsom ämne för vår kunskap och för alla öfriga yttringar af vår frihet, är oss af det Högsta Väsendet gifven i tre allmänna uppenbarelse-grader, Naturens, Menniskans och Gud-Menniskans (Christi); att den med frihet forskande tankan har sina viktigaste föremål i den naturliga uppenbarelsen utom sig, den menckliga inom sig och den gudomliga öfver sig: det ha vi på andra ställen sökt utveckla. Man kunde äfven, om man så vill, kalla den första **) den fysiska (rent

*) De, som vid detta ords anblick genast föreställa sig något mystiskt, — i den hos dem gängse betydelsen af detta uttryck, — synas ha glömt, att Menniskan är en — Ande; och denna glömska är en smula underlig, om den också, hos dem, sannolikt har sina naturliga skäl.

**) Dess karakter är näml. fysisk, antingen det forsk-

theoretiska), den andra den moraliska (rent praktiska); den tredje den historiska (praktiskt-theoretiska). Hufvudsaken är att man inser, det de tvenne förra erhålla väsendtlighet, betydelse och sammanhang endast genom denna tredje. Långt ifrån att återkalla en enda bokstaf af det, som vi derom tillförne sagt, ämna vi fastmer använda vår hela lefnads bemödande, att göra denna åsigt, med alla dess tillämpningar, i möjligaste måtto tydlig och allmän.

Det tyckes, om vi få sluta dertill från flerfaldiga utlåtelse i förevarande verk, äfven vara Förf:s mening, att all filosofi, den må behandla hvilka ämnen som helst och heta huru som helst, är ett väsenlöst skal, såframt den icke i en grundlig religions-philosofi äger sitt innersta, sin egentliga kärna. Detta förhållande lockar oss så mycket mer, att öfver §. 2. omständligare yttra oss. — Det Absoluta säges der vara "Gud, tänkt i sitt rena, omanifesterade urväsende." Så hafva onekligen många Schellingianer lärt; ja (åtminstone skenbart) äfven Schelling sjelf, i vissa af hans äldre skrifter. Men dialektiskt riktig är icke denna definition; och lätt kan den, läst i sammanhang med §. 3. som beskriver den intellectuella åskådningen såsom ett tillstånd, der den forskande anden försätter sig inom urväsendets urvetande, leda till upprepning af de gamla beskyllningarna om denna läras pantheism och anspråk på öfvermenschliga insigter. Mycket har visserligen blifvit ordadt om ett öfver alla den empiriska och den logiska reflexionens relativiteter upphöjdt *Absolutum*, hvilket upplåter sig för kunskap och grundlägger all kunskaps möjlighet, deri-

nings-interesse, hvaraf den uppfattas, utgår från en sensuell eller en ideell synpunkt; det är dock i båda fallen det theoretiska intresset, såsom sådant, som inom denna rymd har öfvervigt.

genom; att det upplåter sig för sig sjelft, eller i ändlighet sätter sin enhet såsom en sig sjelf motsatt (och således af sig sjelf förnimbar) enhet af subjectiva och objectiva former. Man har tillika hört, att det sätter sjelfva denna motsats såsom en absolut existerande i den mån, som den uttrycker enhetens egen absoluthet. Insigten och det fixerade medvetandet af detta — i allt — absolut Ena och absolut Motsatta, samt af alla varelsers och tings realitetsproportioner, såsom beroende på den större eller mindre andelen af absolut väsendtlighet (= sanning), är hvad man velat beteckna under namnet än af intellektuell åskådning, än af absolut åskådning, än af speculatif reflexion. Men icke dessmindre tyckes ännu vara för många förborgadt, att det såkallade Absoluta, i denna form — eller så vida, som det betraktas blott i egenskap af dialektisk princip för ett systematiskt filosofierande, — är egentligen ingenting annat än *Förnuftet*, då detta tänkes i sitt omedelbara och oförmedlade väsende. Ty i detta sitt väsende, grunden till all de förnuftiga subjecternes reflexion och till allför den möjlig sanning, är *Förnuftet* blott och bart det rena, sig förnimmande (d. ä. kämmande, tänkande, viljande) Vara; eller allt Lifs gemensamma förmåga, att fatta sig såsom enhet och motsats af ett lures och ett Yttres vevverknningar. Detta förnimmande af sin tillvarelse, hvilket äfven under de ofullkomligaste skepnader uttrycker sig i någon mån, sker klarast och lifligast i formen af Sjelfmedvetenhet. *Förnuftet* betraktar sig derför, med rätta, vara *in sensu eminenti* *Förnuft*; och emedan det endast i denna form inser och bekräftar sin eviga ursprunglighet, har det velat, att allmänna språkbruket icke skall hedra någon inskränktare lifs-form med *Förnuftets* benämning. Philosophien, såsnart hon upptäckt, att i *Förnuftet* sjelft den till princip sökta, rena enheten af *princi-*

pia essendi et cognoscendi *) finnes, åsyftar sedermera att uppdaga, huru nämnda identitet är det (sinnligt och andligt) organiska lif, som objectiverar sig i all den mångfaldighet af gestalter, hvilken uppkommer genom principens substantiella enhet och formella tvåfald. Den sednare är lika oändligt formell (formlifvad och formskiftande), som den förra är oändligt substantiell (formlifvande och formgifvande). Af denna mångfaldighets utbildning till Allhet, till Universum, hvilket, såsom sådant, är den reellt systematiska Enheten, blir således Philosophien en spegel-betraktelse (*speculatio*), en ideell motbild. Hon blir det vetenskapliga begrepp och begrepps-sammanhang, hvaruti Förnuftet, begripande sig sjelft, begriper sig vara själen och sanningen af Universum. Hon ser i phänomenerna endast det, hvarigenom de (hvert och ett i sin grad, eller potens) uttrycka förnuft och förnuftets absoluta verklighet. Hon ser i *principium essendi* Förnuftets expansiva kraft, i *principium cognoscendi* dess contractiva. Ju mäktigare denna sista kraft yttrar sin koncentrerande, sin inåt sträfvande och utåt afsöndrande egenskap, ju strängare begränsade (eller särskilda) individualiteter framträda, desto gränslösare är den andel af förnimmelse, af världssjäl, som i deras omkrets utgör den lifvande medelpunkten; i samma mån, som denna är innerlig och djup, i samma mån innesluter omkretsen ett rymligare eller trångare mått af Universum. Den högsta lefvande synthesen af gränslöshet och begränsning är, hvad man kallar Personlighet. Här är Förnuftet ett förnuftigt Sjelf, och icke, liksom i den lägre Naturen, en blott förberedelse till detta sjelf-lif, eller en fragmentarisk liknelse deraf. Här framträder allt lifs egentligaste ägare och repräsentant,

*) En identitet, från hvilken, just under denna expression, redan Erigenas filosofiska forskning utgick.

Anden; som äger ingen annan gräns än sitt medvetande, sitt handlande i tanke och gerning. Denna gräns är så beskaffad, att han mäktar utvidga dess område i oändlighet. Den fullkomligaste Anden är Andarnes gemensamme Fader, Frälsare och Helgare: Gud. För att kunna vara ett sjelfmedvetande, måste äfven hans medvetande vara begränsadt; ty det vore annars rigtadt blott utåt och ej inåt, d. v. s. icke något sjelfmedvetande. Men det är öfver alla andra Andars sjelfmedvetanden omätligt upphöjdt, derigenom, att det är *absolutè* ursprungligt, att det är den enda sjelfbegränsning som är fullt sjelfständig och frivillig, och att det i denna omfattar alla öfriga medvetanden och deras verlds sphärer, såsom samt och synnerligen alstrade i och med den första sjelfbegränsningens ändlösa fortsättning. I följd af denna, der det Oändliga i hvart ögonblick gör sig Ändligt (men just derigenom tillika i hvart ögonblick återtager sin oändlighet), äro de hvart på sitt vis, liksom deras omgifningar, afbilder af de i Guds förnuft tänkta och ordnade urbilderna. Nu är onekligen det Absoluta, tänkt såsom Förnuft *in abstracto* och såsom Förnuftets productiva identitets-lag, schemat af den eviga Handling, hvarigenom möjligheten till Allt (i Philosophien betecknad med termen Indifferens) uppstiger till verkligheten af Allt (i Philosophien betecknad med termerne Identitet och Totalitet), ur djupet af det "Intet", hvaraf Gud skapat och skapar verden. Också har detta heliga Intet, — hvilket man ej får föreställa sig såsom ett intet i privatif mening, utan såsom ett Vara som ännu ej blifvit Tillvara, — en analogi uti det på engång intelligenta och likväl medvetlösa lif, som i medvetandet oupphörligt särskiljer sig till begrepp, för att uppenbara sig i concreta tankar och gerningar. Men detta schema, detta allmänna Verlds-Förnuft, är, så länge det blott såsom sådant uppfattas af reflexionen, ännu ett blott substantiellt, d. ä.

opersonligt väsende. Man må visserligen säga, att Gudomen deruti upplåter en ingång för tankan till sin hemlighet (framför hvars djup hon dock snart hisnande stannar); men icke må man fästa begreppet eller namnet af Gud vid detta opersonliga, denna abstraction, då Gud är Gud just genom den egenskap, att han är — den absoluta Personligheten. Vill man påstå, att det "omanifesterade urväsende", hvarom Förf. talar — och hvarmed han tvifvelsutän menar det primitiva *Esse*, som (för reflexionen) föregår all Existens — är åtminstone *in potentia* Gud, emedan det är urväsendet till Allt (och således äfven till Honom): så kan likväl också, af samma skäl, med lika rigtighet påstås, att nämnda urväsende är *in potentia* Verlden; och vore Gud alltså icke något högre, än ett blott ursprungligt *Esse*, antingen man kallar det Urväsende eller Urvetande, så ägde speculationen ingen möjlighet, att särskilja Honom ifrån hans Skapelse. Förf. har sjelf i §. 6, skildrat Pantheismens lära såsom uppkommande af en dylik föreställning. Visserligen har Gud, bland sina öfriga egenskaper, äfven den, att vara sitt och alltings ursprung; men såsom *actu* Gud, eller Gud i egentlig mening, är han icke ett Det, utan en Han; han är Person, Hjerta, Kärlek, Vishet. Den ofta omtalade, för reflexionen oåtkomliga varelse-grunden, hvars dunkla innehåll föregår all inom reflexion uppfattlig tillvarelse, är, hos Gud, endast den källa till lif, till dualitet, hvarmedelst han evigt sätter Verlden och Andarne såsom på engång sin personlighets motsats, och såsom tillika med denna personlighet förenade till en enda gudomlig verlds-organism. De, som anse denna åsigt nästan för en hädisk, och invända deremot Bibelns ord: "Gud är Ljus, och intet Mörker är i honom", torde nu finna, huru mycket de misstagit sig. Då Schelling, i likhet med flera äldre Tänkare, lämpat begreppet af ett dunkelt upphof till all existens äfven på Guds egen, har det icke varit hans

mening, att detta upphof är dunkelt i och för sig sjelft; utan blott för oss, i följd af omöjligheten att tänka det under några egentliga prädicater.

Huru den gudomligt inrättade verlds-organismen fulländar sig i sina högsta lifs-yttringar, det visar Historiens filosofi och Religionens. Historien och Religionen ådagalägga Guds alltomfattande och (i förmenskligad egenskap) till människorna nedstigande kärlek. Genom denna äro den heliga Frihet, som utgör Statens lif, och den heliga Nödvändighet, som utgör Kyrkans lif, evigt med hvarann förenade, eller (rättare sagdt) evigt oåtskiljeliga från hvarandra. — Det är oss icke obekant, att Kärleks-begreppets tillämpning på Religion, Äktenskap, Stat, Konst, kort sagdt, på alla det moraliska livvets förhållanden, blifvit kallad ett svedenborgskt radoteri. Så svedenborgskt radoterar mellertid icke blott Svedenborg, icke blott en mängd af nyare och äldre (ja, till och med hedniska) tiders författare utan framförallt en bok, som heter "Nya Testamentet", — alltigenom, ifrån den ena pärmen till den andra. Vi trösta oss med så hederligt sällskap, och fortfara sannolikt i detta slags svärmeri, liksom i alla våra öfriga; om hvilka, längre fram, ett och annat ord torde bifogas.

Äfven i §. 3. som handlar om möjligheten att vetenskapligt fatta det Absoluta, och således om den intellectuella åskådningen, hade större dialektisk noggrannhet och reda varit önskelig. "Varandet" säges här vara det, som i det Absolutas manifestation är "existens", och "Velandet" deremot det, som är "grund till existensen". Rätta förhållandet är likväl ett alldeles motsatt: till *Exsistere* gifves ingen annan grund än *Esse*, och all Existens är ett lif, som i någon mån förnimmer, erfar, bejakar, och alltså — i någon mån — vet sitt Vara. — Också skulle vi gerna sett,

att den intellectuella åskådningen hade fått en enklare, en mera mänsklig beskrifning. Denna åskådnings-art är — helt simpelt — det (NB) speculativa Förståndets insigt af Förnuftets egenskap, att vara alla väsendens enhet, verklighet och samband, antingen de visa sig under subjectiva eller objectiva, oändliga eller ändliga, andliga eller kroppsliga kännetecken. Det urbildliga i denna enhet är det åt Menniskoförnuftet, af Guds förnuft, meddelade Verkliga; det, hvarigenom båda dessa förnuft stå med hvarann i gemenskap; det, som Menniskoförnuftet, såsnart det vet hvad det vill och vill hvad det vet, bemödar sig att i hela den sig tillhöriga sinneverlden afpräglä. Det personliga i Menniskans förnuft är, liksom i Guds, icke blotta Tankan; utan egentligen — Viljan och Kärleken, eller det, som hos Menniskan verkar. — i Sinnet, i Hjertat, i Samvetet. Man torde nu begripa hvad vi mena, när vi påstå att "sinnets rening" är det första, det oundgängliga villkoret för sann speculation.

Rigtigt skildras i §. 4. Identitets-läran såsom "det system, som går ut på, att i hela sitt väsende antaga naturen af Copulan" (det identiska bandet i dupliciteten af Tanke och Utsträckning, af Subject och Object, af Ande och Materia o. s. v.). Men hvad Förf. derefter yttrar om filosofisk construction och dess åtskillnad från all annan art att deducera och demonstrera, är alltför fåordigt, i förhållande till ämnets synnerliga vikt. Ingen kommer till klar föreställning om Philosophiens väsende, som icke får detta ämne för sig tillfyllest utredt. Kanske har Förf. tänkt, att i tredje afdelningens sista band, när han hinner till Höijer och Hegel, sätta saken i fullare ljus, genom sin framställning af deras förtjenster om dess utveckling *).

*) Den förre hämmades i midten af sin bana; den sedna-

Mellertid är ingenting att invända mot det lilla, som här derom, blifvit sagdt. — Så mycket mera kan visserligen in-

re har — i denna hänsigt — fulländat sin. En märkvärdig släktkap förenar dessa bägge Tänkare med hvarandra. Ehuru den sednare, utom allt tvifvel, äger företräde i djup sinnighet (skarp sinnighet äga de kanske lika), tyckes likväl den förre ha med sin *logica transcendentalis* åsyftat detsamma, som Hegel med sin "speculativa logik": att gifva Identitets-läran en strängt vetenskaplig form, genom en substantiell dialektik, grundad i Lifvets egna potenser (utvecklings- eller sjelfförnimmelse-grader), samt utvecklande sig sjelf i motsvarighet till dem. Det är onekligen blott genom en sådan, riktigt tänkt och riktigt fullbordad, som det kan göras klart, att hvarje potens, i mån af sin utveckling, å ena sidan sätter uppöfver sig en realitet, hvars blotta grund-villkor den är, och å andra sidan fasthåller inunder sig, såsom en likaledes med sig reellt coexisterande, den lägre realitet som är dess eget grund-villkor. Fästade de, som bedömma Identitets-läran, en skarpare uppmärksamhet vid dess Potens-theori, så skulle de inse, att hvarje potens innehåller en hel särskild lifs-sphär, som visserligen är, i grundväsendet, absolut Ett med alla (för begreppet) föregående och efterföljande, men i väsendet är dem alla absolut Motsatt, såsom en egen, positiv och sjelfbestående väsendtlighet. De skulle således förstå, att denna lära, långt ifrån att annihilera hopröra och sammansmälta alla varelser och ting till ettnebulistiskt ett och-samma, tvärtom är den enda, som förmår visa, att hvarje väsendes concreta åtskillnad från alla öfriga är *positiv* verklig och specifik. — Gud har alla potenserna inunder sig; ty de äro alla, tillsammantagna, grundvillkoret för hans personliga existens; hvilken tillika, just derigenom, bekräftar deras gemensamma coexistens, såsom en, af Sig, i alla grader och momenter verkliggjord. — Men all dialektiks, all constructions fullkomlighet beror, innerst, på den själ, hvarmed man

vändas mot följande ställe: "Af de mänskliga Själsförmögenheterna har man egentligen urskiljt Förnuftet, — på Latin kalladt Intellectus — såsom förmågan af Åskådning och Reflexion, från Förståndet, Ratio, såsom förmågan af Tanke och Begrepp. Men emellan och förenande båda, är Phantasien eller förmågan af Ideer: den intellectuella åskådningens organ och således den som i Identitets-Systemet är verksam, derunder genomträngande och sysselsättande de båda andra förmögenheterna. Ty det af intellectual-åskådningen uppfattade, återspeglas i Phantasien såsom Ideer, föremål för Förnuftets åskådning, hvilket, Förnuft, genom på dessa ideer använd Reflexion, framställer dem upplösta för Förståndet, som nu åter använder dem såsom Begrepp om de Objecter, hvilka tillkännagifvit sig medelst intryck på de yttre sinnena: Förståndets uppfattnings-instrumenter" (s. 5, 6). Vid denna, i flera hänseenden mindre lyckliga tirad, må Förf. tillåta oss tre anmärkningar.

Första anmärkningen. Att Förnuftet på Latin kallas Intellectus och Förståndet Ratio, låter näppligen af det hittills bekanta latinska språkbruket försvara sig. Detta

dialektiserar och construerar. Fastän Schelling sjelf endast antydt, eudast i dess allmännaste grunddrag schematiserat den philosophiska constructionens och potensernas teori, så har han likväl fattat detta ämne ur dess hela synpunkt; en synpunkt, som hos de bägge andra Philosopherne blifvit i en viss mån åter inskränkt, genom deras öfvervägande böjelse till abstract formalism. Lätt skulle denna böjelse, om Hegels lärjungar ärfva och vidare utsträcka den, kunna tillvägabringa en ny art af Scholastik, ingalunda mindre tom, mindre pedantisk, än någon af den gamlas sämsta afarter. En och annan svensk caricatur i denna väg, har redan visat, hvilken dräplig filosofi ur slika scholastiska taskspeleri-er låter utspinna sig.

har, tvärtom, gifvit åt nämnda ord en betydelse i alldeles omvänt förhållande. Man vore frestad att tro, det Förf. med flit skrufvat om rätta förhållandet, för att dermedelst göra begripligt för sig sjelf: hvarföre Intellectus hos de utmärklaste äldre filosofer spelar en så stor rôle, och hvarföre alla de systemer kallas intellectuella, som äga ett syntetiskt lif, en transcendent eller idealistisk syftning. Förf. kallar dem så sjelf i §. 5, och skildrar ganska rätt deras allmänna beskaffenhet. Men hvilket — så tyckes han frågat sig — kan vara skälet till denna deras vanliga benämning, om icke Intellectus får betyda — Förnuft? Och hvarföre skulle characteren af rationalism tillerkännas de blott analytiska, de logikaliska systemerna, om icke Ratio får betyda — Förstånd? — Rec. tror, att grunden härtill kan finnas, utan att behöfva förvränga ordens latinska bemärkelser. Alltsedan Kriticisms tid har det varit gängse, att under Förnuftet, såsom förmågan af Ideer (öfversinnliga realiteter och realitets-föreställningar) ordna Förståndet såsom en lägre tank-function, som sammanfattar det särskilda i sinnliga åskådningar till enhet, sålunda producerar Begrepp, och ömsom med hvarandra förlikar, ömsom från hvarandra söndrar dessa begrepps motsatser. Man har, kortligen sagdt, förlagt den speculativa reflexionen endast på Förnuftets område, och låtit Förståndets få behålla endast den relativa, den dels empiriskt, dels logiskt ratiocinerande reflexionen för sin räkning. Meller-tid har man dock medgifvit, att Förnuft är till äfven under annan skepnad, än den af ett philosophiskt sjelfmedvetande; och man har sjelf nyttjat ordet "förnuft" ömsom i den speculativa betydelsen, ömsom i den, der det, såsom grund för all tanka och handling, är alla förnuftiga varelsers gemensamma egenskap. Endast åt det förskjutna Förståndet har man ej velat inrymma möjligheten af en dylik

tvåfald; det har aldrig fått nämnas eller tänkas i annan betydelse, än dels af blott *sens commun*, dels blott af *ratiocination*. Med all vördnad för vissa filosofer, våga vi likväl försöket, att eröfra tillbaka åt Förståndet dess förlorade rättigheter. Enligt vår öfvertygelse, gifves det likaså väl ett speculatift Förstånd, som ett speculatift Förnuft; ja, vi gå längre och påstå, att Förståndet, i sitt högre, sitt speculativa begrepp, är just Förnuftets speculativa kraft, den manliga, den särskiljande och ordnande energien i dess mot sina eviga Ideer vända besinning. I denna bemärkelse har ordet *Intellectus* af de störste äldre filosofer blifvit nyttjadt — och se här orsaken, hvarföre så många sjäfulla systemer (med rätta) erhållit af detta ord sin classificerande benämning. De såkallade rationella systemerna (§. 5) ha deremot alla tagit sin *Ratio* på ett så abstract, så ensidigt logiskt vis, att i det nät, hvarmed de velat fänga det rika, herrliga Förnuftet sjelft, endast en mumie af Förnuft låtit snärja sig. — Hvad Förståndet ångår; så har dess fordna, dess högre begrepp först nyligen åter, hos en och annan Tänkare, börjat vakna — och det just hos dem, som antingen äro rentaf beskyllda, eller ock åtminstone ganska misstänkta för — *Mysticism*. Det föresväfvade redan *Jacobi*, ehuru han ej förmådde utreda och fixera det; mera tydligt framträder det i *Schellings* och *Fr. Schlegels* sednaste skrifter. Ehuru skiljaktiga dessa sistnämnde äro i åtskilliga punkter — ty-huru kunde en protestantisk och en katolsk filosof till alla delar öfverensstämma? — så är denna punkt likväl en af de hufvudsakliga, hvar i de tänka lika. Det har gått med Förståndet, liksom med Tron. I stället att betrakta det förra såsom det eviga Ordets lefvande tanka, som uttalar sig i allt, och kraftigast i det personblifna Förnuftet, har man envisats att vid "Förstånd" föreställa sig blott dess underordnade, dess inom phänomen-rymden sjelf endast phänomeniska

distinctions- och combinations-förmåga. Och likväl är, inom Förnuftets theoretiska område, Förståndet sjelfva den personliga kraften; liksom, inom Förnuftets praktiska område, Viljan är just det, hvarigenom Förnuftet får personlighet. Så äflas man ock, oaktadt redan Luther kallade Tron ett "zuversichtliches Wissen", att icke vilja tänka sig Tron i den egenskap, der hon är Vetandets högsta expression, eller der Vetandet känner sig till fullo genomträngdt af det fritt erkända och i klar insigt omfattade Sanna; utan blott i den egenskap, der hon är Vetandets lägsta expression, der Vetandet ännu är antingen en dunkel aning, eller en blind auctoritets-hyllning, eller ett bland allahanda tänkbarheter väljande för-sannt-hållande, — vid hvilket man stannar af det skäl, att man tycker sig någorstädes böra stanna, för att slippa tänka förmycket. Man vill, på sin höjd, låta Tron gälla för Vetandets begynnelse-punkt; men alls icke tillika för dess fulländnings- eller slut-punkt. Paulus hade, enligt denna åsigt, icke bort säga: "Jag vet, på hvem jag tror"; han hade bort säga: Jag vet icke, på hvem jag tror, men jag tror ändå". Märkvärdigt nog sammanstämman vissa bland vår tids orthodoxer med vissa bland vår tids filosofer deri, att anse ett slikt föreställningssätt för det enda religiösa och christliga. Skillnaden är blott, att de förre betrakta denna lemmalytta Tro med ömtålig kärlek, de sednare åter med tolererande, halft medlidsamt förakt*).

*) Ett med framgång verkställdt försök, att visa den religiösa Tron i dess friska egenskap af seende, är afhandlingen "Förnuft och Uppenbarelse", af B. J. Bergqvist (Lund 1826). Vi torde innan kort få tillfälle, att närmare skärskåda detta verk, som, ehuru ej alldeles fritt från filosofiska misstag, likväl är ett af de bäst tänkta och bäst skrifna på vårt språk. Det gör

Andra anmärkningen. Förf. hade icke så sorglöst bortkalla Phantasien "förmågan af Ideer, den intellectuella åskådningens organ, och således den som i Identitets-Systemet är verksam, derunder genomträngande och sysselsättande de båda andra förmögenheterna" (Förnuftet och Förståndet). Vidare säger Förf. att Phantasien är, mellan dessa, det "förenande" väsendet. Rec. inser ganska väl, hvad och huru Förf. menar; men så, som han uttryckt sig, skall han tvifvelsutän föränleda mångahanda misstydingar — och vi se oss förgäfvos om efter en skynt till förklaring. Förf. menar här med Phantasi åskådningsförmåga i allmänhet, den för begreppet schematiserande Inbildningskraft, som Schelling i Syst. d. transscend. Idealismus beskriver. I denna egenskap må Phantasien visserligen sägas vara den förmåga, hvarigenom i allmänhet, och enkannerligen i filosofisk construction, Förnuft och Förstånd — d. ä. det i Förnuftet expansiva (allmänliga) och contractiva (synnerliga) — förenas, eller fastmera uppdragas i deras ursprungliga och väsendtliga enhet. Och såsom skådande kraft måste hon onekligen vara själen i ett system, som mer än något annat går ut på *speculatio*, i ordets bokstafliga bemärkelse. Då Förf. ej gjort sig mödan att utreda detta, skall hans utlåtelse på det högsta förväna alla dem, som vid "Phantasi" ej fästa något annat begrepp, än det vanliga af sinnlig uppfattnings- och diktning-förmåga; särdeles under den särskilda form hon får såsom poetisk — för att ej tala om dem, i hvilkas föreställning phantasi och phantasteri äro synonymmer på ett och samma obegrepp. — I alla fall kan Phantasien icke med fog

Sveriges theologiska litteratur en utmärkt heder, och har förökt det antal af berömliga författarnamn, hvilkas förteckning upptager en så talrik del af lärarne vid Lunds Universitet.

kallas "förmåga af Ideer"; en rang, hvilken tillhör Förnuftet, såsom sådant, allena. Phantasien, i Förf:s mening, kan icke vara något vidare än Förnuftets egenskap att kunna skåda dem; en egenskap, som är det lefvande uttrycket, blicken af Förståndets virtualitet.

Tredje anmärkningen. Sista perioden af det anförda stycket gifver en så högst oklar framställning af Intellectual-åskådningens, Phantasien, Förnuftets och Förståndets verksamheter, att svårligen mången läsare kommer under fund med Förf:s tankegång. Så, som han sjelf uttryckt den, skulle man utan möda kunna derur deducera en temligen sensuell Empirism; hvilket visserligen vore den rakaste motsats af Förf:s verkliga mening. —

Då vi här nämnt den föreställnings-art, som betecknas med ordet Empirism: vilja vi tillägga följande, för att fullända vår åsigts allmänna grunddrag. — Den sinnliga Empirien har urartat endast i följd af brist på den andliga Empiriens uttydande sällskap. All kunskap, som har något verkligt, något lefvande innehåll, är (enligt Rec:s tanka) Erfarenhets-kunskap. Skillnaden i kunskaps-måttets sanning och värde, grundar sig på skillnaden i sättet att erfaras, hvaraf helt och hållet beror hvad man erfar. Äfven den mest a-prioriska förnufts-insigt uppkommer blott genom erfarenhet, näml. en inre erfarenhet af Förnuftets ursprungliga lif. Det högsta erfarenhets-sättet är likväl icke det andliga i allmänhet, utan det personligt andliga. Det är här, hvarest Friheten, all kärleks handlande kraft, all viljas oförgångliga springfjäder, erfar sig sjelf, sin oändlighet och sin begränsning; bägge gifna i ett med henne (Friheten) likartadt Väsendes mäktigare, men heliga och faderliga vilja. Det är här, som Friheten erfar, att hon blott i den mån sannt utvidgar sin begränsning, som hon

af fri böjelse gör sig till denna heliga viljas verktyg, eller anropar hennes bistånd till bemödandet att dertill förvandla sig. Ju fullkomligare den menskliga viljans individualitet blir ett med den gudomliga viljans, desto oinskränktare blir *re ipsa* hennes verksamhet, desto lycksaligare känner hon sig, och desto skönare blir det sedliga konstverk, till hvars utbildade gestalt hon förenar alla samhällslifvets former. Möjligheten, att icke med en stoisk resignation under ett nattligt *Fatum*, utan med kärlek, med tillförsigt, med glädje kunna bemöda sig om sin viljas ett-blifvande med den gudomliga viljan, är gifven i och med det menskliga förhållande, hvori Gud sjelf ställt sig till Menniskan, alltsedan hans eviga Ord i Christus uppenbarade sig för världen. Ideen af Θεωδημιον, uppfattad i hela dess (ej mindre för all speculation, än för all moral tillfredsställande) klarhet, är den central-idee som adlar all i Christendomens ljus uppväxande Philosophi, och som upplyfter den öfver äfven de snillrikaste, de sjäfullaste hedniska tankeläror*). Den sannt christliga filosofien är tillika den enda sannt speculativa. Hon åtager sig icke att bevisa verkligheten af Guds uppenbarelse i Christo; denna bevisar, — liksom Guds uppenbarelse i Naturen och Guds uppenbarelse i Sjelfmedvetandet, — sig sjelf genom sin absoluta existens. Men hon åtager sig att visa — med all tänkbar evidens af filosofisk construction — att den verklighet, som i alla trenne uppenbarelse-formerna erfäres, är i alla trenne all sannings lefvande idee, och att dess objectiva sjelfbevisning, i hela dess harmoniska betydelse och sammanhang, kan inses af förnuftig åskådning och förståndigt begrepp.

*) Derföre kunna dessa i allmänhet — och isynnerhet de med Christendomens Philosophi närmast beslägtade, t. ex. Platonismen och Plotinismen — endast från denna ståndpunkt riktigt betraktas och bedömmas.

Rec. erkänner — i följd häraf — ganska obeslöjadt, att han är öfvertygad om den absoluta och (således) totala sanningen af den verlds-åsigt, som förekommer framställd i Evangelisternes och Apostlarnes skrifter. Rec. säger med flit "totala": således ock om sanningen af hvad der läres om en annan andeverld än den jordiskt menliga; en andeverld, som i Godt är ofvanom människan, i Ondt nedanom människan befintlig och verksam. Lika fåfängt, som man försökt att ur det åt sig sjelft lemnade naturliga förståndet bortförklara en sådan andeverlds möjlighet, lika fåfängt har man försökt att ur Skriften bortförklara dess verklighet. Att hemligt verkande krafter i Naturen — af en mer concret beskaffenhet än de vanligtvis så kallade Naturkrafterne — äro möjliga, derom stämma de fleste bland alla tiders filosofher *) öfverens; att de äro troliga, ha många, äfven bland de störste, antagit. Några ha gått än längre; så långt, att de fallit i dämonologiska svärmerier. Men utan föranledning af sådana krafter skulle de sväriligen kunnat uppkomma, de till vidskepelse urartade föreställningar, åt hvilka icke blott urgamla traditioner, utan ock erfarenheter, dem personer ännu i våra dagar påstått sig äga, velat gifva en objectif sanning. Att dessa föreställningar äro märkvärdiga icke blott i poetiskt afseende, utan jemväl i psykologiskt och fysikaliskt, lär icke

*) Äfven Herr af Leopold är i detta fall af deras mening. Se hans "Philosophi om Spökrädslan" (III D.) s. 361, och dessutom på flera ställen. Ja, begreppet om en "mörkrets herre och förste, fiende till Gud och till människosjälarna" — anser äfven han för ett af de religions-begrepp, som omotsägligt äro grundade i Skriftens egna utsagor (s. 356). Han visar sedan, att det, ehuru i sig sjelft ett sannt, blir ett vidskepligt först då, när det "utvidgas öfver Skriftens egen korta lydelse" (s. s.).

förnuftigtvis kunna bestridas. Det vissa är, att läran om goda och om fallna englar är biblisk, är christlig; äfvensom läran om de inflytelser, hvilka de på människan utöfva, genom Guds tillstödelse och till hans afsigters befrämjande. Och att de förra söka ingång hos människan genom det ädla i hennes natur, de sednare åter genom det i samma natur oädla, är lika sannt, som att det beror på människans fria vilja, att öppna sig för Ljusets eller för Mörkrets lockningar.

Vid den i §§. 6, 7 och följ. uppställda schematiseringen af den filosofiska forskningens allmänna hufvudarter, finna vi nästan intet att påminna. Nog krånglig är likväl denna beskrifning på Realismens karakter: "Fäster sig Reflexionen, i början af dess verksamhet, vid något reellt eller varande, d. ä. vid väsendet af den i åskådningen uppfattade transcendentala kunskapsgrunden, så får den här af uppkommande karakteren af systemerna namn af Realism. Den utletar ur Väsendets varande, blott och bart derigenom att det är, betinget (?) för allt blifvande" (s. 7). — Hvarföre använde icke Förf. hellre denna enkla: Realism är det sätt att philosophera, som utgår ifrån föreställningen af ett Vara, ett *Esse*, eller en ur-realitet, hvarifrån, såsom den första kunskapsgrunden, tanksystemet utvecklar sig. Idealismen hade då lätteligen kunnat karakteriseras såsom den motsatta tankeart, hvarutinnan, i stället för ett Vara (*Esse*), ett Veta (*Cognoscere*), eller en ur-idealitet, antages såsom filosofherandets utgångspunkt. Förf:s karakteristik på Idealismen: "om åskådningen uppfattar kunskapsgrunden endast såsom Form, under villkoret af ett blifvande, som just derigenom ger säkerhet om ett väsendligt varande, så får den deraf uppkommande karakteren af systemerna namn af Idealism" (s. 8). — är visserligen lika riktig, men icke lika okonstlad och tydlig. —

Besynnerligt har det förefallit oss, att om Intellectualismen läsa denna pantheistiska beskrifning: "Antages denna kunskapsgrundens form endast att vara ett individualitetslöst, naturen genomträngande Förnuft, en alitomfattande, den allmänaste Tanka, så uppkommer deraf en underafdelning af Idealismen, som kallas Intellectualism". Men var då t. ex. Leibnitz icke Intellectualist? Motsatsen af Pantheism och Theism går igenom alla systemer, allt efter det mer eller mindre concreta sätt, hvarpå Philosopherne föreställt sig det Högsta af all existens. Sjelfve Epikuros, hvars system Förf. (I. A. s. 213—227) ypperligt skildrat, var ju på sitt (ehuru högt orimliga) vis Theist; då deremot t. ex. Fichtes lära om Gud såsom blott "moralisk verldsordning" är i sjelfva verket fullkomligt pantheistisk, änskönt under den skarpaste, den ensidigast idealistiska skepnad.

Öfver de "metaphysiska eller intellectuella" systemerna lemna Förf. till slut detta allmänna schema (s. 9.):

Realism	Idealism
Materialism, Pantheism.	Intellectualism. Idealism.

Theosophi.

Öfver de "logikaliska eller rationella" åter detta (s. 11):

Elementära	Methodiska
Atomistik. Empirism.	Dogmatism. Kriticism.

Skepsis.

Förf. ställer Skepsis, såsom de logikaliska systemernas fullkomliga sjelf-tillintetgörande, emot Theosophi, såsom de intellectuellas högsta organiska sjelf-fulländning. Förstår man rätt Theosophiens begrepp, d. ä. i dess renhet och enligt ordets bokstaflighet, så menar man dermed en af Gud, åt den Vises vördnadsfulla forskning, gifven kunskap

om lifvets gudomliga, menskliga och naturliga sanningar; — en med Religionen försonad och förenad Philosophi: och så vida äro vi med Förf. fullkomligt ense. Äfven Rec. har sig bekant den vanfrejd, som af lätt funna orsaker blifvit fästad vid Theosophiens namn: men det är endast pöbel, som stannar vid ord och namnljud; den bildade delen af hvarje läsande allmänhet tränger in till begrepp och sak. Det gifs icke blott en mystisk Theosophi, det gifves jemväl en filosofisk. Den förra beropar sig på en genom särskilda underbara medel vunnen upplysning; den sednare beropar sig blott på människoförnuftets vanliga krafter, men sammanträffar, i den mån som detta förnufts eviga Ideer framträda klart för dess forskning, med den förra vid samma mål — nämligen i de stycken, der denna ej uttrycker endast sitt subjectiva verktygs individualitet. Hvilka likheter de således annars må kunna ömsesidigt äga, olikheten i begrepp om kunskaps-organ och kunskaps-method särskiljer dem alltid ändå. — I Förf:s beskrifning på Theosophi kan den utlåtelse, att Andarne (Intelligenserne) der "antagas såsom framträdande i beständig opposition med den allsmäktige Öfver-Anden Gud, af honom kufvas och göras till medel för utförande af hans heliga planer" (s. 8, 9), — lätt så missförstås, att en sådan opposition skulle ligga ovillkorligt i deras anlag eller bestämmelse, samt att föröfrigt (och just allrämest i deras goda handlingar) all frihet, all sjelfverksamhet fränkännes dem. Så har ock den mystiska Theosophiens yngsta form, Svedenborgs lära, blifvit af en och annan bland sjelfva sina anhängare misstydd; ehuru den, med afdrag af vissa sin ytas besynnerligheter och vissa nog subjectift-individuella dogmer, är en af de rikaste på speculatift sannings-innehåll *). Men en så-

*) Af det ofvanföre yttrade tyckes ovedersägligen vara ådagalagdt, att Rec. hvarken är, eller ens kan vara

dan uttydning af Förf:s ord skulle tvifvelsutän strida mot hans verkliga tanka.

”Svedenborgian”: så framt man med detta namn betecknar (och hvad betecknar det väl annars?) sådana personer, som blindt tro på hvarje af Svedenborg skriven bokstaf, anse hans andesyner för gudomliga uppenbarelser af lika rang med Christi och Apostlarnes, och vilja omstöpa christendom, vetenskap, allt, i Svedenborgska dogmer, formler och termer. I Rec:s lynne ligger intet skäl, hvarföre han ej skulle förklara sig vara en dylik anhängare af Svedenborg, i fall han verkligen vore det: ty den svaghet, som heter menniskofruktan, känner han aldrig, när pligten bjuder honom säga ut hvad han skattar såsom sanning och rätt. Men att visa bland Svedenborgs skrifter (t. ex. *Sapientia Angelica de Divino Amore, de Providentiâ* och *Deliciae Sapientiae de Amore Conjugiali*) innehålla dels Natur-philosophiens, dels Religions-philosophiens substans på ett djupare, ymnigare och till en del äfven skönare sätt, än den hos de fleste Philosopher förekommer, och att dessa skrifter derföre förtjena, att af philosophen — studeras: det är visserligen Rec:s öfvertygelse; af den enkla orsak, att han läst Svedenborg och vet hvad han säger. Likaså, att många bland hans berättade andesyner äga ett stort allegoriskt och poetiskt, stundom också ironiskt värde. Mera, i sinom tid, om denne märkvärdige man; som förtjenar ett bättre minne, än att af såkallade anhängare göras till apostel för en ny art af platt Deism och Rationalism, under det han från den motsatta sidan utropas för en af världens vansinnigaste svärmare. Tills vidare läse man det omdöme, som blifvit fälldt öfver honom i den bekanta skriften: *Samlingar i allmän Physik*. Kanske får man der ock något ljus, hvad uttrycket ”Andelärans Linné” månde betyda: nämligen, att Svedenborg, ifrån sin synpunkt, var en lika sinnrik upptäckare och indelare af Andeverldens riken och ordningar, som Linné, ifrån sin synpunkt, var af Naturverldens. Nämda boks författare har vågat omtala honom med de största loford; ja, kallat

Vid Förf:s sätt att "charakterisera Atomistiken (s. 10) kan visserligen medgifvas, att Monader äro intellectuella atomer; men NB. blott så vida, som de tänkas på ett atomistiskt sätt. Tänkas de på ett dynamiskt, så äro de — liksom redan hos Pythagoras och (fullkomligare) hos Leibnitz — absoluta enheter, hvardera i sin potens uttryckande den Enhet, som är deras i alla uppenbarade urkraft. I annat fall hade Förf. bort räkna bägge dessa filosofer bland Atomister. Också är hans framställning af den odödlige Leibnitz' lära (III. A. vi C. s. 359—393) icke tillfyllest intellectualistisk; ehuru föröfrigt utförd med mycken flit och kärlek.

Men till den vidd ha våra betraktelser redan vuxit, att brist på utrymme nödgar oss sluta förr, än vi egentligen ville. — En stor ojemnhet i ämnenas behandling är ett af detta verks hufvudfel. Så t. ex. ser man, i Första Afdelningen, Pythagoreiska systemet (s. 53—63) förträffligt skildradt, oaktadt dess brist dels på fullständiga, dels på tillförlitliga urkunder; när deremot Hebräernes och Skandinavernes Vishetsläror (i §. 9 och §. 12 af cap. om de äldsta Folkslagens*) mythiskt religiösa Philosophemer) fått en ganska torftig framställning, ehuru visserligen, i afseende på dem, gen tillgång icke saknas till ymniga och ursprungliga källor. Hvad Edda-läran beträffar, så kunna vi hänvisa våra läsare till Prof. Geijers ypperliga ut-

honom "Sveriges Pythagoras". Ingen har derföre antastat denne aktningvärde och allmänt kände författare; om af det skäl, att han ej heter Atterbom, eller af det, att han ej är lärare vid Upsala Universitet — lemnar Rec. åt sina läsares ompröfning.

*) Enligt Förf:s tro äro Äthioperne det äldsta cultur-folket (s. 20, 21).

veckling deraf, i första delen af "Svea Rikes Häfder". Möjligen har Förf. tänkt, att Gamla Testamentet är, eller bör vara, tillgängligt för alla, och att han således icke behöfde vid denna heliga bok särdeles uppehålla sig. I det fallet hade han likväl hellre bort nämna den rentaf blott i förbigående, än gifva oss en så trivial rationalistisk exposition (s. 30—35), som med hans (sanna) supranaturalistiska åsigt af det Nya Testamentet alls icke står i något egentligt sammanhang. Jesus och Apostlarne ha så bestämdt uppställt den synpunkt, ur hvilken Gamla Testamentet bör betraktas, att Rec. ej förstår huru den kan urakllätas af dem, som erkänna Christus såsom gudomlig Frälsare, Offrare och Messias. Enligt denna synpunkt innehåller Gamla Testamentet sjelft den i Nya Testamentet uppenbar vordna Återlösningens hemlighet och lära, ehuru mer och mindre gömd i prophetiska sinnebilder, hvilka endast för de Visaste bland Israels söner, genom gudomlig iugivelse, blefvo klara. — På detta vis öfversätter Förf. andra versen af 1 Mose-boks 1 capitel: "I begynnelsen var öfverallt mörker och vatten genomdånade (?) mörkret, men Guds Ande sväfvade öfver vattnet". Vidare berättar Förf. att Gud, på sex dagar, "fullbordade af vattnet (?) skapelsen af alla de synliga tingen" (s. 31). S. 32 tillägger han, att Gud, enligt Mosis lära, "danat allt, så när som på den af den torra jorden skapade menniskan, utaf vattnet, den första urmaterien". Vid allt detta vore åtskilligt att erinra. Man kunde tro, att Moses, i Förf:s föreställning, befunnit sig på ungefärligen samma ståndpunkt, som Orphikerne och Thales (s. 42); i hvilket fall han likväl föga skulle förtjena berömmet, att hafva i sin skapelse-historia "framställt den renaste Supernaturalism". Till den mosaiska sedoläran utsträcker Förf. icke detta loford; ty om henne säges, att hon är "en afgjordt eudämonistisk". Öfver detta påstående har Förf. likväl lemnat någon förklaring; men att

”i hela Pentateuchen träffas intet spår till något begrepp om ett lif efter detta”, och att Predikare-boken röjer ”tydliga spår af den sednare grekiska speculationens inflyelse” (s. 33), har han yttrat såsom axiomatiska sanningar. — Det heliga och herrliga Gamla Testamentet är nu, i allmänhet, åsidolagdt och misskändt; äfven af de fleste bland dem, som nitiskt älska och studera det Nya. En annan gång mera om detta vigtiga ämne. Så mycket vill dock Rec. genast anmärka, att det är icke blott ett ”frö till föreställning om en ond, det goda motsträfvande princip, som är nedlagdt i början af Pentateuchen” (s. s.); föreställningen om den onda principen är der allaredan yttrad i en ganska bestämd, ganska fullständig skepnad. — Men hvad som ännu mer förundrat oss, är att se ”öfversigten af de läror, dem dels Christendomens höge Stiftare sjelf, dels hans närmaste bekännare uttalat” (s. 319) så knapp och till någon del så oklar, som den i sextonde capitlet (s. 318—330) förekommer. Just af det skäl, hvarföre Förf. s. 319 säger sig ha gifvit dem en plats i Philosophiens Historia, nämligen deras ”mäktiga inflytande ej mindre på phänomenerna inom Tankans sphär än på de yttre, politiska världshändelserna”, — ett inflytande, mäktigare än alla andra lærors varit, — hade de väl förtjent, att icke bli så svagt utrustade vid sidan af Platon's (s. 112—145) och Plotinos' (s. 351—381). Sjelfva grund- och central-idéen, Guds, människoblifning till människornas frälsning, tyckes Förf. icke finna bestämdt utsagd af Christus sjelf; emedan han låter den, såsom sådan, förekomma i egenskap af en särskildt Johanneisk lära (s. 322), eller en af dem, i hvilka ”strålarne af Christi lära bröt sig genom hans första bekännares förstånds prismata” (s. s.). Ett slikt misskännande är likväl visserligen ej Förf:s mening. Petri Epistlar synas ej stå i Förf:s gunst; s. 322 säger han om dem, att de ”innehålla föga eller intet eget dogmatiskt”(?),

och s. 324 att de "egentligen blott föreskrifva huru de christnas förhållande i världen bör vara". (Men är ej detta innehåll betydligt nog?) — Att Jesus Christus föddes i "tredje året af Kejsar Augusti regering", måtte vara ett tryckfel; ehuru det ej såsom såsom sådant blifvit anmärkt. Uttrycket "Guds och Marias Son" är, enligt Rec:s begrepp och känsla, icke det skickligaste. I öfverensstämmelse med sin åsigt, som äfven är vår, hade Förf. bort säga: "Guds Son, född af Maria". —

Vi ha redan nämnt Förf:s framställning af Platonismen: den synes oss, i det hela tagen, ganska lyckad. Något chaotiskt har väl Guds förhållande till Materien (s. 136) blifvit måladt; men så är ock denna punkt, såsom bekant är, den dunklaste i Platons lära. De moraliska, politiska och ästhetiska sidorne af denna filosofi (s. 138—144) äro särdeles väl tecknade; kanske dock med förmycken sammandragning. Rec. anbefaller dessa blad åt våra unga Statsreformatorer till flitig läsning*). Deremot kommer Aristoteles' Ethik (s. 172—175) mera till korta, än den skulle gjort, om Förf. begagnat den ej mindre sanna, än sköna karakteristik, som Jacobi deraf gifvit i sin filosofiska roman *Woldemar*. — Likaså hade Förf. i afseende på den störste af de gamla fysikaliska filosofierne, Herakleitos (s. 47—52), med fördel kunnat nyttja Schleiermachers sammanställning af de Heraklitiska Fragmenterna i Buttmann's "Museum des Alterthums". — Också hade han

*) De kunna, bland annat, lära af denna bok, att Pythagoras och Plato äro den "Historiska Skolans" egentlige stiftare, och i sjelfva verket de förste "Phosphoristerne"; äfvensom att den moderna Liberalismens samhällslära äger en demokritisk och epikureisk upprinnelse.

vid Eleaternes (s. 63—80) hufvudmän bort anmärka; att de i ensidig uppfattning af lifvets Väsande symmetriskt motsvara Herakleitos: för denne var det ett oändligt Blifva (en bildande eld i oupphörlig ström); för dem åter ett oändligt Vara (en oföränderlig identisk all-substans). — Om Pherkydes (s. 43) hade Förf. bort nämna den märkvärdiga omständighet, att denne Vise, den förste grekiske filosofen som lärde att människosjelen är odödlig, var läromästare för Pythagoras. Så förtjenar det ock en större uppmärksamhet, än Förf. dervid fästat, att Anaxagoras (s. 83—86), den förste som uttryckligen framställde läran om en öfvernaturlig Gud, hade till åhörare den Sokrates, som sedermera så rikt utbildade det sedliga och sköna i denna lära. Att den af sin förste förkunnare uppfattades och framställdes på ett sätt, som ännu var till hälften fysiskt, är lätt bevisligt. Också förklarar sig Sokrates, i Platons Phädon, föga belåten med Anaxagoras' dualistiska lärobyggnad. — De, som anse Förf. vara ensidigt intagen för Neo-Platonismen, må läsa sidd. 401—403.

Till flerfaldiga strödda påminnelser skulle Andra och Tredje Afdelningen lemna oss anledningar: men vi hoppas få snart se det återstående sista Bandet utkomma, och torde då erhålla större utrymme för åtskilliga historiska detaljers granskning. Vi spara derföre dittills de anmärkningar, till hvilka dessa tvenne sednare afdelningar uppmäna oss. Den andra bearbetar ett fält, som för de flesta läsare är ganska okänt: nämligen den i så många afseenden märkvärdiga Medeltidens filosofiska bemödanden. Sådana snillet och den vetenskapliga forskningens heroer, som t. ex. Augustinus (s. 22—35), Erigena (s. 88—94), Anselmus (s. 98—107), Abälard (s. 115—119), Albertus Magnus (s. 145—156), Thomas ab Aquino

(s. 165—181), Raymundus de Sabunde (s. 239—240); Giordano Bruno (s. 281—297), Stjernhjelms (s. 297—303), med flera, voro ej i någon egenskap de störste bland Grekernes filosofer underlägsne, om ej (till en del) i framställningssättets liflighet och skrifartens behag. Men det, som häruti felades dem, ersatte de genom ett i Christendomens ljus utbildadt rikare, renare och till målet rakare syftande innehåll. I Bruno, lika genialisk skald som tänkare, upplefde den antika Realismens anda ännu en gång, men sjäfullare vorden genom sin beröring med Christendomen, och klarare uppfattande begreppet af en dynamisk evolution; hvarföre hans identitets-lära också närmar sig mera till vår åsigt af en sådan, än man skulle dömma efter Hr H:s yttrande, att Brunos system låter "Absolutheten transformera och repräsentera sig medelst en lång series af numeriska emanationer" (s. 296). Med någon förundran ha vi likväl läst det påstående, att Alberti Magni skifter äro "utan spår till egentlig originell och själfständig anda" (s. 146), ett omdöme, som lika obilligt fälles om Alexandri de Ales *Summa unipersae Theologiae* (s. 143). Likaså inse vi ej, hvarföre den store Abälards karakteristik upptager blott två blad och den ännu större Raymundi de Sabunde blott ett, när deremot ojemförligt obetydligare tänkare flerstädes i detta band erhållit en vida utförligare. — Tredje Afdelningen, nyss utgifven, har Rec. blott hunnit genomögnas. Den synes utmärka sig företrädesvis genom själfständighet i undersökningar och resultat.

En större fullkomlighet hade Förf. kunnat skänka åt sin bok, om han ägt tillgång till Rixners förträffliga verk*);

*) Handbuch der Geschichte der Philosophie, von Thaddä Anselm Rixner. Erster Band. Sulzbach 1822. Zwey-Svea X. II.

det bästa hittills i detta slag utkomna. Men äfven i det skick, som den har, är den ett af svenska litteraturens vigtigare och märkligare vetenskaps-alster. Den är i afseende på andan bättre än Buhles och Tennemanns verk; ehuru den i utförandet är dem underlägsen. Äfven i denna omständighet skulle den stå särdeles högt öfver Tennemanns "Sammandrag," om Förf. brådskat något mindre med utgifningen. Jemför man Hr H:s arbete med Ast's "Geschichte der Philosophie," så finner man lätt, att Ast har företräde i snilleblick, och skriftsätt; i grundlig forskning är deremot den svenske medtäflarn nära nog hans jemlike. Af veltgiriga läsare — helst om de tillika äro kunniga och urskiljande — kan således denna bok visserligen med fördel nyttjas.

Vi sluta med följande betraktelse. — Förnuftets idee är, att det skall förnimma sig såsom den rena, den harmoniska ideal-verld, hvilken, i samma mån som den är en Guds uppenbarelse, sjelf ordnar och sjelf begriper sig. Philosophien är Förnuftets vetenskapliga bemödande, att klart skåda sin egen Idee och att lika klart afspegla den. Hos Gud äro Kärlek och Vishet förenade alltid och oätskiljeligt: hos Menniskan äro de det ej; derföre nödgas hon af ett oförgängligt behof, att låta den förra söka den sednare. Philosophien (*φιλοσοφία*) är detta Kärlekens sökande efter Vishet; derföre bibehåller hon ännu i dag det namn, som Pythagoras och Platon gifvit henne. I hvar och ett filosofierande individuum, hvars förnuft, rigtadt på sig sjelft, förmått upptäcka och igenkänna sin Idee, har Förnuftet framfödt en sann filosofi, och från sitt verk-

ter u. Dritter Band. Sulzbach 1823. Ett verk, särdeles ypperligt derigenom, att det låter Philosopherne sjelfve tala, och meddelar, ur mindre kända och tillgängliga skrifter, högst interessanta, urkundliga utdrag.

tygs individuella ståndpunkt löst problemet med fullkomlig rättighet. Alla på detta vis uppkomna Systemer äro derföre i hufvudsaken ense med hvarandra. Det, hvori de äro oense, det, som gör det föränderliga i Philosophiens form och ständigt framkallar nya skepnader, är den bisak, som består i det filosofierande subjectets enskilda bildningsgrad. Men äfven den dödliga sidan af hvarje äkta speculativt system, den sidan som blir för någon tid af andra dylika sidor undanträngd, är genomdåd af en odödlig själ; derföre går hvarje sådant till efterverlden såsom ett konstrikt käril, rågad af människosnilletts ädlaste skatter. Väl kan man ofta nog, vid besinnandet af den omständighet, att så mycket Sannt, Skönt och Stort redan i årtusenden meddelat sig åt jorden, sorgligt nog förvånas af den (omotståndliga) insigt, att mennisko-mängden ändock hvarken är upplystare eller sedligare — än den är *). Men det Sannas förkunnare, det Skönas bildare, tillhöra lika litet jorden, som Sanningen och Skönheten sjelfva tillhöra den. Deras flyktiga besök äro ställda blott till de i alla tider temligen få personer, hvilkas böjelse stämmer öfverens med människans ursprungliga pligt, att *coelum tueri et erectos ad sidera tollere vultus* **).

*) "Vid ljus af tretti seklers store män,
De samma vändor samhällslifvet plåga;
Vi ha sett Modet, Snillet allting våga;
Hvad vi ej sett — det är Förbättringen."

LEOPOLD.

*) Kyrkofadern Lactantius, hvilken ock definierat Religionen såsom "*vinculum pietatis, quo omnes Deo ob-*

T I L L Ä G G.

Om vissa Recensenten tillhöriga läror i *Philosophi*,
Ästhetik och Politik.

Hvad det i vår nu fullbordade recension positiva, det Rec. sjelf tillhöriga beträffar: så inser hvarje kunnig läsare

stricti et religati sumus,” har öfver Religionens och Philosophiens inbördes förhållande dessa sinnrika yttranden, dem hvarken Hr H. eller ens Rixner (såsom det tyckes) blifvit varse: *”Naturam hominis hanc Deus esse voluit, ut duarum rerum cupidus et appetens esset, religionis et sapientiae. Sed homines ideo falluntur, quod aut religionem suscipiunt, omissâ sapientiâ, aut sapientiae soli student, omissâ religione; quum alterum sine altero verum esse non possit. Cadunt ergo ad multiplices religiones, sed ideo falsas, quia sapientiam reliquerunt, quae illos docere poterat, deos multos esse non posse. Aut student sapientiae, sed ideo falsae, quia religionem summi Dei omiserunt, quae eos ad veri scientiam potuit erudire. Sic homines, qui alterutrum suscipiunt, viam deviam maximeque; erroribus plenam sequuntur; quoniam in his duobus inseparabiliter connexis et officium hominis et veritas omnis inclusa est.”* (Instit. Div. L. III. c. 11). — Vidare: *”Non potest nec religio a sapientiâ separari, nec sapientia a religione secerni; quia idem Deus est, qui et intelligi debet, quod est sapientiae, et honorari, quod est religionis. Sed sapientia praecedit, religio sequitur; quia prius est, Deum scire, — consequens, colere. Ita in duobus nominibus una vis est, quamvis diversa esse videantur. Alterum enim positum est in sensu; alterum in actu. Sed tamen similia sunt duobus rivis*

utan svårighet, att det är af ett mera thetiskt än kritiskt innehåll. Rec. har deruti ej blott öfverlätit sig åt sin enskilda böjelse, att hellre göra något sjelf, än granska hvad andra gjort. Han har trott sig böra begagna det tillfälle som erbjudit sig, att bestämdare, att fullständigare än förr uppdraga contourerne af ett eget philosophiskt system, som, fastän uppvuxet på Naturphilosophiens grund, likväl i väsendtliga stycken skiljer sig från de fleste såkallade Naturphilosophers. Jemför man denna artikel med den till vidare fortsättning ämnade akademiska afhandlingen *de genio et schemate Speculationis reipsâ Philosophicæ*, med det i Svensk Litteratur-Tidning införda fragmentet om Katholicism och Ultraism *), och slutligen med den i denna tidskrift meddelade uppsatsen om Scotus Erigena: så skall man finna, att nyssnämnda contourer förekomma i alla trenne, men att de här kånhända blifvit utvecklade med en (åtminstone för Vetenskapsmän) mera omisskännlig tydlighet. Mycket, som här kunnat dels blott summariskt, dels blott i förbigående nämnas, skall i andra afhandlingar utförligare bekräftas. Så mycket bör mellertid vara klart (af det föregående), att Rec:s philosophi har allsintet sammanhang med den reflexions-förgudning, det speculativa hög-

ex uno fonte manantibus. Fons autem sapientiae et religionis Deus est; a quo hi duo rivi si aberraverint, arescant necesse est; quem qui nesciunt, nec sapientes esse possunt, nec religiosi. Sic fit, ut Philosophi, et qui Deos colunt, similes sint aut filiis abdicatis aut servis fugitivis; quia neque illi patrem quaerunt, neque hi dominum" etc. (Instil. Div. L. IV. c. 4).

*) Denna, i manuscript, sedan två och ett halft år fullbordade uppsats, skall i sinom tid, under en lämpligare titel, offentliggöras såsom en mera detaillerad grundritning af sin författares tanksystem.

mod, som rastlöst vrider och vänder sig för att påhitta den spetsfundigaste method, att ur det speculerande Jagets logiska form drilla ut, såsom dess product, verkligheten af en absolut objectivitet. Vår filosofi grundar sig på ett lika fritt, som vördsamt erkännande deraf, att den absoluta Objectiviteten är just det, som i verldsinrättningens alla grundformer träder oss till mötes genom sin egen lefvande existens, och att denna har den egenskap, att uppenbara icke blott det Eviga, utan jemväl den Evige; hvaraf ock följer det erkännande, att sanningen af denna uppenbarelse bevisar sig sjelf, genom sitt sätt att meddela sig till ämne för människans forskning och handling. Hon lär, att det Verkliga är oss gifvet, och detta i trenne uppenbarelse-regioner: den lägsta (Naturens), den medlersta (Intelligensens), den högsta (Christi, d. ä. den gudomliga Personlighetens i och genom Honom), — samt att det i dem alla factiskt erfares; det enda sätt, hvarmedelst ett Evtigt, såsom sådant, kan göra sig tillgängligt för kunskap. Hon lär, att denna erfarenhet, sådan som vi fordra den, visserligen är en högre än sinnenas öfvertygelse om sina phänomeners realitet, och visserligen en, som blott af den friaste Förstånds-besinning kan verkställas; men hon lär också, att den sanning, som Förståndets forskande besinning uppdagar, är en ofvanifrån meddelad, i allt hvad som har en absolut, en icke blott skenbar väsendtlighet. Hon lär, att all äkta filosofi sätter det Ur-Objectiva icke blott öfver den sinnligt-empiriska, icke blott öfver den logikaliska, utan ock öfver den speculativa reflexionens egen sphär. Hon lär, att all sådan filosofi tillerkänner sig blott den egenskap, att, såsom det Sannas rent ideella organ, förnuftigt begripa de objectiveringar, i hvilka det herrligast framträder: Konst, Samhälle, Kyrka (det religiösa Samhället, "helga manna samfund"); hvaraf följer, att hon i samma mån, som hon

uppfattar dem klart och harmoniskt, äfven *pro parte virili* medverkar till fullkomligheten af deras utbildning. — Den seende Tro, som är Vetenskapens begynnelse, den in-seende Tro, som är dess fullbordan, är en återväckt och fullvuxen platonisk Mnemosyne, som igenkänner det E-viga och alla dess Väsentligheter, i allt hvad hon skådar dels i Naturen, dels i Menniskolifvet, dels i Boken *par excellence*, hvilken många nyare filosofanter så föga studerat.

Det är visserligen, i vår föregående kritiska uppsats, icke blott medgifvet, utan äfven visadt, att Philosophien, så vida hon är ett sig sjelft begripande Förnuft, är det ideellt konstruerade Universum; liksom detta, å sin sida, är det reellt konstruerade Förnuftet, eller det Förnuft, som i varelserna, tingen och deras förhållanden objectiverar sig. Den humanaste af alla vetenskaper (ty detta är Philosophien, i sitt anlag och sin bestämmelse) är lika litet ett scholastiskt hjernspöke, som (enligt Montaigne's uttryck) en "*poesie sophistiquée*." — Men det är tillika vår mening, att Philosophien är något långt mera, än blott system och systematik. Hon är, å ena sidan, en brinnande, en oskrymtad kärlek till Vishet; å andra sidan, en lika nitisk utöfning af den kunskap, hvilken Försynen aldrig nekar åt dem som redligt söka den. Ingen sannfärdig filosofi utgår från något annat interesse, än ett (i första och sista instansen) religiöst. Den blott logiska entusiasmens tid är förbi; och skulle icke af sjelfve Hegel kunna återföras, om det vore hans afsigt att återföra den. Sådant är likväl visst icke detta stora dialektiska snilles uppsåt. Så berömlig och så nödvändig, som all nitälskan för vetenskaplig form bör skattas, så lätt kan den likväl, för långt drifven, förvandla hela vishetsläran till scholastiskt grillfänger och ordkram. Ett kunskapsbegär, som i afseende på de

hufvudsakligaste föremål tillåter forskarens men-
 sonlighet vara likgiltig öfver sin forsknings
 resultat, blott han får dem ordnade i den mest
 vetenskapliga form, — ett sådant kunskaps-
 begär må passa i de kunskapsarter, till
 hvilkas natur det hör, att det fysikaliska
 intresset — det enda rent theoretiska —
 i dem öfverväger; i de åter, som röra
 människan omedelbart, och det just i
 hennes innersta medelpunkt, lemna det
 slika maskstungna, kärnlösa frukter,
 hvaraf vi redan blifvit mättade till öfver-
 flöd. I filosofien särskildt frambringa
 det en taskespeular-speculation, som
 aldrig i sina spindelväfvar uppfångar
 sanningen. Sanning är något oändligen
 innerligare och högre, än den formella
 sammanställningen af ett visst antal
 begrepp, uppställda i en logisk tanke-
 kedja. Blotta intresset för denna
 kedjas sammanhang och consequens, kan
 omöjligen vara det äkta filosofiska.
 Alla slutledningar sväfa i luften
 liksom barnens pappersdrakar, om de
 ej hänvisa, först och sist, på något
 genom sig sjelft Sannt, och på något
 omedelbart medvetande deraf, vid
 hvilket de kunna fästa sig. När man
 filosofiskt nitälskar för sanning, när
 man i denna sannings allmänna åskådning
 vill urskilja och sammanfatta alla dess
 särskilda åskådningar, nitälskar man
 i grunden för detta Sanna, som är det
 Eviga sjelft. En aning derom har föran-
 ledt allt, hvad i sednare tider blifvit
 ordadt och skrifvet om "det Absoluta;"
 men hvad Schelling dermed velat beteckna,
 ha icke särdeles många bland hans
 lärjungar förstått. Rec. vågar tro sig
 veta det bättre; och förenad med
 denne ryktbare Tänkare äfven genom
 en personlig vänskaps band, har han
 ägt så mycket gynsammar tillfälle,
 att i denna läras egentliga in-
 nehåll och syftning göra sig hemmastadd*).

*) Ingen vettlig läsare drager väl af detta yttrande den

den rätta filosofiska sanningskärleken, om det än i systemets begynnelse-punkt visar sig såsom något — i dialektisk mening — Obestämdt, som i hvarje ögonblick föresväfvar subjectets medvetande och ånyo försvinner, är dock i sin egen existens icke ett blott *X*, hvilket (lik-som i matematisk räkning) blott så vida intresserar, som det möjligen genom vår operation kan göras till något Bestämt. Det är, tvärtom, det lefvande Gudomliga; hvilket, såsom äfven utom all filosofering närvarande i människans sinne, uppfyller det med Vördnad, med Beundran, med Hänryckning, långt innan Speculationen hin-ner ställa det i spetsen för sin begrepps-phalanx, såsom ab-solut idee och constructions-princip. En construction, som uppritar blott linier och tal, äfven om det sker med pythagoreiskt snille, är ännu icke den fullkomligaste möjliga. En personlig själ, hvilken, såsom sådan, också fram-förallt söker bekantskap med det högsta Personliga, må-ste genomtränga och genomgå den i alla dess momenter. Detta sinnelag, som skapar allt skönt, allt varaktigt i en-skild och offentlig sedlighet, — detta sinnelag, som ger all samhällsdygd, all konst-förträfflighet, all religions-yttring de-ras egentliga innehåll, är ock det enda, som gör philoso-phen till philosoph, i namnets rena och fullständiga be-märkelse. Det högsta, hvarom det filosofierande För-ståndet bör beflita sig, är att icke förlora, utan tvärtom förkofra den känsla af Undergifvenhet, af Hyllning, af Andakt, med hvilken det höfves människosinnet att lyfta på Evighetens förlåt *). "Kärleken," säger Paulus, "är Full-

slutsats, att Rec. dermed gör Schelling ansvarig för alla sina satsar, eller sig sjelf för alla hans.

*) Ἐμὴν σε, μάκαρ,
καὶ διὰ φωνῆς,

komlighetens band;" men så vidsträckt är detta band, att det omfattar och genomlyser sjelfva det Ofullkomliga, som bor i all mensklig diktan och traktan — såsnart detta blott vill öfverlåta sig åt den himmelska inflytelsen. Sådan är Nådens hemlighet; för hvarje Christen tillgänglig. Gudsfruktan är icke blott Vishetens, utan äfven Vishetslärans begynnelse. En gammal ypperlig, och äfven af Schelling särdeles omtyckt bok "om det fullkomliga Goda," som Hr Thomander nyligen öfverflyttat på vårt språk med sin kända utmärkta skicklighet, undervisar icke blott om den bästa method att bli god christen, utan ock om den bästa att bli god philosoph. Man läse den — och beundre, hvad som af allt menskligt är det skönaste; enfaldens vishet!

Till denna åsigt, och till alla dess tillämpningar, — så vidt nämligen, som de i sjelfva åsigten äga sin grund; — bekänner sig Undertecknad; och är sinnad, att uppoffra all sin lilla kraft till deras fullständigare utveckling.

Af en sådan åsigt följer t. ex. ovederläggligt, att det finnes en Tro, som är vetenskaplig; och att denna är förståndets och hjertats frivilliga öfverensstämmelse i orubb-
lig visshet om den sanning, hvars lefvande verklighet man erfar och inser. Af samma åsigt följer vidare, att Philosophien, den verkliga nämligen, i ngalunda har "gjort bank-

Ἔμῶ σε, μάκαρ,

Καὶ διὰ σιγῆς.

Ὅσα γὰρ φωνᾶς,

Τόσα γὰρ σιγῆς

Ἄϊεὺς νοεῖται —

sjunger Synesius i sina Hymner.

rutt;” vi ha tvärtom visat, att hon i den mån; som hon är både Vetenskaplära och Vishetslära, har sina affärer ställda på varaktiga fötter. Visserligen befunde sig annars Undertecknad i en särdeles brydsam ställning, då han icke blott såsom denna vetenskaps älskare, utan ock såsom dess lärare är intresserad för dess bestånd. Men emedan Philosophien är evig; och hennes verksamhet likaså, blir det åtminstone icke han, som upplefver hennes cession och som förkunnar den *).

*) Att Hr Geijer förkunnat inträffandet af en så olycklig katastrof, och det i sin bok ”Thorild. Tillika en filosofisk eller ophilosophisk Bekännelse:” har Rec. sett åtminstone några dussin gånger upprepadt. Vi ha slagit upp de ställen i nämnda bok, af hvilka detta missförstånd förmodligen hämtat sin anledning; och hvad finna vi? Jo: Förf. säger s. 11, att den nyare Philosophien, så vida som den varit ett ”bemödande att på egen hand” (d. ä. utan att bekymra sig om gudomligt biträde) ”återställa den förlorade enheten mellan Menniskan å ena sidan och Natur och Uppenbarelse å den andra,” liknat den äldre (grekiska) Philosophien ”i utgång; hvilken är en upplösning eller bankrutt, hvarigenom Förnuftet måste förklara sig insolvent. Ej såsom vore det så i sjelfva verket, eller så länge det befinner sig i lefvande förening med sina stora föremål, hvilken förening röjer sig i Känskans friskhet och helsa, hvarur Begreppets sjelfklarhet uppgår; utan emedan det, en gång satt utom Enheten (hvilken endast kan vara ömsesidig), aldrig kan lyckas i sitt bemödande, att blott ur sig sjelf, eller ensidigt återställa den; ehuru detta bemödande visserligen är en oundgängligen nödvändig förberedelse till sjelfva ändamålets vinnande.” (Häraf ser man också, att Förf. icke nekar det vetenskapliga gagn, som äfven den ensidiga Speculationens verksamhet innebär.) — Vidare, s. 28. ”Det är Enhetens natur af ömsesidighet, som för hvar och en i ofullgången abstraction ännu fängslad

Af samma åsigt följer vidare, att Philosophien, såframt hon är eller vill blifva ethisk, slutar med att blifva Theologi;

Philosophi är tillsluten och obegriplig; hvarföre, sedan dess bemödande att ensidigt (med uppgifvande än af Intelligensens självverksamhet, än åter af Objecternes realitet) återställa och fatta den, nödvändigt misslyckats och blott tjenat att fullkomligare utbilda sjelfva motsatsen, enheten *in abstracto* ej kan bli annat än en sig sjelf upphäfvande contradiction. Och detta är den abstractionens bankrutt, hvarom vi talat. Dermed kan dock dess verksamhet ej upphöra: Abstractionen är, i sin rena betydelse, ej annat än Begreppet sjelft. Men väl upphör dermed det abstracta tänkesättets välde; och det förr inom sig isolerade Begreppet åtrår och finner åter förbindelsen med sin källa. — Denna källa är Sinnet." (Härefter följer Förf:s bekanta, lika sjäfulla som sannt speculativa Sinne-theori.) — Ännu sid. 89 (l. 90) påminner han sina läsare, att den historia han tecknat om kedjan af en mängd sig sjelfva upphäfvande philosophiska bemödanden, är en historia om "det abstracta tänkesättet i Philosophien." — Har dessutom ingen menniska läst Förf:s "Tillägning" (s. 105—122), der han på sexton sidor utvecklats sitt positiva begrepp om "huruvida Philosophien är en Vetenskap för sig?" Han förklarar der Philosophien vara "Vetenskapen om Vetandet sjelft, eller allmän Kunskapslära; Propädevtik till all verklig kunskap; den vetenskap, hvars ändamål är att rena sjelfva kunskapens organ." och visar sedermera, huru det är hon, som objectiverar sig "genom Naturlära, Sedolära och Gudalära," samt "med det samma alltmera fullständigt blir object för sig sjelf." — Är detta, att förkunna Philosophiens — "bankrutt?" — Måste man icke på mängden af läsare använda Frälsarens ord: "Med seende ögon se de intet, och med hörande öron höra de intet; ty detta folks hjerta är förstockadt, och deras öron höra illa, och deras ögon hafva de igenlyckt; på det de icke skola se med ögonen,

och att den bekantskap; som hon framför all annan bör söka, är bekantskapen med menniskoslägtets Herre. Vidare, att detta Väsande är alla Ideers Idee, och såsom sådan ett skapande Ljus — i andlig mening. Vidare, att alla Ideer, för att kunna existera, låna sitt lif och sin verkningkraft från denna andliga Sols oändligt utgående strålar *). Vidare, att all filosofi är vanmäktig, som icke begriper Börens egenskaper, och icke förmår helga sig genom utöfning af detta begrepp. Ty möjligheten till personligt umgänge med den Högsta Personligheten, öppnar sig endast i och medelst Bönen; och att denna, rätt verkställd, ingenting annat är, ja ingenting annat kan vara, än ett hjertligt person-förhållande mellan Menniskan och Gud, — det har först Christus sjelf lärt, och sedermera Christna Theologien i alla tider **). Vidare, att vår filosofi erkänner uppenbarelsen af Guds Son, liksom af Bibelns allmänna sanning, på fullt all var, d. ä. i en rentabiblisk mening; således icke i någon blott mythisk, eller allegorisk, eller poetisk, såsom Ny-Platonikerne antogo sanningen af den

och höra med öronen, och förståt med hjertat; och omvända sig" (Matth. Ev. c. 13)!

*) "*Nascuntur Monades* (säger Leibnitz), *ut ita loquar; per continuas Divinitatis fulgurationes, per receptivitatem creaturæ limitatas; cui essentialè est, esse limitatam*" (Princip. Philosoph. §. XLVI). Vidare: "*Neque male docetur, conservationem divinam esse continuatam creationem, ut radius continuo prodit a sole*" (Causa Dei asserta contra Vorstium).

***) Man läse härom en af Christendomens äldste Theologer, Clemens Alexandrinus, som i *Stromat. L. VII.* på det skönaste vis utvecklade den satsen, att "Bönen är ett ömsesidigt personligt möte mellan Menniskan och Gud."

forn-grekiska gudalärans fabelverld. Vidare, att Geijers bok "Thorild" m. m. ännu är den bästa filosofiska bok; som "öfver Verld, Förnuft och Uppenbarelse blifvit på svenska språket skrifven." (Den har, liksom alla människoverk, sina brister: men man nämne någon hittills, på svenska, öfver dessa ämnen utgifven bättre!) Vidare, att den Heliga Skrift är mera värd ett grundligt studium, än alla filosofiska böcker samt och synnerligen. Vidare, att om fordringen af ett sådant, till begynnelse, skulle tyckas alltför sträng, man kunde grundligt studera åtminstone Luthers Kateches med Svebilii förklaring; och att detta studium vore för national-uppfostran, constitutionell utbildning, med mera dylikt, oändligt mera åtändande, än läsningen af dagens hela Tidnings-litteratur. Det skadade icke, om vissa Reformatorer kände blott så mycket af Guds Ord, att de kunde utan skam bestå i ett vanligt husförhör.

Så är det jemväl ett resultat af vårt system; att all oförfalskad Poesi är en sinnlig Theosophi, — nämligen i detta ords ursprungliga och alltid af oss nyttjade bemärkelse. Man påminne sig, att vi dermed ha betecknat "en med Religionen försonad och förenad Philosophi." Det är då klart, att den sanning af Ideer, hvilken i systematisk tankföljd framställes af en sådan Philosophi, har sin motsvarande form af skönhet i de Symboler, genom hvilka Naturen och Konsten försinnliga dem; såframt det nämligen är saunt, att allt Skönt är en sinnebild af det Goda, det Gudomliga. Och hvad annat skulle det Sköna vara? Är ej Skönheten den art af naturfullkomlighet, i hvilken det Sinnliga väcker genom sin form intrycket af ett på denna form rigtadt rent och ädelt välbehag? Den själ, som lefver i denna form och genom den yttrar sig; är han ej anletet af något Öfversinnligt, som genom honom

blickar in i sinnlighetens tid och rymd? Är det ej, i en sådan sinneform, andelifvets obegränsade herrlighet, som genomskinär den begränsande formen? ett Evgigt, som för åskådningen är på engång oändligen och ändligen närvarande i dess synbild? — Den ofria Naturen, i sitt organiska productions-begär, åsyftar att frambringa denna det Evigas bild för sinnet, — denna symbol; och frambringar den äfven, så fullkomligt, som den från hennes ståndpunkt kan frambringas. Fullkomligare, eller såsom en medveten symbol, frambringas den af den fria Naturen, d. v. s. Menskligheten; som i den productions-förmåga, hvilken man kallar Konst, fortsätter den förras symboliska bildningslust *). Poesien särskildt, i egenskap af Skalde-

*) Mennisko-formen, säger Svedenborg förträffligt, är formen för alla Kärlekens böjelser: alla andra former äro i ringare mått, hvad mennisko-formen är i det största; nämligen också former för sådana böjelser. Äro böjelserna sanna, d. ä. hänföra de såsom medel till det Goda, så blifva de med skäl älskvärda, och — såsom föremål för älskande betraktelse — sköna; hvilket ord betyder, att de äro uttryckta i ordnad form. Alla former, som representera sanna böjelser, äro sköna. Mottagna antingen genom invärtes och utvärtes, eller blott invärtes sinnen, gifva de föreställning om den högsta ordnade kärleks-formen, den menskliga; från hvilken de alla, ehuru sins emellan mycket olika, hämta det, hvori de väsendtligen stämma öfverens. Skönhetens väsende och ändamål är således, att vara den bild, i hvilken Visheten uppfattas af Kärleken och sjelf uppfattar denna tillbaka. (*Sap. Angel. de Div. Amore, P. V. särdeles §. 411.*) — Här af kommer (hvad han på andra ställen utvecklar), att Qvinnans form, liksom hennes kön, företrädesvis representerar Skönheten; då deremot Mannens form, liksom hans kön, företrädesvis representerar Sanningen. Qvinnan älskar, hos Mannen,

konst, är den konst-~~af~~, som genom medlet af melodiskt språk framställer det Skönas symbolik. Man begriper hennes framställning, säger man, om framställandet sker så, som det bör ske; — nämligen om det sker med all den lättfattlighet, som är i tekniskt afseende möjlig. Godt! men hvad begriper man egentligen annat, än sjelfva framställningssättet? och begriper man ens detta utom den gräns, inom hvilken det factiskt yttrat sig? Hvem begriper det Skönas ursprungliga inre? och hvem begriper, i någon enda form af ett individuellt Skönt, grundvillkoret för dess verkställbarhet? den skapande nödvändighet, som gaf den sköna Ideen just denna form och ingen annan? — Derföre ha vi äfven tillförne sagt (och säga ännu), att näs grunden för all Poesi, liksom i allmänhet för all Konst, betraktas endast i egenskapen af grund, kan den, i denna egenskap, icke vara någon annan, än grunden för all Existens; och att den således, såsom i sådan egenskap betraktad, nödvändigt är ett hemlighetsfullt, d. ä. mystiskt väsende. Men vi ha kallat detta väsende "mystiskt" blott i den betydelse, att det föregår all känsla, all tanka, all bildningskraft såsom deras förborgade ur-ämne, hvilket kan af ingen känsla fullt omfattas och inom intet begrepp fullständigt uppgå. Vidare ha vi sagt (och säga ännu), att just det skönaste i lifvet, t. ex. Kärlek, Trohet, Vänskap, Andakt, Hjeltemod, Snillets ingifvelser, med mera, är något väsendtligt af den art, att det aldrig af något begrepp kan uttömmas och aldrig genom några slutledningar

det Goda egentligt såsom ett sannt, ett uttryck af Vishet; Mannen älskar, hos Qvinnan, det Goda egentligen såsom ett skönt, ett uttryck af (och för) Kärlek. Men båda utgöra tillsammans den hela, lika sköna som sanna Menniskan.

förklaras: ty det uttrycker den verkligblifna grunden till det ädlaste, det högsta af Existens. Vidare ha vi sagt (och säga ännu), att emedan således det Oförklarliga — hvilket icke derföre behöfver vara obegripligt i sin form *) — är just sjelfva hjertat af allt, hvad Poesien innehåller och meddelar, så måste det Underbara vara något med Poesien särdeles nära beslägtadt. Vidare ha vi sagt (och säga ännu), att då icke blott det Skönas hela apparition är (till sin grund) ett mirakel, utan då till och med Lifvets allmänna förmåga att vara till, ehuru alldagligt den förekommer, är en oafbruten fortsättning af underverk: så måste det Underbara, när det såsom ett egentligen sådant framträder i någon särskild gestalt, sjelfnödvändigt vara ett af Poesiens mest lockande föremål. Ty den kraft, som der möter henne, är hennes egen grund-kraft, men verkande på ett af henne öberoende sätt och i ett ojemförligt starkare mått; emedan den kommer dels från ett djup som är djupare, dels från en höjd som är högre än hennes. Vidare ha vi sagt (och säga ännu), att det Underbara äger — enligt Verldslifvets allmänna schema — trenne hufvudarter: det Underbara i Naturen; det Underbara i Andeverlden; det Underbara i Gudomens personliga Sjelf-uppenbarelse. Det första är ett dämoniskt: emedan det föranledt all mythisk sammanblandning af religiösa och magi-

*) Det synbara i en vacker Poesi är lika litet obegripligt, som det synbara i en vacker Natur — utom för dem, hvilkas oförmåga att begripa bevisar ingenting vidare, än deras brist på sinne och brist på bildning. Läste man i allmänhet annat, än i ungdomsåren läxor och i den mognare åldern avisor, så skulle man ock i allmänhet begripa helt annorlunda än nu.

ska föreställningar. Det andra är ett theurgiskt: emedan det föranledt alla bemödanden att genom en ädlare magik närma till sig det Högsta Väsendet och dess välgörande inflytelser. Det tredje är allena ett gudomligt: emedan den Underbarhet, som der visar sig, är det Underbara i sin rena sanning, sin himmelska glans. Om detta sista gäller i synnerhet, att det Öfver-naturliga, såsom sådant, hvarken är eller behöfver vara något O-naturligt; det är endast lifsytring af en högre Natur*). Vidare yrka vi, att den Poesi, den Konst är fullkomligast; som bibehåller den mesta karakteren af Naturens sätt att i symboler göra det Högsta åskådligt, och som derföre så litet, som möjligt, själf speculerar öfver betydelsen af symbolerna. Ty det är icke philosophiska allegorier, — det är lefvande, sinnligt concreta bilder, som Skalden (och Konstnären i allmänhet) är kallad att framtrolla. (Allegorien är en hieroglyph, som betecknar Väsendet; Symbolen är en bild, som innehåller Väsendet: se der skälet, hvarföre den skaldekonst, der det allegoriska elementet öfverväger — och alltså Lärodikten i allmänhet — sväfvar midt emellan Konst och Vetenskap, utan att rentaf tillhöra någondera särskildt.) Vidare, att således Den, som af alla nyare skalders fullkomligast realiserat vårt ideal af Poesi, är Goethe: genom sin lika naiva, som allsidiga uppfattning, sitt stor-sinniga lugn, sin objectiva framställning, sin enkla, ädla, ständigt harmoniska styl**). Vidare, att ett ifrigt studium

*) Om det Öfvernaturliga; om Underverken och om Englarne, se vidare Leibnitz i *Tentamina Theodicaeae latine versa a M. D. L.* med Öfvers: s Inledning och För: s ypperliga *Dissertatio de conformitate Fidei cum Ratione.*

**) Här af följer icke, att vi misskänna storheten af en Schillers, en Novalis', en Tiecks, en Jean

af det bästa i Greklands och Roms litteratur aldrig varit så ovillkorligen nödvändigt som just i närvarande tidpunkt, då en allmän yrsel-bøjelse behöfver tukt, en allmän lättsinnighet tygel, en allmän sanslöshet hejd, en allmän form-slapphet begrepp om organisk spänstighet och organisk begränsning. Vidare, att dels derföre, dels för sjelfva språkens grammatikaliska och logiska fullkomlighet, Grekiska och Latin böra läras, läsas, inhämtas med all mot ändamålet svärande grundlighet; — och det alltifrån lifvets tidigaste ålder, i de undervisnings-anstalter, der litterär själsodling i någon mån åsyftas*). Vidare, att våra ättfäders tungomål, som ännu på Island bibehålles i nästan alldeles oförändradt skick, likaledes borde läras så tidigt och så sorgfälligt, att deras saga och sång blefve i sina egna ljud bekanta för deras söner. Vidare ha vi yttrat (och yttra ännu), att den sanna Poesien icke är en lättfärdig nymf, som drifver gäck med mennisko-sinnets ljufvaste känslor, herrligaste tankar, heligaste önskingar; hon är ett prophetiskt barn, som i oskyldig glädtighet ordnar Naturens ofta mörka, ofta förvirrande teckenskrift till ett mera läsligt alfabet, och sedan, med behändig fintlighet, rhythmiskt sammanbinder lösnings-orden för hjertats viktigaste gåtor. Vidare ha vi yttrat (och yttra ännu), att all poetisk talent, som *con amore* söndersliter sig sjelf och gör svaga läsare ännu characters-lösare, högmodsförtrycktare, olyckligare, kort sagdt, ännu svagare än de voro förut, missbrukar Poesiens troll-

Pauls; en Walter Scotts, en Tegnér's hvart i sin art oförgångligt skapande snille.

*) Hvarmed allsicke nekas, hvarken att den i Sverige öfliga läro-metoden för dessa språk kan förbättras, eller att vårt modersmål borde läras och läsas med helt annan omsorg, än vanligen sker.

staf och är ett säkert kännetecken — icke af poetisk hellsa, utan af poetisk sjuklighet. Genialiska kunna sådana skalders vara, — och t. ex. Byron är det i allrahögsta grad; classiska äro de icke, och blifva det aldrig. Ingen classisk skald har glömt eller hånat den sanning, att målet för skönhets-känslans uppodling är just hennes försköning; hvilken innebär hela den sinnligt andliga människovarelsens utbildning till möjligaste menckliga förträfflighet. Detta slag af fullkomlighet är det enda, som är den eviga Skönhetens äkta aftryck. Det ästhetiskt Sköna, säger man, är till för sin egen skull; och har derföre med Ethik, med Religion allsintet att beställa. Med förlof sagdt, det sista är en stor osanning. Allting, hvart i sin art, är visserligen till för sin egen skull; men tillika — och först och främst — är allting till för Guds skull; och det Sköna, det Poetiska, gör härifrån intet undantag. En poesi, som vill dränka förnuftet, förståndet, hjertat i ett af underjordiska flammor regellöst genomsladdradt mörker, är icke konst mera; den är en upplösning, en tillintetgörrelse af Konst; den vill förvandla verdens lefvande organism till ett lik; den coquetterar genom gift, död och föruttnelse. En sådan poesi må prunka i så präktiga bilder och verser som helst; den må innehålla de ypperligaste spridda drag af ädlare snille och känsla: till sin herrskande anda är den dock en blandning af själskrankhet, högfärd och lögn, och kan lika litet bevisa att Chaos är det egentligen Sköna, som att Livet i allmänhet är ett tråkigt gyckelspel utan betydelse och sammanhang. Den bevisar blott, genom sitt eget varnande exempel, nödvändigheten att hysa vördnad för något bättre än sitt Jag, samt nödvändigheten att rätt förstå Religionen och Historien. ”Man har aldrig,” säger Leopold, ”dömt rätt om Gud och Naturen, utan efter skönhets-känslan.” Ganska sinnrikt! ty de gla-

daste, de vackraste föreställningarna om bäge; äro tillika de sannaste. Om den ästhetiska bildnings-graden är, genom sin beskaffenhet, mera omedelbart humanistisk, och derföre mera populär, än hvarje annan: hvad skall man då tänka om Dem, som vilja med våld nödga skönhetskänslan att om Gud och Naturen — dömma orätt; och som triumfera i mån af de läsares talrikhet, hvilka de till denna vansinnighet förvilla? Än mer: hvad skall man tänka om Dem, som på denna väg söka originalitet, och vilja byronisera sig genom människohat och ovelt, emedan deras klena ljusdank annars för evigt skulle stå förborgad under skäppan? — Cynism och Sansculottism äro en usel olja i den poetiska lampan, när den af ingen bättre näring hindras från vådan att utslockna.

Så följer äfven af vår filosofi, att Samhällets, att Statens inre grund och väsende är ett *sacramentum*, i detta ords primitiva och egentliga begrepp af helig förpligtelse, ed, religiös förbindelse; att härifrån allt det i samhällets form och inrättningar Lagliga hämtar sin bindande kraft, och att denna upplöses i samma mån, som det sanna begreppet om Statens inre väsende fördunklas. Likaså, att det som gäller om samhället i dess största form, äfven — och med ännu intensivare styrka — gäller om dess minsta, dess enklaste, nämligen Äktenskapet och Familj-lifvet; och att en allmän osedlighet aldrig tydligare blottar brännmärket på sin panna, än när Äktenskapet upphör att anses för en religiös, en af gudomliga band knuten och sammanhållen instiftelse *). Vidare, att Statens bestämmelse är att vara

*) Undertecknad kan icke påminna sig, att någonsin ha kallat hvarken Staten eller Äktenskapet *sacramenter*; och så vidt honom är bekant, förekommer detta uttryck, hvarom så mycket skrikits, blott på ett enda

en fosterländsk uppfostrings-skola till den fullkomligaste
 mensklighet; ett samfund, hvars alla medlemmar (styrande
 och styrda), genom ömsesidigt verksam kärlek, ömsesidigt

ställa i någon af hans Vänners skrifter. Det är i den
 således icke af honom författade, men i alla fall för
 visst folk så förhatliga artikeln om Dagblads-Litte-
 raturen, som står att läsa i Svensk Litt. Tidn. Årg.
 1821, och förtjenar att ofta återläsas. Hvad uttrycket i
 sig sjelft beträffar, så är det mellertid, såsom vi ofvan-
 före visat, ett ganska riktigt; och i hvarje annan tid-
 punkt, än den närvarande med sin babyloniska förbi-
 string, hade väl ingen läsare kunnat glömma, att redan
 Haquinus Sjögren, i sitt *Lexicon Manuale Latino-
 Suecanum*, långt för detta fäst vid det citerade ordet
 samma svärmiska begrepp. I hvarje annan tidpunkt ha-
 de man förstått, att satsen: Staten är mer än ett Con-
 tract, han är ett Sacrament — omöjligen kunde betyda
 att Staten är ett sacrament i den deriverade sym-
 boliskt-sacramentaliska mening, som Döpelsen och Her-
 rans Nattvard; utan i den verbala mening, som vi
 ofvanföre utredt, — icke utan en viss blygsel på vissa
 läsares vägnar. Sjelfva saken (fastän utan ordet)
 har föröfrigt helt nyligen, ännu vidare, blifvit oveder-
 läggligt och med största klarhet ådagalagd i denna tid-
 skrift, genom Hr Grubbes afhandling: "Bidrag till
 utredandet af Samhällslärans Grundbegrepp." I denna in-
 nehållsrika skrift förtjenar, bland mycket annat, äfven
 Noten på sidd. 60—63 en särskild uppmärksamhet.
 Den visar, huru grundligt Hegel, af sin ifrigaste
 Svenske anhängare, blifvit studerad. Den visar nämli-
 gen, huru Hegel så radicalt skiljer sig från den såkalla-
 de Historiska Skolans politiska grundsatser, att alla de
 vanligaste och viktigaste af dessa satser äro äfven —
 hans egna. Det hufvudsakliga, hvori han från deras fle-
 sta bekännare skiljer sig, är att hans framställningssätt
 har en mera speculatif karakter och en skarpere dia-
 lektisk form, samt (NB) att han är strängare mo-
 narchist, än de.

verksam trohet, arbela på uppnåendet af allas gemensamma väl. Vidare, att detta Väl består i fri utbildning af Förståndets och Viljans ädlaste egenskaper. Vidare, att denna fria utbildning endast kan ske på organiskt vis, d. ä. genom förtrolig samverkan af högre och lägre krafter; hvilkas högre och lägre verktyg, särskilda genom olikhet i Makt, Ständer, o. s. v. äro lika väsendtliga' och lika aktningvärda, så länge de — hvart i sin art — bidraga till det Helas ändamål. Vidare, att denna Olikhet, som alls icke upphäfver alla samhälls-classes jemnlighet inför Lagen, föröfrigt (i en välordnad stat) icke är en princip som söndrar och förstör, utan tvärtom en som bildar och förenar; då deremot det abstracta Jemnlighets-phantom, som en falsk såkallad Liberalism vill sätta i stället, upplöser det Hela till en formlös massa af atomer, sammanhållen blott af gemensamheten i dessa moleculers egen nytta, och icke längre varaktig, än den allmänna lumpenhetens *lex agraria* förmår göra sig gällande*). Vidare, — då personlighet är både Naturens och Philosophiens concretaste begrepp, och lag, såsom blott lag, är deremot bägges abstractaste, — så följer äfven af vårt system, att det förra begreppet, så långt som det i vilja och handling uttrycker den moraliska idee hvars repräsentant det är, står högt öfver det sednare begreppet, så långt som detta uttrycker blott det allmänna krafvet af moraliska förhållandens nödvändighet. Vidare, att således Konungen, i en constitutionellt monarchisk

*) Hvarföre ock den jacobinska Terrorismen, — den fullkomligt consequenta utvecklingen af denna tendens, — med skäl fann att det upphöjda i Snille; i Dygd, i förträffligheten af utmärkta Egenskaper och Talenter, också var ett aristokratiskt, som borde jämnas af bödels-yxan. Det värsta var, att man ej kunde guillotinera Naturen själf.

statsförfattning, är såvida, som han i en sådan är Rättvisans högste värdare och alla de lag-enliga samhällsformer-nes personliga medelpunkt, företrädesvis den personliga gestalten af Statens innersta rättslif. Vidare, att då han alltså företrädesvis är sjelfva den *in concreto* lefvande Lagen, han (såsom sådan) är ett hjertligare, ett högre tillgifvenhets-föremål, än all den lag som är försinnligad blott genom bokstäfver och paragrafer, — vore dessa ock skrifna på ett sätt, som i skarpsinnighet och fullständighet ej kunde öfverträffas. Vidare, att ehuru Konungen, i detta afseende, är "öfver" Lagen, han derföre ingalunda är berättigad att förtrampa eller gäcka de samfunds- och rättsbud, som gifva det allmänna objectiva uttrycket af samhällets rättskänsla och rättsvilja; ty i och med detta förtryck, detta gäckeri, upphör han, genom sitt eget affall, att representera ideen af constitutionell Monarch. Vidare, att Medborgsmanna-frihet och Konungavälde, i ett väl inrättadt samhälle, icke annorlunda äro hvarandra motsatta, än en organisk omkrets är motsatt sin medelpunkt. Vidare, att denna medelpunkt är (och bör vara) en dynamisk: det vill säga, en lifvande, concentrerande och stadfästade. Vidare, att det är möjligt att rent älska och vörda ädla Regenter, äfven såsom ämbetsman, äfven såsom af deras rättvisa beroende till sin timliga lycka, ja äfven om man trodde sig af deras omdöme misskännas; att till och med välgerningars mottagande icke förbinder till slafviska pligter, såframt man icke med slafviskt sinne mottagit dem; att alltså Poesiens tillgifvenhet för storsinniga Monarcher är ett redligt uttryck af Snillet och Sångens fosterländska erkänsla, — icke ett af mätta trälar framburet tackoffer för spis och dryck, eller ett rop af hungriga trälar derefter. Skulle någon förneka den moraliska möjligheten deraf, att man åt en stor Man, som sitter på en thron, kan egna en

ögegennyttig kärlek, en ärlig och af inga jordiska häfvor betalbar hyllning: så är denne förnekare, hvem han må vara, antingen en andefattig krympling, lam just på den sidan der hjertat sitter, eller ock rentaf en skurk, oförmögen att inom sitt hjertlösa bröst ens ana någon känsla af ädelhet. — Vidare följer af vår filosofi, att blott den samhällslära, hvars princip är hämtad från en åsigt som be-sannats af Historien sjelf, kan dömma med förstånd om historiska och politiska ämnen. Vidare, att all ensidig Liberalism är lika fördömlig som all ensidig Royalism — och att *civium ardor prava jubentium* är blott ett mångdubbladt portrait af *vultus instantis tyranni*. Vidare, att det samhälle är lyckligt, hvilket, liksom Sverige, äger en af monarchiska och republikanska beståndsdelar harmoniskt sammansatt constitution, både theoretiskt riktig och nationellt uppvuxen på gammal historisk grund*). Vidare, att denna monarchiskt-republikanska constitution är för svenska folklynnnet mera passande, än någon annan; och (NB) att de förbättringar, som den kan tarfva i likhet med alla människoverk, tjenligast ske inifrån, på ett sätt som svarar mot Sveriges individuella beskaffenhet och behof, — icke mot Englands, eller Frankrikes, eller Nord-Amerikas, eller hvilket annat lands i verden. Vidare, att denna constitution icke behöfver utbytas mot en publicistisk Ochlokrati, för att dermed göra ett litet antal advokater och skrivvare — de Liberalas vanliga revolutionshjeltar**) — till nöjes. Vidare, att

*) Det lär vara denna öfvertygelse, som säges utgöra det "öfverdrifvet monarchiska" i Undertecknads Tal öfver H. K. H. Arsprinsen Carl Ludvik Eugen's födelse; äfvensom i den ästhetiska afhandling, der de här upprepade satserna om det Mystiska och det Underbara första gången framställdes.

**) Under Fransyska Revolutionen utgöto de gerna blod,

vårt fädernesland, långt ifrån att stå på en lägre grad af politiskt lif än de republiker, der det demokratiska elementet har öfvervigt, tvärtom står på en betydligt högre: ty dessa republiker äro blotta experimenter af en ensidig teori; i våra dagar just af den crassa *Sens-communs*-lära, öfver hvilken vissa bland deras loftalare icke dessmindre påstå sig vara upphöjda. Vidare, att dessa republiker, i följd häraf, ganska säkert — förr eller sednare — råka i ett upplösnings-tillstånd, hvarur de kunna räddas endast genom utbildandet af de concentriskt organiserande samhällsinstitutioner, som ännu felas dem. Vidare, att de Nord-Amerikanska Fristaterna hvarken i constitutionalitet, eller i moralitet, eller i litteratur kunna tjena oss till mönster att efterlikna: ty, oakadt all dessa staters materiella utsträckning och rörlighet, är likväl — materia ingenting annat än materia; och (NB) innan den tidpunkt inträffar, då Ideer, i ordets filosofiska mening, bemäktigat sig detta rämne, veta vi ej något enda väsendtligt afseende, hvori det (nästan) blott fysiskt lifvade materialet vore hvarken beundrans- eller afundsvärdt *). Vidare, att den

— churu helst andras; vid sednare revolutions-försök ha de funnit beqvämare, att utgjuta endast bläck till frihetens försvar.

*) Vi hänvisa läsaren till den i denna tidskrift införda afhandlingen: "Framställning af de Nord-Amerikanska För-enta Staternas tillstånd;" och särdeles till dess i detta häfte meddelade, högst interessanta afdelning. Denna på idel facta och authentiska urkunder grundade skrift, författad af en man, som icke blott genom förstånd och kunskaper tillhör fäderneslandets utmärktaste medborgare, utan ock genom offentlig politisk verksamhet gjort sig känd och hedrad för sann Liberalism, har — liksom många andra — hittills icke blifvit vederlagd med

Heliga Alliancen är en skön, en christna regeringar värdig — tanke, fastän dess verkställande blifvit i betydlig mån

annat, än skällsord och stympade citater. En sådan är den karakteristiska, och (såsom vi hört) visst tjugu gånger upprepade förvrängning, hvarigenom tidskriften Svea påstås hafva förklarar, att "Nord-Amerikanska Samhälls-författningen är en styggelse för alla gudfruktiga menniskor, men en förträfflighet för alla ogudaktiga." Om några bland våra läsare finnas, som tilläffventyrs ännu ej tillfyllest gjort sig bekanta med vissa personers manér att citera, så uppmana vi dem nu att återläsa de tre första bladen af den i Sveas sjunde häfte (N:o II.) meddelade Inledningen till nämnda afhandling. De skola då upptäcka, att Förf. börjar sin skrift med en framställning af alla de orsaker, hvarföre Nord-Amerikanska Fristaterna i så hög grad, fastän från skiljaktiga synpunkter, intressera den Europeiske betraktarn; och att denna framställning till större delen består i en refererande uppräknig af alla de olika hufvudmeningar, i hvilka Europeernes omdömen öfver ämnet dela sig. I denna uppräknig förekommer, om Nord-Amerikanska kyrko-angelägenheterna, följande ställe (s. 166—167): "De gudfruktige och enhetsälskande anse bristen på bestämd trosbekännelse, kyrkoförfattning och själavård, såsom en styggelse och våda; de ogudaktiga och secteriska, såsom en förträfflighet och säkerhet mot alla förebråelser." Hvilken läsare, med det ringaste qvintin eftertanka, märker icke att här blott berättas, huru saken "anses" af tvenne hvarandra motsatta theologiskt-dogmatiska partier; af hvilka Indifferentisterne och Sectisterne utgöra i detta afseende det ena? Har ej Förf. likaledes, i omedelbart föregående period ("Europas coloni-ägande Makter betrakta med farhåga och Colonierna med förtjusning detta samhälle" m. m.) och i de omedelbart — på tre hela sidor — efterföljande (t. ex. "De, som hylla inskränkande grundsatser i stats-hushållningen, anse" m. m. "Den obegränsade närings-

förfuskadt genom småaktiga människor, af hvilka regeringarna låtit förblända sig (det nyaste beviset derpå är den egoistiska tvehågsenhet, som låter Grekerne blöda och förblöda): men att detta regent-förbund ändå, äfven sådant det blifvit verkställt, har gjort Europa åtskilligt godt, som

frihetens förfäktare, betrakta åter" m. m.) berättat; huru andra sins emellan motsatta partier, nämligen politiska, stats-philosophiska, oeconomiska o. s. v. skilja sig i sättet att bedömma Ultra-Liberalismens "Eldorado?" Och synes det något hårdt, att Förf. nyttjat ordet ogudaktig såsom en med indifferentist synonym benämning: så kan likväl mycken villrådighet uppstå, huruvida denna term, på ärlig svenska, må anuorlunda kunna öfversättas. — Förf:s ovelidiga synpunkt visar sig, i slutet af denna uppräknig, ganska bestämdt sidd. 169 och 170, der han säger: "Då de, som möjligen älskat eller ännu åstunda ett större Envælde än de lagbundna Europeiska monarchierna medgifvit, städse haft utväg att få sin tillfredsställelse i Asiens despotier, eller dem liknande samfund i vår verldsdel: så är det intet mera än en billig jemnlighet i förmåner, att de, som önska ett större inflytande af Folkväldet än samma lagbundna monarchier tillstådja, omsider erhållit lika öppen lägenhet att, utan uppror mot egna styrelser, få sitt lystnäte i Amerikas republiker. Vi tillägga, för egen del, att vi anse det såsom en verklig lycka för de Europeiska folken, att på bägge sidor om sig, och likväl utom deras verldsdel, hafva sådana experimental-fält att tillgå; af tilldragelserna hvarpå, både regeringar och folk, lärdoms- och närings-idkare, kunna hämta praktisk undervisning i alla grenar af menskliga angelägenheter; så vidt det låter sig göra, utan att (såsom hittills) sjelfva verkställa försöken och gälda kostnaden." — Förf. vill visa "huru det står till på det Nord-Amerikanska experimental-fältet." Står der bevisligen illa till med Religion, liksom med mycket annat: hvad rår Svea derföre?

Häfderna engång skola erkänna, när dygnets libellister hunnit multna och glömmas *). Vidare, att om vi försvara den rena ständs-ideen af Adel och den rena ständs-ideen af Presterskap, samt (i öfverensstämmelse med vår

*) "Hafve vi ej upplefvat den tid, då nästan alla Europas makter sluta sig till hvarandra i ett Heligt Förbund för upprätthållande af Christendomens sanna, väsendtliga grundsatser, utan åtskillnad af bekännelser och former? — En stor tanke, den första, genom natten brytande strålen af en ädlare, med Religionen åter i förbund trädande statskonst; och jag ville välsigna, äfven midt ibland de otrognas återhållna löjen, den höga själ, för hvilken den först uppgick." (Geijers Tal vid Jubelfesten år 1817, s. 23, 24.) — Det är förmodligen detta ställe, som ådragit Hr Geijer den i vissa ögon så förfärliga förebräelsen, att ha välsignat den Heliga Alliancen. Till någon närmare upplysning vilja vi bifoga den anmärkning, der Förf. sjelf (s. 44), i den år 1821 utgifna upplagan af sitt Tal, förklarar sig öfver beskaffenheten af denna välsignelse: "Så skref författaren år 1817 om den Heliga Alliancen. Och med tillfredsställelse påminner han sig än i dag de känslor som ingåfvo honom detta omdöme: med tillfredsställelse, emedan han än i dag är medvetande af det goda och rena, som sväfvade för hans blick. På detta har han användt det vackraste och ädlaste uttryck hvaraf ett menskligt språk är mäktigt. Han har välsignat. Han har blott ett ord att tillägga, som i sig sjelft redan är innefattadt i hvad som blifvit sagdt: Att liksom det gifves en välsignelse, som är den renaste hyllning som af menniska åt menniska kan skänkas, så gifves det äfven en förbannelse, till hvilken himmel och jord och änglar och menniskor säga amen. Det är förbannelsen öfver Dem — om några sådana skulle finnas — som djerlvas tillåta sig den största af alla profanationer: att nyttja det Heligaste såsom medel för orättvisa ändamål."

constitution) anse bägge dessa stånd för väsendtliga elementer i ett monarchiskt-republikanskt samhälle, — vi derföre allsicke försvara det sätt, hvarpå en del adelsmän och prester motsvara de ideer, som af dem skulle representeras; hvarvid likväl den erinran kan göras, att om än denna del vore den talrikare, vi just ej kunna inse att mängden af de andra ståndens medlemmar öfvergår den i moralisk och politisk förträfflighet. Vidare, att ingen annan Opinion är fruktansvärd, än Guds, Samvetets, Dygdens, och det i deras tjänst omotståndligt segrande Snillet. Vidare, att det är vishet och nit för sann själsodling, icke phlegma och skråanda, som yrka varsamhet och en allsidig, en länge pröfvande betänksamhet, innan man företager sig våra läroverks och undervisnings-methoders omskapning. Denna kunde annars lätt bli endast en omstörtning i stället. Vidare, att en bildning på classisk grund är ännu i dag för de högre stånden oeftergiffligt nödvändig. Vidare, att om all sann Uppfostran, all gagnande Undervisning måste vara en icke blott allmän, utan tillika en särskildt tillämplig, så bör den i det särskilda förverkliga det allmänna på ett sätt, som står i något slags förnuftigt sammanhang med den bestämda lefnads- och verksamhets-krets, åt hvilken lärjungen egnas eller egnar sig. Vidare, att således för Allmogens intellektuella bildning är tillräckligen gjordt, om dess barn, utom läsa, skrifva och räkna, inhämta en tillbörlig christendoms-kunskap och en liflig kännedom af de personer, de uppträden i fäderneslandets historia, hvilka för menighetens sinnen äro mest tillgängliga och lärorika. Vidare, att Svenska Häfderna borde till detta ändamål, i egenskap af folkskrift, af någon skicklig bearbetare sammandragas. Vidare, att om en bonde har snille, håg och tid att öfver detta mått utvidga sin läsning, sådant utan tvifvel är hans obestriddliga rätt: men att Staten, som icke egentligen behöfver

lärda bönder, är belåten med blott upplysta; och att dess önskan i denna hänsigt rakt motverkas genom hvarje anstalt, som tjenar endast att befrämja half upplysning — hvars frukt ofelbart blir hel oduglighet *). Vidare, att budet: "Frukta Gud och ära Konungen!" lika litet innefattar en servil lära för bönder, som för andra samhälls-classer, — om de nämligen rätt läst sin Kateches: ty denna säger uttryckligen med Bibelns ord: "Man måste mer lyda Gud än Menniskor;" hvaraf klarligen följer, att om man tänker sig det bedröfliga fall, då en Konung söker med lock eller hot förmå sin undersåte till något som strider mot samvete och lag, denne just från den vördnad, hvarmed han fruktar Gud, får mod och kraft att förhålla sig sjelfständigt. Vidare, att detta är något helt annat, än att förhålla sig "fronderande;" ett uttryck, hvars betydelse bäst upplyses af de fransyska stumplytor (Jouy m. fl.). Vidare, att ingen medborgerlig upplysning är tänkbar, som icke framförallt går ut på att befrämja — humanitet; och att derföre, om i vårt land några "Obscuranter" finnas, de tydligen äro just de skribenter, som dagsklart yppa genom sitt skrifsätt, att bestialitet är deras samhällsbildnings ändamål — ett allmänt förvandlande af mennisko-rike till djur-rike. — Slutligen är det ock en af våra öfvertygelser, att ord sådana som "Ultraism, Servilism, Jesuitism, Svedenborgianism, Congregation, Lärd Kast," med sina dussintals syskon och variationer, alla lika orimligt användas på de vetenskapliga, religiösa och politiska läror, dem Undertecknad nu i korthet upprepat. Slika ord, lämpade på de grundsatser han

*) Vare sig genom otro, eller kannstöperi, eller högfärd, eller lättja, eller process-sjuka, eller yppighet, eller — som vanligast är — genom alla sex tillsammans.

framställt, äro allsintet annat, än antingen larmrop af galningar, som i yrsel fäkta mot spöken dem deras egna hjernor tillskapat, eller nödrop af charlataner, som begynna märka att man tittat i deras kort, och därför vilja förbrylla allmänheten med gastsyner, med skräcksagor, åt hvilka de, sins emellan, sjelfve skratta.

Undertecknad har här, emedan de väsendtligen tillhöra hans system, sammanfattat en mängd satser, om hvilka han hört förtäljas, att de skola vara utskrikna såsom villomeningar och vidskepelser, — ja, såsom vanhedrande Upsala Universitet, och egnade att väcka de föräldrars oro, hvilka dit skicka sina söner att undervisas. Några andra öfvertygelser, som lära råkat under samma beskyllning, äro i föregående kritik ånyo yttrade och utvecklade. — Läsarne i allmänhet, och de nyssnämnda föräldrarne i synnerhet, må nu sjelfve dömma. De må nu sjelfve afgöra, huruvida han, såsom dessa åsigtens bekännare, kan äga det allraminsta verkliga sammanhang med de ursinniga phantaster, som i Spanien, Frankrike och annorstädes under namn af Absolutister, Congregationister o. s. v. kämpa mot andra lika ursinniga, — hvilkas "Liberalism" i trenne hufvudstycken fullkomligt öfverensstämmer med de förras "Servilism:" först i att vara lika stöckblind för den till sin natur opartiska Sanningen; sedan i att nyttja de begrepp, hvilkas helgd man påstår sig erkänna och förfäkta, till skrymtande täckelser öfver låga personliga intressen; äntligen i att syfta till en lika ovärdig och olidlig Despotism, blott med den skillnad, att Absolutisternes tendens börjar med det, hvarmed Liberalisternes slutar *). Föröfrigt, så länge Sveri-

*) Det egentliga stridsämnet mellan Ultras och Liberale är sannast uttryckt af Goethe, i dessa fyra rader:

ge äger sin nuvarande regeringsform, och icke något National-Convent eller Vålfärds-Utskott förbjuder våra satsar vid lifsstraff, torde det ännu vara tillåtligt att yttra dem; i fall man har det obeskrifligt ringa mod, som fordras att trotsa den pöbel-smälek, för hvilken man dermed ställer sitt ärliga namn och rykte i våda. — Undertecknad har kallat dessa läror "sig tillhöriga:" icke i den mening, som skulle han ej dela dem, till större delen åtminstone, med många personer så inom- som utomlands; utan så till förståendes, att de i den form, som de af honom blifvit yttrade, äro hans — och att han för dem, så långt, som de finnas framställda i denna form, är beredvillig att ansvara såsom för sina. Han ansvarar alltså ingalunda för hvad andra författare, om ock i mången hänsigt med honom likatänkande, yttrat och yttra i dessa (äfvensom i öfriga) ämnen, — vidare, än det till punkt och pricka stämmer öfverens med det, sam han i dessa (och andra) ämnen yttrat eller yttrar sjelf. Sådana författare, antingen de kallas Philosopher, eller Theosopher, eller Statslärare, eller hvad annat man vill, kunna i ganska mycket af honom gillas och berömmas — och likafullt i mycket annat äga meningar, som af honom på intet vis antagas för grundade, — ja, som af honom anses för endast barocka. Han ansvarar icke ens för det dunklare och stundom med origtigheter uppblandade sätt, hvarpå han i egna, äldre skrifter framställt åtskilliga satsar, — såsnart samma satsar här förekomma yttrade på ett riktigare och klarare. Äfven de störste författare ha begått misstag; huru skulle detta öde ej drabba

"Das Gewes'ne wollte hassen
Solche rüst'ge neue Besen;
Diese dann nicht gelten lassen
Was sonst Besen war gewesen."

den, som är en ibland de minsta? Allt, hvad i afseende på begångna misstag kan göras, är att erkänna och rätta dem. Hvad Upsala Universitet angår, så håller han nog sannolikt, att ganska många bland dess medlemmar dela hans öfvertygelser; men committerad är han af ingen annan principal, än Sanningen sjelf, och har, i allt detta, fört endast dess och sin egen talan. En både löjligare och skamlösare fordran kan icke tänkas, än att ett helt Universitet skulle behöfva sammansätta sig till deras försvar. Under tecknad har verkligen den lilla förmåtenhet, att tro denna korta, af honom ensam och på få dagar författade uppsats, vara fullt tillräcklig, att för alla förnuftiga läsare skingra de lögnskyar, med hvilka man gjort sitt yttersta att omtöckna sanningar af så enkel natur. Om än den stämman, som dessa sanningar här lånat till sin tolk, icke skulle i ögonblicket hinna till den talrikaste läsar-skarens öron: så känner dock det bröst, hvarifrån hon utgår, inom sig med visshet och lugn, att hon småningom skall göra sig hörd; ja, slutligen genljuda öfverallt, der svenska språket af bildade menniskor talas och läses. Under tecknad ämnar derföre, så i egenskap af akademisk lärare, som af författare, oupphörligt bidraga till sina Vämnars ädla bemödanden, att göra dessa åsigtter till hela Nationens tänkesätt. Hvad hans egen andel i dem vidkommer, så önskar han, att enhvar, som vill lära känna den (åtminstone för att kunna dömma öfver den), må göra sig besväret att läsa hans satser i hans egna verk, och i det sammanhang, hvori de derstädes finnas yttrade. För att lätta mödan, är detta "Tillägg" egentligen skrivfet. Man finner här alla hans hufvudsakligaste påståenden, sammanställda till en kort öfversigt. Rent af likgiltigt är honom de läsares omdöme, hvilkas sanningskärlek icke är starkare, än farhågan för tre arks genomläsning. Den egentligen ve-

tenskapliga afdelningen af denna artikel är väl endast skriven för dem, som i någon mån äro kännare af filosofi och vane vid filosofiska undersökningar; tillägg- get deremot synes icke vara svårfattligt, äfven för en större Allmänhet. Den som vill, han kan förstå det.

Skulle någon Vetenskapsman finna sig uppmånad, att genom inkast, genom tvifvelsmål offentligent hedra dessa grundsatser med sin uppmärksamhet: så vore detta för Under-tecknad så mycket angenämare, som det gifve honom nya anledningar, att i nya försök klarare utveckla och kraftigare stadfästa dem. Dessa anledningar ämnar han likväl icke begagna i polemisk form. Allraminst ämnar han nedlåta sig till något enda slag af polemisk skriftvexling med Dem, som i egoism, i oärlighet, i religionsförakt, i charlataneri like forntidens Sophister och Sykophanter, skilja sig från desse blott genom kännemärket af en lika stylistisk som doctrinär brutalitet. Hvilken utväg nu sådana må välja, i afseende på denna för deras afsigter något obehväma uppsats: så erkänner han lika litet deras domsrätt, och lika litet det forum, hvarpå de upprest sitt tribunal. Dyl- ica Lögnens incarnationer må, en tid bortåt, af enfaldigt folk *) bli trodda på deras ord, i kraft af beskyllningarnas

*) Huru långt slik enfaldighet kan gå, såg man icke länge sedan i allmänna tidningarna, der en skänk till Grekerne stod anmäld med följande motto: "För Jesuitism, Servilism, Phosphorism, Gothomani och Upsala Akademi, bevara oss milde Herre Gud!" — Sannolikt trodde denne man, att han skref någonting mycket klokt, — kanske till och med qvickt. Hvad världen måtte se ut i vissa människors hufvuden! — Gåfvan till Grekerne var likväl, oaktadt detta utbrott af liberal entusiasm, ganska måttlig. Den belopp sig, om vi rätt minnas, till två riksdaler.

oerhörda fräckhet; äfven den okunniga, den minnes- och besinningslösa massa, på hvars bifall *) de räkna, skall engång inse hela tomheten, hela mörkret af deras ljugande Intet, och på hvarje sådan storskrytare lämpa Skriftens ord: "Endast när han talar Lögnen, talar han af sitt eget; ty Sanningen är icke i honom." Dittills må de ännu fortfara, att med sina pasquinader ohelga Frihetens tempel, och på dess altar uppresa ett beläte af sitt dyrkade Sjelf, med alla dess svindlande passioner och nycker. Dittills må de, under förnekande af den eviga sanning att "Religionen är Samhälleas grundval och bindande kraft," mer och mer ohöjdt — såsom det tyckes — predika ett oinskränkt Folkvälde, lika omöjligt att i Sverige verkställa, som vådligt och frihetsmördande om det kunde verkställas. (Det skulle antingen slutas på samma vis, som den såkallade "Frihets-tiden" från 1719 till 1772; eller ock på ett ännu långt olyckliga-re.) Dittills må personer, dem Sveriges Universiteter sett såsom lärjungar i sina salar (ehuru visserligen utan all annan undran än förundran), genast efter sin dimission från dessa läroinrättningar inbilla sig vara mogna till Konungars varnare, till Staters reformatorer, samt med smädelser öfverhölja Universiteterna och dem, som tro att Ungdomen der äger annat att beställa, än mästra constitutioner och controllera ämbetsmän. Dittills må skriblerer tro sig sitta på Litteraturens thron, hvilka framalstrat ingenting annat än ilska flygblad, der hvarje skymt till tanke är lånad ur utländska dagpapper, och den egna uppfinningen

*) Eller den såkallade "allmänna opinion", öfver hvilken den kunglige Shakspeare, i nästan alla sina snilleverk, gjort sig så odödligt lustig; det slags opinion, som i Jerusalem, få dagar sedan den infört Frälsaren i triumf, befällte Pilatus korsfästa Christus och i hans ställe frigifva Barabbas.

inskränker sig blott till tom negation af andras tankar, långsläpigt framskräflad i en pöbelton, som vill göra sig förnäm genom ideliga fransyska glosor. Dittills må de kora sina lömska utfalls föremål ömsom bland fäderneslandets yppersta snillen, ömsom bland författare, mindre än dessa i förtjenst, men åtminstone berättigade till alla öfriga medborgares skydd mot nedriga, mot obevisliga tillvitelser. Dittills må de i sitt yrke förtrösta derpå, att de auctorer, som de med oupphörliga förvrängningar angripa, skyvämjelsen och tidsförlusten af en strid mot dem; att de läsare äro få, som granska rättigheten af tusentals ömsom stympade, ömsom diktade *) anföranden, och de lä-

*) T. ex. När och hvar ha vi framställt "Fouqué" såsom vårt högsta "mönster för äkta och genuin poesi?" Hvar finnas de "dussin ställen", der han blifvit "förgudad såsom urbild och prototyp för all kommande tidens konstodling?" — När och hvar ha vi nekat, att Nord-Amerikas vitterhet (ännu blott en härmande fortsättning af den Engelska) kan framdeles slå en egen rot, och utbilda sig, liksom hela detta samhälle, till något fullkomligare? — När och hvar ha vi påstått, att "republiker äro atheistiska styggelser", äfvensom "Philosophien?" — När och hvar, att "förnuft och förstånd äro förmögenheter, hvilkas bruk blott leder till egoisin och ogudaktighet?" — När och hvar, att "Forskaren måste söka sanningen ej med fri reflexion?" — När och hvar, att "endast tron och bönen ge sanning och verklig kunskap?" — När och hvar, att "tron och bönen ge personelt umgänge med — andarne?" — När och hvar, att "Mysticism" (i den vanliga bemärkelsen) "och Andeskåderi äro den högsta visheten, målet för all bildning och alla studier?" — När och hvar, att "Förnuftet är i praktiskt hänseende lika innehållslöst och odugligt som i theoretiskt, lika oförmöget att grunda verklig Vetenskap som verkligt Rättstillstånd?" — När och hvar, att "Svenska Allmänheten hitintills på det constitutionella lifvets bana blott gått framåt i förvillelser?" — När och

sare än färre, som i afseende på de anklagade skrifterna kunna följa Gaglianis uppmaning, "att icke blott läsa det svarta, utan äfven det hvita af raderne" *). Dittills må de offentligen — såsom ryktet förtäljer — lära "onyttan af all såkallad Stats-religion", samt förmoda "Kommissariatskarlen Ouvrard's" uppgifter kunna lemna "erfarenhets-vittsord för den sats, att Constitution och Corruption äro synonymer" (troligen likväl blott i constitutionella — Monarchier?) Dittills må de kalla Sanningen Tysk, när de för ögonblicket icke veta något annat öknamn att gifva henne: liksom skulle hennes innehåll, såsom sådant, bero af hennes menliga verktygs nationlighet; eller liksom Tyskar vore de enda, som yttra och försvara henne. Dittills må de hota att vederlägga skrifter, sådana som t. ex. "om Feodalism och Republicanism", — "Nytt Ett och Annat", —

hvar, att "constitutionella garantier äro ett ondt", i jernförelse mot "blind lydnad?" — När och hvar ha vi "förvexlat det Sköna med det Mystiska", samt gjort "det Dämoniska och Theurgiska" till enda "fältet för Poesi och Skön Konst?" etc. etc. etc. etc. etc. Ett litet artigt tolf-tal af rena osanningar; det må, tills vidare, "mystiskt" symbolisera hela den öfriga legionen.

*) Se de förträffliga, och (i sin grundtanke) jemväl för vår tid användbara "Dialogues sur le Commerce des Blés, par l'Abbé Gagliani. T. II. L. II. "Comment diable! Vous qui êtes de la secte de Diderot et de la mienne, ne lisez vous pas le blanc des ouvrages? A la bonne heure que ceux qui ne lisent que le noir de l'écriture, n'ayant rien vu de décisif dans mon livre. Mais vous! lisez le blanc; lisez ce que je n'ai pas écrit, et ce qui y est pourtant!" — I anledning häraf torde blifva uppdagadt, att äfven Abbé Gagliani, ja hela den Diderotska secten, voro Krypto-Svedenborgianer. Ty hvad här blifvit kalladt *le blanc des ouvrages* och *le noir de l'écriture*, är ju dagsklart Svedenborgs *sensus spiritualis* och *sensus literalis*.

"om falsk och sann Liberalism", — "Thorild", — "Bihaget till Odalmannen", med flera; utan att deras grofva half-Materialism, som understundom utpyntar sina slarfvor med några Højerska konstord, gör mer än detta till hotelsernas verkställning. Dittills må de, i oafbruten sjelfmotsägelse, på sitt manér polemisera mot författare, som likväl, enligt deras dagliga försäkran, af ingen menniska hvarken tros eller ens läsas; dittills må de under triumfskri dölja sin ångest, att dessa författare ändock slutligen kunna segra, äfven på massan. Hvad den sista omständigheten angår, så finns det mellertid, lyckligtvis, äfven en annan Allmänhet; en allmänhet, hvars omdöme vi högt värdera: upplyst nog, för att skatta redliga bemödanden i Sanningens tjänst, och talrik nog, för att uppmuntra oss med vissheten om läsare. Det är för denna allmänhet, som de ofvannämnda afhandlingarna skrifvits; det är till denna, som äfven skriften "Bidrag till utredandet af Samhällslärans Grundbegrepp" har vänt sig; en skrift, genom sin oöfverträffliga tydlighet särdeles egnad att reda samtidens politiska stridsfrågor, och just derföre icke ens namngifven af Dem, hvilka äro förlorade i samma stund, som utredningen blir allmänt fattlig. Sedan några år, ha de börjat skönja det för dem mångfaldigt besvärliga, som verkas genom inflytelsen af ett sjelfständigt Universitet; de kunna lita på, att de skola få känna det ständigt mera och mera. Den borgerliga lagens åskvigar må hvila: åt slika väsenden vore den äran för stor, att falla för en med ljungelden väpnad arm; den båga, som de hädiskt rigta mot Ideernas rymd, i vansinnig dröm att vara giganter, skall omsider brista af sin egen spänning, och den afgrund af förakt, som de för andra velat öppna, skall sluka dem sjelfva utan barmhertighet. Undertecknad vet icke; huru långt de skola sträcka sig, dessa outtröttliga bemö-

danden att brutalisera svenska nationen; icke, huru snart allt folk skall äcklas vid den styggelses dryck, som vissa munsänkare så oförtrutet kringbjuda. Han vet blott, att en sådan "yttersta dom" ofelbart skall öfvergå dem; och de rop, som tåtare och tätare höjas öfver svenska national-ärens kränkning, öfver svenska folksinnets förpestning genom detta sätt att bearbeta litteratur, statslära, religion och moral, bebåda tvifvelsutän domedagens annalkning. Han vet dessutom, att det icke är fanatiska Libellisters larm, icke äreförgätna Citatorers uppdiktningar, icke yrande Ignoranters rodomontader, som inför en upplyst samtid, en o-
 veldig efterverld afgöra medborgerligt och auctorligt värde. Han vet, att rättvisans gudomliga lag, så länge någon kultur och kulturhistoria funnits, har straffat all litterär Grevesmöhlianism antingen med evig glömska, eller med evig vanheder; att munnen omsider tillstoppas på dem, som "falla i Balaams villfarelse för löns skull", och att de äntligen larma ut, "de drömmare, som försmäda det, der de intet af veta." Aposteln Judas har längesedan liknat dem vid fragg-vågor, som sin egen skam utskumma; vid regnlösa skyar, som kringdrifvas af vädret och blåsas bort; vid skallota, ofrukt samma trån, redan två resor döde och snart med rötter uppryckte*). Lika litet, som hittills någon enda författare af snille och heder antagit sig deras sak och arbetat i deras sällskap, lika litet skall sådant inträffa hädanefter. Tiden, hvars namn de så ofta i fåvitsko föra på tungan, skall störta dem under sin vagn; och dess hjul, rullande öfver deras hufvuden, skall krossa dem i det stoft, som var deras sjäalars element och deras sinnens enda näring.

De läror, dem Undertecknad i denna afhandling erkänt såsom sina, ha under sednare åren esomoftast blif-

*) Den fullständiga beskrifningen hos Judas förekommer i vers. 10, 11, 12, 13, 16, 19.

vit stämplade med det gemensamma namnet Phosphorism. Det är bekant, att han, i sällskap med sin vän Palmblad, under bägges första ungdoms-ålder utgaf tidskriften Phosphoros: så kallad, icke derföre, som hade den trott sig sjelf vara Sanningens och Skönhetens morgonstjerna; utan derföre, att den redan med sjelfva namnet ville beteckna sin åt denna stjerne egnade hyllning, och sin önskan att i Sverige lifligare sprida dess ljus. Undertecknad påminner sig med glädje denna ynglingstid af aningar och vågspel, ehuru chaotiska de förra och äfventyrliga de sednare voro; hvad han behållit qvar, är samma grund-öfvertygelse i konst och veteuskap, samma kärlek, samma mod och samma hopp. I mån af den skärptare blick, hvarmed han nu ser sin ungdoms ledstjerna tindra på en mera dagad himmel *), kan ingenting vara honom kärare än det, att det namn, som lånats från henne, nu icke gäller blott den särskilda form, hvori vissa tänkesätt först af ofvannämnda tidskrift framställdes. Och då man förmodligen medgifver, att Undertecknad sjelf är phosphorist, så väl i den vidsträcktare, som inskränktare betydelsen; och då härtill kommer, att de grundsatser, som i denna artikel ånyo upprepats, verkliga, till större delen (fastän i omognare skick), redan i tidskriften Phosphoros förekomma: så tyckes nu omsider vara lätt att hjälpa en del af allmänheten ur det mörker, hvori den så länge tvekat om hvad titeln "Phosphorist" egentligen betecknar. Om vi således här, till sist, uppställa den frågan:

Hvad är en Phosphorist?

så blir svaret (i följd af allt det föregående) korteligen detta:

*) "Καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ἢ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνη φαίνοντι ἐν ἀύχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγασῆ, καὶ ὠσφύρος ἀνατείλῃ, ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν." *Petri Epist. II. c. 1.*

En man, som har till valspråk: *Non vetustatem, non novitatem, non consuetudinem admirari et sequi, sed unam — ubiubi fuerit — veritatem*; en man, som försvarar constitutionen af år 1809; som älskar vår Konung och hans Son; som bekämpar den absurda lära, enligt hvilken Medborgsmanna-frihet och Konungavälde böra vara fiendtligt hvarandra motsatta; som tror på sanningen af Christi uppenbarelse; som anser Religionen för Samhällslifvets grund och kärna: som yrkar, att det jordiska samhället bör i Kärlek, i Vishet, i Skönhet, i Godhet vara det tillkommande himmelska samhällets förberedelse; som utbildar en med Religionen försonad Philosophi; som återväcker sinnet för Poesi och Historia; som ändteligen, på denna grundval, vill medverka till byggnaden af en Litteratur, värdig vår Nations namn och anlag, värdig de stora, bortgångna män, dem hon sett lefva för samma ändamål.

D. 1 Dec. 1826.

BILAGOR.

Efter allt det föregående, torde det roa en och annan läsare, att se några prof, huru liberalt man brukar citera "Upsala Litteratur-Tidning." — Det vidtberömda sacrament-stället, som tillika innehåller vårt föregifna påståen-
de att "de constitutionella garantierna äro ett Ondt", låter — i sin ursprungliga och ostympade text — således (Sv. Litt. Tidn. Årg. 1821, N:o 46, s. 733):

"De Liberale antaga såsom ett afgjordt axiom, att Samhället är ett contract emellan den Styrande och de Styrd. Ett contract är Samhälls-inrättningen, också efter vår tanka; men den är något vida mer: den är en religiös act, ett sacrament*). Ty hvar på skulle ett Samhälle stödja sig, om ej på denna basis? Sedan Religionen, hos nationerna, i våra sista tider, förlorat en del af sin bindande kraft, har man velat införa i stället en artificiell teori, der allt beror på ett controll-system. Äfven Rec. tror, att denna motvigt, efter tidens närvarande skick, är nödvändig (ehuru den egentligen är att betrakta såsom ett af nöden påkalladt ondt); men att der-
vid måste iakttagas en viss måtta, der visserligen gränssorna äro svåra att bestämma, men hvarvid det dock är lätt att inse, att ytterligheten ej är det mest önskvärda. Ty utan en sådan måtta, hvar skall då denna Controll upphöra?" — — Läsarn tillfrågas nu, om Författarn, i de med parenthes-tecken utmärkta orden, har sagt någonting annat, än att artificiella teorier och controll-systemer äro "af nöden påkallade" surrogater, som allsicke behöfdes, om

*) "Staten är en ytterst på god tro hvilande förening; den erkänner, och har alltid erkänt det genom fordran af Trohets-ed." (Geijer, Talet v. Jubelf. år 1817; noten 8 i den 1821 utgifna upplagan).

religion, god tro, samvete och heder allmänt lifvade alla Samhällets medlemmar, så väl de högsta, som de lägsta? Och öfver en så simpel tanke har man gjort så mycket buller!

Samme författare, då han i det följande skildrar Ideen af Konung, yttrar sig s. 734:

"Konungen" (näml. så långt, som han uttrycker Konungs-idealet) "är ett med Lagen, ja, han är mer än Lagen; icke så, att han" (för egen räkning) "deröfver är upphöjd; utan derigenom, att han" (så långt, som han utgör ett med sitt ideal) "är Guds lefvande röst på jorden, d. ä. Kärlekens tolk; och Kärleken är mer än Lagen, i det att den är både lagen sjelf och något ännu högre. — Såsom Konung" (d. v. s. uti Ideen) "måste han anses såsom helig, ofelbar; (NB) hvarvid man dock noga måste afskilja hans" (enskilda) "personlighet, i hän-sigt till hvilken Konungen ej mera är upphöjd öfver fel, än hvarje annan menniska." — — Det är detta ställe, som blifvit förvrängdt till de beskyllningar, att vi upphöja Konungamakten på Lagens bekostnad, och att vi tillerkänna den förra "ofelbarhet." Likväl inser man ganska lätt, hvad och huru Förf. menat, när man läser hans yttrande i dess sammanhang. Öfver förhållandet mellan Konungen och Lagen ha vi redan, i det föregående, tillräckligt förklarat oss; och det af Förf. något oegentligt använda ordet "ofelbar" kan endast vid en högst flygtig genomläsning åstadkomma missförstånd. Utom detta tvetydiga ord, finner Undertecknad ej det minsta att klandra vid Förf:s framställning. Angående uttrycket "Guds lefvande röst på jorden", så kan det visserligen lämpas på hvarje förträfflig menniska; tänker man sig likväl en Monarch, lik t. ex. den store (och jemväl af Förf. anförde) Gustaf Adolf, så medger man villigt, att ofvannämnda uttryck bör företrädesvis nyttjas om en sådan.

Sedan Undertecknad nu, såsom han förmodar, nöjaktigt upplyst, huru åtskilliga andra Författare blifvit citerade: återstår, att lemna ett par profbitar af de hundrade dylika citationer, som gjorts från hans egna skrifter. Man har äfven om honom sagt (ibland mycket annat), att han prisar Despotismen såsom Stats-ideal, och att han yrkar en fullkomlig likhet i vördnad för Gud och Konungen. Dessa beskyllningar stödjade sig hufvudsakligen på tre stympade anföranden; af hvilka två äro tagna ur ett stycke, som lyder på detta vis i sitt sammanhang (Sv. Litt. Tidn. Arg. 1820, N:o 51, s. 811, 812):

”Det Skönas sjelf-bildningsdrift är friast och herrligast uppenbarad genom de andar, som (enligt Platons uttryck) brinna af begär att ”aflla det Odödliga.” . . . Dess handlingssätt är Konst i allmänhet, den högsta sammanfattningen af menckliga alstrings-förmågans Kunna. Af Konsten, tänkt i detta sitt allt-famnande omfång, skulle omsider det fullständigt organiserade Samhället, den fulländade Staten, blifva det skönaste, det herrligaste konstverket: emedan en sådan Stat, i den personliga mångfalden af sin lifvande Frihet och den gudomliga enheten af sin styrande Kärlek, tvifvelsutän framställde den mest sublimes sinnbild af Verlds-alltets harmoniska sammanställning. En sådan Stat blefve ock ganska säkert en Monarchi — med Ständer; och liksom Gud i den positiva Religionen, så vore ock Konungen i det positiva Samhället” (näml. i ett fullständigt organiseradt) ”den gemensamma Kärlekens individuella Medelpunkt.” — — Undertecknad finner, ännu i dag, intet att ändra vid detta ställe. Hvar och en inser, att här talas om idealet af Samhälle, idealet af Konung, och (NB) idealet af ”Monarchi med Ständer”: hvar och en förstår, att Samhällets ideal blott så vida uttryckes af det nationliga Samhället, som detta i sig

innefattar en oåtskiljelighet af Frihet och Kärlek, hvilka i denna förening äro jemnliskt mäktiga; hvar och en begriper, att Konungen, i ett sådant samhälle, blott då kan sägas — oaktadt sin egen inskränkta mensklighet — representera Guds plats, när han i sina handlingar åsyftar ingenting annat, än den gemensamma Frihetens och Kärlekens allmänna och särskilda befrämjande. Konungens bestämmelse är att vara Samhällets central-person, och att, i denna egenskap, uttrycka den högsta concreta kraften af Frihetens och Kärlekens förningsband.

Den tredje citaten är (om möjligt) än märkligare. Under tecknad har — säges det — ”yrkat den lära, att ibland de Germaniska Folkens, och således äfven Svenska Nationens företräden äfven är ett värdigt sinne för en sannt gudomlig och fullständigt monarchisk Nödvändighet.” — Ja, han har så; men på efterföljande vis (Sv. Litt. Tidn. Årg. 1820, N:o 49, s. 78):

”Med det värdiga begär efter en sannt mensklig och fullständigt borgerlig Frihet, som de” (näml. ”Göthernes och Germanernes afkomlingar”) ”äga gemensamt med alla äkta europeiska stammar, förena de ett lika värdigt sinne för en sannt gudomlig och fullständigt monarchisk Nödvändighet; ett sinne för det Ursprungliga, Varaktiga, Oförgängliga i Natur, Myth, Poesi och Historia, — om hvilket lynne man (åtminstone ännu) icke kan säga, att det i samma mått är de syd-europeiska, de latiniserade nationernas tillhörighet.” — (Detta sinne är näml. icke det samma, som slaf-sinne).

Så citeras vi, och medelst sådana citater vederläggas vi — af Dem, som bevisa Folkväldets förträfflighet genom Nord-Amerikas, och Nord-Amerikas förträfflighet genom dess — handels-bölags, canalers och spinn-machiners!!!

Hvad skulle den ädle Washington, den talentfulle Irving sjelfve säga om dylika försvarare, dylika bevisgrunder? Hvad skulle Lord Byron, — en lord äfven i sin neshöghet, och jemväl af oss ansedd för en bland Europas snillrikaste skalder, — yttra om den lyckan, att af slika lofprisare upphöjas?

Undertecknads sätt att vara "servil" torde ytterligare uppdragas af följande stycke, taget ur samma afhandling (Sv. Litt. Tidn. Årg. 1821, N:o 3, s. 47):

"Tyskarnes national-theater är blott ideellt verklig; en reellt verklig är endast tänkbar såsom blomman af ett folksinne, som i full medborgerlig frihet och enhet, åt alla riktningar, ohämmadt uppenbarar och igenkänner sig. Med en smula tålmod, huru mycket bör man ej hos oss kunna hoppas af ett nu i alla stånd och menisko-classer mäktigt upplågande nit för både personligt och borgerligt Sjelfbestånd, en fri Statsförfattning och en högsinnad, frihets-älskande Styrelse! Lyckligtvis arbeta dessa trenne herrliga krafter, i den skönaste samdrägt(?), på att bilda oss till en Nation, der en klart och lugnt brinnande Frihets-kärlek, utvecklad till det Helas sjelfkänsla, strömmar lik ett allt upplifvande, allt sammanbindande organiskt fluidum genom alla Statens nerver." — — Allt, hvad härvid behöfver tilläggas, är uttryckt i det efter ordet "samdrägt" inskjutna frågteenet: men ve Dem, som göra detta frågteenet oundvikligt!

ATTERBOM.

Ö F V E R S I G T

AF SVENSKA LITTERATUREN FRÅN OCH MED APRIL
TILL OCH MED DECEMBER MÅNADER 1825.

Philosophi och Pädagogik 1).

- * 1) Benj. C. H. Höijers Samlade Skrifter. Del. 1—2.
(H. VIII. N. 1. s. 127).

Öfver detta vigtiga verk, hvaraf tredje Delen nyligen utkommit, ämna vi, i något af de följande häften, meddela en utförligt karakteriserande granskning*).

- 2) Grunddragen af Philosophiens Historia, af L. Hammarsköld. Afdeln. 1—2. — (Rec. i Svea X. II, sid. 128 o. f.).

- 3) Redovisning och Berättelser, aflemnade vid allmänna Års-Sammankomsten i Sällskapet för Vexel-Undervisningens befrämjande den 25 Maji 1825. (VIII. I. 123).

Denna redovisning lemna öfvertygande bevis om Sällskapets nit och verksamhet för Vexel-Undervisningens spridande inom fäderneslandet.

- * 4) Tal, hållet i Sällskapet för Vexel-Undervisningens befrämjande inom fäderneslandet; år 1825 den 25 Maj, af J. P. Lefrén. (VIII. I. 123).

- * 5) Tal, hållet på Wexiö Gymnasium den 17 Juni 1825, af Esaias Tegnér. (VIII. I. 129).

- 1) För rummets besparing har man upptagit endast det väsentligaste af böckernas titlar, och lemnat anvisning på det ställe, der dessa äro fullständigt anförda i de Bokförteckningar, som bifogas i hvarje Nummer af denna Tidskrift.

- *) Läsaren torde påminna sig, att tecknet * utmärker de skrifter, hvilka framdeles till särskild granskning skola upptagas.

Organisk Natural-Historia.

Innan vi inlåte oss i en närmare granskning af de Botaniska och Zoologiska arbeten, som under loppet af år 1825 i Sverige utkommit, anse vi oss böra nämna att dessa, så väl genom sin mängd, som genom sant vetenskapligt värde, otvifvelaktigt intaga ett af de första rummen bland årets öfriga litterära producter. Detta tro vi ej vara för mycket sagdt, då de särskilda afhandlingarne uppgå till ett antal af 25^{*}), och bland dessa finnas, flera andra utmärkta arbeten oberäknade, grundritningen till tvenne märkvärdige växt-systemer (Fries's Systema Orbis Vegetabilis och Agardh's Classes Plantarum). Det är Hrr Agardh, Dalman, Fallén, Fries, Ljung, Nilsson, Chr. Stenhammar, Wahlenberg och Wikström, således Sveriges utmärktaste Naturforskare, vi hafva att tacka för dessa arbeten, och redan detta är en säker borgen för deras stora värde. Ej blott fäderneslandets, utan äfven främmande länders Naturalster, hafva utgjort ämnet för dessa afhandlingar. Bland växterna hafva så väl de Cryptogama, som de Phanerogama, blifvit bearbetade. Af Zoologiens delar är det isynnerhet Entomologien, som under detta år varit favoritämne, och denna del har ock i sanning erhållit förtjenstfulla bidrag. Äfven de organismer, som tillhört en förgången verld, hafva vunnit säkrare bestämning. De arbeten, som prydas med plancher, bevittna teckningskonstens och gravurens framsteg.

Hvart och ett arbetes särskilda innehåll och egna värde torde af den omständligare teckning, till hvilken vi nu öfvergå, lättast inhemtas.

a. Zoologi.

- 1) Svensk Zoologi utgifven af Kongl. Vetenskaps-Academien. Andra bandet, Tofte häftet. (VIII. II. 155).

Med särdeles nöje yttrade vi oss i ett föregående nummer öfver den vackra skänk Sveriges Flora mottagit i de sednast utgifna häftena af Svensk Botanik, samt öfver den årliga gård af dylik art hon numera, genom Kongl. Vet. Academiens försorg, har att påräkna; med lika tillfredstäl-

^{*}) Inberäknade de afhandlingar, som ingå i Physiogr. Sällsk. Årsberättelse och vid slutet af denna öfversigt omnämnas.

lelse se vi ett länge bortglömdt offer, genom samma Samfundets berömvärda nit, i förnyad glans åter frambäras på Faunas altare. Det är tolfte häftet af Svensk Zoologi vi gå att anmäla. De djurarter, som deruti innefattas äro: *Gräflingen* (*Meles Taxus*), *Steglitsan* (*Fringilla carduelis*), *Släta Tomtormen* (*Coluber laevis*), *Grå Knorrhanen* (*Trigla Gurnardus*), *Vanliga Nepan* (*Nepa cinerea*) och *Klockdjuret* (*Vorticella Convallaria*). — Beskrifningarne, författade af Prof. Dalman, visa huru äfven vetenskapliga ämnen, utan förlust af deras grundlighet, kunna framställas i en ledig och behaglig stil. Bland figurerna äro Gräflingens, Släta Tomtormens och Nepans tecknade af Prof. Dalman, Steglitsans och Knorrhanens af Ryttn. Palmstruch, alla graverade af Ruckman. I allmänhet äro de ganska vackra. Minst träffande är otvifvelaktigt den, som föreställer *Knorrhanen*. Fiskens största tjocklek inträffar nemligen icke vid bufvudet, utan närmare midten m. m. Deremot är figuren på *Nepan*, der så väl Insectens anatomi, som hela dess successiva utveckling förträffligt framställes, ett verkligt mästestycke. Ganska välkommen är äfven afhandlingen och figuren öfver *Klockdjuret*, både i och för sig sjelf, och derigenom att den väcker forskningsbegäret för den hos oss så föga kända mikroskopiska världen. Den nätta passande form Förf. gifvit denna lilla afhandling skall säkert i hög grad bidraga härtill.

2) *Prodromus Monographiæ Castniæ, Generis Lepidopterorum, auctore J. W. Dalman. Cum tab. ænea color. (IX. I. 145.)*

Denna Monographi är en utförligare bearbetning af en i Kongl. Vet. Acad:s Handl. för år 1824 införd afhandling, under titel: *Försök att närmare bestämma slägtet Castnia Fabr., samt de detsamma tillhörande arter; af J. W. Dalman.* Skillnaden mellan den äldre och nyare afhandlingen består egentligen deri, att i den förra beskrivas endast de fyra nya arterne *Castnia Actor*, *Atymnius*, *Maris* och *Mygdon*, hvilka i Kongl. Vet. Acad:s Museum förvaras; i densend näre åter, så väl dessa, som de förut bekanta, tillsammans 17 species. Förf. förmodar ännu många okända arter finnas i det

ta slägetes hemländer, inellersta och södra America. Sjelf boende i en från dessa nejder allt för aflägsen trakt, är hans åsigt att genom närvarande försök fästa andra närmare varande Entomologers uppmärksamhet på detta märkvärdiga fjärilsslägte. *Castnia* är ett af de få säkert bestämde genera bland fjärilarnes så svårbestämbara ordning. Både med afseende härpå, och emedan genom detta slägte det tydligaste förningsband bildas mellan *Papilionerna*, hvarmed dess arter fordom sammanställdes, och *Sphinges*, förtjenar det all uppmärksamhet. Att *Castnia* bör skiljas från Dagfjärilarne, synes både af ocellernas närvaro, vingarnes retinaculum, deras läge i hvilande ställning och vingnervernas fördelning. Sedan Förf. förutskickat dessa och flera upplysande anmärkningar, lemnar han en utförlig slägtcharacter, träffande och, så vidt möjligt varit fullständiga, artbeskrifningar, samt åtskilliga intressanta observationer vid de särskilda arterna. Som typus för slägtet framställes *C. Licus*. Denna är ock det enda species, hvars metamorphos till någon del tyckes vara känd. Den bifogade planchen föreställer *C. Actor*, *Maris*, *Mygdon* och *Eualthe* var. β , alla förträffligt afbildade. Slägtets, samt de nya arternas, characterer äro följande:

"*Castnia. Antennæ* clava distincta, acuminata, apice tenui, flexo, floccoso. *Palpi* tri-articulati, appressi, dimidia fronte vix longiores; obtusiusculi. *Alæ* incumbentes, amplæ, margine integerrimo; inferiores areola brevissima (Retinaculo munitæ). *Caput* parvum, *ocellis* distinctis. *Abdomen* majusculum, conicum".

"*C. Actor*: alis superioribus fusco-blivaceis maculis obscurioribus fasciaque obliqua sordide alba; inferioribus nigris, punctis intramarginalibus cærulescentibus".

"*C. Atymnius*: alis supra nigris fascia alba obliqua, superiorum angusta inferiorum posterius dilatata, margine immaculatis; antennarum apice corporeque subtus albidis".

"*C. Maris*: corpore nigro, maculis pectoris abdomineque rubris; alis concoloribus nigris, superioribus fascia, inferioribus macula disci subpalmata albis".

"*C. Mygdon*: corpore fusco-griseo; alis fuscis, superioribus fasciis obscurioribus et pallidioribus indete minatis; inferioribus fasciis duabus intramarginalibus e-maculis luteis".

3) *Monographia Muscidum Sveciæ*. (Dissertatio auctore) C. F. Fallén P. VIII et IX. (VIII. I. 131.)

Alt sedan Linné utgaf sin Fauna Svecica har i Sverige ingen allmän Entomologisk handbok utkommit, oaktadt årligen en betydlig mängd nya Insectarter här blifvit funna. Dock hafva flere Fäderneslandets Entomologer börjat afhandla särskilda Insectordningar. Prof. Fallén har redan under längre tid, i Academiska Dissertationer och i Kongl. Vet. Acad:s Handlingar, lemnat Monographier öfver åtskilliga Diptretrernas familjer, och bland andra äfven börjat en sådan öfver *Muscides*, till hvilka han räknar genera *Tachina*, *Musca* och *Lispa*. Med de 2:ne delar (VIII och IX), som vi nu anmäla, slutas denna monographi. Antalet af de arter, som under nämnda famille beskrivas, är ej mindre än 212, således 109 mer än hela Linnés genus *Musca*, hvilket dock utom de nuvarande *Muscides*, innefattade arter af mångfalliga andra släkten. Flera äfven för sednare tider nya species beskrivas, och arbetet, som i allmänhet visar noggrannhet och utförlighet, skall otvifvelagtigt blifva en lika nyttig, som efterlängtd, hjälpredda vid Svenska Flugornas studium.

4) I Kongl. Vet. Acad:s Handlingar för år 1825 äro införda följande hithörande afhandlingar:

- a) Anmärkningar om Ichneumoniderna i allmänhet, jemte beskrifning och teckning af *Pimpla atrata*, af J. W. Dalman. Sidd. 188 — 197.

Enligt hvad titeln utvisar, lemnas här åtskilliga anmärkningar om Ichneumonidernas lefnadssätt i allmänhet, och i synnerhet angående deras märkvärdiga instinct, att medelst långa rör inbringa sina ägg i andra Insecters lefvande larver, hvilka genom de tillväxande parasiterne småningom förtäras. Ägg-läggningsrören äro inneslutne i en 2:valvlig slida, och hinna hos *Pimpla atrata* till ej mindre än $4\frac{1}{2}$ tums längd. Djuret blir således i stånd att uppnå äfven de djupt uti trädens stammar förborgade larverne. Genom nyssnämnda Ichneumonidernas instinct omkomma tusendetals för skogar och fält skadliga insecter, och man inser häraf lätt det betydliga gagn denna Insectfamille medför. Slutligen lemnar Förf. en ut-

förlig beskrifning och en vacker teckning af den Nordamerikanska *Pimpla atrata*, som bland alla Hymenoptrer äger den största utsträckning, nemligen 6 tum 2 lin. Paris. mått. Dess character är: "P: nigro-fusca, capite antennis pedibusque flavis, femoribus fuscis; alis fusco-purpureis; oviducto corpore triplö longiore".

- b) Nya Insecter, utur egen samling, beskrifne; af
Sven Ingemar Ljung. (Fortsättn. från K. V.
A. Handl. för år 1823) Sidd. 144—349.

De Insecter Förf. uti denna årgång beskrifver, och hvilkas characterer vi här meddela, äro:

"*Papilio (Argynnis) Lycorias*: alis supra nigris maculis fulvis, subtus fulvis anterioribus macula fasciaque nigris, posterioribus maculis argenteis punctoque nigro in area disci. Habitat ad urbem Vestroviciam". Liknar närmast *A. Selene*.

"*Papilio (Argynnis) Plinthus*: alis anticis testaceis, annulis costalibus fuscis, posticis supra fuscis apice testaceo-radiatis, subtus flavescens, puncto centrali atro radiisque argenteis, medio longiore". Funnen vid Skärsjö i Småland. Liknar äfven närmast *A. Selene*.

"*Bombyx cordata*: alis incumbentibus, anticis rubro-ferugineis maculis punctisque argenteis, posticis brunneis in-maculatis, margine pallido" samt

"*Cossus cribrarius*: niveus, alis punctis numerosis transversalibus, per fascias dispositis, nigris, thorace immaculato, albido". Båda från Indien.

En tämmeligen god planche, föreställande dessa 4 Insectarter, åtföljer afhandlingen.

- c) Om några Svenska arter af *Coccus*; samt de inuti dem förekommande Parasit-Insecter; af J. W. Dalman. Sidd. 350—374.

Ur denna högst intressanta afhandling, hvilken med rätta kan framställas såsom ett mönster för Entomologisk forskning, kunna vi icke underlåta att i korthet meddela det hufvudsakligaste. — Några arter af *Coccus*-släktet hafva redan

i de aflägsnaste tider blifvit upmärksammade för de dyrbara färgämnen honorna innehålla, t. ex. *Coccus cacti* (Cochenillen) m, fl. Detta oaktadt har först i sednare tider, och hitintills egentligen blott om de Franska arterna, genom Réaumurs bemöhdanden en fullständigare kännedom vunnits. Närvarande afhandling utgör således ett viktigt bidrag, icke allenast till de Svenska historia, utan äfven till slägtets i allmänhet.

Det är isynnerhet honorna af dessa paradoxa djur, som ådraga sig uppmärksamhet. I deras utbildade tillstånd äga de så liten likhet med andra insecter, att man snarare skulle anse dem för galläpplen, eller tillfälliga vegetabiliska utväxter, emedan de synas som små runda eller aflånga knölar, orörligt fästade på grenarna af träd och buskar. Man upptäcker hos dem hvarken antenner, fötter, eller ens kroppens segmenter. Aflossar man dem, synas under den skallika betäckningen en mängd små ägg eller ungar. Ju flera ägg honan lagt, dess mera aftager naturligtvis hennes egen tjocklek, derigenom att kroppens undra sida höjes mot ryggen. När slutligen hennes äggförråd är uttömdt, och ungarne börjat utbildas, dör hon, och bukskinnet fasttorkar alldeles vid ryggen, så att hon kvarstår, som en starkt buktig sköld, till skydd för sin tabrika aflöda. Ungarne utkrypa snart genom en öppning vid bakre delen af moderskalet, och äro lika lilliga, som modern var orörlig. De fästa sig sedan vid blad, och antaga utseende af en tunn aflång lamell. Sådane tillbringa de sommarens, och ombyta under tiden hud flera gånger. Då bladfällningen inträffar, förflytta de sig till trädens grenar, der de öfvervintra. Vid vårens aukomst tillväxa de hastigt, och en del förvandla sig i ett slags verkliga puppor, ur hvilka de ofta mikroskopiskt små hanarne framkläckas. En annan del åter undergå ingen förvandling, fästa sig orörligt vid grenar, tilltaga i tjocklek, och blifva slutligen utbildade honor. Under dessas upsvällning bortskymmas småningom fötter och antenner, och kroppens leder utplånas. Hanarne, af hvilka man hitintills känner endast högst få arter, likna fullkomligt andra insecter. De hafva en smärt kropp med tyliga antenner och fötter, tvenne vingor, och tvenne fina borst i stjerten. De utkrypa ur puppan på det från insecter i allmänhet afvikande sätt, att stjerten först utkommer, och då insecten allt jemt passerar baklänges ut, visa sig sist vingarne, sittande tillbakaböjda.

öfver hufvudet. Frankomma äro dessa hanar gåniska lifliga; men så små, att deras oformliga och orörliga makar, mot dem nästan synas som små kullar, på hvilka de, flera på en gång, kunna kringvandrade; och likväl är det i detta honornas utvuxna tillstånd parningen sker. Sedan Förf. på detta sätt tecknat dessa insecters historia i allmänhet, beskriver han 6 nya arter, hvilka han kallar: *Coccus cryptogamus*, *purpuratus*, *Hordeolum*, *gibber*, *Cypræola* och *Hemicryphus*. De många intressanta observationer, som vid hvarje art anföras, nödgas vi här förbigå. Vi vilje blott nämna det märkvärdiga förhållande, som i afseende på parningen hos *C. cryptogamus* äger rum. Honorna ligga nemligen gömda under ett eget slags hinaktiga betäckningar, ej olika trädbarkens färg, på hvilken dessa hylsor äro fästade. Hanarne uppsöka hylsorna, genomborra betäckningen med stjerten, och fira, som Förf. uttrycker sig; med de inuti liggande honorna sitt biläger, under det brudtacket åtskiljer makarne. Detta har gifvit anledning till artens; så väl valda, benämning. Tvenne mästerliga plancher, föreställande de beskrifna arternas hela utveckling, åtfölja denna vackra afhandling. Slutligen lemna Förf. några anmärkningar öfver de parasit-insecter, som uppehålla sig inom *Coccus*-arterna. Dessa tillhöra i allmänhet släktet *Encyrtus* af *Pteromalinernas* famille. Den art, hvares lefnadssätt Förf. haft tillfälle närmare observera, räknas dock till ett annat *Pteromalini*-släkte, *Entedon*. Den uppehöll sig isynnerhet i *C. Hordeolum*; och kläcktes samtidigt med dennes egna ungar. *Entedon*-honorna uppsökte straxt efter parningen de späda *Coccus*-ungarne, merendels på det förvånande sätt, att de fattade posto vid det förr omnämnda hålet på *Coccus*-moderns skal, genom hvilket ungarne skulle utgå, och så snart dessa visade sig, sköto de dem under sig, kvarhölo dem med fötterna, och instucko äggen i deras kroppar. Af det försåtliga sätt, på hvilket dessa djur bemäktiga sig sin affödas framtida fostrare, har Förf. kallat arten *Insidiator*.

d) Om Insecter inneslutne i Copal; jemte beskrifning på några deribland förekommande nya släkten och arter; af J. W. Dalman. Sidd. 675—410.

Att Insecter förekomma i Bernstein har redat länge va-

rit kändt, men denna kunskap har fått ett ökad intresse, sedan man börjat anse dessa Insecter, såsom lemningar af en förnverld. En fullkomlig öfverensstämmelse råder ock emellan dem och andra yngre formationers naturalster, så väl derutinnan, att de till större delen tillhöra ännu existerande släkten, ehuru de till arterna tyckas vara afvikande, som att deras samslägtingar nu igenfinnas i vida sydligare länder, än der de sjelfva träffas. Att Bernstenen varit ett hartz, utflutet ur något trädslag, tyckes nu äfven vara afgjordt, men om detta träd tillhört en förgången verld, eller om det ännu i andra trakter af jorden vegeterar, är obestämdt. För att vinna någon upplysning härutinnan, och om de i Bernstenen befintliga Insecterne någonstädes ännu skulle lefva, torde en af de säkraste utvägarne vara, att jämföra dem med de Insectspecies, hvilka träffas i åtskilliga hartzer, som i andra verldsdelar utflyta ur flere trädslag (*Rhus Copallinum*, *Elæocarpus copalifera* m. fl.), och med ett gemensamt namn kallas *Copal*. Dessa äro de åsichter i anledning af hvilka Förf. till närvarande afhandling företagit en undersökning om *Copal-Insecterne*. Han har börjat med dem, emedan de, både genom sin större allmänhet, och den tydlighet hvarmed de kunna observeras, äro vida lättare att utreda, än Bernstens-Insecterne sjelfva, hvilkas fullkomliga bestämmande fordrar mycken öfning. Då Förf:s afsigt äfven varit att väcka andra Entomologers lust för detta ämne, meddelar han en underrättelse om sättet, på hvilket man bör gå till väga vid dessa forskningar.—I Copalen har man träffat Insecter af alla ordningar, dock äro *Fjärilar* sällsyntast, och skogsinsecter, såsom *Bostrichi*, *Myror*, *Termiter* och *Diptrer*, ymnigast. De resultat, hvilka vid undersökningen visat sig, äro hufvudsakligen: 1) att en fullkomlig analogi råder mellan *Copal-Insecterne* och dem, som äro inneslutne i Bernstenen; 2) flera förut obekanta genera och species, samt 3) åtskilliga bidrag till *Insect-Geographien*; såsom att arter, hvilka man trott endast vara Europæiska, äfven finnas utom denna verldsdel, att äfven i de varmare länderna icke allenast större, utan äfven talrika små Insecter, förekomma, fastän de af Samlarne blifvit öfversedda, och slutligen att sydligare traktens parasit-insecter mindre afvika från deras slägtingar i nordén, än samma nejdens Insecter i allmänhet.

Fyra nya genera med sina arter beskrivas i detta arbete,

nemligen: *Palmon bellator*,⁴ *clavellatus* och *capitellatus*; *Priopopus acanthomerus*, *Articerus armatus* och *Chalinura longipes*; äfvenså följande nya arter af förr kända släkten: *Ripidius megalophus* och *pyrrholophus*, *Paysus cruciatus*, *Cerambyx dichropterus*, *Tillus nigripes*, *Blatta perspicillata*, *Ricania equestris*, *Asiraca albipuncta*, *Charidea Metis* och *Chelifer eucarpus*. De intressantaste af dessa äro på en bitogad planche ganska väl afbildade.

- e) Om de månggrummiga Snäckor, som förekomma i Kritformationen i Sverige; af S. Nilsson. Sidd. 329 — 343.

Denna afhandling börjar med en intressant teori om de månggrummiga Snäckornas bildning. Förf. visar här att alla utdöda månggrummiga Snäckor, i likhet med de ännu lefvande, måste hafva varit bebodda af *Cephalopoder* eller Sepieartade djur. Några sådana sakna väl snäckskal, men hos de flesta är det månggrummigt och, antingen aldeles, eller till största delen, omslutet af djurets säckformiga mantel. Hos *Nautilus Pompilius* har man anmärkt en från djurets bakre del utgående tendinös sträng, hvilken hos de utbildade exemplaren synes genomlöpa siphonen. I likhet härmed förklarar Förf. *Orthoceratiternes* uppkomst på följande sätt. En liten Snäcka, i form af ett fingerborr, upptager i sig bakre delen af en Cephalopods kropp, som deri noga passar, och med ett tendinöst band är fästad i innersta caviteten. Denna lilla Snäcka omgifves af Cephalopodens membranösa och säckformiga mantel, af hvars väggar dess kalkartade ämne och dess glüten afsatt sig. Då nu djuret småningom växer, måste nödvändigt, efter en tid, platsen för bakre delen af kroppen blifva för trång. Det flyttar sig derföre längre ut ifrån Snäckans botten, och lemnar således ett tomt rum bakom sig. Sedan det åter en tid haft sitt läge på samma nya ställe, bildar sig, genom utsvettning från bakre kroppsdelens hinnor, en ny botten, och i denna kvarblifver ett hål till genomgång för den tendinösa strängen, hvilken förlänges och ständigt behåller sitt fäste i Snäckans innersta cavitet. Då nu äfven strängens yta, i likhet med djurets membraner, afsilar kalkhaltigt slem, uppstår deraf en mellan septa sammanhängande siphon. Snäck-

kan sjelf tillåger äfven i längd och bredd genom utsilningen från manteln och kroppens sidodelar. Sedan kroppen en tid hvilat på den sistnämnda botten måste, af samma skäl som förut, djuret nödgas flytta sig längre ut. Då denna flyttning efter hand flere gånger repeteras, och för hvarje gång en ny botten bildas, antager Snäckan slutligen den form, som de utvuxna Orthoceratiterne äga. Efter samma åsigter förklarar Förf. äfven uppkomsten af *Belemniter*, *Nautiler*, *Spiruler*, *Lenticuliter*, m. fl.

Att *Cephalopoder* verkligen bebott dessa forntidens Snäckkor sluter Förf. bland annat deraf, att man på alla de ställen, der *Belemniter* blifvit träffade, äfven funnit petrificatformer, som tyckas vara käkarne af deras fornda innevånare. De nu lefvande *Cephalopoderna* hafva nemligen starka näbbar af en dylik bildning. För hvarje *Belemnit-art* hafva också dessa käkar befunnits olika.

Efter dessa allmänna betraktelser, beskriver Förf. så väl till genera, som species, de petrificater, som blifvit observerade i Svenska Kritformationen, och bland hvilka flera äro förut okända.

De funna arterna äro: *Ammonites Stobæi*, *Lenticulites Comptoni* och *Cristella*, *Scaphites* (en eller två arter, men för otydliga att kunna bestämmas), *Baculites Faujesii*, *Belemnites mucronatus* och *mamillatus*, *Nodosaria sulcata*, och *lævigata*, samt *Planularia elliptica* och *angusta*. De flesta bland dessa förekomma i *Gröna Sanden* vid Köpinge.

f) Brattensburgspeuningen (*Anomia craniolaris* Lin.) och dess samslägtingar i Zoologiskt och Geologiskt afseende undersökte; af S. Nilsson. Sidd. 524 — 528. (Forts. från K. W. A. Handl. för år 1824.)

Innehåller characteren för släktet *Crania* Retz., äfvensom characterer och beskrifningar på dess 4 arter *C. personata* Lam., *Nummulus* Lam., *tuberculata* Nilss. och *striata* Lam. med sin var. $\beta.$, bland hvilka endast den förstnämnda ännu träffas lefvande vid Ostindiens kuster. De öfriga äro alla funna i kritformationen i Skåne. Characteren för den nya arten *C. tuberculata* är: Cr: testa regulari, valva utraque tuberculis granulata; inferiore basi adfixa, intus granulata; superiore convexa mucrone excentrico. Alla arterne äro tydligt afritade,

b. Botanik:

- 1) *Systema Orbis Vegetabilis. Primas lineas novæ constructionis periclitatur E. Fries. P. I. Plantæ Homonemææ. (IX. 1. 159).*

Då denna del endast utgör början af ett vidlyftigare arbete, hvars natur ovillkorligt fordrar att det som fulländadt bedömes, ingå vi nu så mycket mindre i en omständligare öfversigt deraf, som dess vidtomfattande plan, och den originala och genialiska åsigt af naturen der framställes, berättiga det till en utförligare exposition, än vi för närvarande kunne åstadkomma. Vi vilje här endast i korthet anföra planen af sjelfva Systemet. Dock böre vi förut erinra, att detta arbete icke är en handbok, hvarefter nybegynnaren af naturens studium lär att genom examination bestämma den ena eller andra arten; utan ett, i sjelfva växtlifvet grundadt, med utmärkt consequens och skarpsinnighet utfördt växtsystem, intressantast för den, som redan inhemtat kännedom af ett betydligare antal växtformer, och med vetenskapligare öga jämför naturens mångfalldiga alster.

Sedan Förf. framställt sin åsigt af natur, de i densamma verkande krafter, natur-föremålens hufvud-classer och de särskilda vägarne för systemers construction, öfvergår han till sitt egentliga ämne, växterna. För att lemna den trognaste bild af det system hvarefter Förf. ordnar dessa, anföre vi dess conturer sådane, han sjelf tecknat dem.

”§. 19.

Duplex est vitæ (exinde et vegetabilium) finis: et *individui* et *speciei* conservatio; illam dicimus nutritionem, hanc generationem. Duplex hinc organorum systema, nutritionis et multiplicationis. Sed organa nutritionis l. a matre parata (*germinationis*), l. a planta ipsa explicata (*vegetationis*); ita et organa multiplicationis l. plantæ priva (*Florescentiæ*), l. cum novo individuo continua (*Fructificationis*). Quattuor hinc vegetabilium functiones primariæ: germinatio, vegetatio, florescentia et fructificatio, quæ systematis fundamenta.”

”§. 20.

Secundum organorum duo systemata et quattuor vitæ functiones primarias disponuntur

VEGETABILIA.

A) Organa nutritionis a) sub germinatione. 1) <i>Cotyledonea</i> cotyledones proferentia. 2) <i>Nemea</i> filum protrudentia. b) sub vegetatione. 1) <i>Vascularia</i> vasis et cellululis instructa. 2) <i>Cellularia</i> cellululis et vix vasis instructa.	B) Organa multiplicationis c) sub anthesi. 1) <i>Phanerogama</i> sexualia I. floribus distinctis instructa. 2) <i>Cryptogama</i> esexualia floribus destituta. d) sub fructificatione. 1) <i>Spermidea</i> seminifera. 2) <i>Sporidea</i> sporifera."

Här äro *Cotyledonea*, *Vascularia*, *Phanerogama* och *Spermidea* synonyma; äfvenså *Nemea*, *Cellularia*, *Cryptogama* och *Sporidea*.

"§. 21.

Eadem ratione subdividuntur vegetabilia *COTYLEDONEA* secundum

A) Organa nutritionis a) sub germinatione. 1) <i>Dicotyledonea</i> cotyledone explicato, duplici. 2) <i>Monocotyledonea</i> cotyledone incluso, simplici. b) sub vegetatione. 1) <i>Exogenea</i> trunco in ambitu juniore. 2) <i>Endogenea</i> trunco in centro juniore et molliore.	B) Organa multiplicationis c) sub anthesi. 1) (<i>Androdynamia</i>?) 2) (<i>Gymnodynamia</i>?) d) sub fructificatione. 1) <i>Seminifera</i> Agardh. Aphorism. 2) <i>Granifera</i> Agardh l. c."

Synonyma äro: *Dicotyledonea*, *Exogenea*, *Androdynamia* och *Seminifera*; äfvenså *Monocotyledonea*, *Endogenea*, *Gymnodynamia* och *Granifera*.

"§. 22.

Vegetabilia *NEMEA* disponuntur secundum

A) Organa nutritionis a) sub germinatione. 1) <i>Heteronemea</i> fila germinantia in corpus heterogeneum copulantur.	B) Organa multiplicationis c) sub anthesi. 1) <i>Cryptandra</i> sexus differentiae analogon.

2) *Homonemea* fila germinantia aut libera aut in corpus homogeneous conflunt.

b) sub vegetatione.

1) *Diplogenea* cellulis regularibus conjunctis instructa.

2) *Haplogenea* cellulis anomalis, subfilamentosis.

2) *Anandra* Link, sexus differentia nulla.

d) sub fructificatione.

1) ? Sporifera Ag.

2) ? Sporidiifera Ag."

Synonyma äro *Heteronemea*, *Diplogenea*, *Cryptandra* och *Sporifera*; äfvenså *Homonemea*, *Haplogenea*, *Anandra* och *Sporidiifera*.

Plantæ HOMONEMÆ, hvilka, som titeln utvisar, äro ämnet för denna del, characteriseras i följd häraf sålunda:

”§. 25.

Plantæ HOMONEMÆ sunt vegetabilia acotyledonea, cellularia, flore et sexu destituta; sporidiis germinantibus in filum, cum ipsa stirpe homogeneous, elongatis.”

”§. 26.

Secundum quattuor vitæ vegetabilis functiones sequenti modo in duas Classes abeunt HOMONEMÆ:

A) Ex organis nutritionis

a) sub germinatione.

1) Velati (*Fungi*).

2) Nudi (*Algæ*).

b) sub vegetatione.

1) Nutritionem e matrice per basin insorbentes (*Fungi*).

2) Nutritionem undique a cingente medio absorbentes (*Algæ*).

B) Ex organis multiplicationis

c) sub anthesi.

1) Omnibus organis simul explicatis (*Fungi*).

2) Organis fructificationis indefinite explicatis (*Algæ*).

d) sub fructificatione.

1) Receptaculo in fructum abeunte (*Fungi*).

2) Fructu in receptaculum abeunte (*Algæ*.”

Sedan Förf. således visat växternas allmänna uppställning, fullföljer han vid genomgåendet af *Plantæ Homonemee* mera i detalje samma ideer. Att här icke kunna lemna rum åt det mest speciella, t. e. specifica characterer etc., är tydligt af hela arbetets syftning.

2) Aphorismi Botanici (auctore) C. A. Agardh. P.
XIV et XV. (VIII. I. 151).

Redan år 1817 började Prof. Agardh i Disputations-form utgifva dessa Aphorismer. Som äfven detta arbete på långt när ännu icke är slutadt, gifva vi deraf blott en kort exposition. Sedan några allmännare sätser blifvit förutsända, följer Botanikens indelning. "Botanica vel *Theoretica* est, quæ constituitur 1) *Theoria*, 2) *Phytographia*, 3) *Physiologia plantarum*, 4) *Historia vegetationis*; vel *Practica*, quæ constituitur 1) *Botanica Oeconomica*, 2) *B. medica* atque 3) *Horticultura*. Härefter afhandlar Förf. Theoriens första afdelning *Terminologien* på ett ordentligare och bestämdare sätt, än vi vete någon annan förut halva gjort. Derpå följer Theoriens sednare afdelning *Taxonomien*, som innefattar 1) *Dispositio methodica*, 2) *Denominatio* och *Adumbratio plantarum*. *Dispositio* sönderfaller i *Formæ normales*, *Systema* och *Character*, af hvilka framställningen af systemet är börjad. Så långt har detta intressanta arbete hitintills fortgått.

3) Classes Plantarum (auctore) C. A. Agardh. P. I.
(cum tabula Classium). (VIII. I. 151).

Denna Academiska afhandling står med föregående så vida i sammanhang, som den i korthet fulländadt framställer det naturliga växt-system Förf. i Aphorismerna börjat uppställa. Sjelfva *Clavis Classium* är följande:

I Acotyledoneæ	:	Classes	1	—	3.
II Psevdocotyledoneæ			—	4	— 7.
III Cryptocotyledoneæ			—	8	— 12.
IV Phanerocotyledoneæ incompletæ			—	13	— 16.
V completæ, hypog., monopet.			—	—	17.
VI polypet.			18	—	22.
VII discigyn., monop.			—	—	23.
VIII polypet.			24	—	26.
IX perigynæ			27	—	33''

Under dessa 33 Classer uppföras 202 särskilda ordningar, bland hvilka *Mimoseæ*, hörande till Classen *Leguminosæ*, intaga den högsta platsen. Likasom människan, säger Förf., i sig förädlad innefattar de öfriga djurens olika egenskaper, så förena äfven *Leguminosæ* nästan allt, hvad hela växt-riket har

skönt, fullkomligt och gagneligt. För att visa växt-ordningarnes släktskap medföljer en charta, der växt-riket föreställes utvecklande sig från ett gemensamt centrum (Algæ). Härifrån uppkomma fyra åt motsatta håll utgående serier, hvaruti växterna småningom närma sig en fullkomligare utbildning. (De fyra serierna äro på chartan belagde med olika färgor). Inom hvarje af dessa sammanställas ordningarne i classer, hvilka äro med linier omskrifne, och ligga såsom särskilda ö-grupper i hafvet. Från gräns-linierna utskjuta uddar, när släktskaper inom classerna skola betecknas.

4) *Stirpes Agri Femsionensis* (auctore) E. M. Fries.
(VIII. I. 131).

Allmänna växters utblifvande i en trakt är visserligen för växt-geographien lika upplysande, som sällsyntas förekommande; det förre visar nemligen hela traktens differenta character, då det sednare blott betecknar ett speciellt ställes egna bildning. Det vestliga Småland utmärker sig bland Sveriges södra landskap genom en sådan förlust af många annars vanliga växter, och då Femsjö Socken, belägen i sydvestliga hörnet af Jönköpings län i grannskapet af Kronobergs och Hallands, ej olämpligt kan framställas som typus för vestliga Smålands vegetation, tror Förf. på ofvan anförda grunder, att denna Flora Femsionensis skall blifva ett icke onyttigt bidrag för Flora Svecica. Denna öfvertygelse hysa äfven vi, och det i så mycket högre grad, som sällan någon special-Flora blifvit uppställd af en så utmärkt och med sin trakt förtrogen författare. — Denna gård, hemburen af Prof. Fries åt dess födelsebygd, äger dessutom för Floras vänner det egna värde, att innehålla de blommor, som först till naturens studium hänförde denne Forskares sinne, hos hvilken Vetenskapen och Fäderneslandet stå i så stora förbindelser.

I inledningen anmärker Förf. den betydliga olikhet, som råder mellan vestra och östra Småland, i följd af deras lutning mot särskilda haf, så väl i hänseende till vattendragens riktning, i det förre åt Vesterhafvet, i det sednare åt Östersjön, som ock i afseende på vegetationen. Både af den trakts allmänna character, som utgör närmaste föremålet för arbetet, och af densammes olikhet med omgifvande nejder, lemnas en fullständig teckning.

Såsom en fullkomlig skogsbygd, nästan alldeles beröfvad kalk och lera, och uppfylld af merendels klara vatten, saknar denna trakt i allmänhet de flesta egentliga äng- och ruderalväxter, större delen af dem som tillhöra åkrar och lundar, och slutligen dem som fordra kalk, lera eller gytjiga vatten. Ymnigast äro *Erica vulgaris* och *Scirpus cæspitosus*. — Efter dessa allmänna anmärkningar följer Catalogen öfver växterna, hvilken öfverallt upplyses af intressanta noter, hvaribland må nämnas den öfver Hieracierna. Phanerogamernas antal går ej till mer än 400. Ganska rara växter, som häribland förekomma äro: *Scirpus fluitans*, *Imperatoria Ostruthium*, *Epipogium aphyllum* m. fl. — En ny art *Gymnostomum* beskrifves under namn af *G. Ahnfeltii*. Dess character är: "G: simplex; foliis erecto-patentibus lineari-lanceolatis laxè reticulatis, nervo valido excurrente, margine incrassato remote serrulato, capsula pyriformi, operculo depresso convexo." Liknar närmast *G. fasciculare* Hook. — Slutet af Fungi är ännu ej utkommet.

- 5) *Schedulæ criticæ de Lichenibus Svecanis* (auctore) E. M. Fries P. III. Lundæ 1825, Litt. Berling. pagg. 17—24. 4:o, och *Schedulæ criticæ de Lichenibus exsiccatis Sveciæ fasciculos v et vi curavit* Chr. Stenhammar. Lincopiæ, Petre, 1825 pagg. 1—14. 4:o.

Hvar och en, som sysselsatt sig med Lichenologien, har säkert funnit huru svårt det ofta är att efter de beskrifningar vi äga, äfven med figurers tillhjälp, säkert kunna bestämma vissa Laf-arter. En intrasslad synonymi bidrager härtill betydligt. Äfvenså den omständighet, att samma art, under olika utvecklings-tillstånd, stundom blifvit beskrifven som differenta species. En kritik öfver dessa växter, äfvensom ett lättare sätt att inhemta deras kännedom, hafva således länge varit efterlängtade. Det är båda dessa önsknningar som, hvad de svenska Lichenerna beträffar, i ofvannämnda arbeten uppfyllas. Prof. Fries började redan år 1824 i disputationer utgifva *Schedulæ criticæ de Lichenibus Svecanis*, hvaraf då de 2:ne första partiklarne utkommo; den 3:dje följde år 1825. Till denna text bifogades 4 fasciklar exsiccater af de deruti

innefattade Lichener. Lector Stenhammar, som förenat sig med Prof. Fries i detta berömvärda företag, har sedan efter samma plan lemnat de 2:ne följande fasciklarne, under titel *Schedulæ criticae de Lichenibus exsiccatis Sveciæ*. I dessa hitintills utkomna delar äro 180 species anförda. Att icke, vid ett arbete af sådan art som det närvarande, en egentlig systematisk behandling kunnat iakttagas, är tydligt, då exemplar af de i ordningen följande arterna, ofta, när de behöfdes, säkert ej varit möjlige att anskaffa. Emellertid hafva Förff. vanligen sammanställt närslägtade species. Flera nya, eller åtminstone i Sverige obekanta arter, äro här upptagna, och dessa, tillika med de mindre utredda, fullständigt beskrifna; de öfriga äro, till undvikande af onödig vidlyftighet, kortare vidrörda. Genom detta arbete skall Lichenernas studium visserligen vinna ett allmännare intresse, och deras kännedom på säkraste sätt meddelas. Vi beklage blott att i följd af svårigheten, att erhålla ett större antal goda fructificerande specimina, endast få exemplar af arbetet kunna åstadkommas, och att det därför ej kan i bokhandel inlemnas.

6) I Kongl. Vet. Acad:s Handlingar för år 1825.

a) Öfversigt af ön Sanct Barthelemi's Flora; af J. E. Wikström. Sidd. 411 — 433.

Denna lilla afhandling innehåller en på Herr Fahlbergs, Euphraséns och Forsströms anteckningar och samlingar grundad catalog öfver ofvannämnde ös växter, äfvensom observationer och beskrifningar på de mindre välbekanta eller okända bland dessa. De nya örter, som här beskrifvas äro: *Justicia racemulosa* Wikstr., *Ruppia didyma* Herb. Swartz, *Cissus emarginella* Herb. Sw., *Achyranthes linearifolia* Herb. Sw., *Cassia obcordata* Herb. Sw., *Cassia Swartzii* Wikstr., *Guilandina ciliata* Herb. Berg. och *Iresine angustifolia* Euphrasén.

Hela antalet af de på St: Barthelemi funna örter uppgår ej till mer än 301, hvaribland nedanstående ordningar, i den följd de anföras, innehålla flesta arterna: *Mulvaceæ*, *Gramineæ*, *Compositæ*, *Lomentaceæ*, *Rubiaceæ*, *Euphorbiaceæ*, *Capparideæ*, *Apocynæ*, *Leguminosæ*, *Cyperaceæ*, *Verbe-*

Svea X. II.

naceæ etc. *Sida* är här det artrikaste släktet, dernäst *Panicum*, *Cyperus*, *Cassia* och *Capparis*. Af Cryptogamer äro endast 18 species kända.

- b) Nya eller mindre kända arter af Ormbunkar (Fli-ces), beskrifna af J. E. Wikström. Sidd. 434 — 444.

Förf. börjar med att visa den nästan otroliga tillväxt Ormbunkarnes famille under sednaste båda decennierna vunnit. År 1806 upptog Swartz i sin Synopsis Filicum 38 släkten med 710 arter, redan 1810 anförde Willdenow i Species Plantarum 53 släkten och 1131 arter, och för det närvarande känner man omkring 1500 species. Af dessa förekomma ungefär 660 arter i den gamla världen (det minsta antalet i Europa); samt omkring 840 i den nya.

De heta zonerna äro isynnerhet rika på dessa växter. De nya arter som i denna afhandling beskrivas äro: *Polypodium guadalupense*, *Aspidium eminens*, *Aspidium frondosum*, *Aspidium adustum*, *Aspidium flexuosum*, och *Acrostichum pilosiusculum*. Flera mindre välbekanta arter äro äfven närmare beskrifna. Arbetet slutas med en uppsats på nya växtställen för åtskilliga Ormbunkar.

- 7) Svensk Botanik utgifven af Kongl. Vet. Acad. i Stockholm. Nionde bandet, häft. 106, 107 och 108, sammanfattadt af G. Wahlenberg. (med 18 colorerade plancher.) (VII. I. 162.)

Med dessa häften slutas Svenska Botanikens 9:de band. Hela arbetet innehåller nu 648 plancher, och då stundom samma planche framställer flera arter, stiga de hitintills afbildades antal till nära 700, bland hvilka cryptogamerna endast utgöra ett mindre antal. Man kan således antaga att ungefär hälften af Svenska phanerogamerne redan äro utgifna. De växter som utgöra dessa häften äro: *Plantago media*, och *lanceolata*, *Angelica Archangelica*, *Ornithogalum luteum*, *Euphorbia exigua*, *Ranunculus Lingva*, *Anemone vernalis*, *Lepidium latifolium*, *Geranium molle*, *Orobus vernus*, *Hypericum montanum*, *Apargia autumnalis* och *hispida*, *Hieracium alpinum*, *Garex glareosa*, *Salix myrtilloides*, *Splachnum rubrum* och

Lichen parietinus. De figurer, på hvilka tecknarens namn är utsatt, äro af Herr L. Læstadii hand. Om så väl teckningarne, som texten, gäller fullkomligt det ömdöme vi redan i ett föregående nummer öfver de näst förut meddelade häftena ytratt, dock kunne vi med fägnad tillkännagifva att figurerna här äro nästan ännu vackrare. De enda önsknigar, som härvid varit oss öfriga, äro, att vid *Plantago media*, der utrymmet tillåtit det, äfven roten aftecknats; att *Angelica Archangelica* framstälts, antingen fullkomligt blommande eller med utbildade frön, så vida ej båda delarna kunnat på samma figur visas, ej nyss öfverblommad; samt att äfven frukten af *Anemone pernalis* bifogats.

Oorganisk Natural-Historia.

Mineralogie.

I K. Vet. Acad. Handl. för år 1825:

- a) Undersökning af Pyropen från Meronitz; af H. G. Trolle Wachtmeister. Sidd. 216 — 225, samt Tillägg till föregående Afhandling af Jac. Berzelius. Sidd. 224 — 226.

Sedan Förf. i ett föregående Band af Vet. Acad:s Handlingar på ett sätt, som ej lemnar rum för något tvifvelsmål, ådagalagt, att Granatens sammansättning öfverensstämmer med formeln $2 \ddot{R} \ddot{S}i + \ddot{R}^3 \ddot{S}i^2$; men Klaproths analys' af Pyropen ej dermed kunde förlikas, så var en ny undersökning af detta till Granaterne räknade Fossil af behofvet påkallad, och han med Förf:s vanliga omsigt och noggranhet blifvit utförd. Resultatet, som, äfven utom den betydliga, af Klaproth öfverseddä, och såsom brun oxid i Mineralet ingredierande Chromhalten, betydligt afviker från det, som den sistnämnde Chemisten erhållit, öfverensstämmer endast med det villkor med Granatens allmänna formel, att den bruna Chromoxiden anses isomorph med kalkjorden och de till samma klass hörande Basar med 2 atomer Syre, hvilket åter, då Chromoxiden ansetts hålla 4 at. Syre, strider mot det begrepp man hittills gjort sig om isomorpha kroppars sammansättning. I tillägget visar

Berzelius; att Chromsyran med lika så stor sannolikhet kan anses innehålla 3, som man hittills ansett den innehålla 6 atomer Syre och att Chromens oxidationer i förra fallet blifva $2 \text{Chr} + 3 \text{O} = \text{Oxiduln}$, $\text{Chr} + 2 \text{O} = \text{Oxiden}$ samt $\text{Chr} + 3 \text{O} = \text{Syran}$; men som oxiduln är isomorph med Jernoxiden ett, så måste i detta fall denne sistnämde, och således äfven oxiduln, hålla 2 atomer Jern, i hvilket fall åter Jernoxiduln ($2 \text{Fe} + 2 \text{O}$) skulle, enligt de begrepp man gjort sig om orsakerna till isomorphismen, ej kunna vara isomorph med Chromoxiden ($\text{Chr} + 2 \text{O}$). Frågan om Pyropens kemiska constitution kan således ännu icke anses vara med full tillförlighet afgjord.

b) Undersökning af en Serpentin-art från Gullsjö; af C. G. Mosander. Sidd. 227 — 231.

Denns af d. ä. Brögniart om sommaren 1824 upptäckte Serpentinart finner Förf. sammansatt efter formeln $\text{MAq}^2 + 2 \text{MS}^2$; men då han tillägger, att denna *sammansättning är olik de förut undersökte Serpentin-arternes*, måste Rec. hänvisa honom till Afh. i Chemie, Physik och Miner. mindre 263, där Almoth icke allenast fått aldeles samma formel för den så kallade Pikroliten, utan äfven visat, att Hisingers analys också gre densamma för Serpentin från Skyttgrufvan. — Förf:s anmärkning, att Natron-Carbonatet ej kan användas till Talkjordens utfällning, emedan præcipitatet är en förening mellan begge Carbonaterna, som till en viss grad är löslig i vatten, och hvarur Alkalit icke kan genom tvättning bortskaffas, är ej utan intresse för den practiska Chemisten.

Geologi.

I K. Vet. Acad. Handl. för år 1825.

a) Underrättelse om Lager af Petrificat-förande kalksten på Humlenäs i Calmare Län. m. m.; af W. Hisinger. Sidd. 180 — 187.

Upptäckten af ett sådant Lager i det inre af Östra Småland skulle vara mycket intressant för Sveriges geologi, men märkvärdigheten minskas först genom det uppgifna Lagrets

ringa vidd af blott $\frac{1}{8}$ mil och sedan genom dess föga möglighet, samt efter utseende sönderstyckning. Det blir således fråga om slutligen något annat än lösa jordstenar eller geschieben återstår, hvilkas stupning är i olika väderstreck i olika bergknallar. Äfvenså föränderlig visar sig strykningen inom korta afstånd; likväl tyckes den allmännast följa åsryggens direction, ungefärligen i N. N. V. och S. S. O., — som utgör det starkaste och nästan enda skäl, att här verkligen finnes en egen liten öfvergångsplätt (sid. 183). Men är det icke antagligt att äfven geschieben lättast fått en sträckning, som är mer eller mindre parallel med hufvudbergens direction, hvilken bestämt vattendragens riktning? Detta, tillika med brist på tecken till förmedlande bergarter, nemligen sandsten på närmaste granithällar, lerskiffer bland eller under kalkstenen, synes äfven tala derföre att det är blott geschieben, i synnerhet som kalkstenen är rik på petrificater, som pläga fordra någon sådan underbäddning, för att i mängd bildas. I följe häraf torde den icke kunna jämföras med Dalarnas och Jemtlands bildningar, hvilka dessutom tillhöra stora bassiner. Om således här skulle vara sådan starkt utbildad petrificat-kalksten i ett så litet och ringa förberedt fast lager, så vore det något alldeles eget för Småland, hvilket man ännu icke synes hafva nog skäl att antaga. Tvärtom synas dessa stenar äfven till petrificaternas art vara af alldeles samma slag, som geschiebena vid t. ex. Nodsta i Roslagen. Uppgiften om en petrificatförande kalksten vid Årset i Fröderyds Socken bevisar ännu intet, så länge man alldeles icke vet något hyarken om dess beskaffenhet eller läge.

Att deremot sandstens-lager finnas på Runö och vid Strömsrum är något som mycket mera öfverensstämmer med det, som man förut känner angående öfvergångs-bildningens allmänna tendens uti Sverige, utan att man deraf för närhetens skull får något skäl att sannolikare anse ofvannämde petrificat-kalksten för att på sitt ställe tillhöra fast klyft.

b) Underrättelse om en Lignitbildning i den sydöstra trakten af Skåne; af S. Nilsson. Sidd. 445 — 454.

De sandberg, som bilda sydöstra udden af Skåne och som vid Kåseberga fiskeläger äro högst eller åtminstone märk-

ligast, äga på sig hvilande granitblock, hvilka bevisa deras stora ålder eller att de äro äldre än den stora katastrof, som föregick den nu varande organiska bildningens, äfvensom sannolikt människans, tillkomst. Det är uti dessa sandberg, som de lignit-lager finnas, hvilka äro föremål för denna uppsats, och som äro så lika med kolflötserna vid Höganäs, att deras geologiska identitet väl icke kan betvivlas. Dessa lignit-lager äro äfven till bildning samtida med kritformationen i Skåne, emedan uti den sednare äfven finnas kolsmulor af samma art. Således har Förf. här funnit en länk, som ovedersägligen synes förena dessa Skånska bildningar. Det tyckes äfven nu mera otvifvelaktigt, att de förut så kallade fossila landtväxter, som Förf. (i Vet. Ac. Handl. 1824. s. 143) beskrifvit såsom till finnandes tillsammans med hafsmusslor, snäckor m. m. i den Skånska grönsandskalcken, höra hit. Hvad Hr Brogniart (i *Vegetaux fossiles* p. 77) skrifver om *Les lignites de l'île d'Aix près la Rochelle, dans lesquels - - - bois dicotyledons, des Fucoïdes ou Fucus fossiles - - - feuilles à plusieurs nervures paralleles* - - synes väl passa på nu ifrågavarande fall. Här är således troligast en sötvattens och saltvattens vegetation, som under förstörelsen blifvit sammanblandad.

- c) Om Insecter inneslutne i Copal etc.
- d) Om de månggrummiga Snäckor, som förekomma i Kritformationen i Sverige etc.
- e) Brattensburgspenningen etc.

Då dessa afhandlingar till större delen äro af Zoologiskt innehåll, återfinnas de under denna Vetenskap sidd. 215—218.

Chemî.

- 1) Samling af de mest interessanta bland senare årens upptäckter i Chemien, Physiken, Geologien, Naturalhistorien och Medicinen, jemte strödda anteckningar uti vetenskapliga ämnen. Första Häftet. (VIII. I. 125).

Är helt enkelt en sammanflickning af merendels ordagrant afskrifne stycken ur Samlingar i Allmän Physik, men i synnerhet ur Vet. Acad. Årsberättelser, hvartill Red. af eget

förråd någon gång fogat korta inledningar och noter. Så vidt Red. inskränker sig till blott sådane ämnen, som i allmänna lifvernet hafva en mera beständ användbarhet, vill Rec. ej fränkänna detta företag all nytta; det torde möjligen bidraga att sprida Vetenskapernes resultat till den större allmänheten, som icke befattar sig med läsningen af de volumineusa Årsberättelserna. Hvad nytta deremot Red. väntar sig att åstadkomma med sådane artiklar, som t. ex. den om det Atomistiska Systemet i Chemien, kan Rec. ej begripa. Dyljka ämnen tillhöra Vetenskapsidkaren, som ensam förmår att rätt fatta och bedömma dem, och denne läser ej Red:s magra compilationer. Ett och annat misstag, som Rec. vid genomläsningen upptäckt, har öfvertygat honom, att Red. ej varit sitt företag vuxen. Pag. 18 berättas, att Daniell och Faraday funnit den så kallade Lampsyran vara en egen organisk syra. Hade Red. följt med vetenskapen eller till och med blott med uppmärksamhet läst litet längre i Årsberättelserne, än det stycke han afskrifvit, så hade han vetat, hvad äfven i följande Årsberättelsen pag. 91 står att läsa, att man nemligen sedan funnit, att denna syra ej är annat än en af ett organiskt ämne förklädd Ättiksyra. — Likaså tyckes Red. pag. 53 tro, att den af Frih. Aug. Ankarsvärd använde Kolningsmetoden i ugn är identisk med de utomlands brukade sätten att kola i ugnar. Detta är en villfarelse. Frih. Ankarsvärd förrättar Kolningen med glödhet Qvälgas och får Kol af all veden i Ugnen; kolningen i ugnar utomlands är deremot i så måtto identisk med kolningen i milor, att en del af veden i ugnen får förbrinna, och att den öfriga delen af veden förvandlas till kol af den härigenom genererade hetta. Vid de egentliga Träd-ättike fabrikerne, som t. ex. vid Marly, är processen en torr distillation i ordets strängaste bemärkelse, men kol-production är der blott en bifälsigt.

2) I Kongl. Vet. Acad. Handlingar för år 1825.

a) Tillägg till Afhandlingen om Carlsbads Vatten, i K. Vet. Acad. Handl. för år 1822, jemte undersökning af några andra Mineral-vatten från Ellenbogener-kretsen i Böhmen, af Jac. Berzelius. sidd. 119—144.

Denna afhandling sluter sig, såsom en fortsättning, till

Förf:s ofvan citerade mäterliga undersökning af Carlsbader-vattnen. De vatten, hvilkas analys nu beskrifves, äro från Franzensbrunn och Salzquelle i Franzensbad vid Eger samt från Ferdinandsquelle och Kreuzbrunn i Marienbad tillhörigt Stiftet Tepel. I *qualitativt* hänseende skilja sig dessa vatten från Carlsbader-vattnen endast genom en nära fullkomlig frånvaro af Fluor-Calcium samt från de öfriga af Förf. analyserade Böhmske vattnen, genom en total brist af Kali-Salter. Utom dess fanns spår af Jod-Natrium i vattnet från Ferdinandsquelle i Marienbad, hvilken kropp förgäfves blifvit af Förf. sökt uti de andra af honom undersökte Böhmske Mineral-vattnen.

Vid undersökningen af Carlsbads vatten söktes Lithion förgäfves enligt Gmelins method, d. v. s. att i den fullkomligt neutrala saltlösningen uppkom genom ett Fosforsyradt salts tillkomst ingen olöslig förening. Sedermera fann likväl Förf. att detta härrörde deraf, att Fosforsyradt Ammoniak blifvit använd, hvilken under solutions afökning till torrhet afgifvit Ammoniak, så att Lithion-Phosphatet blef surt och derigenom lösligt uti det till de öfrige Salternes återupplösning använda vattnet. Förf. uppgifver i anledning här af en förbättring af den Gmelinska methoden, grundande sig derpå, att Fosforsyradt Natron-Lithion nalkas mycket närmare full olöslighet i vatten än det enkla Lithion-Phosphatet, Förf. föreskrifver derföre, att blanda den neutrala saltlösningen med Fosforsyradt och Kolsyradt Natron i stort öfverskott, afrika till torrhet och åter upplösa i vatten, då Fosforsyradt Natron-Lithion blir olöst, och kan tvättas med kallt vatten, väl icke utan förlust, men dock utan någon betydlig. Dess Lithionhalt beräknad såsom kolsyradt Salt, utgör precis $\frac{1}{3}$ af Saltets vikt, och formeln för dess sammansättning är $\text{Na} \overset{\cdot\cdot}{\overset{\cdot\cdot}{\text{P}}} + \overset{\cdot\cdot}{\overset{\cdot\cdot}{\text{L}}}\overset{\cdot\cdot}{\overset{\cdot\cdot}{\text{P}}}$.

b) Bidrag till en närmare kännedom af Molybdæn; af Jac. Berzelius. sidd. 145—179.

Förf. sysselsätter sig i denna afhandling egentligen med bestämmandet af antalet af Molybdæns oxidationer samt deras egenskaper och förhållande till andra kroppar. I anledning af Bucholz's försök antog man vanligen 5 oxidationer hos denna Metall, nemligen en grå suboxid, en brun oxid och

3:ne syror. Enligt Förf:s här utförligt beskrifne försök reducerar sig detta antal till 3, neml. en Oxidul, en Oxid och en Syra, i hvilka tvenne sista syrequantiteterna förhålls sig som 2: 3, och således hos den första sannolikt är 1. De begge första, ehuru blott såsom hydrater löslige i syror, äro egentliga Saltbaser; den tredje, Syran, förhåller sig både som syra mot Baserne och såsom Basis mot de starkare syror, och Förf. beskriver många äfven af de sednare salterne eller Dubbelsyror. Den så kallade blå Molybdänsyrigheten är ej annat än tvåfaldt Molybdänsyrad Molybdænoxid ($\ddot{M}o + 4 \ddot{M}o$), och Förf. visar, att det äfven gifves en dylik grön förening, som sannolikt är neutral Molybdänsyrad Molybdænoxid ($\ddot{M}o + 2 \ddot{M}o$). För öfrigt hänvisar Rec. till sjelfva afhandlingen, i afseende på den mängd af intressanta detaljer, som den innehåller.

c) Om Svafvelsalter af Jac. Berzelius. *sidd.* 252-253.

Denna i vetenskapens teori djupt ingripande afhandling förtjenar att af hvarje Chemist med uppmärksamhet studeras. Rec. för hvilken tidskriftens utrymme gör korthet till en hufvudsaklig pligt, skall derföre endast redogöra för de förändringar, som i följd af Förf:s på erfarenhetens grundade genialiska speculationer uppkomma uti de hittills rådande theoretiska åsigterne: i afseende på det nästan förvånande förrådet af intressanta detaljer hänvisar Rec. till sjelfva afhandlingen.

Det har länge varit bekant, att Syret genom sin förening med brännbara kroppar förvandlar dessa antingen till *Syror* eller *Baser*, hvilketdera beror hufvudsakligast af den brännbara kroppens egna electro-chemiska natur. Nu visar Förf. att Svafvel, Tellur och Selen förhålla sig i detta hänseende som Syret, d. v. s. att likasom Syret förvandlar de brännbara kropparne till Syre-Syror eller Syre-Baser, så förbytas de af Svafvel till Svafvel-Syror eller Svafvel-Baser, af Tellurn till Tellur-Syror eller Tellur-Baser och af Selen till Selen-Syror och Selen-Baser; att vidare, lika som Syre-syrorne genom sin förening med Syre-baserne (El. positiva syrsatta Metaller) gifva upphof åt de så kallade Syre-Salterne, så uppkomma genom Svafvel-Syrorne förening med Svafvel-Baserne (El. positiva

Svafvel-metaller) hvad Förf. kallar Svafvel-salter; af Tellur- och Syrorne och Tellur-Baserne (El. positiva Tellur-metallerne) Tellur-salter o. s. v.; och att änteligen Vätesyrorne, efter högsta sannolikhet, ej kunna förenas med Syre-Baserne, utan att i stället uppkommer, under bildning af vatten, en förening mellan Syrans och Basens radicaler, hvilket slag af föreningar, utgörande de mot Vätesyrorne svarande Salter, Förf. kallar *Haloid-salter*. I följd af allt detta indelar Förf. de El. negativa enkla kropparne i 3:ne classer nemligen:

1:o *Saltbildare* (Corpora halogenia) hvilka neutralisera de El. pos. metallerne till salter (och med *Väte* bilda Syror): Chlor, Brome, Jod och Fluor.

2:o *Syre- och Bas-bildare* (Corpora amphigenia) som ej neutralisera metallerne, utan förvandla dem till Syror eller baser: Syfte, Svafvel, Tellur och Selen, samt

3:o Sådane, som saknande begge dessa egenskaper, af andra classens kroppar förvandlas till Syror: Qväfve, Väte, Fosfor, Bor, Kol, Kisel och de El. negativa Metallerne.

Derefter uppställer Förf. en fullständig Nomenclatur för dessa nya föreningar, mot hvilken visserligen ett och annat kunde vara att anmärka, men hvilken dock måste antagas till dess man finner något bättre att sätta i stället. *Haloidsalternes* namn bildas af begge beståndsdelarnes med ändelsen *ur* eller *id* på Saltbildarnes, allt som föreningen svarar mot ett *oxidul-salt* eller ett *oxid-salt*: således heter det *Jernchlorur* i stället för Saltsyrad Jern-oxidul och *Jernchlorid* för Saltsyrad Jern-oxid. Föreningar, som hålla mindre eller mera af Saltbildarn, utmärkas genom tillsats af orden *sub* el. *super*, t. ex. *subchlorur*, *superchlorid*. Haloidsalternes föreningar med metallens Syre-basis el. med Saltbildarens Vätesyra, kallas *basiska* eller *sura* Haloidsalter, t. ex. basisk Jernchlorid, sur Guldchlorid o. s. v. Håller oxiden 2, 3 el. flere gånger så mycket radikal som sjelfva Haloidsaltet, så utmärkes detta med räkneorden *tväfaldt basisk*, *trefaldt basisk* o. s. v.

Hvad vidare angår nomenclaturen för de öfriga salterna, hvilka af Förf. med ett gemensamt namn kallas *Amphid-salter*, så gör denna sig sjelf, blott man funnit en passande nomenclatur för Syrorne och Baserna. För Syre-syrorne är den redan gifven och allmänt antagen. Likaså äfven för Syre-baserne. De öfriga syrorne bildar Förf. nu i sträng enlighet med Syre-Syrorne,

Således, likasom kropparnes af tredje klassen föreningar med Syret kallas *Syror*, *Syra*, så benämner Förf. samma kroppars föreningar med *Svafvel Svastor*, *Svafva*, med *Tellur Telluror*, *Tellura* och med *Selen Selenor*, *Selena*. Och likasom en lägre *oxidation* af en brännbar kropp heter *Syrlighet*, så kallas nu en lägre *Svafvelbindningsgrad* deraf *Svafvlighet*, och vidare *Tellurighet*, *Selenighet*. Således säger Förf. t. ex. *Arseniksvafva*, *Arseniksvafvlighet*, *Underarseniksvafvlighet*, *Väte-Tellura*, *Väte-Selena* (Tellur- och Selen-bunden Vätgas, hvilka således, likasom äfven den Svafvelbundna Vätgasen, ej mera få räknas till Vätesyrorne). — Saltbasernes namn bildas i allmänhet genom en förening af begge beståndsdelarnes t. ex. *Svafvel-Baryum*, *Tellur-kalium*, *Selen-Bly*; men om samma El. positiva metall gör 2:ne baser med samma basbildare, så åtskiljas de genom ordningen, i hvilken beståndsdelarnes namn följa på hvarandra t. ex. *Svafvel-Jern* (Fe S^2) och *Jern-Svafvel* (Fe S^3). — Af Syrornas och Basernas bildas änteligen Salternas namn på samma sätt, som vid Syre-salternas benämning öfligt är. Man säger således *Vätesvafveladt Svafvelkalium*, *Arseniksvafvligt*, *Underarseniksvafvligt Svafvel-Natrium* o. s. v. Salternas olika mättningsstillstånd utmärkes med räkneorden *tvåfaldt*, *trefaldt* &c., eller *till* $\frac{2}{3}$, *till* $\frac{1}{3}$ &c. allt som syran håller 2 eller 3 &c. gånger eller $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{3}$ &c. så mycket af basbildaren som i det neutrala saltet. I latinska nomenclaturen antar Förf. *Sulfidum* (Svafvelsyra), *Telluridum* (Tellursyra), *Selenidum* (Selenisyra) i enlighet med *Acidum*, samt vidare *Sulfidum arsenicicum*, — *arsenicolum*, — *hyperarsenicolum* för *Arseniksvafva*, *Arseniksvafvlighet* och *Underarseniksvafvlighet* &c. Hvad salterne angår, så säger Förf. *Sulfarsenias*, *Tellurarsenias*, *Selenarsenias* (Arseniksvafvlade, Arseniktellurade, Arsenikselenade salter), liksom om man, i stället för *Arsenias* (Arseniksyrade salter) sade *Oxyarsenias*. I allt öftrigt äro benämningssätten helt och hållet de vanliga.

Härefter öfvergår Förf. till en ganska detaljerad beskrifning af de så kallade *Svafvelsalterna*. I den del af afhandlingen, som finnes tryckt i denna årgång af V. Ac. Handl. beskrifvas de *Vätesvafvlade*, *Kolsvafvlade*, *Arseniksvafvlade*, *Arseniksvafvliga*, *Underarseniksvafvliga*, *Molybdænsvafvlade* och *Öfvermolybdænsvafvlade* salterna. Kännedomen om dem måste af sjelfva afhandlingen inhämtas. Rec. vill endast tillägga, att det,

att sluta af dessa Förf:s undersökningar, ej synes vara en nödvändig följd, att en El. negativ brännbar kropp skall hafva lika många Svafvelsyror som han har syresyror; ty kolet har blott en Svafvelsyra, men 2:ne Syre-syror, Arseniken 3 Svafvelsyror och 2 Syre syror samt Molybdæn tvenne Svafvelsyror, men blott en syre-syra. Likaså anmärker Rec. att begge Molybdænsvaflorne (Mo S^3 och Mo S^4) samt på vist sätt äfven Arsenik-svafla (As S^5) äro af Förf. upptäckte nya föreningar, som nu af honom beskrifvas.

d) Undersökning af så kallad Jernsinter (hammarslagg); af C. G. Mosander. sidd. 204—210.

Är en rättelse utaf Jernsinterns analys af Berthier, som fann den vara en ny Jern-oxid, hvars Syre skulle vara till oxidulns = 7: 6 eller efter den vanligare åsigten, en ny oxidum ferroso-ferricum af 2 at. oxidul och en at. oxid ($\text{Fe}^2 \text{Fe}$). Förf. visar att Sintern består af 2:ne särskilda lager; att det yttre ej har en constant sammansättning, utan att halten af oxid aftar från yttre ytan inåt; att det sannolikt var hufvudsakligen detta lager, som af Berthier analyserades; samt att deremot inre lagret har en öfverallt lika composition, och utgöres af en ny Jernoxid-oxidul, der oxidens syre är till oxidulns = 1: 2 (således $\text{Fe}^3 \text{Fe}$).

e) Om högre Svafvelbindningsgrader af Kobolt; af J. Setterberg. sidd. 211—215.

Genom Kobolt-oxidens blandning med 3 gr. sin vigt svafvel och upphettning till en temperatur, som ej gick till glödning, erhöles en svart Svafvel-kobolt, hvilken Förf:s analys ådagalägger vara Co S^4 och således sannolikt proportionell mot syran. Förut försöktes att producera en svafvel-kobolt genom superoxidens upphettning uti torr Svafvelbunden vätgas: försöket lyckades, men då den erhållna Svafvel-metallen behandlades med dil. Saltsyra, upplöstes en del under utveckling af svafvelbunden vätgas, och ett kolsvart pulver (Co S^4) återstod. Förf:s icke klart uttryckta mening synes vara, att resultatet af Superoxidens upphettning i Svafvelbunden Vätgas är en blandning af Co S^2 och Co S^4 : Rec. för sin

del kan ej skilja sig från den tanken; att den verkligen är Co S^3 , hvilken, i följd af Saltsyrans prädponderande affinitet till oxiden och den högsta svafvel-koboltens olöslighet, vid tillkomsten af Syran sönderdelas i Co S^2 , som vidare decomponeras, och i Co S^4 , som oförändrad afskiljes.

Technologi och Ekonomi.

- 1)* Jerncontoirets Annaler 1824. Åttonde Årgång. (VIII. 1. 129.)

Dessa Handlingars första till och med 7:de årgång äro recenserade i Svea VIII. I. sid. 134; en fortsättning af denna artikel skall framdeles meddelas.

- 2) Gaslysningens egenskaper, företräden och beredningssätt m. m. med 3:ne plancher; af A. Gericlius. (VIII. II. 154).

Denna lilla tillfällighets-skrift, föranledd af det för ett år sedan af det i England inrättade Foreign GasCompany gjorda anbudet att upplysa Stockholm med Gas, är ett, så vidt Rec. utan tillgång till originalet kan dömma, ej utan skicklighet gjort utdrag utur Accums 1819 utgifne *Description of the process of manufacturing coalgas &c.*, med några från andra källor hämtade tillägg. Man saknar väl således här i allmänhet underrättelse om de framsteg, som gaslysningen gjort sedan 1819; men det oagtadt är Rec. öfvertygad, att den, som af denna lilla skrift ej väntar mera än den är ämnad att gifva, d. v. s. en kort och generell upplysning om beskaffenheten af gasberedningen och gaslysningen, ej skall lägga den otillfridsställd ifrån sig. Väl skulle det vara för Rec. en lätt sak att uppleta åtskilliga anledningar till anmärkningar: så t. ex. påstås det pag. 67 att Kilkenny-kolen ej hålla bitumen (Hr Accum har dock af dem fått från 1272 till 2116 cub. fot gas per chaldron: hvarifrån har då den kommit?); pag. 46 att de i den icke rena kolgasen befintliga Svafvelb. Vätgasen och Kolsyran svärta och ansätta hvit målning och metaller (men genom den renade gasens förbränning genereras ju också en stor mängd Kolsyra: hvarföre har då ej denna samma vär-

kan?); pag. 63 får man lära känna en Kolsyrlig Ammoniak o. s. v.; men dessa och flera dylika misstag, ehuru önskeligt det varit att de ej funnits, röra mera smärre detaljer än själva hufvudsaken och minska ej i väsentelig mon skriftens brukbarhet. Den del af noterna, som röra chemiska ämnen, äro för det mästa ordagrant afskrifne ur Berzelii Chemie 1:a Delen.

Af de snyggt graverade plancherne föreställer den första gas-apparaten vid Myntet i London, den andra ett i Encyclop. Britt. projecterat mindre gasverk; och den tredje teckningar af 4 de brukligaste så kallade gas-lamporne eller sätten att inom hus anbringa gas-lysningen.

- 3) Berättelse, uppläst uti K. Landtbruks-Akad. offentl. Sammankomst, d. 28 Jan. 1825, 24, 25, af Akademiens Direct., Grefve A. G. Mörner. (VIII. 1. 150.)

Då dessa Berättelser sjelfve äro Recensioner af hvad inom Landet, uti Landtekononiskt och industrielt hänseende genom Regeringens och enskildes gemensamma bemödanden under anförda år, sig tilldragit, synes en recension af dem vara mindre nödvändig. Att se dessa bemödanden på *en taf-la* årligen tecknade, utan annan försköning än den de factiska uppgifterna sjelfve förmå åstadkomma, måste för Medborgaren i mer än ett hänseende vara interessant.

- 4) Strödda Anmärkningar rörande Skånska Åkerbruket med särdeles hänsigt till slättbygden, af J. Rabén. (VIII. 1. 150.)

Denna afhandling skall vara uppläst i det nyupplifvade Fysiografiska Sällskapet d. 21 Maj 1825, och på någras begäran särskildt till trycket befordrad.

Förf. upplyser de rakt motsatta satserna "jorden behöfver hvila: dess hvila är öfverflödig" med de erfarenhetsbevis Skånska Åkerbruket lemna, i synnerhet dess vaxelbruk. Att ett arbete i Lund blifvit tryckt på *godt papper och med vackra stilar*, såsom det nu anmälda, lär vara en sällsynthet och bör ej obemäldt lemnas.

5) Landbruks-Lexicon. (VIII. 2. 158.)

Rec. har haft tillfälle att se många böcker, som kalla sig Lexica och Lexidia, men ännu aldrig någon så tunn som denna: med skäl kan här anmärkas, att om Fischerströms Ekonomiska Dictionair under arbetet blef för *störväxt*, så har denna för mycket *knutit sig* i växten, för att, utan allför mycket anspråk, få namn af Lexicon. 90 artiklar i alfabetisk ordning uppfattas af denna Lexicaliska byting. Dess ändamål är att uppgifva "huru mycket arbete af åtskilliga slag kan utgöras af ett dagsverke och hvarefter beting kan utan förlust, hvarken för den betalande eller arbetande, öfverenskommas, nämligen uti Upland."

6) Försök till Bokhålleri för Landbrukare af J. C. K (uylenstjerna). (VIII. 2. 155.)

Förf:s Namnchiffer är icke obekant för hvar och en, som haft tillfälle att läsa de många goda och begrundansvärda artiklar, som i "Läsning för Östgötha Landtmän" finnas och hafva J. C. K. till författare.

Hr Thaers LandbruksBokhålleri, hvars grunder Hr Professor Carling uti en förberedande lärorik Inledning utredt, äro på Tyska viset mer i stort tilltagit och kanske för sin vidlöftighet, i början åtminstone, derföre hos oss afskräckande. En application af dessa grunder, gjord af Svensk, speciel och insedd erfarenhet, måste för hvar och en vara upplysande, som icke af "maklighet ellör fåfångans lättsinnighet" låter i sin hushållning den ena dagen komma som den andra gått: och är sådana Hushållares antal hos oss ringa?

7) Nyaste Husskatt för Stad och Land. (VIII. 2. 156.)

Ett Nytt schene raritets Magazin med gamla, till det mästa förlegade varor, hvilkas kännedom, "icke är att betala med penningar:" påstår åtminstone den Tyska Magazinsförvaltaren i Företalet.

8) Den erfarne Husvännen. (VIII. 1. 125.)

I jemförelse med föregående arbete har detta, i Rec:s ögon, ett betydigen stort företräde, som det likväl ensamt hämtar från sin korthet. Sedan köparen fått lära sig göra

Rose Aromatique, Crambambuli, eau de Manheim, Karmin; Florentinerlack, Cerat en creme, ett skönhetsmedel, som påstås här, de Engelska Damerne nyttja, undervisas han att eftergöra "det philosophiska Silfverträdet" och att "i hast förfärdiga ett besynnerligt träd af Bly och Tenn;" ett i sanning besynnerligt träd! Mången skulle likväl med Rec. vara färdig att betala 20 sk. för all denna härlighet, om endast det sid. 35 uppgifna medlet mot Liktornar vore souveraint. "Man pressar saften af Portulake, väter ofta Liktornarne dermed, och låter den blöta kluten ligga på dem, så gå de bort utan minsta besvärighet."

- 9) Om Kreaturs Gödning, sättet att i England och Irland insalta smör och kött, samt om Methoden att röka nötkött i Hamburg. Belönt Prisskrift af Chr. Martfeld. (VII. 2. 310.)

Ett arbete som hedrar Författaren, Öfversättaren och Förläggaren gemensamt.

Den sorgfällighet hvarmed anförda hushållsgöromål utomlands skötas, torde likväl hos oss komma att förvåna så väl köpare som säljare, ehuru bådas interessen derigenom lika befordras.

- 10) Hönsgården, eller Sättet att uppföda och sköta Fjäderfä. (VII. 2. 112.)

Att äfven denna del af enskilda Hushållningen kan, i granskning af någon stor stad, lemna betydlig inkomst, är utan all tvifvel. Förf:s afsigt är, att i denna afhandling visa *hur* en sådan hushållning "efter riktig method" bör inrättas. Här afhandlas således dessa kreaturs skötsel, föda, kläckning, gödning, sjukdomar m. m. med utförlighet och synbar sakkännedom.

- 11) Tabellarisk Framställning af Hästens Tänder m. m. Af M. v. Erdelyi. (VIII. 2. 156.)

Uti de flesta af våra Hästböcker finnas, som bekant är, dylika tabeller; men dels äro de i en alltför liten scala tecknade och således otillfredsställande, dels med så ringa gra-

phisk skicklighet utförda, att de äfven derföre måste blifva opålitliga. Stenstryckstabellen är med sorgfällighet utförd; tänderna uti nära naturlig storlek, tecknade på svart grund, visa sig med sina särskilda afskärningar lärorikt för betraktaren och jämföraren.

12) Om Taktäckning på Landsbygden m. m. af C. H. Ankarsvärd. (VII. II. 311.)

Denna Afhandling kan på visst sätt anses som ett Supplement till den under N:o 3 nyss anmälda Berättelsen; emedan de Statsekonomiska betraktelserna directe angå Kgl. Landtbruks-Akademien, och recensera åtminstone dess experimental-åligganden.

Rec. har ännu icke haft tillfälle se dessa lertakskifvor, ännu mindre huru de uthärda våra klimatiska ytterligheter; men är icke olugad att antaga deras duglighet, af den erfarenhet Rec. inhämtat genom försök, nyligen gjorda i Upland, att genom ler, sand och mossa till en massa vederbörligen bearbetadt och hopstampadt, samt å tunnt halmbelagda tak noggrannt utbreddt och tillpackadt vinna samma ändamål. Skulle denna taktäckning komma att äga åtminstone samma bestånd, som det med lertakskifvor, så drager Rec. icke i betänkande att anse det vara mindre kostsamt, och hvad prydligheten vidkommer fullt jämförligt med det Förf. uppgifver. Ett comparatift resultat kan först efter några år i denna fråga med pålitlighet vinnas.

Vid slutet af sitt lilla arbete anar och bekänner Förf., att "det skall säkerligen synas mången alltför löjligt, och man skall icke mycket försvara att ej så är, att ifrån en inledning om Halmtak komma till en sådan slutsats," att Regentvärdet uppskattas efter de minnen, som Regenter efterlemna och "att en konungs erkänt välgörande afsigter icke böra förfelas genom underordnade myndigheters osäkerhet vid verkställigheten." Slutsatsens sanning, såsom grundsats, kan af ingen bestridas: huru den kan blifva slutsats efter en inledning om Halmtak, bevisar, i Rec:s tanka, en författares dialektiska skicklighet att från små och obetydliga premisser komma till stora och stundom förvånande reflexioner, t. ex. från Halmtak till "lysande och granna Militär-Uniformer, Code Napoleon och de Alpiska väganläggningarne."

Astronomi, Physik och Matematik.

- 1) Elementar-Cours i Mathematiken af E. Harvfelfeldt. Del. 1—4 med 16 planch. (VII. II. 311.)

Fäderneslandets litteratur har, så vidt det är Rec. bekant, hittills saknat en bok, som på ett enda ställe innehåller vetenskapen i den omfattning som härstädes, ehuru de särskilda delarne förut till största delen äro afhandlade. Då man således hittills måst tillfridsställas genom utländska arbeten, var det ett kraf att erhålla en handbok, som motsvarade närvarande tids behof och vetenskapens nuvarande tillstånd. En sådan bok borde vara af den beskaffenhet, att den dels icke afskräcker genom sin vidlyftighet, i hvilket fall den visserligen af de flesta blefve obegagnad; dels icke är för mycket afstympad och sammanträngd, då den, begagnad, icke kan medföra den fullständighet eller den klarhet, som vid vetenskapens studerande är nödvändig. Bunden genom det inom fäderneslandet öfverklagade bokhandelstvånget, synes Förf. hafva förfallit till det senare. Om fäderneslandets ungdom härigenom gjort någon betydlig vinst, är ej så lätt att afgöra. Rec. tror likväl, att, då allmänheten äger på modersmålet en så brukbar handbok som denna, boken med begärlighet användes, hvarigenom ock, i synnerhet i vissa delar, en nödvändig fasthet och grundlighet kommer att saknas. Vare detta dock ej sagdt för att förringa bokens värde. Deri är icke något, som Rec. skulle önskat uteslutet; men väl äro flera partier, som han önskat antingen fullständigare utvecklade, eller ock helt och hållet tillagge. Den fullständigaste afdelningen är Plana och Spheriska Trigonometrien; den kanske minst utvecklade är Equations-Theorien, hvilken här nästan tyckes inskränka sig till Problemet för numeriska equationer. Rec. hade här önskat något mer varit nämndt om Litteral-equationers upplösning, samt den allmänna idé vidrörd, hvilken här ligger till grund för de kända upplösningarne; hvarigenom ock blifvit nödvändigt att afhandla Symmetriska functioner af en gifven equations rötter; hvarigenom ock ett klarare begrepp kunnat inhämtas om equationers formerande, hvilkas rötters utseende är gifvet. Vid Högre Geometrien hade varit ändamålsenligare, att fortgå helt och hållet analytiskt, i synnerhet när man

utgått ifrån equationer emellan tvänne obestämda såsom gifven; till hvilket ändamål isymmetri tjenat en teori om Coordinataxlarnes equationer i afseende på de förut antagna: då man ock sättes mindre i beroende af geometrisk construction, än då man antager såsom gifna de vinklar, hvilka formeras emellan begge Systemernas Coordinater. Sammanhanget emellan Differential-Räkning och Theorien om deriverade Functioner, äfvensom theorien om de arbitraira Independenter, hvilka ingå uti primitiva equationer till framställda differentialequationer, torde kanske äfven behöft en närmare utveckling. Detta är sådant, som behöft en närmare granskning, på det att denna lärobok skulle fullkomligt ersätta begagnandet af läroböcker på främmande språk. Så länge detta icke blifvit uppfyllt, kan Rec. icke undgå att tro det begagnandet af denna lärobok ensam icke annat än ofullkomligt uppfyller ett åsyftadt ändamål.

2) Praktisk Geometri för Lancasterskolor af Ger e l i u s. (VII. II. 511.)

Vid anmälandet af detta arbete anser Rec. den fråga böra framställas, huruvida det är möjligt, att genom den så kallade växelundervisnings-metoden meddela en lefvande kunskap i en så abstrakt vetenskap som Geometrien? Det är klart, att den Geometriska kunskap, som härvid åsyftas, är uteslutande praktisk, d. v. s. en öfning uti Problemer, vid hvilkas upplösning dels Mechanisk färdighet, dels Geometrisk construction erfordras. Det förra innehåller nästan blotta postulater; i sednare fallet är det väl icke tänkbart att kunskapen kan i allmänna lifvet äga något värde eller användning, om den icke på något sätt sammanbindes med theoretisk kunskap; utan den senare blefve den förra blott en tom form utan innehåll. Detta samband är i anförda skrift beredt genom definitioner eller beskrifningar af de figurer och constructioner, som erfordras. Dock dessa definitioner kan Rec. icke undgå att finna till en del origtiga och otenjliga: utom det att sådana ej äro tillräckliga att förklara de operationer, som vid ett ifrågavarande Problem böra företagas. I valet af Problemer röjer sig dels fattigdom, dels rikedom, begge af förvänd egenskap; fattigdom deri, att flere ganska

nyttiga, icke svårare, Problemer saknas; rikedom deri, att ett helt och hållet samma Problem sönderdelas i flere. Hvilken är t. ex. skillnaden emellan följande 3:ne problemers som särskildt anföras: 1) att dela en triangel i tvenne lika delar, så att största sidan på samma gång blifver midtitskuren, 2) så att den minsta sidan blifver midtitskuren, 3) så att sidan, som till storlek är mellan de båda öfriga, blifver midtitskuren? — I det anförda utkastet till Proportionslära saknas helt och hållet den fullkomligt praktiska grundsats, att emellan 2:ne gifna storheter finna ett fullkomligt, eller, då detta ej låter sig göra, ett approximeradt förhållande o. s. v. Rec. anser tillräckligt vara anfördt, för att ådagalägga, det denna bok alldeles icke kan uppfylla sitt ändamål. — Så grofva tryckfel, som "att af 3:ne gifna lineer göra en *likbens* triangel", borde hafva kunnat undvikas.

3) I K. Wet. Acad:s Handl. för år 1825:

- a) Berättelse öfver försök till bestämmande af Secundpendelns längd och vatnets tyngd; af Jöns Svanberg. Sidd. 1 — 116.

Detta arbete äger den dubbla syftningen, att nämligen så väl en gång för alla till oföränderlighet fixera alla förut arbiträrt antagna enheter, uti vårt existerande systeme af mått, mål och vikt; som ock att genom Svenskt bidrag medverka till antingen ett noggrannare bestämmande, eller åtminstone till verifierande af förut antagna elementer i de Physico-Mathematiska vetenskaperna.

Hvad det förstnämnda af dessa ändamål, eller fixerandet af enheterna till ett gifvet systeme af mått, mål och vikt, angår, så kan detta aldrig med vederbörlig säkerhet åstadkommas, utan genom dessas jemförande med sjelfva de allmänna verlds-phenoménerna, hvilka, åtminstone för årtusenden, ingen märkbar förändring undergå, sådane som yttre dimensionerna af den planet vi bebo, tiden af dess rotations fullbordande omkring sin axel, och måttet på dess gravitations effect under en bestämd latitude. Sålunda utgår det fransyska metriska systemet, hvilket (om allt härvid vore till skapande å

nyo, och man i alla afseenden ägde fullkomlig frihet, att allenast bestämmas ur vetenskapliga considerationer), ostridigt framför alla andra äger det mest afgjorda företräde, ifrån det, såsom känt antagna, afståndet mellan Equator och Polen, och kan emot detsamma allenast den anmärkning göras, att sjelfva det grund-phénomène, ifrån hvilket det utgår, hvarken är, eller någonsin kan blifva omedelbarligen observeradt, utan således alltid måste concluderas, visserligen till följe af en öfver alla tvifvelsmål i det närmaste uphöjd théorie, men icke desto mindre théorie, som icke kan undgå att ännu innehålla något hypothétiskt, och som, äfven detta oberäknadt, måste afficieras af den ännu saknade fullkomliga bestämdhet i dertill hörande uppgifter för ungefärligen 30 år sedan. Vare dock härmed huru det vill, och ehvad förbättring än en framtid må kunna åstadkomma i härvid ingående elementer, så kan i alla fall deraf aldrig uppstå någon sådan correction, att inflytelsen deraf kunde blifva märkbar, äfven i de på Vetenskaplig noggranhet strängast yrkande undersökningar. Emedlertid, och för att icke allenast förekomma alla härvid till befarande inkast ifrån detta håll, utan äfven för att bereda möjligheten af en lättare renovation utaf den decreterade rikslikaren för längde-måttet, hvilken måhända i en framtid någon gång kunde vara förkommen, eller ock på grundade anledningar blifva misstänkt för att hafva undergått någon våldsam behandling, ansågo äfven de franska lärde för nödvändigt, att på samma gång anställa jemförelse mellan sin mètre och enkla secund-pendelns längd, observerad under Pariser Observatorii latitude, hvarigenom alltså dubbel verification erhöles. Begge dessa principer lemna, för fixerandet af enheten till alla längdemått, osvikliga grundvaler, och saknar misstanken, om något till befarande till eller aftagande i Jordens gravitations attraction, all anledning af äfven blott rimlighet. Emedan, om man ville antaga, att denna undergått en förändring af allenast en 1000000:del till ökande eller minskande af hvad den var för 2000 år sedan, skulle deraf uppkomma en betydligen ökad eller minskad secular-rörelse för månen, hvarå likväl observationer, som sträcka sig icke mindre än 2546 år tillbaka, ingen aman secular-equation angifva, än den som af allmänna gravitations-theorien härledes. Samma oföränderlighet bibehåller äfven Jordens rotations hastighet omkring sin

axel, och skulle observationerna med ovedersägelig visshet gifva sådant tillkänna, om man antog att dygnet undergått en förändring af allenast $\frac{1}{100}$:dels secund sedan Hipparchi tid, det vill säga, på ungefärligen 1950 år.

Ur dessa considerationer hafva andra Nationers lärde icke ansett dubbel verification nödig; och, då Engelska Parlamentet år 1817 anbefalde en skeende controllering af alla nationens standard mått, antogs därför enkla secundpendelns längd under Londons pol-höjd, till ursprunglig enhet för alla blifvande jemförelser. Samma fråga om reglerande af mått, mål och vikt, som förevarit i Frankrike och England, har äfven från längre tider hos oss blifvit insedd för att röra en af Nationens viktigare economiska angelägenheter, och förordnades, redan under Konung Gustaf III:djes regering, en comité för uppgörande af underdånigt förslag dertill, hvilket äfven 1789 till inhämtande af Collegiernas betänkande remitterades. Emedlertid hade hela denna handling kommit i den fullkomligaste förgätenhet, tills 1809 års Riksdag fråga derom å nyo väcktes af Rikets Ständer, hvilka framför allt yrkade på enhet i princip, och oföränderlighet af riks-likare. Må man icke förväxla någondera af dessa verkliga angelägenheter med frågan om den eller den indelnings-principen, eller med frågan om absoluta storleken af de ursprungliga enheterna. I sanning skulle man, i afseende på dessa sednare, allt för väl kunna hafva stadnat vid Nationens gamla bruk och vanor, utan att därför Vetenskapernas åtgärd i afseende på de förra varit mindre påkallad, och är det således endast ifrån synpunkt af dem, som man bör anse Kongl. Maj:ts till dess Vetenskaps Academie i nåder afgifna befallning, hvarföre äfven uti denna berättelse icke ett enda ord förekommer, som antyder antingen den nya, eller den gamla indelnings-principen.

Hufvuddetaljen af alla härtill hörande experimenter blef Professorerna Svanberg och Cronstrand uppdragen, och vittna, så väl sjelfva försöken, som Experimentatorernas yttersta uppmärksamhet på alla förekommande omständigheter, om slutresultaternas tillförlitlighet inom de gränser af precision, som ämnets vikt fordrar och tidehvarfvets mekaniska hjälpredor till en förundransvärd grad medgifva. Allenast må i afseende på den afgifna berättelsen derom anmärkas, att ön-

skeligt varit, det författaren mindre velat hushålla med angifvande af theoretiska grunderna, till så väl sjelfva försökens anställande, som dessas slutliga beräkning till erhållande af bestämda resultat. Till äfventyrs hade afhandlingen derigenom blifvit triplerad till antal af sidor, men den hade då riktat Fäderneslandets må hända något för fattiga litteratur med en på engång både theoretisk och practisk uppsats, som derjemte kunnat tjena till fullständig förebild för andra, som äfven kunde komma att beträda samma bana; och bör icke oanmärkt lämnas, huru i allmänhet oändligen mera lärorikt det är, att aprofondera sina idéaler uti ett concret objects än att blott studera dem i abstracta formler. Emedlertid skall helt säkert hvar och en, som med verkligt allvar nitälskar icke allenast för vetenskapers trefnad i allmänhet, utan äfven för deras trefnad på Svensk jord, med innerlig fägnad och sann patriotisk känsla erfara, huru, genom en Svensk Konungs ädelmodiga frikostighet, åter tvenne vigtiga elementer i de menskliga kunskaperna på det mest tillfredsställande sätt blifvit controllerade. Endast igenom en fullständig kunskap nämligen om pendeln erhålla vi absolut mått på tyngds-kraften, förutan hvilken intet steg i de Mechaniska Vetenskaperna kan göras. Endast igenom den begynnes och fullkomnas vår kunskap om denna krafts olika intensitet på olika ställen på jorden, till den grad att sjelfva förhållandet af dess yttre dimensioner med icke mindre säkerhet derifrån härledes, än

ifrån omedelbarare grad-mätningar. Sålunda erhålles $\frac{1}{302.5}$

att vara Jordens applatissement, till följe af 20 de sednaste pendel-försök, som på åtskilliga trakter af Jorden blifvit verkställda, och enkla secund-pendelns längd uttryckt i function af latituden

$$= 33.37360 \overset{\text{dec.tum}}{+} 0.17895 \overset{t.}{\sin. \lambda^2}$$

$$= 990.8655 \overset{\text{millimètres}}{+} 5.3132 \overset{\text{mm}}{\sin. \lambda^2}$$

$$= 39.01115 \overset{\text{Inches}}{+} 0.20918 \overset{t.}{\sin. \lambda^2}$$

hvarvid må anmärkas, att Stockholmska observationen ifrån of

wananförde formel aberrerar med $\frac{1}{2250}$ af en decimaltum.

Huru nära föröfrigt denna formel representerar phenomenerna af Jorden, tagen i sitt hela, hvarvid alla local-inflytelser nödvändigt försvinna, kan inhämtas af det resultat den gifver för uppvägandet af Månens massa, hvilken nämligen blifver

$\frac{1}{69.2}$ af jordens massa, (eller precis detsamma som De-

lambre erhållit af Lunar-equationen i sol-tafflorne, och Delaplace af observationerna på ebb och flod), då constanten för dess equatorial-parallaxe antages att vara = 57' 0". Så utgör hvarje djup vetenskap ett organiskt helt; och böra dessa resultat väcka så mycket lifligare fägnad, som vi numera icke äro nödsakade att anse dem, såsom en blott nådegåfva af utländske lärdes verksamhet. Allenast kunde man önska en större massa af svenska observationer, och att således analoge än vidare måtte repeteras på åtskilliga punkter af vår Scandnaviska halfö. Mätte Katerska pendeln icke nödsakas erfara det hårda ödet att för bristande understöd allenast stadna på Stockholms Observatorium, för att der slutligen nedrostas.

b) Stjernoccultationer och Solförmörkelser, observerade af O. Ankersvärd. Sidd. 117—118.

Om denna Afhandling kan icke sägas annat än att den ännu saknar den redaction, som egentligen bör bestämma dess vetenskapliga halt. Emellertid bör vetenskapen alltid erkänna sin förbindelse för äfven blotta meddelandet af en observation.

c) Tredje Bidraget till Geographiska Longituds-bestämmingar; af G. Bohr. Sidd. 201—205.

Häruti lemnas en fullständig uppgift för corrigerande af så väl Nyköpings och Moskwas longitader, som Måntafflor-nas fel, och vittnar ytterligare om den förtjenstfulle Författarens vetenskapliga nit.

Krigsvetenskap.

1) Kongl. Krigsvetenskaps Akademiens Handlingar. År 1825. (VIII. 2. 157.)

Denna Argång innehåller: 1:o Svar på Kgl. Krigs Akademiens fråga: "Hvilka utvägar äro med afseende på vårt

lands local och tillgångar de lämpligaste att vidtaga, för att med Arméns rörlighet i fält förena inskränktares magazins-upplag än hittills vanligt varit; af hvilka slags persedlar böra sådana upplag egentligen göras; och i hvad mån kan det nu gällande underhålls-sättet i fält förenklas, med bibehållande af en för soldaten tillräcklig föda?" *Belönt prisskrift af J. P. Billberg.* Förf. har tydligt utredt olägenheterna af närvarande provianteringssätt, samt uppgifvit de fördelar man af ett nytt bör söka att vinna. Dessa kuma, enl. Förf:s åsigt, hufvudsakligen ernås derigenom, att hvar Corps sättes i tillfälle, att, äfven utan tillitande af fältmagasinen, sjelf ombesörja sin proviantering. Soldaten skall derigenom erhålla en mera sund föda, emedan han i det görligaste får samma slags föda i fält som på roten; forslingstungan blir mindre; Corpsernas sjellständiga rörlighet större; Magazinerne mera transportabla; besparing vinnes; samma provianteringsätt är äfven under tåg genom landet användbart; och befälets redovisningsskyldighet minskas genom dess införande. Allt detta är i detalj utveckladt, och afhandlingen vittnar om redighet i uppfattning och framställning. Förf:s varning att ej för hastigt införa förändringen, utan blott småningom och efter vunnit erfarenhet, vittnar om ett agtningsvärdt nit för sak, mer än om begär att genomdrifva egna meningar.

2:o *Belönt Svar på Akademiens prisämne, angående Ankartåg af Jern,* af J. E. Zetterlund. Bidrager att utveckla ett ämne, hvars interesse sedermera mycket tillväxt och föranledt nya fullständigare upplysningar.

3:o *Svar på Akademiens fråga: rörande virke för Artilleri Materialens behof.* Kort och populärt utredande af ämnet.

4:o *Något hörande till Colonn-ställningens historia.* Öfversättning. Hade utan synnerlig skada kunnat vara borta. I början af denna artikel underrättas man, att "Epaminondas vann bataljen vid Leuktra mot Thebanerne."

5:o *Om Campement i Hyttor,* af N. V. Brock.Utförlig afhandling på Norrska Språket, intygande en noga kännedom af ämnet.

6:o *Utdrag af Förvaltningens af Kgl. Krigs-VetenskapsAkademien Års-Berättelse.* Tämmligen inagert.

7:o *Taktiska Fördehningens Års-Berättelse,* af Frih. N. A. Djurklo. Innefattar i synnerhet en utförlig och billig recension af det nya Exercis-Reglementet för Regimenterne till fot. Stilen i denna artikel har en alldeles egen karakter af för-

trolighet, nästan i tonen af en conversation, hvilket, ehuru trefligt, likväl i en Akademies Handlingar förekommer oförväntadt. Så mycket mera bildad och konstrik är deremot stilen i 8:o, *Tal hållet i Kgl. Kr. V. Ak. d. 12 Nov. 1824* af Frih. G. F. Wirsen. Detta Tal utgör äfven en slags årsberättelse, emedan det upptager en stor mängd af senare tidens förbättringar i Krigsväsendet, med en hos Civil ämbetsman alldeles oförmodad sakkäpnedom. De här förekommande betraktelser öfver den nyaste tiden, krigsmagtens förhållande till Staten, behofvet af krigarens sysselsättning under friden, m. m. äro ganska intressanta och väl värda att behjertas. Innehållet är föröfrigt rikt och omväxlande.

Stilen i åtskilliga artiklar och correcturet äro icke så värddade, som man skulle vänta sig i Vetenskapshandlingar, utgifna under en Akademies Auspicier.

- * 2) Föreläsningar öfver Artilleriet af J. Isander. Del. 1-2. (IX. 1. 139)

Philologi.

- 1) Hebraisk Ordbok för Skolor och Gymnasier. Författaren, Dosenten i Österl. Spr. vid Lunds Akademi Hampus Kristoffer Tullberg. (VIII. II. 155.)

Under den ännu rådande bristen på ett inhemskt och för billigt pris tillgängligt Hebreiskt Lexikon, är denna Ordbok en behöflig och tjenlig hjälpreda för Begynnare, ehuru den, såsom blott ordbok, icke kan innefatta exempel och utförda citationer, hvilka i ett Lexikon öfver de gamla språken äro mera oungångliga, än i något af de moderna språken. Förf. har hufvudsakligen följt Gesenius, men stundom i bemärkelsen ordning afvikit från honom, emedan han ansett "Gesenius förfarande i detta fall föga consequent, enär Gesenius under stundom sätter den ursprungliga bemärkelsen i sista rummet, dels då den blott sällan förekommer, dels äfven annars af obekant orsak." Oftast härrörer dock denna afvikelse derifrån, att Förf. tror, att verberna böra och kunna återföras till

några få urstammar, i följe hvaraf han antagit andra grundbemärkelser än Gesenius, samt att han på denna hypothes bygger sina bemärkelse-följder, ehuru han sjelf uppgifver dessa urstammar blott såsom "etymologiska gissningar," hvilka endast efter moget pröfvande böra antagas eller förkastas. Flere af dessa äro emedlertid mer än blotta gissningar och förtjenande all uppmärksamhet, men ofta äro de mycket för långt drifna. Så t. ex. antager Förf. att *kaf* är den enstafviga urformen för קפ, slå, men äfven för קפת rena, i följe hvaraf קפת ursprungligen måste betyda slå, slå bort, sedermera: slå bort smuts, d. ä. rena, hvilket blir en alltför långväga och nästan orimlig bemärkelse-ledning. Härvid bör dessutom anmärkas, att Förf. vid bestämmandet af dessa urformer icke blott låter gom-bokstäfverna ך och ם vara identiska med hvarandra, utan äfven antager strup-bokstafven ך, såsom identisk med de nyssnämnde gom-bokstäfverna, hvilket utan tvifvel är alldeles orätt. Emedlertid är Förf. i denna bokstafs-identifiering så ytterst consequent, att han äfven vill utmönstra ur svenskan de i främmande ord förekommande bokstäfverna *c*, *z* och *ps*, hvarföre han skrifer: *Dosenten, resiprok, Sefanias, Salmerna.*

- 2) *Corpus Auctorum Romanorum.* — T. Livii Patavini quæ supersunt Opera. Ex recensione Ernesti curavit Joh. Tranér. — Tomus IV. Historiar. Lib. XLVI—CXL. (rätteligen Historiar. Lib. XLI—XLV. Epitomæ Lib. XLVI—CXL.) (VIII. II. 157.)

"Ex recensione Ernesti" är en mindre noggrann bestämning; ty Ernesti (välförståendes icke den vidtberömda Johan August, utan dennes brorson August Wilhelm) lemnade i sin upplaga blott ett oförändradt aftryck af Drakenborchs text. — Med den här anmälda Tomen är Livius afslutad. Mätte icke med detsamma hela den vackra samlingen af Latinska Classici vara afslutad, hvilken i valet af goda texter, möjligaste felfrihet, och typographisk skönhet täflar med de bättre utländska. Den har nu växt till elfva tomer, innehållande Tacitus, Cæsar, Cornelius Nepos, Li-

vius, Lucretius fullständigt, samt af Cicero afhandlingen de Oratore. Till fortsättandet af detta berömliga och förtjenstfulla företag tillönskas all uppmuntran af Classiska studiernas älskare.

5) Epitome Historiæ Sacræ in usum Tironum linguæ latinæ; auctore C. F. Lhomond. (VIII. 2. 154.)

Genom en ren och lätt stil är denna bok onekligen användbar för de första öfningarne i latinet. Men huruvida det just så "klokt hushållas med Ungdomens tid," om man — enligt Utgifvarens afsigt — söker att tillämpa boken på en gång till sakstudium och språkstudium, kan högeligen betvivlas. Skall Bibliska Historien bibringas under explication och analys af glosor, liksom i smyg, så blir den åsyftade realkunskapen hvarken Biblisk eller Historisk. Med bättre uppmärksamhet, oafbrutnare sammanhang och större tidsbesparing inhämtas båda dessa läroämnen, om åt hvardera egnas en särskild omsorg.

4) Grekisk Schol-Grammatik af Ph. Buttmann; Öfv. af J. Faxe. (VIII. 1. 129.)

Genom denna, i Tyskland högt agtade, Läroboks öfverflyttning på vårt språk, har vår undervisnings-litteratur erhållit en vigtig tillökning. Men fastän den heter Schol-Grammatik, må man dock ej föreställa sig, att den är passande vid första elementar-undervisningen. Den är till detta ändamål alltför vidlöftig, och dessutom är dess form icke derföre beräknad. Ty orimligt vore det t. e., att begynna ett språks studium med läran om dess dialekter, innan man ännu ens lärt känna bokstäfverna, långt mindre något annat af språket, till hvilket dialekterna såsom afvikelser höra. Men för undervisningen vid Gymnasierne, der så mycket af Grammatikan bör förutsättas såsom kändt, att lärjungen kan börja fordra en mera detaljerad utveckling af dess lärostycken, är den ganska tjenlig, äfvensom till grundläggning vid akademiska undervisningen. Öfversättningen är nog lätt gjord, och correcturet, för att vara i en lärobok, alltför vårdslösadt. — Här må anmärkas, att vi redan förut på Svenska äga ett i Åbo 1822 utkommet "Försök till Grekisk Språklära för Scholor;

af J. J. Tengström," hufvudsakligen ett utdrag ur Buttmanns Grammatik, hvilket genom sin ringare vidd och inrättning, egentligen är beräknadt för elementar-undervisningen.

5) Handbok i Grekiska Antiquiteterna. Af A. G. Loebom. (VIII. 1. 121.)

Detta sammandrag är, så vidt Rec. känner, det första originalarbete i detta ämne, som utkommit på Svenska. Det framställer, i 4 hufvudafdelningar, det aldravigtigaste af *Grekernas Statsförfattningar*, — hvaraf Athens, i anseende till källornas rikedom, ensam är med någon utförlighet tecknad — af *deras Krigsväsende, Religion* och *Husliga Lejnad*. Det är naturligt, att man i en så liten bok endast kan vänta sig de torftigaste och blott registerlikt ordnade underrättelser öfver så rikhaltiga ämnen. Möjligtvis skulle en mera målade framställning af de viktigare partierna för en viss gifven tid hafva lemnat en klarare bild än detta torftiga utkast, som omfattar en så vidsträckt och så betydligt olika historisk yta. Äfven med den plan boken nu har, kan Rec. icke öfverallt erkänna sig vara ense med Förf. i afseende på utförandet. Men då Förf. i företalet förvarat sig mot sådana anmärkningar genom följande ord: "Svärigheten och vidden af de undersökningar, som föranledt Förf:s resultat, fördöljas helt och hållet (genom arbetets art) och man äger icke heller den utvägen att genom anförande af sina skäl kunna rättfärdiga sig, för det man bland mängden af stridiga uppgifter bestämt sig för någon viss," så måste anförandet af sådana anmärkningar för närvarande alldeles underlåtas. Dock likväl, efter detta lilla arbete är ämnadt till Scholbok, och en eller annan bristfällighet således här bör anses mycket betydligare, än den i en annan bok skulle vara, torde vi, när utrymmet tillåter, än en gång återkomma till detta ämne. Förf:s goda afsigt och slit måste man i alla fall låta all rättvisa vederfåras. Att jemförelser med nutidens motsvarande statsförhållanden och inrättningar här och der blifvit antydda, kan ej annat än gillas; men att de nyaste uttryck stundom blifvit brukade om dessa gamla institutioner, kan lätt förvilla, äfven om motsvarigheten tyckes vara fullkomlig. Stilen är stundom alltför pretiös för ett sådant registerlikt sammandrag.

Historia och Geographi.

1) * Svea Rikes Häfder af E. G. Geijer 1:sta del.
(VIII. I. 122.)

2) Kort Chronologisk Framställning af Sveriges Historia. Strengnäs, Ekmarck, 1825. 160 sidd. 8:o.

Ändamålet med detta sammandrag uppgifver Förf. i företalet vara att begagnas i Skolornas högre afdelningar, sedan läsningen af en Läsebok i Fosterlandets Häfder uti de lägre afdelningarne föregått. Från denna synpunkt sedt, eller såsom ordnande de förut inhämtade historiska facta, anser Rec. detta arbete, genom redighet i framställningen, fördelaktigt utmärka sig framför andra böcker af samma slag. Genom de, vid för lärjungarne förut vanligtvis obekanta ord och saker, tillagda förklaringar har Förf. undanröjt en ganska kännbar brist. Öfverflödigt torde likväl vara att nämna regenternas gemåler, i synnerhet i de äldsta tiderna. Deruti har ej heller Förf. varit consequent. Så säges Fjolners gemål, hetat *Al-Sol*, Domars *Drotta*, Alriks *Dagleid*, om hvilka Ynglinga Sagan ej nämmer ett ord. Deremot förbigås Erik Segersälls 2:dra och 3:dje, Olof Skötkonungs, Sverker den unges, Magni Ladulås, m. fl:s gemåler. Orätt säges (s. 30) Erik XI:s 2:dra gemål varit *Helena*, ty han var endast engång förmäld med *Catharina*, som öfverlefde honom. Att Jarlar vid hvarje Regent anföras ända från Erik Segersäll, då de sägas trädt i medregenternas ställe, är förvillande, då Jarla-embetet troligen ej uppkommit förrän vid slutet af 12 århundradet, ehuru namnet Jarl är äldre. Birger var den siste, som innehade denna befattning, så att Magnus Birgeron ej kan kallas Waldemars Jarl (S. 32). Vid Sverker d. g. omtalas ej kriget med Danmark. Upplagan är till tryck och papper vacker.

3) * Svea Rikes Historia. Af Fr. Rüh s. Del. 5 — 4.
(VIII. I. 122, III. II. 155.)

Om detta viktiga arbete i sin *helhet* önske vi utrymme och tillfälle, att en annan gång lemna en utförligare karakteristik.

- 4) Nya Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Första och Andra Delen; samt Catalog öfver Manuscripterna, Pergaments-trycken och andra Typographiska Rariteter i Grefl. Braheska Bibliotheket på Skokloster, af Joh. Henr. Schröder. (VIII. I. 127.)

Kongl. Samfundet för utgifvande af Handskrifter till Skandinaviens Historia, som, från år 1816 till 1823, utgifvit en vigtig följd af Historiska Handlingar i 10 Band, har med år 1824 börjat en ny Suite, hvaraf vi här anmäla tvenne Delar. Den första Delen innehåller förnämligast Franska Ministern *Charles Dantzaï's* Depecher af år 1575, efter ett Mscr. som förvaras i Kongl. Bibliotheket på Drottningholm. Dantzaï var Franska Minister vid Danska Hofvet och rest sistnämnde år till Sverige, för att öppna underhandling om gifternål emellan Prinsessan Elisabeth, Kon. Gustaf I:s Dotter, och Kon. Henric III af Frankrike. — Andra Delen innehåller flere äldre handlingar, hvaribland Kon. Magnus II. och Drott. Blankas Svenska och Norrska Testamente med ett vackert *Fac Simile* af Texten och Sigillerna, isynnerhet förtjenar uppmärksamhet. Kongl. Samfundet har äfven ökat sin rätt till Svenska häfdeforskarens erkänsla genom de i denna Del för första gången meddelade *Sven Elofssons* Parolipomena, hvilka mycket upplysa Historien om de tre första Wasa Regenterna, hvilkas mycket nyttjade Secreterare Förf. var. — Af Catalogen öfver Skoklosters Manuscript-samling, som genom Kongl. Samfundets berömvärda försorg åtföljer denna Del, meddelas här tills vidare folianterna, hvilka utgöra 228 Nrör.

- 5) Maria Eleonora; af Fr. Rüh's. (VIII. I. 126.)

I denna Maria Eleonoras Biographi har Hr Rüh's rättvist satt hennes många qvinliga dygder i dagen; men i allt fall lär icke Gustaf II Adolphs träffande omdöme om henne, genom denna framställning, jäfvas af efterverlden. Öfversättningen är ledig och vacker; upplagan särdeles nitid.

- 6) Historia om Romerska Kejsardömets Aftagande och

Fall af Edvard Gibbon. Öfvers. af C. G. Wadström och J. F. Hedblad. 8:de Del. (VIII. I. 124).

Då detta arbete förut i allmänhet blifvit karakteriseradt i Sv. Litt. Tidn. (1820 N:o 32), inskränker sig Rec. till anmärkandet af de mest förvillande misstag, som i denna Del förekomma. — S. 44 — 45 läses följande mening: *som ännu varo- (okunnig?) om detta krig.* — S. 50 kallas Theodosius II Theodosii den Stores son (*the grandson*). — S. 54 säges Placidia och Pulcheria vara *systrar (females)*. — S. 113 — 114 står *Chrysophius* i stället för *Chrysaphius*. — S. 137 läses: "Hunnernas Kung upphäufde genast belägringen (af Orleans), och återkallade en del af sina troppar, som sköflade en *an-gränsande* stad, der de nyss intågat (and sounded a retreat to recal the foremost of his troops from the pillage of a city, which they had already entered). Den stad Hunnerne sköflade var neml. ej någon i granskapet af Orleans liggande, utan *sjelfva* Orleans — S. 137 berättas Attila hafva rådfrågat *Aruspicerca (his priests and haruspices)*. Oaktadt Jornandes nyttjar ordet *haruspices*, torde denna benämning, såsom endast hörande till Romerska Religionen, i en öfversättning hafva bordt undvikas. — S. 141 "Torismund (Westgöthiske Prinsen) befann sig (under fiendens förföljande) midt inom *Göthiska* vagnborgen (*the Scythian waggons*) — S. 149 kallas Valentinianus Theodosii "Sonson": (grandson, hvilket betyder både *Sonson* och *Dotterson*: det senare menas här) — S. 150 säges, att Leo den store "i *renlighetens* och Kyrkotuktens vördade namn gjorde sin myndighet gällande". Vid jemförelsen med Origin. (Orthodox faith) gissar man att det skall läsas *renlärigheten*. — S. 155 står *hotade*, läs "hatade". — S. 157 tilltalar en Romare Valentinianus sålunda: "Jag känner ej, *Sire*, edra skäl" — När man härtill lägger de nya, vackra orden: "*sammanhögades*" S. 168 och "*bevärdat*" (entertained) S. 189, torde det anförda vara tillräckligt att ådagalägga beskaffenheten både af Öfversättarnes och Correctorns åtgärder *). De historiska No-

*) Det vore för mycket begärdt att i alla Delar undlägnas med sådana läckra godbitar, som den, hvilken i 6:te Del. S. 107, uppdukas, der man ej utan nöje och förundran läser följande stycke: "de stammar som äro tunnt såd-

torna äro hvarken upptagna under texten, ej heller gifva några citationstecken anledning att förmoda, det de vid slutet af verket blifva meddelade. — Huru mycket arbetet derigenom förlorat i värde och brukbarhet, inser hvar och en, som eger den allra ringaste aning om hvad historia vill säga.

7) Teckning af Venetianska Republikens stora Handelsvälde m. m. (VIII. II. 154.)

En ganska intressant och väl utarbetad tafla! Rec. har derunder känt den önskan, att Förf. måtte i större scala utföra ett ämne, på hvilket han nu mera vändt nyfikenheten, än egentligen tillfredsställt den. Inom ett omfång af knappa 6 ark kan ej historien af ett tusenårigt välde på ett lefvande sätt utvecklas. Förf. har således endast kunnat gifva resultat, och ur denna synpunkt förtjenar hans skrift mycket loford, så väl genom säkerheten i teckningen som stilens manliga styrka.

8) Ludvik XIV:s Tidhvarf af C. D. Voss. Öfvers. Del. 1 — 2 (VIII. I. 120.)

Såsom Företal meddelar Utgifvaren ett bref till Öfversättaren "från en i samhället högt uppsatt Man", med hvars "vidtfrejdade namn" det ej varit Utg. tillåtet att "pryda sin bok". Brevfets författare beklagar (S. VII) "att merändels förvillade begrepp om storhet och ära härjat, blodat jorden, förjagat den sällhet som kunnat tillhöra människoslägtet, förjagat statskrafterna likasom den enskilda vältrefnaden." Han tror, att de låford, hvarmed Häfdatecknare och Skalder upphöjt "inkräkningslystnaden, härjningarne och blodtömnningarne" förledt "män med medfödd inneboende kraft", att "vildt följa en pådrifvande inre kraft (S. IX)" "ett vildt sträfvannde efter ära". I hjeltarnes "spår kommer sedan häfdateck-

de emellan *Kärleken* (*the Amoor*) och yttersta ändan af halfön Corea, måste, emot sin vilja, förena sig kring Humnernas banér. NB. *Amoor*, såsom det af Engelmännerna skrives, vanligen *Amur*, är namnet på en stor, verldsbeaktad flod i Nordöstra Asien.

naren och låter dem hafva verkat för det *hela*, för en *idé*, och med detta verkande för en idé rättfärdigar han förstörelsen, härjningarne, till och med det egna landets försvagande och undergång" (S. IX). Från detta slags häfdatecknare utgör, i brefskrifvarens tanka, denne författare ett lysande undantag, hvars arbete är "ett af de ypperligare Tysklands historiska litteratur har att uppvisa (S. IV.). Dessutom utmärker han sig framför sina landsmän "genom en *klar* och *lättfattlig* tankegång och styl," hvilken egenskap på det högsta prisas i motsatts mot "ett mörkt och inveckladt framställnings-sätt." Öfversättningen är alldeles värdig originalet (S. XIV).

Sådant är i korthet innehållet af det lofsägande bref, som börjar boken. Rec. medger väl, att den äger förtjensten af en redig och ledig berättelse, men har ej, oakadt den uppmärksamaste genomläsning, kunnat blifva öfvertygad om dess så högt prisade förträfflighet. Det (s 11) fällda omdömet om Gustaf Adolf: "att han snart glömde sitt föregifna första ändamål, och stridde endast för att tillfredsställa sin herrsklystnad och utföra sina eröfrings-planer," visar tillräckligt, att författaren ej hör till de häfdatecknare, som hafva den svagheten att låta utmärkta historiska personer "verka för en idé," men det ådagalägger också hans oförmåga att kunna begripa sådana karakterer som Gustaf Adolfs. — Klarhet och lättfattlighet torde endast vara af ett underordnad värde, i synnerhet när man ej har några stora, djupa ideer att uttrycka, och såsom sådana kunna väl ej de tidt och ofta inspäckade pragmatiserande declamationerna anses? Såsom beaktat är, kunna hvarken Thucydides eller Tacitus kallas lättfattlige, och likväl torde deras historiska ära vara lika obestriddig. Upplagan är vacker och prydd med ganska väl graverade porträtter ur Forsells skola.

9) Nittonde Århundredets Krönika. 28:e Häftet. 1815.
(VIII. 2. 154)

Vi återope, äfven i hänseende till detta häfte, vårt omdöme öfver hela detta verk, i N:o I. af VIII. Häft. af Svea. Året 1815 är ett af de pregnantaste i världshistorien, och ehuru Förf:s framställning derom hvarken är utförlig, ej eller kritisk, skall den dock läsas med deltagande.

10) Napoleons och Stora Armeens Historia år 1812 af
Ségur. D. 1—3. (VIII. 1. 122.)

Detta arbete är alltför bekant för att här behöfva ett utförligare bedömande. Få böcker ha gjort en större lycka, och detta allmänna bifall är redan bevis nog att författaren ej kan vara utan förtjenst. — Mycket har han visserligen haft att tacka sitt ämne för. Samtiden återkommer med alltid nytt deltagande till Napoleons makt, lycka, bedrifter och fall. Ämnet är så stort och ovanligt, att de flyende åren, under det de aflägsna oss derifrån, blott synas visa det under nya synpunkter, utan att uttömma dess rikedom, och ännu är ej den tid inne, som kan öfverse och bedömma det opartiskt. Äfven den historiska sanningens klaraste dag skall ej beröfva denna man, hans öden och gerningar det *underbara*, som alltid oemotståndligt fånglar människorna. Men författarens framställning förenar dermed närvarons liflighet. Han har vänt sig till ett slägte, ännu varmt af Napoleons och hans tids minnen, med intressen och passioner ännu dervid fästadt. Han fattar sin Hjelte på sjelfva höjden af hans lycka, i det sista otåliga bemödandet att med ett jättelikt slag fullborda verdens underkufvande. Han beskriver det största, det djerfvaste, det olyckligaste af alla fälttåg. Han beskriver det såsom deltagande, såsom Fransman. Han firar den Stora Armeens likbegängelse och ära, och talar till vapenbröder öfver 400000 tappres grafvar. — Hvilket ämne för en man, som kunde och vågade begagna det, att deraf göra ett stort *effekt-stycke!* Vår författare har varit mannen dertill, och man kan ej säga, att han lyckats för litet. — Han har gifvit oss sin tafla i eldiga, djerfva drag. Den *Dramatiska* rörligheten, lifligheten och vi våga äfven säga, sanningen af hans composition gör hans snillegåfvor i synnerhet heder. Napoleon beslutande kriget mot Ryssland, Napoleon vid öfvergången öfver Niemen, Napoleon vid Moskwas brand äro i synnerhet lysande bevis på denna författarens dramatiska gåfva, som älskar att låta det *inre* och *yttre* reflectera sig i hvartannat, eller att förstärka målningen af ett själstillstånd genom den corresponderande yttre omgifningen, och tvertom. — Detta är en *poetisk* skicklighet och förmåga, som författaren besitter i hög

grad, och som ej förfelar sin verkan, oaktadt vår tvekan; om alla de medel han använder för den åsyflade effekten verkligen ligga inom den nyktra Historiens område och om hans monologer, dialoger och orationer verkligen så förefallit, som de här stå att läsa. *Psychologisk* sanning kan ingen neka dem. Denna utmärker ej blott karaktersmålningen af Hjeltens; äfven hans förnämsta Generaler — särdeles *Davoust, Murat, Ney* — äro högst lifligt karakteriserade, ja till och med de ofantliga massorna af krigare synas karakteristiskt röra sig för våra ögon. Intet drag är försummadt, som kan göra målningen åskådligare, under det rapiditeten i stil och föreställningssätt ej låter Läsaren märka att Auctorn sökt dem. Men dermed att vi kalla detta arbete ett stort *effektstycke*, ha vi ock öfver detsamma uttalat både vårt beröm och vårt tadel. Denna arbetets syftning blir i synnerhet nära pinlig i sista delen, som beskriver det olyckliga återtaget ur Ryssland, i hvilket *sanningens* förskräcklighet så mycket öfverträffar all beskrifning, att hvarje bemödande att rhetorisera en sådan händelse gör ett högst obehagligt intryck. Författaren har ej haft nog hjerta för *olyckans helgd*. Det finnes en annan renare, på en gång frommare och strängare behandling af Historien, som försmår att söka effekt, heldst der verkligheten så högt talar, som med enkelhet, resignation och upphøjelse öfver det förgängliga beskriver stora olyckor, och inger dessa tänkesätt åt betraktaren. Kanhända skall efterverlden en gång se en framställning i denna anda af en bland de mest hastiga och förstörande omvexlingar, som Historien vet att omtala. — Den närvarande är ej en sådan. — Svenska Öfversättningen är ledig, men ej correct, och lider i ännu högre grad af den brist på precision i uttryck, som äfven ofta är originalets fel. Ett eget värde får öfversättningen genom tillagda anmärkningar, som upplysa och berigtiga framställningen af förhållandet emellan Napoleon och Sveriges nu varande Konung.

- 11) Memoirer af Franska Generalen och Adjutanten hos Kejsar Napoleon Grefve Jean Rapp. (VII. II. 312.)

Dessa Memoirer äro, hvarken i anseende till vidden

eller innehållets vikt, bland de förnämsta rörande den näst-förflutna tiden, som hos oss i öfversättning blifvit utgifna. De väcka likväl ett särdeles deltagande och förtroende, genom den bestämda karakter af militärisk frimodighet, och ärlighet som utmärker dem, och som man kunde vänta af en man, hvilken, uppväxt under ständiga fälttog ända från sin spädare ungdom, alltid afhöll sig från de intriger, hvori Napoleons närmaste omgifning annars ständigt var invecklad.

- 12) Anekdoter om Napoleon, af W. H. Ireland; 8:vo. ((VIII. I. 122.)
- 13) Grundreglor och Tankar af Fången på S:t Helena. (VIII. I. 121.)
- 14) Nap. Buonaparte, tecknad efter Grefve Las Cases bok af Escher. (VIII. I. 124.)
- 15) Mäträssväldet i Upplysningens Århundrade af D. H. Stöfver. 8:vo. (VIII. I. 124.)

12) Det torde ej synas obilligt, om man skulle fordra någon förnämning af urskillning hos den, som företager sig att samla och utgifva Anekdoter, hvilka skola tjena till upplysning af en *sådan* Mans handlingar och karakter — som Napoleons. En stor man kan ofta i ett *enda* uttryck, då det liksom omedvetet undfaller honom, träffa sig sjelf mera *likt*, än det skulle lyckas en annan, som dock i visst afseende måste afteckna honom *utifrån*. Anekdoter, som innehålla sådane *Fac-Simile* ur en ovanlig Individues *inre* skulle vara af vikt för Historieskrifvaren. Men utgifv. af N:o 13 — en upplysningens vän — som ansett allt, hvad Napoleon sagt, för högst förträffligt och karakteriserande, har ur vinklar och vrår sopat ihop en hög med Napoleoniska Anekdoter — ämnad till undervisning. Vi få således ej förundra oss, då vi bredvid Anekdoter om Luftballongen sid. 28, läsa: "Orsakerna till Napoleons fall"; — och ihop med ett enfaldigt svar på frågan: "Hur det kom till att Napoleon tog Grefve de las Cases med sig till S:t Helena"? (sid. 38), hitta på några sinnrika reflexioner af Napoleon öfver Sjelfmord — troligen det bästa; som detta sammelsurium innehåller. Äfven i konsten att för-

se sine Anekdoter med träffande öfverskrifter förräder Utg. sin talent.

13) "Detta Manuscr.", säger den Engelske Utg. i sitt Företal, "tyckes ha varit en Journal, innefattande en tid af aderton månader, utan ordning eller datum, hållen af H. r. Las Cases; sentenser, bonmots och maximer, som han dagligen samlat under sina samtal med fången, och dem han antecknat ord för ord allt efter som han hört dem m. m." Den aphoristiska ljusform, hvori man stöpt dessa sentenser, bonmots o. s. v. för att göra dem så mycket mer frappanta, — tyckes tillräckligen bevisa, att de ej blifvit — som Utg. tror — antecknade ord för ord sådana Las Cases hört dem från Napoleons egen mun. Man vet dessutom med säkerhet, att Napoleon väl visste att Las Cases förde en Dagbok öfver honom, och att han tillochmed tillät sig, att genomse och corrigera, hvad som der blifvit antecknad. Emedlertid äga de här uppställda sattserna såvida ett värde, som man af dem i allmänhet kan inhemta Napoleons åsigter ej blott i Politik och Krigskonst, utan äfven i Religion och Vetenskap. med ett ord i de vigtigaste ämnen.

14) En oväldig och god Recension af Las Cases Memoirer, *Le Memorial de Sainte Hélène*, börjar Förf., "måste räknas bland de litterära produkter, hvilka tillika innebära en händelse (?). emedan de verka på folkens sinnesstämning, och sålunda kunna tillvägabringa vigtiga resultater. Så löjligt Förf. finner det, "att se en hel skara för contant antaga, hvad Napoleon i denna Dagbok berättar om sig sjelf och sina samtida, så nyttig anser han dessa Memoirers studerande för den, som med psykologisk urskillning läser dem, då han dels med hvarandra jemför Napoleons uppgifter och påståenden, dels håller dem tillsammans med andra bevis samt med historisk kritik urskiljer de berättelser, der intet berättarens eget intresse kan förfälska dess bevis" etc. Förf. börjar derefter sin granskning, "hvilken han förnämligast tror böra riktas på *tvänne* punkter, nemligen å ena sidan på Berättarens (Grefve Las Cases) trovärdighet och opartiskhet, och å andra sidan på den Mannens (N. Bonapartes) öppenhjertighet och sanningskärlek, hvars tal och yttranden äro deri upptecknade." Resultatet deraf är: "att Förf. säger sig af Dagboken

blifvit öfvertygad, att Las Cases är en aktuingsvärd man, som icke engång till sin hjertes beröm vore i stånd att säga en positif osanning; men att han hörer till det slags karakterer, hvilka snarast af alla blifva entusiastier isynnerhet för en fal-len storhet, och derigenom hindras att riktigt observera och än mer, att riktigt bedömma." Och att Las Cases i af-seende på Napoleon verkligen funnit sig i denna exalterade sin-nesstämning, derom vittnar, säger Förf., hvarje blad i hans bok. Hvad åter Napoleon sjelf beträffar, är det bekant — och Förf. citerar Las Cases egna ord som bevis derpå — "att han visste af, att en sådan Dagbok fördes, att han kände dess innehåll och att han begärt att vissa saker deri skulle utstrykas." Efter denna allmänna granskning af Las Cases Dag-bok, söker Förf. att ur densamma framleta några af de vig-tigaste dragen i Napoleons karakter, betraktad som Regent och Menniska. Interessant är jmförelsen mellan Napoleon och Condorcet sid. 63, der det heter: "Condorcet såsom egentli-gen lärd hade aldrig tillfälle att verkligen praktiskt använda sin analys, då deremot Buonaparte med sin matematik tidigt inkastades i menniskohvirveln, och sålunda vänjde sig, att analytisera menniskan och menskliga Samfundet sådana som de nemligen *befinna sig*, ej sådana de *borde vara*." Öfver-sättningen synes någorlunda god; tryck och papper desto sämre.

15) Innehåller i dåligt tryck på gråblått papper ett Utdrag ur *D. H. Stövers* Verk "*Unser Jahrhundert*," och framstäl-ler M. Pompadours röler ifrån hennes första inträde vid Ludvig 15:des Hof. Någoting särdeles nytt träffar man ej här, och äfven den *sens moral*, som Förf. emellanåt använ-der, tyckes höra till hvad man kallar gammalt-nytt. Det torde således vara tillräckligt, att blott anmäla denna skrifts tillvarelse.

16) Anteckningar rörande Drottning Marie Antoi-nettes af Frånrike och Navarra enskilda lefnad, af Fru Campan. (VIII. I. 121.)

Marie Antoinette ankom till Frankrike med ett barns o-skuld och en lättböjd ungdoms fasta föresatser, att helt och hållet lefva för det nya fäderneslandet, hvars mor hon var

bestämd att blifva. Till återskänk för denna hängifvenhet emottog hon olyckligtvis denna nations slärdfulla lättsinnighet, utan att likväl kunna lära sig det sjelfbeherrskande och den undergifvenhet för conveniencens och etikettens lagar, som i fransyska salongerna lägga band äfven på sjelfva lasten. En rad af obetänksamheter, välkomna för det stora parti, som af politiska skäl hatade henne såsom från Österrike, ökade dessa fienders antal och begagnades med ilska skadeglädje att väcka misstroende, och då snädelsen engång fattat eld, var det ej mera möjligt att dämpa den låga, som innan kort förtärde hennes rykte och brännmärkte hennes namn. Hvarje hennes minsta handling svärtades af förtälets galla; hvarje yttrande, det oskyldigaste nöje förvrängdes. Sjelfva det oerhörda lidandet, hvarunder hennes renade själ återtog sin ärfda storhet och försonade förvillelsorna — ja ej engång hennes på schavotten utrunna blod har kunnat aftvä de falska snädelsernas gift. De öfverlefde henne, det gräsliga i hennes död tycktes påtvinga henne en deremot svarande brottslighet, och långt efter sedan hennes Kongliga Gemål erfärit efterverldens mildare dom, har Marie Antoinette saknat sin försvarare. Ändtligen har M:e Campan, som omgaf henne nästan under alla skiften, uppfyllt en länge hyst önskan, och i dessa memoirer sökt rena hennes minne från förtal och smädelse. Man må likväl ej här vänta sig en fullständig karakteristik öfver Marie Autoinette eller en lefvande i allt utförd teckning af hennes själ: inskränkande sig att måla Drottningens enskilda lif och dessutom kanske allt för mycket bestucken af en ursäktlig kärlek, som genom det långa omgänget fastsmider en tjenarinnas åsigtter vid sin herrskarinnas, har Författ. mindre försvarat henne för hvad *hon gjort* än för hvad *hon icke gjort*. Ätminstone upptar det senare det betydligaste rummet: Drottningens egna gerningar försvinna mest i massan af de tillägg som skamlösheten, snädelsen och hatet hopdiktat. Förf. finner egentligen hos Drottningen blott *ett* ursäktligt fel, det neml. att ha lemnat sitt förtroende åt sin lärare i Fransyska språket, som sedan blef hennes Handsekreter. Men oaktat denna partiskhet, som har en ursäkt för hvarje felsteg, en slöja för hvarje misstag, läser man med nöje en bok, som utplånar de rykten, som man väl haft svårt att tro, men som likväl alltid kvarlemnade ovisshetens obehagliga känsla.

- 17) * Lärobok i den fysiska och politiska, äldre och nyare Geographien. Af V. F. Palmblad. Förra Afdeln. (VIII. 1. 125.)

Emedan en ny, öfversedd Upplaga af detta Band är anmäld, så ämnar Redakt. spara granskningen af denna del, till dess den i sin nya gestalt framträder, då hon tillika har tillfälle, att i samma omdöme innefatta den år 1826 utkomna seare afdelningen.

- 18) Geografi för Begynnare, utgifven af J. C. Wåhlin. Tredje Uppl. (VIII. 1. 150.)

Bokens titel och inskränkta sidotal gifva tillkänna, att man här endast har att vänta de första geographiska grundbegreppen. Ehuru Förf. ej helt och hållet sammanstämmer med Rec. i frågan om de ämnen, hvilka höra till planen för en sådan lärobok, så vill han dock, för att undgå vidlöftighet, endast betrakta denna lilla bok ur Förf:s egen synpunkt. Äfven i detta hänseende träffas ej sällan anledning till anmärkningar, som beträffa dels uppenbara origtigheter, dels oegentligheter, dels skrif- eller tryckfel. Då denna Geographi är ämnad för undervisningen, så kunna vi ej undgå, att derpå fästa lärarens uppmärksamhet. Vi genomgå i sådant hänseende sid. 85—137. — S. 87 nämnas 5 bergspetsar, såsom de högsta i Schweiz och deribland "*St Gotthard*," hvilken dock, såsom blott 8000 fot hög, ej hör till de högsta, men genom sitt pass vunnit en märkvärdighet af ett nästan motsatt slag. — S. 95. "*Loretto* har en kostbar Mariæ bild." — Ej bilden, utan dess smycken äro kostbara. — S. 96. "*Benevento* har förr hört till Kyrkostaten." Detta är äfven nu förhållandet, efter sakernas återställda ordning i Europa. — S. 97. "*Tropani* läs *Trapani*." — S. 103. "*Ivicz* läs *Iviza* eller *Ivica*." — Ders. "*Formentera* är obebodd." Origtigt. Der lefva 1500 menniskor. — Sid. 167. "De Turkiska hamnarne kallas af Europeerne *Levanten*"!! — S. 112 "Uralska bergen, som begynna vid Ishafvet och sluta vid Kasp. hafvet och Aralsjön." Ural räcker hvarken till Kaspiska hafvet eller till sjön Ural, utan slutar redan vid 50 eller minst 60 mil nordligare. "*De Galiska bergen*, hvilka skola vara en gren af *Mustag*," — äro

för Rec. alldeles obekanta. — S. s. uppräknas blott sex floder i Asien, bland hvilka den jemförelsevis ringa floden *Ural* fått sitt röm. — S. s. "Mellersta delen af Asien inneslutes af många och stora berg, som . . . dela den i trenne stora landssträckor." Meningen lär vara, att hela Asien, ej dess mellersta region delas af dessa bergskedjor i 3:ne landssträckor. — S. 114. *Asiat. Turkiet*. "Produkter: guld, silfver." . . . Dessa metaller finnas i hela vestra Asien blott i ganska ringa quantitet och guld brytes der knapt någorstädes. — S. 116. *Diabekir* läs *Diarbekir*. — Strax derefter beskrifves *Bethlehem* i tio rader, men åt det i så många andra hänseenden viktigare Jerusalem egnas blott en enda. Sådana inconsequenser erbjuda sig här i mängd. — S. 118. *Bab-al-Mandal* läs *Bab-el Mandeb*. — S. s. "Samum — så het, att den dödar." Denna vind dödar ej genom sin hetta, utan genom de svafvelångor den medför. S. 120. Staden "*Markat*" läs *Maskat*. — S. s. Bland Persiens floder nämnes endast gränslodden *Aras*, med tillägg: "är segelbar." Vid ingen annan flod nämnes, huruvida den är segelbar eller ej: nu, då detta, enligt hvad Rec. kunnat finna, för första gången utsattes, är epithetet origligt. *Aras* är en af Asiens stridaste floder (*Pontem indignatus Araxes*, Horat.), bred, men föga djup; vid Megri 4, vid Khor blott 3 fot djup (Dupré). — S. 123. "*Inre Indien (Bak-Indien)*" — bådadera högst olyckliga öfversättningar af *Hinter-Indien*. — S. s. "*Sheikernes (läs Seikhernes ell. Sikhernes) land . . . Nepals land*." Nepal är ej namn på ett folkslag, såsom Sikherne, utan på ett land. — S. s. "Mahratterne lyda under ett gemensamt Öfverhufvud, under namn af *Peischwa*." Denne afsattes 1818. Förf. följer ofta föråldrade uppgifter: så uppgifves s. 124 invån. i det Brittiska Indien till 50 mill., då folkmängden efter senare eröfringarne beräknas till 83 mill. directe samt 40 indirecte undersåtare. Likaså uppgifves sid. 125. "*Gergon* såsom hufvudstad i Ascham." Denna stad har förfallit och nya hufvudstaden heter *Jorhaut*. I Förf:s beskrifning af det såkallade Bak-Indien träffar man nästan lika många felaktigheter som rader, t. ex. *Ranguhn* "hufv.st. i Birmanernes rike." Alldeles origtigt. Gamla hufvudstaden heter *Ava*, den nuvarande *Umerapura*. — Sid. 126. "*Schudia Bankok*, residencet i Siam." Två särskilda städer. — "*Laos*, en föga känd despotisk stat."

Detta land är blott en provins af Birmaniska riket, likaså *Cambodsja* åt hvilket Förf. gifver "en egen Regent." — "Halfön *Malacca* . . . delad i åtskilliga små Stater, som till en del lyda under Siam." De besittningar, som här menas, hafva redan länge varit i Birmanernes våld. — "Staden *Malacca* . . . tillhör Holländarne." Numera Engelsmännen. — S. 127. "*Tolischu Lama* läs *Tischu Lama*, hvilket senare namn äfvan lär vara origtigt (Schmidt, Forschungen. Petersburg 1824). Namnet kommer af staden *Täschu Lumbu*, som Förf. skriver *Tissulumber*. — S. 128. *Fos's* läs *Fo's*. — "Chinas folk-mängd uppges till 66 mill." Vanliga uppgiften är 150 till 200. — "*Canton* vid mynningen af floden *Tuho*". Floden heter Pekiang, dess mynning Tigr. — S. 130. indelas Chinesiska HögAsien i "*Lilla Bukhariet, Mongolernas och Tungusernas land*." Den sista hufvuddelen heter vanligen *Mantschuriet*. — S. 132. "Staden *Back* läs *Balkh*. — S. 133. anföres *Novaja Semla* bland de *Kuriliska öarna*. — Dessa exempel, hämtade blott ur en tredjedel af boken och hvilka ändock ej äro fullständiga, torde visa, att denna lärobok blott med mycken varsamhet kan begagnas. Endast beskrifningen öfver Sverige är någorlunda feltri, men ej fri från inconsequenser.

- 19) Resa genom Sverige, Norrige, Lappland, Finland och Ingermanland åren 1817, 1818 och 1820; af F. W. v. Schubert, Öfversättn. Andra Bandet. (VII. II. 315.)

Bland Utländningars för Rec. bekanta Resor inom Fäderneslandet, voro hittills Arndts, v. Buchs, Molbechs och Hausmanns de utmärktaste. Mineralogi och Geologi voro hufvudföremålen för Hausmann och v. Buch, fornforskning och vitterhet för Molbech, som förofrigt endast besökte den sydligare hälften af Sverige. Med Arndts kan ifrågavarande resa närmast jemföras; väl hade äfven vår Förf. under sina flerårigt förnyade besök i sigte ett enskildt hufvudändamål, neml. de ecclesiastiska institutionernas tillstånd i Norden: men detta hindrade honom ej att uppmärksamt åskåda natur, människor och statistiska förhållanden. Arndt såg vårt land i en viss förtrollad glans: Schubert med mera sansad kärlek

och beundras. Han äger ej den förres eld, och poetiska uppfattning, men öfverallt talar ett varmt, okonstladt hjerta eller ett klart förstånd. Få äro de bland oss, som så väl känna Fäderneslandet, att de ej af denna beskrifning skola lära mycket. Den är rikhaltig och tillika högst pålitlig. Öfverallt, der Rec. haft tillfälle att controllera Förf:s uppgifter, har han, på få uppgifter när, funnit dem rigtiga — alldeles i motsats med så många andras Resebeskrifvares, särdeles Engelsmäns och Fransosers skillring af vårt land, i hvilka man finner en vidunderlig blandning af sanning och dikt.

20) *Lady Morgans Resa uti Italien. 4:de och sista Delen.* (VIII. I. 123.)

Förf. har inom sitt Fädernesland tillvunnit sig en stor, så väl politisk som litterär, namnkunnighet; — den förra genom sina ultra-liberalistiska tänkesätt och sitt krig mot den motsatta åsigten, den senare genom sina Romaner och Resor. I denna 4:de del beskrifver hon 1. *Kyrkofesterna i Rom*. Framställningen är, såsom öfverallt hos denna Förf. målande, men ensidig och öfverdrifven. Den Katholska Kyrkans ceremonier kunde ej behaga en så supra-protestantisk Lady: väl må det ej förnekas någon, att uttala de intryck, som sådana föremål göra på ens eget sinne, men ingen Christen har rätt, att skillra den andres andakt såsom hycklad, blott theatralisk, derföre att den yttrar sig i andra, för honom främmande former. Dock ingenting är hos Protestantiske resande mera vanlig än detta o-begrepp om Sydländarns natur, känslösätt och religiösa cult: hos oss talar religionen till hjertat och förnufvet, hos Katholiken till hela människan med alla hennes sinnen. Att härvid mycken öfverdrift, tomt gyckel och fromt taskspeleri tillika inblandar sig, hvem nekar det? Men förmätet är, att ensam tro sig vara i besittning af måttstocken för det högsta, af nyckeln till sjelfva helgedomen. — Föröfrigt gifver detta ämne Förf. en välkommen anledning, att utmåla sitt lands episcopala Kyrka såsom papistisk. — 2 *Neapel*. Skillrad con amore och med mycken talent. Neapolitanerne stå högt i Förf:s gunst, hvilken till och med sträcker sig så långt, att hon också vill bevisa, att de äro ett mycket tappert folk. — 3. *Resan till Venedig* öfver Tolentino, Loretto (der Hel.

Jungfrun nu återvunnit en del af sina klenodier eller blifvit riktad med nya, mycket dyrbara smycken), Ferrara, Padua, till — 4. *Venedig*. Blott tecknad en esquisse, men med säkra lefvande drag, och med så mycket större förnöjelse, som Förf. här finner nya ämnen till sina Philippiker mot Österrikiska regeringen. — *Bihang*. 1. *Om Medicinens tillstånd i Italien*, af Förf:s man: allt omdöme derom ligger utom Rec:s förmåga. 2. *Om Jordbruket i Lombardiet*. Tämmligen ytligt. Den ärlige Young lär ännu i detta ämne vara den bästa källan. — 3. *Utdrag ur Diario di Roma*. — 4. *Utdrag ur förteckn. på förbjudna böcker* (i Rom). Hvad de flesta af dessa böcker angår, måste man medgifva, att, ifall böcker skola förbjudas, det heliga Collegium haft ganska goda skäl till dessas undan-gömmande.

21) Målningar af några Folkslag från de främmande Verldsdelarna med Beskrifning af Doct. F. C. Funke. (VIII. 2. 156.)

Här framträda, på 24 taflor i minsta fickformat, representanter af särskilda nationer från de mest aflägsna verlds-trakter, enhvar i sitt lands klädedrägt och omgifven af sitt lands natur. Costumerna synas troget iakttagna och utförandet i gravur och illumination nätt och prydligt. I figurernas physiognomier råder deremot icke samma sanning, emedan Mongolen, Chinesen m. fl. här uppträder med en fullkomligen europeisk ansigtspregel. Detta oaktadt egnar sig denna bok rätt väl till en roande och undervisande skänk åt barn, särdeles till en uppmuntrande bildning för deras framsteg i geographien.

22) Gripsholms Slott. (VIII. I. 121.)

Efter en tämligen fullständig historisk inledning, innehåller denna nya (i ordningen 3:dje) beskrifning öfver detta gamla Slott en uppräknig af här förvarade porträtter och taflor (äfven de senast tillkomna), jämte historiska upplysningar om de afbildade personerna. Ibland de reflexioner, som sluta boken, kan följande anföras: "Sådant är detta slott, sådane dess öden. Gripsholm visar sig i Historien, för romanskrifvaren, då ock tillämplige spöksagor, och för den besökande, med minnen af lysande, ja förtrollande tider; och tyckes lik-

som inbjuda vandraren att der knäböjd under riddarebaneret hylla skönheten och behagen."

25) Handbok för Passagerare under Resor med Ångfartygen på Mälaren. (VIII. I. 128).

En liten bok på gråpapper, med hvitt lithographeradt omslag. Innehåller åtskilliga underrättelser, dels nödvändiga i afseende på resan, dels tjenande till svar på frågor, hvilka vanligen göras af curiensa resande, då de passera något märkvärdigare ställe. Dessa underrättelser synas också på samma sätt blifvit hopsamlade, ehuru sedermera något tillökade ur Tuneld, Rothlieb och andra böcker. Man må derföre icke undra, om en eller annan är ofullständig eller föråldrad. Förf., som tyckes insett det, har också, till vidare upplysningars vinande, gifvit anvisning på en lefvande ymnig källa, näml. Rustmästares, Klockares, m. fl. sakkunniges undervisning. Att det likväl stundom har sina svårigheter, att få ösa ur denna autentiska källa, det har Förf. sjelf, sid. 31, upplyst, med följande ord: Här (i Strengnäs Domkyrka) visas äfven flera märkvärdiga saker efter Dr. Christina, m. m., om hvilka Klockaren på stället lemnar upplysning, emot det att hvarje resande kontant betalar honom förut, hvarom Domkyrko-Sysslomannen, med en utmärkt omhugsan och alldeles oförtäckta ord, underrättade Utgifvaren och dess sällskap, vid ett besök derstädes denna sommar." Förf. har icke antydt, om några särdeles skäl varit förhand, hvarföre Vederbörande denna gångingo ifrån den vanliga förtäckta (höfliga) methoden, att begära ersättning för sin vid visandet hafda möda.

24) Beskrifning öfver Wårdinge Socken, af P. Sahlström. (VIII. I. 129).

Denna Sockenbeskrifning, utarbetad af en Landtman utan annan bildning, än den han genom egen eftertanka gifvit sig sjelf, förtjenar i flera afseenden en hedrande utmärkelse. De hufvudsakligaste deri innehållna uppgifter äro följande. Wårdinge Socken ligger i yttersta sydvestra hörnet af Stockholms län, Öknebo härad och den del af Södermanland, som kallas Södertörn, $6\frac{3}{4}$ mil från Stockholm. Dess storlek antages till omkring 1 quadrat mil. (På Tab. 1 uppgifvets jord-

vidden till 22462 geometr. Tunnländ). Innehåller $13\frac{1}{4}$ förmedlade mantal. Folkmängden utgjordes 1824 af 1016 personer, hvaraf 555 mantalsskrifna. Åkerbruket är hufvudnäring. Medelafkastning $5\frac{1}{4}$ kornet. Spannmålsproductionen har under de sednaste åren uppgått till minst 5000 Tr årligen, hvaraf 1350 användts till försäljning. Ängsskötseln är olika. Medelafkastningen uppgifves till 2 lass af tunnlandet. Underhållne kreatur: Hästar 195, Oxar 331, Kor 490, Ungboskap 191, Får 1124. Skogen är betydlig. Afkastningen af näringarne, genom afsalu eller förtjenst, uppper Förf. till vid pass 16,600 R:dr B:co, hvaraf 4 å 500 R:dr på hvarje bättre helt hemman, och 2 å 300 på hvarje sämre. Alla Statsbidrag för år 1824, reducerade till spannmål enl. årets markegång, utgjorde 1215 Tr 12 kr. Den bilogade chartan är snygg.

Vitterhet.

1) Frithiofs Saga, af Esaias Tegnér. Andra Upp- lagan. (VII. 2. 512).

Neka sig nöjet att recensera ett skaldeverk sådant som detta, är att beröfva sig en af de yppersta njutningar: ty sällan förekommer någon bok, som man med så godt samvete och så fullt mått kan berömma. Vi veta ganska väl, att den moderna kritiken helst söker och uppehåller sig vid — fläckar, äfven *ubi plurima nitent*; hennes högsta triumf består i att antingen upptäcka sådana, eller (i brist deraf) sjelf skapa dem, och att rigta läsarens förnänsta uppmärksamhet på föremålets fel, — icke på dess förtjenster. Detta nu för tiden allmänna recensent-manér, som behandlar äfven de utmärktaste författare såsom skolgossar (så ofta det icke funner en smilande hyllning åt ett och annat namn vara oundgänglig för att förgylla sin sak), har egentligen till ändamål att ådagalägga, huru ingenting annat är beundransvärdt, än recensenten sjelf och hans ogemena skarpsinnighet. Men vi känna ingen kallelse att härma det; och skulle således allsicke tveka, att i denna tidskrift bedömma Hr Tegnér's Frithiofs-Saga med de flesta läsares hänryckta erkänsla: om vi ej längesedan i Svensk Litteratur-Tidning *), föranledde af de profstycken som I-

*) Se Årg. 1820, N. 49 — 52; och Årg. 1821, N. 3.

duna frambar, så fullständigt yttrat allt, hvad vi om dessa romantiska hjertesånger tänka i theoretiskt, historiskt och kritiskt afseende, att vårt omdöme nu skulle blott i onskrifning upprepa det gamla. Vi kunna ej påminna oss något väsendtligt, som i recensions-form vore att tillägga; utom det, att Skalden, med sitt fullbordade Hela, på ett lysande sätt uppfyllt det löfte, som hans sångmö gaf genom Idunas bebådningar. Få vi engång tillfälle, att lemna en allmän öfversigt af Svenska Vitterhetens historia, skola vi återvända med ny utförlighet till denna nordiskt ridderliga hjeltedikt, som lefver, snart sagdt, i hvarje svenskt hjerta och på hvarje svensk tunga.

Denna saga, en af svenska Vitterhetens dyrbaraste skatter, har nu också blifvit gjord till den tyskas egendom. Vi omnämnde, i nionde häftets första nummer (s. 134), H^{er} Schleys förtjenstfulla öfversättning, som då just var under tryckning. Icke blott denna har sedermera utkommit; utan kort derefter jemväl Friherrinnan A m a l i a v o n H e l w i g s, *) om hvilken vi talade vid samma tillfälle. Hennes landsmän, så lifligt uppfattande alla slag af sann skaldekunst, ha mottagit den med förtjusning; och Goethe, kallad af sjelfve Byron **) *the first of existing writers*, har dertill bidragit genom rättvisa loford. Då Goethes yttranden grundat sig på Frih. Helwigs öfversättning, och då Utlänningars omdöme visserligen öfverhufvud kommer att på densamma grunda sig: anse vi oss desto mer förpligtade, att göra Svenska Allmänheten uppmärksam på denna classiska efterbildning af ett classiskt

*) "Die Frithiofs-Sage von Esaias Tegnér, Bischof von Weixiö. Aus dem Schwedischen übersetzt von Amalie von Helwig, geborner Freiin von Imhoff. Stuttgart 1826."

**) I dedicationen framför tragedien Sardanapalus. Hela denna tillegnan till Goethe (åt hvilken han äfven dedicerade tragedien Werner) lyder så: *To the illustrious Goethe a stranger presumes to offer the homage of a literary vassal to his liege-lord, the first of existing writers, who has created the literature of his own country and illustrated that of Europe. The unworthy production, which the author ventures to inscribe to Him, is entitled Sardanapalus.*

original. Vi önska, att Frih. Helwigs arbete må finna många läsare i ett land, till hvars ära hon med detta verk så väsendtligen bidragit. Det bör framförallt intressera Svenskar att se, med hvilken trohet och konst den snillrika Skaldinnan har använt allt, hvad hennes språk äger kraftigt och skönt, för att göra Europa bekant med denna mästarsång af nordisk diktning-förmåga.

* 2) E. J. Stagnelii Samlade Skrifter. Andra Delen. (VIII. II. 154.)

Denna samling har nyligen, genom den utgifna tredje Delen, blifvit fullbordad. I likhet med det snilleverk, som vi nyss omtalat, har äfven detta riktat Sveriges vittra national-ära med en ny oförgänglig minnesvärd. Nordens skaldegåfva yttrar sig här under andra former; men med jemnlrik rikedom i anda, jemnlrik makt och sjelfständighet i konst. Ett utförligt omdöme öfver alla tre delarne skall innan kort meddelas. Utgående från en djup känsla af högaktning, af kärlek och saknad, hoppas det, att åtminstone i denna hänsigt ej bli ett ovärdigt offer åt den store Sångare, som Försynens vilja så tidigt ifrån oss borttryckte.

3) Julie de St Julien, eller Frihetsbilden. Symboliserad Historia af F. M. Franzén. (VIII. 1. 120.)

Hufvudthemat för denna poetiska Berättelse är följande. En Svensk yngling, bedragen, liksom så många andra, af de sköna orden om Allmän Frihet, Menskliga Rättigheter, Medborgerlig Likhet, m. m., hvarmed man under början af Fransyska Revolutionen därade Europa och sig sjelf, ilar till det nya Förlofvade Landet, för att njuta af det nya Frihetsträdets prisade frukter. Men snart upptäcker han, att detta träd endast hämtar sina lifssaft från blodströmmar, att dessa så skimrande, på afstånd så lockande frukter invärtes äro dels ihåliga, dels maskstungna och förderfvade. Han sjelf kastas i fångelse och undgår blott genom en slump det öde, som på den tiden utan skillnad drabbade så väl de nya lärornas fiender som deras mest enthusiastiska beundrare. Vår unge lands-

man var dock lyckligare än så många annan i samma läge: han finner en älskvärd flicka, som följer honom till hans fädernesland och der blir hans brud. — Denna "symboliserade Historia" är således sammansatt af tvenne elementer, det ena politiskt-philosophiskt, det andra romantiskt; båda hafva med olika framgång af Skalden blifvit behandlade. Vid framställningen af en tid, så rik på verldskakande händelser, vidunderliga karakterer och sublima dårskaper som denna, skulle kanhända hvar och en annan skald, som eftersträfvat effect, med en pensel doppad i blod målat lefvande, men gräsligt skakande kraftscener: de, som ej äro älskare af detta slag, böra hålla Förf. räkning för, att han ej ingått på en väg, som dock låg honom så nära. Men kanhända har han deremot fallit i den motsatta ytterligheten, den, att i stället för en episkt målande, välja den didaktiskt abstracta framställningen: den unge svärmarens politiska omvändelse sker mer genom örat och förståndet, än genom ögat och känslan. Visserligen innehållas i de raisonnementer, som bereda denna förändring, många viktiga, aldrig föräldrande sanningar, och dessa sanningar äro också nästan alltid väl sagda: men dessa långa undervisningar hejda berättelsens gång och äro måhända ingenstädes på sitt ställe, der man vill framställa en framskridande yttre handling; så mycket är i alla fall säkert, att de här ej riktigt sammanstämma med den romantiska karakteren, som annars är grundtonen för det hela. Lyckligtvis var dock vår Enthusiasts villfarelse ej djupt rotad; och hvilken yngling motslår också sanningen, då den talar med Skönhetens mun? Snart lossas derföre förblindelsens bindlar, och numera, i styckets sednare hälft, utvecklar sig det andra elementet, som likväl redan, ehuru blott episodiskt, ingått i den förra afdelningen. Här öppnas för oss ett slags Novell — eller kanske rättare en Idyll, som helt och hållet uppväxt på poetisk grund: trådarna i denna lilla intrig äro mycket väl, ja konstrikt slingrade och med lika framgång lösta. Då Franzéns namn står på titelbladet, är det nästan öfverflödigt att tillägga, att, då Skalden nu flyttat in i sin egendomligaste sphär, är allt måladt med leddighet, behag, lif och känsla. Vid läsningen af några bland dessa tafflor har Rec. känt sina ögon fuktas. Slut-scenen är öfverraskande och har till och med någonting grandios.

4) Skalde försök af Anna Maria Lenngren. Andra
Upplagan. (IX. I. 140.)

Denna samling blef recenserad i Svensk Litteratur-Tidning, Årg. 1820, N. 11 och 13. Vi hänvisa läsarn till denna recension, och särdeles till de commenterande anmärkningar, som bifogades i samma Årgångs Bihang för September månad. Denna skaldinna var stor i sitt slag. Vi funno slaget vara en (till det mesta) naiv och elegant Conversations-poesi; och vi ha ingen anledning, att i någon mån förändra detta omdöme.

5) Vitterhets-Försök af Elof Jeducur. (VIII. I. 126.)

Höra, i allmänhet, till samma skaldeslag, som de nyssnämnda; men med stor underlägsenhet i förtjenst. Några sakna likväl icke qvickhet och smårolighet; särdeles för de läsare, som känna de personella och provinciella förhållanden, hvilka vauligtvis uppeldat Hr Jeducurs sånggudinna.

* 6) Noachs Ark. Första Våningen m. m. (IX. I. 142.)

Denna genialiska composition, hvaraf nyss utgifvits både en ny del och den förra i en ny upplaga, förtjenar en särskild karakteristik. Dess idee, högst originell, är ej mindre stor, än egen; med sällsam förtrollning omskifta, i dess utförande, en persiskt glödande lyrik och ett humoristiskt element af äkta nordiskt lynne. Det genomblickar alla qvickhetens glädjespel med djupsinnigt allvar, med skarp och världshistorisk reflexion. Hvad sjellva ideen angår, skall den sannolikt i nästkommande del fullt (och för de fleste läsare mera tydligt) utveckla sig.

7) Dikter af Karl August Nicander. Första Häftet. (VII. I. 512.)

Af dessa äro utan tvifvel Napoleons Monolog (s. 8), Till Almlöf (s. 13), Bas-reliefer på Lord Byrons Urna (s. 17) och den i sin enkelhet oändligt vackra "Pilgrims-Sången" Djupadal (s. 51) de utmärktaste. — Vi dela väl icke fullkomligt skaldens tänkesätt om Napoleon; och

näppligen skall Historien bekräfta det yttrande, att denné hjelte
"har vakat dag och natt för menskligheten,

Vidskepelsens och mörkrets spira bräckt" (s. 10):

men om Hr Nicander har tänkt sig en ädlare Napoleon, än den historiske, så förringar detta ej styckets poetiska värde; det gör hans dikt blott till "dikt" i dubbelt afseende. Basrelieferna på Lord Byrons Urna äro entusiasmens gärd åt en Skald, till hvars ära ingenting vidare felas, än att han hade velat uppnå all den storhet, till hvilken han, i sitt utomordentliga snille, ägde lika sann förmåga som bestämelse. Men han ville det icke; af grunder, dem det ej här tillhör oss att undersöka. — Hr Nicanders vers är flytande och harmonisk; hans språk bevittnar, öfverhufvud, ett nu för tiden ganska sällsynt nit om ädelhet, renhet och svenskhet. Deremot kunde man önska honom mera stränghet i urvalet af de skaldestycken, som han meddelar åt en större allmänhet.

8) Nyare Dikter af Vitalis. (VII. II. 512.)

Den märkvärdigaste är Perin och Paradiset (s. 42), öfversatt från en af samtidens ljufvaste skalder, den vidt-frejdade Moore. — Denna öfversättning är väl icke alldeles trogen i hänseende till formen, emedan hon bibehållit blott en af de versarter i hvilka originalet omskiftar; trognare är hon i hänseende till andan, ehuru Moore's lena och smidiga diction blifvit utbytt mot en temligen sträf och obändig. — I allt öfrigt låta de omdömen, som redan öfver Hr Vitalis blifvit yttrade af Svensk Litteratur-Tidning, lämpa sig på fö-revarande häfte utan allsköns tillägg.

9) Freds-förslag imellan Hans Publicistiska Majestät Argus den Tredje m. m. samt de med Honom krigande Dagblads-Furstar. (VIII. 1. 120.)

10) Argus i Olympen. Komedi med stort spektakel. (VIII. II. 156.)

11) Julklappar åt Argus. Första Klappen. (IX. 1. 140.)

Trenne mot en beryktad Tidnings-Redaction rigtade satiriska skrifter. Den första, såsom ett helt betraktad, är kanske den mest lyckade, emedan den fullkomligast uttrycker

sin idee. Den är i hög grad qvick; den antagna diplomatiska tonen är förträffligt använd och underhållen. — Den andra är ett alster af större geni; men den är icke så jemnt utförd, icke så väl fulländad. Dess sednare hälft (med undantag af det misslyckade slutet) står öfver dess förra, i jemnt uthållen och raskt framåt-skridande komik. Mellertid är detta lustspel, oaktadt sina fel, ett af de qvickaste och gladaste komiska poemer, som vårt språk kan uppvisa; rikt på uppfinning, på träffande karakteristik, på löjligen situationer, och stycken af blixtrande lyrisk förtjenst. — Den tredje, också i dramatisk form, har mästertliga scener, och utmärker sig genom en särdeles vårdad skrifart; men påstås hafva sträckt satiren för långt, och inträngt i vissa personliga förhållandens enskilda hemligheter. Huruvida detta påstående äger grund eller ej, kunna vi ej afgöra; såsom varande, i alla afseenden, personligt obekanta med det slags Subject-Object, som i dessa skrifter persiffleras. Vi äro till och med alltför litet kännare af sjelfva den riks-pöbel-tidning, hvarmed det lär vilja omskapa Skandinavien till ett beläte af

. this free, this virtuous state,
Which was ordain'd by fate,
To show the world, what high perfection springs
From rabble senators and merchant kings*).

*) Se Th. Moores ypperliga skaldebref *to Lord Viscount Forbes, from the city of Washington*: ett poem, hvori han bittert beklagar, att han måste förstöra sin väns gyllne drömmar om Nord-Amerikanska Republikanismens förträfflighet, sedan hans egna blifvit, efter ankomsten till Frihetens prisade land, fullkomligt skingrade. Då denne skald är sjelf en Liberal, — till och med en ifrig, — och dessutom (med skäl) blifvit högt recommeraderad af Dagbladet Argus, torde hans vittsord förtjena en särdeles uppmärksamhet; och enhvar, som ger akt på "tidens tecken," utropar gerna med honom:

Oh! freedom, freedom, how I hate thy cant!
Not Eastern bombast, not the savage rant
Of purpled madmen, were they number'd all
From Roman Nero down to Russian Paul,

12) Babels Torn. Söder ut. (VIII. 1. 120.)

Svarar icke i värde mot sin föregångare, "Babels Torn norr ut." Rätt munter är likväl afhandlingen om inrättandet af National-spel på Gustaf Adolfs torg (s. 1—16). Stycket Hök och Dufva (s. 17) är glädtigt och täckt; sången vid P. G. Yckenbergs grift (s. 43) hjertlig och rörande. Vid läsningen af Urmakaren och Gesällerna, eller Tornuret (s. 28), påminnes man ovillkorligt om Schillers "Die Glocke;" men icke till den svenske skaldens fördel.

13) Månskensqvällarne, af Assar Lindeblad. (IX. 1. 159.)

Förf. är ej utan anlag; och särdeles äro begynnelserna till många bland hans stycken lyckade: men han saknar ännu det innehåll och den hållning, som skalden vinner blott genom grundligt konst-studium och mångsidig lefvande erfarenhet.

14) Hämd-Svärdet. Romantisk Skaldedigt. (VII. II. 511.)

En tragisk berättelse i en ren ton och ofadlig diction, men som dock, oaktadt sitt pathos, hvarken lyfter inbillningen eller talar till hjertat.

15) Den Oförnöjda eller Fiskaren och Hans Hustru. — Saga på vers af J. M. Stjernstolpe. (VII. II. 510.)

En ömsom berättande, ömsom dialogiserad framställning af en gammal tysk folksaga; lättskrifven och lättläst. Den ursprungliga sagans naiva humor — sådan man t. ex. finner den uti dess platt-tyska form i Grimms "Kindermärchen" — har väl vid filtreringen genom Hr St:s penna antagit den bur-

Could grate upon my ear so mean, so base,
As the rank jargon of that factious race,
Who, poor of heart and prodigal of words,
Born to be slaves, and struggling to be lords,
But pant for licence, while they spurn control,
And shout for rights, with rapine in their soul!

leska parodiens och persifflagens smak; men utan att något anspråk röjes på komisk effect. Språket är äkta svenskt och versbyggnaden ledig. Alltsammans rör sig så raskt och munter, att troligen ingen läser till slut denna utförliga paraphras af ämnet, utan att önska den ett stycke längre.

16) Blumauers Aeneis. Fri Öfversättning af J. M. Stjernstolpe. Andra Upplagan. (VIII. 1. 126.)

Denna välbekanta Caricatur af Virgiliij Hjeltedikt har nu framträtt något mera corpulent, än då den förra gången visade sig för svenska allmänheten. De 6 första böckerna af Aeneiden, hvilka ensamt utgjorde den äldre upplagan, äro tillökade med de 6 återstående; hvaraf de 3 sista äro frukten af Hr Stjernstolpes egen bearbetning. Ehuru dessa sistnämnda lemna mindre rika anledningar till travestie, har dock Hr S. finligt begagnat hvad som fanns, — och i dem, så väl som i de många förändringar från Originallet, hvilka öfverallt förekomma, lyckligt träffat B:s burleska manér. Öfversättarens skicklighet har dock gjort detta arbete mera till en fri efterbildning, än till en öfversättning.

Mycken qvickhet, mycket komiskt salt är strödt öfver detta poem, ehuru det mera är Poeten, som gör sig rolig, än han gör saken. Ty Rec. kan ej annat än känna en viss medömkan, snarare än löje, vid anblicken af mången allvarsam Virgiliansk person, som helt oskyldigt måste fram och stofferas med narrbjellror: — och det hela, i sin betydliga längd, skulle kauske göra samma intryck, som ett oupphörligt skratande ansigte, om ej travestien litet emellan föll ur sin låga röle, för att göra några kraftigt satiriska sidohugg ut åt den öfriga världen.

17) Tassos Befriade Jerusalem. Öfversättning af A. F. Skjöldebrand. Första Bandet. (VIII. 1. 127.)

Detta band innefattar tio sånger af Tassos Hjeltedikt. Ett annat har sedermera utkommit, som innehåller de öfriga. Öfers. har tolkat sitt original i åttaradiga stanzer, utan rim, men med idel qvinliga slutfall. Att Oxenstjerna öfersatte Milton i rimpria jamber, var ganska riktigt, då Milton sjelf diktat sitt verk i sådana: men detta exempel bevisar

icke — hvad Öfvers. i sitt Företal (s. IX.) tror det bevisa — att Tasso bör klädas i det "Förlorade Paradisets" versart. Äfven i detta afseende, är skillnaden himmelsvid mellan dessa skalder, som voro olika i allt, utom i snille. Just det lyriskt-musikaliska elementet är ungefär hälften, om icke mer, af Tassos poetiska skönhet. — Den vördnadsvärde Öfversättarns arbete kan mellertid begagnas, för läsare som ej känna Italienskan, såsom en (i det hela) god prosaisk öfversättning. Poetisk är den icke. Man jemföre dermed Oxenstjernas nyssnämnda, för att se huru en poetisk öfversättning är beskaffad, i anda, i ton och språkform.

18) Som ni behagar. Skådespel af W. Shakespeare; öfversättn. af Thomander. (VIII. 1. 125.)

19) De muntra Fruarne i Windsor, af Shakespeare; öfvers. af Thomander. (VIII. 1. 125.)

Äfven för den, som blott ytligt gjort sig bekant med Shakspeare, måtte det vara klart, att det fordras ett verkligt stort mod att våga öfversätta honom. Det föräldrade språket, de ovanliga ordställningarne, de mångfaldiga häntydingarne, — gåtor, hvilka de rika commentarierna ofta lemna oupplösta; uttryckens korthet och sinnrika styrka, tankarnes blixtrande snabbhet, träffande sanning och förvånande mångfald, dictionens rika färgskiftning och smidighet efter tusende olikartade karakterer — allt detta medför svårigheter som ständigt yppa sig, men som likväl genom fortsatt studium kunna öfvervinnas. Men långt viktigare och svårare är uppgiften, att med ordens döda massa öfverflytta den lifgifvande solen, att med åsken ge den qvafva luften, med morgondagen den friska flägten, med ett ord: att återge oförfalskad hela den atmosfär, den luftkrets, hvari hvar och en af Shakespeares skapelser simmar. Oaktadt Hr Thomanders stora förtjenst, som redan genom dessa prof öfverglänst sina föregångare och lyckligt öfvervunnit otaliga svårigheter, våga vi likväl ej försäkra, att han fullt löst detta högsta problem. Rec. bekänner att han isynnerhet uti Som ni behagar, saknar den underbara luftighet, det romantiska fjerran, den genomgående valdthorns-klang, som i hela detta stycke sammanväfver phantasi och verklighet. I De muntra Fruarne i

Windsor åter, der äfven i Originalen contourerna äro med mera bestämdhet uppdragna, är öfversättningen trogen ej blott i orden, utan ock i andan. Öfversättningens öfriga mångfaldiga förtjenster göra alla andra anmärkningar öfverflödiga och inge de största förhoppningar, att de i framtiden än mera skola fullkomnas.

20) Irländska Melodier och Dikter af Thomas Moore, och en Saga af Novalis. (VIII. I. 126.)

Nästan hälften af denna bok intages af en karakteristik öfver Moore, författad af Öfversättarn. Den vittnar icke blott om förtrolig bekantskap med Britternes poetiska litteratur, utan ock i allmänhet om en ästhetisk bildning, som lifligt och fördomsfritt hyllar det Förträffliga, ehvar och i hvilken skepnad det finnes. — Sjelfva öfversättningarna synas oss mestadels goda; understundom likväl stela och kärfva. — Svårigheten "att rätt säga hvad som kunnat blifva" af Novalis' ofullbordade roman Heinrich von Ofterdingen (hvarur den ypperliga sagan "om Prinsessan af Atlantis" är tagen) är väl icke så stor, som Öfversättarn påstår. Slutmeningen af denna roman synes oss, tydligt nog, vara Poesiens förklaring och fullkomning genom sin nordiska beståndsdel återförsmältning med sin orientaliska. Denna sista, bemäktigande sig lifvet och naturen, bidrager först i mångfaldiga skepnader till Skaldens uppfostran, och fulländar slutligen, i Christendomens gestalt, sitt verk. Hans älskade Mathilda visar sig då i den högsta manifestationen af sitt innersta; hon är der sjelf den "Edda", som, uppväckt från sin isbädd, genom värmd, befriad, blir igen Poesiens drottning; och genom henne blir Heinrich, hennes älskare och gemål, dess öfver jordens tid och rymd upphöjde konung. Ej blott öfver denna verden utsträcker sig deras välde; det utvecklar och stadfäster sig egentligen i den tillkommande (hvilken redan här verkade såsom förborgad inom den förra, och lockade skalden till sig genom detta sitt sköna, men förgängliga skuggportrait). Poesien var för Novalis den (NB. med Religionen försonade) magi, som afkastar livvets materiella slöja och framkallar den under denna förborgade högre verden. — Besynnerligt nog yttrar sig Öfvers. om "de versifierade par-

tierna" af Novalis saga; de "bevittna", säger han, "att Författaren ej var van att röra sig i metriska bojor." Och likväl är Novalis en af Tysklands melodiösaste vers-konstnärer, samt äfven, såsom sådan, af sina landsmän allmänt ansedd!

21) Pehrmässfärden eller Daniels Resehändelser. Komisk Original Roman af Frans Filibert Törn-tag. Andra Delen. (VIII. 2. 121.)

Denna Roman har vunnit ett visst slags märkvärdighet, såsom, så vidt Rec. känner, det *andra* exemplet på en skrift, som, sedan den nyaste tryckfrihetens införande, genom Jurys utslag blifvit förklarad brottslig och indragen. Dess första del är recenserad i Sv. Litt. Tidn. 1824 N:o 78, och Rec. har i denna del blifvit ihågkommen med eget Capitel. Hans ömdöme öfver denna andra del förblifver detsamma. Förf. är här något sparsammare på blasphemier, men i råhet och uppenbar gemenhet förblifver han sig fullkomligt lik. I denna del målar Förf. sin hjertes akademiska lif i Upsala, som föreställes såsom ett hem för sedelöshet och alla slags utsväfningar, dem Förf. *con amore* skillrar. Lärare — Studerande — Borgerskap, beskrifvas såsom utskum af all menlighet. Lyckligtvis sakna dessa caricaturer äfven de minsta drag af sanning — lyckligtvis är gemenheten, åt hvilken Förf. egnar sin pensel, (under det att han söker insöfva sitt samvete dermed, att, då han målar synder, han tillika målar djefvulen bredvid,) lyckligtvis, säge vi, är gemenheten så, i all sin naturliga nakenhet, framställd, att den ej väcker lystnad, utan endast vämjelse. Lyckligtvis äger äfven hela denna bok genom sitt innehåll ej det minsta lockande, äfven derföre att den saknar all handling, till och med det vanliga roman-intresset. En enda karakter, Procentarens, är, ehuru på ett vidrigt sätt öfverdrifven, tecknad med något slags originalitet: blott ett enda drag har Rec. funnit komiskt; nämligen Procentarens påhitt, att, då han ville minska kostnaden för ett Recept, som blef honom gifvet, deraf bortklippa öfra hälften.

22) Gabriela. Af Johanna Schopenhauer. Del. 4
— 6. (VII. II. 11. 154. o. fl.)

25) Tanten. Af Johanna Schopenhauer. Förra och Senare Del. (VIII. I. 122, 125)

Utan betänkande sätta vi Johanna Schopenhauer ej allenast långt öfver alla hennes romanskrifvande landsmänninnor, utan äfven vid sidan af sjelfva Corinne's odödliga skaparinna. Också är Gabriele, utan att vara en imitation, ett slags sidostycke, eller, i många fall åtminstone, ett slags motstycke till Corinne. Corinne är Geniet i en skön Qvinno-gestalt, Gabriele är en skön Qvinna med Geni: den förra är bland sitt kön ett lysande undantag, ett slags omöjlighet, hvars existens också, då hon går att fullända sina öden såsom qvinna, lider skeppsbrott mot nödvändigheten. Gabrieles undergång är åter icke nödvändig: endast en följd af yttre tillfälligheter. En vidare jemförelse mellan dessa båda Romaner skulle vara ganska lärorik, men hvar, i denna öfversigt, dertill finna utrymme? — Tanten håller sig inom en mindre lysande sfär af lifvet, och sammanhänger ännu närmare med verkligheten. Den har några svaga partier, men också en herrlig karakter, Tanten sjelf; dessutom en högst komisk, ett mästestycke i sitt slag. I det hela är denna roman, för att i ett enda ord innefatta vårt omdöme, en verklig qvinnospegel, unga flickor att förehålla. — Öfversättningen af Gabriele är gjord efter första upplagan (en ny omarbetad upplaga af originalet utkom 1825); den är klumpig, och i de första delarna åtminstone, rent förfuskad: i denna svenska Gabriela, med dess tafatta språk och ett anlete af gråpapper, igenkänner man endast få spår af den äkta ljufva, högst eleganta urbilden. Upplagan af Tanten är anständig, och öfversättningen gjord med sorgfällighet, kanske med alltför ängslig trohet, så att dictionen ej öfverallt är fullt ledig och fri från germanismer: sådana ställen äro dock så sällsynta, att den i det hela kan kallas god.

24) Clara von Alben. Af Fru Cottin. (VII. 2. 310.)

25) Mathilda. Af Fru Cottin. Del. (IX. I. 140.)

24) Då romanen Amalia Mansfeld blef anmäld i Sv. Litterat. Tidn. gjorde vi den anmärkningen, att denna författarinna ägde en märklig likhet med Rousseau. Upphinner hon ej full-

komligt sin förebild i hänförande vältalighet, så täflar hon dock med honom i eld och öfverträffar honom i moralisk renhet. Det är passionens slitningar, striden mellan kärlek och pligt, som Fru Cottin helst, och nästan uteslutande, målar: ur denna strid gå hennes hjeltar moraliskt segrande, men med uppoffring af deras jordiska lycka och lif. Likväl äro för ynglingar och flickor af en eldig inbillningskraft dessa slags romaner ej så alldeles oskadliga, då kärleken der skillras såsom en brusande, oemotståndlig orkan, såsom ett alla själskrafter bedöfvande rus, och der de handlande sällan yttra energi till annat än till sjelf-uppoffringar. I den förstnämnda Romanen är sjelfva hufvudhandlingen densamma som i "La nouvelle Heloise"; men den är mera monoton än Amalia, och äger ej Mathildas lysande stil. Framförallt är detta märkligt i denna öfversättning, som tyckes vara gjord efter någon tysk: i följd deraf har ock Claire d'Albe erhållit ett tyskt namn och en tysk titel.

N:o 25 är ett arbete af en vida högre rang. — Dictionen har i originalet en hänförande "eloquence" och prakt; här gifvas taflor (t. ex. den öfver Öcknen, och öfver Eremitens lif), som höra till de skönaste inbildningskraften någonsin skapat. Annars har berättelsen mångenstädes förefallit Rec. alltför trög och stagnerande: den Saraceniske älskaren, ett underverk i kärlek, uppoffring, sjelfbeherrskning och dygd, är en tom ideal-bild, som åtminstone ej är turkisk. Oaktadt det ofta öfverdrifna, onaturliga, träffar dock Förf. oftare hjertat och framkallar tårar af alla ej alldeles känslolösa läsare.

26) Spionen. Af Cowper. 2:a Del. (IX. I. 142.)

Bland Nordamerikas nyaste Romanförfattare hafva Washington Irving och Cooper i Europa gjort sig kända och vunnit bifall. Den förres snille ligger väl ej i uppfinningen, men han äger den afundsvärda förmågan, att af litet skapa mycket: hans framställningssätt och stil äga en stor ledighet och behag, den är liksom en lycklig blandning af Fransmännens och Tyskarnes egendomliga manér. Cooper åter har synbart bildat sig efter Walter Scott, och detta ej utan framgång. Hos honom — liksom ofta hos hans mästare — är hufvudintrigen obetydlig och endast bisak; hos honom är dock

planen ofta högst osannolik (t. ex. i Lotsen, der den bekante sjöhjelten är högstohistoriskt framställd, — och i Spionen, der den store Washington spelar en särdeles besynnerlig rôle): hos W. Scott hafva dylika personer en vida säkrare historisk hållning. Coopers beskrifningar äga samma episka bredd och minutiösa vidlöftighet, men ej samma åskådlighet, lif och inre rörlighet. Hans stil är tung och trög. Om, af poesiens elementer, det allrainmersta eller poesiens poesi — i en viss mån felas den "store Obekante", — så saknas detta hos Cooper helt och hållet. Med ett ord: vår Amerikan förhåller sig till den engelske mästaren, som försvarligt manufactur-gods till äkta Bermingham-arbete. Oaktadt allt detta erkännes gerna, att Cooper framställt på scenen mången originel, mången efter lifvet tecknad karakter, mången lefvande och underhållande situation (t. ex. den förträffligt skillrade stormen i Lotsen), och att hans skrifter rätt angenämt låta läsa sig.

- 27) Haji Baba från Ispahan. Romantisk skildring af Persien. Af James Morrier. Del. 1 — 5.
(VII. II. 310. VIII. I. 124, IX. I. 140.)

Förf. är den samme, som år 1812 utgaf en värderad *Journey through Persia, Armenia and Asia minor in the years 1808 and 1809*. Ifrågavarande bok röjer också en stor säkerhet i teckningen äfven i dess minsta detaljer, en förtrolig bekantskap med Persien, hvars natur, seder och lynne här visserligen åskådligt, men ensidigt skillras. Ty Förf. framställer blott den dåliga sidan af denna nation, hvars sedliga värde, genom en följd af omständigheter, i senare tider allmänt säges hafva betydligt sjunkit, men som, i sådant hänseende, ej skulle förtjena att gifva ämnen till en "Romantisk skillring." Här visa sig endast vidskepelse, fördomar, trolöshet, egennytta, bedrägeri, grymhet i alla slags skepnader: ingen gestalt uppträder, vid hvilken hjertat deltagande fäster sig; alla, från Konungasonen ända ned till Dervischen och tiggaren, äro lika låga och föraktliga. Ehuru Förf. behandlat sitt ämne med skämtande munterhet, och ofta icke utan talent, så lemnar dock denna läsning i det hela en motbudande, till och med på längden pinsam känsla. En romantisk skillring är icke en bok, i hvilken man knapt träffar ett spår

af poesi och idealisk hållning. Den är äfven ej engång någon egentligt artistisk produkt, emedan den blott består af spridda grupper, hvilka, i hänseende till natursanning och framställning, ej hvar för sig sakna förtjenst, men dock tillsammans ej bilda något egentligt helt. Nästan den enda länk, som (ehuru svagt) sammanbinder alla dessa framställningar, är hufvudpersonen, en äkta Persisk Gilblas: och man märker icke otydligt, att mönstret af denna roman föresväfvat Morier. Men copian äger icke samma lekande behag, icke samma frihet i karaktersteckningen; framförallt ej samma, äfven för den komiska framställningen nödvändiga godhet, som under det hon beler svagheten eller sjelfva dårskapen, likväl ej fråndrager den allt menskligt, allt sedligt värde. Huru förträffligt har ej Förf:s landsman, Sterne, känt och utöfvat denna satirens humanitet! — För öfrigt är denna Persiska sedemålning full af rörliga taflor, händelser och lyckans sällsamma lekar: äfventyr hopasig på äfventyr, som liksom i en cämera obscura flyga förbi ögat.

27) Sju År. Bidrag till ett Nordiskt Rikes hemliga Hof-Historia; ur en afliden Diplomats Portfölj: af
L. Kruse. Öfvers. Del. I. — IV. (VII. II. 310.
VII. I. 122.)

”Det nordiska Riket” är Sverige. Något historiskt är ej här till finnandes, likaså litet som något diplomatiskt, om ej det hemlighetsfulla, att vårt fäderneslands namn på intet ställe nämnes, ehuru det omiskännligen utmärkes genom verldsbekanta händelser, såsom striden mellan Hattar och Mössor, den efter denna factionsfejd uppträdande Konungens mord o. s. v. Till och med emot den historiska sannolikheten felar Förf. på några ställen, och ehuruväl han synbart bemödat sig att afspegla tidslynnets, det svenska lifvet och den svenska nationaliteten, har det dock icke lyckats honom att deraf uppställa lefvande, åskådliga bilder. Man ser mera studier, än lefvande portraiter. Denna bok står således helt och hållet inom diktens område, och, då den endast betraktas ur denna synpunkt, kunna vi i många hänseenden ej neka Förf. vår beundran. Ganska sällan finner man en mera konstigt slingrad intrig, som oupphörligt, genom ständigt nya inveck-

lingar, ända till slutet. håller läsaren i en stark spänning. Det är sannt, att denna väfnad är nog brokig: den har hämtat sina flesta trådar från det underbaras rike, som här uppträder i alla möjliga slags skepnader: aningar, drömmar, magnetism, Svedenborgianism, spöken, vålnader, besvärjningar, signerier, falska och sanna spådomar störta sig med sådan fart inpå scenen, att de derifrån nästan hota att uttränga de lefvande. Ehuruväl det ej må nekas, att Förf. af dessa magiska apparater gör ett alltför slösande bruk, och genom deras täta återkomst försvagar en del af deras verkan, så förstår han dock, att alltid föra läsarens uppmärksamhet upphörligt framåt, och ständigt bereda honom nya öfverraskningar och för hans gissningar undandölja slutet, som ej lätt kan förutses.

Hvad vi således här egentligast erkänna, är en rik uppfinningsförmåga, en sällsynt konst att af så många olikartade elementer bilda ett sammanhängande helt. Detta slags bildningsförmåga hvilat ej på något egentligt djup hvarken i känsla eller characters-teckningar, ehuruväl vi å andra sidan medgifva, att åtskilliga af de här uppträdande personerna ej sakna värma och individuell teckning. — Öfvers. förräder sig på flera ställen såsom efterbild af ett tyskt original. Förf. är dock Dansk, redan förut bekant genom åtskilliga romantiska produkter, hvilka äfven i Tyskland tillvunnit honom ett icke utan aktning beledsagadt namn. Hans för ett par år sedan utgifna Roman, *Deodats Födsel*, som i underbarhet och uppfinning till och med öfverträffar denna, är, enligt hans egen anmärkning, den första egentliga Original-Roman, som Danska Litteraturen äger.

28) Don Sebastian, Konung af Portugal. Historisk Riddare-Roman af Miss Anna Maria Porter. (VIII. 1. 127.)

Den goda Missen — man märker det ej otydligt — ville gerna likna sin landsman, W. Scott. Hon har anställt forskningar i Portugals historia, hon har studerat Rese-beskrifningar, hon har ansträngt sitt snille för att uppsamla alla poetiska elementer, som hörde till hennes ämne; hon har uttröttat sin uppfinningsgåfva, särdeles för att fylla det mellan-

rum, under hvilket hennes hjelte försvinner ur den verkliga Historien. Och emedan det redliga, allvarliga bemödandet sällan helt och hållet misslyckas, så har hon verkligen åstadkommit en composition, som är temligen läsbar och gör ett slags intryck; hvilket dock skulle blifvit djupare, om Förf. visat sig mindre sentimental, mindre åt ytterligheternas båda motsatta riktningar öfverdrifvit karaktererna, och iakttagit en större måtta vid utdelandet af skuggor och dagar. Endast hufvud-personen är naturligt tecknad och saknar ej deltagande: för öfrigt är det i sig sjelft högst gynnande ämnet endast ytligt behandladt, händelsen mera underlig än romantiskt underbar, och öfver det hela hvilat dimman af en trött-sam, färg- och karaktärlös monotoni.

29) Kaptan Segerstolpes UpptäcktsResor. Öfversatt(a) från Tungusiskan. Första Delen. (VII. II. 513.)

"Denne Kaptan har ej haft till ändamål att upptäcka nya Länder . . . men han har velat upptäcka Menniskornas Lynnen, Seder och goda gärningar." Beklagligen har dock Kaptan Segerstolpe upptäckt hvarken det ena eller det andra: hans bok innehåller blott några högst platta små-scandalösa anekdoter, inknådade i en seg och osmaklig moral-deg.

50) Walter Scott. Ett Skämt i två Akter af Dr. B. Wolff. (VIII. II. 155.)

"Ändamålet med detta Lustspel" — säger Öfers. — "är ingalunda att förringa W. Scotts verkliga förtjenst," — ehuru man å andra sidan förmärker, att Förf. ej är någon särdeles beundrare af denne vår tids älsklings romaner, — "men att förlöjliga den allmänt öfverhand tagande farsoten bland fruntimren att vilja synas lärde" (egentligen: vittra). Denna afsigt är inhöljd i en liten artig intrig, och utförd med munterhet, lynne och verkligen godt skämt — ehuru karaktererna, särdeles Språkmästarns, äro något vidrigt öfverdrifne. Den roligaste och originellaste är Jean Picquant's, den Fransyske Kockens. Rec. föreställer sig, att detta lustspel från Scenen skall göra ganska god verkan; det låter i alla fall med nöje läsa sig. — Öfversättn. är gjord med skicklighet.

- 31) Barberaren i Sevilla eller den fruktlösa Försigtigheten. Opera-Komik. Fri Öfversättn. från Italienskan. Musiken af Rossini. (VIII. II. 153.)

Öfvers. har blott i versen laggt den italienska bearbetningen till grund, men i den prosaiska dialogen följt franska Originalen. Ehuru han "ej vågar hoppas, att denna bearbetning i litterärt hänseende kan göra några anspråk, såsom blott ämnad att begagnas af åhörarne, som ej vilja förlora meningen och orden i den musikaliska afdelningen;" så är likväl denna pjese en af de få opera-komiker, som ej blott kunna låta höra sig, utan äfven låta läsa sig. Öfvers. har vid denna öfverflyttning och vid sammansmältningen af tvenne originaler verkligen visat mycken talent: dictionen är ledig och lätt, äfven i den poetiska afdelningen, ehuru musiken här pålaggt honom tunga bojer.

- 32) De Fyra Vännerna förminskade till tre, eller Historien om en Hund, en Katt och tvenne Barn. Af M:me de Saint-Maunie. Öfvers. af J. M. Stjernstolpe. (VIII. II. 358.)

En icke illa berättad, men till sitt innehåll tom och småbarnslig berättelse. Hundens eller Kattens monographi af Buffon eller någon annan skulle utan tvifvel göra de flesta barn långt större nöje, än denna berättelse, som sväfvat på gränsen mellan saga och naturhistoria, och är ingendera. — Plancherna äro af Hr Löwstädts lithographi, i ett slickadt manér, till utförandet medelmåttiga.

Skón Konst.

- 1) Fordna och närvarande Sverige, af U. Thersner. Häft. XXV, VI. med 4 plancher och 4 blad text i hvardera. Atl. format (VIII. II. 155; IX. 1. 142.)

Af detta stora verk, som är ämnadt dels till ett Supplement, dels till en förbättrad upplaga af *Dahlbergs Svecia Antiqua et Hodierna*, falla ofvannämnde två. häften inom

året 1825. Det 25:te häftet, eller N:o I. af Provinsen Upland, lemnar vuer af *Rosersberg* från N. sidan, *Lindholmen*, *Bogesund* och *Östanå*, med tillhörande historiska uppgifter, äfvensom H. 26, eller Södermanland N:o I, innehåller utsigter af *Tullgarn*, *Eriksberg*, *Hofstad* och *Wik*, med motsvarande Text. Arbetet är tilltaget i stor scala; Hr Th. har sjelf berest nämnde landskaper, hvarest han utvalt och på stället aftecknat de egendomar eller märkvärdigare ställen, som han i något afseende trots tjena ett rum i sitt verk. Detta oakadt, synes det likväl såsom hade icke alltid den vackraste eller utmärktaste utsigt fått den lyckan att blifva tecknad, utan snarare, som hade slumpen understundom ledt valet. En eller annan planche är verkligen väl lyckad, både till teckning och gravur. Men i allmänhet torde man, utan synnerlig orättvisa, kunna påstå, att verket icke i artistiskt afseende motsvarar de framsteg, som konsten äfven hos oss i sednare tider hunnit göra. Och hvad texten särskildt angår, så är det lindrigaste omdöme man derom kan fälla det, att den är alltför ytlig och ofullständig.

- 2) Magazin för Konst, Nyheter och Moder. Andra Årgången. 12 häften, 96 sidd., text och 48 pl. 8:o. (VIII. II. 153.)

Att karakterisera ett så välkänt, och i de kretsar, för hvilka det egentligen är bestämdt, så omtyckt verk som detta, vore i sanning ett öfverflödsarbete. Hvar och en vet i alla fall, att alla tre de på titelbladet nämnda föremålen egentligen utgöra blott ett enda, nyfikenhetens tillfredsställande för ett ögonblick, samt att äfven konsten här hufvudsakligen sysselsätter sig endast med dagens händelser och talämnena. Vi anføre ej detta som ett tadel, emedan det just är enligt med skriftens karakter och syfte, som naturligtvis endast går ut på att framställa konstens eleganta och roande sida, ej den högre, mera allvarliga. Dock erkänne vi gerna, att äfven goda afbildningar af viktigare konstalster, ehuru i ganska liten scala, här förekomma, samt att föröfrigt de flesta plancher vittna om qvickhet, konstfärdighet och smak. Texten är i allmänhet af underordnad intresse, dock oftast smånätt och småqvick.

Samlingar.

- 1) Årsberättelser om Vetenskapernes framsteg, utgifne af K. Vet. Acad:s Embetsmän d. 51 Maj 1825. (VIII. 1. 124.)

I en tid, då Vetenskaperna, kanhända isynnerhet de som ligga Naturen närmast, med en nästan otrolig hastighet fortskynnda till fullkomning, och då kunskapsintresset blifvit allmännare utspridt, är det visserligen en för dem, som ej sjelfva äga tillfälle följa vetenskapernas fortgång, lika välkommen som nyttig sak, att deraf i korthet erhålla en årlig, på ett enda ställe sammanfattad öfersigt. K. Vet. Akad. började derföre år 1821 att utgifva dessa Årsberättelser. De ämnen, som i dem framställas, äro: Chemi, Mineralogi, Botanik, Zoologi, Geologi, Astronomi och Technologi. — Af hvad värde dessa arbeten äro, bevittnas bäst derigenom att, åtminstone flera af dem, blifvit dels på främmande språk öfersatta, dels icke öfersatta af Utländningar förskrifna. Sådant är förhållandet med den Chemiska och den Zoologiska afdelningen, kanhända äfven med flera.

- 2) Physiographiska Sällskapets Årsberättelse aflemnad af Dess Secreterare den 1 Oct. 1824. (VIII. 1. 126.)

Physiographiska Sällskapet instiftades år 1776: åtminstone började det då utgifva *Handlingar*, hvaraf trenne Stycken samma år utkommo. År 1778 erhöill det Konungens Stadfästelse. Sedermera utkommo 1781—84 trenne stycken af *Physiogr. Sällskapets Magazin*; hvarefter det Kungliga Sällskapet stilla afsomnade. Dess återväckande ur en trettioårig dvala är ett berömligt bevis på det vetenskapliga nit, som, särdeles sedan sista årtiondet, lifvar Lunds Lärde. År 1823 utkom dess första "Årsberättelse;" den andra är den som här anmäles. Den innehåller utdrag af i Sällskapet upplästa afhandlingar; flera af dessa expositioner, hvilka alltid göras af Författarne sjelfve, äro ganska sakrika; på andra nämnas blott titlarna: alla väcka önskan, att de måtte fullständigt utgifvas. De af första classen upptagas endast här, men dervid kan vår åtgärd föga sträcka sig längre än till uppnämnan-

det af innehållet, då vi ej kunna meddela utdrag ur utdrag. De äro följande:

I. Naturhistoriska: a) *Några anmärkn. öfver Gentiana Amarella* af Prof. Agardh. — b) *Uppställning af de Svenska Pilarterna* af Adjunct. (nu Prof.) Fries. — c) *Om färgförändringen hos Foglarna* af Prof. Nilsson. — d) *Be rättelse öfver Botaniska Excursioner år 1823* af Prof. Fries. — e) *Afhandling öfver Röda Snön (Protococcus)* af Prof. Agardh. — f) *En ny art af Verbascum (V. bracteatum)*, beskrifven af Prof. Agardh. — g) *Anmärkn. öfver 2:ne olika slag af Torvfjord* af Prof. Fries. — h) *En ny art Brand (Æcidium corruscans)* beskrifven af Prof. Fries. — i) *Bidrag till Lärnan om Algernas metamorphoser och animalitet*, af Prof. Agardh.

II. Chemiska: a) *Bidrag till Oxalsyrans historia*, af Prof. Rabbén. Denna syra upptäcktes 1773 af Scheele. Den begagnas till limonad, punsch och ingår såsom en hufvudingrediens i Rosensteins kylande pulfver, men är ganska giftig. — b) *Om Electro-magnetismens Theorier*, samt c) *Om Atom-vigterna*, båda af Observator Hill.

III. Mathematiska: alla af Observator Hill: a) *En formel, för Cubiska Eqvationers Algebraiska lösning* — endast såsom antydd. Då denna formel är mycket mer invecklad än den man i ämnet redan äger, och det, ehuru andra termen är bortskaffad, tvekar Rec. att tillerkänna den något företräde. — b) *Afhandling om egenskaperna af tvenne ren-mathematiska functioner*, dem Förf. kallar *Tripoll* och *Bipotens*. — c) *Resultater af en undersökning om Logarithmiska Integraler*. — Dessutom förekomma af samma hand i den använda Mathematiken följande afhandlingar: a) *En ny Method att ställa Transits-Instrumentets axel horisontel*. — b) *Ett Bevis af tvenne Optiska satser, som tjena till grund för ett par nya Reflexions Gonyometrars construction*, hvarå beskrifning med teckning är deponerad på Lunds Observatorii Bibliothek. — c) *En modell till en förbättrad inrättning af en finare Statisk balance*.

IV. Ekonomisk: *Om Sädsmagaziner m. m.*, af Prof. Agardh.

V. Historiskt-geographiska: a) *Om Tycho Brahe och tillståndet af hans Astronomiska minnesmärken på ön*

Hven, af den förtjenstfulle, alltför tidigt bortgångne Adj. Hylander samt b) *Fornlemningar af T. Brahes Stjerneborg och Uranienborg*, attäckte år 1823, 24, af Biskop Faxc, — båda högst intressanta, särdeles den senare. Man inhämtar att denne berömd Astronom Slott, Observatorium med flera crypter, en konstrik vattuledning och ett kemiskt Laboratorium, varit vidlöftiga och högst kostsamma byggnader. — c) *Grunddragen af de forndne Slears och Göthers ursprungliga Rättsförfattning*, af Prof. Bring. — d) *Anmärkn. om Alkoran*, af Adj. Reuter dahl. — e) *Om Metallerna i mythologiskt hänseende*, af densamme.

*C a m e r a l i s t i k . **

Lärobok i Svenska Kameral Lagfarenheten, Försök af L. G. Rabenius. Del. 1 — 2. (VIII. II. 155.)

Förf:s mångåriga erfarenhet såsom Universitets-Lärare har öfvertygat honom om saknaden af en tjenlig Lärobok i dess vetenskap. Kortligen antydes i företalet det förevarande arbetets förhållande till våra inhemska Arbeten i Kameral-Lagfarenheten äfvensom dess visserligen icke få eller lätt öfvervinneliga svårigheter.

Den af Innehållets natur föranledda logiska schematisering, hvarutur Förf. öfverskådat sin vetenskap, är följande. Den Förre Delen, som omfattar det allmänna begreppet af alla de föremål, i afseende hvarpå, enligt våra Kameral-Lagar, beskattnings-begreppet är användbart, innehåller, utom Inledningen, 2:ne Böcker eller Afdelningar. Inledningen (s. 1 — 10) börjar med några allmänna *begrepps förklaringar*, såsom af Finance-Lära, Kameralvetenskap och Lagfarenhet, Krona, Inkomster m. m. samt slutar med angifvandet af Vetenskapens litteratur, äfvensom i sista 12 §. af Arbetets plan. — Efter denna förberedande Inledning följer omedelbart i 1 Bok. (S. 13 — 62 och §. 13 — 71) *framställningen af Allmänna Kameral väsendet angående ämnen*, med 3:ne Capitel:

*) Denna afdelning hade rätteligen i Svea IX. III. bordt finna rum vid sidan af Juridiken, men recensionen öfver den hithörande boken hade då ej ännu inkommit.

det 1:a) Om *Kameral* Tjenstemän och Embets verk med dess ingress om Tjenstemän i allmänhet (§. 13 — 22), och trenne underafdelningar A) på Landet, B) I Städerna, C) särskildta uppbördsmän på landet och i städerna, sluteligen §. 36 de högsta KameralAuctoriteterna; 2 Cap.) om Rättegång i KameralÄrender. §. 41 — 56. 3 Cap.) Brott i Kameralärender. Af Delict. Commun. 17, 65, Del. propria §. 65 — 71. —

Sedan dessa generella begrepp blifvit förklarade, följer i II:a Boken Vetenskapens egentliga teori. För att fästa reflexionen vid undersökningens object, yttrar sig Förf. redan vid rubriceringen af denna Boks Innehåll "*Om Svenska Jordlägenheter i synnerhet på Landet.*" Rec. skulle önska sig tillfälle och utrymme att yttra sig öfver denna hufvudpunkt, äfvensom öfver åtskilligt annat uti detaillerna, men måste för denna gång inskränka sig till att blott uppgifva skriftens Innehåll — 1 Cap. Om *Lägenheter på landet, Mantal och Jordnatur* §. 72 — 102. Dessa lägenheter classificeras i A) Uppodlade B) Förädlingsverk och C) Ouppodlade; derefter förklaras mantalets begrepp och historia samt sluteligen teorien af jordnatur, vid hvars förtjenstfullhet i reda och noggrann begreppsbestämning, Rec. anser sig så mycket mera förbunden att fästa uppmärksamheten, som det just varit vanligt, att i detta ämne sakna dessa egenskaper. — 2 Cap. Om *Skattläggning, förhöjning och förmedling.* §. 103 — 122. Det har ingått i Förf:s plan att i förberedelsen för hvarje särskild teori utveckla ämnets historia: då denna idée utföres på det sätt som i förevarande arbete, så nemligen, att endast hufvudmomenterna af den historiska utbildningen angifvas, tror Rec. derigenom den bästa ingress meddelas, emedan, utan alltför stor vidlöftighet, Läsaren det vill här säga lärjungen ser för sina ögon det speciella begreppets utveckling i den särskilda form, hvarutinnan det *in concreto* i hans fäderneslands Lagstiftning utbildat sig. Detta vare en gång för alla sagdt, för att ådagalägga det, i Rec:s tanka, förtjenstrika uti Förf:s nästan vid hvar tenda särskilda ämne förekommande historiska förberedelser. Uti denna afdelning, liksom öfverallt genom hela LäroBoken har hvarje §. sin egna rubrik, för att med högst få, ofta med ett enda ord fästa eftertankan vid dess innehåll; t. ex. §. 119 "Hvilka hemman få förmedlas", 120 "Procedere" 121 "Werkan" 122 "Återgång" o. s. v. För den erfarnare behöfver ej nyttan här-

af antydas. — 3 Cap. *Om Inskränkning i Utöfning af ägande rätt till fastigheter på Landet* §. 123 — 150. Hufvudbegreppen äro här: 1) Hemmans ödeläggande, 2) inläggande, 3) aflysand, 4) minskande, 5) klyfvande, 6) flyttning af hemmans natur, 7) Byten, äfvensom Lagstiftningen för alla dessa K. operationer. — 4 Cap. *Om Kronogods* §. 151 — 262. Det har sina många svårigheter, att för mängden af härunder förekommande ämnen finna en tjenlig, logiskt uttömmande Classification. Förf:s är följande: 1:a Afdeln. Om Kronogods i allmänhet, 1) uppkomst ibland andra tituli genom Dana-Arf, Sakfall, Reductioner, i framställningen af hvilka Förf. §. 157 endast anger det aldä allmännaste och hänvisar för öfrigt till den förträffliga Botin, o. s. v. 2) *Dispositions- och Förvaltningsrätt* 2:a) Afd. *Om KronoLägenheter ej till vissa behof anslagne*. 1) Bebyggda A) Efter särskilda Anordningar uppbäres Kronans inkomst, såsom af K. Lustslott o. s. v. §. 166 o. f. Lagarna rörande Kongs-Gårdars förvaltning, arrenden o. s. v. — B) Efter de Allmänna BeskattningsLagarna härvid 2 classer: 1) Rent Krono: 2) Krono Skatte Natur. Rec. vill ej uttaga några stycken af denna systematiskt sammanträngda framställning, hvilken äfvenså väl som den följande afdelningen om de särskildta slagen af Skogar, genom mängden af Stadganden som måst återopas och anföras, kostat Förf. mer möda än det faller den oerfarnare i ögonen. II. Obebyggda Lägenheter, Grufvor, Skogar med deras särskildta k. arter; Fisker och Watten. — 3:e Afdeln. *Krono Lägenheter till vissa behof anslagne*. 1 Class. Boställen — de i politiskt afseende anslagne Civil- och Landtstats Bost., Militie St. B. med dithörande framställning af Indelningsverket; Rustning, Kneckte- och Båtsmanshåll: Ecclesiastik St. Boställen. II Class. Hemman till vissa Inrättningar, i ekonomiskt afseende anordnade: A) för Politie anstalter, B) för Bergs-Näringens fortkomst, C) Ad pios usus; och slutligen Bihang om Städernas Jord. Då, efter hvad känt är, Botin varit Förf:s föregångare i en del af den föregående afhandlingen, skulle det icke vara utan sitt intresse, att i detaille framställa i hvilka hänseenden både dessa Förf. afvika ifrån hvarandra, samt för öfrigt hvarderas, på egen väg förvärfvade förtjenster om sin vetenskap, i följd af deras olika plan och framställningssätt; men Rec. måste till ett annat tillfälle lemna en sådan fullständigare kritisk under-

sökning. — 5 Cap. *Om Frälse-Gods* §. 262 — 296. Afdelningarne äro här följande: 1) Andeligt frälse, 2) Werldsligt frälse med dess särskildta Under Afdelningar: Ypperligare Frälse och Allmänt Frälse. Rec. räknar det för en ny tillväxt i vetenskapen att i framställningen af detta ämne och de följande finna samma grundlighet i forskningen, och ordnande reda i framställningssättet, som i det föregående; egenskaper, hvilka man, utan att nedsätta Nyströms förtjenster, svårligen i samma grad kan tillerkänna fortsättningen af Botins förtidigt afbrutna förtjenstfulla Arbete.

II:a Delen utgöres af en enda Bok, den 3:dje om *Kronans Inkomster, Räntor och Besvär, Debitering, Uppbörd, Redogörelse samt Stats-Werket*.

Theoristen skulle anse denna Afdelning för Kameral Vetenskapens praktiska sida: dess jus processuale: den kan dock, liksom allt praktiskt, under allmänna grundsatser reduceras, och ju mera vigt det på denna reduction måste anses ligga, desto mer bör man skatta den omtänka och det bemödande, som i denna logiskt ordnande anda och mening arbetar.

1) Cap. *Om Kronans Inkomster, Räntor och Besvär*: först förklaras några termer §. 297 — 301: sedan 1 Afdeln: *Det historiska* i ämnet §. 302, hvarom fullt gäller hvad Rec. ofvannföre i allmänhet yttrat. — 2 Afd. *Ordinarie* K. I. R. och B. 1) *Wissa*; 1 cl. *Onera Realia*, A. *Räntor*, JordeBoks, Mantals, §. 311 — 321; *Krono Tionde* §. 322 — 328. *Bränvinskatt* §. 329. *SaltpetterGärd* m. fl. §. 330 — 332. B) *Last och Tunga Besvär* (*Servitutes*) §. 334 i XII titlar 348. 2 Cl. *Onera personalia* a) *Personæ Compositæ* eller b) *Personæ Simplices*. §. 349 — 355. 3 Cl. *Onera chrematistica* §. 356 — 369, af *Bergsnäring*, af *Handelsnäring* — *Bihang*. *Prästskapets utskylder* §. 371. 373. — *Städernas* §. 384.

II) *Ovissa Inkomster*. *Regalia fisci* A) *Rätts Regale* §. 375 — 382 B) *Nyttiga Regaler* med sina Under-Afdelningar §. 383 — 386. — 3:dje Afdeln. *Extra Ordinarie* *Kronans Inkomster*, *Bevillningar* §. 387 — 398. Den nuvarande allmänna *Bevillningen* enligt *Bevilln. Förordn. d. 18 Dec. 1823* är i dessa §. §. under sina allmänna titlar med fullständig och dock sammanträngd korthet rubricerad:

2 Cap. *Om Debitering*. A) *Grunderna för Debiteringen* §. 400 — 430, 1 *JordeBoken* med dess särskildta slag: 2)

KronoTiondeLängd, 3) RustTjenstLängd. 4) MarkegångsTaxa, 5) MantalsLängd, 6) BevillningsTaxeringsLängd, Berednings-, Taxerings- och Pröfnings-Committéer, 7) SaköresLängd, 8) Taxor, särsk. Författn. B) Sjelfva Debiteringen. §. 431 — 436.

3:dje Cap. Om Uppbörd §. 437 — 486. De många härvid förekommande Författn. reducerar Förf. till följande momenter: 1) Allmänna Omständigheter 2) Sjelfva Uppbörderna 3) Afkortningar, Lindring, Uppskof. 4) Lefverering. 5) Restantier.

4:de Cap. om Redovisning §. 487 — 515. 1 Afd. Räkenskaperne med deras serskildta slag. 2 Afd. Controllerne 1) RäkenskapsMethoden, 2) Inventeringar, 3) Revisioner. 5 Cap. Om StatsWerket §. 516 — 566 Allmänna Omständigheter: 1 Afd. Statsverkets tillgångar och Användbara medel. 2 Afd. Statsverkets utgifter — Riks-Staten enl. Riksdags-Besl. 1823 §. 10. 3. Afd. StatsMedlens Redovisning, Revisionen. RikshufvudBoken. — 4 Afd. Om RiksGäldsverket.

Af de 3:ne Läroboken åttföljande Tab. utvisar den 1:a Sv. Hemmanens *Antal* och *Jordnatur*; den 2:a *Wärdet* å Hemmanen enl. 2 et 3 §. 2 mom. B.F., — och den 3:dje deras *Allmänna Räkntor* och *Resvär*. Dessutom förekommer till slut ett fullständigt Sakregister, som förökar vigheten vid Bokens användning.

Då Rec. sålunda måst inskränka sig till att endast i schematisk korthet redovisa uppställningen af de ämnen, som i denna Lärobok förekomma, har han å det inskränka området af denna anmälan nödgats göra en verkelig uppoffring af sin önskan, att i detaljen följa den grundeliga Förf., och såmedelst i ett klarare ljus framställa så väl arbetets förtjenster, som sina egna i få punkter derifrån afvikande tankar. Han behöfver härvid icke tillägga, att den väl förtjenta uppmärksamhet och det allmänna bifall, hvarmed detta Arbetet af Literaturens Vänner blifvit mottaget, har af Vetenskapsmannen påkallat en utförligare granskning, såsom vedermåle på engång af aktning för Förf. och af interesse för det maktpåliggande ämnet. Måhända skall det medgifvas Rec. tillfälle och utrymme att uppfylla denna sin önskan och literära pligt, innan Arbetet, som redan en längre tid upphört att finnas i bokhandeln, och därför snart nog torde påkalla en ny Upplaga, å nyo meddelas vår Svenska Lagfarenhets idkare och vänner.

S l u t - e r i n a n .

Äntligen njuter Redactionen af Svea den tillfredsställelsen, att för läsaren kunna framlägga, fulländad, Öfversigten af 1825 års Fosterländska Litteratur. De svårigheter, som dervid mött, hafva varit flera och större än någon kan föreställa sig, som ej sjelf lagt handen vid redactionen af ett så vidlöftigt collectif-arbete. Utom de många och väsendtliga, som här förbigås, åtnöja vi oss att nämna en enda: mängden af Svenska Litteraturens årligen utkommande producter är verkligen större än vi från början förutsågo; att om dem lemna något egentligt begrepp kortare, än som här i det hela skett, torde knapt vara möjligt, antingen man väljer den kritiska eller den analytiska vägen. Denna omständighet har vållat, att ifrågavarande Artikel inkräktat mera än man önskat af det rum, som, enligt denna tidskrifts ursprungliga bestämmelse, egentligast tillhör positiva afhandlingar, ehuru vi i den afdelning, som är införd i detta häfte, sett oss nödsakade att utesluta dels åtskilliga mindre betydande skrifter, dels fortsättningar af sådana böcker, hvilka förut blifvit granskade. I följd af det hittills alltid bristande utrymmet, har slutet af Öfversigten för år 1825 först kunnat få ett rum i detta sista häfte af Svea för år 1826. Den mindre angenäma följden deraf har åter varit den, att hela 1826 års litterära productioner hittills måst lemnats ovidrörda. Men; då Redactionen redan sett sig ur stånd, att fullständigt kunna följa gången af det löpande årets; skulle hon dertill så mycket mindre vara i stånd under år 1827, då hon tillika ägde den särskilda förpligtelsen, att uppsamla den litterära skörden för det föregående året. Det är af denna anledning, som Redactionen insett nödvändigheten att åtminstone för den närmaste framtiden inskränka planen för denna Artikel. Alla ovigtiga original-verk, äfvensom alla öfversättningar af blott medelmåttiga utländska arbeten måste hon förbigå: deremot skall hon hädanefter bemöda sig, att, fullständigare och snarare än hittills skett, upptaga sådana arbeten, genom hvilka en vetenskap eller konst gjort ett bestämdt steg framåt. Dock åtager hon sig dervid icke, såsom ett och annat Dagblad påyrkar, den förbindelsen, att genast, efter några dagar eller veckor, alltid vara färdig med omdömen öfver verk, hvilka fordrat en följd af år att skapa

och för hvilkas granskning det ofta fordras långvarig öfverläggning eller väl mognad begrundning. I afseende på fullständigheten (hvilken i alla fall ändock aldrig fullkomligt kan uppnås), blifver visserligen denna förändring en inskränkning; fäster man åter afseende på inre halt och kärna, torde den måhända blifva en utvidgning och förbättring. I hvilken händelse som heldst, har Redactionen redan i sin första Anmälan om detta företag *), som i sitt slag lär vara det första i fäderneslandet, ej utgifvit det för annat än ett försök: om hon nu, riktad med tvenne års erfarenhet, finner nödigt, att i planen vidtaga några modificationer, så torde hon af den billige befrias från förebråelsen för inconseqvens. Visserligen har hon redan hört och förutser, att hon ännu oftare skall höra sig förebitas, att hon ej uppfyllt allt, hvad man af henne rimligt- eller orimligt-vis önskat. Detta skrik utgår merendels från dem, som sjelfve göra intet och fordra af dem som gjort mycket, eller (liksom vi) åtminstone så mycket deras förmåga tillåtit, att de också skola göra allt. Utan att betydligt störas af detta sorl, vill dock Redactionen, för att icke gifva ny näring deråt, än mindre nu, än förra gången, lemna några bestämda löften: hon utfäster sig blott att meddela hvad hon kan och förmår, under önskan, att de, som kunna och förmå mer, ej längre måtte lemna sina pund begrafna.

Upsala den 30 Jan. 1827.

*) Se Sv. Litt. Tidn. 1824. N:o 79.

UPPLYSNINGAR

vid skriften: TILLÄGG m. m. *)

S. 166. "All äkta filosofi tillerkänner sig blott den egenskap, att, såsom det Sannas rent ideella organ, förnuftigt begripa de objectiveringar, i hvilka det herrligast framträder: Konst, Samhälle, Kyrka." — Det är väl knappast möjligt, att någon kan så missförstå detta ställe, som vore vi sinnade att utesluta Naturen från de föremål, hvilka Philosophien tilltror sig kunna "förnuftigt begripa." Likväl, för att förebygga all möjlighet till slik uttydning, vilja vi påminna, att Naturen, enligt vår åsigt, är sammanfattningen af alla grund-villkoren för den i egentlig mening absoluta tillvarelse, hvarigenom det Eviga förmenskligar sig, och herrligast inom Konsten, Samhället, Kyrkan träder oss till mötes. För att förnuftigt begripa dessa, är det således en nödvändig förutsättning, att kunna förnuftigt begripa Naturen. I följd häraf är en lefvande och sund Physik (näml. i egenskap af Natur-philosofi) den kropp, som är oundgänglig för Philosophiens själ, om denna (i sina högre lifs-kretsar, Ästhetiken, Ethiken, Theologien) skall kunna yttra sig sjelt såsom lefvande och frisk.

S. 180. Att Byron blifvit kallad en "genialisk skald, men icke classisk," torde af en och annan förebrås oss såsom högst förmätet. Men hvad betecknar ordet classisk, då det lämpas på någon författare? Utan tvifvel en sådan, hvars skrifter förtjena att studeras från tidevarf till tidevarf, icke blott i egenskap af intressanta snillealster, utan enkannerligen i egenskap af mönster. Af ingen annan orsak hafva de utmärktaste bland Greklands och Roms författare bekommit namnet "Auctores Classici" till ständig hederstitel. Frågas nu, om just de skalder, som verkliga (så vidt på dem kunnat bero) "gjort det Dämoniska till Poesiens fält," böra såsom

*) S. 133 r. 2 nedifr. st. *Poesien Historia* l. *Poesiens Historia*. S. 139 r. 13 st. *verlds sphärer* l. *verlds-sphärer*. S. 141 r. 18 efter författare sättes colon.

mönster studeras? — Klart är, att de förtjena studeras i andra afseenden, — nämligen om de varit män af geni. Hvad Byron särskildt angår, så är äfven Undertecknad en bland de läsare, som med hänryckning beundra allt det sannt sköna han frambragt: till och med en bland dem, som medge, att man (t. ex. i *Edinburgh Review*) vanligtvis använde på honom den moraliska recensions-synpunkten med förliten billighet. I och för sig sjelf kan likväl denna synpunkt ej annat än bifallas af enhvar, som har begrepp om något ännu högre än ingifvelserne af en tygellös poetisk inbildningskraft, understödda af en förvånande talent. Att just den "dämoniska" sphären var den, der Byron gjorde sig egentligen hemmastadd, kan af ingen opartisk förnekas; och han har icke genomvandrat den liksom Dante, för att vägleda läsarn med sig till den höjd, der den "gudomliga" verlds-kretsen öppnar sin rena ljusrymd. Skall man bedömma Byrons tank-system efter de grunddrag, som i hans skrifter uttrycka sig helst och oftast, så befann det sig ungefär på samma ståndpunkt, som fordom Tiecks; när denne skref sina ynglingsromaner "William Lovell" och "Abdallah." Hoffmann är en med Byron nära beslägtad skald. Han svingade sig i reflexionen högre, än Byron; i productionen är han icke dessmindre, liksom denne, en snillrik och glänsande representant af sin samtids andliga sjuklighet *). Hoffmann ville likväl, i följd af sin mera filosofiska reflexion, bruka Poesiens trollkraft till oskyldigare andebesvärjelser; hans poetiska lif tillhörde därför mera den sphär, som vi s. 178 antydt under namnet "theurgisk." — En närmare jemförelse af desse mäns (i allt öfrigt ganska olika) skaldegåfvor hör icke hit. Hvad vi sagt, är en polemik, hvarken mot Byron eller Hoffmann, utan mot tidehvarfvets böjelse, att beundra det blott kvantitativa i snille och kraft, men anse den med dessa egenskaper förenade viljan och användningen såsom något likgiltigt.

*) Det är sannt, att man bland bägges skrifter träffar undantag, i hvilka de höjt sig öfver tidehvarfvets andliga sjukdomstillstånd: men dessa undantag äro så få, att de alls icke upphäfvat den allmänna karakteristikens riktighet.

S. 204. Så oärligt det ock är, att citera endast orden: "Staten är ett Sacrament" ur ett ställe, der både detta ord genom meningen förklaras, och tillika läran att Staten ändock är (NB. i ett underordnadtt afseende) ett Fördrag, ett Contract, uttryckligen yrkas: så är det likväl ännu mera försåtligt, att citera endast orden: "Konungen måste anses ofelbar" ur ett ställe, der författarn sjelf påminnt, att han anser ofelbarhets-helgden tillhöra endast Konungens Majestät, icke Konungens menliga individuum och det godtyckliga bruk detta individuum tilläfventyrs kunde vilja göra af sin makt (hvilken makt ju då, i och med detsamma, upphör att vara det sanna Majestätets, eller Konunga-Ideens), — och der författarn, genom det sammanhang hvori han nyttjat orden "anses ofelbar", tydligen visar att han dervid förfäktat ingenting annat än den (äfven af vår Regeringsform högtidligt erkända) grundsats, enligt hvilken Konungen bör af Samhället behandlas såsom vore Han felfri, eller såsom vore Regeringens felsteg aldrig Hans *). Dessa citater öfverträffas dock vida, i oärlighet och illvilja, af dem, som blifvit hämtade från Understecknad sjelf; t. ex. dem, som fabricerats af de stycken, hvilka han s. 205 och 206 meddelat till prof. Man märke, att den första af de tillvitelser, hvartill det s. 205 anförda stycket måst bidra, blifvit styliserad på detta vis: "Konungen är i förhållande till Samhället detsamma" (! ! !) "som Gud i den positiva Religionen"; den derpå följande åter sålunda: "Den privilegierade Feodal-Monarchien . . . utgör Statens absoluta Ideal, det skönaste, herrligaste konstverket och den mest sublima sinnebild af Verlds-alltets harmoniska sammansättning!" Hvem nödgas ej tro, att både det ganska bestämda uttrycket "detsamma" och det ganska obestämda uttrycket "privilegierad Feodal-Monarchi", — uttryck, af hvilka intetdera förkommer i vår text, — valdes med uppsåt och i den hederliga afsigt, att inbillas allmänheten, det vi ansåge t. ex. den forna Fransyska Monarchismen, eller måhända den ännu bestående Spanska, för idealet af Stat och Statsförfattning? Därföre har man ock, ur den s. 206 anförda perioden, begagnat endast den sednare hälften af dess första halva mening; emedan den föregående hälften annars skulle vederlagt hela beskyllningen ! ! ! —

*) Det vore artigt att få veta, hvad annat begreppet "Konungens Inviolabilitet" innehåller?

Då vi nu härmed gjort nog, för att hädanefter slippa upptaga och utreda dylika tillmälen; då vi tillika förklara på vårt hedersord, att nästan alla de, af samma händer, ur våra skrifter utplockade citater äro af samma beskaffenhet: så vänta vi oss få höra (i förtreten), att vi äro, icke blott "Ijumba Ultras" (ty på uppfinningar af secter och sect-namn äro Vederbörande outtömliga), utan ock "venala, influencerade, salarierade, köpta, hyrda, corrumperade handlangare åt det under en constitutionell larf framsmygande militärväldet", — med mera sådant. Ty då alla andra utvägar, som tillgripits att göra oss till Upplysningens och Frihetens fiender, snöpligen slagit felt, — återstår likväl alltid denna; hvars moraliska egenskap vi underställa hvarje ädelsinnad läsares omdöme.

S. 206. En recensent, i denna nummer af vår tidskrift, har redan (s. 277) omnämnt Thomas Moores omdöme öfver den på nära håll sedda "Nord-Amerikanska" förträffligheten. Mången torde gerna läsa följande, mera fullständiga utdrag:

"Ev'n now,
While yet upon Columbias *) rising brow
The showy smile of young presumption plays,
Her bloom is poison'd, and her heart decays!
Even now, in dawn of life, her sickly breath
Burns with the taint of empires near their death,
And, like the nymphs of her own withering clime,
She's old in youth, she's blasted in her prime!

Already has the child of Gallia's school,
The fool philosophy that sins by rule,
With all her train of reasoning, damning arts,
Begot by brilliant heads on worthless hearts,
Like things that quicken after Nilus flood,
The venom'd birth of sunshine and of mud!
Already has she pour'd her poison here
O'er every charm that makes existence dear,

*) Då Moore med detta namn betecknade Nord-Amerikanska Fristaterne, var Bolivars republik Columbia ännu icke till.

Already blighted, with her blackening trace,
 The opening bloom of every social grace,
 And all those courtesies, that love to shoot
 Round virtue's stem, the flow'rets of her fruit!

Oh! were these errors but the wanton tide
 Of young luxuriance or unchasten'd pride;
 The fervid follies and the faults of such
 As wrongly feel, because the feel to much:
 Then might experience make the fever less,
 Nay, graft a virtue on each warm excess:
 But no; 'tis heartless, speculative ill,
 All youth's transgression with all age's chill,
 The apathy of wrong, the bosom's ice,
 A slow and cold stagnation into vice!

Long has the love of gold, that meanest rage
 And latest folly of man's sinking age,
 Which, rarely venturing in the van of life,
 While nobler passions wage their heated strife, —
 Comes skulking last, with selfishness and fear,
 And dies, collecting lumber in the rear!
 Long has it palsied every grasping hand
 And greedy spirit through this bartering land;
 Turn'd life to traffic, set the demon gold
 So loose abroad that virtue's self is sold,
 And conscience, truth and honesty are made
 To rise and fall, like other wares of trade! *)

Skalden fullbordar sin tafla med detta utrop:

"Who can, with patience, for a moment see
 The medley mass of pride and misery;
 Of whips and charter's, manacles and rights,
 Of slaving blacks and democratic whites,
 And all the piebald polity that reigns

*) Vid detta ställe har Förf. sjelf citerat från Montesquieu:
*"Nous voyons que, dans les pays où l'on n'est affecté
 que de l'esprit de commerce, on trafique de toutes
 les actions humaines et de toutes les vertus morales."*

In free confusion o'er Columbias plains?
 To think that man, thou just and gentle God!
 Should stand before thee, with a tyrant's rod
 O'er creatures like himself, with souls from thee,
 Yet dare to boast of perfect liberty;
 Away, away — I'd rather hold my neck
 By doubtful tenure from a sultans beck,
 In climes, where liberty has scarce been nam'd,
 Nor any right but that of ruling claim'd,
 Than thus to live, where bastard freedom waves
 Her fustian flag in mockery over slaves;
 Where (motley laws admitting no degree
 Betwixt the vilely slav'd and madly free)
 Alike the bondage and the licence suit,
 The brute made ruler and the man made brute!"

Men detta skaldebréf är icke det enda, hvori Moore framställer sin åsigt af nämnda Fristater. I ett annat, till Thomas Hume, likaledes dateradt från staden Washington, tecknar han först en högst komisk och med den i Svea (H. IX. N. 2. s. 93—95) redan lemnade beskrifningen fullkomligt öfverensstämmande bild af denna ömkeliga förbunds-stad, och utropar sedan, vid anblicken af floden Potowmac och dess omgifvande majestätliga natur:

"Oh! was a world so bright but born to grace
 Its own half-organiz'd, half-minded race
 Of weak barbarians, swarming o'er its breast,
 Like vermin, gender'd on the lion's crest?
 Were none but brutes to call that soil their home,
 Where none but demigods should dare to roam?
 Or worse, thou mighty world! oh! doubly worse,
 Did heaven design thy lordly land to nurse
 The motley dregs of every distant clime,
 Each blast of anarchy and taint of crime
 Which Europe shakes from her perturbed sphere,
 In full malignancy to rankle here?"

Svea X. II.

I ett tredje, skrifvet vid sjön Erie till W. R. Spencer,
tilläger han:

"All that creation's varying mass assumes
Of grand or lovely, here aspires and blooms;

Mind, mind alone, without whose quickening ray
The world's a wilderness and man but clay,
Mind, mind alone, in barren, still repose,
Nor blooms, nor rises, nor expands, nor flows!

Take christians, mohawks, democrats and all
From the rude wig-wam to the congress-hall,
From man the savage, whether slav'd or free,
To man the civiliz'd, less tame than he!

'Tis one dullchaos, one unfertile strife
Betwixt half-polish'd and half-barbarous life;
Where every ill the ancient world can brew
Is mix'd with every grossness of the new;
Where all corrupts, though little can entice,
And nothing's known of luxury, but vice!"

Vi hoppas, att dessa skildringar, gjorda i harmen
att finna ett verkligt Nord-Amerika i stället för ett drömdt,
i vreden öfver

"the mob-mania which imbrutes her now,"
och i äminnelsen af skaldens fädernesland,

"where sovereign man can condescend to see

The throne and laws more sovereign still than he,"

äro målade med alltför dystra färgor. Likväl försäkrar han, i
företalet till sina Epistlar och Oder, icke blott att han är för
alltid botad från sina svärmiska föreställningar om dessa Sta-
ter, utan dessutom, att sanningen kunde ha kräft ett "ännu
strängare språk." Hurudant sakens förhållande må vara, så är
dock högst märkligt, att en man, som i sitt politiska tänke-
sätt tillhör de såkallade Liberale, dömt just så öfver Publiciste-
riets normal-samhälle. Det synes vittna lika mycket för hans red-
lighet, som för hans snille. Han borde komma hit till Sve-
rige, för att råka en *defensor fidei Americanae*, som skulle

lära honom att på ny räkning beundra "den sköna bild af menschlig samhällsodling, som Förenta Staterne nu förete i verkligheten"; en bild, mot hvilken de "Europeiska Staterne", samt och synnerligen, påstås vara "katakomber för politiska mumier"; en bild, som "med sina fria, ideella statsformer, är redan en i sina minsta detaljer utförd, fullfärdig, factisk och i verkligheten för hand varande vederläggning af hela den Historiska Skolans eller Congregationens apokalyptiska samhällslära, uti hvilken Staten föreställes såsom en religiös act, såsom ett sacrament, hvilket sammanhåller en oorganisk massa af corporationer och privilegier" (???) — För vår enskilda del ha vi ej det ringaste skäl, att vara intagna mera mot Nord-Amerikanska republikerna, än mot hvarje annat menskligt samhälle. Vi skulle ej anfört ett ord till deras klander, blott man ville tillåta vårt fädernesland, att få utbilda sitt samhälle, sina inrättningar, sin litteratur o. s. v. på sitt egna, sjelfständiga vis; blott man ville skona våra öron från det outtröttliga skrik, att vi måste i Nord-Amerika erkänna det ideal, som all vår diktan och traktan bör ställa sig till föresyn. Det kan visserligen blifva någonting bättre af Nord-Amerika, än det för närvarande är; någonting bättre, än själva dess heroiska tidevarf — dess frihetskrig mot England — bebådade. (Man jemföre detta krig med de i århundraden förslafvade, i bildning och alla yttre stridsmedel oändligt underlägsne Grekernes, som ännu äga ingen Washington, och intet Frankrike till bundsförvandt !!!) Tills vidare, bevisar dess nuvarande statsförfattnings bestånd intet annat; än att de menniskor, som öfverenskommit om den, ha en ofantlig land-yta att utbreda sig på; tills vidare, bevisa desse köpmäns och jordägares materiella storverk endast det, att de med klok egennyttan begagna sitt lands egenskaper till handel och hushållsvinst. — Mellertid kan det ej skada, att ett vittnesbörd, som åtminstone icke kommer från "Congregatio-

nen", frambara till Svenska Folket i en tid, när man vill öfvertyga det, att Europa i allmänhet, och Sverige i synnerhet, lika litet af Christendom (hvilken tydligen leder till "hedendom och hierarchi") som af Lagbunden Monarchism (hvilken tydligen leder till "militär-despotism i constitutionell drägt") kan bevaras mot det "barbari som står färdigt att inbryta" öfver vår verldsdel; utan blott af den "tillräckliga moraliska kraft, som Amerika äger att rädda odlingen och äfven frälsa Europa" — samt förmodligen tillika af det samhälls-skick, hvarigenom, när det i Sverige vore infördt, en Publicist finge äfven här (just som "hvar individ" bland Nord-Amerikanska Fristaternes medborgare,) "i stor och ädel mening på sig tillämpa det bekanta uttrycket: *l'état, c'est Moi!*"

Och härmed egnas dessa anmärkningar; liksom hela den afhandling hvartill de höra, åt Dig, pröfvande Läsare! med hopp om Din uppmärksamhet:

"If thou canst hate, as, oh! that soul most hate;
 Which loves the virtuous and reveres the great;
 If thou canst loathe and execrate with me
 The " * garbage of philosophy,
 That nauseous slaver of these frantic times,
 With which false liberty dilutes her crimes;
 If thou hast got, within thy freeborn breast,
 One pulse that beats more proudly than the rest,
 With honest scorn for *that inglorious soul*,
 Which creeps and winds beneath a mob's control,
 Which courts the rabble's smile, the rabble's nod;
 And make, like Egypt, every beast its god!"

A T T E R B O M.

UNDERRÄTTELSE OM PRIVATA MÅLNINGS-SAMLINGAR, SOM FINNAS I SVERIGE.

Forts. fr. 9:de Häftet N:o I.

III. *Umgrenska Samlingen.*

Denna samling, grundlagd och sedermera med lika mycken kärlek som kändedom ständigt ökad af sin ägare, Expeditions-Sekreteraren Hr Pär Umgren, numärker sig bland privata samlingar i Stockholm, ej blott genom antalet af stycken (den innehåller öfver 100 taflor), utan äfven genom ett omsorgsfullt urval, hvafföre nästan ingen tafla här träffas, som ej genom någon slags förtjenst försvarar sin plats. Den är till största delen uppkommen genom köp från flere äldre goda collectioner, t. e. den Tessinska, den De Geerska på Finspång, den Hasselgrenska (sedermera tillhörig H. E. Grefve Lagerbring), den Plomgrenska (sedermera Grefve Horns), Major Suthers, Baron Dübens och förnämligast Prof. Bredas. Många bland dess taflor äro smärre cabinetsstycken, hvafföre de också rymmas inom en inskränktere local; men här finnas likväl äfven åtskilliga större taflor, och deribland flere utmärkta af den högsta förträfflighet. Samlingen är ordnad och uppställd med smak och elegans, och den sällsynta beredvillighet, med hvilken den öppnas för konstkännaren och konstvännen, samt ägarens egen upplysta ledning, gör nöjet af dess beskådande dubbelt angenämt och lärorikt. — Lika så litet, som öfver de förut beskrifna samlingarne, ämne vi öfver denna lemna en fullständig förteckning; utan vi ntvälje endast de stycken, som i ett eller annat afseende synts oss märkvärdigast, öfvertygade att den, som har kärlek för konsten, ej skall underlåta, att genom eget åskådande skaffa sig en fullständigare kändedom.

Af Italienska Scholorna finnes i denna samling ett ringa antal. Särskildt förtjena utmärkas: Den helige Sebastians Martyrium (figuren i naturlig storlek till knän,) af Guido Reni, måladt på Väf. Martyren står fastbunden vid ett trä, med händerna öfver hufvudet, redan träffad af trenne pilar. Ungdom, behag och styrka utmärka hvarje synlig del af hans kropp. Intet tecken till smärta röjer sig; ingen förvidning i någon muskel. Ansigtet, med den mot himlen lyftade blicken, uttrycker en öfverjordisk förmöjelse och hoppets saliga

känsla. Detta är visserligen skönt; men om det är sannt, derom torde man få tvifla. Åtminstone bekänner Ber., att det förefaller honom något onaturligt, att kroppens smärtor genom själens kraft ej blott skulle kunna beherrskas, utan tillika hvarje synbar yttring af deras fysiskt mekaniska verkningar derigenom alldeles kunna undertryckas och upplånas. På afstånd från hufvudfiguren ser man några af Diocletiani satelliter till häst. Denna tafla liknar Guidos första manér, då han imiterade M. A. da Caravaggio. Den är köpt af Prof. Byström i Rom, och skulle utan allt tvifvel vara den förnämsta i hela denna dyrbara samling, om det vore alldeles säkert, att hon är en ägta Guido. I Rom, i Vaticanen, finnes en dylik, ovedersägligen ägta. Detta hindrar visst icke att denna också kunde vara det, emedan de stora mästarna understundom copierade sina egna arbeten. Men den alltför friska färgen i de ljusare partierne väcker någon tvekan. Dock vill Ber. ej lägga allt för stor vikt på detta inkast. Det är i alla fall en herrlig tafla, som man med förtjusning ser och återser.

St. Francisci död af Ludovico Carracci, målad på förgylld koppar. Tvänne Englar stödjade den döende, med uppmärksamheten fäst på hans slocknande blick. Den ena håller handen på hans bröst, liksom för att känna, om han ännu andas. Med fallna händer och redan tillslutet öga, men med upplyftadt ansigte tycks Helgonet utgjuta sin sista suck, mot ljusningen af den öfver honom öppnade himlen. Utom den ädla och stora stil, hvarmed Carracci behandlat samma ämne äfven i stort, förenar denna lilla Tafla, af endast 9 tum i höjden och 7 tum i bredden, äfven förfiningen af den yttersta finesse i utförningen och en ovanlig klarhet i coloriten, som torde höra tillskrifvas den förgyllda grunden.

En naken Venus med kärleken på knäet, i bakgrunden det brinnande Troja, målad på trä, af Franc. Penni såsom det tros. Gudinnans sköna kropp är blott till en obetydlig del betäckt af ett draperi, så tunn och genomskinligt att man knappast blir det varse. Mot hennes veckade kroppsformer bildar den på knäet sjelfsvåldigt sittande Kärleksgudens mindre, men kraftigare figur en behaglig motsatts. Han har vingarna upplyftade, och synes till största delen uppehålla sig med dem, utan att med sin tyngd mycket besvära modern, för hvilken han skalkagt tyckes berätta något nytt äfventyr, som hon med deltagande åhör. Framför gudinnans fötter ligger en masque. I bakgrunden synes lågor och rök af den brinnande staden, Aeneas som bär Anchises på sina axlar, och andra, som rädda sina Penater och sitt husråd undan förstörelsen. Det gladaste sjelfsvåld röjer sig hos hufvud-

gruppen i ställningar, miner och åbörder, och tycks antyda en sinnlighet, utan omtanka för annat, än det närvarande ögonblickets nöje. Teckningen, strängt antik, är något mager och contourerna hårda; men expression och colorit förträffliga. Vissa partier, t. e. gudinnans ena något framsträckta ben, äro i synnerhet mästertligt målade.

En ung Dame, som gör sin toilette till en masquerad-bal, af Caravaggio. Redan klädd, fäster hon en svart halfmasque för ansigtet, genom hvilken visar sig det vackraste mörka öga, och som tillika lemnar den skönaste munn och nederdel af ansigtet ohöljda. Ett gammalt Fruntimmer med grå halfmasque, hvars skrynklor och tandlösa munn starkt contrastera mot den förras behag, håller för henne en spegel och i andra handen en hvit fogel. Framför ligger ett musikaliskt instrument. Skuggpartierna i denna tafla ha mycket mörknat; men teckningen är förträfflig och det hela af stor effect.

Tvänne Landskap, med boskap och åtskilliga landliga figurer, det ena i stormigt, det andra i lugnt väder, af Locatelli. Det förra visar den våldsammaste verkan af en orcan i förening med åska. En herde skyndar hem med sin hjörd. Stormen döjer de starkaste träen, och förer sjelfva forssen af ett lodrätt fallande vatten ur sin rigtning. Oron i naturen och de lefvandes ängsliga flykt är förträffligt uttryckt. Det senare stycket, i allt det förras motsatts, visar solen i sin nedgång en lugn sommarafton, samt en leende natur.

L'Adoration des Mages af gammal mästare, som det tycks ur Venetianska Scholan, målad på ett slags agat, så att sjelfva stenens partier äro begagnade i architecturen och några andra delar af taflan. Detta målningssätt och den förgyllda glorian kring Marias och Frälsarens hufvuden antyda taflans höga ålder. Teckningen är ädel, coloriten frisk och utförningen nästan en fullkomnad miniatur.

Maria Stuarts afhuggna hufvud på ett förgylldt fat, af Feder. Zucari. Ett fragment, utskuret ur en större målning, samt i senare tider hopsatt och tillökadt till taflans nuvarande skick. Det tycks utmärka ögonblicket strax efter executionen: ännu råder någon lifsfärg i det mesta af ansigtet och en stelnad tår har framträngt i det ena ögat. Hela hufvudet är förträffligen modelleradt och bär en karakter af lugn och samlighet, som snart sagdt hänför åskådaren från det rysliga i föremålet.

Tvänne Bröststycken af Piazzetta. En Albanesisk Kolargubbe (Carbonaro) och hans Gumma. Taflor, som utmärka sig mindre genom correction och behag i teckningen, än genom sin friska colorit, sina breda dagar och sin yterst briljanta ljuseffect.

En Madonna med Barnet, målad på koppar, och ett Cleopatras

hufvud, som tros vara af Annibal Carracci, men endast utgör ett fragment ur en större tafla, äro, utom de nu uppräknade, de enda taflor i Samlingen, som bestämdt röja ursprunget från Italienska Schoolorna.

Af Tyska Scholan. Dr. M. Luther och hans hustru Catharina von Bora, tvänne små portraiter af Lucas Cranach, utmärkta med hans chiffre. Ehuru fula, anses de dock hafva likhetens förtjenst. Likväl måste Ber. erkänna, att han här i Luthers ansigte saknar det fryntliga och jovialiska uttryck, som råder i andra, af denne hans vän målade portraiter. — Ett portrait af Er. Roterodamus, väl måladt af Hans Holbein, eller kanske en copia efter honom. — Mars och Venus i kärlig omfamning, öfverraskade af Olympens gudar, liten tafla af Rottenhamer. Mars bemödar sig förgäfvets, att lossa sig ur Vulcans fängslande nät. Amor skjuter efter Mercurius, som anför gudatroppen, och är sysselsatt att undandraga sparlakanet från sängen, för att blotta den nakna gruppen. Väl componerad och tecknad, men något kallt måladt. — En liten allegorisk tafla, föreställande en gosse, som blåser såpbubblor, omgifven af tidens och förgängelsens emblemer, föregifves vara af samma mästare, men är tydligen både raskare tecknad, och målad i en mer argentin hållning, än han vanligen brukade. Täckt Cabinettstycke. — Abraham som skickar Hagar och Ismael ifrån sig, signerad Ditrici 1740. Artistens namn var egentligen Dietrich, fast han på sina taflor understundom gifvit det ett italienskt utseende. Hagar, en mycket vacker figur, aflägsnar sig gråtande. Sonen ler med barndomens hela sorglöshet. Sara och Isak tyckas med nöje åskåda de olyckligas bortgång. Abrahams hufvud och draperier äro förträffliga. De gröna växter, hvilka öfverkläda stenväggen, samt de i förgrunden växande, äro i en stor och glad stil. Det hela är fini, men ändå varmt måladt. I Parisiska Museum finnes ett motstycke af samma mästare, föreställande Sara då hon för Hagar till sin man. — Af Knuffer finnes en med den mest beundransvärda flit utförd tafla, föreställande en Doctor (*Médecin à urine*), som med djupsinnig blick betraktar en rund flaska (liksom på Ger. Dows berömda *Femme Hydropique*), hvilken han håller upp i vädret. En ung flicka, hvilken denna undersökning gäller, håller ett kläde för ansigtet, samt tyckes på en gång med fruktande förlägenhet och skälmskhet betrakta den gamle. Oagadt den skicklighet, med hvilken hon draperat klädningen, tyckes likväl en viss corpulens bevisa, att misstaukarne mot henne ej sakna grund. Bakom doctorn står en gumma, förmodligen modren, som med spänd uppmärksamhet afvaktar utslaget. Gubbens hufvud är mäterligt, tyger och

öfriga bisaker inplade med en ojämförlig slit, och det hela en ganska god tafla, ehuru något hård i teckningen; och coloriten, t. e. i flickans hufvud, mindre klar. Äfven perspectiveu i golvet tyckes något förfelad. — Af Joh. G. Hackert finnes ett godt landskap, föreställande solen i sin nedgång bakom en klippa, en sjövik, åtskilliga fiskare och andra ländliga figurer, samt i förgrunden några förfallna trähus. — En Fransiskaner-Munk af Raphael Mengs, troligen portrait, är af mycket värde.

Höllandiska och Brabantiska Scholorna äro, enligt vanliga förhållandet i svenska samlingar, äfven här de tabrikaste. Trenne djurstycken af Franz Snyders, köpta från Finspångska samlingen och förmodligen i landet införda af De Geerska familjen, äro målade i stor stil och högst dyrbara. Den största, och kanske vackraste, föreställer ett vildsvin, som sitter med bakdelen mot ett träd och med rasevi försvarar sig mot en mängd anfallande hundar. Flere ligga redan blödande, döda eller döende, omkring odjuret, som tuggar fradga och med eldröda gnistrande ögon ser sig omkring, färdigt att värja sig mot de många nya fiender, som från flere sidor beständigt framrusa. Alla dessa hundar äro tecknade i de mångfaldigaste ställningar, med vexlande olikhet i utseende och en sanning i karaktärsuttryck, som gör dem till verkliga portraiter. Mer individuelt bestämda och levande, än de här genom konstnärrens hand framställas, kan man ej se dem i verkligheten. Isynnerhet är en, som klättrar öfver en gärdsgård, alldeles mäterlig. Scenen är så liflig, att man nästan med häfvan åskådar den. Empatementet är kraftigt och djerft. Taflan på väf, 5 fot $7\frac{1}{2}$ tum hög, 10 f. 4 t. bred. Den andra föreställer en Varg, som fällt ett rådjur, anfallen af flere hundar. Vargen, stående på bakbenen, har just huggit en af hundarna om bakdelen med en häftighet, att tänderna nästan tyckas hafva fastnat. I det samma biter en annan stor hund honom om ena framfoten, så att den tydligen måste gå förlorad. Rasande af smärta söker Vargen släppa sitt tag, och kastar dervid sin första fiende i luften, för att vända sig mot den nya, hvilken gör en af de svåraste och mest complicerade ställningar. Mot denna vilda och rasande liflighet bildar det döda, under vargens bakfötter liggande, förträffligt tecknade rådjuret en märklig contrast. På rådjurets horn står målarens namn utsatt. Den tredje taflans hufvudfigur utgöres af en räff, som med framfötterna fastnat i en räfsax. En hund, som först upptäckt den fångna och dertföre anser honom för sitt rof, vill försvara honom mot flere af sina ankommande kamrater, hvilka under fullt skall och i häftigaste språng framstörta. Räffen sjelf, som i synnerhet är lifligt teck-

nad och målad, vänder hufvudet mot sina fiender; men förmår i sin
 vanmäktiga vrede ej mer, än visa dem tänderna. Denna tafla, ehuru
 af en något mildare och mindre blodig composition, än de föregående,
 är likväl ej mindre förträfflig. Målarens namn står tecknad på hand-
 taget till räfsaxen. De bägge sistnämnda taflorna äro lika stora: 5 fot
 9 tum höga, 8 f. 1 t. breda. Alla tre dessa djurstycken skulle pryda
 hvilket kungligt galleri som helst. — Af Van Dyks schola, eller trollig-
 gen af Van Dyk sjelf, finnes ett herrligt portrait af bildhuggaren Frans
 Quenoy, half figur i naturlig storlek. Ansigtet är utmärkt vackert och
 tänkaude, med ett uttryck af djupt svärmod. Dräkten svart, med hvit
 spetskrage. Konstnären har nyss format ett satyrshufvud af ler, som han
 ännu håller i handen och betraktar. Denna hand är mästertligt tecknad
 och målad. Äfven draperierna äro utmärkt vackra. Hufvudet är må-
 lad i Van Dyks skönaste manér; och med hans oefterhärmliga trans-
 parenta colorit, i synnerhet i demiteinterna. Samolikt har mästaren
 målat flere exemplar af detta portrait. Ty ett, hvarest en gravur blif-
 vit gjord, finnes i Holland, och ett annat hos Hr Brukspatron Dybeck
 i Stockholm. — Af eller efter samma mästare finnes ett portrait af
 spanska ministern Piementello, i Camayeu, måladt för gravur, hvilken
 också blifvit utförd af Paulus Pontius. — Äfven finnes ett litet mycket vac-
 kert crucifix, måladt på guldbotten. Har tillhört Prof. Breda, som upp-
 gaf det vara måladt af Van Dyk. — Ett högst förträffligt portrait af
 van Dyks medtäflare Frans Hals, hel figur, är måladt af honom sjelf.
 Han håller en uppnedvänd konstrikt arbetad pokal i handen, bakom ho-
 nom står en tafla på ett staffeli, och på golfvet ligga vapen och flere
 slags musikaliska instrumenter kringströdda, hvarmed han synes velat
 antyda, att han deltagit i lifvets mångfaldiga nöjen och sysselsättningar.
 Den grönagtiga atlasdräkten är målad med en alldeles förvånande san-
 ning och skicklighet, så att man nästan tycker sig höra den frasa vid
 minsta rörelse. Taflan på trä, 4 fot 1 tum hög, 3 f. $\frac{3}{8}$ t. bred, är
 en af de bästa i samlingen. — En gumma sittande vid ett bord, med
 händerna öfver en glödpanna, af Gerard Dow, är ett utmärkt skönt
 cabinetsstycke, ytterst fini, men ändå af stor effect, och med en su-
 perb colorit. Tusende fina skrynklor synas i ansigtet och på händerna.
 Men oagadt den synbart höga åldern är elden icke alldeles släckt i ögo-
 nen, munnen har ännu mycket behag och godhet, och drägen antyda
 ett fordom skönt ansigte. Den med pelsverk fodrade mössan är myc-
 ket väl målad. Taflan, på trä, 10 $\frac{3}{8}$ t. hög och 8 $\frac{1}{2}$ t. bred. — Nå-
 got yngre än föregående, med skarpare karaktersuttryck, och kanske
 såsom tafla vackrare, men mindre lefvandé figur, är en gumma af Adrian

van Ostade, ett portrait af målarens egen mor, enligt den upplysning en gravur ger. Hon är klädd i svart hufvudbonad och svarta kläder. Äfven denna tafla, målad på trä, 7 t. h. $5\frac{3}{8}$ t. br., är förträfflig. — Ett litet dyrbart landskapsstycke har signat. Paulus Potter. En bonde, framför stallet, spänner sin häst för en kärra. Dessutom synas några kor, samt en hund och fyra svin i förgrunden. Kojan, något förfallen, med rankor vid muren, är förträffligt målad, och den brunagtiga varma färgtonen mycket angenäm. Taflan har tillhört Lagerbringska samlingen. — Äfven finnes här, efter samma mästare, ett ypperligt Landskap med kreatur; god copia af Sjöholm och Sandberg, efter original i greff. Braheska samlingen. — En Eremit, sittande med hopknäppta händer framför sin koja, bredvid honom på en mossbeväxt klippa en dödsställ och en bibel, af David Teniers; signerad med hans vanliga monogram, D med ett t inuti. Gubbens hufvud och händer äro särdeles väl målade. En liten god tafla på koppar, 9 t. h. $6\frac{5}{8}$ t. br., ur Plomgrenska, sedan greff. Hornska samlingen. — Ett krogssällskap, måladt på trä af samme mästare, förefaller något hårdare än hans erkända arbeten annars vanligen äro, hvarföre den kanske torde vara en copia. Samma sujet, efter en tafla på väf af densamme, finnes graveradt i Galerie du Duc d'Orleans. I midten af taflan ses en gammal man, som, med slutna händer på bordet, låter en sittande person gissa udda eller jämt. — Apostelen Jacobus minor, en liten, men väl målad tafla af Lucas van Leyden, hvars arbeten i Sverige annars äro högst sällsynta. — En flicka, redan afklädd och färdig att gå till sängs, håller ett ljus i handen och tycks se sig om, liksom hon väntade någon; förträfflig målning af Schalken. Ljuseffecten är mästertlig, isynnerhet transparent genom fingrarna. Flickans hufvud skönt och med ett mycket godt uttryck. — Likt hans manér är ett annat stycke, med ett fruntimmer sittande framför ett ljus med en uppslagen bok; men det är ej så väl måladt. — Af G. van Herp, en icke mycket känd mästare, finnes en tafla, föreställande en Advocat, som rådfrågas af en euka. Han pekar på ett papper, sannolikt något arfsdocument, under det han talar till henne. Taflan är tunnt målad, i ett stort och varmt manér, mycket liknande Rubens, i synnerhet i de alldeles mästerliga hufvudena. Pelsverket på gubbens dräkt och hans hand äro också förträffliga. Prof. Breda, som förut ägde denna utmärkt goda tafla, värderade den ganska högt. Hon är målad på trä, 1 fot $10\frac{1}{2}$ t. hög och 1 f. $5\frac{1}{2}$ t. bred. — En gammal fiskare, som stoppar sin pipa, och har framför sig ett stenfat med några ypperligt målade fiskar, är en god tafla af Brekelenkamp, signerad: Quinijp

B. K. P. 1663. — En flicka, som sitter och syr i en portvaktares rum, är en liten täck målning, känd genom en gravur under namn af la belle Portière. Signerad P. v. Elst 1650. Mycket klart målad; och flickans hufvud, utmärkt af oskuld och sorglöshet, särdeles skönt. Armarna tyckas deremot nog tunna och magra. — Fältmarsk. Torstensons portrait, hel figur, måladt på koppar af Mierevelt, med utsatt årtal 1638. Tygerna äro särdeles väl målade. Men i hufvudet tyckes det saknas några dagar, och golfvets perspectiv synes förfelad. — Ett vinterstycke, signeradt François Paul Ferg, framställer en Vue af en kyrkby nära Amsterdam. På isen roa sig en stor mängd skridsko-gångare, och några åkande. Figurerna äro väl tecknade, och ehuru allt är ytterligt fini, är det ändå ganska raskt måladt. Mycket god tafla på koppar, 11 t. h. 1 f. 2 t. br. — Ett bröststycke i turkisk drägt, hvilket tros vara den namnkunnige Bonneval, är ypperligt måladt i Rembrandts stil, af okänd mästare. — Utsigt af Campo Vaccino i Rom på 1600-talet, sign. J. van Heyden, med figurer som tros vara af V. d. Velde, är förträffligt måladt, i det bästa Holländska landskapsmaneret. — Af den som blomstermålare och paysagist lika berömda Jean van Huysum, finnes ett landskap, med vattenfall, två figurer och några hjortar, ypperligt måladt i en mycket blå teint. På väf, 1 f. 5 t. h. 1 f. br. — Äfven af Breughel de Velours finnes ett litet godt landskap, hvilket säges vara en vue af en canal i Leyden. Taflan, som enl. hans manér är mycket brokig, finnes graverad af Beaumont. — En god historiemålning af Wilhelm Schellinks framställer Kon. Carl II: e med sin suite, färdig att vid Schevelingen gå om bord, för att till England escorteras af Holländska flottan, som synes på långt afstånd. En otalig folkskara åskådar tåget. Denna tafla, som i England blifvit köpt af Envoyén Frih. Rehausen, finnes beskrifven af Des Camps, Art. Schellinks. Väf, 2 f. 10 t. h. 3 f. 9¼ t. br. — Af Seb. Franck finnes äfven en god tafla, föreställande Maria Medicis, som med suite landstiger vid ett gammalt vaktorn på Seinstranden och emottages med högtidlighet. Alla de personer, som omge Drottningen, äro portraiter. Taflan, köpt efter Hof-Intend. Masreliez, är på väf, och lika stor med föregående. — Ett litet portrait af Kon. Carl XII: es äldsta syster, i Ehrenstrahls stil, men vida mer fini, tros vara af Balthasar Donner. — En sittande ung man, i tankfull ställning, hufvudet lutadt mot högra handen, och framföre en uppslagen bok, af okänd mästare. I Tessinska samlingen, dit denna tafla förut hörde, ansågs den vara af Rembrandt. Den tyckes dock ej alldeles likna dennes manér, emedan den klara dagen, som han nästan all-

tid sökte sätta på någon viss del af sina taflor, här alldeles saknas. Några kännare hänföra den till Murillo. I alla fall är det vissa, att det är en förträfflig målning, i ett raskt manér och något grönagtig ton. Väf, 3 f. $3\frac{1}{2}$ t. hög, 2 f. 10 t. bred. — Af Rembrandt, eller någon af hans elever, finnes ett portrait af en äldre man (Rembrandt sjelf?). Färgerna äro likväl tunnare pålagda, än de vanligen finnas på hans taflor. — Af I. T. Soulmaker, Berghems förnämsta elev, finnas tvänne ypperliga landskap med kreatur (på det ena fikreatur, på det andra får och getter) och figurer i denne mästares manér. Kreaturen äro mästerligt målade, i synnerhet en fläckig ko, som står uti en flod, hvars vattenmassa hon med stor ifver ökar. På väf, 1 f. $10\frac{1}{2}$ t. h. 1 f. 9 t. br. — En flicka, står i ett öppet fönster med ett åt sidan slaget draperi, och håller en död fogel i handen, samt en karl som läser, af någon flamandsk mästare. Compositionen är ej olik Gerard Dow. — En amma sittande med ett barn på knäet, bakom en vagg, framför hvilken modern står. Signerad G. M. har denna tafla (på väf) ansetts vara ett original af Gabriel Metzii; men är en gammal copia af mycken förtjenst efter en tafla på trä af van Geel, hvilken finnes graverad i Le Bruns galleri. — Dessutom må nämnas följande. Ett stort landskap med gäss, på hvilka en gosse letsar en hund, af G. Camphuysen; tvänne Landskap af van der Nint, det ena med mänsken, det andra med ett åskslag i mörka natten; tvänne Landskap med klosterbyggnader af Lucas van Uden; ett litet landskap på koppar, sign. J. van Kessel, visande flera höns och andra foglar, mycket klart och fini; ett godt landskap af Barthol. Breenberg, med Vestas tampel, samt flere byggnader och figurer; ett Landskap af Ant. Waterloo; ett Frukstykke, med en skuren citron, persikor och drufvor i en postlinskorg, några ostron på ett fat, m. m. af J. D. de Heem; ett gubblufvud, liknande Ferd. Bols manér; ett bondsällskap i Adr. v. Ostades genre, dock mera liknande Rembrandts ton och manér.

Af Franska scholan, ehuru här mindre rik, finnas dock några goda taflor. Tvänne Camayeu-målningar, föreställande Kon. Gustaf II Adolph och hans gemål till häst, af Sebast. Bourdon, äro ganska goda. Förkortningen på den första är i synnerhet väl tecknad. — Ett förträffligt Landskap af Karl Du Jardin, med väl målade djur, särdeles en bagge, några får och en get. — Vue af Arfståthallarens palats vid Amsterdam, sign. P. C. La Fargues 1780; Ett Landskap, med ruiner af ett Gödhiskt tempel, en bro öfver vatten och flere figurer, sign. B. Le Petit; Ett Landskap, sign. J. P. Ougier 1760; äro

goda taflor — En tafla på väf, 2 f. h. 2 f. 5 t. br. af J. Jouvenet, hvilken berömda mästars arbeten annars i Sverige äro sällsynta, föreställer Sokrates' sista samtal med sina lärjungar. Ur Prof. Bredas samling. — En Herre och ett fruntimmer i Burgundisk drägt, af Ant. Watteau. — En man, som lyssnar, af okäud mästare. Liknar Larresses manér.

Af Spansk mästare finnes blott en tafla, näml. Påfven Innocentii X:s portrait, (samolikt copia) efter Velasquez, ypperligt måladt.

Bland taflor af Svenska mästare, må följande anföras: Ett stort Landskap af Elias Martin, föreställande en vik, omkring hvilken man ser åtskilliga boskaps kreatur, en herde med sin lustru och ett barn, samt i fonden ett slott. Figurerna äro illa tecknade, men landskapet af stor effect, och hör säkert till denne mästars bästa arbeten. Troligen är det måladt under hans vistande i England, ty under namnet står: from Stockholm. — Tvänne smärre taflor, målade på kritgrund af samme mästare, hafva äfven förtjenst, likasom ock tvänne vuer af en engelsk hamn, den ena i storm (aldeles i Vernets stil), den andra med lugnt vatten. — Ett Landskap af Fahlcrantz, med skön effect och fullt af sann poesie. Månen speglar sig i vatten, och dess strålar skimra mellan darrande löf. — En Osteria i Rom der en bonde från bergstrakten gör räkning med värdinnan. Sign. A. Lauraeus, Roma 1820. — Tvänne knästycken af Sandberg, det ena en flicka från Österåkers socken (Anna i Wanala; jfr. Underrättelsen om Holtermanska Saml., Svea VIII: 1), det andra en jägare. — Af densamme, ett Landskap i flamandsk stil (måladt såsom pendant till Kessels ofvannämnda tafla), föreställande en hästhandlare, som presenterar sina hästar för ett resande herrskap. — Ilit höra också på visst sätt trenne smärre taflor af Etzdorff, en ung artist, hvars arbeten på sista konst-exposition så rättvist beundrades. Den största och bästa af dessa tre föreställer hafvet vid Nordcap, med seglande och roende farkoster. Den kalla klara luften är i synnerhet förträfflig.

Vid Beskrifningen öfver Holtermanska Samlingen i Svea VIII: 1, sid. 115, böra följande rättelser och tillägg göras: De bägge stora blomsterstyckena, som uppgifvas vara af van Huysum, och van Os, äro tydligen signerade: J. D. De Heem. — Simeon och Jesusbarnet anses, med stöd af en gravur, vara af Carlo Maratti. — Likaledes bör göras den rättelse vid Beskrifningen på samlingen vid Boo, Svea IX, 1, sid. 132, att i stället för Landskapsstycke af Jansens, läses Sällskapsstycke.

UNIVERSITETS-ANNALER.

UPSALA.

Befordrade och utnämnde under loppet af år 1826: Till Juris Patr. & Rom. Professor, efter Justitiarådet Doct. *Sven Themp-tander*, Juris Patr. & Rom. Adjuncten, Doct. *Jac. Edvard Boë-thius*, hvilken i detta embete d. 12 sisl. Dec. installerades; — Theol. Adjunct och Kyrkoherde i Börje Praebende pastorat, efter framl. Prosten *S. Löwenhjelm*, E. O. Theol. Professorn Doct. *Joh. Thor-sander*; — Professores Regii: Theol. Adjuncten Mag. *Er. Bergström* och Botan. Demonstratorn Doct. *Georg Wahlenberg*, med säte och stämma i Faculteten. — Lidensk Amanuens vid Akad. Bibliotheket Philos. Magistern *Carl Joh. Metzén*. — Docenter: Mag. *And. Er. Knös* i Exegetiken. Mag. *Carl Jac. af Nordin* i Lärdoms-Historien och Mag. *Pehr Er. Rudebeck* i Romerska Vältaligheten. — Amanuens vid Seminarium Huspred. *And. Bernh. Lindroth*, — samt Akademie Om-budsman: Notarien vid Cons. Acad., Juris Cand. Mag. *Carl Ludv. Höjer*.

Med döden afgången: Primar. Theol. Professorn, DomProsten, L. N. O., Doct. *Joh. Winbom* den 9 sisl. Octob. 80 år gammal. — Han var född d. 9 Octob. 1746. Blef Student 1768. Philos. Magister 1776. Theol. Candidat och Docens 1778. E. O. Theol. Adjunct 1779. Theol. Licentiat 1782. E. O. Theol. Professor och Kyrkoherde i Waksala 1790. Theol. Doctor 1793. Ord. Theol. Professor 1795. Riksdagsman 1800. Primar. Theol. Professor och DomProst i Upsala 1805. Ledamot af Kgl. Nordstjerne Orden 1809.

Från utrikes resor återkomne: Chem. Adjuncten Mag. *Elof Wallquist* och Mathes. Docenten Mag. *Fred. Rudberg*.

Donationer: till Akademiens Stipendii-Fond har DomProsten Doct. *Joh. Winbom* i listiden med varm hand öfverlemnat en summa af 2,200 Rdlr Banco, hvaraf räntan, i 2:ne Stipendier fördelad, tillfaller Studerande af Uplands och WestGötha Nationer, hvilkas Inspector framl. DomProsten i listiden varit. — Till Akad. Bibliotheket har HofMarskalcken, C. N. O. *Johan Jennings* och dess Fru Friherrinna *Sophia Eleon. Jennings f. Rosenhane*, genom öppet gåfvobref förärat en del af Friherrl. Rosenhanska Bibliotheket på Torp i Södermanland, förnämligast sådana verk i Historien,

Statskunskapen och Witterheten, som i Akademiens Bibliothek tillförening icke finnas. Bibliotheket vinner genom denna donation en tillökning af något mer än 1,400 Volumer, enligt den Katalog, som deröfver af vice Bibliothekarien Schröder blifvit upprättad. Hans Kongl. Höghet Kron-Prinsen har, såsom Akademiens Canzler, i afsluten skrifvelse täckts förklara HofMarskalken Jennings och dess Fru Friherrinna sitt särdeles närdiga välbehag.

Rectors-ombyte skedde d. 14 sistl. Dec. då Mathes. Professorn, L. N. O. Mag. Jöns Svanberg öfverlemnade Rectoratet till Astron. Professorn Mag. *Joh. Bredman*.

DISPUTATIONER

UTGIFNA I LUND VÅR-TERMINEN 1826.

Under Aesteth. Professorn och Bibliothekarien, Mag. And. Lidbeck.

Aforismer. A. Borgström, 1, 1sz ark.

Om det första Försök till en Teori om de Sköna Konsterna. St. I. A. Hallström. -- St. II. Pehr Sam. Munck af Rosenschöld. -- St. III. C. F. Leche, tillsammans 3, 3sz4 ark.

Under Juris & Moral. Professorn Mag. Fredr. Cederschiöld:

De veritate sermonis Morali. P. I. E. Wigius. -- P. II. C. Björkman. -- P. III. M. N. Cederschiöld, tills. 5, 1sz4 ark.

De Juris Civilis in ordinem, quem Systematis dicunt, cogendi ratione. P. IV. C. E. Carlston, 1, 3sz4 ark.

Under Histor. Natur. Professorn, Mag. Carl Fredr. Fallén:

Hemiptera Svecica. Contin. I. J. J. Wendels. -- C. II. L. Th. Sjöbeck. -- C. III. F. H. Bundt. -- C. IV. W. Hansson. -- C. V. F. Horney, tills. 5, 5sz8 ark 3:o.

Supplementum Cimicidum Sveciæ. C. J. Hofverberg. 1 158 ark 8:o.

Under Botan. et Oecon. Professorn, L. N. O. Mag. Carl Ad. Agardh:

Aphorismi Botanici. P. XVI. B. E. Hildebrand. 1 154 ark 8vo.

Sirpes Agri Rosnoviensis. P. I. A. E. Lindblom. 1 152 ark 8vo.

Under Philos. Theor. Professorn, Mag. Ebbe Sam. Bring:

De Veterum Svecorum et Gothorum præcipuis, quæ rempublicam spectant, institutis. P. XVIII. J. P. Ling. -- P. XIX. C. G. Kärner. -- P. XX. E. G. Tillström. -- P. XXI. O. G. Öhrvall. -- P. XXII. A. Malmstedt. tills. 6354 ark.

In Politicam illustr. Montesquieu Observationes. P. I. J. S. Linnell. -- P. II. E. J. Hultman. -- P. III. E. O. Gadd. tills. 4 154 ark.

Vera Juris Naturæ hodierni astimatio. P. I. C. E. Eckerberg. -- P. II. J. N. Quiding. -- P. III. F. Hjort. -- P. IV. J. Falck. -- P. V. C. W. Hultgren. tills. 6 154 ark.

Under LL. OO. Professorn, Mag. Bengt Magn. Bolmeer:

Lebidi Moallaka, Arabice et Sæthice. P. I. O. J. Billberg. -- P. II. F. M. Schreil. tills. 3 ark.

Under Theol. Adjuncten, Mag. Bengt Jac. Bergquist:

An Idea Messiæ in Apocryphis Vet. Test. sit obvia? C. M. Håkansson. 3 154 ark 8vo.

Under Theol. Adjuncten, Mag. Henr. Reuterdaahl:

De fontibus Historiæ Ecclesiasticæ Eusebianæ. P. I. G. F. Berg. -- P. II. C. H. Rosvall. -- P. III. H. O. Schönbeck. -- P. IV. A. Berg. -- P. V. G. J. Billberg. tills. 6 154 ark 8vo.

Under LL. OO. Adjuncten, Mag. Åke J. Kahl:

De vestigiis scriptorum Tauleri in scriptis Lutheri. P. I. W. A. Nolleroth. -- P. II. S. J. Johnson. tills. 2 358 ark.

Under E. O. Philos. Theor. Adjuncten, Mag. Sven Rydberg:

Certamen Sueonum et Gothorum de Rege eligendo. P. I. A. Cronholm. -- P. II. F. G. Levan. -- P. III. L. Montén. tills. 4 354 ark.

Under E. O. Philos. Pract. Adjuncten, Mag. Lars G. Palmquist:

Svea X. II.

De Norrmannis Italiam occupantibus. P. I. C. H. Ståhl. -- P. II. J. A. Alin. -- P. III. P. F. Lindström. tills. 4 1/4 ark.

Under Theol. Docenten, Mag. Gust. Ad. Testrup:

De Mysticismo Tauleri cum Symbolica ecclesiae Lutheranae Doctrina comparato. F. G. von Schantz. 3 1/4 ark 8vo.

Under Theol. Docenten, Mag. Joh. Pettersson:

De vocum Hebraorum forma Pausali. P. Johansson. 2 5/8 ark 8vo.

Under Eloqu. Rom. Docenten, Mag. Mich. Malmström:

Epigrammata Martialis Patrio sermoni vindicata. P. I. G. Risberg. 1 1/2 ark.

Under Ph. Mag. P. G. Ahnfelt:

De Libertate Hominis Morali. P. I. C. J. Lundgård. -- P. II. A. F. Hallengren. tills. 2 3/4 ark.

Under Ph. Mag. C. J. Sundevall:

Om Insekternas äverkan på våra Skogar. A. C. Böss. 1 1/2 ark 8vo.

B Ö C K E R ;

UTKOMNE IFRÅN D. 10 SEPTEMBER TILL D. 31 DECEMBER
1826.

- Register öfver K. Vetenskaps-Academiens Handlingar ifrån och med 1815 till och med 1825. Sthm, P. A. Norstedt & S. 62 s. 8:o. 16 sk.
- Peveril af Fjellet, Roman af Walter Scott. Öfversättn. 4:de o. 5:te Del. Mariefred, Collin & C., 1826; 4:de Del. 520 s., 5:te Del. 307 s. 12:o. 1 R. 16 sk.
- Rosa till fots genom Ryssland och Siberiska Tartariet från gränsen af China ända till Ishafvet och Kamtschatka af Capten Comchrane. Öfversättn. Mariefred, Collin & C., 1826. 249 s. 8:o. 1 R. 12 sk.
- Högst nödig Handbok för gifta och ogifta Manspersoner, m. m. af D. Fr. Neumann. Öfversättn. Andra upplagan. Sthm. Wennlund, 1826. 48 s. 8:o. 16 sk.
- Napoleons Memoirer. Anteckningar till Frankrikes Historia under Napoleons regering, skrifne på Sit Helena efter Napoleons egen dictionering, af de Generaler, som delat hans fångenskap, och utgifne efter manuscripter, öfverallt corrigerade af Napoleons egen hand; 5:te Delen, dictionerad för General Montholon, Napoleons Adjutant. Sthm. Nestius, 1826. (Hæggströms förlæg) 443 s. 8:o. 2 R. 24 sk.
- Asarne af Ling. 3:dje Afdelningen. Danmark. Sthm. Hörberg, 1826. 50 s. 8:o. 24 sk.
- Strödda Predikningar. Öfversättn. Sthm. Marquard, 1826. 178 s. 8:o. 32 sk.
- Molnen, Lustspel af Aristophanes. Öfversättning af S. H. Thomaner. Sthm. Scheutz, 1826. 134 s. 8:o. 32 sk.
- Berättelser af Johanna Schopenhauer. Öfversättning. Första Delen. Sthm. K. Ordens Boktryckeriet, 1826. 155 s. 12:o. 28 sk.
- A short Introduction to Swedish Grammar adapted for the use of Englishmen; by Gustafvus Brunnmark, M. A. 2:d edition. Sthm. Deleen, 1826. 143 s. 8:o. 1 R.
- Plan och Spherisk Trigonometrie af Legendre. Öfversättn. af E. Harfwefeldt. Sthm. Norstedt & S., 1826. 105 s. 8:o med en planche, 16 sk.

- Påfvärnes Historia;** ifrån den Heliga Stolens upprättande i Rom; till närvarande tid. Af Ant. Llorente. Öfversättn. efter originalet. 1:sta Delen (från S:t Peter till Påfvinnan Johanna) Sthm. Scheutz, 1826. 243 s. 8:o. 1 R. 16 sk.
- Sällskaps-Theatern.** Samling af äldre och nyare Theaterstycken till bruk för Privat-Theatrar. 2:a B:t, 4:de Häft. (Bacchus och Kärleken på Landet. Komedi. Öfversättn.) Sthm, Wenlund, 1826. 45 s. 8:o. 12 sk.
- Pyramiderne vid Memphis;** en Österländsk Saga af T. H. Friedrich. Öfversättn. Sthm. Wenlund, 1826. 26 s. 12:o. 8 sk.
- En aldeles ny Gåt-Bok,** innehållande 150 sinnrika och roliga gåtor med svar. Upsala, Bruzelius, 1826. 16 s. 8:o. 4 sk.
- Predikningar och Andeliga Tal** af Pehr Ekendahl. 5:te H:t. Upsala, Bruzelius, 1826. 165 s. 8:o. 1 R.
- Tolken eller Svenska och Franska Samtal** till gagn för Resande och undervisning för Ungdom. Sthm. Hörberg, 1826. 150 s. 12:o. 32 sk.
- Grunddragen till Philosophiens Historia** från de äldste till närvarande tider af L. Hammarsköld. 3:dje Afdeln. Förra B:t. Sthm. Carlsson, 1826. 441 s. 8:o. 2 R. 16 sk.
- Försök till en Lärobok i Theologia Dogmatica** af C. J. Eberstein, Th. D., Biskop. Sthm. Nestius, 1826. 282 s. 8:o. 1 R. 52 sk.
- Theaterstycken** af K. Gustaf III, 2:ne Delar. Sthm. Deleen, 1826. 1:sta B:det. 341 s. 2:dra B:det, 375 s. 8:o. 4 R.
- Benj. C. Höijers Samlade Skrifter.** 3:dje Del. Sthm, 1826. 531 s. 8:o. 2 R. 44 sk.
- Tingens Sammanhang.** Romantisk Berättelse af E. A. T. Hoffmann. Öfversättn. Christianstad, Cedergren, 1825. 131 s. 12:o. 10 sk.
- Reglor för Statshushållningen.** Af J. J. Rousseau. Öfversättn. Dersammast. 1825. 66 s. 8:o. 16 sk.
- Förhöret.** En ny Sällskapslek att begagna med tärningar. Dersammast. 1826. 14 s. 8:o. 8 sk.
- Fruentimmers-Vänner** eller en liten Handbok för det vackra könet. Öfversättn. Dersammast. 1825. 71 s. utom innehållet, 12:o. 20 sk.
- Om Tobaksodling, samt de mogna Tobaksbladernes behandling.** Öf-

- versättn. med tillägg och anmärkn. af G. M. F-m. Ders. 1826, 39 s. 8:o. 16 sk.
- Medel till utrotande af alla skadliga Djur i hus, trädgårdar, på ängar och åkrar, m. m. Ders. 1826. 48 s. 8:o. 16 sk.
- Bref till ett ungt Fruntimmer, om medlet att finna Sällheten. Öfversättn. Ders. 1826. 148 s. 8:o. 32 sk.
- Kometen. En samling af märkvärdigheter hemtade ur historiska källor för läsare af alla stånd, utgifven af J. P. C. Geyer. Öfvers. Ders. 1826. 252 s. 8:o. 1 R.
- Berättelser ur Svenska Historien. 2:a Del., inneh. Katholska tiden; till ungdomens tjänst utgifven af And. Fryxell. Sthm. Nestius, 1826. 274 s. 8:o med 2:ne tabeller. 1 R. 16 sk.
- Geographiens Historia ifrån de äldsta till nyare tider, efter de tillförlitligaste uppgifter af Malte Brun. Öfversättn. Första Delen. Fahlun, Arborelius & C., 1826. 330 s. 8:o. 2 R.
- E. J. Stagnelli Samlade Skrifter, utg. af L. Hammarsköld. 3:dje Delen. Sthm, Hörberg, 1826. 500 s. 8:o. 2 R. 36 sk.
- Arvid Gyllenstierna. Romantisk Berättelse från Carl XII:s tidshvarf af Van der Velde. Öfvers. 2:a Uppl. Sthm, Eckstein, 1826. 306 s. 8:o. 1 R. 32 sk.
- Klostret. En Roman af Walter Scott. Öfversättn. 2:a Delen. Mariefred, Collin & C., 1826. 212 s. 12:o. 32 sk.
- Biskopens och Pro-Canc. Doot. Er. Pontoppidans Collegium pastorale practicum eller Undervisning för dem, som vilja rätt förstå det heliga Prediko-Embetet. Öfversättn. Jemte bifogade anmärkn. rörande mest Svenska Kyrkoförfattningen. 3:dje Upplagan. Mariefred, Collin & C., 1826. 483 s. Anmärkningarne 76 s. 4:o. 3 R.
- Svensk Plutarch af J. F. af Lundblad. 2:a Delen. Sthm, K. Ordens Boktr., 1826. 144 s. 8:o med ett Portrait och Facsimile. 2 R.
- Berättelse om Napoleons ankomst och vistande om bord på Engelska Linieskeppet Belleophon, jemte underrättelse om de viktigaste händelser som timade på detta skepp mellan d. 24 Maj och 8 Aug. 1815 af Kapiten F. L. Maitland. Öfversättn. Med en Charta. Sthm, Nestius, 1826. 115 s. 8:o. 1 R.
- Underrättelser för Manspersoner, inneh. hvad som är veta om den

- Veneriska Smittan, m. m. Af D:r Fr. Richter. Öfversättn. Sthm, Marquard, 1826. 93 s. 8:o. 24 sk.
- Woodstock eller Royalisten. En berättelse från år 1651 af Walter Scott. Öfversättn. af C. R. 1:a Delen. Sthm, Scheutz, 1826. 230 s. 8:o. 1 R. 12 sk.
- Resa genom Förenta Staterne i Nord-Amerika åren 1818, 1819 & 1820 af Miss Wright. Öfversättn. Senare Delen. Sthm, Scheutz, 1826. 317 s. 8:o. 1 R. 52 sk.
- Lösings Häradsrätts Utslag af den 28 Juli 1826, angående Kyrkoh. i Dagsbergs Socken, f. d. Kongl. Hof-Pred. C. M. Hederström, tilltalad, förvunnen och dömd, att för begånget förfalskningsbrott, medelst ett fallskeligt fördt Sockenstämmo-Protocoll, m. m. Nyköping, Winge, 1826. 1 ark 4:o, 4 sk.
- Bidrag till utredandet af Samhälls-Lärans Grundbegrepp af S. Grubbe. Första Delen. Upsala, Palmblad & C., 1826. 282 s; 8:o. 1 R. 24 sk.
- De säkraste medel att fördrifva Liktorner och Vårtor jemte anvisning huru kalla fötter och fotsvett böra behandlas. Öfversättn. Sthm, Marquard, 1826. 56 s. 8:o. 12 sk.
- Predikan hållen i St. Jacobs Kyrka i Stockholm, 25 Sönd. efter H. Trefald.-dag d. 29 Oct. 1826, vid invigningen af dess nya Predikostol, af Församlingens Kyrkoherde. Sthm, Nestius, 1826. 24 s. 8:o. 12 sk.
- Christina och hennes Hof, af C. F. van der Velde. Sthm, Hæggström, 1826. 252 s. 8:o. 1 R. 24 sk.
- Påfvarnes Historia ifrån den Heliga Stolens upprättande i Rom till närvarande tid. Af Juan Antonio Llorente. Öfversättn. 2:a delen, från Benedikt III till Bonifacius VIII. Sthm, Scheutz, 1826. 212 s. 8:o. 1 R. 16 sk.
- Anförande till Stadens Kämnars-Rätt, ingifvit af Hr Assessoren Salomonson, såsom tillf. Aktor i Tryckfrihets-målet, rörande Skriften *Jemförelse mellan det Symboliska Systemet i Religions Lära och det rent Bibliska* m. m. samt Författarens, Pastor Tybücks, derå aflemnade förklaring. Sthm, Marquard, 1826. 32 s. 8:o. 12 sk.
- Korsfararnes Berättelser, af Walter Scott; i 4 delar, 3:dje och 4:de delarne, Talismanen. Sthm, Hæggström, 1826. 3:dje Delen 252 s. 4:de Delen 260 s. 8:o. 3 R.

- Biblisks Historia för Ungdom; Gamla Testamentet; i utdrag efter grundtexten af Olof Carling. Sthm, Hæggström, 1826. 439 s. 8:o. 2 R. 20 sk.
- J. A. Ernesti Theses Theologiæ Dogmaticæ. In usum Tironum concinnavit O. Nordhammar. Holmiæ, Hörberg, 1826. 44 s. 8:o. 12 sk.
- Om det druckna tillståndet och dess inflytande på människokroppen. En philosophisk, medicinsk och chemisk Afh. af Th. Trotter. Med psycholog. anmärku. af J. C. Hoff. Sthm, Hæggström, 1826. 218 s. 12:o. 1 R.
- Förnuft och Uppenbarelse. Afhandling af B. J. Bergqvist. Lund Berling, 1826. 222 s. 8:o. 40 sk.
- Om de afledna Själars göromål. Sthm, Wennlund, 1826. 45 s. 8:o. 12 sk.
- Propheten Enoch, en apocryphisk Bok, som i flera Århundraden ansetts vara förlorad, men i slutet af sist förlutna Sekel blifvit funnen i Abyssinien och nu först öfversatt från ett Ethiopiskt Manuscript i Bodleianska Biblioth. i Oxford. Öfversättn. Sthm, Elmén & Granberg, 1826. 216 s. 8:o. 1 R.
- Utdrag af M. D:n Prof. J. D. Herholdts observationer, öfver ett ungt fruntimmers Sjukdomstillfälligheter, utur hvars åtskilliga kroppsdelar tid efter annan uttagits 375 synålar, 3 knappålar och en hårnål. Öfversättn. Sthm, Elmén & Granberg, 1826. 16 s. 8:o. 4 sk.
- Nåden i Christo, föreställd uti Predikningar öfver Årliga Sön- och Högtidsdagars Evangelier, hållna af S. Belter. Sthm, Norström, 1826. 2 delar. 574 s. 4:o häft. 3 R. 32 sk.
- Predikan jemte tal till Nattvardis Ungdomen på Långfredagen 1826. af L. P. Gagner. Sthm, Grahn, 1826. 2:a Uppl. tillökt med Confirmationer och Skriftetal samt Nattvardsböner. 39 s. 8:o. 16 sk.
- Nittonde Århundradets Krönika 29:de häftet. Örebro, Lindh, 1826. 241 s. 8:o. 32 sk.
- Skola Grekerna gå under eller ej? Betraktelser af en opartisk. Sthm, Wennlund, 1826. 8:o. 4 sk.
- Gustaf Adolfs och Ebba Brahes Kärlekshändelser. Sthm, Hörber 1826. 56 s. 8:o. 12 sk.
- Handbok i Fälttjensten för Compagnie- och Under-Officerare af alla

- Väpen, sammandragen ur Kongl. Maj:ts Nåd. Tjenstgörings-Reglementes 4:de del med tillämpningar och tillägg af G. J. Dahlström. Sthm, Delén, 1826. 218 s. 12:o. 1 R. 8. sk.
- Samling af Landtmäteri-författningar, innehållande så väl Kongl. Maj:ts Nåd. Förordningar, Resolutioner, Rescripter, Instructioner, samt af Kongl. Maj:t fastställda Delnings-grunder och Skattlägnings-metoder, som ock Kammar-Collegii och Landtmäteriets Kungörelser och Circulairer, rörande Landtmäteriet och Justeringen i Sverige & Finland, ifrån 1763 års början till 1807 års slut. Utgifven af G. E. P. Nagrius. Sthm, Rumstedt, 1826. 2:a Uppl. 349 s. ut. inneh. 4:o. häft. 4 R. 32 sk.
- Morgon och Aftonböner. Norrköping, Raams Euka, 1826. 12 s. 12:o. 4 sk.
- Upsala Domkyrka med dess märkvärdigheter. Utgifven af Werner och J. H. Schröder. Med Plancher, 2:a häftet. 3 R.
- Tal i anledning af H. K. H. Arf-Prinsen, Hert. af Skåne, Carl Ludvig Eugens födelse, hållet på Carolin. Acad. större Lärrosal d. 20 Junii 1826. af C. H. Lundblad. Lund, Berling, 1826. 47 s. 4:o. häft. 12 sk.
- Barnabok, H. K. H. KronPrinsen i underd. tillegnad af Samfundet Pro Fide & Christianismo. 6:te förbättrade Uppl. Sthm, Rumstedt, 1826. 107 s. 8:o. ex. 20 sk.
- Tal hållet vid General-Lieutenanten G. H. Jägerhorns Jordfästning, d. 17 Sept. 1826. Sthm, Norström, 1826. 8:o. 16 sk.
- Fordna och Närvarande Sveige af Thersner, häft. XXVIII. Upland häftet 5. 5 R.
- Arbeten af J. G. Oxenstjerna, 5:te delen. Efter dess död utgifven; förra Bandet. Sthm, Delén, 1826. 361 s. häft. 2 R. 8 sk.
- Valda Skrifter af Jac. Fresse. Samlade och änyo utgifne af P. A. Sonden. Sthm, Norström, 1826. 111 s. ut. föret. h. 40 sk.
- Lionel Lincoln eller Bostons Belägring; af Americanarn Cooper, 2:a delen, översättn. af H. M. C. Sthm. Marquard, 1826. 199 s. 8:o h. 1 R.
- Matrikel öfver Ordinar. Tjenstemän vid Församlingarna och Läro-Verken i Sverige och Norge, utg. af J. A. Berggren. Göteborg, Norberg, 518 s. 8:o. h. 2 R.

- Bidrag till K. Gustaf III Historia, innehållande hans tillernade Expedition mot Frankrike 1792.** Hans Underhandlingar i Aachen och Brevväxling med Marquis de Bouilly, samt den senares Reflexioner öfver Konungens Egenskaper, Character och Död. Sthm, Nestius, 1826. 74 s. 24 sk.
- Några nödvändiga SundhetsReglor vid Barns skötsel, eller en säker method att förekomma Schrophler eller den så kallade Engelska Sjukan, jemte ett genom flerårig erfarenhet bepröfvadt förvaringsmedel mot koppor, kikhosta, smittsamma febrar samt mask; till alla Mödrars behjertande, särdeles innom hufvudstaden.** Sthm, Wennlund, 1826. häft. 19 s. 8 sk.
- Valda Fabler med kopparstick till tidsfördrif för Barn** 1 häftet, 4 upplagan, 2 häftet 4 upplagan, 3 häftet 3 upplagan, 4 häftet 3 upplagan, 5 häftet 3 upplagan, 6 häftet 3 upplagan. Sthm, Rumstedt, 1826. 126 s. h. 1 R. 32 sk.
- Utförlig berättelse om thet namnkunniga Stångebroslag emellan Sigismundus och Hertig Carl, hvilket stod vid Linköping i Östergötthland then 25 Sept. 1598** utur Joh. och Arn. Messenii, Loccenii och flere genom trycket utkomna skrifter, samt andre säkra manuscripter, sammanletad, med bifogade Genealogiska och Topiska Anmärkningar. 2:a Uppl. efter den 1753 tryckta Berättelse. Linköping, Petré, 1826. 60 s. häft. 16 sk.
- Min Lyras första Toner, första häftet.** Sthm, Rumstedt, 1826. 8:o häft. 40 sk.
- Betraktelser öfver Israëls Barns utkallande och betrielse ur Egypten äfvensom öfver de viktigaste händelser i afseende på deras vandring genom öknen intill deras slutliga bosättning i Landet Canaan.** Weinersborg, Q. ist, 1825. Öfversättn. 1 häftet 95 s. 2 häftet 153 s. 8:o. 30 sk.
- Ett och annat, af C. H. Anckarsvärd. I anledning af den bekanta Skeppshandeln.** Sthm, Scheutz, 1826. 131 sidd. 8:o. 36 sk.
- Handbok för Fruntimmer i Äldre och Nyare Historien** Öfvers. gide Del. 2dra Uppl. Sthm, Grahn. 1826. 418 sidd. 12:o.
- Protocoll hållet vid Götha Canal Bolags Ordinarie Sammankomst i Linköping d. 17 Aug. 1826.** Linköping, Petré, 1826. 92 35 sidd. 4:o. 52 sk.

- Den Svenske Fiskaren eller välment underrättelse om det i Sverige nu för tiden brukliga Fiskeri, jemte Beskrifning på härstädes bekanta Fiskar och Fiskredskap af S. T. S. Ny och öfversedd Upplag. Sthm, Wennlund, 1826. 149 s. 8:o utom Registret, med 1 Planch. 1 Rdlr 16 sk.
- Michel Räf eller Rättegången emellan Djuren. Nöjsam och Sedolärande Läsning för Ungdomen. Öfers. Sthm, Wennlund, 1826. 98 sidd. utom innehållet. 12:o! 1 Rdlr.
- Tableaux Militaires Alphabetiques. Militairiska Teckningar i Alphabet ordning. 1 Rdlr.
- Geographie öfver Scandinavien för begynnare; efter en lätt method att åskådligt lära sig densamma. Med 2:ne färglagda Chartor, hvaraf 2:ne utan namn. Sthm, Deléen, 1826. 12 sidd. 12:o. 52 sk.
- Nya Testamentet med stående stilar. På föranstaltande af Svenska Bibel-Sällskapet. 5:te Upplagan. Sthm, Rumstedt, 1826. 432 sidd. 8:o. Ex. 15 sk.
- Christelige Gudaktighetsöfningar. Sthm, Nordström, 1826. 62 sidd. 8:o. 16 sk.
- De små Geograferne, eller första undervisningen i Geographiens studium; med 32 figurer. Sthm. Wennlund, 1826. 35 sidd. 8:o med sv. fig. 16 sk. med illum. fig. 24 sk.
- Den nya Verlds-Editionens första Correctur-ark jemte Fan i båten såsom intelligensblad. (Noachs Ark. Första Våningen — Omdiktad). Sthm, Hörberg, 1826. 90 sidd. 8:o. 24 sk.
- Noachs Ark, 2:a Våningen. Sthm, Hörberg, 1826. 195 sidd. 8:o. 1 Rdlr.
- Tal vid Sißenkramhandlaren Hr Jakob Arrhenii begrafning, i Storkyrkan d. 27 Növ. 1826, af Församlingens Kyrkoherde. Sthm, Norstedt & Söner, 1826. 12 sidd. 8:o. Säljes icke.
- Marko Botzaris Grafvärd. Prolog i 2 akter med Musik och Sång. Uppförd d. 8 Oct. 1826 å stora Rådhus-Salen i Umeå stad, då ett Sällskaps-Spektakel gafs, till förmån för de olycklige Grekerna. Sthm, Haeggström, 1826. 16 sidd. 8:o. 8 sk.
- I J. N. Högmässa-Predikningar på alla helgedagar i året af Per Kernell, Prost och Kyrkoherde i Hellestad. Efter Författarens hand-

- skrifter utgifne af P. A. Söndén. Sthm; Nordström; 1826.
Förre Delen XIV. 448 sidd. Senare Delen 444 sidd. 8:o. 3
Rdlr 24 sk.
- Öfversigt af Frankrikes Historia intill närvarande tid af Felix Bodin.
Öfvers. af C. M. Brummer. 2:dra häftet. Sthm, Delén,
1826. 75 sidd. 8:o. 24 sk.
- Underdånig berättelse om Stora Kopparbergs Län. Ånyo upplagd. Fah-
lun, Arborelius & C., 1826. 182 sidd. 8:o.
- Christelig Sångbok till bruk vid enskild husandakt, bearbetad och ut-
gifven af P. H. Syrén. Carlskrona, Flygare, 1826. 802
sidd. 8:o inbunden 1 Rdlr 32 sk.
- Christeliga tillfällighets-verser till varning; väckelse; uppmuntran och
tröst. På begäran till trycket aflemnade af en ömsint Lärare,
Carlskrona, Flygare, 1826. 28 sidd. 12:o. 28 sk.
- Försök till Christendoms-kunskap för små barn. Sthm, Delén, 1826.
17 sidd. 8:o. 8 sk.
- SällskapsTheatern. Samling af äldre och nyare Theaterstycken till Bruk
för Privat-Theatern. 2:dra Bandet. 5:te häftet. Sthm, Wenn-
lund, 1826. 47 sidd. 8:o. 12 sk.
- Nya Spelkort från fyra Verldsdelar, med 56 illuminerade figurer. Sthm.
1 Rdlr 16 sk.
- Thaumatropen eller den magiska Snurran med 19 figurer. 44 sk.
- Arbeten af Johan Gabriel Oxenstjerna. 5:te Delen. Efter dess
död utgifven. Sednare Bandet. Sthm, Delén, 1826. 369—
603 sidd. 8:o. 1 Rdlr.
- Geographiska Tabeller öfver Konungarikena Sverige och Norrige; jemte
dessa Rikens krigsmagt till Lands och Sjös m. m. af G. A. S.
Sthm, Delén, 1826. 23 sidd. 16:o. 16 sk.
- Läsebok till undervisning och tidsfördrif för så väl yngre som äldre
personer af alla stånd. Af J. A. C. Löhr. Öfvers. Förre De-
len. Upsala, Bruzelius, 1826. 175 sidd. 8:o. 1 Rdlr 4 sk.
- Förklaring hörande till en historisk charta eller figurlig framställning af
Verldshistorien. Öfvers., med rättelser och tillägg. Sthm, Grahn,
1826. 19 sidd. 8:o med charta. 5 Rdlr.

- Svenska Theater-Galleriet. Sthm, Deléen, 1826. 48 sidd. 4:0 med 32 plancher. 6 Rdlr.
- Korsaren. Skaldeestycke af Lord Byron. Fri Öfers. Sthm, Nestius; 1826. 84 sidd. 8:0. 32 sk.
- Walter Scotts Romaner. Öfers. 12:te häftet. Klostret, 3:dje Delen. Mariefred, Collin & C., 1826. 162 sidd. 12:0. 32 sk.
- Don Alonzo eller Spanien, en berättelse ur den nuvarande tiden af N. A. de Salvandy. Öfers. 1:sta Delen. Mariefred, Collin, 1826. 1826. 280 sidd. 8:0. 1 Rdlr 20 sk.
- Archiv för Resebeskrifningar. 5:te Bandet. Resa genom Chili, Peru och Mexico af Basil Hall. 1:sta Delen. Mariefred, Collin & C., 1826. 296 sidd. 8:0. 1 Rdlr 16 sk.
- Stockholm och dess sköna nejder. Med en i koppar graverad Tafla. Sthm, Hörberg, 1826. 30 sidd. 8:0. 2 Rdlr 16 sk.
- Krigspelet grundadt på Bülow's nyare Krigs-System's Esprit. Sthm, Deléen, 1826. 10 sidd. 8:0 med 1 planche. 1 Rdlr 16 sk.
- Oden i Svithiod. Tragedie i Fem Akter. Första gången uppförd på Kgl. Stora Theatern d. 1 Dec. 1826. Sthm, Nordström, 1826. XVI., 92 sidd. 8:0. 32 sk.
- Archiv för Resebeskrifningar. 2:dra Bandet. Minnesteckningar rörande en fångenskap bland Indianerne i Nordamerika af J. D. Hüuter. Mariefred, Collin & C., 1826. 320 sidd. 8:0. 1 Rdlr 24 sk.
- Den lustige Nötknäpparen eller utvald Samling af 300 nöjsamma gåtor till tidsfördrif vid lediga stunder. 2:dra Upplagan. Sthm, Wennlund, 1826. 49 sidd. 8:0. 16 sk.
- Alexander Selkircks sällsamma äfventyr på dess resor i främmande Verldsdelar af Joh. Chr. Aug. Bauer. En till underlättande af den första Geografiska undervisningen för Ungdom och olärda, i resebeskrifningens berättande föredragningssätt, författad historisk Tafla af den bekanta verldens alla utom Europa upptäckte Folkslag och Länder. 4:de och sista Delen. Amerika, med 3 plancher. Sthm, Haggström, 1826. 248 sidd. 12:0. 1 Rdlr.
- Napoleons Memoirer. Auteckningar till Frankrikes Historia under Napoleons Regering, skrifna på St Helena, efter Napoleons egen dictionering af de Generaler som delat hans fångenskap och utgifne ef-

tér manuscripter, öfverallt corrigerade af Napoleons egen hand. 4:de Delen dicerad för General Montholon, Napoleons Adjutant. Sthm, Nestius, 1826. 486 sidd. 8:o, f. p. 5 Rdlr o. p. 2 Rdlr 24 sk.

Grammatica Latina på ett lätt och tydligt sätt, både för begynnare och mera för sig komne i Latinska språket, af Johan Streling, öfversedd och förbättrad af Håkan Sjögren. 10:de Uppl. ytterligare förbättrad. Örebro, Lindh, 1826. 255 sidd. 8:o. Ex. 36 sk.

Nittonde Århundredets Krönika. 3:ode häftet. 1817. Örebro, Lindh, 1826. 482 sidd. 8:o. 52 sk.

Historia om Romerska Kejsardömets aftagande och fall af Eduard Gibbon, Esqur. Öfers, af C. G. Wadström och J. F. Hedblad. 9:de Delen. Örebro, Lindh, 1826. 213 sidd. 8:o. 1 Rdlr.

Predikningar på alla Högtydsdagar af Doctor J. P. Mynster, öfers. af J. O. Udden. Förra Bandet. Strengnäs, Ekmarck, 1826. 577 sidd. 8:o. 2 Rdlr 16 sk.

Några öfvertygande bevis att ogifta personers kötsliga bebländelse är en stor synd. Utur sunnda färuftet och Guds heliga ord hemtade af Dr Sven Baelter, Domprost i Wexjö. 2:dra Uppl. Strengnäs, Ekmarck, 1826. 59 sidd. 8:o. 12 sk.

Fordna och närvarande Sverige. Häftet XXIX. Südermanland h. II. 5 Rdlr.

Underrättelse att inhämta kännedom om de förnämsta fixstjerner till praktiskt bruk på sjön med Tabeller. Sthm, Nestius, 1826. 30 sidd. 8:o. 24 sk.

Robinson Crusoes högst märkvärdiga lefnadsresor och äfventyr; hvaruti bland annat förekommer huru han bodde i 28 år helt ensam på en o i Atlantiska Oceanen, af honom sjelf beskrifne. Öfers. 2:dra Uppl. Sthm, Wenlund, 1826. 92 sidd. 8:o. 28 sk.

Vues Norvegiennes publiées par V. M. Carpelan. Cahier I. Sthm, Deléen, 1826. 4:o. 2 Rdlr.

J. W. v. Goethes Theater. Öfers. 1:sta Bandet. Stor Cophta. Egmont. Mariefred, Collin & C., 114 sidd. 8:o. 1 Rdlr.

Walladmor eller Mördaren från Cato-gatan. Walesisk Novell. Imitation efter Walter Scott. Öfers. efter Originalets 2:a uppl. 1:sta Delen. Mariefred, Collin & G., 1826. 252 sidd. 8:o. 1 Rdlr.

Dito Dito 2:dra Delen 194 sidd. 40 sk.

Reflexioner öfver åtskilliga Naturlifvets Phenomena. Föreläsningar hållna i det Brehmiska Museum af Professor Heineken. Sthm; Haggström, 1826. 159 sidd. 8:o. 40 sk.

Ecclesiastik Tidskrift till läsning för Präster. Utgifven af C. G. Rogberg och J. A. Winbom. 3:dje häftet. Upsala, Palmblad & G., 1826. 128 sidd. 8:o. 1 Rdlr 4 sk.

Mina Tidsfördrif af Carl Christ. Eberstein. Helsingborg, Torell; 1826. 182 sidd. 8:o. 1 Rdlr.

Rättegångshandlingar i målet emellan Fabrikören Carl Antonsson och Öfv.Lieuten. och Ridd. Daewel, rörande vägrad handräckning vid Friherrarne C. G. och F. W. v. Roxendorffs inmanande i bysättningshäkte. Sthm, Nestius, 1827. 53 sidd. 4:o. 24 sk.

Lärobok uti Sveriges Historia och Statskunskap, utgifven af O. J. Gu-maelius, Skollärare i Strengnäs. Strengnäs, Ekmarck, 1826. 174 sidd. 8:o. 36 sk.

Napoleons Lefnad af Norvins. Ifrån Fransyskan. Sthm; Nestius; 1827. 272 sidd. 8:o. 1 Rdlr 16 sk.

Innehåll:

TIONDE HÅFTET.

N^o I.

Bidrag till utredandet af Samhälls-lärans grundbegrepp, af S. Grubbe, (Fortsätn. från Svea VIII. N:o II)	- - - -	Sid. 1.
Om rätta förståndet och rätta förhållandet af 106 och 107 §.§. i Sveriges Regerings-Form.	- - - -	205.
Böcker, utkomne från d. 13 Jul. till d. 10 September 1826.	- - - -	217.

N° II.

Framställning af de Nord-Americanska För-enta Staternas Tillstånd. (Fortsätn. från Svea IX. N:o II)	- - - -	Sid: 13
Anekdoter ur Sveriges Financiella och Eko-nomiska Historia, af Bernh. Rosen-blad. (Fortsätn. från Svea VII. N:o I)	- - - -	110.
Litteratur: Grunddragen af Philosophiens Historia, från de äldste till närvarande tider, af L. Hammarsköld.	- - - -	128.
Tillägg om vissa Recensenten tillhöriga läror i Philosophi, Ästhetik och Politik.	- - - -	164.
Öfversigt af Svenska Litteraturen från och med April till och med December 1825.	- - - -	208.
Sluterinran.	- - - -	298.
Upplysninger vid skriften: Tillägg m. m.	- - - -	500.

Underrättelser om Privata Målnings-Samlingar, som finnas i Sverige. (Forts. från Svea IX. N:o I.)	- - - - -	—	309.
Universitets-Annaler.	- - - - -	—	519.
Disputationer utgifna i Lund Vår-Termin 1826.	- - - - -	—	520.
Böcker, utkomna från d. 10 Sept. till d. 31 December 1826.	- - - - -	—	525.

Rättelser:

I Svea, VII. Häftet N:o I.

Sid. 119 rad. 5 står:	<i>på hemmanens</i>	läs:	<i>skattehemmanens</i>
- 121 - 4 -	<i>Landtböcker</i>	-	<i>landsböcker</i>
- 124 - 8 -	2,615,199	-	2,605,399
- - - 11 -	605,454	-	595 634
- - - 19 -	592,959	-	603,759
- 130 - 20 -	<i>försträckningar</i>	-	<i>försträckningarne</i>

I Svea, X. Häftet N:o II.

Sid. 34 rad. 4 står:	<i>är afven</i>	läs:	<i>är der afven</i>
- 47 sista rad. -	<i>också nytt</i>	-	<i>också sin nytt</i>
- 48 - 7 nedifr.	<i>kostfärdigheten</i>	-	<i>konsfärdigheten</i>
- 50 - 9 -	<i>det sjelfständiga oberoende</i>	-	<i>den sjelfständighet</i>
- 52 - 7 -	<i>någon</i>	-	<i>ndgot</i>
- 80 - 1 uppifr.	<i>lugnstiftarne</i>	-	<i>lagstiftarne</i>
- 83 - 13 -	<i>benämningas</i>	-	<i>benämningar</i>
- 108 - 5 -	<i>grundsasser</i>	-	<i>grundsassen.</i>

Nyare Utländska Böcker.

- Hittkomne äro nu de i Svea IX. III. anmälda *Works of Lord Byron in one Vol.* nu à 10 Rdlr, ett af de vackraste arbeten, som blifvit tryckta i Tyskland — samt *Parnasso Italiano*, Förra Afdeln. 5 Rdlr 52 sk., för hvilket pris äfven senare afdeln. nästa vår erhålles. Liknar samne Förläggares upplaga af Shakespeare, men typerna äro större och vackrare.
- Bedant*, Lehrbuch d. Mineralogie. Deutsch. bearb. v. Hartman. 8 Rdlr: *Billerbeck*, Handbuch d. alt. Geographie. Hann. 1 Rdlr 32 sk.
- Brönsted*, Reisen u. Unters. in Griechenland, nebst Darstell. u. Erklärung vieler neuentdeckt. Denkmäler u. einer Uebersicht aller Unternehmungen dieser Art, von Pausanias bis auf unsere Zeiten. Mit Kupf. Karten. Is Buch. 21 Rdlr 16 sk. (kommer att innehålla 8 Böcker).
- Bronn*, System d. urweltlichen Pfla enthiere. 3 Rdlr 32 sk. (En Fortsättn. af samma Författares System d. urweltlichen Conchylien. 5 Rdlr 24 sk.)
- Decandolle*, Systema Regni Veget. P. I. 13 Rdlr 16 sk. P. II. 9 Rdlr 40 sk.
- Heeren*, Historische Werke. 10—14 Th. (Ideen Th. 1, 2) 19 Rdlr (Delarna 1—9 kosta 36 Rdlr).
- Justiniani* Pandectarum Libr. IV. Ed. Bucher. 2 Rdlr 8 sk.
- Keating*, Reise in dem nördl. Theile d. Verein. Staat. v. NordAmerica. 2 Rdlr 24 sk.
- Luden*, Gesch. des teutschen Volkes. Bd. 1, 2. 13 Rdlr.
- Neander*, allg. Kirchengeschichte. Th. I. 1, 2. 8 Rdlr.
- Jean Pauls* sämtliche Werke. Bd. 1—15. 16 Rdlr. På hvitt ppr 18 Rdlr. (En Livraison förutbetalas alltid).
- Tieck*, dramaturg. Blätter. 2:s Bd. 3 Rdlr 10 sk.
- Irving*, sämmtl. Werke. Frankf. Sauerländer. 12 sk. hvarje Bd.
- Shakespeare*, übersetzt v. Schlegel, ergänzt u. erläut. v. Tieck. Praen. pris för 9 Band. 8 Rdlr.
- Creuzer*, Symbolik u. Mythologie. Bd. 1—4. 2:e Aufl. Pris 47 Rdlr 24 sk.; erhålles nu för 24 Rdlr.
- Solgers* Nachlass. Leipz. Brockhaus.
- Gregorius v. Nazianz. Ein Beitrag zur Kirchen- u. Dogmen-gesch. des 4:n Jahrh. v. C. *Ullman*. (568 sidd.). (I Götting. Anzeigen kallad en af de förträffligaste Monographier man äger).
- Toulongeon*, Gesch. v. Frankreich seit 1789. Bd. 1—5. Förut 20 Rdlr nu 8 Rdlr.
- The Zoological Journal; conducted by *T. Bell*, *J. G. Children*, *J. De C. Sowerby* and *G. B. Sowerby*. Till år 1825 hade 6 Nr utkommit à 6 Rdlr 32 sk. hvardera.

Christian Researches in Syria and Palestine. By the Rev. *W. Jowett*,
M. A. 8vo. 6 Rdlr 24 sk.

Travels in South America during the Years 1819-20-21; containing an
Account of the Present State of Brazil, Buenos Ayres, and Chile.
By *Alex. Caldcleugh*, 2 vols.

A Historical and Descriptive Narrative of Twenty Years' Residence in
South America; containing Travels in Arauco, Chile, Peru and
Columbia. By *W. B. Stevenson*. 3 vols. 27 Rdlr 16 sk.

Narrative of a Visit to Brazil, Chile, Peru and the Sandwich Islands,
during the Years 1821 and 1822 &c. By *B. F. Mathison*,
8vo. 9 Rdlr 16 sk.

A Journey into various Parts of Europe; and a Residence in them, du-
ring the Years 1818-21, &c. By the Rev. *T. Pennington*,
2 vols. 8vo. 20 Rdlr.

A Statistical and Commercial History of the Kingdom of Guatemala, in
Spanish America; containing important Particulars relative to its
Productions, Manufactures, Mines, Customs, &c. &c. By Don
Domingo Juarras. 8vo. 10 Rdlr 32 sk.

S u b s c r i p t i o n :

Göthe, Sämmtliche Werke, in 40 Bänden, Ausgabe Letzter Hand. Der-
af utgifves en upplaga i 12:0, en annan i 8:0. Den förra kom-
mer att kosta 24 Rdlr på tryckppr (vid namnteckningen betalas 3
Rdlr), på velin 36 Rdlr, hvaraf 6 Rdlr betalas vid namntecknin-
gen. — Octav-upplagan kommer att kosta: på tryckppr 64 Rdlr
(vid namnteckningen betalas 8 Rdlr), på Sweitzerpapper 80 Rdlr
(i förhand 20 Rdlr), på velin 101 Rdlr 32 sk. (i förhand be-
talas 25 Rdlr 16 sk.

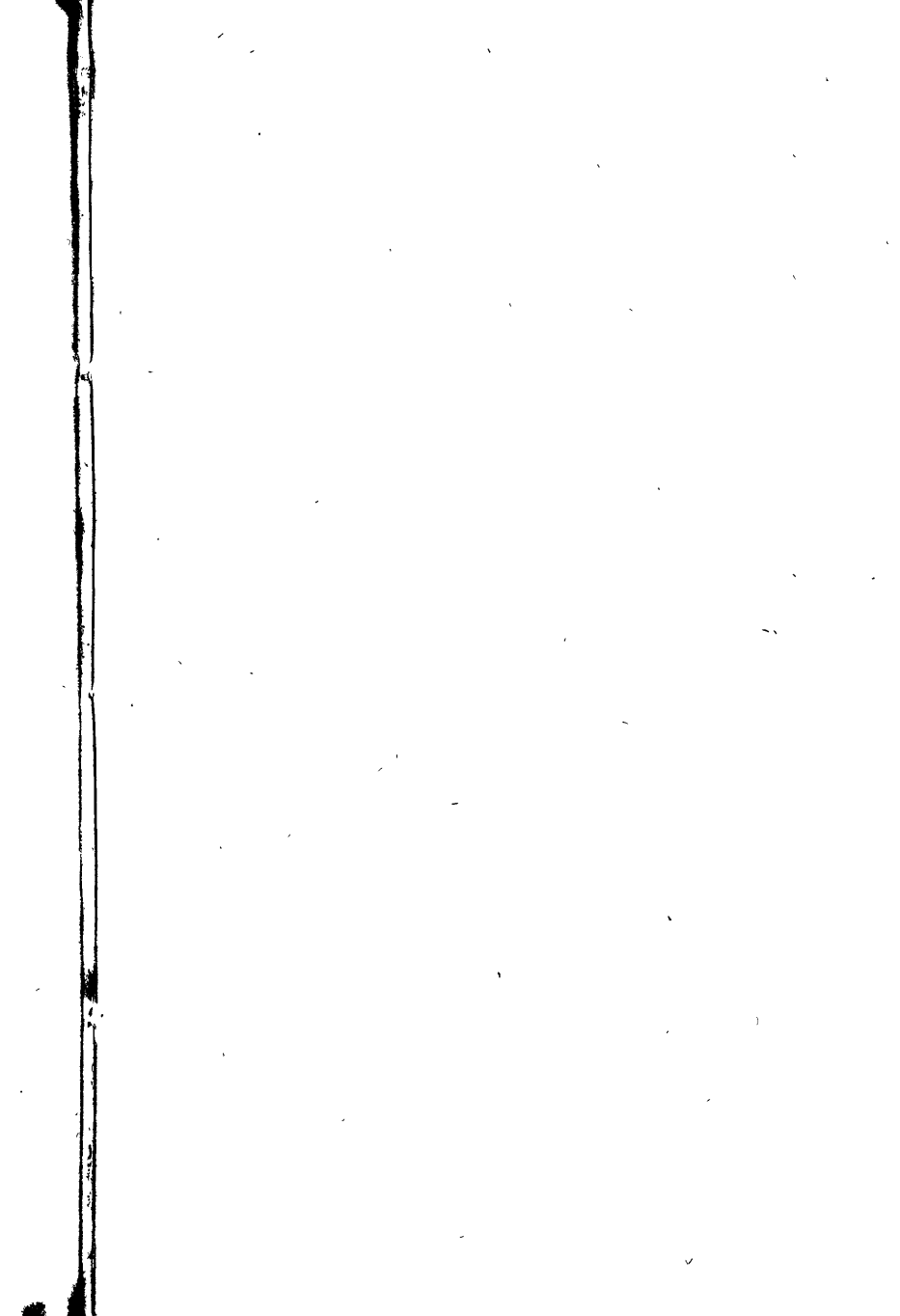
Nordisk Tidskrift i särdeleshed for Historie, Literatur og Konst. Ud-
givet af *C. Molbeck*. Subscriptionen gäller för 1 Band eller 4
Häften, som utgifvas qvartalsvis, det första i Jan. 1827. Priset
beräknas till 10 danska sk. arket (nära 7 sk. h.co).

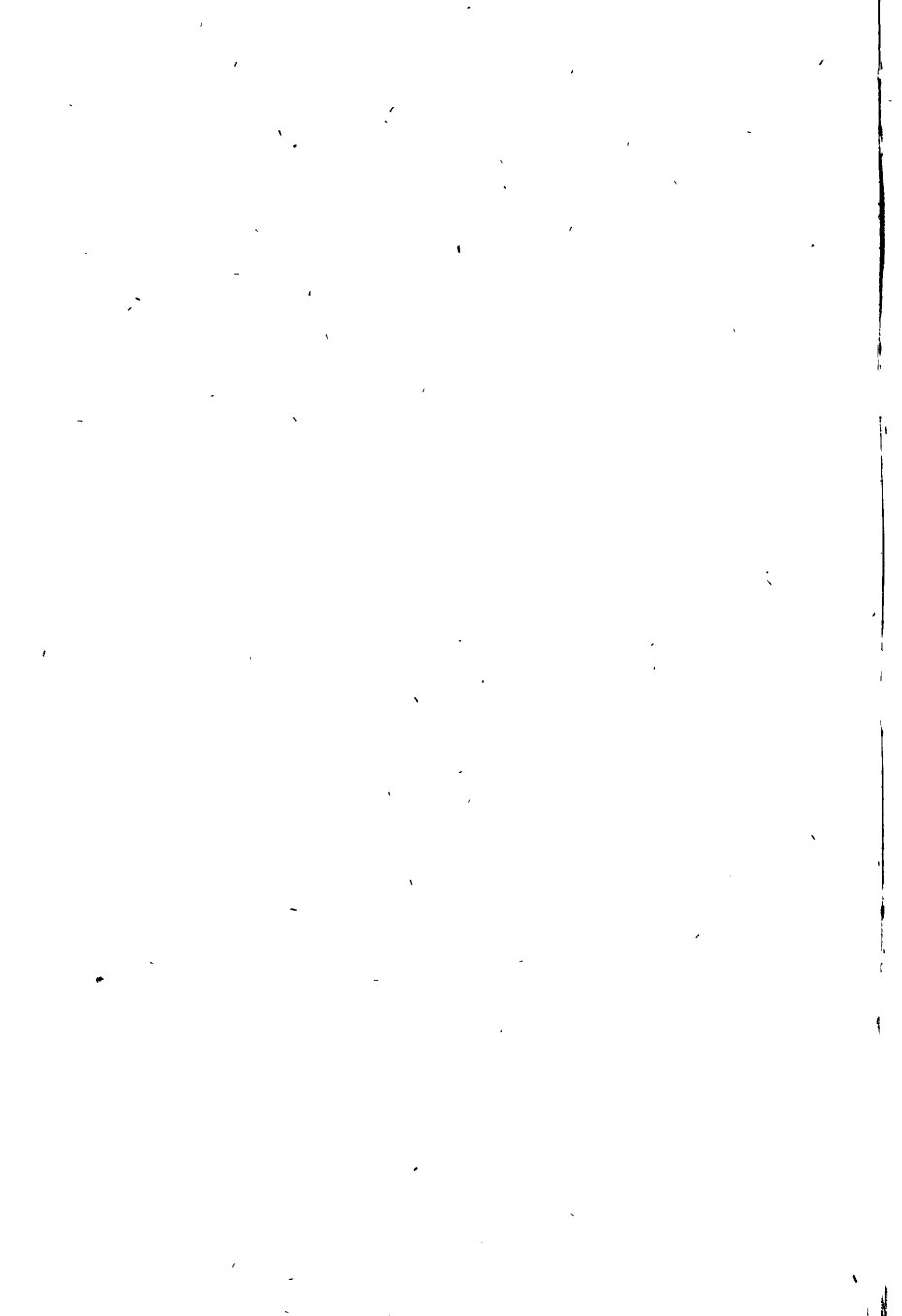
Tidskrift for Nordisk Oldkyndighed, udgivet af det Nordiske Oldskrift-
selskab. Om året utkomma 4 till 6 häften, intet större än 6
ark. Pris: hvar häfte 4 Mark.

Hermod, Tidende af samme Selskab, hvaraf 4 Nr utkomma om året.
Pris: 1 Rdlr 18 sk. sv. h.co.

Fornmaana-Sögur, udgivne i Grundskrift samt Dansk och Latinsk Over-
settelse. Hvar år utkommer ett band: det första inneh. Olof
Tryggwasons Saga, på Isländska (Del. 1, 2. Pr. 5 Rdlr 24 sk.)
samt på Danska (1:a Del. 2 Rdlr 36 sk.)

Requisitioner å dessa arbeten emottagas af Undertecknade samt af
Hr Deléen & C. i Stockholm. *Palmblad & C.*

A
R
S

